

08

21.445/
1891

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

Русского Тов. педагогическаго.

РѢЧНИКЪ III.

У ЛЬВОВѢ, 1891.

У. Штока

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка
подъ надзоромъ К. Беднарского.

ЛВІВСЬКА БІБЛІОТЕКА
АН УРСР
№ ИП. 16891

ЗМІСТЬ ТРЕТОГО РОЧНИКА:

Розправи збісту наукового, педаґогічного и дидактичного:

- ✓ Коротка історія педаґогії. (Після німецького). — Стор. 2, 17, 34, 49, 81, 97, 113, 129, 145, 161, 177, 193, 209, 241, 273, 289, 305, 321, 338.
- Начерк Економії практичної. Після Мавр. Бльока, написав В. Т. — Стор. 4, 21.
- О надзорі шкільної молодіжи поза школою. Онуфрія Власійчука. — Стор. 9.
- ✓ Про науку зручності в Сокалі. (Споминки з побуту тамже). Николи Колцуняка. — Стор. 27, 38.
- Про науку дієтетики в школі народної. (Після Юлія Вайнгарта). — Стор. 43.
- О дальшій освіті учителя. Онуфрія Власійчука. — Стор. 58.
- Як маємо учить дітей молити ся? Вол. Віт. — стор. 60.
- ✓ Про шкільництво народне в Австрії. Гр. — Стор. 62, 348, 353, 370.
- ✓ Лектура для молодіжи. П. Кова. — Стор. 67, 120, 200.
- Тарас Шевченко. Г. — Стор. 70, 88.
- ✓ Дещо о ревізії руских підручників шкільних. О. Власійчука. — Стор. 84.
- ✓ Наука реалізму в школі народної. Юлія Н. Ловицького. — Стор. 102.
- ✓ Про виховані формальне й реальне, котре з них прислугує народній школі и якій служать до тей цілі средства? Василя Ратальського. — Стор. 106.
- ✓ Одвічальність учителя — педаґога. Стефана Ковальова. — Стор. 115.
- ✓ О шкільних підручниках для народних шкіл. Дмитра. — Стор. 118.
- Деякі замітки дотикаючі укладу шкільних читанок для II. и III. кл., з особливим увагденієм шкіл 1- и 2-класових. Написав Юліян Ловицький. — Стор. 133, 147, 163.
- ✓ О науці другого языка в школах народних. О. Власійчука. — Стор. 169.
- Які ради подасть учитель дітям, щоби цінили своє здоров'я? Василя Ратальського. — Стор. 182.
- ✓ О методичній опрацюванню уступів в читанках шкільних. Стефана Ковальова. — Стор. 183.
- Зелізнаца Сибірска. — Стор. 185.
- Вплив природи на чоловіка. (З дїла Генрика Том. Буклого). Як. Миколаєвича. — Стор. 198, 218.
- О фреквенції науки доповнюючої. Як. Миколаєвича. — Стор. 250.

Фейлстонь:

- Учитель садівництва. (З приємностей сільського учителя). Николи Колцуняка. — Стор. 137, 166.
- ✓ Світ учить розуму, Стефана Ковальова. — Стор. 220, 254.
- ✓ Навиравці. Написав Стефан Ковальов. — Стор. 328, 360.

Поодинокі уступы зъ читанокъ методично оброблені:

- „Похоронъ жебрака“ (II. кл. 66.) Стефана Ковальова. — Стор. 85.
„Пчола“ (II. кл. 80.) И. Петр... — Стор. 291, 309.
„Тепло“ (III. кл. 81.) Володислава Лѣвицкого. — Стор. 326, 345, 358.

Вѣдзвы:

- Вѣдозва въ справѣ кольоній вакаційныхъ. — Стор. 153.
Родимці! — Стор. 337.
Вѣдозва (въ справѣ уложеня нового „букваря“). — Стор. 364.

Справоздана:

- Справы Руского Товариства педагогичного. — Стор. 45, 108, 124, 153, 204, 284, 314.
Звѣздъ австрійскихъ учителѣвъ семінарій учительскихъ. — Стор. 151.
Зборы учителѣвъ шкѣлъ середнихъ. — Стор. 152.
Третє справозданє зъ дѣяльности институту руского товариства педагогичного пѣдъ покровомъ св. о. Николая у Львовѣ. — стор. 229.
Шкѣльництво руске въ радѣ державной. — Стор. 235.
Загальні зборы польского товариства педагогичного. — Стор. 265, 282, 294.
Справозданє зъ дѣяльности головного выдѣлу руского товариства педагогичного у Львовѣ за часъ вѣдъ 1881 до 1890. — Стор. 295.
Конференціи учителѣвъ въ Надвѣриѣ и Каміанцѣ Струмиловѣй — конференція кружка педагогичного въ Микулинцахъ. — Стор. 312.
Загальні зборы Руского Товариства педагогичного въ Щирцѣ. — Стор. 314.
Анкета въ справѣ русскихъ книжокъ шкѣльных. — Стор. 341.
Загальні зборы Руского Товариства педагогичного у Львовѣ. Стор. 356, 376.
Загальні зборы товариства „Шкѣльна помѣч“ у Львовѣ. — Стор. 380.

Посмертні оновѣстки:

- Олександръ Огоновскій. — Стор. 33.
Францъ Ксаверъ Мікльошичъ. — Стор. 75.
Бесѣда посла Барвѣньского. — Стор. 260, 277.
Дописи. — Стор. 74, 107.
Вѣдъ редакціи. — Стор. 1, 369.
Новинки. — Стор. 13, 30, 46, 76, 93, 108, 124, 140, 154, 172, 188, 204, 236, 266, 284, 302, 316, 332, 350, 365, 382.
Шкѣльный вѣсти. — Стор. 15, 31, 47, 78, 95, 110, 126, 142, 157, 174, 190, 206, 237, 269, 286, 303, 318, 334, 351, 366, 383.
Вѣсти бібліографичні. — Стор. 333, 351.
Подяка. — Стор. 304.
Оновѣщенє. — Стор. 187. и Инсераты.

Предплата:

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВАРИЩЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО.

Редакція

и

Адміністрація
уа. вѣрненьска
ч. 27.Неопечатані
реклами без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. юеждого мѣсяца.

Вѣдъ Редакціѣ.

Зъ снмъ числомъ зачинаемо третій рѣчникъ издавництва однокого руского педагогичного письма зъ повною надѣєю, що згорнемо въ сѣмъ роцѣ около себе ще бѣльше прихильникѣвъ и бѣльше число робѣтникѣвъ на поли нашего народного школьництва.

На сѣмъ мѣсци почуваемо ся до милого обовязку подякувати найсердечнѣйше тымъ Вв. Панамъ, що помагали нашему издавництву надсылаючи свои працѣ або попираючи тоежь матеріально, просимо заразѣмъ и на дальше не вѣдказати намъ своен помочи. При томъ звертаемося до всѣхъ, котры ще доси не брали живѣйшой участи въ нашѣмъ издавництвѣ, чи бы не зволрили надсылати своихъ працѣ до нашей редакціѣ. Помѣщати ся будуть якъ и доси розправы зяѣсту наукового, педагогичного и дидактичного. Авторы, котрыхъ працѣ выдрукують ся, одержать ремунерацию, наколи сѣбъ зажадають.

Просимо такожъ поспѣшити зъ предплатою и вырѣвнати залегаости за минувшій рѣкъ.

Предплата на „Учителя“ выносятся якъ доси:

На чверть року 1 зр.

На півъ року 1 зр. 60 кр.

На цѣлый рѣкъ 3 зр.

Для Вв. Панѣвъ Учителѣвъ народныхъ, котры зложать предплату зъ горы за цѣлый рѣкъ и вкладку до Товарищества педагогичного 50 кр. выносятся предплата на цѣлый рѣкъ 2 зр.

Коротка історія педагогії.

(Після нѣмецкого.)

ВСТУПЪ:

Історія педагогії подає намъ въ звязи все те, що у рѣзнихъ народѣвъ и въ рѣзнихъ часахъ для вихованя молодежи зробило ся.

Історія педагогії не єсть окремою наукою. Она такъ якъ примѣромъ всемірна історія, лучить ся зъ положенємъ краю, бо кліматъ тогожъ, земельні вѣдносини и природна продуктивнѣсть вилывають на духове и моральне усовершенє, на характеръ и цѣли образованя. Не менче стисло єсть она въ звязи зъ всемірною історією и історією поодинокихъ державъ. Після того якъ яка держава єсть деспотичною, монархічною або республіканською такъ понимають ся и цѣли и змаганя до духового и морального усовершеня. Кожда картина історії вказує, що великі зміни політичні въ уладженю державнѣмъ ведуть за собою и конечні зміни на поли педагогічнѣмъ. Если ся въ якѣйсь державѣ хоче зѣрвати зъ старыми установами и намѣряє ся нові порядки завести, треба доконче звертати увагу на молодѣжь и въ вихованю тоижъ шукати тревалої основы. Те, що всемірна історія своїми вѣйнами и побѣдами голосно и часто насильно переводить, те саме робить вихованє и наука по бѣльшѣй часті тихо, незамѣтно.

Сущный впливъ на історію вихованя и науки мають дальше релігійні погляды и засады народѣвъ, бо служитель церкви були по бѣльшѣй часті заразомъ учителями и виховавцями молодежи а кромѣ того зъ релігією передовѣмъ лучить ся праводавство и вихованє родинѣ (супружество). Релігія пѣдносить чоловѣка понадъ сей свѣтъ, вѣдкрыває властиву цѣль житя, розвязує загадку иснуваня и вѣпиняє перевагу звѣрчачої змысловой натуры.

Історія вихованя єсть такъ само займаюча якъ и хосенна. Займаюча, позаякъ въ нѣй наче въ зеркалѣ вѣдбыває ся цѣле житє духове народѣвъ, ихъ всѣ змаганя и двиганє ся цѣлої людскости. Она єсть хосенна не тѣлько задля того, що подає намъ практичну науку до безпосередного ужитку дома и въ школѣ, а передовѣмъ для того, що насъ самыхъ пѣдносить духово, вказує намъ вѣчный поступъ, вѣчный розвѣй въ житю чоловѣка, єю силу велику Провидѣня божого, що навѣтъ черезъ похибки до правды веде и єѣ скрѣпляє. Дальше охороняє она насъ заразомъ вѣдъ гордого перецѣнюваня себе самого вѣдкрываючи зъ одной стороны похибки зъ ихъ наслѣдками, а зъ другой стороны вказує на те, що много знаменитыхъ идей и правдъ не тѣлько въ теперѣшнѣмъ часѣ свѣй початокъ мають, но вже давно передъ нами иснували въ освѣченыхъ и любовію людскою загрѣтыхъ серцяхъ. Учителѣ и виховавцѣ повинні познакомитись при своемъ благороднѣмъ занятю зъ мужами, котрі вже передъ нами поле науки управляли и до оцѣтѣвъ вѣдно-вѣднихъ прийшли. Історія вихованя єсть заразомъ вѣчнымъ жереломъ, зъ которого учитель набирає сили и горячого замилованя до своего трудного званя.

Вихованє и наука суть у всѣхъ народѣвъ, навѣтъ у найдикшихъ, и не може бути инакше, бо чоловѣкъ приходить на свѣтъ такъ слабый и безпомощный, що мусѣвъ бы згинути, если бы не виховувано єго фізично, с. є. не плекано єго тѣла. Такожъ и єго духові здѣбноости а при тѣмъ єго бесѣда

розвивають ся лише въ товаристві и підъ впливомъ собі рівнихъ, позаякь чоловікъ зъ природи своєї призначений до товариского, спільного житя. Проте кождий нарідъ, котрий появляе ся въ исторіи має не тільки свою загальну, но и свою власну исторію вихованя. Виховане зависить не тільки відъ клімату, відносивъ земельныхъ, природнихъ способностей, но такожъ відъ часу, въ котрому на арену світову вступає, и відъ средствъ, якихъ саме тогдѣ въ тѣмъ часѣ для піднесення освѣты уживано а такими суть передовѣмъ релігійніи ідеї. Інше єсть и мусить бути виховане підъ яснымъ, полудневимъ небомъ якъ на зимній півночі; інше у народу, що віддає честь богу предметамъ природи а інше у того, котрий може своїми гадками взнести ся до невидимого, вічного Сотворителя свѣта.

Якъ поодинокій чоловікъ переходить різні періоди образования яко дитина, молодець, мужъ и старецъ и въ кождомъ зъ нихъ лишає ся тымъ самимъ мимо того, що ставъ ся иншимъ, такъ переживають и народы різні періоди. — Де въ людськихъ товариствахъ цѣла родина вважаєть ся за одиницю и де голова родини вказує напрямъ и вузкій зачеркає кругъ, въ котрому поодинокій чоловікъ безъ высшихъ ідей ся обертає, тамъ можна тільки о дитячомъ віці товариства або народу говорити и надѣяти ся успѣху въ вихованню по більшій часті лише що до фізичного розвою и заспокоєня потребъ щоденного житя. Суспільність становить то більший, то менший кружокъ людей, котрого осередкомъ єсть патріархальна голова родини. Такий кружокъ віддѣляє ся зовсімъ відъ іншихъ суспільнихъ кружківъ и не дає имъ нічого ані не приймає самъ нічого відъ тыхже. Коли сполучать ся такі кружки въ одно такъ, що зъ родини громады а зъ громады держава повстане, тогдѣ змагають ся такожъ зъ побільшенємъ и цѣли. Тогдѣ настає конечна потреба *правдолюбства*, котре цѣлостъ управильняє, рбаниці до єдинства доводить и доростаюче покоління такъ образує, що єй одиници не робить ся тымъ способомъ ніякого зла, а поодинокій чоловікъ служить загалови. О такихъ народахъ або людськихъ суспільностяхъ можна говорити, що они ажъ на тѣмъ степені житя и въ тѣмъ віці подають видний и хосенний овочъ для исторій вихованя и можуть бути предметомъ тижъ. Тогдѣ нарідъ доходить до того, що всяка довільність въ вихованню устає а законъ все управильняє. У всьмъ заводять ся більший ладъ и порядокъ, vytворюють ся основи для загального добра и усувають ся досвідъ поодинокихъ, котрі часомъ не суть відновдний загалови. Відтакъ вступають мужь, глубоко переняті важністюю цѣли и средствъ до неї ведучихъ, збирають досвідъ, основи, засады опираючи ихъ на тривалихъ принципахъ и заслугують черезъ те на увагу исторій яко виховавцѣ народу и *педагоги*. Зъ такимъ розвоємъ єсть въ звязи и самостійність народу и єго исторія вихованя. Нарідъ такъ довго задержити своє значенє и повагу, якъ довго лишити ся въ гармоніи и згодѣ теорія и практика, пізнанє и виконанє, право и публичне житє. Але коли лучає ся въ житю народа и державы, що теорія практику перемагає, що тільки єще форма а не духъ наує и черезъ те уступає вихованє супроти самої науки, тогдѣ властиво переживъ ся нарідъ а для исторій вихованя и науки має вінъ хіба ще значенє задля свого перестерігаючого примѣру.

Выше було сказано, що релігійніи погляды и ідеї народу дуже много впливали на вихованє и розвій, и що по тій причині исторія всемірна зъ исторією вихованя стисла єсть сполучена.

Въ исторіи всемірній жадна дѣя такъ сильно не вплинула на всѣ вѣдѣніи викликавши далеко идучі зміни якъ Рождество Ісуса Христа! Если духове и моральне усовершене єсть цѣлю всякого вихованія, Ісусъ Христосъ вказавъ намъ правдиву дорогу до того. Зъ Христомъ входить людскѣсть, входить кождый народъ, котрый въ Него вѣрить, въ арійскій вѣкъ въ вѣкъ мужескій.

Исторію вихованія проте подѣлити можна на:

А) Часъ передхристіянскій.

I. Вхѣдні народы: Хины, Индія, Персія.

II. Клясичні народы культурні: Греки, Римляне.

III. Жиды.

Б) Часъ по Рождествѣ Христовѣмъ :

I. Часъ передъ реформаціею.

II. Часъ реформацій до кѣнця трицятѣлѣтної вѣйны.

III. Часъ по трицятѣлѣтній вѣйні ажъ до початку 18. столѣтїя.

IV. Вѣдъ початку 18. столѣтїя ажъ до Пестальцого.

V. Часъ найновѣйшій.

(Дальше буде).

Начеркъ Економіѣ практичної

пѣсля Маєр. Блюка, написавъ В. Т.

(Дальше).

О выкупованію товарѣвъ въ цѣляхъ лихварскихъ и о спекулянтахъ.

Булѣба хибла, цѣна що-разъ бѣльше ишла въ гору и дуже много людей терпѣло недостатокъ. Дуже часто чути було скарги и одного разу вѣвъ ся розговоръ про высокій цѣны и про загальну нужду.

Франко ганивъ остро селянъ, що подвѣшася на цѣны та користають, якъ твердивъ, зъ недостатку у людей. Называвъ ихъ огидными дѣрунами и дуже голосно кричавъ противъ нихъ.

„Тихо Франку“, закликавъ старій Андрій, „утихомири ся и не сердь ся такъ дуже, бо я тебе переконаю, що твои докоры несправедливы.“

Франко. — Що, я несправедливо говорю, то не може бути.

Старій Андрій. — Противно, се дуже легко. Я вынанивъ 2 морги поля и посадивъ булѣбу. Выдавъ я на насѣне, на сиравленіе и обробленіе поля та на робѣтника 50 злр., заплативъ аренды 25 злр. Разомъ одже выложивъ я 75 злр. Щобъ мати честный змыскъ та вынагородженъ за мой трудъ, мушу мати и 80 кѣрцѣвъ булѣбы, або рахуючи по 1 злр. 50 кр. корецъ 120 зр. Якъ урожай добрый и маю 100 кѣрцѣвъ, тогдѣ цѣна снаде; и пр. на 1 злр. 25 кр. а я дѣстану за мою булѣбу 125 злр.; купуючому добре, бо дешевше платить, та и менѣ добре, бо бѣльше зыскую.

„Але якъ зберу лише 30 кѣрцѣвъ, кождый корецъ мене самого коштує 2 злр. 50 кр. та хочъ бы я продававъ два разы дорожше якъ звычайно, по 3 злр. еще страчу, бо буду мати 90, а не 120 зрѣбныхъ.“

Франко. — Ну правда; виджу, що я несправедливо дорікавъ, немов би селяне продаючи дорого свої питомі плоди, выыскупують народъ, але єсть на кого кричати; якъ неурожай, то рільники не можуть чекати зъ продажу плодівъ; продають гуртомъ скоро и найчастійше дешево. Хтожъ купує? не споживатель, а гандляръ скупивъ, котрй выкупують плоди, де ино можуть, и заховують ажъ до піднесеня цѣнъ. То суть правдиві деруны, они спекулюють на нужду.

Учитель. — Скупивъ и спекулянти мають дѣйстно власный лишь интересъ на оцѣ и часто гонять за зыскомъ безвзглядно и самолюбно, що безперечно заслугує на догану; однакожъ и они часомъ вѣддають прислугу; тожъ и гѣркій лѣкъ може принести пѣльгу. Не треба одже переслѣдувати скупивъ та спекулянтѣвъ.

Франко. — Дуже сумніваюсь, щобъ Вы могли доказати, що спекуляція и выкупъ товарѣвъ може приносити користи.

Учитель. — Не такъ то трудно, якъ думаєшь. Насампередъ мушу зрѣбити увагу, що уживъ я выразѣвъ: скупень и спекулянтъ, бо ты ихъ попередно уживъ. Але ты надаєшь имъ инше значенє, означаючи черезъ то спекулянтѣвъ, котрй користаючи зъ обставинъ надъживають трудного положеня другихъ. Я о такихъ не кажу, але о тыхъ, що поступають честно. Одже спекулянти суть то люде, котрй предвиджують загальнй потреби и старають ся о способы заспокоєня ихъ. Я о нихъ тѣлько говорю и легко понятн, що таки вѣддають прислуги и то навѣть великй. Андрѣй выказавъ дуже ясно, що якъ урожай злый, цѣны мусять ити въ гору, бо инакше вытворителямъ не повернуть ся кошти продукцїй.

„Але якїй наслѣдокъ буде мати піднесенє цѣнъ на споживателя? Очеvidно высокй цѣны приневолюють его до уменшеня спожитя. Завсѣгды буде выдавати ту саму суму, або навѣть бѣльшу, та за ту бѣльшу суму буде мати менше товару.“

„Приймѣмъ, що въ якѣсь окрестности, замѣть сподѣваныхъ пятьдесятъ кѣрцѣвъ зббрано трийцять кѣрцѣвъ бульбы зъ морѣа, и що цѣны мимо того не пѣшли въ гору. Щожъ бы тогдѣ настушило? Бульба збстала бы спожита якъ звичайно и въ стравахъ и въ горальни и небавомъ не стало бы бульбы... и не можна бы єи зовсѣмъ дѣстати. Тымчасомъ якъ цѣны пѣдутъ въ гору, вѣь уменшають споживанє, найперше не гайнують бульбъ, вѣдтакъ не дають єѣ не кормъ для худобы, заступаючи бульбу чимъ иншимъ, наконецъ уменшаючи навѣть скѣлькѣсть бульбы вареной въ кухни.“

„Але може и того не досыть. Въ домѣ, де споживано звичайно 50 кѣрцѣвъ, зъ ощадностю можна выстарчити 40 кѣрцями, але 20 кѣрцѣвъ нѣколи выстарчити не може. Наколи одже припасы бульбы мимо загальнои ощадности не выстарчають, щожъ буде? Чи цѣны дальше будуть росли? — Будуть бульбу сироваджати зъ дальшихъ сторѣнъ. Понеже товаръ дорогй, може понести кошта перевозу.“

Старый Андрѣй. — Перевѣзъ бульбы дорого коштує. Мусѣвъ бы корецъ коштувати до 4 злр., щобы оплатило ся сироваджувати бульбу зъ далеку. Бо якъ де дѣстане ся корецъ по 1 злр. 50 кр. перевѣзъ буде коштувати по 2 злр. то уже 3 злр. 50 кр., а 50 кр. мусять мати гандляръ зыску.

Франко. — Признаю, що высокй цѣны впливають skutочно на ощадность и що потягають за собою довѣзъ товарѣвъ зъ дальшихъ сторѣнъ; та не могу я въ тѣмъ доглянути заслуги скупна лихваря?

Учитель. — Гандляръ, котрого ты разъ-наразъ называешь деруномъ та лихваремъ, а котрого належить называти спекулянтомъ, есть немовъ шинхлѣромъ для другихъ. Переховуе вѣтъ товаръ, перешкаджае гайнованню, сироваджуе товаръ часто зъ дуже далека. Чижь се не суть прислуги? Чи се не прислуга сироваджати товаръ? Чижь не волишь кождый трѣха дорожше заплатити, нѣжь бути позбавленимъ цѣлковито рѣчи якои потрібной або приятной? Ты скажешь, що спекулянтъ роблячи то має лишъ власну користь на увазѣ; але тымъ лѣпше, если власне прислужене ся другимъ ему користь приносить. Ты зъ тои прислуги користаешь, позволяе одже, щобы и вѣтъ мавъ зъ ней зыскъ честный. Найлучше дѣялобъ ся, на свѣтѣ, якъ бы кождый, що другому вѣддасть прислугу, користь въ тѣмъ знаходивъ для себе.

Франко. — Вы справедливо говорите; то дѣйствна правда. Але якъ зыскъ спекулянта есть надмѣрный?

Учитель. — Кто чимъ воюе, вѣтъ того згинетъ, каже приповѣдка, люде, котрѣ зѣ свои переваги користають зъ кривдою для другихъ, заведѣды вѣконци знайдуть кару. Найперше стягнуть на себе погорду тыхъ, що ихъ знаютъ; а при тѣмъ, лишъ одно згадаю, хто за-богато хоче зыскати, звычайно богато тратить.

Старый Андрыѣ. — О, то зъ певностію. Деруны вѣдтигають ся зъ продажею, выжидаючи пѣдвышениа цѣны; цѣны высокѣ; имъ ще не досытъ; чекають дальше, ажъ цѣны не зачнутъ снадати. Тогдѣ перенолохъ, всѣ хотять продавати, подають товаръ наразъ въ величезныхъ масахъ, що сироваджае ще бѣльшу знижку. „Хто пѣдъ кимъ доли конае, самъ въ нихъ впадае.“

В ѳ д б ы т ь.

Въ тѣмъ роцѣ неурожаѣвъ торговля уставала, промыслъ терѣвъ, а ремѣсники голосно жалували ся. А однако нѣхто тому не бувъ виненъ, кождый робивъ що мѣгъ, щобы збути свои товары; та обставины не сирнали.

Таку гадку выражавъ старый Андрыѣ въ присутности нѣлькохъ сусѣдѣвъ, котрѣ, якъ то кажутъ, шукали плямъ на сонци, доконче хотѣли знайти виновника.

„Отъ, гляньте, каже старый Андрыѣ, видите тыхъ двоухъ мальчикувъ, що тамъ въ нилку грають; одже тѣ дѣти нехотючи выяснили менѣ причину цѣлои бѣды.“

— А якъ жежь то? запытано.

Старый Андрыѣ. — Ось такъ: Петрусь сказавъ Павлусеви: „Куни у мене нилку, я маю ихъ три; ты дай менѣ бунчукъ! Але Павлусъ не мавъ бунчука то ѣ замѣны не dokonано.“

Въ тѣй хвили надѣйшовъ учитель, а коли ему розказали, о що рѣчь иде, признавъ, що Андрыѣ правду каже. Але сусѣды якось не розумѣли, тому старый Андрыѣ запытавъ:

„Якъ кождый зъ васъ ехоче жѣницѣ кунити одежу, або хустку, або сиравити собѣ якусь приеминость, чогожь вамъ потреба?“

— Грошей, вѣдповѣли одноголосно.

Старый Андрыѣ. — Добре. Але грошей на улицѣ не знайти. Мусите ихъ дѣстати продаючи продукты; правда?

Всѣ. — Тажь такъ.

Старый Андрий. — Оджеж, як маёте мало продуктів, маёте мало грошей, а то що ёсть, заховаете на видатки необходимі и на наглї потреби. Зъ иншими видатками будете зволькати, сила буде можна. Для того власне торговля устає. Хто бы хотїв купити, не має досыть грошей, бо не має досыть продуктів.

Лука. — То правда; але и такъ буває, що маємо бóльше продуктів и́жъ можемо продати, а за-надто велика ихъ скóлькóсть знижає цѣны; тогды все дешеве, але та дешевбóсть для вытворителя не все користна.

„Та однакъ, сказавъ учитель, такимъ хвилевымъ неогóдностямъ, впливающимъ зъ надто обильной продукціи можъ зарадити, вышукуючи нові способы вóдбыту с. е. знаходячи новыхъ купцѣвъ. Чимъ бóльше промыслъ вытворює, тымъ бóльше способóвъ вóдбыту потребує. Звычайножъ такъ дѣє ся, що якъ обильна продукція цѣны знищить, цѣлкомъ природно знаходить ся новыи вóдбытъ.

„Якъ и. пр. бутелька вина коштує 1 злр., цѣна для многихъ особбъ ёсть надто высока, най цѣна знизить ся до 50 кр., о много бóльше знайде ся купуючихъ на мѣсци, а крómъ того будутъ ёго высылати и въ дальшій околицѣ. Такъ само зъ кождымъ товаромъ.“

— То все правда, вóдновѣвъ Лука, але якъ ёсть за-надто бульбы, не можна наклонити людей знижанемъ цѣны, щобы ихъ бóльше ѣли. Ба навѣтъ хочъ бы бульбу даромъ давали, нѣхто бы кóрця денне не зѣдавъ.

Старый Андрий. — Лука самъ не знає, що говорить. Якъ бульбы богато, то ѡнъ уживає ся до горальнѣ (чейже горѣвку легко перевозити), та выкорылює ся вепрóвъ. Не конче треба зѣсти бульбу въ натурѣ.

Учитель. — Дуже справедливо. Якъ небудь обильный бувъ бы якій продуктъ, якъ удасть ся знайти вóдбытъ, чи въ краю, чи за границею, ще буде можна побóльшити продукцію. Вóдъ коли зъ буракóвъ выробляють цукоръ и горѣвку, садять ихъ безконечно бóльше и́жъ давнѣйше, коли бураки служили тóлько на кормъ для худобы.

„Все, що мы ту говорили, сказавъ наконецъ учитель, показує, що кождый замѣняє власний продукты, або ихъ вартóсть на продукты иншихъ, и що чимъ бóльшій вóдбытъ, т. е. чимъ бóльше ёсть купцѣвъ (або споживателѣвъ), тымъ бóльше продукція побуджаєсь и оживляєсь. Бо кождый охотно працює, якъ праця зыски приносить.“

К о м у н і к а ц і я.

Работы при будуючѣи ся желѣзници поступали скоро и довго були головнымъ предметомъ загального занятя.

Одного дня Пилипъ чувъ, якъ инжини́ръ управляючій роботами казавъ, що дорога желѣзна ёсть найдоскональшимъ средствомъ комунікаці́йнымъ. Не розумѣючи, що се значить, запытавъ, що се ёсть средство комунікаці́йне.

— Ёсть се спосóбъ улегчаючій переносенє особбъ и товарóвъ зъ мѣсца на мѣсце, — вóдновѣвъ инжини́ръ; а учитель видячи, що Пилипъ такого загального поясненя не встигне добре зрозумѣти, зачавъ подрóбно пояснити:

„Средствомъ комунікаці́йнымъ ёсть все, що служить до переносеня особбъ и товарóвъ зъ мѣсца на мѣсце. И ноги, котрыи ходишь по дорожѣ,

и вѣзокъ, и найдорожшій повѣздъ, и кѣнь, и корабель, и рѣка, по котрій вѣзти плыве, и мѣстъ, киненый надъ пропастею, все то суть средства комунікаційны, улегчаючи вѣдноснны зъ двохъ мѣсць вѣддаленыхъ. Средства комунікаційны дѣлять ся прото на двѣ головныя групы: 1) дороги, по котрыхъ ся ходити, вѣздити, або плыве и 2) средства потяговы, все що улегшає порушене по тыхъ дорогахъ.

Дороги можуть бути по суші и по водѣ. „Рѣка“, сказавъ великій мыслитель Паскаль, „єсть дорогою, идучою, бо плывучи потягає корабель. Такъ само каналы, рукою людскою выкопані и море єсть дорогою, що чинити можливою подорожъ и перевѣзъ товарѣвъ. На суші найменша дорожка zove ся...“

— Стежка, пѣдхопивъ Пилипъ.

Учитель. — Одже стежка служитъ для идучихъ пѣшки, а що найбільше для коня, обладованого тягаремъ; якъ ино має вѣхати вѣзокъ, потреба вже дороги, с. є. ширшой стежки, або навѣтъ тракту, с. є. великой дороги, призначеной для великого руху и для того зъ бѣльшимъ стараніемъ удержуваної, н. пр. часто брукованої.

Желѣзниця єсть дорога зрѣвнана, на котрій утверджені суть шины (рельсы), с. є. желѣзны штабы горою и долиною вѣдно вѣдно розширені, по котрыхъ колеса обертають ся легче, бо поверхня гладка.

Старый Андрѣй. — Колесо идуче по шинахъ не натрафає жадныхъ нерѣвностей и не грязне въ болѣтъ.

Инженѣръ. — Я казавъ, що желѣзниця єсть найдоскональшою дорогою и средствомъ комунікаційнымъ. Прошу мене послухати та уважно зѣ мною рахувати. Приймѣтъ, що хтось наймає чоловіка, щоби перенѣсь 50 кѣльограмѣвъ (100 фунтѣвъ) товару зъ Кієва до Каменця. Пѣсланецъ ледво въ 15 дняхъ вѣдбуде сесю подорожъ и зажадає що найменше 2 злр. вынахъ-городженя денно. Та не буде то й дорого. Перенесене 50 кѣльограмѣвъ буде одже коштувати 30 злр. або по 60 кр. за кѣльограмъ.

„Если замѣсть пѣшого пѣсланца вышлемо вѣзъ зъ кѣньми, будемо могли наладувати наразъ що найменше 500 кѣльограмѣвъ товару, и подорожъ потрѣває найвыше 10 днѣвъ; кошта вынесуть може 4 злр. денно, або за цѣлу дорогу, с. є. за перевѣзъ 500 кѣльограмѣвъ 40 злр., одже за 1 кѣльогр. 8 кр.“

„Если-жъ бы дорога була зла, подорожъ потрѣвала-бъ може 15 днѣвъ, а кошта выносили бы денно 5 або 6 злр., бо на алыхъ дорогахъ конѣ скорше мучать ся и возы легко можуть бути ушкоджені, що за собою потягає кошта напавы и страту часу; въ такѣмъ разѣ кошта вынесуть въ зггалѣ 90 злр. або на 1 кѣльограмъ 18 кр.“

Учитель. — Видите одже, що перевѣзъ кѣньми та возами о много єсть користѣйшій, якъ переносене товару на плечахъ. Однакъ, якъ дорога зла, не стѣлько зыкує ся на часѣ, що на скѣлькоости перевозженого товару. — Дороги бруковані, такъ звані шосе, звичайно суть добрі, по такихъ дорогахъ вѣзъ вѣдбуде подорожъ скорѣйше та й бѣльше можна его наладувати. Зъ Варшавы до Кракова перевѣзъ товарѣвъ дешевше буде коштувати, нѣжъ зъ Кієва до Каменця, помимо що вѣддалена майже одинаке.

Инженѣръ. — Пѣсля нашего рахунку перевѣзъ товару возомъ зъ Кієва до Каменця въ наилучшѣмъ навѣтъ случаю буде коштувати 8 кр. за кѣльограмъ. Если-жъ выбудують желѣзницю, що зможе перевозити наразъ тысячѣ сотна-

рѣвъ, перевѣзъ потребає одинъ день, а коштъ що наибѣльше 1 або 2 кр. за кильограмъ.

Старый Андрий. — На каналахъ и рѣкахъ перевѣзъ такожь дуже дешево коштує, та не такъ скоро поступає.

Цилипъ. — А чомужь дешевый?

Учитель. — Бо двоухъ або трьохъ людей выстарчить, щобы кермувати великимъ кораблемъ повнымъ товару.

Ижигиръ. — Тымчасомъ желѣзниця перевозить скоро и дешево, а заразомъ величезный скѣлькости товарѣвъ. Тому то власне єсть она найсовершенѣйшимъ средствомъ комуникаціѣ.

Старый Андрий. — О важна се рѣчь, сила перевѣзъ коштує; кошта перевозу все суть почисленіѣ въ цѣнѣ товару, тому чимъ дорожшій перевѣзъ, тымъ высша цѣна товару.

Ижигиръ. — Кошта перевозу такъ суть величезный, що для матеріяловъ тяжкихъ и wymagaющихъ богато мѣсця а на за-надто велике вѣддаленє не допускають єго зовсѣмъ. И такъ, вуголь камѣнный, добытый зъ копальнѣ, коштує на мѣсци може 25 кр. за 100 кильограмѣвъ. Приймѣмъ, що нѣхто нѣгде не дає бѣльше, якъ 1 злр. 50 кр. за 100 кильограмѣвъ вугля. Лишає ся одже 1 злр. 25 кр. за перевѣзъ. Якжежь далеко можъ перевести 100 кильограмѣвъ вугля за 1 злр. 25 кр.? Вѣзкомъ о 80 а може и о 100 кильомѣтрѣвъ. желѣзницею або тратвами о 500 або 600, а величезнымъ перевозовымъ кораблемъ о 1000 кильомѣтрѣвъ. Дальше перевѣзъ не оплативъ бы ся зовсѣмъ.

Учитель. — Чимъ бѣльше зменшають ся кошта перевозу, тымъ дальше можна товаръ доставити; а чимъ дальше доставляє ся, тымъ бѣльше розширяє ся вѣдбѣтъ, тымъ дальше знаходитъ ся купцѣвъ.

Старый Андрий. — Томужь то такожь поправляютъ дороги громадскіѣ и приватный. Якъ дорога зла, не можна наладувати бѣльше якъ 1000 кильограмѣвъ на вѣзъ парокбинный, а якъ добра, то можна вложити и 2000 кильограмѣвъ и ще коштъ о половину буде дешевшій.

Учитель. — Видите одже, якъ важною єсть рѣчею удержувати дороги въ добрымъ станѣ, буде се корястєе ужитє працѣ и грошей.

(Конецъ буде).

О надзорѣ школьной молодежи поза школою.

Школа має не лишь учити, але и выховувати. Школьные выхованє попереджає выхованє школы материньскоє. То выхованє єсть густо-часто або недокладнє, або невластивє або занедбанє. Задачаю одже школы єсть усунути всякы хибы въ выхованію передшкѣльнѣмъ, доповнити браки, учити и далѣй выховувати. Не легку то задачу поручено школѣ; бо вѣдомо, якъ часто передшкѣльнє выхованє дѣтей навѣтъ у родичѣвъ образованныхъ (най то въ гнѣвъ не буде), обзаконченныхъ зъ всякими основами (засадами) доброго выхованя, поручає ся особамъ, котрымъ неразъ самымъ хибує доброго выхованя. Поручають одже свои дѣти мамкамъ, нянькамъ або гувернанткамъ, котрымъ часомъ навѣтъ неслѣдомо, якъ шкодливо впливають на розвѣй характеру повѣренныхъ собѣ плеканцѣвъ; а родичѣ, закрѣпивши рекомендаціи поважныхъ

особь, вѣдають свои дѣти зъ чистымъ сумлѣннємъ захваляюванымъ особамъ, (хоть бы такимъ, якъ въ повѣсти Bourget-a Ucszej), думаючи, що вже тымъ своїмъ обовязокъ сповнили, бо не щадять грубої платнї на „выхованє дѣтей.“ Тымъ дѣлають родичѣ своимъ дѣтямъ велику кривду, — кривду, котру нѣзбѣйше нѣчимъ не дасть ся вынагородити и черезъ котру неразъ руйнують ся не тѣлько вѣтцѣвскїи маєтки, але и цѣлїи родини.

Если одже трафляє ся таке заведбанє въ выховуваню дѣтей у родичѣвъ заможныхъ и образованыхъ (интелігентныхъ), то щожъ сподѣвати ся можна въ тѣмъ взглядѣ вѣдѣ хлѣбороба або ремѣсника? Рѣшникъ або ремѣсникъ уважає за своїмъ наибѣльшій обовязокъ, свои дѣти хочъ лихо выгодувати и сякъ-такъ приодѣти, а о духове выхованє дитини майже цѣлкомъ не дбає. Доказомъ того хотай бы неохота родичѣвъ, посылати дѣти до школы, бо они самїи не знають реального хѣсна зъ науки школьниої. Лишають одже свои дѣти самымъ собѣ, котрїи ростуть-вырастають вѣдѣ враженнями и вилывами, якїи припадково въ своимъ окруженю вѣдѣбирають. И не диво, бо отецъ, занятый тяжкою и непрерывною звычайно роботою въ полі або варетатѣ, не має навѣть вѣльниої хвилини, щобы зъ дѣтьми побавити ся, а не то, щобы о ихъ лѣпшѣмъ выхованю подумати. Врештѣ, не вѣдобравши самъ добраго выхованя, думає, що выстане, если дасть дѣтямъ ѣсти, якотакъ ихъ приодѣ, а за провину укарає. Мати зновъ, котра звычайно про добре выхованє дѣтей ще менше знає вѣдѣ вѣтца, чижъ може добре выховувати, хотай бы того бажала зъ цѣлої душѣ для любоби власныхъ дѣтей? Невно, що нѣ! — Научить одже дитину „страхати ся“, научить ледво пѣзнати и называти найпотрѣбнѣйшїи приряды домашнїи, части одежи и особи въ родинѣ; научить вѣдмовляти перекручену молитву, якъ си сама вѣдѣт своєю матери научила ся; екаже ще о всемогучѣмъ Сотворителю, що „пану Богу дала“ — „Богъ геть тамъ высоко!“ — и на тѣмъ звычайно кѣдичить ся наука и выхованє въ материньскѣй школѣ у нашего простаго люду. Дитина, маючи тогды шѣсть або сѣмъ лѣтъ, приходить до школы до дальшої науки, а родичѣ уважають своїмъ обовязокъ вже за сѣбѣичный и кажутъ: „Най вже теперь учитель ними клопоче ся“. Зъ тымъ такъ малымъ вѣдѣготовленємъ и зъ такъ малымъ запасомъ выображенъ и понятъ заповняють дѣти школнѣу комнату по береги, бо родичѣ, ослѣвлено бѣдѣйшїи, зѣ страху передъ екзекуцією попросту выганяють свои дѣти до школы. Учитель, дѣставши такихъ дѣтякѣвъ зѣ сѣю, має пѣзнати у кождого зъ нихъ нескѣичный розвѣй, має выкоренити у нихъ злїи навѣчки; въ загаль має ихъ учити и дальше выховувати. Тому то не легку задачу вѣложено на учителя. Тому то вже старѣаний Римляне говорили: „Quem dii oderunt, pedagogum fecerunt“ (Кого боги зненавидѣли, того зробили учителемъ). Сучаснїи зновъ мыслитель называли заводъ учительскїи „взнеслымъ“. Наибѣльше отверто высказавъ ся о заводѣ учительскѣмъ поклѣпнїи Зибликевичъ, бѣвнїи маршалокъ красевый. Вѣнъ сказавъ, що учитель будь-що-будь мусить посвятити ся для добра школы и краю. И дѣйствѣ, лїшь учитель зъ посвяченємъ може покѣнати вѣѣ трудности и перешкоды, зъ якими мусить борѣти ся въ своимъ заводѣ.

Однакъ учитель не повиненъ тымъ зражати ся аніи знеохочувати ся, тѣлько повиненъ зъ чимъ разъ бѣльшою енергією брати ся до працѣ, если хоче ослѣгнѣти цѣль, яку на него обовязокъ и власна совѣсть накладе, намятаючи на то, що сѣть тымъ борцемъ, котрый має уторувати дорогу до побѣды просвѣты надъ темнотою у нашего простаго люду. Тому то за-

всѣгда, всюды и при всякій нагодѣ учитель поучить молодѣжь школьну, якъ она має заховувати ся въ школѣ и поза школою. Подастъ такожъ всказѣвки и ѣи родичамъ, якъ повинни надзорувати дѣтей, щоби они не исували ся въ злыхъ товариствахъ або черезъ злѣ приклады старшихъ. Того вимагають такожъ вѣдъ учителя розпорядженіи властей школьныхъ. Навѣтъ міністеръ Вѣроисповѣданъ и Просвѣты узнавъ конечнымъ, выдати розпоряджене до властей школьныхъ, щоби они черезъ пѣдвладий собѣ органы зарадили строгій надѣбрь школьной молодежи поза школою и щоби поручали, предлагати собѣ що-року починеній спостереженія и справозданія зъ успѣховъ (въ тѣмъ наиримѣ) зъ того розпорядженія. Тому то инспекторы школьній при візитаціяхъ школъ, переконують ся о успѣхахъ надзору молодежи школьной поза школою и роблять при тѣмъ свои уваги.

Щоби якесь зло усунути, треба впередъ знайти причину (т. е. жерело) того зла, а тогды скорше можна обмыслити средства до усуненія зла и ихъ застосувати. Проте учитель, если хоче переконати ся, де молодѣжь школьна исуе ся, мусить знати де и зъ кимъ она поза школою сходитъ ся и стыкае ся. Дальше повиненъ переконати ся, чи ѣи родичѣ живутъ зъ собою въ згодѣ и чи саміи не суть причиною деморалізаціи своихъ дѣтей, бо вѣдомо, що родичѣ не завжди на присутність дѣтей уважають при суперечкахъ родинныхъ и неразъ ведутъ гѣршачій розмовы або сѣввають пѣсенъ неприличного змісту. Тымъ-злымъ и деморалізуючимъ поведенемъ власныхъ родичѣвъ и другихъ людей пересикають дѣти, якъ губка водою, а потѣмъ трудно ихъ вѣдъ того вѣдзвичати и злѣ навички выкоренити. Обязкомъ одже учителя єсть, щоби тому вчасъ занѣбѣчи. Въ тѣй цѣли має пѣзнати мѣсцеві забавы, звичаі и обычаі у людѣ, щоби такъ мѣгъ переконати ся, о скѣлько они некористно впливають на виховане молодежи школьной и повиненъ при нагодѣ о тѣмъ поучити родичѣвъ.

Проте, щоби учитель мѣгъ наведену цѣль дѣйняти, має въ часѣ проходу заглянути на пасовиско, на улицю и на инше мѣсце, на котрѣмъ дѣти школьній збирають ся. Тамъ приляне ся ихъ играшкамъ и забавамъ; а если запримѣтитъ невѣдновѣдний або неприличній забавы, то ихъ зганить и зарядить забавы, вѣдновѣдний дитинячѣму віку. — До наученія дѣтей невинныхъ и до ихъ віку вѣдновѣднихъ играшокъ и забавъ надае ся найлѣпше прогулька зъ дѣтьми до гаю або на болоня, котру повиненъ учитель хочъ разъ на тыж-день устроити.

Неразъ можна почути замѣты, що сѣльска молодѣжь уживае вѣльного часу поза школою до пасенія худобы, тому уживае досыть свѣжого воздуха, одже прогульки для неи не конче потрібній. Но въ тѣмъ власне лихо, бо та молодѣжь лишена сама собѣ безъ найменшого надзору старшихъ, дуже исуе ся, а на прогулкахъ вѣдъ надзоромъ учителѣвъ може научити ся прилично-сти и скромности, котрыхъ то прикметъ будуть дѣти саміи межи собою перестерѣгати. Тожъ прогульки зъ школьною молодежю не лишъ мѣскою але и сѣльскою приносять велику корясть. Учитель має такожъ переконати ся, чи школьна молодѣжь не буває на оказіяхъ и забавахъ, які въ селѣ чи мѣстечку вѣдбувають ся; чи не ходять на забаву зъ музикою старшой молодежи до корчмы або въ друге мѣсце; а если бы такъ було, то постарати ся, щоби школьна молодѣжь мѣсце забавы сѣйчасъ опустила и щоби зверхнѣсть громадека стрѣго заборонила вести дѣти або позволяти имъ ходити на такі забавы; то збороняють такожъ розпорядженіи ц. к. властей школьныхъ.

Дехто хоче оправдати, що буване шкільних дітей на забавах і музиках не впливає деморалізуючо на їх розвій психічний, бо они до таких сцен і розмов привикли і що за-дурій ще на такі речі. — Такий говорить певно лише з невідомости о розвою психічності дітей; але міг бы з самого прикладу пересвідчити ся, які наслідки бувають, если дітям не боронить ся бувати на згаданих забавах. Они з-разу механічно (не свідомо) наслідують рухи і розговори старших, привичаються до гидких і неприличних розмов, а коли з літани вбуджає ся в них самосвідомість, то і всі образи і бесіди з дитинячих літ відновлять ся і стануть молодикови ясними, бо їх вже не малює, як вперше, але з цілою свідомістю їх розбирає. Отож тогди наступають нарікання на школу і учителя не лишь простого люду, але також образованих і високопоставлених людей. Позаяк але учитель не в силі, щоби всюди і завжди надзорувати молодіж шкільну поза школою, і не має на стільки вільного часу, то постарася, щоби зверхібеть громадека, місцевого священика і дідича і інші впливові особи в громаді стали ему помічниками в його дуже трудній задачі. Божь предє всім залежить на том, щоби діти виховати на правих обывателів краю і держави і на добрих синах вітчизни!

Може хто хоче мені закинути, що через вчащанє учителя на звичаєві і обычаєві забави і окаяні, чи там діти шкільні не пеують ся, може его становиску ухилити а его повага учительська утерпіти. Тому відновідаю вже з горы, що так не єсть, але дїє ся навѣть протівно, если тільки учитель дїєсно з'єднав собі членів громади і если виробив собі правдиве поважанє в громаді. Через стиканє ся учителя з родичами шкільної молодежи скоро підносить ся і розвій місцевої школи, бо через зближенє ся учителя до родичів вироблює ся в них довѣре до школи і переконує ся їх о хосениости науки. Мажо також приклади на духовенстві, котре хоч буває на поминках „молитванях“ і інших релігійних церемоніях і стикає ся з простим людом, однак ще не було случаю, щоби священик дбав якя знаєги, но протівно, такий священик буває дуже люблений від своїх парохіан і через то виробляє ся межи першим а другим взаимне довѣре і приязнь. Чому ж бы учитель не міг собі в той спосіб виробити добрі відносини до мешканців громади і так на вихованє і надбєр шкільної молодежи впливати. Одно лишь дивним видавати ся може, що неразь той самий, котрі навѣть принадно підносять в часописях і брошурах, щоби народий учитель, стикаючи ся близьше з народом, на него морально впливали, роблять закиди одному або другому учителєви за таке постоуванє, мовлячи, що за-богато популяризує ся і т. д. Тут вже на правду не знати, як учитель застосувати ся має. Но учитель тым не повинен зражувати ся. Если при кожній нагоді учитель буде поучувати родичей, як належить доглядати молодіж шкільну, то тым переконає їх, що школа і наука в ній єсть великим добродїєм для виховуючого ся покоління. Если бы в трудних случаях учитель своим поучуванєм і своєю повагою не міг своєю задачі о надзорі молодежи поза школою виповнити, то повинен тогди просити свои власти о помѣч, котрі певно ему того не відмовлять. Повинен одже постарати ся у власти вбороненє, посылати діти шкільні до корчми по горячий трунки, по тютюн або табак; повинен постарати ся о строгім заказі продавати або мѣняти за овочі, ліци або прядиво шкільним дітям

напіросы. За невыконуванє такихъ заказѣвъ повинні корчмарѣ и трафіканти бути карані; бо кѣлькожъ то селѣ и мѣстѣ пошло зъ дымомъ; кѣлько то родинѣ стало ся нещасливими черезъ куренє напіросѣвъ або люльки недо-рослыми дѣтваками? Взагалѣ учитель має завсѣгды и всюды дбати о по-вѣрену єго опіці молодѣжѣ школьну и єѣ надзорувати, если хоче зъ неи выховати добрыхъ, свѣтлыхъ и моральныхъ обывателѣвъ краю и державы. При тѣмъ учитель самъ мусить провадити ся морально и релігійно такъ, щобы пѣдъ кождимъ взглядомъ бувъ правдивимъ примѣромъ доброго и мо-рального поводженя для школьной молодежи, єи родитѣвъ и всѣхъ членѣвъ громады, а тогдѣ лише зможе вѣдновѣсти своѣй великій задачі, яку на него обраний заводѣ и власна совѣсть накладає.

Онуфрій Власійчукъ.

НОВИНКИ.

— Єго Величество Цѣсарь зволивъ удѣлити зъ своихъ частныхъ фондѣвъ громадѣ Плотичѣ, въ повѣтѣ тернопольскѣмъ, на будову школы запомогу въ квотѣ 100 злр.

— **† Іоанъ Ступницкій**, рускій єпископъ перемишскій, самбѣрскій и сѣвѣрскій померъ дня 22. и. ст. грудня м. р. Покѣйный бувъ чоловѣкомъ ученымъ, тихимъ и мовчаливымъ, придержуванъ ся свого народу и обряду. Давнѣйшими часами займавъ ся дуже цильно нумизматикою и археологією и лишивъ цѣнну збѣрку монетъ и медалѣвъ, мѣжъ котрыми суть деякі навітѣ дуже рѣдкі. Збѣрку тую оцѣнюють знатоки на 18 000 злр. Покликаний на єпископскій престолъ въ Перемишль, заявивъ ся вѣдреставрованємъ перемишской катедральной церкви, котру богато и величаво украсить.

— **Міністеръ просвѣты** надавъ чотыромъ низшимъ класамъ частного заве-деня наукового Бзунтѣвъ пѣдъ Хировомъ на три роки право, называти ихъ класами гімназіальними, а тымъ самымъ и всѣ инші права, які прислугують публичнымъ школамъ.

— **Испыты кваліфікаційный** для учителейъ школъ народныхъ передъ ц. к. комісією экзамінаційною начне ся 4. лютого 1891. Кандидаты и кандидатки, щѣ хотять испытъ таіи складати мають внести вѣдновѣдній поданя до 25. сѣчня 1891.

— **Испыты кваліфікаційный** для учителейъ школъ народныхъ звичайныхъ и выдѣловыхъ начнуть ся передъ ц. к. комісією экзамінаційною у Львовѣ дня 19. лютого с. р. Поданя вѣдновѣдно остемпльовані и заосмотрені: а) въ метрику уро-дження; б) коротку житєпись зъ поданємъ перебѣгу вѣдбутыхъ наукъ и выказу творѣвъ до экзамену перестудіованныхъ; в) въ свѣдоцтво зрѣлости и г) въ доказы щѣ найменше двѣлѣтної практики учительской, вѣдбутой въ школѣ народній публичной, або приватной, маючѣй право школы публичной, треба вносити до комісії экзамінаційной (ул. Скарбѣковска ч. 39) за посередництвомъ вѣдновѣдно ц. к. Рады школьной окружной найдалше по день 3. лютого с. р. Поданя познѣйше внесеніи не будутъ узгляднені. У власныхъ интересѣ треба подати точно адресу и по-слѣдну пошту.

— **Испыты учительскіи** для школъ народныхъ звичайныхъ и выдѣловыхъ передъ ц. к. комісією экзамінаційною въ Краковѣ, начинають ся 16. лютого с. р. а поданя о принуцєнє до испыту мають ся вносити до 10. лютого.

— **Буджеть школьный мѣста Львова** на рѣкъ 1891. прєдставляє слѣдующіи числа: Платѣѣ учительскій 170,440 злр., платѣѣ и ремунераціѣ катихѣтѣвъ 16,400

зр., средства науковій 2 200 зр., ремунерації и запомоги 2 500 зр., потреби шкільний и урядовий 1.800 зр., премії 500 зр., вешпрания убогои молодежи 4.000 зр.

— **Народне шкільництво въ Австріи.** Зъ найновѣйшого збѣставленія центральнои комісії статистичнои о станѣ шкільництва народнои въ Австріи виходять слѣдующі дані: Въ минувшомъ роцѣ шкільномъ числила Австрія 3,335.674 дѣтей обовязаныхъ ходити до школы. Зъ тыхъ не побирало нѣякои науки задля духового або фізичного калѣцтва 21.895 дѣтей; 395.593 не ходило зовсѣмъ до школы, хочъ були подъ взглядомъ умисловымъ и тѣлеснымъ нормально розвиненіи, — и то въ такихъ процентахъ: Въ Краинѣ 17, въ Далмаціи 23·2, на Побережю 305, въ Галичинѣ 40·6, на Буковинѣ 52·1%. Школъ було 18.079, помѣжъ ними 16.688 народныхъ, 415 мѣськихъ и 976 школъ частныхъ. Зъ 16.688 школъ народныхъ було одно-класовыхъ 8.400, дво-класовыхъ 3.916, а решта школы больше-класові. Въ публичныхъ школахъ повнило обовязокъ 44.838 учителѣвъ и 13.913 учительокъ. На одну учительску силу припадало пересѣчно по 72·4 учениковъ. Зъ помѣжъ учителѣвъ 83·7% мали свѣдоцтва учительского уздобненія (патентъ), 11% свѣдоцтва зрѣлости, а 5·3% учили безъ свѣдоцтва.

— **Школы народні въ Берлинѣ.** Въ роцѣ 1890 було въ Берлинѣ 184 школъ народныхъ мѣськихъ зъ 4.104 класами а 182 778 дѣтьми. Межи рокомъ 1870. а 1880. прибувало що року 10.000 дѣтей, — въ остатнихъ рокахъ wzросла фреквенція вже тілько о 4.000 дѣтей зъ кождимъ рокомъ. Въ сихъ школахъ працювало 184 ректорівъ (управителѣвъ), 1.955 учителѣвъ, 980 учительокъ звичайнихъ а 617 технічнихъ. До заступованя на случай хоробы було 11 учителѣвъ и 68 учительокъ.

— **Реформа школъ середнихъ въ Прусахъ.** Пѣсля дотеперѣшнихъ донесень о ухвалахъ берлінської „конференції шкільнои“ можна вносити, що будуть, якъ ся здає гімназіѣ и гімназіѣ реальній дальше задержаніи, однакъ наука языковъ старинныхъ буде больше якъ доси обмежена, а мѣсто тои въ першомъ рядѣ узвгляднити ся наука языка нѣмецкого и исторіѣ всемирнои. Взагалѣ число годинъ науки шкільнои має зменшити ся, тымъ самымъ зредукує ся и матеріялъ науковий. Гимнастика, забавы гімнастичніи, найдуть ширше нѣжъ доси узвгляднене; гигиѣна буде обовязковимъ предметомъ науки, а перестерѣгане гиѣнічнихъ условій самихже школъ найистислѣйше контролювати метъ ся вѣдповѣдными органами лѣкарскими. Найважнѣйшою реформою має бути се, що вѣдъ теперь учителѣ будуть образованіи головнио на педагогівъ, а фахове знане предметівъ поде на другій планъ; господарѣ класъ достануть большу нѣжъ доси власть, але такожъ и больша вѣдвѣчалность буде на нихъ тяжити.

— **Музеѣ шкільні** закладають въ Киль и Гильдесгаймъ. Взагалѣ ся інституція за границею що-разъ больше розповсюджуює ся.

— † **Тома Станецкій**, б. професоръ гімназіальний, професоръ фізики на Видлѣ філософічнѣмъ и ректоръ університету померъ дня 8. с. м. у Львовѣ.

— **Товариство для опѣки хорыхъ дѣтей шкільныхъ въ Лондонѣ** иснує тамъ и дѣлає позиточно вѣдъ довшого вже часу. Се товариство высылає своихъ членівъ до хорыхъ дѣтей шкільныхъ зъ родинъ бѣднѣйшихъ и старає ся о те, щобы они мали подчасъ хоробы и реконвалесценції вѣдповѣдну опѣку, кормъ добрый, свѣжій воздухъ, помѣчь лѣкареку и т. н. Въ першомъ рядѣ спонукує се товариство до самопомочи (self-help) и дає поясненія несвѣдомымъ рѣчи родичамъ, а доперва въ крайнѣй нуждѣ подає помѣчь матеріяльну.

— **Наука господарства домашнои для дѣвчатъ въ Гласговѣ.** Одна богата вдова по будѣвничѣмъ въ Гласговѣ заложила школу господарства домашнои для дѣвчатъ зъ класѣ робѣтничихъ. Практично и теоретично образованій кухаръ подає науку въ той школѣ, а кромѣ того дома тымъ дѣвчатамъ, щѣ до школы ходати не можуть. Въ остатнѣмъ зимовѣмъ курѣ брало участь въ науцѣ 3.751 дѣвчатъ, а 1.268 ходило на науку теоретичну. Дѣвчата набувають въ сѣй школѣ не тѣлько практики варенія стравъ, но учать ся такожъ вѣдрѣзняти кормы добріи, а фальшованіи, пѣзнають складъ и вартѣсть вѣдживляющу кормівъ и обчисляютъ, щѣ обѣды стояти можуть.

— **Устава противъ куреня тютюну молодежю** войшла въ жите въ Сполученыхъ Державахъ Пѣвнѣчныхъ вѣдъ 1. жовтня м. р. Заборонює ся устава моло-

дажн лѣтъ 16 курити тютюнъ, а переступаючі уставу підлягають карѣ поліційної. Університетъ въ San José въ Каліфорніи пошовъ ще дальше, бо не иринимавъ учениківъ, що курять тютюнъ.

— **Забезпечене на припадокъ смерти.** Недавно помершій король Голландіи Вілгелмъ III. забезпечивъ бувъ своє жите на три міліони франківъ. Вонъ учинивъ се тому, що мастокъ его приватный досить малий, а побоювавъ ся що по его смерти, станы генеральни визначать его жінцѣ вдовѣ королеводѣ малу пенсію — бо ему самому, яко королеви визначили були всего 600.000 франківъ, одже жінцѣ могли-бъ визначити якихъ 10 або 20 тысячъ. Товариство асекураційне виплатило вже королеводѣ цѣлу обезпечену суму, три міліони франківъ.

— **Незвычайна память.** У Варшавѣ гостивъ недавно Французъ Серденъ, репрезентантъ одного збъ знатійшихъ домбъ торговельныхъ въ Ліонѣ, маючіи незвычайну память. Въ памати въ часѣ кількохъ минутъ выготовляє незвычайніи завдання математичніи, и. пр. підносить до квадрату, ба навѣть до куба цифри зъ восьмихъ чиселъ. Сто до етонадесать вершбъ, відчитаныхъ повторяс п. Серденъ безъ похибки. Не знаючи по польски повторивъ и. Серденъ 49 вершбъ зъ I-ои книги „Пана Тадея“. Цѣлу калюмну прозвищъ властителѣвъ домбъ повторивъ безъ похибки.

— **Въ роцѣ 1891** буде переходити дня 10. мал планетъ Меркурій повперекъ кружка сонця, а крѣмъ того будуть ще два затымѣня сонця и два мѣсяця. Въ нашихъ сторонахъ буде можна бачити лишъ два затымѣня мѣсяця и перше затымѣне сонця. Перше повне затымѣне мѣсяця наступить 23. мал вечеромъ, перстеневате затымѣне сонця по полудни дня 6. червня, а друге повне затымѣне мѣсяця въ почи дня 16. падолиста.

— **Земля зъ Велесемскою звѣздою.** П. Венедикъ Туръ, варшавлянинъ, зробивъ по майстерски хорошій гльбъ земекій, надъ котрымъ на дротуку уносить ся звѣзда, що має нагадувати паматну звѣзду Велесемску, благовѣстившу Рождество божественного нашего Христа. Газеты зановѣдали вже появленіе тои звѣзды, зауважанон найперше черезъ дуньского астронома, Тіха Брагого, въ констеляціи Кассіопеи, въ р. 1572, а котра лѣтъ здає ся після згадокъ хропикарскихъ, зъявила ся була въ лѣтахъ 946 и 1261 по Христѣ, и мала бы такимъ чиномъ 315 періодъ появи одже могла бути въ роцѣ Рождества Христоного, зъ чого и назвали ея Велесемскою звѣздою. Гльбъ зъ тою звѣздою виконаний въ двохъ величиннахъ після помислу и. Тура и такъ уладжений, що поставъ его якъ небудь, вонъ все вертає до прстовисного положенія до оси. Малу більшого моделю мазьовано ручно олівійними красками и то въ однихъ після теперѣшнихъ понять географічнихъ, въ другихъ після Страбона въ Канадоніи, жившого за часбъ Христа. Звѣзда на більшій моделю є металева, на меншій паперова, зъ одного боку фосфоризуюча. Цѣлбсть має бути дуже складна. Авторъ зробивъ лишъ кілька такихъ моделѣвъ и поробивъ зъ нихъ дарунки деякимъ особамъ у Варшавѣ.

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— **Конкурсъ.** П. к. Рада шкѣльна окружна въ Перемышлянахъ розписує д. 17. грудня 1890 конкурсъ зъ терміномъ до поданъ найдалше до кѣнца лютого на слѣдуючі посады: 1. При школахъ I-класовыхъ етатовыхъ въ Борщенѣ, Куровичахъ, Лашкахъ королѣвскихъ, Уневѣ зъ платою по 300 злр. — а въ Білбѣ зъ платою 298 злр. + 2 злр. въ нат., въ Вязинѣ зъ пл. 275 злр. 92 кр. + 24 злр. 8 кр. въ нат., въ Хлѣбоничахъ свѣрскихъ зъ пл. 296 злр. 71 кр. + 3 злр. 29 кр. въ н., въ Кініри зъ пл. 295 злр. 95 кр. + 4 злр. 5 кр. въ н., въ Полтви зъ пл. 298 злр. 27 кр. + 1 злр. 70 кр. въ н., въ Ушковичахъ зъ пл. 282 злр. 43 кр. + 17 злр. 57 кр. въ н. — 2. При школахъ фізіальныхъ въ Остадовичахъ, Печенѣ, Прегнобовѣ, Розворинахъ, Садовѣ, Станиміри, Волковѣ, Зеневѣ зъ платою по 250 злр.; а въ Вачевѣ зъ пл. 221 злр. 74 кр. + 28 злр. 26 кр. въ нат., въ

Добрянницъ зъ пл. 245 злр. + 5 злр. въ н., въ Костомовъ зъ пл. 201 злр. 36 кр. + 48 злр. 64 кр. въ н., въ Мерышевъ зъ пл. 210 злр. 84 кр. + 39 злр. 16 кр. въ н., въ Новосѣлцъ зъ пл. 229 злр. 30 кр. + 20 злр. 70 кр. въ н. и въ Пого-
рыльцахъ зъ пл. 240 злр. + 10 злр. въ н. — Языкомъ выкладовымъ въ Бѣлѣхъ,
Кіміри, Ушковицахъ языкъ польскій, въ Зеневѣ языкъ польскій и рускій, а въ ни-
шихъ школахъ языкъ рускій.

— Именованя. Ц. к. Рада школьна красава именовала тымчасового учителя
Ивана Сабатовского въ Фульштинѣ, сталимъ учителемъ школы етатовон въ Фуль-
штинѣ; тымчасову учительку Ольгу Грунеровну въ Заліщникахъ, сталою учитель-
кою 3-класовой школы етатовон въ Заліщникахъ; сталою учителя школы етатовон
въ Стронятинѣ Аполінарія Домбровского, сповняючого обовязки тымчасового учи-
теля школы етатовон въ Клепаровѣ, сталимъ учителемъ школы етатовон въ Кле-
паровѣ; сталою учителя школы етатовон въ Ворволицяхъ Бронислава Явечского,
сповняючого обовязки тымчасового учителя 4-класовой школы мужеской въ Залі-
щникахъ, сталимъ учителемъ 4-класовой школы етатовон мужеской въ Заліщникахъ;
сталою учителя школы етат. въ Кривенькѣхъ Володимира Кашицкого, спов. обов.
тымч. учителя молодшого 2-кл. ет. въ Гусятинѣ, сталимъ учителемъ молодшимъ
2-кл. школы етат. въ Гусятинѣ; тымчасового учителя управл. Стан. Сливиньского
въ Угрыновѣ, сталимъ учителемъ управл. 2-кл. школы етат. въ Угрыновѣ; ст.
учителя Игнат. Гуссаковского въ Товмачи, сталимъ учит. управл. 4-кл. шк. ет.
въ Товмачи.

Чому правдивий

якорній коробки зъ камѣчками до будовы

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся
безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для
дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучаюче занятя,
и що они збъ взгляду на тревалость суть найдешевшою забав-
кою. Бо вѣдтакъ и родичамъ подають они приємну розrywку
справдѣ прегарными видами и що кожда коробка може бути
доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвар-
тостныхъ подроблень, сей ний вѣдкине кожду коробку безъ
нашої фірмы и марки фабричної „червоный якорь“ яко фалшиву.
Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

Вже вийшли зъ друку яко вѣдбитка зъ „Учителя“

ПРИШИСЬ

вѣдносячий ся до испытѣвъ кваліфіка-
ційныхъ до школъ народныхъ, звы-
чайныхъ и выдѣловыхъ,
уложивъ Болеславъ Барановскій.

Выдае „Руске товариство педагогічне“. — За редакцію вѣдомствъ Теофілъ Грушкеничъ.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка, підъ зарядомъ К. Беднарского.

Предилата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и
Адміністрація
ул. воронська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламиці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждого мѣсяця.

Коротка исторія педагогівъ.

(Після нѣмецкого.)

А. Часть передхристіанскій.

I. Вскѣдні народы. — Хины, Индія, Персія.

Виховане у вскѣднихъ народѣвъ єсть тымъ передовѣмъ характери-
стичне, що тамъ одиниця підчиняє ся загалови. Одиниця жє проте не
лишь для себе, тѣлько для загалу и задля того мусить слѣпо слухати и без-
умовно підчиняти ся волѣ авторитету. Дорастаючий чоловікъ спершю нале-
жить до родини и до єї головы, що має майже нѣчимъ необмежену власть,
вѣдтакъ вразѣ зъ родиною до державы и єї деспотичного самодержця. О на-
прямѣ вихованнѣ або рѣшало самѣ уроджене (каста) и проте було оно
вихованемъ кастовымъ або вѣдбувало ся вѣ цѣляхъ державы, до котрой
пѣдтакъ молодѣжь бѣльше належала якъ до родини. Частѣйше виховане
кастове лучило ся зъ вихованемъ державнымъ. — Після того ишла и наука.
Свобѣдний розвѣй духа, самовѣжа и лична свобѣда мусѣли показати ся не-
безначиними головной цѣли и авторитетови, задля чого цѣла наука не була
нѣчимъ иншимъ якъ тѣлько тресованемъ, выучованемъ ся на памѣть сухихъ
правилъ. Обмежовано ся на плавномъ читаню, добромъ писаню и бѣглому
рахованю.

У народѣвъ вскѣднихъ що до штуки вихованнѣ и науки не много мо-
жемо для себе хѣсна найти. Цѣкавымъ стають ся мимоходомъ тѣ народы для
насъ тымъ, що выявляють своєю строгою односторонностю наглядѣйше
пѣбавѣйшій великій постунъ, який зъявивъ ся у иншихъ народѣвъ. — О нихъ
коротко поговоримо.

Хинчики, монгольскѣи породы, вѣдданѣ переважно змысловымъ утѣхамъ,
суть мудрі, хитрі, передовѣмъ вѣ торгѣвли, но при тѣмъ на малѣмъ попе-
рестаючий, лагодный и опрятный, роботлящій и вѣ роботѣ вытревалый. Ихъ бесѣда
не зачисляє ся, якъ наша, за науку (пѣдмѣннихъ) а выражає

Львівська бібліотека

АН УРСР

№ 16 891

поодинокі понятя неоднакимъ розміщенємъ виразити въ реченю и наголо-
сомъ. Выразы суть однокладові, починають ся по більшій часті співзвуч-
ками, а кінчать ся самозвучками. Знаки въ нисемъ уживають майже 50.000.
Знаки пишуть ся прямовісно, одий підъ другими, и зъ нихъ, якъ и зъ 450
складовъ або сполучень звуковихъ повстає ціла будова бесѣды. Вмучене си
штуки писаня забирає при такихъ обставинахъ дуже багато часу, а Хинчикъ,
що вмѣє добре читати и нисати, може вже тымъ набути собі славу ученого
чоловѣка. Наука у Хинчика взагалѣ значить багато; однакъ найти єѣ можна
лишь виключно у урядниківъ и управительнѣхъ державы. Исторія намъ ка-
зує, що Хинчики мають даръ винаходѣвъ, и мы знаємо, що они винайшли
порохъ стрѣльный, компасъ, дзвонъ, порцелану, буквы деревяны до печатаня
книгъ; звѣстно намъ такожъ и те, що своими винаходами не вмѣли они такъ,
якъ слѣдує похосиувати ся. Въ штуцѣ, передовѣмъ въ малярствѣ и музичѣ
лишили ся позаду, однакъ мають змысль для барвъ и рѣзбарства.

Родина єсть въ Хинахъ осередкомъ всего жита, а держава єсть вла-
стиво розширеною родиною. Супружество єсть протѣ въ высокомъ поважаню,
а бєли дозволяє ся многоженство, то все таки правно узнає ся лишь одну
жѣнку и тѣлько єи дѣти мають право наслѣдства майна. Жѣнка мусить
безусловно слухати свого чоловѣка и сповиняти всяку послугу вглядомъ него.
На вихованѣ дѣвчатъ звертано у Хинчикѣхъ менше уваги нѣжъ на вихованѣ
хлопцѣвъ, а заправлявано ихъ до домашнихъ робѣтъ и до навѣчливости въ
поведеню. Вѣдь десятого року не смѣли дѣвчата дому скорше онуєтити ажъ
поки замужъ не вийшли, що звичко настунало въ двацятѣмъ роцѣ. Коли
въ якѣсь родинѣ прийшла на свѣтъ дѣвчина вѣшали на дсєрѣ веретено
и прядиво; а бєли хлопецъ уродивъ ся, тогдѣ украшали браму лукомъ и стрѣ-
лою. Вѣдносины дѣтей до родичѣвъ були и єуть до сєгодня такъ самі якъ
сотворѣны до Сотворителя, а почитанє батька и матеря уважало ся першимъ
и найсвятѣйшимъ обовязкомъ. Дитиняча любовъ становила основу всѣхъ обы-
чаївъ и установъ. Головною засадою було у Хинчикѣхъ, що, хто родичѣвъ
шанує, той такожъ и цѣсаря високо почтає и єсть добрымъ підданымъ.
Такъ само поважати має молодѣжь старшихъ вѣкомъ и своихъ учительнѣхъ.

Вже вѣдь уродженя дѣтины починало ся єи вихованє, разумѣє ся,
що зъ початку вѣдносило ся оно лишь до крѣпкого, зѣдорового розвою тѣла.
Коли дѣтина стала говорити, родичѣ старали ся впокувати єѣ науки мудрости
и чесноты, а бєли була спроможнѣєть, приймали єѣ домъ учителя, або поси-
лали дѣтину до школы. Въ теверѣйшихъ часахъ ширить ся чимъ разъ бѣльше
нещасный звичай, дѣти підкидати, або продавати. Позалєжь батько має тамъ
супроти дѣтины необмеженє право, правительство може по часті вслѣпнати
єѣ надзужити лишь за помѣцію домѣвъ знайдѣвъ.

Першою наукою єсть майже виключно наука погляду. Показують
впередъ всякы предмети видимы, сильно въ око впадающы, называючи ихъ по
имени. Вѣдтакъ слѣдує читанє и нисанє, котре задля высше згаданныхъ тру-
дностей багато часу забирає, а вѣбѣнця рахованє, та часомъ щось троха музики.
Строга дисциплина зъ дѣтливими царями тѣлесными підпомагає дѣяльнѣєть
учителя.

Шкѣль въ Хинахъ єсть доволѣ. Всюды єуть народны (початковѣ) школы;
навѣтъ находятъ ся тамъ школы призначены для убогихъ и школы вѣчѣрны. Высшѣ
школы єуть рѣзного рода, а кождый, що має стати урядникомъ державнымъ,
мусить тѣ школы покѣнчити. Найвысшѣй такій закладъ науковий находятъ ся

въ Пекинѣ, а при испытахъ державныхъ, що ся тамъ вѣдбувають, есть самъ цѣсарь часто предсѣдателемъ. У всѣхъ школахъ вѣдбувають ся два разы до рѣку публичны испыты высокыхъ урядникѣвъ державныхъ (мандаринѣвъ), при котрыхъ поступоване есть дуже строге и не можна уживати жадныхъ средствъ помѣчныхъ. Все таки цѣле выховане въ Хинахъ есть тѣлько тресованемъ и полагае лишъ на вишнихъ формахъ. Головною метою ихъ выхованя есть приличность, заховуване церемоній всякого рода, вѣчливѣсть и вишній ознаки глубокого поважання старшины. Якъ при выхованю такъ и при науцѣ авторитетъ бувъ всѣмъ. Задля того не дозволено у нихъ роздумовати надъ предметомъ науковимъ або розслѣджувати самому якусь рѣчь. Въ Хинахъ держава все въ собѣ скупляе такъ релігію, права, науку, штуку якъ и школы и заклады науковій. Нарѣдъ самъ есть дѣтиною и лишае ся дѣтиною.

Нѣмъ розстанемо ся зъ Хинами мусимо згадати тутъ еще про одного мужа, що своимъ сильнымъ духомъ, вышимъ понятѣмъ жита такъ глубоко вилынувъ на нарѣдъ, що его дѣяльнѣсть еще нынѣ слѣдно, хочъ прийшовъ на свѣтъ ще въ р. 551 пер. Хр. Симъ мужемъ есть Конфуцій, котрый въ своѣй молодости выявивъ дуже рано велику жадобу знаня и строгу моральнѣсть. Задля того уже въ сѣмнадцатѣмъ роцѣ жита вывышено его на достоинство мандарина. По причинѣ учености его и великихъ способностей бѣльше завидуваѣли му нѣжъ го вѣспираѣли. Вѣнъ усунувъ ся вѣдъ публичныхъ справъ и посвятить ся усовершеню самого себе и своего пѣдъупавшого народу. Ученикѣвъ жадныхъ науки, вчивъ наукъ и всѣхъ честнѣсть горожаньскихъ. Пѣсля вѣску и способности пѣдѣливъ ихъ на чотыри класы. Въ найнизшѣй класѣ учили ся мыслити и присвоювати собѣ честнѣсть, въ другѣй мали вправляти ся въ выдаваню суду и въ бесѣдахъ. Третя класа учила ся наукъ державныхъ и управы державной, а четверта права обычаевого переважно зъ практичнымъ направомъ. Сею наукою хотѣвъ, якъ самъ казавъ, молодѣжь а черезъ ню и нарѣдъ привернути назадъ до первѣстной чистоты. Конфуцій узнавъ сотворителемъ и управителемъ свѣта истоту безъ початку и кѣнца, безконечно добру и справедливу, котра все удержуе и порядуе. Свои науки укладавъ вѣнъ по бѣльшой части въ короткихъ сентенціяхъ (реченяхъ), де въ многихъ зъ нихъ змагае ся наклонити до умѣренности въ уживаню змысловыхъ утѣхъ, поважання для жита родинного и родичѣвъ, и послуху супрѣги головы державы. Вѣнъ самъ бувъ чловекомъ змагающимъ до власного усовершеня але признававъ ся отверто, що доперва въ пѣтдесятѣмъ роцѣ жита зрозумѣвъ добре права небесній, а ажъ въ сѣмдесятѣмъ душа его вже въ нѣчѣмъ не супротивляѣла ся тѣмъ правамъ.

И н д і я.

Индія, край казокъ, надъ берегами Гангесу, святою рѣкою, зъ вѣдки пѣсля всякой вѣроятности мы походимо, маѣа свою дуже даву культуру сягаючу замерклыхъ часѣвъ. Якъ край есть богатый та зъ лагоднымъ климатомъ, такъ и мешканцѣ суть по нынѣшній день приятной вишности и поетичного успособленя. Но въ сущности суть Индійцѣ все таки переважно людьми змысловыми. Они радѣйше пѣдчиняють ся пасивно величбѣй прирѣдѣ нѣжъ старають ся нею заволодѣти. Задля того Индіѣцѣ пѣддае ся устройству кастовому, котре одиницю понижаетъ на рѣчь другихъ. У нихъ истнують чотыри касты або класы людѣй, Браманы або священники, Кетріѣ (кеатріа) або борцѣ (войны), Вайзьяеъ або рѣльники и ремѣсники, и Судрасъ або класа

служъ, опісля прийшла и пята кляса, погорджуванихъ Паріясѣвъ. Браманы (Браміны) дѣлають чести божои а найнижшій клясы суть имъ зовсѣмъ підчиненій. За те ведуть они строге житє на самотѣ и сповняють побожній обряды. Они обовязаній передовсѣмъ читати Веды або святе письмо и зъ него научати. Брама есть у нихъ найвысшою истотою, найвысшою мудростію; вѣсь черезъ сю найвышу истоту дѣе ся, въ нѣй жиє и до неи прямує. Якъ душа переходить наскрѣзь цѣле тѣло такъ и духъ божій проникає свѣтъ цѣлый заховуючи при тѣмъ свою высшѣсть понадъ нимъ. Якъ наукъ высновує зъ себе и стягає назадъ нитки, якъ рослины выдобувають ся зъ землѣ, и якъ вырастає зъ живучого чоловѣка волосє, такъ повстає и сей вѣсь миръ зъ вѣчной истоты. Проте робить природа на Индійци сильне враженє, бо вѣнъ бачить въ нѣй божество. Божими стають ся для него сонце, рѣка Гангесъ и горы велити Гімалая.

Хочъ трьомъ першимъ кастамъ дозволене було многоженство, то все таки жѣнокъ поважано и обходжено ся зъ ними добре, бо такъ приказували святі книги. Звязъ дѣтій зъ родичами була така, якъ божества зъ свѣтомъ. Любовь для малыхъ була обовязкомъ; при тѣмъ вѣмъ могли матери свои дѣти, передовсѣмъ дѣвчата, вкидати до Гангесу або завѣшувати въ кошикахъ на деревахъ на кормъ птахамъ. Дѣтина має безусловно слухати родичѣвъ, однакъ підчиняє ся єще бѣльше учителеви, своему духовому батькови, а вѣдносины ученика до учителя стоять на найвысшѣмъ степені.

Коли вихованє въ Хинахъ сходило на дороги практичній для житя, тутъ въ Индіи цѣла дѣяльнѣсть въ вихованю звертала ся до внутрѣшного житя, до неба. Змалку було вихованє, лише наукою и пересторогою, якъ того щоденне житє вимагає; пѣзнѣйше вихованє и властива наука належали лише до стану священничого, задля чого мавъ въ нѣмъ перевагу елєментъ релігійный. Наука така не була нѣчимъ иншимъ, якъ пояснюванємъ церемоній и формулъ. Хочъ Индієць почитавъ женщину, однакъ выключавъ ю вѣдъ науки и єще сегодня не вѣмѣють индійскі женщины нѣ читати нѣ писати. Такожъ и четверта кляса полишає ся зъ засады безъ образования; друга и трета кляса набирає науку, но обмежену вѣдповѣдно до ихъ стану, такъ що примѣромъ святі книги можуть они читати тѣлько пѣдъ наглядомъ и проводомъ священникѣвъ.

Початкову науку подають учитель, о скѣлько нагода позволяє, пѣдъ голымъ небомъ. Наука та обмежає ся на читаню, писаню и рахованю. Высшій школы були майже выключно для Браманѣвъ. Въ першихъ пяти рокахъ побиравъ науку ученикъ зовсѣмъ мовчки прислухуючись, и ажь по уплывѣ того часу мѣгъ ся пытати и свой сумнѣвы высказувати. Цѣла наука въ высшихъ школахъ вѣдбуває ся въ дванацати рокахъ. Тогдѣ мешкають ученики у учительѣвъ и вѣдплачуютъ ся имъ подарунками або иншими прислугами. Взагалѣ обходять ся при науцѣ зъ вихованками дуже лагѣдно, хочъ при тѣмъ кождый має найглубше поважанє для своего учителя оказувати. Читанє святыхъ письмъ, Веда ми званихъ, єсть осередкомъ всеи высшой науки и єсть сполучене зъ многими церемоніями.

Правила педагогій находимо у Индійцѣвъ по бѣльшой части порозкидані въ творахъ ихъ поствѣвъ, що сягають пятого столѣтя передъ Христомъ. Деякі сентенціи можна навести для примѣру: Дѣтина зъ способностями и таланомъ, то благодать, а не сотка занедбанихъ неукѣвъ; бо мѣсяць одинъ розганяє темряву скорѣйше нѣжъ велике множество звѣздъ. — Чоловѣкъ безъ знаня

лишає ся безъ славы хочъ бы бувъ молодымъ и хорошимъ, такъ якъ цвѣтка безъ запаху. — Образованє стоить выше вѣдъ екарбѣвъ и красоты тѣла, оно супроводжає насъ въ подорожахъ по чужихъ краяхъ и подає намъ не-
вгасаючу силу. — Мудрый чоловікъ нехай старає ся о знанє и богатство, начебъ вѣчно живъ, но обовязки релігійнїи має сповняти начебъ смерть стояла вже передъ дверми.

Брамаїзмъ зреформовано и дальше розширено науками Будды, сына корольвского, що живъ въ Индіи въ шестѣмъ столѣтїю передъ Христомъ. Ёго науки передано на писемъ доперва въ сто лѣтъ по Христѣ на островѣ Цей-
лонѣ. Вѣнъ голосивъ рѣвноуправленє всѣхъ людїй безъ рѣжниці стану, уро-
дження и пола. Здавленє похотїй и пристрастїй поручавъ яко найневѣйшу
дорогу до сполученя зъ Богомъ. Чимъ менше має поодинокїй чоловікъ жа-
добъ, тымъ бѣльше єсть совершенымъ, тымъ бѣльше спорѣдненымъ зъ божес-
твомъ. У исповѣдника Будды не мали значеня нѣ рѣдъ, нѣ становище, всѣ були
у него рѣвнїи, навѣтъ супротивъ невѣрныхъ не знавъ вѣнъ ненависти и не-
терпимости. Строгїй исповѣдникъ Будды не смѣвъ вступати въ станъ супру-
жества, всяке спорѣдненє було єму байдужимъ, задля чого не могло бути
бесѣды о властивѣмъ житїю родиннимъ.

Вихованє приверженцѣвъ Буддизму стремить наибѣльше до мораль-
ного житя и мѣститъ ся въ особнѣмъ катихизмѣ. Пѣсля того катихизму збо-
роняє ся убивати живучїхъ сотворѣнїа, такъ само збороняєсь крадѣжъ и нечи-
стота. Не дозволяє ся такожъ фальшиве свѣдоцтво, клевета, нїтє вина, суєта,
розпещуюча выгѣднѣсть, и приватне майно. Найвыше стоить у исповѣдникѣвъ
тѣи релігїѣ рѣдъ житя домашнього, въ котрѣмъ кождїй нѣчимъ иншимъ не
єсть, якъ побожнымъ жебракомъ, що вѣдказавъ ся вѣдъ всякихъ приятистїй
єєго свѣта.

Пѣсля тыхъ правилъ вѣдбуває ся вихованє дѣтїй. Учать ихъ сентенцїй,
церемонїй, и вправляють въ релігійнѣи музицѣ безъ свободного живого дѣйства.

(Дальше буде).

Начеркъ Економїѣ практичнои

пѣсля Матр. Блюка, написавъ В. Т.

(Конецъ)

Безнеченство.

Въ сусѣднѣмъ селѣ передъ двома мѣсяцями поповнено убїйство. Убїйця
схонлено, засуджено и укарано.

Переражаючїй сей случай всѣхъ перенявъ обуренѣмъ, заєдно о тѣмъ
говорено и загальне було вдоволенє, що убїйця понѣсь заслужену кару.

„Якъ бы не бувъ схонленный и укараный, нѣхто въ окрестности не
мѣгъ бы бути спокѣйный, говоривъ старый Андруй до сусѣда. Крали бы по
поляхъ, може бы навадали въ ночи на дома; хто знає, чого вѣдъ злыхъ
людей не можъ бы надѣяти ся.

Сусѣдъ. — Якъ бы я знавъ, що суть розбишаки въ дѣсѣ, не наймавъ
бы я до возженя дровъ; я бы ся боявъ.

Старый Андрѣй. — Якъ богато злодѣвъ, то и працювати не варто; запрацюєшь, то тя обкрадуть.

Учитель. — Порядокъ и безпеченство суть до праці зарѣвно потрібні, якъ здоровлѣ; хорому руки и ноги вѣдмвляють послухъ; не може працювати. Але гѣрше ще здоровому, котрый по праці не може уживати си плодѣвъ; бо трудивсь надармо.

Старый Андрѣй. — Безъ безпеченства нѣхто бы не отворивъ ані робѣти ані склецу; не було бы ані торговлѣ ані промыслу.

Лука. — Нѣхто бы не садивъ деревъ овочевыхъ въ огородахъ.

Старый Андрѣй. — Не будовано бы желѣзницѣ, бо не булобъ що перевозити.

Учитель. — Для чуваня надъ безпеченствомъ всѣхъ существує въ краю власть. Си рѣчею чувати та слѣдити, щоби не було злодѣвъ та розбѣйникѣвъ и предиринимати всякій потрібный средства въ интересѣ загалу.

Лука. — На примѣръ повинна власть перешкаджати розширеню ся заразливыхъ хорѣбъ людей и звѣрять.

Учитель. — То нѣ; нѣхто не въ силѣ перешкодити зарази; власть обовязана лишъ приписати средства осторожности и чувати надъ ихъ виконанємъ, щоби зменшити число жертвъ.

Старый Андрѣй. — Власть, чи то громадска, чи краєва, чи державна, богато має до роботы.

Учитель. — Певно; много бы то часу забрало, якъ бы хотѣти все вычислити, вѣдъ уоружена войска, щоби зогти остерегти ся войны, або боронитись, если си не можна було оминуть, ажъ до приписаня перестерѣгающихъ, щоби по улицяхъ повозы не наѣздили на переходящихъ.

Старый Андрѣй. — Навѣтъ не можна бы всего вычислити. Та всѣ знаютъ, що має робити власть.

Учитель. — Та не всѣ тямлять, що власть истнує не въ интересѣ урядникѣвъ, а для користи цѣлого краю и его мешканцѣвъ.

П о д а т к и.

Въ той хвилѣ надѣйшовъ поборця податкѣвъ и розумѣ ся зачали говорити о податкахъ. Держава и краѣ и громады мають видатки, всѣ о томъ знаютъ, бо всѣ на нихъ складають ся; та не всѣ охотно.

Старый Андрѣй до тыхъ не належавъ. Знавъ вѣтъ, що податокъ, котрый платити, єсть часткою цѣлой сумы загальныхъ видаткѣвъ, принадлежаю на него. Знавъ такожъ, що тѣ загальныя видатки мають за цѣль безпеченство загалу, що будуть обернені на удержаня и будованя дорогъ, на школы и много иншихъ рѣчей. Томужъ то говорилъ: „Якъ бы въ краю не було ладу и безпеченства; мусѣвъ бы я для власной обороны купити оружя, закратовати вѣкна та дати подвійны замки до дверей. И то бы мене ще не охоронило вѣдъ злыхъ людей. Покрали бы менѣ худобу, підпалили бы стоги и стирты, а може и хату; тогдѣ бы я ажъ почисливъ естрату; теперъ платячи податокъ, хоронячи ся тымъ способомъ вѣдъ тыхъ всѣхъ нещастя знаходжу, що еще богато зыскую.“

Учитель. — Колибъ можъ було лѣкареви заплатити податокъ и тымъ способомъ запобѣгнути хоробамъ, кождый розумный зарази бы се учинивъ.

Одже податки платять ся на те, щобы запобѣгти нещастямъ войны и не-порядку.

Лука. — Такъ, але часомъ податокъ тяжко заплатити; то не два дудки.

Учитель. — Добре мѣй друже, але хтожъ назначає податки? Въ кра-яхъ конституційныхъ податки державнѣй и краєвѣй призволяє соймъ т. е. послы выбраний народомъ; по мѣстахъ и громадахъ такожъ нѣхто самовѣльно по-датковъ не накладає, але ихъ постановляє рада мѣска або громадска маюча повномочіє жителѣвъ. Головною одже рѣчею єсть, щобы выбирати на пословъ и до заряду громадъ людей честныхъ и розумныхъ, знаныхъ и довѣрочныхъ. Такѣй, знаючи станъ мешканцѣвъ и потреби краю, певно на тѣ лишъ податки призволять, котрѣй конечными признають.

„А въ тыхъ краяхъ, де єсть власть необмежена, монархъ справедли-вый и честный не буде однихъ податками утискати, а другихъ вѣдь нихъ звѣльняти, анѣ не буде приказувати оплатъ безъ всякой потреби. Монархъ необмеженный знає, що интересъ єго єсть тѣсно злученый зъ интересомъ на-рода, що чимъ народъ богатшій, тымъ вѣнь самъ можлившій. Безперечно, що велика на нѣмъ вѣдвѣчальность, бо самъ о всѣмъ рѣшає. Власне для того добрый владѣтель еще совѣститѣйше перестерѣгає справедливости и тымъ бѣльше поборює власнѣй забаги и цѣли, если не суть згѣднѣй зъ добромъ на-рода и державы.

Лука. — Але податковъ куна, и грунтовый и домовый, и вѣдь пред-приємства и вѣдь доходу и вѣдь штемплѣвъ и иншѣй.

Учитель. — Роздроблено податки замѣсть злучити ихъ въ одинъ, щобы дотыкали кожного вѣдповѣдно до єго засобѣвъ. Бо прийшли до пересвѣдченя, що тымъ способомъ легче кожного справедливо оподаткувати.

„Примѣромъ хтось має дѣмъ и грунтъ, одже платитъ податокъ грун-товый; хтось має заведење промыслове, або провадитъ торговлю, платитъ одже податокъ вѣдповѣдно до своєй торговлѣ або промыслу; а хто лишъ власною працею заробляє на житє, той платитъ незначный податокъ особистый. Але кождый обыватель краю повиненъ платити податки, т. е. складати щось на по-требы державы, бо кождый користає зъ правъ, котрѣй єму держава забезпечує. Бєть се одже почестный обовязокъ платити податки.

Старый Андрѣй. — Справедливѣсть въ розложеню податковъ єсть рѣчь необходима.

— Але дуже трудна, вѣдповѣвъ учитель. Змагаючи до неї закодатель вынаходили найрозличѣйшѣй роды податковъ и способы оподаткованя. Най-головѣйшимъ розрѣженємъ податковъ єсть подѣль ихъ на податки безпосе-редный, котрѣй даный предметъ безвзглядно обтяжають, и пр. податокъ грунтовый, и на посередный, котрѣй мають поносити ся споживателями.^{*)} Податокъ безпо-середный оплачує ся правильно, въ стальныхъ окрayahъ часу; посередный хибѣ лишъ при уживаню або набуваню оподаткованого предмету. Зъ вѣдємъ єго назва. Властитель платитъ податокъ грунтовый, хочъ бы грунту навѣть не управлявъ; рогачеку на мостѣ або на гостинци платитъ лишъ переѣздающѣй, зарѣвно лѣтъ податокъ вѣдь тютюну той лишъ платитъ, хто тютюнъ купує.

^{*)} споживателями-набувателями, ужиткующими.

Старый Андрий. — Такий податокъ тяжить и пр. на численнихъ артикулахъ живности, на тютюнь, на картахъ. Кто нѣ горѣваку, хто тютюнь курить, хто грає въ карты, повиненъ его понести.

Учитель. — Такъ, але податокъ платитъ державѣ напередъ промысловецъ, виробляющій и пр. цукоръ, або торговельникъ, котрый сировадивши значну партію кавы, оплачує вѣдь неї цѣ; доперва продаючи продукты вчисляє купецъ податокъ вѣдь цѣны, с. є. вѣдбирає его вѣдь споживателя. Бели и пр. кѣльограмъ цукру коштує торговельника 30 кр., а податокъ чинить 20 кр. тогдѣ торговельникъ платитъ 50 кр. за кѣльограмъ; продаючи споживателямъ почислить не тѣлько фабричну цѣну и свѣй заробокъ, але такожь податокъ. Споживатель платитъ одже податокъ за посередствомъ гандляря, котрого держава зовсѣмъ не хоче нимъ обтяжати; безпосередимъ же податокъ побирає держава безпосередно вѣдь того, котрый має его остаточно заплатити.

Старый Андрий. — Податки посередній платитъ ся неразъ, лишъ по троха за кождымъ купномъ, а понеже податокъ сей укрыває ся пѣдь цѣною купна, набуватель платитъ его найчастѣйше и не спостерѣгаючись. Навѣтъ суть таки податки, про котрі можъ сказати, що ихъ той лишъ платитъ, хто хоче. Нѣхто не потребує доконче пити горѣвки, анѣ курити тютюну, анѣ грати въ карты.

Петрусь. — А що се суть штемпль?

Учитель. — Штемпель и пайръ штемилевый оподатковує акта и интересы, мающі за предметъ переходженя власности зъ рукъ до рукъ, пожички и т. и.

Лука. — Що ся постуни, то якісь податокъ.

Учитель. — То правда, але держава має такъ богато потребъ, що де може, мусить шукати жерель доходу. Накладає одже розличні податки, обтяжає всякій нашъ прихѣдъ и бѣльшу часть споживатихъ продуктобъ, а каже собѣ окремо звертати за кожду услугу, котру вѣддає.

Лука. — А то власне и я говоривъ. Тожь ще разъ скажу, що я вже сказавъ, що лучше бы було, якъ бы бувъ одинъ податокъ.

Учитель. — Мѣй Луцю, дуже много людей жадає сего одинокого податку, примѣненого до доходу. Та при розложеню податкобъ ходитъ о справедливость и дѣйстно, колибъ одинкій податокъ можъ справедливо розложити, бувъ бы вѣнь найсправедливѣйшій. Тимчасомъ, нинѣ бѣдай, не знають ще спосѣбу справедливого наложеня одинокого податку. То належить до будучности. На теперъ лучше, щѣ власть назначаючи рѣзноородні податки одними обтяжає тыхъ, щѣ другими за мало суть дѣткнені.

Лука. — То правда, що лучше; але чѣму то такъ тяжко розложити справедливо одинкій податокъ?

Учитель. — Одинкій податокъ вѣдь доходу, щѣбы бувъ справедливо розложеный, мусить мати за пѣдставу докладну знаємѣсть доходу кождого обывателя. Одже трудно о тую знаємѣсть.

„Треба бы неразъ ревизіѣ, доходженя, допытуваня и иншихъ средствъ дуже прикрыхъ для оподаткованыхъ, а навѣтъ стѣсняющихъ свободу. Крѣмъ того мусѣли бы жадати и навѣтъ головню опирати ся на такъ зовинихъ факсіяхъ, с. є. писемныхъ зѣзнаняхъ оподаткованыхъ о високости доходѣбъ.

„Якій жежъ случай? На нещастѣ найде ся дуже много безсовѣстныхъ, котрі представлять доходѣ меншій нѣжъ мають дѣйстно, такъ, що люде

котрій правдивый дохѣдъ збзнають, платити будуть бѣльше, нѣжь тѣ, що ложею заслоноють ся. Податки бо суть завсѣгды назначеній въ сталѣй сумѣ, а тѣлько екѣлькѣсть припадаюча на кожного, залежала бы вѣдъ высокости доходу. Если двохъ має заплатити 100 злр., а одинъ подасть дохѣдъ меншій нѣжь правдивый, другій буде мусѣвъ заплати бѣльше, нѣжь бы на него принадало, колибъ первый не бувъ укрывъ правды.

„Крѣмъ того гандляръ и промысловецъ не знае майже нѣколи, сила буде мати зыску. Якъ же може вѣдъ етисло дохѣдъ означити? Вкѣнци, при одинѣмъ податку, належнѣсть, котру бы наразъ треба платити, наразъ була бы значна, для декотрыхъ навѣтъ утяжлива, такъ що податокъ мѣгъ бы вздержувати обороты и спровадити застѣй въ интересахъ.

Старый Андрѣй. — Однимъ словомъ, рѣжнороднѣсть податкѣвъ, якъ на теперъ богато має за собою, бо, найперше податки посередній платитъ ся дробными частками, не такъ ся ихъ чувъ, вѣдтакъ, кого одинъ податокъ занадто дѣткне, той другого може зовсѣмъ не заплатити. Н. пр. отецъ численной родини заплатитъ вправдѣ бѣльше нѣжь иншій, купуючи цукоръ, але не буде нити горѣвки, анѣ грати въ карты и такъ звѣльнитъ ся вѣдъ податку, котрый платять картяръ и шякъ.

Не то золото, щѣ ся свѣтитъ.

Миколоай пришовъ до учителя, щѣбы его цѣрадити ся. Загадавъ бо вѣдъ пойти до столицѣ, щѣбы тамъ працювати; вѣдъ думавъ собѣ, що въ тѣмъ великѣмъ мѣстѣ платня мусѣтъ бути висока, що одже тамъ можъ бути щасливимъ.

Учитель представивъ ему, що кожда рѣчь має добру и злу сторону, що въ кождѣмъ случаю обѣ стороны треба цѣрѣвнати, искласти ихъ мовъ бы на вагу и побачити, що переважить.

На то Миколоай вѣдповѣвъ, що по великихъ мѣстахъ добре певно бѣльше заважить.

Учитель. — Отъ якъ рѣзъ надходить Франко. Поговорѣмъ зъ нимъ, вѣдъ довго бувъ въ столицѣ, знае добру и злу сторону.

Миколоай зачавъ Франкови правити о высокѣй платнѣ, о легкости зарѣбку.

Франко вѣдказавъ: „Безперечно, що платня въ мѣстѣ выша нѣжь на селѣ, та не все знайдешъ роботу, а при тѣмъ въ мѣстѣ житѣ далеко дорожше. Если ся въ мѣстѣ бѣльше зарѣбляе, то такожь певно треба бѣльше выдавати, такъ, що вкѣнци нѣчого ся на тѣмъ не зыскуе.

Миколоай. — Але я буду ошадный, буду вкладати до касы ошадности то, щѣ узбираю.

Франко. — Такъ, а якъ не буде работы, то часто зѣйсе все, що зарѣбляе.

Миколоай. — Часто, та не все. А при тѣмъ житѣ приятнѣйше нѣжь на селѣ; суть красий дома...

Франко. — Въ котрыхъ за якусь клѣтку нѣдъ стрыхомъ безъ свѣтла и воздуха, будешъ дорого платити.

Миколоай. — И прѣкрасий снацеры...

Франко. — На котрій не будешъ мати часу.

Миколай. — Суть театры.

Франко. — А дежь ошадности, котрі хочеш вѣдкладати? Тожь ты думаешъ о приятностяхъ и по то идешъ до столицѣ, щобы бавити ся? То ты пропавъ; хто занадто хоче бавити ся, тратить охоту до працѣ и найчастѣйше зле поведе ся.

Миколай. — Але я буду бавити ся лишъ по праці, щобы вѣдпочати.

Франко. — Якъ хто щиро працює, найчастѣйше занадто єсть змученый, щобы еще хотѣвъ бавитись, а при тѣмъ забава всегда дорого коштує.

Миколай. — Можу бавити ся нѣчого не выдаючи, н. пр. розмовляючи зъ товаришами, проходжуючи ся; буду читати.

Франко. — Чижь на селѣ не можъ читати и розмовляти и проходжуватись. На то не треба ходити до мѣста. А при тѣмъ здоровлѣ бѣльше служить на селѣ нѣжь въ мѣстѣ.

Учитель. — Мѣй Миколо, треба всегда бачити на добрѣй и злѣй стороны, якъ ся хоче щось предприняти. Дешевый товаръ звичайно не довго служитъ; одинъ заводъ може бути утяжливый, але заразомъ служитъ здоровлю; иншій може бути не дуже утяжливый, та нездоровый. Въ однімъ ремеслѣ будешъ мавъ значну платню, та по три и чотыри мѣсяцѣ не будешъ мати работы; такъ, що неразъ лѣпше меньше заробляти, а мати неустаюче занятѣ. Кожда рѣчь має злу и добру сторону.

Микола. — Хотѣвъ бы я бути богатимъ, богатство не має злои стороны.

Учитель. — Ошибаешъ ся, мѣй любезный. Богачъ не єсть свободный вѣдъ журбы и клопотѣвъ. Неразъ маєтокъ єго єсть нараженный, тогдѣ настає журба, котра сонъ и анетить вѣдбирає. Вмѣсти заховати то, що має ся часто труднѣйше, нѣжь вмѣсти заробити.

„Богатый має обовязки величезнѣй. Хто має до чого средства, те має выконати, бо чоловікъ не жиє для себе, але для певной цѣли и все що має, що єму дано, має служити тѣй цѣли. Богатство накладе одже бѣльшій обовязки и бѣльшу вѣдвѣчалность. — А при тѣмъ, чи знаешъ, якъ чоловікъ богатый терпитъ черезъ чувства, котрыхъ мы навѣтъ не чуємо? Якъ єму легко унести ся и дати ся овладѣти чувствомъ порожности, самолюбія и пыхи; а враженный въ тыхъ чувствахъ, терпитъ бѣльше нѣжь неединъ вѣдъ недостатокъ. Богачъ не знає недостаткѣвъ, не має малыхъ и дрѣбныхъ хиѣвъ, котрі убогій неустанно мусять зносити, але збытокъ такожь має злу сторону. Частѣйше умирає ся вѣдъ збытку ѣдження, нѣжь зъ голоду. Недостатокъ меньше єсть утяжливый, нѣжь пересыченѣ. Убогій, що на житѣ працює, має цѣль ясну и легку, житѣ спокѣйно єму плыве; богатому труднѣйше пѣзнати цѣль, труднѣйше дѣйти до неѣ, бѣльше єму треба розуму и силы та доброй волѣ. Якъ того не стане, жиє безъ цѣли, стараючи ся бавитись, занимаючи ся марными рѣчами и маючи неустанно бажанѣ чогось непонятного.

„Не хочу я казати, що лучше єсть бути убогимъ нѣжь богатимъ, противно удалый и здѣбный а богатый чоловікъ бѣльше може здѣлати доброго, бо має бѣльше средствъ по тому, але памятайте, що на днѣ каждого богатства лежить праця. Если одже хочешъ бути богатимъ, працуй. А знаѣй при тѣмъ, хочъ працюючи въ тѣй цѣли, що грошѣ самѣ щастя не дадутъ; але що можуть до него допомогти, если хто має досыть розуму и серця, щобы ихъ ужити честно и пожиточно.

Старый Андрий. — Правду сказавъ той, що сказавъ: „То панъ по думцѣ моѣй, що попереставъ на судьбѣ своѣй. Хто добре уживав, що має, добре та чесно живѣ; якъ бы мавъ бѣльше, неразъ не знавъ бы, що робити; марнувавъ бы, а може бы и зле уживавъ. Кожному найлучше въ своѣй суманѣ; чужой хочъ богатшой не возьме, бо не до его мѣры.“

Микола зрозумѣвъ науку, оставъ въ рѣднѣмъ селѣ, працювавъ пильно; а коли его другѣ, бѣльшимъ зарѣбкомъ принаджуючи, намовляли, щобъ поїшовъ до мѣста, вѣдновѣдавъ: що не то золото, що ся свѣтитъ.

Про науку зручности въ Сокалі.

(Споминка зъ побуту тамже.)

До найцѣкавѣйшихъ а zarazemъ и найважѣйшихъ повинѣ школьництва въ нашѣмъ краю, належить безперечно наука зручности въ Сокалі. Колижъ наука ся до теперъ не має ще той ваги, яка їй справдѣ належить ся, то стрягає на браку дѣймы у цѣлого апарату виховавчого почавши вѣдъ найвысшихъ, ажъ до найнижнихъ властей. Потѣшаймось однакожъ, що живемо въ часѣ звороту до лѣпшого.

Выс. ц. к. Рада шк. кр. вызначує по́дмоги учителямъ, Рады школьні окружні высылають на своѣ коштѣ учителямъ на науку до Сокаля. На жаль тѣлько Радѣ тыхъ окружныхъ дуже а дуже маленько, особливо на нашѣмъ благословенѣмъ Покутѣ, де ся наука боршебъ ся приймила, бо має бѣльше матеріялу деревляного якъ Подѣле. Про важѣбѣ тѣи науки гарно и досыть напѣсано въ 11. и 12. числѣ м. р. „Учителя“; а однакожъ гадаючи, що удасть менѣ ся науку ту зъ иншого боку показати, беру за перо, въ надѣѣ, що може хтось заохотитъ ся тымъ и лѣпше, якъ отес, представить.

Участниковъ на сегорѣчнѣмъ курсѣ було 27 зъ рѣжныхъ сторѣн краю, бо хотѣи и въ Краковѣ провадили другѣй разъ вже тѣи курсѣ, однакожъ тамъ вѣнъ ще лишъ зачинаєсь — ба що бѣльше бауіты краковскѣй мали своихъ двоухъ чи трѣохъ кандидатѣвъ*) выслати на slōjd до Сокаля, де та наука въ розцвѣтѣ. Тутъ Несторъ а властиво отецъ тѣи науки на галицкѣй землѣ Вл. и. Іосифъ Садмѣограй, ц. к. директоръ, котрый самъ учивъ ся тѣи штуку въ Швеціи, тутъ знаменитый спеціалѣстъ, рисовникъ, рѣзбаръ и токаръ и. Фр. Пенкшицъ и добѣрий учитель slōjd-у ии. Т. Бѣленькій и Т. Галасъ.

Всѣ сѣ чотыри панове удѣляли якъ все такъ и теперъ науки участвѣкамъ и то въ такѣмъ рѣзкладѣ: и. дирек. Іосифъ Садмѣограй выкладавъ науку зручности, и. Пенкшицъ удѣлявъ рисункѣвъ и токарства, и. Т. Бѣленькій ручныхъ робѣтъ або властивѣи зручности на другѣмъ, а и. Т. Галасъ на першѣмъ вѣдѣлѣ.

Передъ розпочатѣмъ науки и. директоръ запросивъ всѣхъ прибувшихъ участниковъ на выставу, що займає наибѣльшу салѣ цѣлого будынку. Выстава робѣтъ ученикѣвъ представляєсь надзвычайно огрядно и импонуєчо. Все уставлено тутъ систематично на столахъ, що стоять по-вѣдъ стѣнами салѣ. На

*) задля чѣгось однакожъ не прибули.

середині устави́ній рѣзби а на стѣнахъ порозѣшувани́й рисунки ученико́въ шко́лы выдѣло́вой. Всѣхъ предмето́въ зъ властиво́ю нау́кою зручно́сти єсть 100 въ ко́лькана́цять до ко́лькадеся́ть примѣрни́кахъ ко́ждого чи́сла. Ко́ждий примѣрни́къ по́дписа́ний и́менемъ учени́ка, ко́трый го́ робить. На ко́ждомъ оказѣ́ видѣ́сько́ чистоте́ и до́кладно́сть. Оди́наково́сть подо́бы всѣхъ примѣрнико́въ оди́ного и то́го са́мого предме́ту уди́вляє зрѣ́теля. Видѣ́ такъ ро́зно-родни́хъ а гарно́ выко́нчени́хъ робѣ́тъ показу́ють щось вели́чшого. Систе́матично́ уложе́ній вы́робы обра́зомъ, що́ стои́ть за сто-ступне́вою дра́биною, на ко́трой ко́ждомъ ступни́ все щось но́вого, кра́щого а на са́момъ вершку́ вѣ́нець, яки́мъ въ ста́рину вѣ́нчали ви́тязѣвъ.

Нау́ка для учи́тельствъ вѣ́дбува́лась въ ча́сѣ вели́кихъ ва́кацій и тре́ває оди́нь мѣ́сяць. Хотѣ́вши всѣ́ сто предме́то́въ, які́ су́ть на ви́стави, зроби́ти на оказѣ́, тре́ба стра́тити на то́ три мѣ́сяць ча́су. Мѣ́сяць, въ ко́трихъ ро́бити́ ся окази́ до нау́ки зручно́сти зву́ть ся ку́рсами. На першо́мъ ку́рсѣ ро́бити́ ся є́сорокъ та́кихъ нуме́ро́въ:

1. Патычо́къ до сѣ́ткова́ня. 2. Вє́сказѣ́вка до чы́тання. 3. И́глиця до си́ляня. 4. Ручка́ до ры́льця. 5. Ручка́ до це́ра. 6. По́дїѡ́рка до ва́зонка кру́гла. 7. По́дїѡ́рка до ва́зонка гра́нча́ста. 8. Зубо́къ до гра́белѣ. 9. Ко́лодо́чка до но́жа. 10. Ко́ло́къ до садже́ня. 11. Дра́бинка до цѣ́тѡ́въ. 12. Табличка́ до ключѣ́въ. 13. Шпи́лька до бѣ́ля на шну́рѣ. 14. Ко́ло́дка до до́лота гра́нча́ста. 15. Коло́до́чка до се́рия. 16. Ко́ло́дка до мо́лотка. 17. По́дє́ставка по́дѣ ва́зоно́къ. 18. Лі́нійка це́нтіме́трова гра́нча́ста. 19. Но́жъ до на́перу. 20. Сто́льничка́ до кра́яня со́лонины, мя́сы. 21. По́бимє́трѡ́вка. 22. То́порище́ до кле́вця вы́гина́нє. 23. Ва́ло́къ до бі́булы (точе́ный). 24. Ло́жка ку́хонна. 25. Ко́ло́дка до до́лота. 26. Ло́жка сто́лова. 27. Кру́жокъ до го́рни́ка. 28. Ко́лодо́чка до ши́ла (точе́на). 29. Че́рна́къ до му́ки. 30. Гла́дель до ко́сы. 31. На́крывка́ до бли́зьяко́въ (го́рцать). 32. Та́чавка. 33. Ша́рати. 34. Та́чавка є́вує́ковата. 35. Ми́лярка. 36. И́глиця до ро́бленя сѣ́тей на ры́бѣ. 37. Ко́лодо́чка до вѡ́є́няка то́чена. 38. Ло́жка до є́метаны. 39. Пра́вило на́сѣ́чниче́ до ги́бля́ваня и прити́наня ли́стовочо́къ до ра́мѣ. 40. Ва́ло́къ до гра́белѣ.

II. Ку́рсъ обни́має 30 чи́селъ:

41. То́порище́ до со́киры. 42. По́дїѡ́жокъ ли́стово́ый. 43. Пра́вни́къ. 44. Ло́жочка́ до ка́вы. 45. До́вбе́нька сто́ля́рска. 46. Сто́льчи́къ по́дѣ ку́фє́рь. 47. Ко́лотѡ́вка. 48. Лі́нійка. 49. Зау́вачѣ́. 50. Ма́шина до зби́ваня ра́мѣ на́сѣ́чничихъ. 51. Ло́жня. 52. Скри́нька на цѣ́пки. 53. То́порище́ до те́сля́рського то́пора. 54. Та́чавка зъ ручка́ми. 55. Сѡ́льничка. 56. Ло́натка до тѣ́ста. 57. Кру́жокъ на бо́чку. 58. Ве́рключо́къ до те́сельського шну́ра. 59. Сѣ́рничка́ ки́шонкова. 60. Ма́ко́гѡ́въ. 61. Сѣ́рничка́ зъ вѣ́чкомъ. 62. По́дє́ставка на по́кладки. 63. Вѣ́шалѡ́ на одѣ́жѣ. 64. Сѣ́рничка́ ги́ута. 65. Ко́шъ на ло́жки и но́жѣ. 66. Кро́сна до ручно́й шлі́ки. 67. Пе́рникъ. 68. Ко́шъ на шкла́вкѣ. 69. Вти́рачѣ́ (бо́лота зъ но́гъ). 70. Сто́льчи́къ по́дѣ но́ги.

III. Ку́рсъ:

71. Сто́льничка́ до є́вченя. 72. Уго́лни́ця про́ста (winkel). 73. Ве́рє́тени́къ. 74. Уго́лни́ця є́коса. 75. Зна́ччи́къ (Streichmass). 76. Кру́жокъ по́довго́ватый. 77. По́лонни́къ (хо́хла). 78. Ка́риульце́ (бля́къ). 79. Ра́мка до обра́зка шве́дска. 80. По́лонни́къ є́толо́вый. 81. Мо́лото́къ до мя́са. 82. Кру́жокъ ка́рбованы́й. 83. Гре́бѣ́нь до ле́ну. 84. Ра́мка ка́рбована́. 85. Че́рна́къ ры́бацкій. 86. Но́жка до дере́ва. 87. Ска́рбонка. 88. Ша́рати ро́зеувчи́стѣ. 89. По́лонни́къ до є́метанки. 90. Гри́бъ до це́рованя. 91. Ла́вка. 92. Крѣ́сло.

93. Піддубжокъ шведскій. 94. Стоблница. 95. Тоалетка. 96. Скринка розсучиста. 97. Середвага. 98. Маглівниця. 99. Сплювачка. 100. Дійничка.

Всѣ виробы має собі кождий выстругати зъ полѣнъ сяговихъ, березовихъ, дубовихъ и ясеневихъ або зъ дощокъ сосновихъ и вѣльховихъ при помочи сѣхъ начинъ*): ножа, рашпеля (терника), пилника, свердлика, гбля, сокиры, пилки и долота та скляниного наперу.

Вн. п. І. Седмьограй тримає выклады менше бѣльше такъ:

„Въ шкѣльництвѣ зауважано хибы, замѣчено, що натуга мозіу впливає шкѣдливо на фізичне здоровлє, на организмъ. Взято ся одже до гімнастики, але переконано ся скоро, що она не дає добытку матеріальнаго, стосуючи ся до того, що анѣ одного махиеня пальцемъ не повинно бути безъ слѣду. Постарано ся одже о те, що рухи тѣла не стали ся конечностею дѣланя на мушкеры, але спрямовано ихъ до того, щобы були стягомъ заохоты до працѣ. Селянинъ нашъ довгѣ лѣта працювавъ, мимо того оставъ ся до нынѣ мунявымъ. Теперѣшня школа однакожъ має допровадити до того, щобы выкликати любовь до працѣ и пошанѣвокъ працѣ. Межи вышимъ станомъ у насъ такожъ вѣдраза до працѣ. Колижъ праця буде впроваджена до школы, то школа станеь робѣтнею, мѣсцемъ самостѣйного виробленя чоловѣка, якъ сказавъ Дістервегъ. Тогдѣ буде и пошанѣвокъ працѣ бѣльшій и зближене, вырозумлѣне тай пошанѣвокъ робѣтника. Праця привычає до якразности, чистоты, докладности.

Школы дѣвчой якось швидко взяли ся заправляти выхованокъ до будучого званя, може для того, що кожда рѣчь дѣвчиною зроблена даєть ся ужити. Школы хлопчій однакожъ довго хромали, доки не впроваджено до нихъ науки зручности пѣсля методы шведской, бо въ Швеціи роботу ту найлѣьше урядили, принявши, що то мають бути вправы въ зручности. Нѣмцѣ хотѣли бы въ своихъ школахъ всего навчити, маючи на гадѣ плекати свѣй промыслъ и нимъ цѣлый свѣтъ огорнути и цѣлу масу народу заправити до промыслу. Міністеръ угорскій, що недавно померъ, хотѣвъ то само зробити. Чехи передъ кѣлькадесятьма роками робили такъ, а нынѣ своимъ промысломъ импонуєть Нѣмцямъ.

Ремесла школы не вчать, лишъ молодѣжь значно до того пѣдготовлять. По многихъ школахъ вчать теперъ пасѣчництва, садѣвництва и огородництва але то по трохи. Учитель учачи робѣтъ ручныхъ не є ще ремѣсникомъ, хотѣ зъ аго науки бувають користи такъ само якъ зъ писаня, рысункѣвъ и т. д. Люде такъ выховані будуть мати спѣсѣбность заробленя собі — и въ праці зрослы полюблять працю, за котрою будуть пропадати а не мунявѣти бездѣльно.“

По сѣмъ першѣмъ выкладѣ вѣзавъ п. дир. Седмьограй участникѣвъ, щобы выявили свои гадки що до науки зручности. „Будьмо крыцею, еталею удармо о себе а выяснить ся“, сказавъ на законченѣ.

(Конецъ буде).

*) Въ устахъ народа то само що narzędzia — Werkzeuge.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** зволивъ удѣлити зъ своихъ частныхъ фондѣвъ громадѣ Бокѣвъ, въ повѣтъ подгаецкомъ, на зреставроване школы запомогу въ квотѣ 100 злр.

— **Администраторомъ перемысской епархіи** именувавъ Виреосв. митрополитъ Силвестеръ Сембратовичъ Преосв. епископа Юліана Куиловского, бывшего епископа-суфрагана пок. еп. Іоана Ступницкого.

— **Д-ръ Едвардъ Риттнеръ** зѣоставъ именованный шефомъ секціи при министерствѣ Вѣроисповѣданъ и Просвѣты.

— **Ректоромъ львовскаго университета** выбранный на мѣсце пок. Т. Станецкого д-ръ Романъ Пілять, профессоръ литературы польской.

— **Д-ръ Іосифъ Маеръ**, бывший презесъ академіи наукъ въ Краковѣ, одержавъ достоинство тайного совѣтника с. е. ексцелленціи.

— **Профессорами выдѣлу богословскаго на университетѣ львовскомъ** именованъ: кс. Евстахій Скроховскій до исторіи церковной, д-ръ Іосифъ Комарицкій до студіи библійной новаго завета и кс. Іос. Бѣльчевскій, сотрудникъ костела св. Петра въ Краковѣ, надзвычайнымъ профессоромъ до спеціальной догматики.

— **П. Ант. Хамца**, заступника маршалка краевого у Львовѣ, именувавъ Выдѣлъ краевый своимъ вѣдпоручникомъ до краевой Рады школьной.

— **П. Кость Горбаль**, учитель гимназій въ Стрию, именованный профессоромъ перемысской гимназій.

— **Иванъ Матейко** полишивъ ся на просьбу Міністра просвѣты и на дальше на становищи директора краковской академіи штуръ красныхъ.

— **Дня 3. н. ст. сѣчня с. р.** вѣдбуло ся пѣдъ проводомъ вице-президента краевой Рады шк. д-ра Божиньского засѣдане анкеты въ справѣ науки рускаго языка въ школахъ среднихъ; — референтомъ бувъ инспекторъ краевый, Иванъ Левицкій, а ухваленіи внесенія мають ся предложити краевѣй Радѣ школьной. Въ слѣдуючѣмъ числѣ подамо ширше хѣдъ нарадѣ анкеты.

— **Въ справѣ утворенія выдѣлу медициннаго** въ университетѣ львовскомъ скликана на день 1. н. ст. лютого до Кракова анкета, котра буде радити пѣдъ проводомъ вице-президента краевой Рады школьной д-ра Божиньского.

— **Конкурсъ на посаду катихита** для молодежи обряду греко-католическаго въ рѣвнорядныхъ класахъ рускихъ ц. к. гимназій въ Перемышли розписала президія краевой Рады школьной зъ речинцемъ до кѣнца лютого с. р. До посады сѣи привязана естъ платня етатова рѣчно 500 злр.

— **Испыты кваліфікаційни** на учителейъ школъ народныхъ. Въ Станіславовѣ зачнуть ся испыты дня 19. н. ст. лютого с. р. Поданія вносити треба черезъ окружнй Рады школьнй найдальше до 5. лютого с. р. До поданъ долучити треба: а) метрику хрещенія, б) біографію, в) свѣдѣцтво зрѣлости зъ семінарій учительской, г) декреты номінаційни, щѣбы выказати ся вѣдбутою практикою приписаною, д) точне заявленіе що до выкладового языка и языка нѣмецкаго, е) выказъ перестудіованныхъ пѣдручникѣвъ для поодинокихъ предметѣвъ. — Въ Перемышли зачнуть ся испыты дня 28. лютого н. ст. Поданія вѣдновѣдно удокументованіи вносити треба черезъ зверхнй Рады школьнй окружнй на руки дирекціи ц. к. учительской семінарій женьской въ Перемышли найдальше до 20. лютого с. р. — Въ Тернополи вѣдбувати ся будуть испыты почавши вѣдъ 23. н. ст. лютого. Поданія вносити треба до дирекціи ц. к. комісії испытуючѣи найдальше до 15. н. ст. лютого с. р.

— **Субвенціи державні.** Министерство рѣльництва признало зъ фондѣвъ державныхъ субвенціи: для огорода ботаничнаго при краевѣй школѣ лѣсовѣй у Львовѣ 1000 злр., для двѣхъ вандрѣвныхъ учителейъ рѣльництва 4000 злр.

— **Въ Перемышляхъ** начнуть зъ весною будувати нову гімназію, а въ 1892. р. масовъ вѣдати сей будынокъ до публичного ужитку.

— **Вѣдень** зъ вѣсми передмѣстами, котрі теперъ зачислено и долучено до мѣста, числѣть разомъ 1,332.823 мешканцѣвъ.

— **Мѣсто Станіславѣвъ** задумує святкувати торжественно 200-лѣтній роковини смерти Андрѣя Потоцкаго, основателя того мѣста, котрі припадають въ линии сего року.

— При кѣнци минушого року появилъ ся испанскій перекладъ Мицкевичевого „Пана Тадел“.

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада школьна окружна въ Бѣбрцѣ розписує дня 13. грудня 1890 конкурсъ зъ терміномъ до поданъ найдалѣше до кѣнця лютого на слѣдуючій посады: 1. При школахъ етатовыхъ 1-класовыхъ въ Читицяхъ, Дулибахъ, Десятникамъ, Гранкахъ-Куты, Ятнягахъ, Лопушнѣ, Николаевѣ, Романовѣ, Соколицѣ, Волчитичахъ и въ Жиравѣ зъ платнею по 300 злр., а въ Кѣсєлѣ зъ пл. 276 злр. и 6 сѣгѣвъ дровъ, въ Шоломынѣ зъ пл. 273 злр. и 6 кѣрцѣвъ збѣжа, въ Водникахъ зъ пл. 255 злр. и 10 кѣрц. збѣжа, въ Жабокрукахъ зъ пл. 295 злр. и 5 злр. въ натураліяхъ. — 2. При 3-класовой школѣ мѣшанѣй въ Стрѣлисахъ новыхъ одна посада старшого учителя зъ пл. 450 злр. и 10% додаткомъ на помешканє, евентуально 50 злр. за управительство и одна посада молодшого учителя зъ пл. 270 злр. и 10% додаткомъ на помешканє. — 3. При школахъ фѣліяльных въ Коцуровѣ, Кологурахъ, Ляшкахъ должниныхъ, Любешцѣ, Пѣтничанахъ, Пѣдманастирю, Пѣдгѣрцяхъ, Стокахъ, Стрѣлкахъ, Сухровѣ, Стрѣлисахъ старыхъ и въ Залѣсахъ зъ пл. 250 злр., а въ Мѣльбаху зъ пл. 245 злр. 80 кр. и 1 моргѣ 737 квадрат. саж. грунту, въ Рениховѣ зъ пл. 208 злр. и 12 кѣрцѣвъ збѣжа. — Языкомъ выкладовымъ єсть въ Чижидяхъ, Гранкахъ-Кутахъ и Пѣдгѣрцяхъ языкъ польскій, въ Мѣльбаху языкъ нѣмецкій, у вѣсѣхъ иншихъ школахъ языкъ рускій.

Ц. к. Рада школьна окружна мѣска оголошує дня 10. сѣчня с. р. конкурсъ зъ терміномъ до поданъ до 28. лютого 1891. на слѣдуючій посады: 1. На посаду дѣйстнаго учителя въ школѣ им. св. Николая, зъ рѣчною платнею 800 злр. и зъ додаткомъ за управительство въ квотѣ 100 злр. и вѣльнымъ мешканємъ; — 2. на посаду етатоваго учителя (або учительки) молодшого, зъ рѣчною платнею 480 злр. въ тѣй самой школѣ; — 3. на посаду дѣйстнаго учителя, зъ рѣчною пл. 800 злр. въ школѣ муж. им. Пірамовича. Первенство посады етатоваго учителя молодшого въ школѣ им. св. Николая будутъ мати тѣ кандидаты, щѣ выкажутъ ся спеціалынымъ уздѣбненємъ до науки садѣвництва, огородинства и пѣчѣвництва, а на посаду дѣйстнаго учителя тѣ, котрі кромѣ того выкажутъ ся уздѣбненємъ до подаваня науки слѣд-у. Если бы котра зъ посадъ выше поданыхъ зѣстала надана учителеви иншою школою етатовой мужескою, тогдѣ розписує ц. к. Рада школьна окружна заравномъ конкурсъ на такій самой посады, щѣ въ тѣхъ способъ можуть ся опорожити.

— **Именованя.** Ц. к. Рада школьна красна заименовала етатоваго учителя Александра Роскоша въ Городицѣхъ етатынымъ учителемъ управляющимъ 2-клас. школы етатовой въ Городицѣхъ; тымчасову учительку Теофію Верезовску въ Рудѣ, етатую учителькою въ школѣ етатовой въ Рудѣ.

И. Міністеръ Просвѣты признавъ VIII. класу рангъ: Лукіанови Татомірови, професорови муж. семінарій учит. у Львовѣ; Дрови Іосифови Жулинскому, проф. женс. сем. учит. у Львовѣ; Александрови Барышскому, проф. сем. муж. у Львовѣ и Дрови Иванови Яхнѣ, проф. сем. уч. въ Станіславѣхъ.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радѣ Школьныхъ, Воин. священниковъ, катихитовъ, учителей и родителей, що книжки накладу Товариства, призволені кр. Радою школьною на премію для учениковъ, *красно отправлені*, можна купити въ канцелярію товариства при ул. **Вороньскоій ч. 27** по слѣдуючій цѣнѣ:

Образковій виданія:

1. Зѣврінець ч. I.	10 кр.	6. Метаморфі	15 кр.
2. Зѣврінець ч. II.	10 „	7. Зѣврінець ч. I.	20 „
3. Зѣврінець ч. III.	10 „	8. Зѣврінець ч. II.	20 „
4. Зѣврінець ч. IV.	10 „	9. Робинзонъ	40 „
5. Гостинець для чужихъ дѣтей 15 „			

Інші виданія:

10. Читанка для молодіви ч. I. 10 кр.	13. Читанка для молодіви ч. IV. 10 кр.
11. Читанка „ „ ч. II. 10 „	14. Хелія Роскояго 40 „
12. Читанка „ „ ч. III. 10 „	15. Назанка желаній 10 „

Чому правдивий

якорей коробки зъ кам'ячками до будови

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучающе занятє, и що они збъ взгляду на тривалість суть найдешевшою забавкою. Бо водтакъ и родичамъ подають они приємну розривку справдѣ прегарними видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартостныхъ подробленъ, сей ний водкине кожду коробку безъ нашої фірмы и марнѣ фабричноі „червоный якорь“ яко фалшиву. Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

Вже вийшли зъ друку яко водбитка зъ „Учителя“

ПРИПИСЫ

водносячій ся до испытівъ кваліфікаційныхъ до шкѣлъ народныхъ, звычайныхъ и выдѣловыхъ.

уложивъ Болеславъ Барановскій.

Выдає „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію водносять Теофілъ Грушевскій.

Зъ друкарнѣ Товариства ижеи Шкѣцка, підъ наданіємъ К. Беднарского.

Предилата:

на півъ року
1 ар. 60 кр., на
цвѣлый рікъ 3 ар.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВАРИЩЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вормейська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламиці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Олександръ Огоновскій

Дня 10. с. м. новий тяжкій ударъ навістивъ Русь галицьку — ото упокоивъ ся Олександръ Огоновскій. — Належавъ вінъ до тей горстки людей ученихъ, котрі зъ пожертвованємъ навіть здоровля свого працюють неустомимо на поли науки, щобъ вѣдтакъ нею вбогатити свій народъ, піднести его на вишій ступень образования и въ той способъ зрівняти его підъ вглядомъ культурнимъ зъ иншими народами. Вроджений талантъ сполучений зъ невсипущою працею завели го на достоинство професора університету, бо одержавши ступень доктора філософіі, а вѣдтакъ доктора правъ, ставъ вже въ р. 1873 на університетѣ львівскімъ доцентомъ для австрійского права цивільного, а въ р. 1882 именовано его звичайнимъ профессоромъ. — Покійний бувъ проте першимъ профессоромъ зъ викладовимъ языкомъ рускимъ на вѣдѣлѣ правничімъ.

Яко писатель зачавъ спершу бл. п. Олександръ вѣддаватись писаню творівъ драматичнихъ, якісь часъ видававъ „Правду“ часописъ літературно політичну, а пізнійше посвячувавъ своє перо виключно літературѣ фахово-науковій правничій. — Крімъ многихъ етнографій въ німецкихъ часописахъ фаховыхъ видавъ покійний въ 1877 р. студию „Die Geschäftsführung ohne Auftrag“ а въ р. 1880 велике дѣло „Österreichisches Ehegüterrecht“, перше зъ того предмету въ австрійскій літературѣ правничій. — По руски въ „Правничій часописѣ“, котрий бувъ основателемъ, написавъ двѣ студіі „Замѣтки до теоріі о блудѣ при умовахъ облигаційныхъ“ и „О зобовязаняхъ природныхъ.“

Такъ несподівано покинувъ бл. п. Олександръ сей свѣтъ въ самій силѣ вѣку, бо въ 42 роцѣ житя, полишивши всѣ рускї товариства просвѣтїи и політичні, котрихъ бувъ членомъ а многихъ и основателемъ, въ глибокій жалобѣ — опустивши університетъ, въ котрімъ засѣдавъ разѣ навіть яко деканъ, а котрий дѣзнавъ теперъ страты одного зъ найсвѣтлѣйшихъ мужівъ науки. Покійний покинувъ молодѣжъ ун верситетску, котрой бувъ порадиномъ и опікуномъ — и вѣдлучивъ ся на завсѣгды вѣдѣ цѣлого народу, котрий зъ сумомъ споглядає на нову могилу и заховає по Нѣмъ незатерту память.

Коротка історія педагогів.

(Після нѣмецкого.)

Персія.

Въ низинѣ на полудне аральского и каспійского моря, понадъ рѣками Евфратомъ и Тигромъ мешкають Перзы, люде хорошой, кавкаскои породы. Знаємо Перзѣвъ зъ стариннои исторіѣ яко нарѣдъ хоробрый и сильный. Перзы мешкали колись въ гѣрѣкѣмъ краю Парзіѣ або Іранѣ. Царь Киръ выдобувъ ихъ зъ-пѣдъ панованя медійского, здобувъ великій городъ Вавилонъ и основавъ тамъ велику перску монархію (555 пер. Хр.) — Однакъ сей нарѣдъ зъ часомъ наслѣдуючи въ розкѣшнѣмъ житію Вавилонянъ втерявъ черезъ азійскій люкеусъ та зѣпеуті обычаѣ свои найлучшій силы. Се пояеняє намъ, задлячого вѣдносила мала Греція надъ величезными вѣйсками перскими такій блискучій побѣды и чому Александеръ Великій положивъ конецъ перскѣй монархіи въ Вавилонѣ вже въ роцѣ 333 пер. Хр. По смерти того великого воѣвника и побѣдителя нападаєсь Перзія пѣдъ державу сирійску. Въ роцѣ 250 пер. Хр. Перзы вывободжують ся зъ пѣдъ панованя Сирійцѣвъ и выступають въ исторіи пѣдъ именемъ Партѣвъ, щѣ такъ грѣзными стали Римлянамъ. Пѣдъ конецъ шестого столѣтя по Хр. зъявляє ся знову перска держава основана Сассаномъ. Въ часѣ панованя Сасанідѣвъ цвили штуки и науки, передовсѣмъ малярство и будѣвництво. Въ семѣмъ столѣтію розширила ся вѣра Магомета въ середущѣй Азії, а Перзію пѣдбили въ р. 640 по Хр. каліфы Багдаду. Языкъ арабскій, котрый зъ собою принесли каліфы, мѣшаєсь зъ первѣстнымъ перскимъ, а зъ мѣшанины powstaє нынѣшна перска мова. Около року 1206 по Хр. стаєсь Перзія вразъ зъ цѣлою середущою Азїєю добычею великого воѣвника Джингісхана, а по его скорѣй смерти (1227) пѣдносить ся опять до самостѣйности. По рѣзнихъ перемѣнахъ пѣдъ Тимур-ляномъ и пѣдъ мудрымъ Айинъ Акбаромъ Великимъ основавъ вкѣнци Аббасъ Великій въ роцѣ 1587 теперѣшну перску державу.

На духове образованѣ народу, щѣ дѣзнавъ такихъ рѣзнодорожныхъ перемѣнъ, виплывъ наибѣльше Зороастеръ (с. е. благословенна золота звѣзда). Вѣнъ родивъ ся 550 пер. Хр. въ Медіи. Пѣсля переказу народного, удавъ ся до неба, дѣставъ тамъ скарбы правды и святой огонь, вѣдтакъ зайшовъ у пекло а вкѣнци на самотѣ приготавливавъ ся до званя учителя и законодавця. Коли смерть наступила въ 77. роцѣ его житя мали ангелы занести его до неба. Зороастеръ лучивъ почитанѣ найвысшой истоты зъ сонцемъ и звѣздами, зъ огнемъ и водою, взывавъ челоуѣка, щѣбъ пѣсля своѣй обычайной натуры ставъ ся пѣдѣбнымъ до Ормузда, доброго духа, а супротивляє ся приманамъ Аримана, с. е. злои истоты. Зороастеръ бувъ тои гадки, щѣ душѣ людей вже истнували яко первообразы въ свѣтѣ духѣвъ и зѣшли на сей свѣтъ на землю лишь на те, щѣбъ боротьбу вести зѣ злымъ и щѣбы чистити ся. Побѣду надъ злымъ вважає вѣнъ за щастѣ. Добрый духъ обвѣщає свою волю черезъ пророкѣвъ и при кѣнци свѣта, коли ся буде здавало, щѣ злый духъ тріюмфує, зѣшле спасителя, котрый переможе власть злого, вѣдведе людей до честноты и вѣдновить землю. Найвысша истота управляє безъ виниу свѣтомъ и судьбою поодинокихъ людей и хотѣбы якъ змагавъ ся злый духъ,

вбѣ все таки служитъ рѣшеніямъ провидѣнія и остаточнѣй побѣдѣ добраго. Зороастеръ вказує на слабосильнѣсть людскої натуры. Вбѣ учить, що вже першій люде дали ся намовити злому духови, щоби ѣли недозволенный овочъ та що черезъ те прійшли на сей свѣтъ грѣхъ и смерть. Однакъ узнає побѣдѣйшій поколѣня первѣстно чистыми, и думає лишъ, що злый духъ старає ся безвинно, такожъ и ихъ увести до грѣха такъ, якъ и прародителѣвъ. Книга релігійна Зороастра зовєся Зендавеста.

Подо вливаномъ тыхъ наукъ дошли Перзы до высокаго степеня культуры, що вже рано объявивъ ся въ ихъ поезіяхъ. Въ найвысшѣмъ розцѣтѣ була штука поетична вѣкъ року 900 до 1100 по Хр. Въ сѣмъ періодѣ живѣ преславный Фірдузі, авторъ епічного поемату перскихъ королѣвъ, що на рѣвни кладе ся зъ Іліадою Гомера. Въ 13. столѣтію визначувавъ ся мѣжъ перекими поетами еще Сааді, въ 14. столѣтію лірикъ Гафісъ. Славні суть такожъ перскі казки: Тысячъ и одна нѣчь, котрі на заходѣ знайи суть въ наслѣдованяхъ и перекладахъ. Выхованє молодежи у старинныхъ Перзѣвъ описує намъ досыть точно Геродотъ (ур. ок. 484 пер. Хр.) и Ксенофонъ (ур. 444 пер. Хр.). Женщинъ выключено вѣкъ публичного и школьного выхованя такъ якъ се взагалѣ дѣлялось на вєходѣ. Выхованє дочокъ подишлось по бѣльшой части матерямъ, котрі самі були неукими. Такожъ и хлопцѣ були ажъ до шестого року житя подо опѣкою и дозоромъ матери. Не вѣльно ихъ було бити, лишъ если провинили, упоминали ихъ, щоби другій разъ сего не робили. Впрочѣмъ жѣнки и дѣти мали мужа и батька безусловно слухати. По родителяхъ въ наибѣльшѣмъ поважаню бувъ учитель, позаякъ вбѣ образує душу, сю наиблагородѣйшю часть чоловіка. Вѣкъ сємого року почавши начинало ся публичне выхованє въ школахъ, котрі находили ся у всѣхъ бѣльшихъ мѣсцевостяхъ. Тутъ хлопцѣ живучи разомъ дѣставали простый харчъ и заправлялись до справедливости и правдолюбности. Вправлявано ся въ вѣдѣ конной, стрѣлянню зъ лука та въ уживаню рогатинъ. Чи учили ся читати и писати, на се не маємъ певныхъ вѣстѣй. — Зъ пятнадцатымъ рокомъ житя уставала зовсѣмъ звязъ родинна, молодцѣ належали вѣкъ теперъ до державы, починали ся приготовления до польованя и вѣйны и трєвали ажъ до цѣлковитой повнолѣтности горожанина, що наступало въ двадцать пятѣмъ роцѣ житя. Въ пятидесятѣмъ роцѣ житя увѣльняли горожанина вѣкъ обовязковъ що до вѣйны и мира. За те, щоби причинитись для загального добра такіи чоловікѣ бравъ на себе обовязокъ научати и дозоровати молодѣжъ. Крімъ того загального або національного выхованя вѣдбувало ся такожъ у Перзѣвъ (ибєля Ксенофонта) въ палатѣ короля еще окреме для высшихъ станѣвъ, родѣ выхованя назѣвъ. Такъ говорить ся про Набуходонозора, що сєй царъ бравъ до своєи палаты найносѣбѣйшихъ жидѣвскихъ хлопцѣвъ, котрі були на выгваню.

Оглядъ и порѣвнанє.

Въ попереднихъ роздѣлахъ показано, що въ Хиняхъ клали вагу передовсѣмъ еще на выхованє родины, та що тамъ розтягало ся выхованє головню на мужєску молодѣжъ. Прѣте выхованє не обнимало обѣхъ полѣвъ зъ однакою любовію. Тамъ иногдѣ такъ мало дбали про выхованє, що можна було дѣтину подкинути и продати. Якъ устрѣй державы бувъ деспотичный, такъ цѣле выхованє и всє наука були лишъ вивченѣмъ механічнымъ зъ бѣльше практичнымъ напрямѣмъ назначенымъ для цѣлѣй державы безъ свободы

одиниць. Хоть и були школы рѣзномороднѣ, однакъ всюды була деспотична строгѣсть и зверхна тресура, котра не дозволяла розвивати ся свѣбѣдно духови. Трудности великѣ при тѣмъ всѣмъ якъ згадано робили писмо и бесѣда народу. Хосенне, для житя необходимо потрѣбне перемагало все инше. Можна проте всякѣй ладъ въ науцѣ и выхованю въ Хинахъ назвати школою дитинячою призначеною для дорослыхъ, а народъ самъ живою мумією.

Въ Индіи маємо выховане кастове, и наколи въ Хинахъ все для одной цѣли працують и все образоване призначене лишь для державы, тутъ вже выступає бѣльша рѣзномороднѣсть. Касты дають въ своихъ рѣзницяхъ и окремихъностяхъ зъ одного боку науцѣ сильне певне пятно, а зъ другого знову такожъ бѣльшу рѣзномороднѣсть.

У Индѣвъ индивидуумъ подчиняючи ся приписамъ касты, зрѣкає ся самоволь и вѣддає ся кастовому выхованю зъ всякою ревностію. — Релігія стоить въ Индіи выше нѣжъ въ Хинахъ, а каста священникѣвъ не тѣлько наибѣльше впливає на выховане и науку, але такожъ обмежає и лагодить деспотизмъ пануючихъ. Въ Индіи заправляванє до моральности єсть головною цѣлію науки. Ся моральнѣсть полягає на тѣмъ, щобы уникати всего злого та спокѣйно терпѣти. Свою богату природу уважавъ Индієць за вѣдблескъ божества, споглядавъ на ню зъ почитанємъ и подивомъ. Те спонукало до сихъ поетичныхъ творѣвъ, въ котрыхъ визначає ся индієскѣй народъ межъ иншими народами и котрі до сегодня сильно вплинули на єго выховане и образоване.

Въ житю Перзѣвъ поезія и поетичнѣ творы сильно заступленѣ, а штука поетична головню до того причинила ся, що народъ ставъ навѣтъ першимъ, дѣйстно историчнымъ народомъ. Переке выховане єсть народне, и для того у того народу звертає ся такожъ увагу на выховане тѣлесне, щѣ занедбувано у Индѣвъ и Хинчикѣвъ. Дарма и у Перзѣвъ выключено женщинъ вѣдъ публичного выхованя. Знаменитымъ єсть же у нихъ те, що выбирано учителями молодежи лишь мужѣвъ старшихъ досвѣдченыхъ, котрыхъ взѣрцеве поведєнь було головнымъ услѣвомъ ихъ дѣяльности. Ученикъ мавъ безъусловно слухати такъ якъ и дѣтина винна була послухъ своему батькови безъ всякого супротивленя ся.

У всѣхъ трехъ народѣвъ находимо релігію стисло сполучену зъ житємъ державнымъ. Держава основує ся въ рѣзныи способѣ на релігії. Наибѣльше впливу має релігія Перзѣвъ. Науки Зороастра пригадують въ дечѣмъ христіаньство, пѣсля нихъ намагає чоловікъ зѣрвати звязи зъ натурою, зъ землею, щобы взнести ся у высшѣ просторы свѣтла.

II. Клясичнѣ народы. — Греки взагалѣ.

Европа, часть свѣта, щѣ морями и рѣками дає приступъ ажъ до самой середины своєи, щѣ лежить въ умѣреннѣмъ климатѣ, а замешкана людьми кавкаской породы, єсть бѣльше вѣдъ другихъ частей свѣта до того способна, щобы розвивати высшу многосторонну культуру. Въ Европѣ знову найкористнѣйше географічне положєнє мають Италія и Греція.

Грецію, окружають на пѣвночи горы, зъ иншихъ бѣковъ обливає вода. Небо тутъ наче всмѣхає ся, множество меншихъ рѣкъ переплыває плодѣвитѣ долины и рѣвнины. Ту живѣ народъ, котрого духъ и тѣло вѣдновѣдає

рівномірно тій хорошій природі краю. Народъ сей, що до свого виховання і науки вповні заслугує на нашу увагу. Виховане Грека відносило ся такъ до душі якъ і тѣла, взагалі змагано до того, щоби заховати гармонію міжъ тѣломъ а духомъ, міжъ психічними а фізичними силами чоловіка. Гадки, що чоловікъ складає ся зъ двохъ нерівно управленихъ половинъ, була чужою сему народови, противно рівновага духового і тѣлесного життя, основою всего виховання, сила і краса тѣла великимъ добромъ. Означені діяльності виховання виразомъ педагогіка, завдячуємо Грекамъ. Слово *Paideia* (*παιδεία*) значить у нихъ спершу лиш виховане і образоване хлопцівъ. Відтакъ сего простого виразу уживано для виховання і науки або для образовання взагалі. Проте була задача грекѣи *Paideia* гімнастична для розвитку силъ тѣла і музична для образовання духа. До виховання мали въ Греції право лишъ люде вільні, с. е. кляса пануюча, невільникамъ не було се дозволене. Образоване і честнота були лишъ честнотою і образованемъ горожанина; у Греківъ незвісна була властива честнота і образоване чоловіка. Ту треба заразъ замѣтити, що невільництво було після погляду Греківъ конечністю, безъ чого не могла бы держава иснувати. Невільникъ мусѣвъ працювати тогді, коли вільний чоловікъ тѣшивъ ся всякими вищими приємностями життя, боровъ ся въ війні і бравъ участь у всіхъ державнихъ справахъ. Невільництво після засадъ найблагородішійшихъ і найлучшихъ Греківъ (Арістотель) уважано за щось зовсімъ правного, бо велика часть людей складала ся зъ уродженихъ невільниківъ. Невільники і звѣрята домашній стояли на такому самімъ степені. Розумѣє ся саме собою, що обходжене ся зъ невільниками було строго, і необмежена власть надъ тѣломъ і житємъ. Судьба тихъ нещасливихъ була дійсно страшна а предць треба згадати, що Греки въ цілости взявши о много лучше обходили ся зъ невільниками ніжъ Римляне, о котрихъ буде пізнійше бесѣда. Сущий впливъ зробивъ на ціле грецке образоване поетъ Гомеръ. Сімъ мѣсть спорило зъ собою о мѣсце уродження сего поета. Гомеръ живъ міжъ р. 1000 а 900 пер. Хр. і полишивъ дві великі поеми, Іліяду і Одисею. Перша описує боротьбу о Трою, друга пригоди въ дорозі Одисея. Гомеръ подає намъ въ своїхъ поемахъ вірний образъ обычайв свого часу, показує народови въ живісенькихъ образахъ ідеали грецкихъ героївъ, котрихъ належалобъ вивѣдувати (Ахіллъ, Гекторъ, Одисей). Находимо тамъ і для історій виховання неоднѣ цікаве реченє. Після свхъ поемъ молодіжъ має старихъ людей поважати, кождому старцеві належить ся честь і шаноба изъ сторони молодця. Спосібнѣсть мушени въ томъ рѣзнити ся відъ женщины, що мушени своїми гадками все проникає, не одну дорогу вибирає і въ далекій свѣтѣ ся пускає. Великого співчуття дознавали у Греківъ сироти, передовсімъ що ихъ батьки въ війні погинули. Ихъ жаловали яко нещасливихъ і занимали ся совѣтно ихъ вихованемъ. Въ домахъ знатнихъ людей дѣти кормили мами, котрі ціле своє житє лишали ся въ родині і дознавали великого поважання.

Гомера поеми розширили ся дуже далеко спершу черезъ такъ званихъ рансодівъ, котрі ихъ выголошували при публичнихъ торжествахъ і иншихъ случаяхъ. Черезъ те роздроблювали ся поеми і піднадали рѣзномудримъ змінамъ, за-для чого вже Сольонъ зарядивъ, що рансодамъ вільно було выголошувати поеми Гомера тільки після тексту рукописного а не лишъ зъ самої паміти. Пізістратови († 537 пер. Хр.) приписують заслугу, що зібравъ поодинокі часті Іліяди і Одисея въ одну органічну цілєсть.

Въ Гомерѣ, за-для которого головню молодѣжь учила ся читати, мали Греки знамениту школьну книжку, Гомеръ бувъ ихъ біблією, зъ котрой вже дѣтина вчила ся пізнавати, оцѣнювати богівъ и героївъ, а молодѣжь дѣла лицарскій и провини, вѣрнѣсть и зраду, хоробрѣсть и трусливѣсть. Поемы Гомера витали хлопця на порозѣ школы, проводили молодця и зрѣлого мужа ажъ до старости, причиняли ся много до почутя снѣжности и підносили високо чувство національне. Само собою розумѣе ся, що выголошували, диктовали найлучшій и найгарнѣйшій частини поемъ и учили ся ихъ на память.

(Дальше буде.)

Про науку зручности въ Сокали.

(Споминка зъ побуту тамже.)

(Конецъ).

Вѣдповѣдно до того зазыву обѣзавъ ся п. Вікторъ Сальоні учитель зъ Цмолясу въ повѣтъ Кольбушѣвскѣмъ, чоловікъ найцѣкавшій зѣ всѣхъ участникѣвъ, а на Русинѣвъ робячий приятне вражѣнѣ тымъ, що знаѣ богато рускихъ пѣсень. Вѣнъ говоривъ въ тѣмъ дуѣ:

„Теперь всяка праця людска не поплачуѣ, бо ѣи фабрики перемогли, одже заходить пытанѣ, чи много мы нею въ школѣ причинимосъ до выдобута народу зъ пропасти надъ якою стоить? Дальше, коли Шведы припоровили науку зручности до своихъ, а Нѣмцѣ до своихъ потребъ, то мы повинні бы застосувати ѣъ у себе до потребъ нашего народу. Тымъ то ѣ радше бы ся видѣло тутъ рѣчей зъ нашего сѣльскаго господарства пр. бороны, ворота и т. д. Однакожь на учителѣвъ то за тяжко, божъ де имъ всѣмъ бути? Колибъ наука зручности мала фабричну роботу вытиснути, то природно мусѣлибъ тутъ вырабляти рѣчи якѣ зъ фабрикъ наибѣльше спроваджують.“

Дальше забравъ голосъ п. Іосифъ Нѣментовскій уч. съ Реклинця. Вѣнъ запытавъ:

„Въ якѣмъ вѣдношенію єсть наука зручности до пляну наукового школьного и до самого учителя? Добре бы, щобы всюда по уѣхъ школахъ краю учено науки зручности, алежь вѣдки они ся самі того навчать? Якимъ способомъ бы обдѣлити учителѣвъ всѣми потрѣбными прирядами до робѣтъ ручныхъ?“

Директоръ Сѣдмьограй: „О злѣмъ вилывѣ фабрикъ говорить ся у насъ повсюдно. Наші женщины не хочуть дома панчѣхъ робити твердячи, що фабричный за малі грошѣ добрый, одже шкода заходу. Зато є досыть часу на брехнѣ чи тамъ сказавши делікатно на сплетнѣ. Не єсть то овочемъ наученія ся дармувати? Сегоднѣшна наука зручности маѣ задачу працю ублагороднити и потрафити часъ заняти зъ пожиткомъ.

Що до закиду, що у насъ не припоровляѣе ся slōj-ду до нашихъ потребъ, то такъ лишь п. Саль, здаѣ ся, бо много чиселъ въ нашихъ роботахъ єсть взятыхъ чисто вѣдъ нашего народу: п. пр. патичокъ до сѣткованія, иглиця до робленія сѣтей а друга до силянн то знаряды нашихъ селянъ, такъ само якъ ручка до серпа, ложки, накрывка до близнякѣвъ, черпакъ рыбацкій и и. Щѣ до робленія моделѣвъ, знарядѣвъ господарскихъ въ мѣнѣ-турѣ то по просту забавки мало щѣ варті, коли противно кождый предметъ

зъ зробленихъ тутъ на курсѣ ученикомъ дасть ся ужити и застосувати въ практичнѣмъ житію, такъ якъ то предмети натуральной величины.

На пытаніі п. Нѣментовскаго вѣдповѣвъ вже панъ инспекторъ Сокальскій, що въ тутешнѣмъ окрузѣ майже въ кождѣй школѣ учать вже слѣду а учитель за тѣ надъобовязковѣ години побирають вынадгороджене. Рады школьный мѣсцевѣ справляють варстаты столярскій и токарскій зъ потрібнымъ начинемъ и матеріаломъ. Дальше выразивъ п. инспекторъ свѣй жалъ зъ той причины, що не бувъ зъ початку выкладѣвъ и заставши якъ п. дир. вѣдповѣдавъ на уваги п. Сальонього гадае, що межи участниками есть рѣдъ мальконтентѣвъ, котрѣй найлѣпшебъ зрѣбили, якъ бы сей курсъ понехали... Вѣдъ сей хвилѣ вже не пытавъ п. дир. участниковъ о ихъ уваги що до слѣду, дармѣ, що зъ початку такъ горячо поцѣривъ, що другѣ панове були такожь за тымъ а п. Бѣленькій домагавъ ся навѣтъ, щобы всѣ уваги участниковъ подавати въ часописяхъ педагогичныхъ до прилюдной вѣдомости, щобы тымъ способомъ дати можибѣтъ ширшого обговореня и поступу справы.

При сѣй способѣности позволимо собѣ зрѣбити свою увагу на те, чи не добре бы було до науки зручности взяти ся насампередъ до затинаня зразѣвъ до щепленя: лученя, щепленя въ розлунъ и кожухованя, що есть рѣчею дуже важною. Наука садѣвництва не дасть користи для того, хто знае вычислити всѣ роды ублагородиеня деревецъ, але тому, хто навчивъ ся практично щепити. Щепленежь оцѣривъсь головнио на докладности допасованя зраза до пенька.

Колижь добре и приємно зъ кавалка сухого дерева необструганого зрѣбити якусь рѣчь принадиу, о скѣлькожь бѣльше справляе приємности умѣти зъ маловартои дички зрѣбити дорогу щепу? Кѣлько бѣльше варта умѣти дати деревцеви жити и вложити въ него ростучу и певну надѣю а вѣдѣнці благородный овочъ? Нарѣкають повсеюдно на неприємный выгладъ нашего краю убогого въ дерева, добрѣ рады остануть все радами, доки не возьмутъ ся до дѣла учитель, въ котрыхъ рукахъ лучша доля молодого поколѣня. А що у насъ теперъ въ модѣ слѣдъ, тожь першою задачею его повинно бути навчити молоде поколѣне ублагородити деревця.

Прошу послухати дальшого выкладу пана директора Сѣдмѣограя :

Цѣль науки зручности спрямована до выобразованя тѣла и духа выхованкѣвъ и учителей треба мати обѣ части на оцѣ. Поправна раса худобы есть выслѣдомъ старанного плеканя звѣрять — тымъ бѣльше повинно бы ся старати о кѣшкане*) човѣка. Довгий часъ дѣлала наука пре розвѣй ума, подлиняючи розвитокъ части фѣзичной. Черезъ то дѣйшли до екарловатѣлости и до рѣзныхъ слабостей тѣлесныхъ, бо молодѣжь обтерхану рѣзными предметами унято въ карбы и черезъ то нема часу на те, щобы фѣзичну сторону възмѣцнити. То одже нукае до насъ и каже намъ ся умиласердити надъ выхованками нашими.

Наукою ручныхъ робѣтъ выобразовуе ся цѣле тѣло и декотрѣй мясѣй. До науки зручности повиннобы ся дѣтей запроваджувати до иншой комнаты, де свѣжій воздухъ. Не всюды однакожь можъ до того мати другу комнату, але учителямъ требабы всѣми можливими способами перти до того.

*) старанне выховане.

Свѣжій воздухъ впливає добродѣйно на настроєнїе и вѣдживленїе ученикѣвъ. Черезъ то дѣти и лѣнше їдять и менше поживий стравы ся травлять. Мозокъ, котрый умысловою наукою напружувать ся лѣнше ся рестаурує. Выхованокъ, щѣ при токарни звывчають ноги до труда, зможе потѣмъ при войску зносити витревалѣйше маршъ и невыгоды.

Той, щѣ гиблемъ та сокирою навчить ся добре робити, ме мати виробленїи мѣшкѣлы рукъ и станеь спосѣбѣйшимъ до всякихъ ручныхъ робѣтъ. Наука зручности одже впливає надзвычайно добродѣйно на розвѣй тѣла.

Особливо має то добрый впливъ на вираву ока и руки.

Але и умственная сторона розвиваєь при тѣмъ незвычайно добре. Выхованокъ стане поволи привыкати до мѣры, чистоты, роботы, зачне пѣзнавати рѣжний знаряды ручий, зъ чого ся складають и якъ ся ихъ уживаєь — дальше роды дерева, добрий и лихй стороны тыхже. При оброблюваню матерїалу дѣтина застановляєь, якъ бы то зробити, чимъ и зъ чого? Одже духъ працювавъ и розвивавъ ся, бувъ чиннимъ, а щѣ ще важїйше дѣтина заправляєь до ручной, чорной працѣ.

А до неи має потягъ майже кожда дѣтина зъ малку, але зъ часомъ та охота у многихъ слабне а вѣконци цѣлкомъ зникає. Дежъ того причина якъ не въ лихѣмъ провадженю самыхъ родичѣвъ? Хтожъ на се не знавъ бы дати множество доводѣвъ? Неоднїзъ хлопчикъ бере нѣжъ до руки, зачинаєь стругати а мама заразъ вѣдбирає го зъ боязни, щѣ дѣтина пальцѣ собѣ обѣдне. Водить дивити ся якъ сынокъ ката мучить або передираєь зъ другими дѣтьми. Дѣвчинка, хочачи садити та поливати въ городѣ, приходить зъ поваляною сорочкою и руками, а мати вже гнѣває ся на доню и заказує їй-таку забаву. Не лѣншежъ то заправляти дѣтей зъ самого малку до працѣ, до котрой пѣзїйше мусать ся брати? Розумный родичѣ дбають про те, щѣбы ихъ дѣти все мали вѣдповѣдне занятѣ. Зъ такъ проваджеными въ дома дѣтьми лекша и приємнѣйша праця учителеви въ школѣ.

Зробить ученикъ щѣ не такъ якъ треба, то учитель покаже вѣзѣрь и каже порѣвнувати. Зъ досвѣду знаємо, щѣ ученики пѣдъ тымъ взглядомъ самї швидко набувають власного суду: то добре а то зле зроблено. Морально стоить выше той, щѣ самъ умѣє пѣзнати свѣй блудъ, нѣжъ той, щѣ не годенъ оцѣнити свого постоунованя. На власномъ судѣ и церковь ся опирає. Зробивъ все тутъ зле, поправъ ся, але поправъ самого себе! Зробимъ вихованка власнымъ судїєю а ме чувати надъ власною особою. Ученикъ тымъ способомъ станеь рахувати зъ своєю рукою и сердцемъ. Такъ вырабляєь поволи зручнѣсть до всего и такъ пѣдготовлений чоловікъ потѣмъ щѣ очима увидить, то руками зробить.

Крѣмъ того наука зручности має задачу виробити въ молодѣмъ поколѣню витревалѣсть, пильнѣсть и силу волѣ, котрий суть найневиѣйшимъ завдаткомъ лѣншѣи долѣ.

Дѣти довго треба заправляти до працѣ коло одного и того самого предмету. Зробивъ все теперь лихѣ, старай ся другїй разъ зробити лучше! Лагѣдний уваги дуже благодатно впливають. Вѣдъ першого до послѣднього числа wymagaєь вѣдъ школярѣвъ, щѣбы кождый нумѣрь робили якъ найдо-

кладивши після мѣры, рисунку и даного моделю, щоби зроблений предметъ бувъ цѣлкомъ подобный, ба и такій самый якъ взоръ. Праця се трудна однакожь, якъ буде щира а невинна, выдасть добрій овочъ. Сею працею выповинимо пропасть, що лежить мѣжь селянствомъ а интелігенцією. Вздумаємо любовь до працѣ и пошановокъ працѣ, а тогдѣ и вырозумлѣне и зближенѣ ся наступить. Лишень бѣльше и бѣльше свѣтла!

Шмата, контушь и шаравары — щира праця выдасть зерно згоды а тогдѣ станемъ до овочѣвъ поеднай яко рѣвнѣй зъ рѣвными.

Коло школы видѣловою въ Сокалі єсть дуже гарно проваджений (укою*) рукою пана директора городъ, якъ бы треба при учительскихъ семінаріяхъ. Тутъ є дерева овочевѣ и корчѣ, межѣ котрыми и вина не бракує. Кльомбы зъ рослинами медодайными и всякими лѣкарскими зелями. Дальше рослины господарскій, окоповѣ и пашнястѣ. Пасѣвка въ соломяныхъ уліяхъ товариства галицкого свѣдчить, що п. дир. лежить на серци, щоби все що до практичной науки потрібно було. Самъ Сокаль то мѣстечко старинне робить добре враженѣ тымъ, що жидаы ще не повытискали христіянъ зъ ринку якъ де инде. Тутъ майже въ ринку дома соломою крыті якъ пр. цукорня. На передмѣстахъ тѣлько денеде жидаы. Хоръ мѣщанскій при участѣ дѣвчатъ дуже снѣває красно службу божу при чѣмъ и цѣла церковь бере удѣль.

Бугъ єсть тутъ вже поважною рѣкою, котрой корыто якъ и береги дрібонькимъ бѣлымъ цѣсочкомъ крыті але чистоты львовской Полтвы въ нѣй за густо, тымъ то и купѣль въ нѣй не такъ принадна, хоть може лишъ для того, хто до гѣрскихъ водъ привыкъ.

Монастырь оо. Бернадынівъ єсть гарною памяткою минувшости. Жие въ нѣмъ кѣлька монаховъ.

Середина костела богато и густовно уряджена, а въ особныхъ келіяхъ умѣщений дубовѣй шафы, въ котрыхъ великій зборъ одежі церковныхъ о. л. вѣдъ найдавнѣйшихъ часѣвъ.

Кромѣ того звиджуваля зручники въ недѣлѣ дооколичній села, де придивлялись наочно порядкамъ по селахъ, особливо по школахъ. Якъ не можъ нѣколи забути гарной споминки зъ молодыхъ лѣтъ, такъ мило будуть участиники згадувати хвилѣ, котрѣ изъ проминули минувшихъ вакацій въ гостинныхъ домахъ учительв Сокальщины, де гостили ихъ чимъ хата богата але отвертою щиростію, яка знана тѣлько товаришамъ однои працѣ и долѣ.

1. Въ Потурици звидѣлисмо гарный паркъ гр. Дѣдушицкого и взорово проваджений садъ а вѣдтакъ и школу, будинокъ гарный, обширный и догѣдливый, гостили насъ въ гарной школьній комнатѣ ин. Караваны, въ присутности пана инспектора тут.

Зъ грудей снѣволюбныхъ учительв полилась звучна руска и польска нѣсеня, и заняла досыть часу, котрый проминувъ якъ одна хвилька. Тутъ по першій разъ увидѣла бѣльша часть прибувашихъ выставу ручныхъ робѣтъ хлопчачихъ и подивляля чистѣсть и докладнѣсть работы. Село се выглядає якъ бы передмѣсте одного зъ бѣльшихъ мѣстъ: хаты великій, господарскій будинокъ обширный а за ними сады. Въ хатахъ чисто утриманыхъ англійскій печи. Люде чисто одѣті вештають ся западно коло своихъ робѣтъ.

2. Въ Завишини школа мурована представляєсь якъ яка палата. Стѣны зъ середины мальованѣ а помѣсть въ сали науковѣй асфальтованѣй. При одній стѣнѣ и столярскій и токарскій варстатъ. Сталымъ учителямъ тутъ

пань Скопляк Василь и его то старанемъ выбудувать и. гр. Дѣдушицкій такъ гарну святыню науки, а гарна мурована, бляхою крыта церковь такожь выставлена коштомъ сегожь добродѣя. П. Скоплякъ принявъ насъ зъ тою щиростою и отвертою душею, яка властивою толькы Русинowi.

3. Слѣдуючою недѣлѣ $\frac{27}{7}$ звидѣли мы Опѣльско, и подивляли порядки въ школѣ.

4. Въ Хоробровѣ, селѣ зажиточнѣмъ стара виравдѣ, але досыть ще мѣцна школа. Панѣство Демчуки своєю вѣчливостою и щиростою позобануть у вдачной памяти нашѣй.

5. Ъдучи черезъ Несмиче подивляли мы порядки и просвѣту громадянѣхъ тутецкихъ. Одинъ громадянинъ зъ говдостею вѣдкликавъ ся на то, що вѣнь не бувъ въ Гуцульщинѣ, але его дѣти знають на мапѣ показати, що то за Коломыѣю.

6. Въ Угрыновѣ не застали мы учителя дома, але оглянули двоклясову школу. Натомѣсть були мы на границѣ, де гречинъ капітанъ російской сторожи граничнои опровадивъ насъ по касарни и конюшняи, де показавъ свои порядки. Твердячимъ, що руска а російска мова однака, радилибъ мы бодай прислухатись бесѣдѣ тутецкихъ жовитрѣвъ. Бесѣда ся бѣльше подобна до польской, а руска выглядає цѣлкомъ чужою. Немило адаряло, що хотѣла була недѣля и, якъ вывѣшена хоругвь и самъ старшина твердивъ, свято двѣрке, однакожь всѣ вояки мали на собѣ такъ брудне одѣане якъ кухарѣ при нашихъ полкахъ зъ концемъ тыжня.

Слѣдуючою недѣлѣ звидѣлисьмо школы въ Свитазовѣ, Стенятинѣ, Скоморохахъ, Ульвѣвку и Городиловичахъ.

7. Громада Свитазовъ невеличка. Старый будынокъ школьный при самѣй дорогѣ стоявъ для насъ отворомъ. Сала школьна низенька стовнами стеля поподпирана але обширна и повна лавокъ. На передній стѣнѣ висѣла скринка а на столѣ и передныхъ лавкахъ розложенъ ноты зъ рускими пѣснями. Видко, що панъ учитель тутецкій належить до рускихъ соловѣвъ, лишь на жалѣ не було въ насъ щастя побачити го и пѣзнати ся зъ нимъ лично.

8. Стенятинъ, громада велика и добре зафондована. Учитель тутецкій панъ В. Хоминъ есть тутъ сталымъ вѣдѣ довшого часу и его то заходами громада выставила велику, двоклясову, муровану школу. Вѣнь власными руками заложивъ тутъ чималый садъ а участники слѣду доосѣдчали на власне дозрѣваючихъ грункахъ та яблокахъ, що умѣвъ не абы якихъ татунокѣхъ добирати. Школа має и бѣльшій грунтъ тожь не дивница, що видѣлисьмо тутъ и обширный будынки господарскѣ и знаряды рѣльничѣ. По щирѣмъ припятью у ни. Хоминѣвъ рушили мы въ дальшу дорогу.

9. Школа въ Скоморохахъ выставлена на высѣмъ горѣку и вже зъ далека представляєсь гарно а виномъ оброселый ганокъ надає їй принадѣ. Учитель мѣщевый п. Дан. Шевчукъ есть спеціалістомъ въ провадженю школки овочевой и пасѣки.

10. Ульвѣвокъ (Вѣльгѣвокъ) погорѣвъ 1888 майже до тла. Лишень школу та церковь уратували. Чорный пѣнь верѣтъ вказують на страшну катастрофу. Село поводи вѣдбодувавсь та зновъ по старому хата коло хаты. (Требабъ зрѣбити увагу людемъ, щоби будовали хаты рѣдко якъ на вѣдгѣрю, де одинъ господарь есть изольований вѣдѣ другихъ звычайно городомъ, садомъ и лукою). Сала школьна густовно прибрана въ образки до наглядной науки и всякѣ приборы науковѣ и школьнѣй вказує, що п. Дан. Шевчукъ знаменитымъ

педагогомъ. Кто звиджує тї стороны, повиненъ бы оглянути церковь будовану 1674 де на стѣнахъ новно образѣвъ оригінальныхъ зъ біблійнои исторіѣ.

11. Городиловичъ се громада маюча, що лежить при самѣй граници надъ Бугомъ п. Ив. Шумскій учитель тамецкій просивъ насъ особисто до себе, а панъ инспекторъ Сокальскій препоручивъ зъ своєї стороны оглянути школу, бо тамъ учитель подъ кождымъ взглядомъ взоровый. И справдѣ! Оглядали мы спорї стосы писемныхъ и велику паку ручныхъ виробѣвъ ученикѣвъ тамецкои школы и не знали що подивляти, чи прилѣжнѣсть ученикѣвъ чи терпеливѣсть и сирѣчь учителя? Тутъ бачили мы и ширу та ўку працю панѣ Шумскои — ручнїй работы дѣвчачїй.

Панъ инспекторъ такожъ прибувъ и по спѣльнѣмъ посилку — на котрый п. Ш. не жалувавъ нѣ своихъ выдаткѣвъ, нѣ трудѣвъ, позаякъ жены не було подъ той частъ дома, вирушили мы на границу до Буга. Тутъ ударивъ насъ контрастъ. Зъ нашої стороны проходжувались по вечерни въ свѣтѣ одїню и настроїню Городиловецкїй люде, а за Бугомъ закордоннїй обыватель якъ бы на перекѣрѣ нашимъ були въ будденнѣмъ строю и настроїню: Бабы прали, другї носились зъ саками та горцатами на рыбу — скѣлька парубчакѣвъ били по водѣ патыками стоячи по поляхъ въ Бузѣ. За кордоньске село лежить на взгѣрю до насъ звернене а чорнїй та дѣравїй стрѣхи, пооблупуванї стѣны, порозбиванїя плоты та фздячї на коняхъ обездчїкї и переходячї москалѣ вказують, що тутъ инша цивілізація.

Городиловецкїй парубки стали собѣ въ кружокъ та сїѣвають вѣдъ москалѣвъ переймлену пѣсню про Плятона. Але выговѣръ и поперекручуванї незрозумѣлї слова роблять пѣсню такъ неподѣбну до оригіналу, що вмовлене п. С. нїякъ нездѣбне мя переконати, що тутъ умѣють по московеки сїѣвати. За арію не ручу. Зъ поворотомъ вѣдъ Буга затыгли Городиловцѣ хоромъ прекрасне похоронне Свѣтїй Боже, а молодики на перекѣру незадоволенимъ зновъ про Плятона. Въ церквѣ оглядали старинный и гарно выкѣнченый образъ Матери Божої, о котрѣмъ чуда оповѣдають.

Иницїаторомъ тыхъ звѣджувань бувъ голова зручникѣвъ („панъ презесъ“) п. Янъ Монякъ зъ Тысменицѣ а п. Фр. Пенкиницѣ невѣдступнымъ нашимъ товаришемъ, за що имъ сердечне Спаси Богъ.

Никола Колицнякъ.

Про науку дієтетики въ школѣ народної.

(пѣсая Юлія Байрагто).

Вѣдъ коли до школы народнои введено реалїа, вѣдъ тогдѣ дѣзнає бѣльшой оїфкї зѣ стороны власти школьнои и наука о здоровлю яко важна частъ наукъ природныхъ. Вже устава школьна въ §. 56. жадала для высшихъ класѣ школы народнои при науцѣ исторїѣ натуральнои: основнѣйше знанє чоловѣка передовѣсѣмъ зъ унзглядненѣмъ найважнѣйшихъ засадъ науки о здоровлю. По причинѣ великои ваги сєи науки загаль учительѣвъ єсть той гадки, що треба при науцѣ въ школѣ наибѣльше на сєй предметъ звернути увагу. Хочемо протѣ застановитися надъ сєю справою.

Для всіх категорій народної школи має наука дієтики відносити ся до поучення о натурі тіла, о тілесній дієтетиці, о захованні ся в поодиноких обставинах.

Если ученик має пізнати, що его тілу шкодить а що помагає, мусить познакомити ся з устроєм, з природою свого тіла взагалі а передовсім тих частій и органів, котрих удержаніе або знищеніе зависить в высокомъ степені відъ захованія ся самого чоловіка. Чимъ точише и врише спознає чоловік природу свого тіла, тимъ більше може відновдію дбати про те. Тоді скоріше може чоловік предвидіти шкодливість або вишних впливів або власного захованія ся и охоронитися відъ пощованія свого здоров'я. Ученика треба заправляти, щоби пізнавав индивідуальні прикмети, слабости свого тіла, щоби не уживав такихъ средствъ, котрі можуть бути другимъ помічними а ему можуть шкодити. Треба го приучовати, щоби шукав охорони передъ недугами в правилахъ житя, поставленихъ на засадахъ плеканія здоров'я.

Поученіе о дієтетиці тіла змагає головне до того, щоби успішно поборювати загальне недбалство и далеко розширене незнаніе шкодливости тогожъ. Черезъ таку невідомість тисячі налі жертвою недугъ. Відъ много то недугъ мógъ бы бувъ чоловік охоронити ся, слибы мógъ бувъ завчасу предвидіти або обчислити шкодливість свого власного захованія ся!

Кождий нехай буде власнимъ лікаремъ не в томъ, щоби себе лічивъ, но щоби запобігавъ поодинокимъ недугамъ. Незнаніе єсть тутъ найбільшимъ ворогомъ добра чоловіка.

Булобы проте певно відновдімъ познакомити ученика зъ найпростішими загальними признаками починаючої ся недуги, щоби сей и той мógъ запримітити сейчасъ, коли заведужавъ заразъ зъ самого початку та щоби не шукавъ помочи ажъ тоді, коли вже єсть всяка поміч даремна.

Окремо треба поучовати учениківъ про захованіе ся відъ виглядомъ дієтетичнимъ при поодинокихъ недугахъ и в наглыхъ випадкахъ.

Треба перестерігати передъ шкодливимъ нартоленіємъ себе то передъ уживаніємъ різнихъ мастей, що тільки сунуть рукою. Треба радше поучити, що має ся робити, щоби не погрішити станъ хворого, в наглыхъ випадкахъ, де небезпеченство дуже велике а помочи лікаревою скоро дати не можна. Многожъ то людей пало жертвою свого власного або другихъ нерозуму уживаючи средствъ, що хоробу тільки побільшають. Передовсімъ лучає ся те при ушкодженняхъ вишнихъ. Кождий думає, коли хтось унаде та потовче собі ногу, що найлучше зробити, если буде натягати, витягати ногу и то такъ довго ажъ поки лихо зовсімъ не погрішить ся. При скалченню часто старають ся кровъ тамувати. Коли хтось збилъ, дає ся ему звичайно нюхати дуже сильно вонючі есенції не знаючи, що ті єсть дуже часто шкодливі. При томъ всімъ наука має обмежати ся на найпотрібніше, належить уникати виховуванія побученихъ. Було бы се не тільки лишнимъ, но и шкодливимъ, знати всякі положенія и обставини, що можуть пошкодити станові тіла чоловіка. На те єсть лікаръ, котрий покликаний назвати хоробу, пояснити єи причину, признаку, перебігъ та подати способъ лічення.

Учити треба пізнавати шкодливість деякихъ привычокъ народнихъ, що стають ся грізними здоровлю чоловіка. Звертати увагу треба на причини звичайнихъ недугъ, о скільки люде стягають ихъ собі самі, хотібы имъ могли запобігти. Найважливішими сунуть правила житя, котрі намъ указує плеканіе здоров'я.

Небезпечнимъ однакъ було бы поверховне знанє средствъ лѣчищихъ, позаякѣ дѣти могли бы тымъ дати увести ся, щобы або на собѣ або на другихъ робити пробы, котрѣ бы часто могли мати найшкѣдливѣйшїй наслѣдки.

Зъ выше сказаного слѣдує, що зъ матеріалу науки про дієтетику мають подавати ся такъ щѣ до змѣсту якъ и обьѣму зъ всякою стислостію лишъ найважнѣйшїй рѣчи. Треба сю науку прилучити до науки поодинокихъ частій исторіѣ натуральної. Ся наука повинна узгяднитись вже при науцѣ погляду въ першѣмъ роцѣ шкѣльной науки, могла бы ся поволи розширювати черезъ всѣ лѣта шкѣльной науки. Дѣти познакомлюють ся зъ найважнѣйшими засадами науки о здоровлю при обговорюваню поодинокихъ частій тѣла, при чѣмъ звертає ся увагу на дитинячі прикметы и привычки людности.

Чого бы школа тутъ задля браку часу научити не могла можуть те доповнити популярнїй книжочки, котрѣ бы нашѣ товариства просвѣтнїй повиннїй выдавати. Якъ въ школѣ така наука має бути приступною и практичною, такъ само и тѣ книжочки популярнїй мають бути приступнїй щѣ до свого змѣсту.

Хтось бы закинувъ, що учительство взагалѣ не підготовлене до подаваня сєй науки въ школѣ народнѣй и що проте училибѣ тутъ по бѣльшій частї учитель лишъ яко самоуки. Хоть закидъ и справедливый все таки на тѣмъ поли щѣсь зроблено. Вже статутъ організаційный для семінарій учительскихъ, выданный міністеріальнымъ розпорядженємъ дня 26. мая 1874, Ч. 7114 вказує яко цѣль наукъ природныхъ: познакомленє зъ внутрѣшною будовою людского тѣла и вимагає зверненя уваги на головнїй точки плеканя здоровля; въ статутѣ організаційномъ для семінарій учительскихъ зъ 31. линія 1886 Ч. 6031 вѣще точнѣйше означена ся задача.

Хоть якъ великимъ єсть добродѣйство поученя о найважнѣйшихъ засадахъ плеканя здоровля, однакъ иьколи дієтики не треба уважати за окрему науку, она має лишъ бути задачею науки и вихованя, передовсѣмъ въ сполученю зъ исторією натуральною. Впрочѣмъ при кождѣмъ иншѣмъ предметѣ, коли тѣлько вѣдповѣдно нагода лучає ся треба конечно въ вѣдповѣднїй спосѣбъ на ню звертати увагу.

Справы Руского Товариства педагогічного.

Выдѣль Руского Товариства педагогічного вѣдбувъ д. 5. и 15. грудня 1890 р. засѣданя, на котрыхъ порѣшено межи иншими слѣдуючі справы:

1. На предложєнє члена Товариства п. Кахнікевича рѣшено заложити при Тов. педагогічномъ „музей педагогічний“ именно зоологічно-ботанічно-мінеральогійный а такожъ урядити має ся збѣрку книжокъ шкѣльных, котрѣ були уживанїй и уживають ся въ нашихъ школахъ.

2. На внесєнє проф. Сальо рѣшено закупити для Институту Тов. педаг. въ ц. к. гімназіа академ. маны географичнїй, котрѣ для цѣлей шкѣльных невѣдповѣднїй а для домашної науки дуже пригоднїй.

3. Рѣшено на внесєнє проф. Барвіньского помѣщати въ Учителю коротку исторію педагогіѣ въ р. 1891, зъ котрої бы заразомъ роблено вѣдбітку,

4. Рѣшено предложити В. ц. к. Радѣ школьнѣй краєвѣй рѣчникъ Учителя 1890 до апробаты.

5. Професоръ Лучакѣвскій повѣдомивъ Выдѣль Тов., що черезъ президію Товариства вѣдсылає выдане Непоса до апробаты и повѣдомляє В. ц. к. Раду школьну краєву, що Выдѣль Товариства упросивъ учительѣвъ до участи въ издавництвѣ книжокъ школьныхъ для школъ середныхъ.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** зволивъ удѣлити зъ Своихъ частныхъ фондѣвъ запомаги на будову школы громадамъ: Лука велика, въ повѣтѣ тернопольскѣмъ; Кулачѣвцѣ, въ пов. коломыйскѣмъ по 100 злр., а громадѣ Мильбахѣ, въ пов. бобрецькѣмъ 50 злр.

— **Курсъ популярныхъ выкладѣвъ зъ ветеринаріи** для учительѣвъ школъ народныхъ, господарѣвъ-селянъ, офиціалистѣвъ частныхъ и т. п. уладжує Рада львѣвского вѣддѣлу господарского въ сали товариства ремѣсничого „Скала“ у Львовѣ. Отворене курсу наступить дня 16. лютого о год. 10 ѳй передъ полуднемъ и тревати буде черезъ 15 днѣвъ. Выклады будутъ вѣдбувати ся що-денно якъ зъ теоріѣ такъ и зъ практики пѣсла зъ горы уложеного плану, а прельеґентомъ буде п. Іосифъ Кубицкій, доцентъ ветеринаріѣ и мѣскій ветеринарь у Львовѣ. На кошты уладженя тыхъ выкладѣвъ выстаралась Рада львѣвского вѣддѣлу господарского о субвенцію зъ міністерства 200 зр. а вѣдъ львѣвского выдѣлу повѣтового 50 зр.

— **Катедру христіянської філософіѣ** на выдѣлѣ богословскѣмъ львѣвского університету поручивъ Міністеръ Просвѣты згѣдно зъ внесенемъ колѣгіѣ профессорѣвъ кс. др. Іос. Ляшковскому, катихитови львѣвскому школы реальної.

— **Умундуrowане ученикѣвъ школъ середныхъ.** Зъ початкомъ року школьного 1891/2 мають бути умундуrowані ученики школъ середныхъ. Уніформъ складатись буде зъ брюкы зъ сукна гранатого о стоячѣмъ ковніри зъ вѣдзнаками (сѣбный паски для клясъ низшихъ, золоті для высшихъ), зъ штанѣвъ зъ сѣрого сукна и плаща темно-сѣрого.

— **Гигієна въ школахъ.** Міністеръ Гавчъ выдавъ розпорядженє, обовязуюче учительѣвъ школъ народныхъ, щобы познакомлювали дѣти зъ приписами загальної гигиєны, та щобы учили ихъ, якъ поводити ся при наглѣмъ скалѣченю, вывихненю и т. п. Въ наслѣдокъ того зарядивъ Міністеръ, щобы на першѣмъ и четвертѣмъ роцѣ семінаріѣ учительской лѣкарѣ выкладали головні основы загальної гигиєны. Въ нынѣшнѣмъ числѣ про єю науку подана обширѣйша розвѣдка подъ надписєю: про науку дієтетики.

— **П. Романъ Левандовскій**, звѣстный рѣзбаръ, творецъ „Запорожця“, „Славянина розрывающаго пута“ и „Памятника Барвѣньского“, має стало поселитись у Львовѣ. Въ сѣмъ мѣсяци приѣздитъ до Львова и въ своѣй рѣбѣтніи буде выговлати численні замовленя, які одержавъ зѣ вѣхѣдной Галичины.

— **Нове жереловище мінеральне.** Радѣ санітарної допѣс директоръ заведеня кунелевого въ Ивоничи, п. Фел. Вишневскій, о важнѣмъ для бальнеологіѣ краєвой вѣдкрытю. Именно надыбаво при конаню нафты на ґрунтахъ Кар. Леваковского на нове жерело лѣвичной воды. Помѣжъ двома ямами нафтовыми верчено третю яму и въ глубинѣ 370 метрѣвъ подъ землею докопано ся до жерела щавы бромово-йодової. Складники мінеральной сеї щавы мають бути такъ обильні, якъ сего не показує нѣяка пища щавы въ Европѣ. Супротивъ того вѣдкрытя треба буде заведење лѣчнице въ Ивоничи значно розширити.

— **Высаженє у воздухъ войскового мосту на Вислѣ въ Краковѣ.** Войсковый мѣстъ на Вислѣ розѣбрано и лишено лишь половину вѣдъ стороны Вавєлю,

щобы зробити на нѣмъ пробы зъ вибуховими матеріялами. Недавно вѣдбулись тѣ пробы. Ужито 6 кѣльо екразиту а 14 кѣльо динаміту, зроблено набѣй перестѣчно по 0.10 кѣльогр. Вѣ каменницяхъ, положеныхъ по-надъ берегомъ Вислы, поотвирано вѣкна, щобы вибухъ ихъ не вырвавъ. Набѣй полушено дротомъ електричнымъ и вѣ одній хвилѣ наступивъ вибухъ. На далеку вѣддалъ чути було потрясене и токъ згущеного воздуха. Мѣсть заваливъ ся а бальки вырвало мовъ бы хто перерѣзавъ тупою пилою. У воздухъ не вылетѣла нѣ одна балька. Цѣкаве се, що лѣдъ на Вислѣ не заломивъ ся нѣгде вѣдъ потрясене. Зъ заложенохъ набѣвъ не експлодувавъ лишъ одинъ.

— **Иринѣ Ковтуновѣй**, своячцѣ Тараса Шевченка, котра жила вѣ великѣй нуждѣ, вызначено, — якъ д-носитъ „Одесскій Листокъ“, — рѣчну пенсію 300 рублѣвъ, головно за старанемъ 70-лѣтнього старця Михаила А. Кречмера, котрый стоявъ зъ Шевченкомъ вѣ приятельскихъ вѣдносинахъ.

— **Цѣкаве явище** оглядано дня 29. грудня вѣ околицѣ Ценжковичъ. Сонце всходило того дня посередъ великого стѣжковатого жовтого стовпа, сягаючого високо вѣдъ землѣ по виднокругъ, що тривало майже до 10. години. Рѣвночасно выбѣгавъ вѣдъ землѣ и зъ посередъ того стовпа пѣдъ сонцемъ другій лучъ голуый, звернений пѣдъ кутомъ 45° до полудня, однакъ сей не тривавъ довго. — Дооколичный народъ вважае ту прояву природы за вѣщуна великихъ морозѣвъ.

— **Виставы.** Вѣ Вѣднѣ отворено м. мѣсяця вѣ музею на Stubenring виставу одягѣвъ, мѣжъ котрыми найкрасшій мають бути одяги народий зъ Босны и Герцеговины. На виставѣ есть такожъ зброя короля Ивана Сѣбѣского, котру мавъ на собѣ пѣдчасъ облоги Вѣднѣ Турками. — Протекторатъ надъ полуднево-африканскою виставою славного подорожника д-ра Голуба обявъ архік. Францъ Фердинандъ д' Есте. Вистава буде отворена вѣ цѣттии або маю. — Рѣвночасно майже вѣдбуде ся вѣ ц. к. австрійскѣмъ музею торговельномъ вистава старыхъ и новочасныхъ дивизѣвъ та макатѣвъ вѣсѣднихъ, на котру шахъ перскій прирѣкъ прислати зъ своихъ палатъ певне число рѣдкихъ оказѣвъ.

Шкѣльнѣй вѣсти.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада шкѣльна окружна вѣ Богородчанахъ розписуе д. 31. сѣчня с. р. Ч. 97 зъ терміномъ до 15. марта с. р. конкурсъ на слѣдуючій посады: 1. При школахъ 4-класовыхъ етатовыхъ зъ платнею 300 злр. и вѣльнымъ мешканемъ вѣ Вѣлковѣ, Ивалѣвѣ, Лысци старѣмъ, Нѣвочницѣ. 2. При школахъ фѣлиальныхъ зъ платнею 250 злр. и вѣльнымъ мешканемъ вѣ Бабчу, Грабѣвци, Манастерчанахъ, Молотковѣ, Похѣвѣ, Саджавѣ и Стебнику.

Ц. к. Рада шкѣльна окружна вѣ Надѣвнѣ оголошуе дня 31. сѣчня с. р. Ч. 132 зъ терміномъ до поданъ найдалше до 15. марта с. р. конкурсъ на слѣдуючій посады: I. а) При 4-класовѣй школѣ муж. вѣ Надѣвнѣ посада рѣзѣйтъ обр. гр. кат. зъ обовязкомъ подаваня науки рѣзѣйтъ такожъ вѣ 3-класовѣй школѣ женскѣй зъ платнею 450 злр.; б) при 4-класовѣй школѣ муж. вѣ Надѣвнѣ посада молодшого учителя зъ платнею 300 злр. и 10% додаткомъ на мешкане. II. При школахъ етатовыхъ I-класовыхъ зъ вѣльнымъ мешканемъ: а) вѣ Иблонницѣ зъ платнею 295 злр. и доходомъ зъ ґрунту вѣ квотѣ 5 злр.; б) Добротѣвѣ зъ пл. 297 злр. 81 кр. и доходомъ зъ ґрунту вѣ квотѣ 2 злр. 19 кр. в) Майданѣ середнѣмъ, Глинкахъ зъ платнею 294 злр. 68 кр. и доходомъ зъ ґрунту вѣ квотѣ 5 злр. 32 кр. III. При школахъ фѣлиальныхъ зъ платнею 250 злр. и вѣльнымъ мешканемъ: вѣ Дорѣ, Фѣтковѣ, Гѣвѣзѣ, Майданѣ горѣшнѣмъ, Молодымовѣ, Ославѣхъ чорныхъ, Пѣтоцѣ чорнѣмъ, Скопѣвѣ, Тарновици лѣснѣй, Весельницѣ, Волосовѣ, Зелѣнѣй.

Ц. к. Рада шкѣльна вѣ Сокалѣ розписуе д. 24. сѣчня с. р. Ч. 129 зъ терміномъ до 15. марта с. р. конкурсъ на слѣдуючій посады: 1. На посаду учителя вѣ школѣ вѣдѣловѣй вѣ Сокалѣ, зъ характеромъ промысловымъ, зъ квалѣфикацію

до наукъ природныхъ, математики, фізики, языкъ выкладовый польскій, зъ платненъ 700 злр. 2. На посаду учителя въ школѣ 4-класовой муж. въ Белзѣ, зъ платненъ 450 злр. и 10% додаткомъ на мешкане. Первенство будуть мати кандидаты, що уздобнені суть до удѣлюваня науки спѣву хорального — языкъ выкладовый польскій. 3. На посаду управляющего учителя въ школѣ 2-класовой въ Тартаковѣ, зъ платнею 300 злр., додаткомъ за управительство 50 злр. и вольнымъ мешканемъ, языкъ выкладовый польскій. Первенство мають кандидаты, уздобнені до подаваня науки зручности. 4. На посаду учителѣвъ 1-класовыхъ етатовыхъ: а) въ Лучицяхъ, зъ платнею 195 злр. готовыми грѣшми и 21 корцѣвъ збѣжа; б) Волицы коморовѣй, зъ пл. 300 злр. гот. грѣш.; в) Хоробровѣ зъ пл. 300 злр.; г) Войсловицяхъ, д) Переспѣ. — У всѣхъ пѣдъ 4. згаданныхъ школахъ языкъ выкладовый рускій. 5. На посады учителѣвъ школъ філіяльныхъ, зъ платнею 250 злр. и вольнымъ мешканемъ: въ Баранихъ перетокахъ, Хлопятинѣ, Длужневѣ, Горляковѣ, Кисосовѣ, Копытовѣ, Корчинѣ, Мыцовѣ, Осердовѣ, Первятичахъ, Перемысловѣ, Старогродѣ, Шерпаньцяхъ, Тышици, Ваневѣ, Верѣбжи, Комаровѣ зъ языкомъ выкладовымъ рускимъ; въ Бояницяхъ, Готовицяхъ, Лещковѣ, Махибкѣ зъ языкомъ выкладовымъ польскимъ; въ Жабчу мурованѣмъ зъ языкомъ выкладовымъ польскимъ и рускимъ.

— **Именованя.** Ц. к. Рада школѣна краєва именувала тимчасового учителя Емія Ставничого въ Куропатникахъ, сталимъ учителемъ школы етатової въ Куропатникахъ; тимчасового учителя Вячеслава Березовского въ Ловчицяхъ, сталимъ учителемъ въ Ловчицяхъ; сталого учителя Николая Высочаньского въ Климицѣ, сталимъ учителемъ школы етатової въ Стынявѣ нижній; тимчасового учителя Еразма Старжиньского въ Надвѣрнѣ, сталимъ учителемъ школы етатової въ Пневѣ; сталу учительку въ Колутовѣ, Леонадію Кобыляньску, сповняючу обовязки гимчасової учительки молодшої въ 6-класовой школѣ въ Бережанахъ, сталою учителькою молодшою 6-класовой школы етатової женської въ Бережанахъ; сталого учителя молодшого Максимиліана Крушельницкого въ Городенцѣ, сталимъ учителемъ молодшимъ 6-класової школы етатової муж. въ Ярославлі; тимчасову учительку молодшу Евгению Богарску въ Стрию, сталою учителькою молодшою 4-класовой школы етатової женської въ Стрию; сталого учителя молодшого Станіслава Бара въ Ярославлі, стал. учит. 6 класовой школы муж. въ Ярославлі.

Чому правдиві

якорні коробки зъ камѣнчиками до будовы

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучаюче занятє, и що они зѣ взгляду на тревалѣсть суть **найдешевшою** забавкою. Бо вѣдтакъ и рѣдичамъ подають они приємну розрывку справдѣ прегарными видами и що кожда коробка може бути доповнена. **Хто** не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартѣстныхъ пѣдроблень, сей ний вѣдкине кожду коробку безъ нашої фірмы и марки фабричної „червоний якорь“ яко фалшиву. **Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.**

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣденѣ,
Nibelungengasse 4.

Предплата:

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГИЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаціи без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Коротка исторія педагогівъ.

(Після нѣмецкаго.)

Спарта и Лікуръ.

Мѣжь Греками треба найперше звернути увагу на Спартанъ. Спартане мешкали въ Ляконіи, полуднево-схѣдній крайнѣ Пеллопонезу, на простори около 87 миль квадрат.; людность въ часѣ розцвѣту державы выносила майже 200.000 душъ. Наибольша часть ихъ исторіи и розвою вяже ся зъ именемъ Лікурія. Мало що певнаго знаемо про сю казочну личность, вѣтъ маетъ жити около р. 817 або 880 пер. Христомъ и походити зъ корольвскѣй родини. По причинѣ, що бувъ опѣкуномъ молодого короля Харіллея, ворогували протинъ него де-які люди и те спонукало го, що виѣхавъ въ дорогу. Въ своѣй мандрѣвѣ зашовъ на Крету и ту прийшло му на думку, дати своѣй вѣтчинѣ иншу устанovu. Дельфійска пророчия похвалила сѣй наміръ, и ажъ вѣдтакъ предложивъ вѣтъ Спартанамъ свои права. Коли король и народъ прирекли, задержати незмѣнно нові права ажъ до его повороту, удавъ ся знову въ дорогу, щобъ вже ніколи не вернути.

Лікуръ выходивъ при своѣмъ праводавствѣ зъ двоякого становища, щобъ права выховували заразомъ и народъ а опѣла щобъ ввѣшли такожъ въ звичай. Вѣдтакъ втягувъ молодѣжь въ кругъ свои праводательной дѣльности и плекавъ збъ взгляду на туюжь передовѣсть навикненѣ. Якъ всѣ Спартане становили лишь одну велику родину и протѣ и мушныи ѣли разомъ въ публичныхъ саяхъ, такъ належали такожъ и дѣти до державы а педагогія була выключно педагогією державною. Педагогія розтягала ся лишь на малу частину мешканцѣвъ державы, на Дорійцѣвъ або свободныхъ Спартіятѣвъ, бо Гельотѣвъ або невольникѣвъ державныхъ выключено зовсѣмъ. Выхованѣ було протѣ заразомъ выхovanемъ шляхты. Щобъ поодинокого чоловіка о скѣлько тѣлько можна привязати якъ найбільше до державы, вѣдмежено ся вѣдъ заграничѣ и вѣвинено всякій зносини зъ чужинцами черезъ утрудненѣ поселени ся въ Спартѣ и заведенѣ зельзныхъ грошей. Сильный обѣды звязали зъ собою тѣсно мужеску людность а навѣтъ король несмѣли ся вѣдъ нихъ усувати. Моногамія була правно узанымъ суиружествомъ, а одруженѣ ся могло наступити больше менше въ трицѣтомъ

роць житя, и то лишь зъ сильною, здоровою дѣвчиною. Новонароджені дѣти осматривала власть а если ся показало, що суть слабій и нездорові, кидали ихъ въ пронасть. Въ семѣмъ роць житя забирали сынѣвъ свободныхъ горожанъ зъ дому родительского и вѣддавали ихъ на публичне вихованѣ. Що найменше вѣсѣмъ до девять тысячъ молодыхъ людей виховувалось спѣльно въ заведеняхъ. Ту розмѣщувано ихъ по особныхъ вѣдѣлахъ. Утвореныхъ було шѣсть класъ пѣдъ доглядомъ старшого надзирателя (Paidonomos) и рѣзныхъ молодшихъ. Хлопцеві стригли коротко волосѣ и вѣнъ мусѣвъ зъ початку спати на сѣнѣ и соломѣ безъ одѣяла, опѣсля на очеретинѣ, котру собѣ самъ мусѣвъ узбирати надъ рѣкою Евротасомъ. Одѣжь була у него легка, безъ обуви, и складала ся у молодцѣвъ тѣлько зъ плаща безъ спѣднои одежи. Харчу давали скупо безъ омасти, однакъ вѣльно було кождому, їду де-инде украсти, щобъ тымъ виправляти ся въ проворности воѣвничѣй. Схоплено злодѣя, ждали го тяжкій побоѣ вѣдъ рѣзокъ, а бито го не за те, що кравъ, но за те, що бувъ при крадѣжи непроворный. Що року били молодцѣвъ пѣдчасъ визначеного торжества ажъ до крови на те, щобъ привыкли до тѣлесного болю а родичѣ стояли при тѣмъ и напинали до вытревалости и терпеливости. Сила и оборотнѣсть тѣла се найближша цѣль вихованя, задля того мусѣли всѣ хлопцѣ перейти курсъ гѣмнастичный, котрый приготавливавъ головно до вѣйны. Такими гѣмнастичными виправами були: бѣганѣ, скаканѣ, їзда на кони, плаванѣ, метанѣ. На площади П л я т а н і с т а с ѣ молодцѣ, пѣдѣленіи на двѣ партіѣ, вели зъ собою завзяту борбу, при чѣмъ неразъ и добре покалѣчились. До гѣмнастичныхъ виправъ можъ зачислити такожъ и танецъ, котрый въ сущности своѣй бувъ лишь виправою воѣнною. Обороты, скоки, схиляня и инші рухи въ танци були обчисленіи на вѣдпиранѣ неприятельскихъ нападѣвъ або на зачѣпку саму. Такі виправы вѣдбувались часто громадно. Поодинокіи танци служили такожъ до пѣднесеня богослуженя и народныхъ торжествъ.

Що при такихъ змаганяхъ воѣвничихъ вихованѣ духове мусѣло лишитись позаду, єсть очевиднымъ. Таке вихованѣ доповняла въ Спартѣ по части музика но и тою занимались лишь на те, щобъ пѣднести духа та загрѣти до хоробрости та любви вѣтчины. При музицѣ меньше мали на оцѣ житѣ товариске або пѣднесенѣ богослуженя. Про читанѣ та писанѣ дбали мало, хочъ вѣльно було кождому присвоити собѣ сѣ вѣдомости. Наука рахункѣвъ була чисто практичною натурю, одже обмежались головно на рахованю зъ памяти. Театральніи представленя и плеканѣ реторики заказано пѣдъ карою. Практичне образованѣ розуму управляли о стѣлько, о скѣлько клали вагу на коротке и ядерне высловленѣ ся. Въ публичныхъ вѣдальняхъ прислуховали ся хлопцѣ розмовѣ мужѣвъ, бачили ихъ суроре, поважне поведенѣ, учились понимати жартъ и заправлялись до того, щобъ на пытаня вѣдповѣдати коротко и ядерно.

Коли вихованокъ дѣйшовъ до 18. року житя, опускавъ спѣльне заведенѣ виховавче хлопцѣвъ. Вѣдъ сеи поры мѣгъ собѣ запустити волосѣ и бороду. Виправы въ робленю оружѣмъ були теперъ поважнѣйшою натурю. Вѣдъ 20. до 30. року житя мешкали молодцѣ (Eirenes) въ окремыхъ касарняхъ и продовжали поважнѣйшіи тѣлесніи виправы.

Позаякъ цѣле вихованѣ було публичне, молодѣжь не могла бути чужою супротивъ кождого свободного горожанина. Молодѣжь кождого такого горожанина мала поважати, слухати, вѣдповѣдати на кожде єго запытанѣ. Передовѣмъ мусѣла молодѣжь вѣддавати старымъ людямъ наибѣльшу почесть.

Старикови мали уступати ся зъ дороги, и передъ нимъ по́дносити ся зъ мѣсець. За-для того казали такожъ, що пріятно єсть постарѣти ся въ Спартѣ.

Спартанськї дѣвчата виховувались такожъ въ бѣльшій частї публично, и имъ приписувала держава гимнастичнї вправи. Мимо того Спартанки були такожъ добрыми господинями, ихъ похвала або нагага не могли бути байдужими для мужчинъ. Въ серцю спартаньскої невѣсты була горяча любовъ вѣтчины, гордо и радо жертвували они свои дѣти державѣ.

Проте можъ смѣло сказати за Арістотелемъ, що въ Спартѣ виховувано бѣльше жовиѣрѣвъ нѣжъ горожанъ и що вихованє обмежувало тамъ задля загалу свободу поодинокого чоловіка.

Атены и Сольонъ.

Въ середущій Греції єсть Атика зъ Атенами. Звернѣмъ тамъ нашѣ очї. Сама держава займає просторъ около 40 миль квадратowychъ, и могла мати мешканцѣвъ тогдѣ, коли людибєть була найчислениѣйшою, около 500.000, однакъ мѣжъ тими було значне бѣльшенство (365.000) невѣльнико́въ. Край самъ визначувавъ ся такъ красою клімату и природы якъ и плодистію, а лиць край, такъ и єго мешканцѣ визначувались красою тѣла и духовымъ житємъ.

Законодате́лемъ сєи державы єсть Сольонъ. — Вѣнъ походивъ зъ старєи родины корольскої. Родивъ ся 639 р. пер. Хр. Набравши вѣ своихъ мандрѣвахъ по рѣзнихъ краяхъ досвѣду бувъ вѣнъ способнымъ надати вѣмѣсто лютыхъ и черезъ те не трєвалыхъ правъ свого попередника Дракона народеви атеньскому людєй установи державнїй. Сольонъ зробивъ своему народеви правами своими такъ велику прислугу, що Атенцѣ заняли, вѣ добѣ передхристїянськѣй по́дъ взглядомъ культурнымъ перше мѣсце мѣжъ народами. Найперше узекснивъ долю довжниківъ, упорядковивъ заставъ майна, по́дѣливъ горожанъ по́сля майна на чотыри класы, зивѣъ проте давивѣйшу родову аристокрацію а на єи мѣсце поклавъ аристокрацію грошеву, що до майна доходить цѣльностію и оцадностію. Кождий Атенець мавъ ся вчити иконєсь штуки, якогось ремєсла и тымъ охоронити ся вѣдъ лѣнивства, вѣ котрѣмъ Сольонъ бачивъ жєрело всякої шкоды для державы. Права, котрї вѣнъ давъ, написано на деревляныхъ таблицахъ и выставлено публично. Щобъ вѣдновѣдно можъ ихъ випрѣбувати и тымъ невѣйше осудити ихъ наслѣдки, мусѣли горожанє приврєчи по́дъ присягою, не лишъ що имъ точно будуть ся повинувати вѣ прєтягу лѣтъ десяти, но такожъ що ихъ зовємъ не змѣнять. — По́сля тыхъ правъ було мѣжъ иншимъ сказано, що супружєства належить заключати не для зыску лишъ зъ любви, и що черезъ те всяке приданє мусить вѣднати. Всяке прєлюбѣдѣство по́днадало карѣ смерти. Мудрї высказы Сольона були осьъ такї: „Не говори нѣчо злого про умерлыхъ, вкажи дорогу зблудившому, уникай товариства лукавыхъ, почитай богѣвъ и поважай твоихъ родичѣвъ!“ Зивѣтнимъ и подиву гѣднымъ єсть тото, що сказавъ Сольонъ до Креза короля Лидїї, що нѣхто передъ смертію не може бути щасливимъ.

Батькови прислужувало єще право, рѣшати, чи новонароджена дѣтина мала бути принята до родины, чи мало ся єѣ выкинути. То другє лучалось дуже рѣдко. Правильно вѣддавали дѣтину мамцѣ, котру поважано такъ якъ члена родины. Коли дѣтина мала вже по́втору року вѣддавали ю по́дъ опѣку няньки. Обѣ и мамка и нянька мусѣли дбати про легку одѣжъ дѣтины, часто єѣ носити, хоронити вѣдъ мѣсячного свѣтла и усыпляючи сивѣвати пѣсни.

Крикливимъ дѣтямъ давали губку зъ медомъ и успокоювали ихъ калатайлами та пилкою. Коли хлопцеві скінчилось сѣмь лѣтъ, зачислено его такъ само якъ и дѣвчіву мѣжъ горожанъ и поручено педагогови (проводирови хлопцѣвъ). Такій педагогъ не подававъ властиво нѣякой науки, мавъ лишъ пильнувати хлопця, подъ взглядомъ обычаюности, ходити въ слѣдъ за нимъ и провадити го до властивыхъ учительвъ. Дарма що до такихъ услугъ вибрано по найбільшій часті старого, впрочомъ до нѣчого неужиточного невѣльника.

Батькови лишавъ ся свободный выбѣръ предметѣвъ науковихъ, лишъ гімнастика и музыка були обовязковій. Наука стояла въ де-чѣмъ подъ наглядомъ державы, але все таки лишалась въ сущности рѣчею приватною. Низша класа народу побирала дуже невелику науку, обмежаючи ся на початковѣмъ читаню та технічныхъ виравахъ, потрібныхъ до ремесла, котрымъ мали ся колись займати. Читанкою для свободныхъ людей бувъ Гомеръ. Наука писана починала ся тымъ, що ученикъ наслѣдовавъ на воекомъ обложеной таблиці рыльцемъ металевымъ формы буквъ, котрі ему впередъ начеркнувъ учитель и вѣдзначивъ лініями. У горѣ плоскимъ а въ долині острымъ рыльцемъ писавъ напередъ самъ учитель. Ученикъ наслѣдовавъ подъ сподомъ буквы и слова въ мѣсці, котре полишивъ ему учитель. Початкуючимъ розумѣсь ученикамъ проваджено такожъ руку по таблиці. Працѣ добрій и безъ похибокъ писано вѣдтакъ на папери (charta) або на пергаминахъ (membrana). Взагалѣ вѣдбувала ся наука писання дуже поволи. Здаєсь, що на рахунки звертали Атенцѣ не много уваги. Ся наука вязалась по найбільшій часті лишъ зъ практичною потребою и узмысловляли єѣ зъ-першу на пальцяхъ. Въ аритметицѣ бачили найбільшій хосенъ задля того, що ся наука розбуджувала зъ природы сонливого и непонятливого духа.

Наука музыки опиралась головнио на грѣ інструментальной. Грали передовсѣмъ на китарѣ въ супроводѣ співу. Флѣтъ мавъ меньше значеня черезъ те, що при уживаню сего інструменту викривлялось лице. Виравы гімнастичній починались зъ осьмымъ рокомъ житя и були ведені Педотрібами. Такі виравы не мали на цѣли лишъ саму войну, но мали такожъ причинятись до усовершеня образованя тѣла и довести до гармонійной рѣвноваги силъ тѣла и душѣ. Плаванє, гра въ пилку, спинанє ся, бѣганє, скаканє, вѣдтакъ кулачкованє, боротьба, вкѣнци загальна борба (панкратіонъ), се були головні виравы и степенѣ, по котрыхъ наука поступала.

Зъ вѣсѣмнадцатымъ рокомъ житя вступавъ хлопець мѣжъ єфебѣвъ. Хочъ узнавали го тогдѣ вже зрѣлымъ, то все таки бувъ єще подъ строгимъ дозоромъ. Єго першимъ обовязкомъ була чємнѣсть при їдѣ и на публичныхъ мѣсцяхъ. Виравы войскові все продовжались и все дальше ихъ побѣльшувано ажъ до року двадцатого, въ котрѣмъ го вписано въ листу горожанъ и признано тымъ самымъ повнолѣтнимъ. Вѣдъ теперъ ставъ молодець горожаниномъ маючимъ право голосованя и мусѣвъ въ храмѣ Атєны зложити на оружіє присягу и приобѣцяти, що буде бороти ся зъ чєстію за вѣтчину и єи свободу, що завше подчинить ся законамъ державы и буде почитати богѣвъ и ихъ святинѣ.

Далеко меньше старали ся о вихованє женщинъ. Жѣнки мешкали въ найдалшій часті дому зъ самого заду и мали бѣля себе свои дѣтти невѣлницѣ. Ихъ робота звернена була головнио на старанє ся про красу доростаючихъ дочокъ и ихъ приборы. Въ торжєствахъ народныхъ хороводили

дівниць, але вирочомъ були до дому майже приковані. Черезъ день занима-лись жінчини своїми роботами жіночими, співомъ, грою на лірі і де-якими виравами въ читаню и писаню.

Що до сиротъ поробивъ вже Сольонъ нестаткомъ. Сироты дѣлавали онѣкуна, що мавъ дбати про вихованє та їхъ кормленє, плеканцї ажъ до вѣсѣмнадцятого року єго житя. Такъ само доали и про осиротѣлихъ дѣвчата. Слї родичѣ полишили якесь майно, вѣдавано те вразъ зъ усеєю зброєю сиротѣ по двацять першомъ роцѣ житя.

Грецькі теоретики въ вихованю. Пѣтагорасъ.

Пѣзнавши мужівъ, що вилынули своимъ законодательствомъ на цѣли державы и на загаль вихованя, хочемо еще занятися кѣлькама личностями, що змагали выслѣдити людске житє само въ собѣ, въ своѣй самостѣйнои цѣли и итогѣ и бажали на пѣдставѣ тыхъ выслѣдѣвъ поправити вихованє. Тѣ глѣбокі мыслителѣ не стояли въ великои суперечности зъ житємъ и вихованємъ державнымъ. Они пѣдносили и попирали одно и друге а при томъ выступали самостѣйно, подавали свои власні идеѣ и дѣлали найперше въ тѣснѣйшихъ кружкахъ. Проте названо ихъ теоретиками въ вихованю.

Ту бачимо передовсѣмъ Пѣтагораса, котрый мавъ ся уродити около р. 580 пер. Хр. на лѣоньскѣмъ Самосѣ. По многихъ мандрѣвкахъ удавъ ся до Кротону въ дѣльшии Італїю, куды го приманювавъ здоровый кліматъ и честный характеръ народу. По бѣльшь якъ двацятлѣтної дѣяльности выгнано го зъ вѣдєн пѣдчасъ ворохобїѣ, котру выкликали демократы. Вѣнъ втѣкъ до Метанѣнту надъ тарентиньскимъ заливомъ, де померъ проживши 99 лѣтъ.

Пѣтагорасъ зыскавъ скоро высокииъ ростомъ, благородною статею, знаменитою вымовою кругъ почитателѣвъ, котрымъ подавъ свои погляды на свѣтъ и житє. Зъ нихъ утворивъ собѣ школу, котра зъ кождымъ рокомъ ширшала що до обѣму и значеня. Передовсѣмъ притягавъ до себе молодыхъ людей яко наслѣдникѣвъ и творцѣвъ будучности. Вѣнъ старавъ ся позыскати молодѣжъ для вышого образования вказуючи на те, що сила, звиннѣсть и краса тѣла суть виравдѣ добрі, но рѣвнають ся лишъ звичайнымъ, нась скоро опускаючимъ приятелямъ, що противно ублагородисный духъ лишає ся намъ вѣрнымъ ажъ до смерти и приносить намъ часто безсмертну славу. Мужівъ напѣмивавъ до повадержливости и вѣрности въ супружествѣ и поручавъ статочне житє родинне.

Въ одиѣмъ селѣ, котре дѣставъ даромъ, мавъ свои выклады. Осе-редкомъ села була испѣльна сая для слухателѣвъ. Въ бѣчныхъ будинкахъ мешкали и спали ученики, котрі покrywали выдатки сиѣльного житя доброво-льними датками. Не кождого принимавъ до того товариства. Довго и ста-ранно слѣдивъ и гладѣвъ передовсѣмъ на те, чи не ма въ чоловѣцѣ, що ся до него згаломувъ, користолюбности, безмѣрности, суєты. Ученики, що ихъ приято, мусѣли заправляти ся до мовчаливости и прислуховати ся тихо выкладамъ. Тѣ выклады мали собѣ вѣрно занаминати. Тутъ бувъ авторитетъ учителя всѣмъ, а вслїкїи сумнѣвъ розбивавъ ся о слова: „Вѣнъ се самъ сказавъ!“

По часѣ пробы, будучи на вышѣмъ степені зближалъ ся ученики до свого мѣстця. Тогдѣ познакомляли ся зъ тайнами єго науки. Пѣсля тои науки бувъ одинъ Богъ неразѣтною причиною истнованя, свѣтъ єго тѣломъ, першимъ творомъ огонь. Тѣла духомъ оживленѣ були въ постояннѣмъ руху а наслѣд-

комъ того гармонія. Людека душа єсть поєсля Питагораса божої натурою: тільки душа а не тїло має якусь стійність, и треває дальше и по смерті. Чоловїкъ, яко такий, єсть божого походженя и роду, приналежить до духівъ, котрі первїсно замешкували небо, єсть на землі властиво тільки для поканя и вертає вкїнци назадъ до своєї вїтчини. Зъ уродженя и природи єсть чоловїкъ несовершеный и звертає ся завсїгды єще до злого и лише релігійне вихованє може го очистити и достойнимъ зробити властивого божого початку. Навыкненє, приязнь и обертанє ся вь благородныхъ кружкахъ, вкїнци умїетнїй поученя, мусїли впливати на чоловїка яко едукацийнїй факторъ и доводити го до єго вышого призначеня. Всяка мудрость не має до нїчого иншого змагати якъ до того, щобы освободити людского духа вїдъ ярма жадобы и змысловости, зробити го назадъ подїбнимъ до Бога и здїлати гїднимъ сполученя зъ Нимъ. Молодшимъ ученикамъ своимъ дававъ ради Питагорасъ вь короткихъ реченяхъ и пытаняхъ предметъ до роздумованя. Такий предметъ мали они обробити а опїсля выповїсти свою гадеку. Що єсть найкрасше? (Гармонія.) Що найсильнїйше? (Інтелігенція.) Якї суть островы блаженныхъ? (Сонце и мїсяць.) Що найлучше? (Щастє.) Зъ тымъ лучили ся знаменитї правила мудрости, якъ н. пр.: Лишь трусливость сходитъ зъ своего становища скорше, нїжъ се Богъ дозволить. Сила духа почиваетъ вь тверезости. Лишь той, хто запанує надъ самымъ собою, єсть свободный.

Моральне вихованє клавъ Питагорасъ выше нїжъ наукове выобразованє. Моральне вихованє, практичну виправу вь честнотї основувавъ на релігії. Релігія мала управиляти цїле житє чоловїка вїдъ колыски ажъ до домовины. И музику втягавъ Питагорасъ вь обсягъ релігійного вихованя. Музыка мала помагати, запановати надъ пристрастями, ублагороднити духа, поконати малодушность, поцирати гармонію серця и розуму, душї и тїла. Для того то мали вєсь мелодіѣ лагїдный, спокїйный характеръ, а сїмъ вїдбували ся вь супровїдї лїры и струнного інструменту. Уживанє духовыхъ інструментівъ взборонено по причинї ихъ сильно зворушующого характеру. Велику вагу клавъ Питагорасъ на математику, вь котрій бачивъ средство противъ за-великого буяня фантазїѣ и противъ переваги чувствъ. Сю науку уважавъ за найблагороднїйшу, за найзнаменитїше средство виправлюваня змыслівъ и силъ мысленя.

Дуже хороше було снїльне житє Питагорейцївъ. Вєтавали дїсвїта радили ся, щї черезъ день мають робити, а вечеромъ здавали справу зъ того, щї зроблено. Рано читали мїсяцъ зъ Гомера або иншого поета, вїдтакъ сїмвали пїсню або грали на лїрї, щобы пїднести духа и заохотити го до глубшой науки, щї слїдовала опїсля. По короткїмъ вїддыху ишли на снїльний прохїдъ, пїдчасъ котрого вели поучающї розговори. Зъ проходами лучили ся гімнастичнїй виправы. Полуденокъ бувъ простый, до котрого потїмъ засїдали вєсь разомъ. По бїльшой частї складавъ ся полуденокъ зъ меду, хлїба и воды. Уникали стравъ тяжкихъ до травленя, мяса и вина. Вь пополудневыхъ годинахъ занимались, публичными и домашними дїлами, забавлялись приятно вь товариствахъ або кунались.

Основнымъ тономъ цїлого того снїльного житя була гармонія, яку можь добачити вь весьмирї.

У Питагораса засадою було, щї родителї суть такожъ властивыми вихователями дїтїй и щї всякій роздїлъ однихъ вїдъ другихъ єсть несправедливостїю. Дїтямъ остро наказувавъ почитати своихъ родителївъ и взагалї

старших людей. Вбѣнъ вказувавъ зъ натискомъ на те, що дѣтина тымъ мильша Богу, чимъ ббльше и щирѣйше любить батька и матѣрь.

Женщинѣ поважавъ Питагорасъ високо, позаякъ они не тблько головно виливали на вихованѣ, але такожъ мали ублагородити усе житѣ домашнє и публичнє. На жаданѣ мешканцѣвъ Кротону тримавъ окремо для жѣнокъ выклады, а то такъ дѣлало хосенно, що невѣсты кротонскѣй визначували ся яко добрѣй гадзинѣ, яко вѣрнѣй и обычаинѣ жѣнки. Жѣнка Питагораса именовъ Теано писала листы до подруги, де подає раду що до ревнивости, обходженя ся збб слугами и вихованя дѣтѣй. Она написала такожъ книжочку о побожности. Инша женщина зъ товариства питагорейского именовъ Пинтия писала о панованю надъ самѣмъ собою а Периктионе о мудрости и гармонїи.

Сократъ.

По Питагорасѣ заслугує на всю нашу увагу славный Атенець Сократъ. Родивъ ся 469 пер. Хр.; его отецъ Софронискъ бувъ рѣзбярємъ, мати, Фенарете, акушеркою. Сократъ зъ початку займавъ ся штукаю батька своего досыть успѣшно користаючи зъ каждой нагоды, щобъ ся дальше виобразувати. Убогѣй, но безъ всякихъ вимогъ, бувъ зовсѣмъ нехорошѣй на тѣлѣ, навѣтъ гидкѣй и звѣстно намъ, що Греки такъ високо цѣнили виѣшну красу чоловѣка. Гадками своими входивъ Сократъ самъ въ себе, пристаючи зъ наймудрѣйшими людьми своего часу, старавъ ся учити и стати ся черезъ честноту спосбнимъ чоловѣкомъ. Вбѣнъ привязовавъ сильно до себе молодѣжь подаючи їмъ выстѣдки своихъ гадокъ и слѣдженъ на проходахъ, на торзѣхъ и взагалѣ всюды въ годинахъ свободныхъ. Дѣлавъ се такимъновымъ и вбдмкимъ спосбамъ, що зъ нимъ починає ся окремишиный спосбъ научаня. О своѣмъ способѣ научаня не лишивъ нѣчого на писемѣ. Нашу вѣдомбсть о тбмъ завдачуемо найбільше его ученикамъ Плятонови и Ксенофонтони. Звѣсть его науки, его непорочнє житѣ и безкористнбсть его змагањ атакинули му ненависть демократбвъ и софистбвъ, секты фѣлзофичной. Оскаржили го, що зводить молодѣжь и не узнає богбвъ. Въ р. 399 пер. Хр. засудили го на кару смерти черезъ выпитѣ отруѣ. Ученики намавляли го, чтобы користавъ зъ доброй нагоды до утечи. Однако вбѣнъ не пристаъ на те и умеръ зъ такимъ спокоємъ душѣ и статочностю, якѣ подати може лишъ крѣпка вѣра въ лѣнше житѣ по смерти. Софисты, о котрыхъ тутъ згадано, була то класа мудрецѣвъ. Они визнавали засады, що чоловѣкъ у своихъ личныхъ гадкахъ и думкахъ єсть мѣрилбмъ всѣхъ рѣчѣй, що про те рѣшає у всѣмъ его довбдлнбсть субѣктивна, що перемагає чувство та змыслова жадоба. Позаякъ се все у рбзныхъ людей єсть такожъ рбзне, одже пбсля того не иснує властиво нѣяка обѣктивна загальна правда и мають одинаке право рбзны рѣшеня и бсуды поодинокыхъ надъ однимъ и тымъ самымъ предметомъ. Зъ тыхъ основныхъ засадъ слѣдовало бмъ, що нема певной рбзницѣ мѣжъ добрымъ и злымъ та що до правды и честноты єсть сумнѣвъ. Право-сильнѣйшого и безвзгляднє заспокоєнє змысловыхъ жадобъ найшли тымъ скорше оправданє въ наукахъ софистбвъ, позаякъ они вѣру въ богбвъ уважали за проворный выдумки мужѣвъ державныхъ. При науцѣ змагали головно до того, чтобы зъ ученикбвъ зробити дотенныхъ и проворныхъ бесѣдникбвъ, людей, дбалыхъ лишъ про свое добро. Такъ якъ ся цѣль науки була чисто практична, то нѣякъ не побоювались они побирати навѣтъ дуже високу нагороду за свои труды. Протагорасъ, одинъ зъ тыхъ славныхъ софистбвъ

(440 пер. Хр.), зажадав примѣромъ за цѣлковите виобразоване ученика 100 мінъ або 6875 марокъ, котрї певно треба було зъ горы заплатити. Весь напрямъ тои школы зовсѣмъ супротивлявъ ся змаганю и безкористности повздержливого и добродѣтельного Сократа. Про те можна собѣ такожъ пояснити ненависть и переслѣдованя, на якї выставивъ ся Сократъ, позаякъ вѣнъ мусѣвъ почавши вѣдъ 30. року свого житя бороти ся супротивъ неприятелѣвъ правдивои умѣтности и моральности. Наколи софісты визначувались на вѣнъ блескомъ великимъ, выступавъ Сократъ въ дуже простѣмъ одягу. Навѣтъ и въ зимѣ ходивъ безъ чобѣтъ, а плащъ зъ лихой матерїї, се его одинокъ одѣжъ черезъ цѣлѣсенкій рѣкъ. Лишь въ часѣ публичныхъ торжествъ перебивавъ ся въ лучшу одѣжъ. Тѣло, котре було у него слугою духа, старавъ ся удержати въ здоровлю черезъ умѣреннѣсть и гімнастику. Приятелеви бувъ вѣнъ вѣрнымъ, не побоювавъ ся нїякои жертвы понести для него. Супротивъ своихъ спѣвгорожанъ бувъ справедливымъ и почитавъ кожного свободу въ его гадкахъ и дѣлахъ ба и примхи и суперечки свои жївнїи Кеантины зносивъ терпеливо а то для того, бо узнававъ ен добрії прикметы яко матери и газдынї.

Пѣсля Плятона и Кеенофонта дадутъ ся зѣбрати погляды Сократа на свѣтъ и житѣ въ такі реченя:

1. Свѣтъ сотворивъ и удержує всемогучїй Богъ. 2. Ту всемогучу истоту маємо почитати бѣльше честнотою и моральностїю, якъ приношенємъ якоїсь жертвы. 3. Лучшою частїю чоловѣка єсть душа безсмертна, надѣлена великими способностями. 4. Добра сеи землѣ не можуть зрѣбити чоловѣка на правду щасливимъ. Правдиве щастѣ подає лишъ честнота яко найвыше добрѣ чоловѣка. 5. До того найвышого добра доходить ся лишъ черезъ занївованє надъ самимъ собою, самоспытѣ, образованє духа, панованє надъ змысловостїю и черезъ безвинну дѣяльнѣсть. Кеенофонъ наводить єще такє реченє Сократа: „Коли разъ освободимо ся вѣдъ вязѣвъ земной покрывы, ажъ тогдѣ то побачимо свѣтло и правду а теперїшне житѣ выдасть ся намъ мрачнымъ станомъ, до котрого назадъ вертати нїколи не схочемо, якъ каже поетъ Евріпїдъ: „Хто знає, чи не єсть житѣ — смертїю, а смерть — житємъ?“ Духомъ науки Сократесовои єсть проте духъ науки о щастїю. Пѣсля него тѣлько мудрый єсть свобѣднимъ; дурный єсть противно невѣльникомъ своихъ пристрастїй. Правдиве щастѣ полягає на сповнюваню своихъ обовязкѣвъ, правдива свобода єсть въ независимости вѣдъ похотїй. Его найвышимъ правомъ було: Дѣлай морально добре, а будешъ дѣйстно щасливимъ! При тѣмъ ишовъ Сократъ за внутрїшнимъ голосомъ, за своимъ демономъ.

Якъ сей дивный мужъ вчивъ, натякнулисьмо вже выше, якъ вѣнъ собѣ шукавъ слухателѣвъ и ученикѣвъ. Рано навѣдувавъ мѣсяця, призначенї для проходѣвъ, майданы и въ годинахъ, де на торгѣ найбільше людей було, можна було Сократа завсѣгды побачити. „Бо“, казавъ вѣнъ всмѣхаючись, „я жадный науки и навикъ говорити, до каждого пристаючи, щѣ хоче зѣ мною бесѣдовати; тамъ за мѣстомъ поля и дерева нїчого мене навчать, лишъ людє тутъ у мѣстѣ.“ Вѣнъ розговорювавъ тутъ зъ кождимъ, зъ людьми всякого стану и вѣку, и хто хотѣвъ, мѣгъ прислуховати ся. „Двоякє“, каже Арістотель, „можъ приписувати справедливо Сократови, именно индукцію (выслѣдокъ вѣдъ подробиць до загального) и дефинїцію, або означенє понятя, въ чѣмъ узнававъ вѣнъ основы умѣтности.“ Вѣнъ постунавъ при своихъ

всїх слїдженїх такъ, що найперше виходивъ вѣдъ загально признаною похѣ, або правди и тѣ пояснювавъ поодинокими похѣ змислы поїдаючи примѣрами. Тодѣ, коли промостивъ собѣ дорогу а рѣчи були приготованї якъ цѣлкомъ вѣдопвѣдїй и самї зъ себе виплываючі, впроваджувавъ и предлагавъ те, о котрого правдиве поїзнанѣ властиво ся розходило. Вкѣнці вступавъ и сходячи, вѣдъ загального до подрѣбного, вѣдъ подрѣбного до загального, намагавъ ся роздобути крѣнке або яснѣ понятѣ рѣчи або дефїніцію. Сократъ думає, що другимъ може пояснити якусь рѣчь лишъ той, що самъ тѣ добре розумѣє; але хто самъ ясно не бачить, не дивлячи, що уводить другихъ. Задля того невпинно вислѣджувавъ wrazъ зъ своими приятелями вѣрїй понятѣ рѣчи. При тѣмъ змаганїю научаня черезъ пытанѣ и розмову, виробивъ ся лений, здоровый поглядъ. Для скрѣпленя виробленого въ той способѣ погляду цитовано мѣсця вѣдопвѣдїй зъ поетѣвъ, приповѣсти и приповѣдки зъ житя звичайного. Розумѣє ся, що власнѣ такїй способъ сполученя часто найвысшого зъ тымъ, що на око выдавалося найнижшимъ, не тѣлько гнѣвало его противникѣвъ, но и спонукало ихъ закинути єму простацтво, брусоватѣсть. При тѣмъ мусїмо справдѣ замѣтити, що ся метода мала свою негатиивну и позитивну, свою перечиу и притакуючу сторону. Она була негатиивною, позаякѣ нашъ фїлософъ представлявъ себе въ своихъ розмовахъ такъ по найбільшїй частї, що нѣчого не знає и наче хоче дати ся научити вѣдъ ученика. При дальшихъ пытаняхъ поїдносячи при тѣмъ сумнѣв и закиды, неспадѣнїй вислѣдки и суперечности, довѣвъ слухателя до того, що сей дививъ ся на своє мнїме знанѣ зъ недовѣрчивостїю и вкѣнці приходивъ до пересвѣдченя, що вѣнъ таки нѣчо не знає або має хибїй понятѣ. Ся сторона сполученя була зъ легонькимъ усмѣхомъ а остаточно таки и осмѣшенемъ давїйшихъ гадокъ, а те называно такожъ іронїєю. Коли ученикъ такою негатиивною дорогою до того дѣйшовъ, що признавъ свое дотеперѣшнѣ знанѣ за хибнѣ або недостаточнѣ, тодѣ слѣдовала позитивна сторона. Тодѣ то на высше згадавїй дорожѣ, одже черезъ вѣрнѣ понятѣ поодинокихъ похѣ, черезъ примѣры однорѣднихъ появъ (черезъ індукцію) стававъ ся ученикъ способнимъ самъ собѣ творити вѣрїй образъ (дефїніцію). Черезъ таке поєтупованѣ духа побуджуюче Сократъ ставъ ся заразомъ батькомъ методы висновуючої, методы выдумованя собѣ самому яконеъ рѣчи (гевристїки и зъ тымъ сполучаючої ся катехетїки).

Глубоке враженѣ робивъ Сократъ на своихъ ученикѣвъ такъ тою метою, якъ и всею своєю личностїю. Альцїбіадъ, найспособнѣйшїй мѣжъ всѣми, каже, що Сократъ такъ бувъ вслѣдъ его до себе привязати, що неразъ силою мусѣвъ ся вѣдрывати вѣдъ него. Способъ, въ якїй Сократъ учивъ, має для насъ бѣльше стѣйности, якъ его фїлософїчний засады. Вѣнъ входить въ глубину серця людского, щоби тамъ вѣдкрити найтайнѣшїй гадки, щоби вынелоти бурнѣ гордовитости и користолоубности. Вѣнъ мавъ даръ довести чоловѣка до поїзнаня власной слабости и марности. Сократъ бувъ такожъ вслѣдъ взбудити въ чоловѣкѣ горячу жадебу лучшого поїзнаня рѣчи, мудрости и честноты. Се все єсть найбільшимъ въ нѣмъ, се его найкрасша педагогїчна заслуга.

Не можна при тѣмъ не запризнати, що Сократъ выключивъ жєнщини вѣдъ свои науки, позаякѣ не бачивъ въ нихъ тої розваги и силы, того спокѣйного и непохитного розвѣслю, котрїй узнававъ за необходимый, щоби могли прислуховати ся єму зъ користїю.

Якъ Сократъ зъ одной стороны високо цѣнивъ музику яко средство образованя такъ зъ другой стороны призначивъ математицѣ и наукамъ природнымъ лишь пѣдрядне мѣсце, признаючи ихъ потребу лишь зѣ взгляду на практичне житє. Вѣнъ думавъ, що тѣ обѣ науки очі чоловіка звертають бѣльше въ долину якъ въ гору, бѣльше на змыслові якъ духові предмети.

(Дальше буде.)

О дальшѣмъ образованю ся учителѣвъ.

Школа и церковь суть то двѣ институціѣ виховуючі, котрі стоять такожъ на сторожи морально-релігійного житя у простого люду. Томужъ дѣячѣ тыхъ двохъ институцій будь-що-будь займають найважнѣйше становиско въ житю суспѣльнѣмъ и, якъ они попровадять вихованє и моральну сторону простого люду, така буде того народу будучнѣсть и таке буде єго значѣнє межі иншими верствами суспѣльности и межі иншими народами.

Зъ того видко, якъ важне а заразѣмъ и трудне становиско займають учитель и священники. Зъ того такожъ виходить якъ глубоко треба вникнути въ житє простого люду, щобы можна пѣзнати єго моральну и релігійну вартѣсть або єго унадокъ, щобы потѣмъ можна вышукати вѣдповѣднѣй средства и злѣму занѣбѣчи.

Щобы отже тую дуже трудну задачу выконати, треба до неї основно и всесторонно приготовити ся. — Тому належить впередъ застановити ся, звѣдки вербують ся народніи учитель? — зъ якимъ интеллектуальнымъ образованємъ и приготованємъ вступаютъ до заводу учительского? — дальше якихъ средствъ užívають, щобы до обраного заводу докладно приенособити ся и чи тотіи средства выстають? — а вкѣнци, якъ повинніи собѣ учитель радити, щобы заходячі браки доповнити и дальше образовати ся?

Другихъ тутъ поминаю, позаякъ то не належить до сєи розпавы.

Вѣдомо вѣсмъ, що шкѣльництво наше до року 1873 выглядало дуже мѣзерно, позаякъ крѣмъ такъ званыхъ „шкѣль головныхъ“, лише по великихъ мѣстахъ, и шкѣль нормальныхъ та парохіальныхъ по мѣстечкахъ и деякихъ селахъ, не було бѣльше шкѣль для люду и не було такожъ примусу шкѣльного. Бєли отже отецъ, бѣльше дбаючи о вихованє своихъ дѣтей хотѣвъ ихъ вивчити читати, писати и рахувати, то годивъ до науки своихъ дѣтей дяка, котрый звичайно самъ мало щѣ умѣвъ. Фахово образованыхъ учительѣвъ було дуже маленько, позаякъ препаранды, котрі заступали теперѣшнѣй семінаріѣ учительскій, залєдво достарчували уздѣбнєныхъ учительѣвъ для шкѣль мѣськихъ (головныхъ).

Закладанє шкѣль въ громадахъ и пріѣйманє до нихъ учительѣвъ зависѣло вѣдъ мѣсцевого священника и вѣдъ громады, въ котрѣй густо-часто нѣхто не вмѣвъ ані читати ані писати. Чижь могла така громада пѣзнати вартѣсть и хосєннѣсть шкѣльной науки? Бєли отже знайшовъ ся якій гѣднѣй душпастирь и постаравъ ся заложити въ своѣй парохіѣ яку-таку шкѣлку, то мусѣвъ або самъ въ нѣй учити або пріѣймавъ на учителя дяка, органісту або писаря громадского. Якжежь могла въ такѣй шкѣль систематично и пѣсля засадъ дидактично-педагогичныхъ поступати наука пѣдъ учителями, котрі власнымъ образованємъ мало щѣ рѣзнили ся вѣдъ иншихъ громадянъ? Потѣмъ

ихъ головне занятє було въ церквѣ, костелѣ або громадѣ, а „професору“ уважали за свій бѣчний заробокъ.

Характеристичнимъ выдає ся то, що дехто и нинѣ еще хвалить собѣ тоті часи! Але законъ шкѣльний зъ 1873 року зробивъ величезный переломъ въ шкѣльництвѣ народномъ, переносячи учительствъ на етатъ краєвий. Но и тогда не можна було еще вѣдъ разу сотворити цѣлу армію учительствъ фахово-образованыхъ. Тому отже треба було задовольати ся здѣбнѣйшими зъ часѣвъ передетатовыхъ, котрі постарали ся о нову кваліфікацію. Розумѣє ся, що испитуючій комісії робили всякій можливі польги при испитахъ, щоби лише вѣдповѣдне число укваліфікованыхъ учительствъ доставити.

Вѣдъ 1873 року зачачи видавати семінарій учительскій щоразъ бѣльше уадѣбненихъ кандидатѣвъ учительскихъ, котрі теперъ творять найчисленнѣйшій и властивий континентъ стану учительского. Але и тѣ не для блискоючого становиска займають посады учительскій. Суть то по бѣльшѣй части убогі ученики шкѣль народныхъ и середнихъ, котрі, не маючи достаточныхъ средствъ до дальшого континуованя студій, вступаютъ до семінарій учительскихъ за-для стипендіѣ и щоби чимъ скорше добити ся якого-такого становиска.

До заводу учительского вступаютъ такожъ учительки. Суть то звичайно дѣвочки убогихъ родичѣвъ, а бѣди котра часомъ зъ высшой верствы суспѣльности вступити до учительской семінарій, то лише для того, щоби одержала высше образованє або щоби добтати посаду въ бѣльшѣмъ мѣстѣ або въ столиці краю. — До заводу учительского вступаютъ такожъ абітурієнты шкѣль середнихъ, котрі або перечислили ся въ своихъ здѣбностяхъ до шкѣль высшихъ або не мають удержаня въ столичныхъ мѣстахъ, щоби могли ходити на універзитетъ. Але тыхъ єсть мало, бо они скорше вступаютъ до уряду почтового, телеграфічного, податкового або желѣзныхъ дорѣгъ де єсть бѣльша платня и забезпеченій авансѣ, котрого въ заводѣ учительскомъ властиво не ма.

О учителяхъ зъ студіями філософічними тутъ не згадує, бо они лишаютъ ся на посадахъ лише по бѣльшихъ мѣстахъ, або подають ся на инспекторѣвъ шкѣльных. Зъ повышого видко, що учитель шкѣль народныхъ рекрутують ся зъ рѣзнодорожныхъ институтѣвъ науковыхъ, отже и зъ рѣзнымъ образованємъ и приспособленємъ вступаютъ до заводу учительского. Але законъ и власти шкѣльний жадають зарѣвно вѣдъ всѣхъ учительствъ народныхъ всестороннього образованя и якъ наибѣльшійшихъ вѣдомостій. — Доказомъ того нлияъ науковий для семінарій учительскихъ, котрий приписує такъ много рѣзнодорожныхъ предметѣвъ, що въ жадиомъ нѣшѣмъ заводѣ того не вимагають. Сягло отже сказати можна, що академічне образованє еще не вистало бы, щоби все подужати, чого вимагає вѣдъ учителя єго заводъ. Вже славный педагогъ Дінтеръ сказавъ о учителю народномъ ось що: „Бѣдний учитель народный, чого вѣдѣти не має!

Релігію, етику, біблію, исторію, географію, природузнавство, гігієну, граматикѣ, аритметику, геометрію, рисунки, сѣвъ?“ Чиже на тѣмъ конецъ? Де тамъ! — лишає ся еще законодавство шкѣльне, на селѣ господарство а въ мѣстѣ технологія, наука зручности и т. и.

Бѣди при тѣмъ розважимо, що семінарій учительскій въ трѣхъ а теперъ, пѣсля найновѣйшого розпорядженя Міністеретва Вѣроисповѣданъ и Просвѣты, въ чотырохъ рокахъ не можуть приспособити кандидатѣвъ такъ, щоби они вѣдъ разу могли свой обовязокъ добре сповняти, то зъ того виходить, що

учитель зъ великою трудностію бороти ся мусить въ першихъ лѣтахъ своєї практики. Если до того не має еще доброго сусѣда-товариша, вѣдь котораго бы мѡгъ засягнути добру раду, то може звихнути своє поступованє на завсѣгды, а тогды стає ся ему праця заводова утяжливою и майже безхосєєнною. Власть шкѡльний старають ся прійти учителямъ въ помѡчь, черезъ засновуванє библіотекъ окружныхъ и шкѡльных и черезъ завязуванє кружкѡвъ учительскихъ, на котрыхъ дѣйстно учитель можуть дуже много взаємно поучити ся. Але позаякь організація окрѡгѡвъ доперва що вѡдбуває ся а прелімінований суми соймомъ краєвымъ не выстають на заосмотрєнє вѡдъ разу всѣхъ библіотекъ окружныхъ и шкѡльных въ конечно потрібний дѣла и пѡдручники фахові, и позаякь учитель зъ библіотекъ окружныхъ лише вѡдъ часу до часу користати можуть, а приготовляти ся до лекцій мають що дня, то кождый учитель повиненъ самъ заосмотрити ся въ конечно потрібний пѡдручники, безъ котрыхъ обійти ся не може.

По стосунки матеріальній учителя суть за малі, щоби вѡдъ самъ мѡгъ конечно потрібний пѡдручники собѣ закупити. Тому єдиными силами сусѣд-товаришѣ можуть, порозумѣвши ся межи собою, одий передилатити дидактично-педагогічний часопис, а другій можуть закупити конечно потрібний пѡдручники до поодинокихъ предметѡвъ науковихъ. Въ той спосѡбѣ сусѣд-товаришѣ заложити можуть єдинову библіотеку дѣла, часописѣй и пѡдручникѡвъ, безъ котрыхъ ані одинъ учитель обійти ся не може. При добрій волѣ, щирѡй охотѣ, правдивѡй любові и солідарности колежанської межи сусѣдами, учителями, пѡсля моєй гадки, можна таку організацію научныхъ кружкѡвъ межи учителями дуже легко перевести, а тогды можна бы навѣть дорожній дѣла фаховій для єдиного ужитку передилатити и єдиново образовати ся, якъ то дѣє ся межи учителями нѣмецкихъ провінцій.

Заосмотривши ся въ наведений спосѡбъ въ конечно потрібний часопис, дѣла и пѡдручники, можуть учитель въ сусѣдстві подѣлити межи себе студіѣ поодинокихъ предметѡвъ шкѡльных, а потѡмъ на своихъ зборахъ кружкѡвъ вѡдновѣдними вѡдчитами и дискусіями надъ ними докладно и систематично обѡучати ся и образовати ся.

Лише бѡльше заохоты вѡдъ рухливѣйшихъ и досвѣдченѣйшихъ товаришѣвъ и бѡльше взаємного довѣрѣя межи сусѣдами-учителями, а поступъ величезный настати може, а тогды, дасть Богъ, не задвогдо дожномо значѣня и поважання насъ, яке має вже въ народѣ нѣмецкій „Schulmeister.“

Въ слѣдуючѡй часті буду старати ся, подати гадку, въ якій спосѡбѣ загадана організація научныхъ кружкѡвъ межи учителями наступити може, и якій дѣла, часопис и пѡдручники конечно потрібний до щєдєнного приготвлюваня ся учителя до лекцій шкѡльных, особливо по мѣстечкахъ и селахъ.

Оуфпрій Власійчукъ.

Якъ маємо учити дѣтій молити ся?

Кожда матѣрь притискає зъ радостію, зъ внутрішньою любовію, зъ нескѡн-ченымъ привязанємъ новонароджену дѣтину до своєї груди. Що за щастє! она зѡсталась матерію. Но еще бѡльша радѡсть у неї, бѡльше зворушенє въ єї груди бѡльше задоволенє, коли першій разъ ударить въ єї ухо перше слово

єи дѣтини, солодке слово „мама“. Безперечно зверне она свого духа до Того, що ю такъ щасливою здѣлавъ, що давъ єи дѣтинѣ мову, щоби му подяковати за такъ великій даръ; и въ тѣй хвили зродить ся у неї гадка: „Мушу научити дѣтину молити ся, щоби она сама якъ найскорше могла дяковати Всемогучому за своє и мое щастє, щоби въ гараздѣ и въ бѣдѣ знала до кого має свою мысль звернути зъ подякою або прошенємъ.“ Тому то якъ найскорше починає мати учити дѣтину молити ся. Щожь она чинить? Заледво дѣтина кѣлька слѣвъ сполученыхъ выговорити може, переводить єи уже мама молитвы такъ довго, поки дѣтина слѣвъ для неї цѣлкомъ незрозумѣлыхъ не спам'ятає и тѣшитъ ся тымъ, коли дѣтина борше научить ся все тоє нап'яти и тогдѣ така мати каже сама до себе: „Теперь мѣй матерній обов'язокъ сповниламъ, навчиламъ молити ся мою дѣтину.“ Але щожь дѣє ся далше? Не єсть досыть, що дѣтина навчила ся словами молити ся безъ мысли и чувства. Молитва така не єсть нѣчо иншого якъ лишъ рѣдъ забавочки, рѣдъ доказанон яконеь штуки матерію, щоби могла похвалити ся передъ бабою, тѣткою, свояками и т. д. що она потрапила. Приїде отже дѣдо, баба, нуйко, або хто иншій, заразъ наступає поинєсь. Дѣтина мусить два або три разы нап'яти формулки молитовній а коли не хоче, зрозначена мати знаходить спосѣбъ, щоби въ дѣтинѣ взбудити любовь до молитвы. Она обѣцяє дѣтинѣ сєє або те: „Если будешь, красно молити ся.“ И цѣль осягнена! Дѣтина починає красно молити ся зъ зверненими очима и духомъ на обѣцану рѣчь. Коли дѣтина за красну молитву разъ одержить заплату, не схоче она уже другій разъ за дурно молити ся и зачне уже кождымъ разомъ торговати ся зъ матерію, за що она молити ся буде. Ажь теперь спостережє мати, що те средство не єсть добре, щоби научити дѣтину любви до молитвы. Переєстає платити дѣтинѣ за кожду молитву, переєстає и дѣтина молити ся. Найлучшій спосѣбъ буде єсли дѣтину змусить ся до молитвы, думає мати и тѣшитъ ся уже, що внала на добру гадку. Зачинає ся молитва змусена. Дѣтина зъ жалемъ, що за дурно мусить молити ся и що до сєго дѣстала єще кѣлька клясебѣвъ плаче, не думає цѣлкомъ уже о молитвѣ, баламутить, перекручує и опускає слова и теперь навѣть механічна молитва до нѣчого. Згризена мати не уступає, хапає ся єще одного спосѣбу; ото каже дѣтинѣ за кару кѣльканацять разѣвъ повтарити формулки молитовній, може дѣтина черезъ довше моленє до молитвы навикне.

О матери! подумайте надъ тымъ, що значить молитва. Молитва єсть пѣднесенє духа до Бога. Дѣтина тогдѣ буде правдиво молити ся и зѣстане побожною, коли пѣзнає, що все, що она видить вѣдъ Бога походить. Що она дѣлає и думає, знає тоє Всезнаючий и всюды присутній Богъ. Памятайте далше, що коли дѣтина выговорює слова, котрыхъ не розумѣє, котрі не дѣлають на єи душу, коли она при молитвѣ не думає о Бозѣ лише о тѣмъ, котре слово и по котрѣмъ наступає, она тогдѣ не молитъ ся и тогдѣ правдиво сказати можна, що тота дѣтина не умѣє молити ся.

О матери! вы єстьє тѣ, котрі першихъ молитовъ учите, старайте ся одже не втискати въ память дѣтей незрозумѣлыхъ слѣвъ и формъ молитовныхъ, въ означенѣмъ часѣ, але дѣлайте при кождѣй нагодѣ те, що потреба є. є. познакомлюйте дѣтину, що Богъ єсть коло нихъ завсѣгды, що все маємо вѣдъ Бога. Учѣть ихъ сєго двѣма або трѣма словами, але не довгими и имѣ незрозумѣлыми формами, пам'ятати на Бога и Его просити а буде те васъ коштувати менше труда и часу а користь буде бѣльша, бо дѣтина стане

побожийша и певно що буде тогдѣ красше, коли дѣтина зъ власной волѣ скаже: „Я не буду злою, бо Богъ мене видить;“ або: „Дякую Тебѣ, мій Боже! що днесь накормивъ мя!“

Щобъ дѣтину якъ найскорше зачати учити молити ся, того ніхто не заперечить, але се не значить учити устною незрозумѣлою молитвою, лишъ повинно ся дѣтину о скільки розвѣй его духа на се позволить, запізнавати зъ Богомъ и Его дѣлами. Въ сей способъ утворити въ дѣтинѣ любовь до Бога а черезъ се и до молитвы але не черезъ подарунки, лишъ, такъ якъ добра дѣтина любить своихъ родичѣвъ за те, що вѣдъ нихъ всею одержує; ній полюбить и Отця цѣлого свѣта а тогдѣ одна вдячна гадка о Богѣ буде правдивою молитвою.

Вал. Віт.

Про шкѣльництво народне въ Австріи.

Першій періодъ шкѣльництва народнаго въ Австріи сягає вѣдъ першихъ часѣвъ историчныхъ ажъ до напованя великои цѣсаревои Маріи Тереси. Въ часахъ середновѣчныхъ були такъ тутъ, якъ въ иншихъ краяхъ школы при монастиряхъ и соборныхъ церквахъ зъ переважно латиньскимъ характеромъ. Тѣлько де-куди такожъ и при приходствахъ подыбати можна було школы. По реформаціи церковной зъ припору ченя собору тридентійского (1545—1563) намагали єпископы заводити науку при всѣхъ приходствахъ, що найменше въ недѣлѣ и свѣта, щоби навчити дѣтій основныхъ засадъ вѣры и послуху взглядомъ Бога и родичѣвъ. Властивіи школы елементарній закладано тогдѣ, коли повставали колегіи Піаристѣвъ, монаховъ, що то занимались вихованіємъ молодежи. Въ школахъ веденыхъ Піаристами побирали науку дѣти убогихъ родичѣвъ безплатно. Тутъ учились читати, писати, раховати и катихизму. Великіи заслуги положили въ початковій науцѣ шкѣльній, такожъ и женскій монастирѣ, що призначеніи були до вихованя молодежи. Крімъ тыхъ шкѣлъ були при приходствахъ поодинокіи школы основаніи домініями и громадами. Такіи школы були зовсѣмъ зависиміи вѣдъ своихъ основателѣвъ. Однакъ єи школы находились по-за престольними городами далеко иногдѣ и на кілька миль вѣдъ себе вѣддаленіи. Тутъ ходили дѣти найбѣдѣйшихъ родичѣвъ. Въ книжкахъ, зъ котрыхъ вчили, було повно похибокъ а учитель не знали методи, якъ учити. При скупыхъ доходахъ мусѣли оглядатись за бѣчнимъ заробіткомъ. Держава въ тѣмъ періодѣ не впливала на заснованє шкѣлъ, на ихъ управу и надзѣръ. — Однакъ такожъ и въ першихъ трьохъ десятикахъ напованя цѣсаревои Маріи Тереси (1740—1770) находимо лишъ деякіи непевніи, несмѣліи зарядженя змагаючіи до поправы шкѣльництва. И теперь було шкѣльництво лишъ справою церкви, домініи и громадъ. Правительство обмежалось на попираню заряджень церковныхъ, на залагоджуваню спорѣвъ мѣжъ духовенствомъ, домініями и громадами. Фреквенція въ школахъ народныхъ була тогдѣ такъ мала, що въ р. 1770 на 100 дѣтій обовязанихъ до науки шкѣльної (яко такыхъ уважали дѣти мѣжъ 5 а 13 рокомъ жити) ходило до публичной школы въ самѣмъ Вѣднѣ лишъ 24, въ Австріи понизше Анізы лишъ 16, въ Шлезіи навѣтъ тѣлько 4. Въ резиденціи державной побирало може дальшихъ 30 науки приватно, а весь прочій останокъ до науки

школьної тамже призначених дѣтій и велике бѣльшинство поза Вѣднемъ лишало ся безъ всякой науки. Треба звернути увагу тѣлько на два моменти того першого трицятьлѣтнього часу терезіанського панованія. Найперше засновано спеціальнїй школы, якъ шляхоцку академію въ Кремсминстерѣ, терезіанську академію въ Вѣнеръ-Найштатъ и Левенбургскій конвѣктъ у Вѣднї, рицарську академію въ Инсбруцѣ, Паргамера дѣмъ сирѣтскій у Вѣднї и т. п. Вѣдтакъ великою ваги бувъ реформаторскій плянъ Прокопа зъ Рабштайну на Моравѣ (1752). Прокѣпъ зъ Рабштайну подавъ плянъ до заснованія школы ремѣсничої въ языцѣ материнѣмъ. Така школа мала закладати ся тамъ, де єсть велике число ремѣсниківъ. Позаякъ до тыхъ шкѣлъ мало ся приймають ученикѣвъ, щѣ научились найпотрѣбнѣйшихъ рѣчій въ першихъ спѣльныхъ початковихъ школахъ, тожъ змагавъ сей плянъ заразѣмъ до поправки загальної школы народної. Сей плянъ, хотъ на него цѣсарева згодила ся и вже книжки шкѣльнїй пѣсля него написано, не введено єго въ житѣ задля семилѣтньої вѣйны, котра якъ разъ вибухла въ тѣмъ часѣ, а тымчасѣмъ призабули на него. Ажъ безпосередно передъ початкѣмъ сѣмѣи десятки лѣтъ минушого вѣку (1769) наставъ сей рухъ, щѣ спровадивъ заснованє австрійскої народної школы цѣсарєвою Марією Тересою. Рухъ сей вийшовъ вѣдъ двохъ мужѣвъ, князя єпископа Леопольда Ернєста графа Фірміана и Іосифа Мєсмера, ректора вѣдєньскої школы при церквѣ св. Стефана призначеної для мѣщанъ. Довго ожидану реформу шкѣльну спонукавъ меморіалъ, предложеный згаданимъ княземъ єпископомъ цѣсарєвѣй Марією Тересѣ въ маю 1769 р. Въ тѣмъ меморіалѣ просить цѣсарєву князь єпископъ, щѣбы зволила найвысшимъ постановленѣмъ зарядити упорядкованє загальнихъ шкѣлъ народнихъ та прийти въ помѣчь тымже. Цѣсарєва передала се письмо найвысшому канцлєрови графови Хотєкову а сей скликавъ для сеї справи заразъ анкету запрошуючи до неї такожъ достѣйникѣвъ церкви. Ся справа може булабъ упала такъ якъ проєктъ Прокопа зъ Рабштайну єлибъ не було єще передъ двома десятками лѣтъ установленѣ рады державної, котра лишъ зъ кѣлькохъ людей складала ся и свої справи дуже скоро залагоджувала. Рада державна признала недѣстатки въ тогѣшнѣмъ шкѣльництвѣ народнѣмъ єкѣнстанованї анкетѣю и згодила ся на позитивный проєктъ реформи предложенї выше згаданимъ педагогомъ Іосифомъ Мєсмерѣмъ. Проєктъ бувъ такий: Полѣпшенє способу науки, усунєнє дотєперѣшного недѣладного механічного ученя ся на память и рецитованя безъ мысли, введенє розумної на вѣрнихъ основахъ починаючої методї науки, подѣль шкѣлъ на класи, въ котрыхъ бы позѣщено постєпенно ученикѣвъ пѣсля ихъ силъ и способностей, вѣднїи инструкцій для учителѣвъ и новї поправленї книжки шкѣльнїй. При тѣмъ бувъ такожъ конєчний якїсь порядокъ у вѣрнихъ вѣдносинахъ. Треба було передѣлѣмъ обмежити до якогѣсь тѣлько числа дуже много дѣвѣвъ молитвы и єновѣди, множество процесїй, знєсти зовсѣмъ непотрѣбный дѣнь рекреацийный. Треба було дальше точно вѣдмежити повѣты шкѣльнїй, щѣ року треба було предкѣладати выказъ всѣхъ родичѣвъ и дѣтїй приналежнихъ до повѣту шкѣльного; щѣ мѣсяця мали учитель выповняти шкѣльнїй табелѣ, щѣбы въ ихъ рубрикахъ дати справозданє о обычаяхъ, чистѣности и успѣху дѣтїй. Для спровадження средствъ потрѣбныхъ треба було подумати о утворєнї фонду шкѣльного. Щѣбы початокъ першїй мѣгъ бути успѣшний, належало полагодити заразъ двѣ справи. Перше: Заложєнє школы и ор-

мальною, до чого найвдодовіднішою могла бути головна школа народна при церкві св. Стефана и котру можна було заразомъ ужити до образованя такъ публичныхъ якъ и приватныхъ учителівъ и катехитівъ. По друге: Установлене краєвої комісії шкільної, въ котрій би засідають и мають голосъ директоръ школы нормальної. Рада державна предложила далше висенє, щоби завести двѣ сталі комісії шкільні для Австрії выше и ниже Анізы задля поправки способу науки и переведеня порядку у вишнихъ відносинахъ въ обохъ дідичнихъ краяхъ. Предложенє ради державної подтверждено 19. мая 1770 а вже 14. липня воїшла въ жите комісія шкільна въ низшій Австрії. Коли ся комісія зъ відданихъ табель шкільныхъ переконала о сумнобі стані школъ въ низшій Австрії, пропонувала передовсімъ заложенє нормальної школы у Відни яко осередка починаючого ся полѣпшеня шкільництва. Дня 2. сѣчня 1771 воїшла ся школа въ жите. Она мала бути взорцемъ иншихъ школъ у Відни якъ и поза Віднемъ. Тутъ побирали науки вдоводній такъ духовній якъ свѣтскій учитель, що мали учити въ другихъ школахъ.

Тимъ, що установлене двѣ згадані шкільні комісії въ Австрії выше и ниже Анізы, зроблено початокъ до нової шкільної реформи. Щоби єѣ перевести въ дїйсність, треба було подумати о грошовій справі. Въ тыхъ чачахъ еще не думано на шкільництво народне уживати средствъ державныхъ або публичныхъ. Щобъ роздобути грошей хапали ся всякихъ способівъ. Зъ дотеперішнихъ доходівъ школъ елементарныхъ, податківъ вѣдъ спадщинъ и добровѣльныхъ датківъ утворивъ ся въ низшій Австрії фондъ нормальныхъ школъ. У Відни воїшовъ въ жите и накладъ шкільныхъ книжокъ. Еще въ р. 1771 слѣдовало установлюванє подібныхъ шкільныхъ комісій, фондівъ шкільныхъ и школъ нормальныхъ у всѣхъ австрійскихъ краяхъ дідичныхъ.

Для поправки справи шкільництва и вихованя въ австрійскихъ краяхъ дідичныхъ предложивъ 26. серпня 1770 Іоанъ Антонъ графъ Пергеръ планъ цѣсаревій. Его планъ мѣстить въ собі три основні гадки: I. По можности найосновнѣйше оброблений планъ въ справі шкѣланництва и вихованя підлягає апробаті найвысшій власти въ державі. II. Надзоръ и управа справъ школы и вихованя у всѣхъ частяхъ належить тільки до державы. III. Науку и вихованє треба вѣднати монахамъ. Учителями мають бути лишь люде свѣтскій або священники не-монахи. Хоть сей планъ задля того, що супротивъ духовенства виступавъ, не апробовано, все таки причинивъ ся до того, що въ высшихъ и найвысшихъ кругахъ призадумались бѣльше надъ недостачами тогдѣшнього шкѣланництва. Въ два роки опѣсля предложивъ Гегелінь, членъ комісії шкѣланной въ низшій Австрії, новый планъ, котрый вѣдъ попереднього тимъ рѣшивъ ся, що обмежавъ ся лишь на шкѣланництві народномъ. Комісія шкѣланна поробила деякі зміны и такъ узыскано цѣсарску апробату. Опѣсля сего плану мали подавати ся въ народній школі всякі такі вѣдомості, що причиняють ся до піднесеня загального добра. Объемъ тыхъ вѣдомостей опѣсля обставинъ житевыхъ мусѣвъ бути рѣзний. Въ школахъ сѣльскихъ до найпотрѣбнѣйшихъ вѣдомостей належали релігій, читанє, писанє, рахованє кромѣ того практична наука початкова о рѣшництві. Въ кождомъ окрузі мала бути препаганда, де наука мала трактувати ся обширнѣйше. Еще сей планъ не воїшовъ въ жите якъ знесено орденъ Єзуитівъ 1773. Майно Єзуитівъ ужито до основаня фонду наукового, а численні школы латинскі перемѣнено на школы народні.

Тоді то держава взяла шкільництво в свої руки, через що школи набрали більшого значення. По заснованню наукового фонду слідовало в р. 1774 заведення надворної комісії наукової, котра мала управляти всіми справами шкільними яко найвища власть шкільна, в одній якійсїй другій центральній власті незалежна. Всі ті плани реформаторської положено на бок, коли цесарева Марія Тереза невдоволена успіхами вденської школи рішила покликати до Австрії опата зь Салау Іоана Ігнатія Фельбінгера. Дня 1. вересня 1774 поручила цесарева сему мужови уладженя тутешнього німецького шкільництва зь огляду на тутешню школу нормальну и еще передь кінцем року шкільний закон був готов и одержав 6. грудня 1774 цесарську санкцію під заголовкомъ: „Загальний Законъ шкільний для шкіль і німецьких нормальнихъ головнихъ и тривіальнихъ у всіхъ ц. к. діличнихъ краяхъ.“

Змістъ закона шкільного Фельбінгера єсть такий: У всіхъ меншихъ мѣстахъ и мѣсточкахъ такожъ и на селі що найменше в тыхъ мѣсцевостяхъ, де єсть церкви приходскіі або дальше віддалені філіяльні, мусять існувати школи тривіальні. В тыхъ тривіальнихъ школахъ мають вчити релігій, біблійної історії, читання, писання, рахования аж до правила трьохъ, вкниці де-що зь правъ горожанськихъ и господарства. Такі школи мали одну або дві шкільні кімнати, котрі не вольно було ужити до чого иншого, крімъ того було еще мешканє для учителя. Громади вразъ зь домініями були обовязані такі школи ставити, уряджувати, утримувати, розширяти на случай потреби.

В кождімъ окрузі мала бути що найменше одна головна школа зь 3—4 учителями (включно зь директоромъ) и катихитомъ, де вь обовязку науки входили: початки латинської мови, географії и історії, руководство до письменнихъ виробівъ, до рисунківъ и геометрії, початки домашнього господарства и рільництва. Окремі школи для дівчатъ були пожадані. Тутъ мали вчити такожъ жіночихъ робіт а наука мала головню почивати вь рукахъ учительокъ. Вь осідку кождої комісії шкільної мала ся основати школа нормальна, котра мала задачу попри розширену науку школи головної (именно вь четвертихъ класахъ для тыхъ учениківъ, що не переходять до середнихъ шкіль) заразомъ подавати вѣдомости приготівлюючі до заводу учительського. Таке призначенє мали и другі більші и лучше дотовані школи головні яко школи вѣрцеві. Наука релігій лишала ся вь рукахъ духовнихъ. Задля того кандидати стану духовного мали окремо складати іспитъ зь катихитики и методики; учитель мали тільки на случай потреби вь науцѣ того предмету заступати духовнихъ. Всіхъ иншихъ предметівъ науковихъ могли вчити такъ свѣтскі якъ и духовні учитель. Право подаваня науки лишилось при тыхъ самихъ людяхъ, що вже єго и перше мали, лишъ мали выказатись свѣдоцтвомъ, що ходили на учительскій приготівит. курсъ, причімъ призволено на де-які улекшеня. Для поставленя новихъ учителівъ konieczнимъ бувъ іспитъ кваліфікаційний. Цѣля сего закона при школахъ нормальнихъ и головнихъ директори и учитель достають сталу платню. Учителівъ на селі оплачує громада вразъ зь домінією. Бєли доходи учителя не вистають на єго удержанє, може займатись заробкомъ приличнимъ тільки щобъ на тѣмъ не теривъ служба шкільна. Обязанокъ шкільної науки починає ся зь шестимъ рокомъ житя дітнимъ и продовжає ся черезъ 6—7 лѣтъ. Противъ недбалыхъ родичівъ, опікунівъ

має ся зъ всякою строгостию поступати, такожъ має ся строгі кары накладати на тыхъ, що вѣдтягають вѣдъ школы дѣти, назначені до школьной науки. На селѣ маленький дѣти мають головню въ дѣтѣ, бѣльшій въ зимѣ до школы ходити. — Дѣти приймає ся до школы лишъ зъ початкомъ курсу. Годинѣ школьныхъ въ тижни єсть 28. Недбалыхъ ученикѣвъ можна такожъ и по 12. роцѣ задержати въ школѣ, а тыхъ, що добре вивчили ся школьныхъ предметѣвъ можна и передъ 12. рокомъ зъ школы випустити. Всѣ учители безъ выѣмку суть обовязані держати ся школьныхъ книжокъ нарочно до ужитку школьного написаныхъ, мають такожъ тримати ся, приписаного письма и поправленої правописи. Въ якій спосѣбъ кожного предмету має учити ся, щобъ бѣльше причинити ся до арозумѣня рѣчи и бѣже обладована памяти ученика, написана методика. Суть нового спосѣбу науки складає ся зъ пяти частій: спѣльна наука, читанє разомъ, метода буквѣ (выразы, що ся мають ученики вивчити на память, означують ся початковими буквами), уживанє таблицъ, катихизація. Методика подає рады, якъ має учитель утримати вѣдповѣдну карнѣсть въ школѣ. Пѣсля сихъ має учитель провинившого ученика пристыдити, вѣднати му приятий рѣчи, тѣлесно укарати. Мѣра всякой кары иде пѣсля степеня провини. Не треба заразомъ щадити признань для ученикѣвъ добрыхъ, треба цѣльныхъ ученикѣвъ умѣщувати на почетныхъ мѣсцяхъ въ класѣ, ихъ нагороджувати. При кѣнци кожного пѣворуку мають вѣдбувати ся публичні испиты а де суть средства грошей, мають роздѣляти ся преміѣ. Дѣти, котрі не переходять до середной школы, мають ходити на недѣльну повторительну науку. Безпосередній надѣбръ надъ нормальними и головными школами має директоръ, надъ тривіальними приходникъ. Попри те пѣдъ взглядомъ економичнымъ и административнымъ неручає ся наглядъ свѣтскому надзирателєви, котрого контролює маістратъ або домініи. Всѣ головні и тривіальні школы стоять крѣмъ того пѣдъ головнымъ надзоромъ деканального надзирателя. Тѣ надзирателѣ предкладають свои справозданя и табелѣ окружнымъ урядамъ. Въ кождѣй провинці складає ся школьна комісія зъ 2—3 совѣтникѣвъ політичної власти краєвой, вѣдноручника ординаріату, директора нормальной школы и секретаря. Ся комісія выдає декреты номінаційніи учителямъ, бере участь при испитахъ школьныхъ, настановляє надзирателѣвъ, вѣдбирає справозданя у всѣхъ важѣйшихъ случаяхъ, руководить порядкомъ школьнымъ, орудує школьнымъ фондомъ. Въ важѣйшихъ случаяхъ вѣдкликуює ся комісія до рѣшенъ політичної власти краєвой. Комісія школьна въ низшѣй Австрії утримує взглядомъ нижнихъ комісій школьныхъ заразомъ зносныи управляючій и контролюючій. У Вѣднѣ находить ся генеральна дирекція школъ нормальныхъ и надворна комісія наукова, котрѣй кожда комісія школьна предладати має свои розпорядженя назначені для своєї провинціи.

Пѣдъ личнымъ впливомъ цѣсарєвой вѣдбували ся реформи школьні енергично. Введено въ житє школьні комісії и нормальні школы для всѣхъ нѣмецко-славянскихъ провинцій, засновувано школьні фонды, розпочато обрабляти нові школьні книжки. Нормальні школы повстали въ р. 1774 въ Інсбруцѣ, Вайскірхенѣ, Карлштатѣ, Петринѣ, Панчонѣ, 1775 въ Ровереде, Львовѣ, Опавѣ, Празѣ, Лінцу, Бернѣ, Градци, Целовцахъ, Люблянѣ. У Вѣднѣ заведено вже въ р. 1775 крѣмъ нормальной школы 4 головні школы и 14 тривіальныхъ, а въ роцѣ смерти великой цѣсарєвой (1780) було вже въ Австрії (крѣмъ Угорщины) 6197 „нѣмецкихъ школъ,“ мѣжъ тими 3993 зъорганізо-

пбсля „Закону шкбльного,“ именно: 15 шкблъ нормальныхъ, 83 головныхъ шкблъ, 47 шкблъ дѣвочихъ и 3848 тривіальныхъ, до котрыхъ ходило 200.000 дѣтій. При тбмъ давала цѣсарева добрый примѣръ въ своихъ частныхъ добрахъ закладаючи всеюды школы. За нею пошли многі князѣ церкви, властители бблшихъ посѣлостей, мѣста и села передовсѣмъ тамъ, де духовенство широ заняло ся сею справою.

(Дальше буде).

Лектура для молодѣжи.*)

I.

[Дзббнокъ, письмо иллюстроване для дѣтей и молодѣжи. Рбчникъ першій.]

Незаперечна рѣчь, що всяке виховане, (якъ мы понимаемо его теоретично), безъ рационального образования молодѣжи, не поднесе уровня культурного въ жаднбмъ народѣ. Виховане само для себе, чи мнине уморальнюванє чоловіка для шумной фразы — „стати добрымъ и пожиточнымъ членомъ сусббльности, горожаниномъ краю и державы зъ почутѣмъ горожанськихъ обовязкбвъ“ — позбстане завше фразою, безъ практичної користи и значѣня. Сю фразу можна трафно порбвнати зъ фразою, яку ще доси де небудь почувешъ: — „учити ся, щобы бути ученымъ, посвящати ся науцѣ, для науки самои.“ Якъ хибне се пониманє цѣли науки тыми, що горячать ся такими фразами, зрозумѣ кождый лехко, сли поставити собѣ питанє: добре; якъ же виглядавъ бы примѣромъ край, де кожда людина училась бы, щобы бути ученымъ, безъ огляду на те, чи потрафитъ науку выискати для себе практично, отъ, хочъ бы роздобути собѣ кусень хлѣба? Та окликъ сей бувъ, в и буде лишь теоретичнымъ; въ практицѣ иде оно собѣ зовсѣмъ инчими дорогами, и хочъ такі абстрактні, безмыслні фразы чинять богато лиха въ поступѣ житя, всежъ они не всилѣ накрутити дѣйствныхъ потребъ житя подѣ тактѣ своихъ окликбвъ. Молодой, знаменитый писатель польскій, Генр. Сенкевичъ, подаючи въ своихъ „Листахъ зъ Америки“ характеристичні цѣхи культуры американской въ порбвнанію до европейской, каже, що въ Америцѣ образованє в пересѣчє; не ма тамъ класъ людей високообразованыхъ, якъ въ Европѣ, але зате не ма такожъ такой темноты, яка панує отъ примѣромъ въ нашбй богоспасаємбй Галичинѣ, межі цѣлою масою робучого народа, особливо-жъ хлѣбороббвъ. Американцѣ учать ся того и для того, зъ чого можуть прийти до добробыту, тай щобы прийти до добробыту; у насъ весь системъ шкбльный, „выховавчо-научовый“ змѣряє лишь до того, щобы выховувати „для моральности,“ а учити для „пбднесеня просвѣты,“ а вже дальше нехай собѣ кождый радить и робить щб хоче; въ Америцѣ переважно учать ся добровбльно и удержують собѣ приватні школы, — у насъ держава, изгладно край примусово удержує школы, примусомъ вбддає дѣти „вбльныхъ“ горожанъ шкблъ, щобы ихъ „просвѣщати.“ Рѣчь зовсѣмъ природна: сли хтосъ учить ся чогось для практичної потреби, для интересу чи зыску, то вжежъ, що не треба его змушувати такъ, якъ нашего мужика, котрый выжджає тобѣ заразы зъ недвозначнымъ аргументомъ: „не знати, щб менѣ прийде зъ такой школы?“ Школа, якъ и всяка наука, повинна вбдновѣдати потре-

* Вь многихъ точкахъ не годино ся зъ поглядами автора сен розвѣдки по помѣщеному для выкалываня дискусій въ тбмъ предметѣ.

бамъ конкретного житя, щобы притягала до себе масы, борючы ся о своє именованє тяжкою працею; повинна учити способѣвъ лекшого здобуваня средствъ для екзистенціѣ. Се єи безпосередна цѣль. Такъ само стоить рѣчь и зъ теорією вихованя. У насъ теорію вихованя бере ся звичайно въ змыслѣ: зъ чоловіка нѣбѣ дикого зробити лагідного барана; и тымъ буде оно совершеннѣйше, чимъ больше потрафимо нуціля зробити улеглымъ и здобнымъ посвячувати свои интересы конкретного житя интересамъ абстрактныхъ идей, утопій и будучины. Зъ вѣден то ѣ вырождаєсь слѣпый фанатизмъ, нетолеранція, бракъ холоднаго критицизму и самостійного суду, за тежъ на команду одного — громада ѣде слѣпо, зъ фанатизмомъ и хилєє ся гуртомъ въ той бѣкъ, куды одинъ каже.

Щобы бути моральнымъ, треба передовѣмъ знати и розумѣти моральность; понятя етики и естетики є рѣчь дуже взглядна и едистична. Чоловѣкъ образованый, хочъ и не дресованый въ т. зв. виховавчихъ заведеняхъ на лектурѣ есенцій моральныхъ — найде ся середъ данихъ обставинъ шляхотнѣйше и користнѣйше, нѣжъ такъ званый добре морально вихованый, а не свѣдущій рѣчи и конечной потребности.

Щобы стати „добрымъ и пожиточнымъ“ членомъ суспільности, на те сама хочъ бы найсовершеннѣйша моральность не выстарчає: тутъ треба бути чоловѣкомъ свѣдомымъ причинъ и жерела „неморальности“ а не аскетомъ якихъсь утопій та безвзгляднымъ фанатикомъ неперетравлєныхъ, якъ слѣдъ, идей або абстрактѣвъ; треба добре умѣти числитись, щѣ въ данихъ обставинахъ можна уважати за моральне, а щѣ за неморальне. Бачь, моральности усеєи не выбубнишь на память, якъ отченашь, що лишъ додай „аминь“ и рѣчь склїчена. Не ч чоловікови диктувати для суспільности правила моральности: ихъ диктує само житє и єго поступъ, потреби, зависимость одиныхъ вѣдъ людей и обставинъ, конечность а въ дальшѣмъ доперва рядъ взгляды етичнїй, котрї власне виробляють ся въ насъ вѣдновѣдно до сихъ впливѣвъ. Нѣхто не може сказати вже чєй нинѣ, що окликъ примѣрять: каждый чоловікъ має право жити и має право жадати вѣдъ суспільности, щобы позволила єму добувати собѣ чеснымъ способомъ средства до житя — не є моральнымъ. А щѣ може бути моральнѣйшимъ, беручи дальшу консеквенцію сего оклику, якъ виплываючій зъ попереднього, другїй, конечный — бо випадковий окликъ: нехай каждый живе власными средствами, добытыми чесною працею и трудомъ, а не лєхкимъ, штучно скомплїкованымъ способомъ приросту капіталу, котрый властиво єсть продуктомъ працѣ рукъ чужихъ?! Однакъ мы бачимо, на нашихъ очахъ розграває ся поважный драмать борбы приклонникѣвъ и противникѣвъ сего правила, зъ обохъ сторѣвъ стають борцѣ до вѣины зъ однимъ и тымъ самымъ окликомъ: „во имя моральности и правды,“ и обѣ стороны мають слухивѣсть, а рѣжинця мѣжъ ними така, що одїй боронять тої моральности и правды, яку дало имъ житє и вѣдносныи колишнїй, а другїй тої, яку vytворюють обставины, вѣдносныи и потреби нашої doby. Такъ отже повиямана моральности може бути дуже взглядне, а коли оно набуте не власнымъ розсудкомъ, а прямо накинєне, може бути и односторонне. Иначь рѣчь, коли чоловікъ приѣде свѣдомо до тої моральности, що вѣнъ має бути пожиточнымъ членомъ суспільности, значить, всѣ єго дѣла мусять бути того рода, щобы нѣкому зъ єго собратѣвъ не наносили жадной шкоды, а навпаки приносили користь; щобы єго житє не було тягаромъ громадѣ, середъ котрой живе, а ще и служило добрымъ взѣрцемъ для

слабших морально. Таку именно моральність повинен мати на оці виховавчий систем школьний, в тій напрям повинний розуміти моральність педагогі, і відповідно до того приналежати методу. Не дресувати дитяка, а розвивати в ньому самосвідомість, здоровий розсудок; не мучити його над бубненієм і плавним рецитованієм зладжених на одно концы моралізуючих коників, що там деє ударив Іван Гриця, а Гриця за те поцелував Івана і т. п. чого в дійсності не ма, — а розширювати круг його відомостей матеріалами практичними, потрібними в життю; запознавати з тим, з чим він не раз зіткне ся, або о що і зіткне ся, щоби на те приготував ся; виносажувати дитяка, о скільки се лиш можливо, завчасу в школу в правдиво моральні средства, щоби міг вибороти собі і забезпечити кусник власного хліба.

Однак, як з одної сторони для учителя, котрий бажає, щоби бодай его праця елементарна над его цупільом не зникла поволи аж до безслідности, так і для молодіжи, котру чейже не для пустої комедії мучити ся в школах по кілька лѣтъ — є найважнійша річ, до б р ѣ в д повідної лектури для образования по-за школьного, де дитяк має сам право вибору для себе найбільше займаючого матеріалу, а не як в школі, де для него вибирають матеріал особні спеціалісти і кажуть силом бубнити. Там доперва, по-за порогом школьним, при самостійнім виборі матеріалу лектурного, можна сказати, починає ся самостійне вихованє, чи образование самостійности, і самостійної моральности. Тут доперва дитяк починає сам застановлятись, пускати свою машину мислення без чужої принуки в рух, починає судити, розсуджувати, робити заключення і рѣшати. Колиж він раз пересвідчить ся, що его судь був хибний о якійсь річ, бо глибока аналіза показує инакше, він виробить в собі чесноту повдержливости, так пожадану в життю, а не буде ити на осліп за першим лишим фанатиком, або вѣрити в непогрѣшимість чи то свого, чи чужого осуду; виробить у собі почутє шукати самостійно за правдою; шукати причин і жерел всяких проявів життя; стежити за жерелом добра і зла, зумѣ оцінювати наслідки одного і другого, а відтак і відповідно заховати ся, щоби одно здобувати а друге усувати. Тоды доперва стане він свідомим моральним чоловіком. Доказув на те маємо пребогато. Найздобнійші і найбільші люде выламували ся все з під правил загальної дисципліни школьної, щоби стати самостійно і самостійно себе образувати. Найбільші наші поети були самоуками, а хто знає чи були бы були ними, наколиб ся були понали в традиційну школу систему „вихованя.“ Такого почутя моральности, почутя справедливости, якого призмром блесить безсмертний Тарас — не набуваєсь дорогою дресуры школьної. Се треба собі самому виробити у собі, а тоды і душу праведну за свою моральність кладєсь на жертвенник правды, чьмь єи відрече ся.

Правда, в школі можна набути знаня систематичного, навіть деталічного, однак велика се рѣдкість, щоби школа виробляла самостійність а ясність погляду. Колиб наші універзитети руководились тою самою системою образования молодіжи, що школи середній, а не полишали повну свободу студентам, то не выходилоб і половини тих здібних людей, котрі выходять нині.

Так отже свободна лектура, свободний вибір лектурного матеріалу для молодіжи взагалі є неопѣнена річ, а тим більша тоды, коли мате-

ріалъ оброблений відповідно уровни сподіванихъ читачівъ. Особливо у насъ, Русинівъ, стоячихъ на такъ низенькій вищці культурного розвою має по-за шкільна лектура середъ молодіжи таке спасенне значіє, що ми якъ разъ въ тоту сторону повинні звернути всі наші сили.

Та ба! Въ тѣмъ напрямѣ робились у насъ деякі пробы, але ті усе розбивались о — політичній тенденції. Новіша проба, яку въ тѣмъ виглядѣ роблено, — була „Бібліотека для молодіжи“ виходяча вѣдь 1885 р. въ Чернівцяхъ підъ редакцію п. Омеляна Поповича, а котра заразъ по кількохъ лѣтахъ перетворилась въ „Бібліотеку для молодіжи мѣщанъ и селянъ“, и найновіша, котра ще яко-такъ навчить — се „Дзвінокъ“ илюстрована часопись, яку видає для молодіжи уже другій рѣкъ п. Володимиръ Шухевичъ, професоръ шкѣлъ середніхъ у Львовѣ. „Бібліотеку“ п. Поповича на разѣ починаю а зате застановлю ся ближше надъ матеріаломъ, помѣщенимъ въ I. рѣчнику тои, найкрасшій, и найсумліннѣйше доси въ тѣмъ напрямѣ редагованої у насъ часописи для молодіжи. (Конець буде).

Тарасъ Шевченко.

Трицять лѣтъ минуло 26. лютого, коли номеръ нашъ першій теймъ поетъ, страдалецъ патріотъ, великій учитель народний. Вѣнъ своїми творами поетичними видвигнувъ нашу руско-українську літературу вѣдь разу на виднѣйше становище, порівнявъ насъ зъ иншими народами славянськими, своїмъ страданямъ за правду, за волю давъ добрий примѣръ всімъ своїмъ землякамъ якъ постояти треба за чисте справедливе дѣло и поучивъ насъ, що намъ робити треба, щобъ насъ и свої и чужі поважали. Незабуті его слова: „Учѣте ся, брати мои, думайте, читайте и чужого научайтесь и свого не цурайтесь.“ Думаємо, що помянемо вѣдповідно памѣть сего великого Поета въ трицятьлѣтній роковини смерті Его, коли подамо читателямъ „Учителя“ Его біографію вразѣ зъ короткимъ поглядомъ на его творы.

I. Вѣкъ дѣтинний.

Тарасъ Григоровичъ Шевченко родивъ ся 25. лютого 1814 року въ селѣ Моринцяхъ кївской губерні, де перебували его родители короткій часъ ледви повтора року. Цѣлий свій вѣкъ дѣтинний и молодецкій провівъ Тарасъ въ Керелѣвцѣ, селѣ звенигородского пов. кївской губ., зъ вѣдки его отецъ бувъ родомъ. Родители Шевченка були крѣпаками — невѣльниками въ добрахъ дѣдича пѣмця Енгельгардта. Отець Григорій бувъ грамотний, релігійний и розумний чоловікъ. Дѣдъ Шевченка бувъ по ремеслу швець и для того то цѣла родина онѣсла прозвалась Шевченками. У Григорія Шевченка було пятеро дѣтій. Найстаршій синъ Микита, по пѣмъ донька Катерина, третій бувъ Тарасъ, четверта Ирина а наймолодшій Йосифъ. Першій роки дѣтиньства перейшли незамѣтно. До смерті матери Тарасъ живучи підъ ся крылечками не зазнавъ горя, но наступила 1823 р. си смерть, а зъ нею розпочавъ ся довгий рядъ всѣлякихъ невгодий, котрі переслѣдували Тараса ажъ до самої могили. Лишило ся по смерті матери пятеро дрібныхъ дѣтій. Отець господаръ на селѣ не мѣгъ зъ малими дѣтьми самъ жити, бувъ спонуканий у друге

одружитись. И такъ ввійшла въ дѣмъ Шевченка мачоха а въ ёи особѣ першій деспотъ для Шевченка. У мачохи були свои дѣти а що въ наслѣдокъ того сварки, лайки дома часто бувають, се кождому звѣстно — такъ само и въ домѣ Шевченка дѣяло ся. Дѣти батьківскій дѣзнавали пакости вѣдъ мачохи, а найбільше дѣставало ся молодшому и пустому Тарасови. Одного разу стоявъ на квартирѣ салдаты. Сынъ мачохи укравъ три золоті у сего салдата. Мачоха пѣдозрѣвала Тараса о крадѣжъ и мимо того, що малый страдалецъ боживъ ся на все въ свѣтѣ, що невинуватый, нѣчого не помогло, били такъ, що ледво вѣдтерли живого. Се перша кара, яку перетерпѣти мусѣвъ невинно Тарасъ. Сварня и суперечка домашня спонукали батька усунути зъ очей мачохи Тараса, бо хлопець бувъ пустый и не заявлявъ жадной охоты до господарства. Вѣддано Тараса на науку до мѣщанина Губского. Тарасъ добре и скоро всю науку Губского вивчивъ ся, но нѣчо въ свѣтѣ не могло молодого хлопця повздержати въ ёго рухливости и непосидючости. Часто утѣкавъ зъ дому Губского. Мѣжъ тымъ въ два роки по смерти матери умеръ и батько Шевченка 1825 р. Умираючи выповѣвъ важній слова, наче пророчій, на щотъ будучности сына: Синови Тарасови зъ мого господарства нѣчо не треба, вѣнъ не буде абы-якимъ чоловѣкомъ; зъ него буде або щось дуже добре або велике ледащо; для него мое наслѣдство або нѣчого не буде значити, або нѣчого не поможе.

Теперь одинацятьлѣтній хлопець ставъ круглымъ сиротою. До жита батька вяже ся ёще одна важна споминка Тараса. Вразъ зъ сестрою ходивъ на прощу до Лебединского монастыря. Тамъ бесѣдливый монахъ розказувавъ про гайдамакъ. Зъ того часу розгорѣла ся душа малого хлопця историчными споминками. Такожъ и рѣдкій дѣдо ёго причиняе ся до тыхъ оповѣданъ зъ кровавыхъ часѣвъ нашої минувшости. Мусѣли тѣ розказы сильно дуже заняти молоду душу. коли опѣселя въ повибѣмъ розвою вѣку свого памятавъ ихъ Тарасъ и передавъ намъ сей найбільшій поематъ свѣй пѣдъ заголовкомъ „Гайдамаки,* зъумѣвши въ тѣмъ творѣ оправдати передъ своимъ и обратнымъ народомъ тѣ страшній сцены, якій представили ся на Украинѣ въ минушѣмъ столѣтѣю.

Мачоха Тараса лишилась сама опѣкуинкою дѣт й, а не могучи собѣ ёще за жита чоловѣка дати рады зъ нимъ, вѣддала ёго въ тѣмъ самѣмъ селѣ Керелѣвцѣ дякови Бугорскому на науку. Тарасъ мавъ велику охоту до науки и великій зѣбѣности. Наука проте шла ёму легко, а дякъ не богато потребовавъ собѣ завдавати праць. Сей учитель Тараса бувъ то чоловѣкъ простой, паниця, любячій знущати ся вадъ слабшими, ёсли ёму хто опиравъ ся. Часті побѣдѣ дѣставали ся нашому гѣнѣви безъ всякой вини, а се впоило въ нѣмъ вѣдъ сего часу велику вѣдразу и погорду для всякого примусу. Коли Тарасови лайка и битѣ навкучились, утѣкавъ зъ початку, якъ то кажуть, свѣтѣ поза очи, ажъ наблукавшись досытъ зневоленый бувъ назадъ вернути до своего томителя. Бувъ въ сусѣдствѣ дяка Бугорского садъ селянина Жениха. Ту зѣбглець школяръ укривавъ ся неразъ черезъ кѣлька днѣвъ вѣдъ дяка заосмотрюванный въ харчѣ своимъ сестрамъ. Ту здае ся обудилась такожъ въ нѣмъ охота до рисованя. Ту зачавъ собѣ нѣсни снѣвати, зъ котрыхъ опѣсли скласти ся мали славній ёго поемы.

Маяючи вѣдъ дѣтняного вѣку велику охоту до рисованя и маларетства, постановивъ вѣддати ся тому послѣднему. Про те втѣкъ зъ Керелѣвки до Лысянки до дѣякона маляра, де хотѣвъ ся вчити той штуки. Однакожъ

тамъ не подобало ся ему и не мѡгъ привыкнути до нового свого учителя. Зъ вѡдтамъ утѣкъ въ село Тарасѡвку до дика-малыра, щѡ яславивъ ся въ окрестности образомъ великомученика Никиты и Ивана Воина, но сей Апелесъ вѣдай боючись, щобы му ученикъ хлѣба не вѡдобравъ, вѡдказавъ всякой здѡбности молодому ученикови и споглянувши на лѣву руку его, сказавъ: у тебе не ма способности иѣдо-чого, аиѣ наѣтъ до шевства або боднарства.

Утративши всяку надію стати коли-небудь хоть мірнимъ маляремъ зъ сокрушенимъ серцемъ вернувся Тарасъ въ своє рідне село Керелівку. Ту взявъ го дідичъ Енгельгардтъ въ поковй козачки 1829 р. Тарасови було тогдѣ 15 лѣтъ. Отъ се судьба молодого поета въ его дѣтнинѣмъ вѣку, якъи може не зазнавъ жадентъ поетъ. Зъ вступленѣмъ въ поковй козачки починає ся нова доба въ житю Шевченка — вѣкъ его молодечій.

II. Вѣкъ молодецкій 1829—1838.

Шевченко яко pokojовый козачокъ мавъ разомъ зъ паномъ вѣдбувати подорожя, а въ дорогѣ услугувати, — дома мусѣвъ въ кутику въ передній комнатѣ стояти тихо и очѣкувати плесканя въ долонѣ, щобы подати люльку, хоть та стояла недалеко, або налити му шклянку воды. Но вроджена зухвалѣсть характеру Тарасового нарушила неразъ приказъ паньскій. Шевченко мѣсто уважати на сѣгнали паньскій, спѣвавъ собѣ хоть не голосно пѣсни гайдамацкѣй або вѣдрисовувавъ крадькомъ образы суздальской школы, украшаючи паньскій комнаты. Охота до рисованя привела его до того, якъ передъ тымъ сказано, що втѣкъ вѣдъ дяка паницѣ, шукаючи де-инде способу до образованя своего таланту въ сѣй штупѣ — ся охота стала причиною страшныхъ побѣвъ, якѣ дѣстались вѣдъ его пана, о чѣмъ опѣсла розкаже ся. Зъ другой стороны ся охота дала самому Тарасови волю, а намъ Русинамъ и цѣлой Славянщинѣ выявила первостепенного поэта.

Енгельгардтъ ѣздивъ часто до Кіева, Вильна, Петербурга и бравъ съ собою Тараса до услуги. Въ дорожѣ на рѣзныхъ мѣстахъ ставали, а позаякъ всеюды майже якій-не-будь рисунки находили ся, збиравъ собѣ ихъ козачокъ, щобъ вернувши до дому, мати матеріалъ до вѣдрисованя. Такимъ робомъ склавъ ся спорый збѣрничокъ хоть по бѣльшой части нужденныхъ картинъ безъ вартости.

Въ часъ покоевой службы у Енгельгардта именно въ Вильнѣ случилась страшная пригода съ нашимъ поэтомъ, котра на цѣле жите врезалась въ его память и не затерлась въ его души ажъ до смерти, ось якъ оновѣдае самъ Шевченко:

„Одного разу въ часъ нашего побуту въ Вильнѣ 1829, р. 6. грудни панѣ и панѣ поѣхали на балъ въ такъ званъ ресурсы по поводу именинъ императора Николая Павловича. Въ домѣ все затихло, поснуло. Я засвѣтитъ свѣчку въ самотѣй комнатѣ, розиростеръ свои краденъ скарбы, и выбравши зъ нихъ козака Платова, взявъ ся зъ благовѣннѣмъ водрисовувати. Часъ летѣвъ менѣ незамѣтно. Вже добиравъ ся я до маленькихъ козачицъ, гарцюющихъ около копытъ генеральскаго коня, коли позадъ мене отворили ся дверѣ и войшовъ помѣщикъ за поворотомъ зъ балю. Мовъ скаженный вергъ ся на мене, накрутивъ за уши и надававъ почалюстѣй все за те, що я мѣгъ бувъ запалити не тѣлько дѣмъ но и городъ. На другѣй день приказавъ еще вѣзницѣ Сидоркови мене хорошенъко вынарити, що якъ найстараниѣше сповнене зѣстало.“

Въ Вильїѣ збѣтававъ Шевченко довѣшій часъ а паниъ пѣзнавши спосѣбнѣсть его до малярства вѣддавъ его найперше до маляра комнатного на науку а вѣдтакъ до знатного въ тѣмъ часѣ портретиста виленьскаго Лямпи, — розумѣ ся, що та неовидана опѣка надъ талантомъ Шевченка не походила зъ добраго серця, лишъ звичайно, якъ у такихъ людей буває, зъ користолюбности. Енгельгардтъ обчисливъ, що изъ здѣбного крѣпака може мати великій выгоды.

Въ Вильїѣ школярь-маляръ маючи 18 лѣтъ запѣзнавъ ся зъ одною гарною швачкою Полькою. Було то перше щире знаомство зъ особою стану некрѣпацкаго но вѣльного. Не дивниця одже, що любовь, якою до сея особы нашъ молодой поетъ розгорѣвъ, взбудила въ нѣмъ новї гадки, якї доси не приходили ему до головы. Пѣзнѣйше говоривъ вѣнъ до одного своего приятеля: „Чому то и намъ крѣпакамъ нещастнымъ не бути такими людьми якъ и инші вѣльные люде?“ Для бѣднаго сироты вѣдкривъ ся новы свѣтъ, вѣнъ почувъ въ собѣ людске достоинство, та подумавъ собѣ, що и вѣнъ мѣгъ бы въ свѣтъ вѣльнѣйше вѣддыхати. Здав ся, що тогдѣ приучивъ ся Тарасъ бодай зъ потреби польской мовы, бо швачка нѣ по велико, — нѣ по малоруски не вмѣла. Влюбленный Украинецъ якъ мѣгъ наломлювавъ свѣй языкъ для вымовы польской, — дарма — сей, що вѣдъ дѣтины черезъ кѣльканацѣть лѣтъ говорить тѣлько по руски, рѣдко такой плавно говорить по польски. Тожъ и Шевченко хотѣ силувавъ ся по польски розмавлѣти, збѣдно навертавъ на ладъ руской мовы.

Року 1832. выѣхавъ Енгельгардтъ до Петербурга и спонуканы просьбами Шевченка вѣддавъ го на науку до маляра артиста Ширавѣа. Бувъ то прикрый чоловѣкъ. Лучивъ въ собѣ прикметы дяка-спартанца, дѣякона-маляра, и дяка-хиромантика. Тогдѣ познакомивъ ся зъ своимъ землякомъ Сошенкомъ, зъ котрымъ и пѣзнѣйше збѣтававъ въ найщирѣйшихъ братнихъ зносинахъ. Сошенко бачивъ нещастны станъ крѣпацкїй Тараса а стоячи въ знаомствѣ зъ писателемъ Гребѣнкою, радивъ ся его, якъ помогчи бѣдному крѣпакови. Гребѣнка взявъ собѣ до серця представлѣня Сошенка, ставъ часто прикликовати Тараса до себе, дававъ книжки до читанч, подававъ му рѣзны вѣдомости науковы, словомъ старавъ ся доповнити всѣ недостатчѣ въ выхованю Тараса. Черезъ Гребѣнку познакомивъ ся такожъ зъ росїйскимъ писателемъ романтикомъ Жуковскимъ. Зближала ся вѣдѣнци рѣшуча хвиля въ житю поета. Року 1837. представивъ Сошенко Тараса секретаревѣ академїи художествъ (штукъ красныхъ) Григоровичевѣ зъ просьбою освободити его вѣдъ сумной крѣпацкой недолѣ. Григоровичъ передавъ просьбу Жуковскому, а сей знаючи Тараса велику здѣбнѣсть, перенявъ ся весь тогожъ высвободженемъ. Дѣло выкупу крѣпака мимо многихъ перепонъ дѣйшло до добраго кѣнца. Жуковский просивъ славного въ тѣ часы маляра Брюлова, щобъ намалювавъ его портретъ въ цѣли пустити тойже на лѣотерїю. Брюловъ приставъ на те и портретъ въ короткѣмъ часѣ выготовивъ. Цѣною того портрета 2,500 рубл. куплено 1838. р. 22. цвѣтня волю нашому кобзаревѣ. Зъ выкупленамъ на волю Шевченка починає ся нова доба въ его житю.

(Конецъ буде.)

ДОПИСЬ.

Зъ Васильковецъ д. 26. счня 1891. Справозданє.

Гусятинській вѣддѣль Товариства педагогічного подѣливъ ся для лучшого обрадованя надъ справами шкѣльними и особистими своего повѣту на кѣльця: гусятинське, хоросткѣвське, пробѣжнянське и копичинське. Учителѣ тыхъ кѣлецъ збѣждають ся по черзѣ до каждой школы, де вѣдбувають ся поучаючій вѣдчиты.

Гусятинське кѣльце вѣдъ часу своего завязаня, вѣдбуло 3 засѣданя. Перше вѣдбуло ся въ Городниці, на дня 1. листопада м. р., де то учителѣ зѣйшлись въ городѣ шкѣльнѣмъ и оглядали красній щѣвы, засадженій рукою господаря. При тѣмъ вывязала ся поучаюча згадка о ушляхотненію деревъ, бо въ кождѣй груди вѣдозвала ся жадоба, завести и у себе подобный садокъ. Потѣмъ удали ся товаришѣ до салѣ шкѣльной, де вѣдчитавъ п. Лициньскій свой темать: „Исторія калѣндарѣвъ.“ За добре оброблене сей квестіѣ, подяковали зѣбраній п. прелегентови. По тѣмъ наступила еще вымѣна гадокъ о нашѣй доли учит. и о иншихъ стосункахъ.

П. засѣданє того кѣльця вѣдбуло ся въ Личѣвцяхъ дня $\frac{7}{11}$ 890. Вѣдчитано тутъ 2 темать: П. Ливаньскій вѣдчитавъ: „Житє приватне и умысле старанихъ Грекѣвъ, ихъ релігя и митольогія.“ — Ретельна праця отримала и подяку колегѣвъ. Другій темать читавъ п. Лопушаньскій; „Читанє льогічне и механічне“; понеже часъ нагливъ, проте вѣдчитавъ той намъ лише половину, а другу залишивъ на слѣдующе засѣданє. Подяка товаришѣвъ була заплатою за понесеный трудъ.

III. засѣданє вѣдбуло ся дня $\frac{8}{1}$ 891 въ Самолускѣвцяхъ, одже въ третій день свять; згромадженій удали ся до церкви выслухали „Вечернѣ.“

Зъ поворотомъ зѣбрались товаришѣ въ школѣ п. Садовского. Тутъ згромадились и инші запрошеній гостѣ, котрымъ справа школы не єсть байдужною. Видѣлисьмо тутъ п. Лукіяновича, б. почтмайстра зъ Городницѣ а бувшого учителя и иншихъ. Зборы були досыть оживленій. Спершу докѣничивъ свой вѣдчитъ п. Лопушаньскій а опѣсля вѣдчитавъ темать по руски оброблений п. Друкъ „пѣдъ зиголовкомъ: „Вѣкъ XIX пѣдъ вглядомъ народнои просвѣты.“ Признати треба, що п. Друкъ зо свѣдомостію предмету забравъ ся до працѣ, котру намъ такъ барвно представивъ. Щира подяка була подякою за єго заняте ся народною просвѣтою.

П. Крукевичъ вѣдчитавъ свой артикулъ: „Dola nauczyciela wiejskiego,“ де дуже трафно и справедливо зѣставивъ наше утриманє на селѣ при такъ малѣй платини. Крѣмъ того, чулисьмо такожъ артикулъ „Przegląd“ пера ks. Switalskiego, де тойже священникъ збыває, яко бы учителямъ не було такъ гѣрко язь подносять въ письмахъ.

На тѣмъ засѣданю рѣшено такожъ, щобы справозданє зъ засѣданя оголошувати и въ рускѣй шкѣльнѣй часописи.

Кароль Ливаньскій,
секретарь кѣльця.

Францъ Ксаверъ Мікльошічъ.

Дня 7. марта померъ нагло у Вѣдн Францъ Ксаверъ Мікльошічъ, довголѣтній професоръ вѣденскаго університету, знаменитый ученый, першій славистъ. Зъ огляду, що мы, Русины, богато завдячуємо Мікльошічеви — насампередъ яко ученому, котрый розсѣлджувавъ нашъ языкъ и узнавъ єго самостійнось, а потѣмъ яко професорови, котрый виховавъ многихъ Русинѣвъ языкознавцѣвъ, — подаємо бодай коротко єго житєня и очеркъ єго дѣяльности.

Францъ Ксаверъ Мікльошічъ бувъ сыномъ народу словенскаго. Родивъ ся вѣнъ въ долѣшній Стирїя коло Лютомира 20. листопада 1813 р., до шкѣлъ ходивъ въ Вараждинъ и Мариборъ, а універзитетскій науки вѣдбувавъ въ Градци, де одержавши степень доктора фїлѣзофїи, ставъ професоромъ. Небавомъ схибивъ зъ тои дороги, выучивъ ся правъ, ставъ докторомъ тои галузи наукъ універзитетскихъ та вступивъ до адвоката на практику. Бувъ бы може и оминувъ ся зъ своимъ званємъ, колибъ не єго крайнѣ, знаный славистъ Кошитаръ. Той заохотивъ молодого Мікльошіча навернути назадъ и вѣддатись славянскѣй фїлѣологїи, бо запримѣтивъ въ ньмъ незвычайный талантъ до студїй на поли славянскѣй фїлѣологїи и горяче замилованє до наукъ языкословныхъ.

Яко урядникъ придворной бїбліотеки у Вѣдн написавъ вѣнъ рецензію на порѣвнюючу граматикѣ индоевропейскихъ языковъ Боппа, а небавкомъ появилась єго праця: *Radices linguae Slovenicae veteris dialecti*. Праця тї молодого Мікльошіча звернули загальну увагу ученого свѣта и єго именовали небавкомъ професоромъ старосл. языка на університетѣ вѣденскѣмъ, а за тымъ посыпались на него дальшї достоїнства: въ р. 1851 ставъ вѣнъ членомъ вѣденскѣй академїи наукъ и деканомъ фїлѣоз. вѣдѣлу, 1853 р. ректоромъ університету, 1861 р. зъ волѣ Цѣсаря доживотнымъ членомъ австрїйскѣй палаты панѣвъ, 1863 р. членомъ научной рады, а въ р. 1864 поднесено єго въ станъ лицарскїй. Пѣдъ єго рукою працювало чимало молодежи славянскѣй, зъ помѣжъ котрой не одинъ, хоть єму може и не наруку було учити ся въ Вѣдн, вѣхавъ туды лишъ тому, щоби у Мікльошіча вивчити ся славянскѣй фїлѣологїи, ба и слухачѣ иншихъ предметѣвъ фїлѣзофїичныхъ, а навѣтъ досыть часто богословы, правники и медики походження славянскѣй висувались радо на єго лекцїи, хоть, щѣ правда не много користавъ зъ єго науки нефаховый, бо професоръ опиравъ єъ вже на спорыхъ готовыхъ пѣдвалинахъ, котрий студентъ мусѣвъ собѣ придбати вже заздалегѣдъ. Взглядно найбільше число слухачѣвъ достарчала єму молодѣжь руска, потѣмъ сербска, значно менше — але все взглядно — слухали єго Чехи и Поляки. Русинъ и Сербъ втягавъ ся въ єю науку скорше, якъ иншїй, бо вже змалку привыкло єго ухо до церковного лїтературного языка, єко до кирилицѣ, тымъ самымъ одже и граматикѣ языка староболгарекѣго, або якъ єго Мікльошічъ зве старословенскѣго, не наносить Русинѣви чи Сербѣви або Болгаринѣви тѣлько трудности при вивченю, що Чехѣви або Поляковѣ. Нашї галицкїй и буковинскїй ученї мужѣ якъ Осадца, Торонскїй, Дячанъ (теперъ въ Росїи), Искрицкїй, Калужняцкїй, Гладяловичъ, Лучакѣвскїй, Ленкїй, Онишкевичъ, Смаль-Стоцкїй, се ученики славного професора Мікльошіча.

Числений а основий працѣ єго рознесли славу єго на весь свѣтъ, попередникѣвъ своихъ на тѣмъ поли науки лививъ вѣнъ дуже далеко за собою,

а не заразь и не легко дѣе ся якій епітонъ до такихъ добутковъ науковыхъ, щобъ мѡгъ стати поровень зъ Микльошичемъ, не заразь осягне хто другій тыхъ заглугъ, що вѡнъ. Языкѡвъ славянськихъ и неславянськихъ вивчивъ ся вѡнъ дуже много, а щобъ вслухатись въ звуки деякихъ зъ нихъ подорожувавъ по Італіи, Греціи, Нѣмеччинѣ, Франціи, Дальмаціи. Їго порѡвнююча граматика языкѡвъ славянськихъ єсть дѣломъ монументальнымъ, она придбала єму славу на весь свѣтъ и на всѣ грядущі вѣки.

Зъ середъ дуже довгого ряду єго праць літературнихъ, исторично-літературнихъ, лексикальнихъ и граматичнихъ, котрыхъ вычислене занялобъ тутъ занадто много мѣсяця згадаємо лишъ про *Vergleichende Lautlehre der slav. Sprachen*, бо въ тѡмъ дѣлѣ сказавъ неупереджений а учений лінгвістъ, основний знатокъ всѣхъ славянськихъ языкѡвъ и ихъ прикметъ такій же знатокъ и нашої руско-української мови, що она єсть для себе окрема самостѡйна мова, рѡдна и дорѡдна сестричка нишихъ мовъ, що становлять родину славянську.

Русины львѡвскі почитили пам'ять сего великого мужа выславши на єго похоронъ, котрый вѡдбувъ ся д. 9. марта, два вѣнци, одинъ вѡдъ товариства „Просвѣты“ а другій вѡдъ руско-народныхъ товариствъ у Львовѣ.

НОВИНКИ.

— **Комітетъ Институту руского Товариства педагогічного** вѡдъ покровѡмъ св. о. Николая ул. Театинська ч. 19 у Львовѣ подає до вѣдомости, що має въ институтѣ два мѣсяця опорожненіи. Принятій мѡжуть бути дѣти членѡвъ товариства. Оплата мѣсячна по 20 злр. а для сирѡтъ по 15 злр. — Близшій вѣдомости въ тѡмъ виглядѣ подасть секретарь комітету и. Кость Паньковскій.

— **Інспекторы школьній окружній.** Якъ подає польська газета „Szkola“, зажадала Рада школьна краєва вѡдъ всѣхъ Радъ школьныхъ окружныхъ выказу тыхъ учителѣвъ народныхъ, котрі по причинѣ своихъ зѡбностиѣ, виобразованія фахового и зѡрцєвой аплікаціѣ службовой могли бы на случай потреби бути покликаніи на посады інспекторѡвъ школьныхъ окружныхъ.

— **Катастеръ учителѣвъ стальныхъ.** Дуже хосєнну новѡсть вводитъ Рада школьна краєва въ справѣ евиденціѣ стальныхъ учителѣвъ. Въ наслѣдокъ поручена Радѣ школьной краєвой мають всѣ Радѣ школьній окружній заложити катастеръ учителѣвъ стальныхъ пѡсля формуляра, обнимаючого имя и прѡзвище учителя, студіѣ вѡдбуті, кваліфікацію фахову, дату розпочатя службѣ учительской, дату номінаціѣ сталои и т. д. Кождый округъ має зладити подобный катастеръ въ двѡхъ примѣрникахъ; одинъ лишає се въ актахъ Радѣ школьной окружній, другій буде предложенъ Радѣ школьной кр. Такъ въ Радѣ школьній краєвой якъ и въ окружній буде катастеръ доповнений новыми номінаціями, убуткомъ и т. и. Даты зѡбраній мѡгутъ послужити Радѣ шк. кр. на случай потреби до контролѣ датъ службовыхъ учителѣвъ, а навѣтъ мѡгутъ ся придати при обседахъ, переносинахъ, выборѣ управителѣвъ и т. и.

— **Наука гігієны въ семінаріяхъ учительскихъ.** Сими днями надѡбно до семінарій учительскихъ розпорядженє Міністеретва Просвѣты, зъ датою 12. сѣчня с. р., котре постановляє, що вѡдъ року школьного 1891/2 въ семінаріяхъ учительскихъ має вѡдбуватись систематична наука гігієны и соматологіѣ въ годинахъ, призначєныхъ для наукъ природничихъ, а науку сихъ предметѡвъ греба поручити спеціально до того узѡбѡненнѣмъ лѣкарямъ. Розпорядженє означає подрѣбно

години науки и жадає, щоби та наука введена була на разі лиш в тих семінаріях, де суть місцеві лікарі, відповідно узгоджені до таких викладів и котрі бы за річною платнею 100—150 зр. підняли ся сеи задачі.

— **Наука гігієни на теології.** Найвысша рада санітарна віднесла ся до єпископів з просьбою, щоби в духовних семінаріях познакомлювано питомців з головними засадами гігієни, з способами нести поміч в нещасних пригодах и т. п., щоби душпастирї, именно сільскі могли бути помічнї людем и під тым взглядом.

— **Науку зручности ручної** після шведскої системи т. зв. slöjd, субвенціонує Соєм в рік 1887 значними датками. Виділ Краєвий бажаючи одержати точні інформації о практичних результатах сеї науки, відісл ся до Краєвої Ради шкільної з просьбою о слїдуючі поясненя: 1) Чи учителі народні беручи участь в курсах феріальних науки slöjd-у, віднесли з тей науки дійсно користи, котрі бы их кваліфікували до заведеня сеї науки в школах. 2) Чи и скілько учителів, котрі з курсів феріальних науки slöjd-у користали, завело сю науку в школах. 3) Чи и які користи відносять молодіж шкільна з тей науки, а то як під взглядом практичним так и що до загального розвитку сил умыслових. — На повнішій питанні відповіла Краєва Рада шкільна Виділові Краєвому на основі реляцій, одержаних від окружних Рад шкільних, що учителі шкіль народних, котрі від часу заведеня курсів феріальних науки зручности в Кракові и Сокалі брали в них участь, віднесли з тей науки дійсні користи, так що мають кваліфікацію завести сю науку в поручених им школах. На 133 учителів, котрі до р. 1889 користали з згаданих курсів, 88 завело науку зручности в школах народних и подають ей з добрим успіхом, решта же не завела сеї науки лиш за-для недостатків фондів на закуплю потрібних до того приборів и начиня. З сеї науки відносять молодіж шкільна значні користи, як під взглядом практичним так и що до загального розвитку умыслових сил, набирає вправи и зручности в уживанню знарядів, якими зладжують ся потрібні в господарстві предмети. Після гадки Краєвої Ради шкільної виробляє також та наука у молодіж змысл спостережаня, привертає до уваги, учить точно виконувати чинности, образує змысл порядку, виробляє почутє краси и підготовляє до житя практичного а крім того заохочує загальнї людности до школи и исторично відносять фреквенцію шкільну.

— **Результат іспиту кваліфікаційного** для учителів шкіль народних в Станіславові в лютом с. р. єсть слїдуючий: До іспиту зголосило ся 9 учителів, а з них одержали патент учительскій для шкіль народних: Мих. Басараб, Винк. Електорович, Ив. Сенчина, Вас. Вусович, Ник. Фашевскій, Мар. Высоцкій; для шкіль міських більшеклясових одержав патент з відзначенєм Рудольф Остапович. Двох учителів відступило від іспиту.

— **Товариство взаємної помочи учителів и учительок у Львові.** Дня 30. січня 1891. відбули ся в будинку школи виділової женськїм ім. Ядвіги при численній участі загальні збори „Товариства взаємної помочи учителів и учительок міських шкіль народних у Львові.“ Збори отворив предсідател Товариства п. Ю. Фанфара відносячи значене велике Товариства під взглядом гуманітарним — почом відчитано з порядку дневного справовданя секретаря и касієрки, а відтак слїдував вибор предсідателя, заступника тогож и цілого виділу. Предсідателем вибрано п. Ю. Фанфару, дир. школи виділ. женськ. ім. Ядвіги, заст. п. Іос Опалка. До виділу вошли: п. И. Худецкій, п. Кр. Паклерска, п. Саб. Гофман, п. Іос. Куліньска, п. И. Солескій, а яко заступники: п. Ант. Павенцкій, п. Корн. Яворскій, п. Мар. Леваковска.

— **Лік на рака** мав вынайт и професор Мозетіг, лікар віденскій. Метода его ліченя опираєсь на том, що треба закрасити тканки рака и в сеї способ довести до того, щоби рак замер. Пробы, які робив Мозетіг, дали додатні успіх. До ліченя уживав д-р Мозетіг метил-віолету, з которого що другій день робив інжекції довкола місця, де примістив ся рак. У всіх случаях, котрі лічив д-р Мозетіг, операцію рака не можна було лікати. Д-р Мозетіг заявив, що цілком не гадає, мов бы справа ліченя рака була

его розсѣдами полагоджена, але опублікованемъ тыхъ розсѣдѣвъ можна довести до того, що щирші круги лѣкарствъ и хемикѣвъ заинтересують ся справою.

— **Уважно зъ запорошеными овочами!** Д-ръ Шніреръ оголосивъ у Wiener Medicinische Presse результаты цѣкавыхъ дослѣдѣвъ надъ запорошеными овочами. — Працюючи въ лабораторіи, казавъ вѣнъ разъ принести собѣ винограду. — Слуга прийѣхъ, а д-ръ Шніреръ, заки почавъ їсти, виполокавъ виноградъ у водѣ. Вода зажовтѣла. Се спонукало его приглянутись, чи не ма въ тѣй зачещищеной водѣ бактерій туберкулічныхъ. — Щобъ прискорити результатъ дослѣдѣвъ, зробивъ вѣнъ зъ тои воды інъекцію тремъ морскимъ свинкамъ. И справдѣ! Показалось, що запущена підъ шкѣру звѣраткамъ вода зъ ополоканого винограду викликала заназный (гальонуючій) сухоты, що було певнымъ знакомъ, що у водѣ тѣй були бакціи туберкулічній. Дальшій дослѣды въ тѣмъ напрямѣ показали, що въ порошокахъ на овочахъ и въ мікроскопійныхъ мхахъ мѣстять ся безлічъ бактерій туберкулічныхъ. Редакція W. Med. Press-ы, потакуючи выводамъ своего дописувателя, захвалює дуже ополокувати всякій овочъ передъ тымъ, заки їсть ся и обирати зъ нихъ верхню лущину, хочъ бы тѣ овочѣ, особливожъ виноградъ, були просто зъ дерева.

— **Еміграція.** Въ роцѣ 1890 прибуло до Оесѣцима, щобы выемігрувати до Америки 5.294 осібъ, именно: 4.247 зъ Галичины, 63 зъ Буковины и 982 зъ Угорщины. Зъ того числа експозитура дирекцій полиціи завернула зъ дороги задля браку водновѣднихъ легітимаций або средствъ на подорожъ 1.141 осібъ (685 осібъ зъ Галичины, 23 зъ Буковины и 433 зъ Угорщины). Найбѣльшій рухъ еміграційный бувъ въ мѣсяци цвѣтня, а найбѣльше зновъ число емігрантовъ доставивъ повѣтъ яслискій.

— **Вѣкъ звѣрятъ.** У насѣкомыхъ періодъ часу, вѣдъ хвилѣ коли животина выколе ся зъ личка, ажъ до хвилѣ коли остаточно переобразить ся, єсть безъ порѣвняня довшій анѣжъ періодъ вѣдъ тои хвилѣ переобразования взятый до кѣнца житя. Насѣкомій, коли дѣйдуть до повного розвою, а се триває часомъ роками, живуть лишъ кѣлька днѣвъ а навѣть лишъ кѣлька годинъ. — Бѣльша часть звѣрятъ безхребетныхъ, коли устаетъ рости, живе вже недовго, а такъ само має ся и зъ звѣрятами хребетными низшого ряду. Многo родѣвъ звѣрятъ росте безперервно, и ажъ въ найпѣзнійшомъ вѣцѣ находятъ на нихъ застои въ ростѣ. И справдѣ старѣсть у звѣрятъ безхребетныхъ и у рыбъ дуже коротка: перестаетъ рости, перестаетъ жити. — Всѣ хребетні звѣрята вышого ряду суть протинно уорганізовані, ростуть коротко а живуть довго; при тѣмъ періодъ знемѣчлїи старѣсти продовжаєсь неразъ дуже довго у тыхъ звѣрятъ. И такъ слонъ перестаетъ рости въ 40 лѣтъ житя, верблюдъ въ 8 роцѣ, кѣнь въ 5, вѣлъ и левъ въ 4, несъ въ 2, кѣтъ въ 1½, крѣликъ по роцѣ, а свинка морска въ 7 мѣсяцахъ. А живутъ такъ: павукъ 1 рокъ, пчѣла 4, свинка морска 6—7, вывѣрка 7, заяць 7—8, крѣликъ 8—10, угоръ, дрѣбъ, коза, вѣнця 10, кѣсъ 10—12, бажантъ 15, левъ 16, антильѣпа 16—18, вѣлъ, левъ 15—20, малпа 16—20, кѣтъ 18, рыкъ 20, корѣва, свиня, голубъ, вовкъ, капарокъ, олень, медвѣдъ 20, оселъ 20—25, несъ 23—28, тигръ 25, кѣнь 25—30, бѣбръ, гусъ 50, верблюдъ 50—60, орелъ, ворона, крокодилъ, павугай, пава, черепаха, лебѣдъ 100, карпъ 100—150, слонъ 150—200. Періодъ часу росту єсть означеный точно а водношене его до довготы житя єсть якъ 1 : 5.

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Рудкахъ розписує днѣ 5. лютого 1891 д. Ч. 81. зъ речницемъ до кѣнца марта с. р. конкурсъ на слѣдуючій посады: а) при 4-кл. шк. мѣш. въ Рудкахъ, зъ лѣ. в. полѣ, 2 посады зъ пл. 450 злр. и 45 злр. на мешканє; б) при 2-кл. шк. въ Рѣмнѣ, зъ лѣ. в. полѣ, посада мол. учит. зъ пл. 240 злр.; в) при 1-кл. шк. єт. зъ пл. 300 злр. — а) зъ лѣ. выкл. рус.: 1. въ Хишевичахъ, 2. Колбайовичахъ, 3. Колодубахъ, 4. Ляшвахъ

завязанныхъ, 5. Новосѣлцѣ гост., 6. Татариповѣ, 7. Берѣжи; 6) зъ яз. выкл. поль: 8. въ Михалевичахъ; в) при шк. фѣл. зъ пл. 250 злр. зъ яз. выкл. рус.: 1. въ Беньковѣй вишни, 2. Блосви долѣшнѣй, 3. Чуловицяхъ, 4. Голодобѣцѣ, 5. Горожанцѣ малѣй, 6. Кѣцку, 7. Новосѣлахъ опарскихъ, 8. Подольцахъ, 9. Поверхонѣ, 10. Рычиковѣ, 11. Роздѣяловичахъ, (платня въ готѣвѣ 225 злр. 77 кр. и ужитокъ 5 м. 803 $\square$ грунту), Ванковичахъ.

Ц. к. Рада школьна окр. въ Перемышлѣ розписуе конкурсъ д. 12 лют. 1891 р. Ч. 2 8 зъ речинцемъ до конца марта на слѣдующіе посады: I. При шк. ет. 1-кл.: 1. въ Баховѣ, 2. Борисовичахъ, 3. Бушковицахъ, 4. Дусовцахъ, 5. Мацковичахъ, 6. Малковичахъ, 7. Подмойсцахъ, 8. Рускомъ селѣ, 9. Фредрополѣ, 10. Буцовѣ зъ рѣч. пл. 300 злр., вѣльнымъ мешк. и ужиткомъ меншого або большого огорода II. При шк. фѣл.: 11. въ Даровичахъ, 12. Косеничахъ, 13. Лучицахъ, 14. Новосѣлахъ, 15. Островѣ подѣ Перемышлемъ, 16. Розубовичахъ, 17. Сѣрабѣстахъ, 18. Княжичахъ, 19. Середнѣй, 20. Сѣльниці зъ пл. 250 злр., вѣльн. мешк. и уж. огор. въ выѣмкомъ поз. 14 и 16. III. При шк. 3-кл.: 24. въ Нижанковичахъ: а) пос. старш. учит. зъ пл. 300 и 10% на мешкане; б) молодшого учителя зъ пл. 200 злр. и 10% на мешкане. У всѣхъ поданныхъ школахъ, зъ выѣмкомъ подѣ поз. 12., 22., 23. и 24. есть языкъ выкладовый рускій.

Ц. к. Рада школьна окр. въ Жидачевѣ розписуе дря 15. лютого 1891. Ч. 367. зъ 6-недѣльнымъ речинцемъ конкурсъ на слѣдующіе посады: А) при шк. ет. 1 классовыхъ: 1) въ Буяновѣ, 2. Цуцуловцахъ, 3. Черниці, 4. Деменьцѣ лѣснѣй, 5. Деменьцѣ поддѣстрянскѣй, 6. Дубравцѣ, 7. Дерзовѣ, 8. Гаявѣдахъ, 9. Иванѣвцахъ, 10. Ялкѣвцахъ, 11. Юсентицахъ, 12. Которынахъ, 13. Ляховичахъ зарѣчныхъ, 14. Ляховичахъ подорожныхъ, 15. Любши, 16. Махлинці, 17. Мѣлеховѣ, 18. Мѣльниці, 19. Новѣмъ селѣ, 20. Пчанахъ, 21. Покровцахъ, 22. Тейсаровѣ, 23. Волиці гнѣздычѣвскѣй, 24. Жиравѣ зъ пл. по 300 злр., вѣльн. мешк. и уж. 1 мрг. огор. (арт. 16. уст. зъ д. 1. сѣчня 1889.). Б) при шк. фѣл.: 25. въ Баличахъ подорожныхъ, 26. Бережниці королевскѣй, 27. Иловѣ, 28. Изидорѣвцѣ, 29. Ківиці, 30. Корѣвцѣ, 31. Лютиницѣ, 32. Лысковѣ, 33. Межирѣчахъ, 34. Мѣльнескахъ, 35. Облѣзниці, 36. Протесахъ, 37. Тарнавцѣ, 38. Устю, 39. Журавковѣ зъ пл. исюды 250 злр., вѣльн. мешк. и уж. 1 мрг. огор. Языкомъ выкл. въ шк. под. подѣ 2, 5, 20, и 34 есть языкъ польскій, въ шк. п. 16. нѣм., п. 19. польско-нѣмецкій, а у всѣхъ нишихъ рускій языкъ выкладовымъ.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Коломынѣ розписуе д. 8. лютого с. р. Ч. 192. зъ речинцемъ до 25. марта с. р. конкурсъ на слѣдующіе посады: а) Въ шк. ет. въ Коринчи зъ пл. 400 злр., въ Турцѣ зъ пл. 400 злр. (въ те вчислѣ ся дохѣдъ 8 злр. зъ 620 $\square$ сяжи. огор.) и въ Виногородѣ зъ пл. 300 злр. Языкъ выкл. руск. б) въ шк. фѣл. на Маріагѣльцѣ въ Коломынѣ зъ пл. 360 злр. Языкъ выкладовый нѣмецкій. в) Въ шк. фѣл. въ Черемховѣ, Дебеславцахъ и Камѣницѣ малѣй зъ пл. рѣч. по 250 злр., въ цѣ вчислѣ ся дох. зъ огор. Языкъ выкл. руск.

Ц. к. Рада школьна окружна у Львовѣ розписуе д. 15. лютого с. р. Ч. 478. зъ речинцемъ до конца марта с. р. конкурсъ на слѣдующіе посады: I. При шк. ет. зъ пл. 300 злр., вѣльн. мешк. огор. и 1 мрг. поля въ громадахъ: 1. Хросѣ старѣмъ, 2. Черепѣ, 3. Глинѣй, 4. Грядѣ, 5. Каменополѣ (232+68 въ нат.), 6. Красовѣ (297+3 пл.), 7. Лѣсеницахъ, 8. Маличковицахъ, 9. Миклашовѣ, 10. Милатовичахъ, 11. Мѣсткахъ, 12. Пикузовичахъ, 13. Полянѣ (295+5 въ нат.), 14. Серокахъ коло Щирці, 15. Щирці 4-кл.; посада стар. учит. зъ пл. 450 злр., сягѣ дровъ и 45 злр. на мешк. 16. Толшовѣ, 17. Замаретыновѣ 4-кл. мол. учительки зъ пл. 300 злр. II. При шк. фѣл. зъ пл. 250 злр., вѣльн. мешк., огор. и 1 мрг. поля въ громадахъ: 1. Бѣсѣвка, 2. Бжуховицѣ, 3. Черкасѣ, 4. Горбачѣ, 5. Ковницѣ, 6. Пенѣляны, 7. Полянка, 8. Сѣдлѣска (245-35+8.65 въ нат.), 9. Сердицѣ, 10. Стронятинѣ.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Борщовѣ розписуе конкурсъ д. 30. сѣчня с. р. Ч. 67. зъ речинцемъ до 30. марта с. р. на слѣдующіе посады: 1. на пос. мол. учит. при 3-кл. шк. мѣш. въ Борщовѣ зъ пл. 270 злр. и 10% додаткомъ на мешк., 2. на посаду мол. учит. при 2-кл. шк. мѣш. въ Мѣльниці и Корѣвцѣ зъ пл. по 270 злр. и 10% дод. на мешк.; 3. При шк. 1-кл. ет. зъ пл. 300 злр. и вѣльн. мешк.; въ Бабнянцахъ коло Кривчиці, Худыковцахъ, Худыбѣцахъ, Горешовѣй, Мушкатѣвцѣ, Нѣвѣрѣ, Новосѣлцѣ надѣ Збручемъ, Окопахъ, Олексинцахъ,

Сковатинѣ, Шершенѣвцяхъ, Шунарцѣ, Шисковцяхъ, Тарнавцѣ, Турилчѣ. 4. При шк. фѣл. зъ пл. 250 злр. и вѣлн. мешк.: въ Бабинцяхъ коло Звенигороду, Бережанцѣ Бѣловцяхъ, Боньшкѣвцяхъ, Бурдаковцяхъ, Дзвиняцѣ, Звенигородѣ, Гусатинѣ, Юріимнолі, Купартинцяхъ, Михалѣвцѣ, Пилатѣвцяхъ, Сапоговѣ, Трубчанѣ, Пѣдерилинѣ, Вербѣвцѣ, Верхняковцяхъ коло Борщова, Залучѣ и Зелинцяхъ.

Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Цѣшанѣ розписує конкурсъ д. 15. лютого с. р. Ч. 104. зъ речинцемъ до б. цѣтня с. р. на слѣдующей посады: а) При шк. ет. 1-кл. зъ пл. 300 злр. и вѣлн. мешк.: 1. въ Диконѣ новѣмъ, 2. Горайцѣ, 3. Кобыльницѣ волоскѣй, 4. Коровницѣ голодовскѣй, 6. Нѣмстовѣ, 7. Улазовѣ, 8. Залужѣ. б) При шк. фѣл. зъ пл. 250 злр. и вѣлн. мешк.: 9. въ Бѣгалцяхъ, 10. Фрайфельдѣ, 11. Футерахъ, 12. Коровницѣ лѣсовѣй, 13. Мещанинѣ, 14. Подемцинѣ, 15. Сухѣй воли. Въ школахъ нѣдѣ 6., 10., 13. азыкъ ныкш. польскій, у вѣсѣхъ иншихъ рускій.

— Именованя. Ц. к. Рада шкѣльна красва замѣеновала тымчасового учителя, Миханла Евстахевича въ Журавнѣ стал. учит. молодш. 2-кл. шк. ет. въ Роздатѣ; тымчасового учит. управл. Стан. Глаговского, въ Жовквѣ, стал. учит. управл. другон 4 кл. шк. ет. муж. въ Самборѣ; стал. учит. шк. фѣл. въ Оскресницѣхъ, Евстахія Любку, стал. учит. шк. ет. въ Володимирцяхъ; тымч. учит. Николас Никитку въ Гербуртовѣ, сталымъ учит. шк. ет. въ Заланѣвѣ; стал. учителя Романа Зобкова въ Долгѣй Войнилѣвскѣй, стал. учит. молодш., управляючинѣ школою фѣліяльною въ Явчу; тымч. учительку Марію Порубальску въ Рогатинѣ, стал. учителькою молодш. 4-кл. шк. ет. женск. въ Рогатинѣ; тымч. учит. Александра Дещаковского въ Млишовицяхъ, ет. учит. шк. ет. въ Козельникахъ; тымч. учит. Йосифу Мрувчиньску въ Рогатинѣ, стал. учителькою молодшою 4-кл. школою ет. женскою въ Рогатинѣ.

Переписка редакціѣ. П-ъ Ю. Н. Ваша розвідка буде въ 7. числ. друкована. Просимо о дальшій працѣ.

Чому правдивий

якорній коробки зъ камѣнчиками до будовы

такъ улюбленій? Бо они не такъ якъ иншія забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и наукаюче занятє, и що они зѣ взгляду на тривалѣсть суть найдешевшою забавкою. Бо вѣдтакъ и родичамъ подають они приємну розривку справдѣ прегарными видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартѣстныхъ пѣдробленъ, сей най вѣдкине кожду коробку безъ нашої фѣрмы и марки фабричної „червоній якорь“ яко фалшиву. Илюстрованій цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Рѣхтеръ & Кѣмпн., Вѣдѣнь,
Nibelungengasse 4.

Предилата:

на півъ року
1 ар. 60 кр., на
цѣлий рікъ 3 ар.

—>—<

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.

—>—<

Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждого мѣсяца.

Коротка історія педагогівъ.

(Після нѣмецкого.)

П л а т о н ъ.

Переказъ одинъ каже: Сократъ оповѣдавъ своимъ приятелямъ, що молодий лебѣдь злетѣвъ зъ престола Ероса, бога любви и приязни, на его колѣна а зъ вѣдси взнѣсъ ся спѣваючи до неба. Ледвѣ скінчивъ оповѣданє, стає передъ нимъ Платонъ, котрого привѣвъ отецъ просячи Сократа, щобъ го прийнявъ мѣжъ своихъ ученикѣвъ. Сократъ урадований сказавъ тѣ слова: Бачите лебедя мого сну; и не завела го ворожба.

Черезъ вѣсімъ лѣтъ, почавши вѣдъ двацятото року свого житя, бувъ сей дуже талановитый молодець найвѣрнѣйшимъ ученикомъ Сократа.

Платонъ, властиво Аристокль, дѣставъ свое имя ажъ пізнѣйше, чито задля широкихъ грудей и чола чито задля широко плывучои бесѣды. Бувъ вѣнъ сыномъ Аристона и Періктіоны и родивъ ся 429 пер. Хр. въ Атенахъ, після иншихъ на островѣ Египъ. Дѣставши старанне вихованє підъ взглядомъ духа и тѣла прийшовъ Платонъ до Сократа, покинувъ по его смерти Аteni и пішовъ до Метары до філософичной школы Евкліда. Опісля вѣдбувъ далеку мандрѣвку по Італіи, вѣдѣдавъ Африку и Бгипетъ и удавъ ся вѣдтакъ до Сициліи, де наразивъ ся на небезпеченство утраты житя задля свого вѣльнодумства супроти тамошного тирана Діоніза. Въ 36. роцѣ свого житя вернувъ назадъ до Атенъ и вчивъ тамъ зъ великимъ поводженемъ. По разѣ другій пішовъ до Сициліи, щобъ подавати науки молодшому Діонізови, щобъ го виобразовати на людяного правителя, но наразивши знову свое житє на небезпеченство, вернувъ до свого рѣдного мѣста, щобъ вже нѣколи его бѣльше не опускати. Посвятивъ вѣнъ свое житє пізнаню себе, образованию, научаню словомъ и письмомъ. Умеръ 348. пер. Хр. маючи лѣтъ 82.

Передъ брамою мѣста мавъ свѣй власный просторый огорождъ, засаженный тѣнистыми деревами. Ту збудувавъ собѣ мешканє, а музамъ храмъ. Ту громадивъ коло себе ученикѣвъ и приятелѣвъ. Те мѣсце звалось зъ давнѣ давна академією а ученикѣвъ называли такожъ академіками. Після поглядѣвъ Платона божество не єсть властиво сотворителемъ свѣта,

єсть тільки тимъ, що вже існуючу матерію дальше виобразовує. Въ снѣ матеріи бачити треба жерело зла. Противъ розорюючого дѣлаи и сили зла дѣлає безвинно божество. Платонъ думавъ, що душѣ людскій вже існували передъ своимъ сполученіємъ зъ тѣломъ. Тѣло людске призначене для душѣ за кару. Задля того такожъ и натура чоловіка має двойкій нахлѣнѣ, она хитає ся межи добримъ и злымъ. Лишь честнота, одже побѣда надъ злымъ, зможе го піднести назадъ въ давнѣйшій блаженний станъ, въ противнѣмъ случаю сходитъ вінъ що разъ низше и низше до звѣрчої натуры. Платонъ порѣвнує проте чоловікѣ зъ запряженими крылатыми кѣньми підъ однимъ вѣзникомъ. Одинъ кѣнь добрый зъ природы своєї, бѣлий барвы и гарний стати; другій чорний, гладкій и злий. Иде о те, котрому коневи вѣзникъ себѣ то людска воля и розумъ, вѣддаєть першенство и пѣсля того показує ся людска душа доброю або злою, пѣсля сего рѣшає ся єи пѣзнѣйша судьба.

Платонъ сполучивъ зъ державою такожъ и вихованє. Вінъ хотѣвъ бачити въ державѣ средство, за помочію котрого можна бы певнѣйше осягнути цѣль вихованя. Въ своємъ писемъ о правахъ єишеує вѣзрцеву державу республіканську зъ трома головними станами, управителями, оборонителями (воєвниками) и людомъ. Вінъ бажає спѣльности майна и дѣтій, якъ и публичного вихованя тыхже, щобы усунути тільки всякій змаганя до окремишности. Притѣмъ треба запримѣтити, що Платонъ хотѣвъ ажъ тогдѣ мати сей устрѣй державный, коли бы люде дѣйшли до вѣдновѣдної моральної зрѣлости, и що єи основою мала бути строга честнота.

Вихователя ставляє Платонъ дуже високо, а кождый праводатель має пильно звертати увагу на сей станъ. Слѣбъ чоловікѣ зрѣєть безъ вихованя, бувъ бы се найдикшій звѣрь, якого земля выдати може. Єго педагогика звертаєсь єще до часѣвъ передъ народженіємъ чоловіка, подає приписы що до супружества, що до вѣку женихѣвъ, що до ихъ здоровья, характеру и майна. Властивє вихованє тревало вѣдъ першихъ рокѣвъ дѣтинства ажъ до укѣнченя молодечого вѣку, а вѣдтакъ слѣдовало образованє вѣку мужеского.

Платонъ основувавъ цѣле образованє молодежи на релігій и клавъ прѣте велику вагу на спѣльные публичне почитанє божества. Вінъ не лишавъ людемъ що до сего свободну волю. Дѣти мали родителѣвъ и дорослыхъ поважати, слухати ихъ та любити. Всякій провины пѣдъ тымъ зглядомъ судились въ окремихъ судовѣмъ трибуналѣ, въ котрѣмъ засѣдали шѣстьдесятьлѣтній мужъ и батьки.

Ново народжений дѣти мало ся пѣсля Платона часто выносити на вѣльний, свѣжій воздухъ, щобы ся въ той спѣсѣбѣ скрѣпляли. При веденію малыхъ дѣтій треба зважати на те, щобы були веселыми. Задля того клавъ вінъ велику вагу на щасливый вибѣръ няньокъ. Такожъ уважавъ вінъ за вѣдповѣдне, щобъ дѣти заправляти до рѣвномѣрного уживаня обохъ рукъ.

Вѣдъ третого року житя, одже вѣдъ коли дѣтина стане говорити треба їй подавати забавки, уряджувати игры, вѣдновѣдний розвитокъ єи духа, єи склонностямъ. Платонъ завважає зовсѣмъ слушно, що часто можна зъ вибору забавокъ вносити о будучѣмъ званію дѣтими. Вінъ остерѣгає остро, щобы не робити многихъ и частыхъ змѣнъ въ играхъ, бо черезъ те выроблюють ся змѣний характеры, и вказувавъ на те, що черезъ добрый вибѣръ забавокъ дає ся вже дуже рано дѣтинѣ спѣсѣбнѣсть до набутя неодной

вѣдомости и зручности. Вѣнъ бажає, щоби для маленькихъ дѣтѣй вѣдъ третьего до шестого року були въ мѣстѣ рѣзній зборовѣ мѣсяця пѣдъ доглядомъ умныхъ няньокъ. Плятонъ поручає передовсѣмъ пильнувати дуже тѣ дѣти, щѣ вызначують ся красою тѣла и духа, бо такі дѣти можуть лихимъ вихованємъ найскорше попсовати ся, противно пѣдъ вѣдповѣднымъ проводомъ могли бы стати найблагодороднѣйшими людьми.

Учитель має удержати свою повагу не карами лишъ своими душевными и моральными добрыми прикметами. Тѣлесныхъ каръ треба уживати дуже мѣрно а передовсѣмъ лишъ тогдѣ, коли бы дѣти не поважали старшихъ. Но се має вѣдбуватись безъ всякои пристрасти. У родителѣвъ и вихователѣвъ має бути завсѣгды почуте чести та соромливѣсть, они повинни усувати зъ очіѣ молодежи все, щоби обижало єѣ обычайнѣсть и соромливѣсть.

Плятонъ поручає роздѣль хлопцѣвъ вѣдъ дѣвчатъ вже зъ укнченимъ шестымъ рокомъ житя. Однако зъ того не можна вносити, будѣто бы вѣнъ не дбавъ про женщины. Противно, Плятонъ думає, щѣ держава, котра занедбує вихованѣ женщинъ, сповняє тѣлько до половины свои обовязки зглядомъ образования своихъ горожанѣ. Въ тѣмъ нѣшовѣ вѣнъ трохи за далеко, бо домагавъ ся для дѣвчатъ въ своѣй идеальной державѣ гимнастичныхъ и вѣвничихъ вправъ.

Якъ Плятонъ жертавъ вже на няньки свое пильне око, такъ само жертавъ и на пѣзнѣйшихъ педагогѣвъ, котрі мали молодѣжь не тѣлько проважати на игры и торжества, але такожъ хоронити єѣ вѣдъ лихого товариства. Велику вагу клавъ Плятонъ на те, щѣбъ молодѣжь приставала лишъ зъ добрыми людьми. Щѣбъ не дати способности до якогонибудь зѣпсути, не дозволявъ водити молодѣжи до театру, табору вѣйсового або на зборы народнѣ.

Наколи Плятонъ поручавъ гимнастику, то дѣлавъ се не лишъ для того, щѣ въ гимнастикѣ бачивъ средство до образования тѣла, але такожъ хотѣвъ, щѣбы ублагородняла ся нею и душа. Образование тѣла и душъ мало поступати рѣвномѣрно. Вѣдъ вага, не сила Геркулеса, мала бути цѣлю вправъ гимнастичныхъ; вѣдъ вага почиває головно на побѣдѣ змысловыхъ жадѣбъ и на повдержливѣости. Такожъ и танецъ зачислявъ вѣнъ до вправъ гимнастичныхъ, но зъ другой стороны выступавъ противъ всякихъ двозначныхъ, неморальныхъ танцѣвъ. Вѣнъ бачивъ въ танци средство, при помочи котрого можъ було набрати гнучкости, благородной поставки и красоты тѣла.

Зъ укнченимъ десятимъ рокомъ житя починає ся властива наука и то найперше читаня и писаня. Буквы має ся окомъ и ухомъ добре розрѣзнити, щѣбъ запобѣгти помѣшаню.

Поезію не уважавъ Плятонъ за вѣдповѣдну для образования молодѣжи. Пѣсля єго гадки поезія приносить для молодежи велике небезпеченство. Всюды маємо змагати до яснѣго, правдививѣго пѣзнаня рѣчи а поетъ мимохѣтъ уноситъ ся въ своѣмъ одушевленю, котре му дало божество, въ такій станѣ, такє положенѣ, котрѣ иногдѣ зовсѣмъ не вѣдповѣдають дѣйствѣности, прямо супротивляють ся правдѣ. —,Добрѣ казки, если въ нихъ задержуютъ ся приписанѣ правила, суть вѣдповѣднѣ для образования молодежи, лишъ не вѣльно нѣ въ словѣ нѣ въ образахъ высмѣвати горожанина. Такожъ и музыка єсть головнымъ средствомъ образования хлопцѣвъ въ часѣ вѣдъ 14. до 16. року житя; треба лишъ выбирати добрѣ музичнѣ кусники, уникати всякихъ нѣжныхъ, жалѣбныхъ тонѣвъ. Вагалѣ треба судити музику не пѣсля змысловыхъ приватностей, якѣ справляє сему або тому.

Математичні науки, передовсім арифметику цїнив Платонъ дуже високо, позаякь нїяка инша наука не виплаває лучше и хосеннїйше на ладъ въ домашнихъ и публичнихъ справахъ и не веде до правды зъ бѣльшою певностію.

Платонъ уважавъ вкѣнци цїле житє за школу, въ котрѣй нїколи не устає наука, задля чого у него розтягало ся образованє фїлософѣвъ и володѣтелѣвъ такожь вѣдъ 35. до 50 року житя. Що до того послѣдного заслугує на увагу еще и се єго реченє: „Хто нїколи не служивъ, сей не зможе нїколи стати добрымъ володѣтелемъ. Проте дѣтина має вже рано вчити ся, не тѣлько однимъ повелѣвати, но и другихъ слухати!“

(Дальше буде).

ДЕЩО О РЕВІЗІЇ РУСКИХЪ ПѢДРУЧНИКѢВЪ ШКОЛЬНИХЪ.

Пѣсля зарядженя властїй школьныхъ має покликана комісія заняти ся дальшою ревїзією пѣдручникѢвъ для школъ народныхъ.

Тота комісія вже переробила *Elementarz* и першу часть пѣдручника до науки языка нѣмецкого для третей класы школъ народныхъ. Теперъ прїйдуть такожь пѣдъ обрады пѣдручники до науки руского языка. Ширишому загалови незвѣстний вправдѣ складъ той комісії, але вжежь було бы хосенимъ и навѣтъ пожаданимъ, щоби сею справою занявъ ся такожь якъ найширшїй кругъ учителѣвъ школъ народныхъ, особливо зъ вєхѣдной части краю, въ котрѣй рускій языкъ въ школахъ єсть выкладовымъ и предметомъ обовязковымъ. Учителѣ своєю довголѣтною и випробованою практикою въ понайдалшихъ закуткахъ краю выслѣджують неразъ не одну хибу, недокладнѣсть або непрактичнѣсть въ укладѣ теперъ уживанихъ пѣдручникѢвъ, о котрѣй не одному и не сніло ся.

Звѣстна рѣчь, що чимъ бѣльше замѣтного матерїалу назбирає ся, тымъ докладнѣйша редакція пѣдручникѢвъ школьныхъ може выйти зъ ревїзії покликаної комісії. Доказомъ того хотя бы укладъ нового *Elementarz*-а и пѣдручника до науки языка нѣмецкого (перша часть), о котрыхъ въ справозданяхъ зъ окружныхъ конференцій и на зборахъ учительскихъ кружкѢвъ, якъ такожь знанихъ практикѢвъ и методикѢвъ въ загалѣ користо говорити ся. А вѣдомо, що учителѣ зъ цѣлого краю надсылали свои працѣ и замѣтки до нового *Elementarz*-а, тожь комісія ревїзїйна мала чимъ покористуватись.

Но що до переробленя и уложеня пѣдручникѢвъ до науки руского языка чомусь до теперъ еще нѣхто не вѣдозвавъ ся. На загальнихъ зборахъ руского товариства педагогїчного пѣднѣсь бувъ оденъ зъ членѢвъ гадку, щоби Выдѣлъ товариства занявъ ся ревїзією и переробленємъ рускихъ читанокѢвъ. Але позаякь вже тоту справу поручено спеціальной комісії, то учителѣ повинни єть теперъ надсылати свои працѣ, замѣтки и выслѣдженї хибы въ теперѣшнѣмъ укладѣ рускихъ читанокѢвъ и высказати прилюдно въ „Учителю“ або въ другихъ фаховыхъ часописяхъ свои гадки, якого напрямку (директивы) треба бы держати ся при новѣмъ укладѣ рускихъ читанокѢвъ и якїй матерїалъ въ нихъ належить узгледнѣти и помѣстити; а то тымъ бѣльше, що читанки для школъ сѣльскихъ и маломѣсточковыхъ будуть мати вѣдмѣнний укладъ и змѣсть вѣдъ читанокѢвъ для школъ бѣльшихъ мѣсть.

Тогда буде можна сподівати ся, що укладъ въ новыхъ читанкахъ буде практичний а змістъ матеріалу добрый и добѣрный.

Особливо при ревізіі рускихъ читанокъ для школъ народныхъ належало бы узгляднити и поправити, ось що: 1. Орфографію після найновѣйшихъ основъ рускои правописи т. є. після граматики Д-ра Омеляна Огоновского; 2. заступити невідповідні и перестарѣлі слова чисто народными; 3. поправити стиль; 4. декотрі уступы безъ бѣльшой вартости моральнои и практичнои заступити новими, о скѣлько можна оригінальними.

При тѣмъ було бы пожаданимъ, щоби видавництво рускихъ книжокъ школьныхъ (Ставропигійскій Институтъ) справило докладно похибки друкарскій при новѣмъ накладѣ, бо трапляє ся, що похибки повтаряють ся заведѣды вѣдъ початку першого накладу, а то дуже некористно впливає на молодѣжь школьну, котра тими похибками въ книжкахъ хоче оправдати свои въ письменныхъ výroбахъ. Добре було бы такі поправки похибокъ друкарскихъ поміщувати при кѣнци підручника, позаякъ дѣти такожъ обовязані, похибки въ письменныхъ výroбахъ зроблені, при кѣнци задачъ поправити.

Такожъ издавництво рускихъ книжокъ школьныхъ повинно постарати ся заразъ, хотяй бы зѣ взглядѣвъ на власный хосенъ, о перевѣдъ підручника до науки нѣмецкого языка и рахункѣвъ на рускій языкъ, скоро лише школьні власти впровадять ихъ въ школахъ народныхъ, бо въ рускихъ школахъ наука на підручникахъ зъ польскимъ текстомъ поступає пиняво и черезъ то терпѣть поступъ въ науцѣ.

Тыхъ кѣлька гадокъ даю до прилюднои вѣдомости, позаякъ о ревізіі рускихъ книжокъ до теперъ нѣгде не згадує ся, а то дуже важна справа въ розвою нашого школьництва. Думаю, що Ви. Товаришъ зволять всесторонно обдумати, якій матеріалъ и якій укладъ має мѣстити ся въ новыхъ читанкахъ, и свои працѣ и замѣтки надѣшлють Ви. Редакціі „Учителя“, котра певне не вѣдмовить ихъ поміщення въ своѣй часописи, а черезъ прилюдне омовленє такъ важной справы, якою єсть улѣпшенє рускихъ читанокъ школьныхъ, прислужать ся тымсамымъ до успѣшного розвою и поступу науки въ нашихъ школахъ народныхъ.

О. Власійчукъ.

„Похоронъ жебрака.“

Препарація до 66. уступу въ руской читанцѣ для другой класи школъ народныхъ.

Уступъ сей лучить ся зъ уступомъ 103 Arcyksiąże Karol зъ першои читанки польскои. Цѣль: Вzbудити въ маленькихъ слухачахъ цѣкавость до подѣи минувшости, оставити въ молодыхъ сердцахъ ихъ образъ незатертый красныхъ дѣлъ историчнои особы, котра бы яснѣла имъ на будучиность черезъ цѣле житѣ.

Повѣдаю: Каждый зъ насъ має родичѣвъ. Родичѣ, особливо отецъ старає ся о удержанє цѣлои родины. Нынѣ будемо читати и говорити такожъ о вѣтци добромъ, котрый має міліоны и міліоны дѣтей бѣдныхъ и богатыхъ, котрого челядка великій обширь землѣ заняла. Вы може дивуете ся? Слушайте!...

Цесарь Франць называвъ ся сей отецъ и бувъ дѣдушкою нашего Найяснѣйшого Пана. Уродивъ ся въ р. 1768, дѣтиною бувъ дуже чемнимъ, хлопцемъ учивъ ся пильно, заявлявъ незвичайну витривалость въ науцѣ, тожъ и не дивниця, що аще въ глубокой старости сливъ зъ великою пам'ятю и знаня законѣвъ державныхъ.

Двадцять чотыри лѣтъ мавъ, якъ вступивъ по вѣтцю своїмъ Леопольдъ II. на престолъ яко цесарь нѣмецкій Франць II. и такимъ способомъ оставъ батькомъ многихъ мільонѣвъ народа.

Въ тѣмъ часѣ були на свѣтѣ великій вѣйны, а найбільше изновлювавъ ихъ цесарь французскій, великій воѣвникъ Наполеонъ I. и нападавъ на нашу державу ажъ чотыри разы. Братъ цесарскій архикнязь Кароль, бувъ такожъ славнымъ воѣводою-богатыромъ побивъ Французѣвъ кѣлька разѣвъ, а навѣтъ зъ самымъ Наполеономъ змѣривъ ся підъ Аспернъ недалеко Вѣдны, побивъ досадно его смѣливе воѣско.

Однакожъ цесарь Франць, отецъ бѣдныхъ и богатыхъ дѣтій, заключавъ миръ та згоду, намятаючи, що „людска кровця не водиця, проливати не годить ся“ и Господь надгородивъ побожного и добротливого монарха за его благородный намѣреня: Наполеонъ I., що хотѣвъ цѣлий свѣтъ завоювати, згинувъ марно на безлюдномъ островѣ на морю; цесарь Франць одержавъ зновъ всѣ краѣ підъ свое пановане; воѣвъ называвъ ся покинѣйше цесаромъ Австрій Францомъ I. Пановане его въ часѣ покою було загѣдне, справедливѣе, вѣтцѣвске, народы переболѣли нещастя, страты, горя дѣланъ въ часѣ вѣйны, стали вѣддыхати свободно. Цесарь ѣздивъ теперъ по своихъ краяхъ, а народы витали его зъ радостію всюды якъ вѣтця.

Въ уступѣ, котрый будемо читати, азибуємо цесаря въ Баденъ недалеко Вѣдны. Мавъ тогдѣ 64 лѣтъ, послушайте зъ увагою, що оно того разу лучило ся.

Методичне переведене уступу:

І. Встрѣча цесаря зъ вмерцѣмъ.

Чимъ рѣжнить ся похоронъ богача вѣдъ похорону бѣдака? — При першѣмъ бачимо много людей, процесію, свѣтло, священникѣвъ, снѣвъ, плачѣ, мовы надгробній, вѣнцѣ, цвѣты и т. п. а при другѣмъ того всего назамѣтно. Баденъ сливе зъ купелѣвъ сѣрчаныхъ... Чи цесарь засѣдно въ нѣмъ перебувавъ? — Тѣлько часами. — Въ якѣй порѣ дня можна було его бачити на мѣстѣ? — Вечеромъ, бо тогдѣ любивъ проходжувати ся. — Въ якѣй цѣли робивъ тѣ прогульки? — Для приятности. — Когожъ встрѣтивъ разъ переходячи мѣстомъ? — Чотырохъ людей, що несли покійника на цинитаръ. — Якъ иначе называе ся цинитаръ? — Кладовище, кладбище. — Чие тѣло знаходило ся въ домовинѣ: богача, чи бѣдака? — Бѣдного чоловіка. — Зъ чого можна було вносити, що се бѣдакъ якійсь умеръ? — Нѣхто бѣльше не ишовъ за нимъ кромѣ гробарѣвъ, а сама домовина була дуже лихонька.

Цесарь покивавъ головою..., що се мало означати? — Видало ся ему се чимось дивнимъ. — Я отцемъ убогихъ и богатыхъ... Цесарь старае ся такъ для своихъ пѣдданихъ, якъ отецъ для дѣтій: черезъ законы, власти, боронить майна, житя кожного горожанина. Мы можемо въ церквѣ свободно молити ся, въ школѣ вѣддавати ся наукамъ, а все то завдачуємо кому? — Вѣтцєви краю, цесареви. — Якимъ бувъ цесарь, коли тронуло его се, що не ишовъ нѣхто за бѣднымъ вмерцѣмъ на цинитаръ? — Добрымъ, милосер-

нымъ. — Якъ можна назвати ёго за тоє, що не соромивъ ся ити за бѣдакомъ? — Вѣтцемъ убогихъ. — Що оказавъ тымъ, що вѣдкрывъ голову? — Набожнѣсть.

II. Красный примѣръ цѣсаря наслѣдують.

Якъ выглядавъ похоронъ перше, а якъ теперъ? — Перше ишли только гробарѣ, а теперъ тягнули ся сотки людей и все ще прибувало. — Що було причиною, що похѣдъ похоронный вѣбѣльшавъ ся? — Благородный поступокъ цѣсаря.

Прикладъ цѣсаря бувъ добрый, благородный, красный. Наслѣдки доброго примѣру бачите... Все такъ дѣся: люде наслѣдують и добрый и злы примѣры другихъ... Якажъ зъ сего наука для насъ? — Старшій дѣти повинни бути добрымъ прикладомъ для молодшихъ...

По тѣмъ живъ еще добрый цѣсаръ только три лѣта. Умеръ 1. марта 1835 року, а народъ жаловавъ за нимъ, якъ дѣти за добрымъ печаливымъ батькомъ.

Теперъ повторимо собѣ коротенько цѣле.. Слѣдує оповѣданє змѣсту.

Коли вы такъ красно поняли сю исторію, розкажу вамъ еще щось цѣкавого. Послушайте!

То було въ день св. Спаса, нашъ Найяснѣйшій Панъ мавъ тогдѣ чотыри роки, обходявъ у дѣдуна Франца I. свои уродины.

Дѣдуно и бабка тѣшили ся внучкомъ, котрый сѣдѣвъ при играхъ и снюглядавъ на жовняра стоячого на вартѣ. Переставъ малый архикнязикъ на хвилю бавити ся и каже:

— Дѣдуно, сей чоловікъ бѣдный!

— Чому такъ думаєшь, дѣтинко? — снытавъ дѣдуно цѣсаръ Францъ I. внучка.

— Бо вѣнъ мусить сторожити.

— Таку службу повинять и сыны цѣсарскій, але сей дѣйстно єсть бѣдный чоловікъ, на иди дай ему банкнотъ.

Пѣдойшовъ маленькій хлончина идъ жовнярови наставивъ ему грошѣ, ба а сей не рушавъ ся, та якъ ему принисы войсковій на те не позволяли.

Що робити? Потреба було доконче дѣдуновой помочи. Дѣдуно внучка пѣдѣлъ до горы, маленькій вложивъ жовняреви грошѣ до калитки и пѣйшовъ вдоволенный бавити ся дальше. То була утѣха велика въ цѣсарскѣй родинѣ, то були красный и щасливый уродины нашего монарха!

Задачѣ для вѣдѣловъ вышнихъ.

I. Де любивъ перебувати часомъ цѣсаръ Францъ I.? Кого разъ вечеромъ встрѣтивъ на мѣстѣ? Що замѣтивъ? Чому стало ему смутно въ тѣй хвилі? Де пѣшовъ зъ вѣдкрытою головою? Якимъ ставъ ся черезъ те похоронъ нищого?

Вирѣбъ

Цѣсаръ Францъ I. любивъ часомъ перебувати въ мѣсточку Бадень недалеко Вѣдния. Разъ встрѣтивъ вечеромъ на мѣстѣ чотырохъ люде, котры несли вмерца на цминтарѣ. Вѣнъ зауважавъ, що покѣйный мусѣвъ бути за житя бѣднымъ чоловікомъ безъ родины. Ему стало смутно, що кромѣ гробарѣвъ бѣльше нѣхто не поступавъ за домовиною. Зъ вѣдкрытою головою

пійшовъ за вмерлымъ на кладовище. За его прижіромъ пійшли сотки народу. Похоронъ бѣдака ставъ ся голоснымъ и величнымъ.

II. Въ часъ вѣины приносить селянинъ тысячу реньскихъ на оборону вѣтчины, кладе передъ цѣсаря Франца I. и вѣдохить, не повѣдаючи нікому свого имени.

Вирѣбъ.

На початку панованя цѣсаря Франца I. були засѣдно великій вѣины. Цѣсаря любили дуже пѣддані и жертвовали свои мѣтки на оборону вѣтчины. Разъ приіѣсъ селянинъ тысячу реньскихъ, положивъ передъ цѣсаремъ на столѣ. „Якъ называешъ ся?“ спытавъ цѣсарь. „Того не повиненъ ніхто знати,“ сказавъ мужикъ и вѣддаливъ ся. Дворяне стали напирати на него, щобъ конечно повѣвъ, якъ зове ся. „Беси я цѣсареві не сказавъ, то вамъ зъ певністю того не зрѣбу.“ Такъ розмовивъ ся хлѣборѣбъ зъ дворянами въ свояси.

III. Цѣсарь Франць I. вѣдвиджує честного священника, котрый по битвѣ пѣдъ Аспернѣ доглядавъ раненыхъ жовнярѣвъ, потѣшавъ вдовы и сироты полягшихъ.

Вирѣбъ.

По славнѣ и завятѣй битвѣ зъ Французами пѣдъ Аспернѣ було тысячами всюды раненыхъ; они потребували помѣчи людской. До людей милосерныхъ належавъ оденъ священникъ. Вѣнъ въ день и ночи ходивъ помѣжь раненыхъ, приносивъ имъ пѣльгу словомъ и дѣломъ, потѣшавъ засмученыхъ. Разъ посѣтивъ того священника незнакомый панъ. „Якъ называєте ся?“ спытавъ душпастирь. — „Франць“, вѣдвѣтивъ незнакомецъ. „Але ваше прѣзвище?“ „Перше звавъ ся я Францомъ другимъ, а теперъ Францомъ першимъ.“ Священникъ счудовавъ ся въ першѣй хвили на видъ такъ достойного гостя, але цѣсарь сказавъ: „Мого пѣдданого, о котрѣмъ всюды тѣлько доброго говорати, я хотѣвъ пѣзнати.“

Стефанъ Ковальскъ.

Тарасъ Шевченко.

(Конецъ.)

III. Шевченко на волі (1838—1847).

Выпущеный на волю Тарасъ вѣддававъ ся частію рисованю, частію писаню поезій. Ходивъ на выклады академії художествъ, а Брюлонъ, славный маляръ и учитель его, полюбивъ способного Украинця, до которого освобождения причинивъ ся. Кажуть, що Шевченка тогдѣ опанувавъ якійсь духъ чванливости свѣтовой. Одягавъ ся дуже гарно, робивъ часті візиты, мало прикладавъ ся до праць, а передовсѣмъ до малярства. Попрѣкувавъ го за те Сошенко, закидавъ му, що нише поезій а занедбує малярство. Повстали зъ вѣдси суперечки мѣжь приятелями, котрі мешкали разомъ. Незабавомъ навѣтъ погибѣвали ся зъ собою, а то зъ слѣдуючої причины. Сошенко любивъ ся въ якѣйсь Нѣмкинѣ, Маріи Якубовнѣй. Пѣзнавъ еъ Шевченко и вѣдлюбивъ приятелеви. Зъ разу мовчавъ приятель, но побачивши, що любовь на его некористъ выходить, вѣдсунувъ ся зовсѣмъ вѣдъ Тараса. Такъ тревало довшій часъ ажъ якось перепросили ся на ново.

Року 1840. познакомивъ ся зъ Кухаренкомъ, що бувъ по́знійше генераломъ чорноморскихъ козако́въ, и живъ зъ нимъ въ велико́й приязни. Въ ро́къ 1844. дбоставъ степень академіка, свободнаго художника (артиста).

Першій пробы літературні Тараса повстали въ Львівсьмъ Садѣ, куды въ часѣ побуту въ Петербурзі часто заходивъ, щобъ відрисовувати тамъ статуї. Зъ тыхъ першихъ творівъ напечатавъ тогді тільки одну баладу „Причинна.“ Уже въ тій першій поезіі проявивъ ся сильний духъ поетичный Шевченка.

Въ два роки по освободженю зъ крѣпацтва появилъ ся въ Петербурзі першій збірникъ творівъ Шевченка підъ заголовкомъ „Кобзарь.“ Водъ того часу слава поета засіяла ясно на українськѣмъ небосклонѣ. Всѣ перечули нову добу въ розвою письменного и народного духа на Украинѣ. „Кобзарь“ мѣстивъ въ собѣ: „Перебендю“, „Тополю“, „Оду до Основьяненка“, „Ивана Пóдкава“, „Катерину.“ — „Перебендя“ се лѣврикъ українскій, сѣвакъ безъ кута, безъ хаты. „Тополя“ поема основана на простонародній казцѣ. Въ „Одѣ до Основьяненка“ представляе поетъ свѣтлу минувшость козацтва нашого, ёго лицарство и патріотизмъ народный. „Иванъ Пóдкава“, дума зъ часівъ козацкихъ, котрой головнымъ героємъ гетьманъ козацкій Пóдкава. Въ „Катеринѣ“ доторкнувъ поетъ одной зъ найболейшійшихъ сторонъ житя народа сѣльського. Дѣвчина полюбила солдата зъ вышого стану, а сей збудивши въ нѣй любовь, покидае, она збѣгае покряткою. Отъ цѣлый змістъ сеи хорошой поемы. Въ „Катеринѣ“ побля гадки майже всѣхъ знатоківъ Шевченковихъ творівъ станувъ поетъ на найвысшѣмъ степені свого поетичного таланту.

Дальше написавъ Шевченко въ тѣмъ часѣ: „Наймичку“, „Утопленну“, „Гамалію“, „Тарасову нóчь“ и „Гайдамаки.“

Въ „Наймичцѣ“, трохи слабшій поемъ водъ „Катерины“, представляе поетъ такъ само якъ въ „Катеринѣ“ відносини простонародній, тільки що тутъ зъ немного щасливимъ результатомъ кóнчить ся любовь уведеной дѣвчины. „Утоплєнна“, казка зъ житя будденного простонародного. Три послѣдній поемы: „Гамалія“, „Тарасова нóчь“ и „Гайдамаки“ суть поемы историчній. Въ „Гамаліи“ згадуе Шевченко про лицерску славу козако́въ — запорожцѣвъ, якъ то они підъ проводомъ свого атамана Гамаліѣ Турко́въ побили, городъ Скутару запалили и богато козацтва зъ неволѣ освободили. Въ „Тарасовій ночи“ представляе ся повстанє козако́въ, а въ „Гайдамакахъ“ простого народу противъ панівъ підъ проводомъ Гонты и Залѣзняка. Ся що до объему найбóльша поема побля гадки людей незнаючихъ добре творівъ Шевченковихъ найбóльше неприязно настроєна противъ польского народу, однакъ достойно оцѣнивъ ёѣ Полякъ Совинскій, передавши ёѣ польскѣй публицѣ въ вѣрнѣмъ и дуже хорошѣмъ перекладѣ польськѣмъ. Що нашъ Шевченко неприязно не відносивъ ся до другихъ народівъ славянскихъ именно до Поляко́въ и Москалѣвъ, доказомъ приятельскій письма до представителѣвъ тыхъ двохъ народностей, именно зъ-помѣжъ Поляко́въ найбóльше симпатизувавъ зъ польскимъ писателемъ Залескимъ. Зъ тыхъ письмъ, котрі нашъ поетъ до Залеского писавъ, можна побачити добре и гадки, які Шевченко мавъ о братнѣмъ народѣ польськѣмъ. Міжъ роками 1844. и 1847. їздивъ Тарасъ на Украину. Въ сѣмъ часѣ появились властивий перлы Шевченковой музы якъ „Иванъ Гусь“, „Невольникъ“, „Кавказъ“, „Сонъ“, „Холодный Яръ“, „Чигиринъ“, „Суботѣвъ“, и „Дружнє Посланиє.“ Поезіѣ ті списані підъ впливомъ першихъ

патріотів України, порушили сильно цілий світ тогашній, Шевченко став ся провідною зв'язкою на українськом небі. — Зі поеми „Іванъ Гасъ“ напечатано лиш частину. Сю поему написав поетъ одушевлений гадками славянофільськими якъ взагалі ціла громада українська визначувала ся великими симпатіями для братей Славянъ. „Невольникъ“, одна зъ мнѣгихъ хорошихъ идилъ Шевченковихъ, которыхъ предметъ взятий зъ житя українського. „Кавказъ“ писаний по причині смерті Шевченковского приятеля Француза графа Якова Вальмена, котр го за вольнодумство вѣдано въ солдати и котрий вѣдтакъ погібъ въ вѣннѣ зъ Черкесами. Въ сій поезіи ударили Шевченко цілимъ громомъ жовчи на царизмъ вразъ зъ его тюрами, кайданами, кнутами, вѣннами, кровю, и станувъ по сторонѣ Черкесівъ, тихъ лицарівъ великихъ, Богомъ незабутихъ, за котрими стоить сила, воля и правда. „Сонъ“ се сатирична поема, въ котрій українскій поетъ виспівувавъ весь біль матери України, вѣ страданя и недолю. Въ поемахъ „Чигиринъ“ „Суботівъ“ и „Холодний Яръ“ єсть для поета идеаломъ вѣльна, свободна, щаслива Украина.

Про житє Шевченка въ Кієві зѣстокъ мало маємо. Подыбуємо его въ нерозлучній дружбѣ зъ Кулїшемъ и Костомаровомъ. Зі Кулїшемъ не дуже симпатизувавъ Шевченко, Кулїшъ зъ поглядами аристократичними а Шевченко истинный демократъ тѣломъ и душею. Громадка українська, мѣжъ першими Шевченко, Кулїшъ, Костомарівъ, сходили ся въ домѣ Н. Н. Гулака, чоловіка молодого загально любленого, дуже образованого. Тутъ вели ся поважній розмовы про Славянщину, про ся розбудженє. Що ту науковимъ способомъ обговорено, то Шевченко винопѣвъ поетичними образами и мы проте тогочасий творы Шевченки уважати можемо програмою образованої громады українскої, голоснимъ обявомъ апостолівъ України.

Въ домѣ Гулака живъ студентъ кієвского університету, сынъ офіцера вѣдъ жандармівъ. Черезъ двері почувъ вѣн розмову приятелівъ и донѣсь власти. Власть укарала творцівъ и прихильниківъ українско-рускої літературы яко великихъ злочинцівъ, небезпечнихъ для державы. На основѣ доносу студента арештовано и осаджено въ крѣпости приятелівъ Шевченка: Гулака, Костомарова, Кулїша. Шевченка, коли вернувъ зъ Москвы до Кієва и коли мавъ всѣти на байдакъ дѣпировый, арештовано, до кибитки всаджено и повезено до Петербурга. Ту почались кількомѣсячій допросы и вислѣдованя. Вскрыто и поезіѣ, котрі не могли доси печататись, однакомъ въ переписахъ облѣтали Украину зъ одной стороны въ другу. Мѣжъ тими поемами бувъ и „Кавказъ“, а та поема головню задекретувала неволю свого писателя. Царъ Николай засудивъ Шевченка въ солдати на вѣчній часъ и уже въ червні 1847. побачивъ себе Тарасъ простымъ солдатомъ въ крѣпости оренбургской.

IV. Шевченко въ неволи (1847—1857).

Коли Шевченко прибувъ въ Оренбургъ, назначено го яко простого солдата въ лінійный баталіонъ, що стоявъ въ орскій крѣпости. Великій смутокъ огорнувъ его душу для того, що на завше утративъ волю тай не мавъ надѣѣ побачити колись свою Украину, своихъ приятелівъ. Однакъ Шевченко не упавъ на дуєѣ — крѣпивъ ся якъ мѣгъ и тільки часомъ выдобувалось зъ-пѣдъ закровавленого серця парѣканє на таку недолю. Товаришѣ вѣйскові любили его и помагали чимъ могли, ба и старшина оказу-

валась йому прихильною і старалась улекшити йому неволю. Зъ початкомъ 1848 року водіравилися громадки войсковыхъ людей надъ море Аральске. Правительство російске выслало тыхъ людей въ тій цѣли, щоби звѣдати се море и описати все, що заслуговало на увагу. Офіцеръ той выправы Бутаковъ довѣдавъ ся, що въ орскій крѣпости сидить Українець, що умѣ добре рисувати и малювати. Просивъ одже тамошного команданта, щоби позволивъ Шевченкови поѣхати зъ нимъ для водрисованя береговъ того моря доси незнаного. Командантъ выслухавъ просьбу того офіцера и увольнивъ Шевченка на якійсь часъ вѣдъ службы въ крѣпости. Далеку дорогу до моря Аральского водбувавъ Шевченко пѣшки, щоби водмалювати всѣ важні и хороші мѣсцевости сего краю. Въ сѣй мандрівцѣ вернувъ у него давнѣйшій сунокій душевний. Стены тамошній пригадували ему чудові стѣны украинскій а позаякъ товаришѣ по людски зъ нимъ обходились, то забувавъ на неволю. Пѣсля тримѣсячної плавбы по морю Шевченко побувъ не довго въ одній крѣпости недалеко моря а вѣдтакъ повернувъ прямо въ Оренбургъ. За великій труды и за помѣчь въ водмалюваню деякихъ мѣсцевостей особливо береговъ моря гѣдний бувъ Шевченко дѣстати нагороду. Задля того офіцеръ Бутаковъ просивъ генерала, щоби подиѣсь Шевченка, простого солдата, до стѣпени подѣофіцера... та годѣ! Тяжко засуджений Українець мусѣвъ и дальше оставатись безъ надѣй на освобожденє, бо еслибы го поднесено на подѣофіцера, тымъ самымъ старшина зробилабъ му надѣю на близке освобожденє зъ неволѣ. Тогдѣ ставъ Шевченко дуже наѣкати на таку долю та розвеселявъ ся лишѣ тымъ, що зъ вѣддалеными приятелями мѣгъ подѣлти въ листахъ свѣй жалѣ.

Пѣдѣйше правительство російске выслало его еще дальше, с. е. въ крѣпость новопетровеску, що теперь зве ся Александровскою. Тамошній командантъ взявъ Шевченка подѣ острѣйшій доглядъ и недозволивъ му щѣнибудѣ рисувати и малювати. Новопетровеска крѣпость находилась въ сумныхъ стѣнахъ кирѣзнихъ. Ту пробувавъ Шевченко сѣмъ лѣтъ простымъ солдатомъ.

Въ тѣй далекой чужинѣ вѣднато постоваи зовѣмъ товариство тыхъ людей, що го знали и любили. Цѣлу зиму сумувавъ тяжко и дожидавъ нетерпеливо весны и парохода зъ далекого Астрахану. Зъ весною бо доходила до него неодна вѣсть зъ рѣдного краю вѣдъ давныхъ приятелѣвъ, котрі не забували на нещасного Шевченка.

Коли Шевченко вже десятый рѣкъ въ далекомъ чужѣмъ краю помѣжъ солдатами живъ, повелось наконецъ его приятелямъ въ Петербургѣ выхлопотати ему свободу. Головнымъ его добродѣямъ бувъ графъ Толстой, а особливо занялась Тараса освоводженемъ жѣника сего графа. Саме тогдѣ наставъ новый ладъ въ Росіи. Царъ Николай умеръ а наслѣдникомъ ставъ Александръ. Змѣны такея стають ся часто благодатными для невольникѣвъ. Костомарѣвъ вже водмыскавъ волю, згадано и о Шевченку. За вставленѣмъ ся графа Толстого царъ Александръ звелѣвъ нашего поэта пустити на волю. Зъ початкомъ року 1857. подано вже Тарасови звѣстку о урядовѣмъ постановленю освобожденя. Невысказана нетерпеливость опанувала теперь Шевченка. Зъ сердцемъ порванымъ, побитымъ, радъ бувъ чимъ скорше злетѣти до Украины, и тамъ на рѣднѣй земли засѣивати свою послѣдну пѣсню. Но ся хвиля не мала заразъ надѣйти. Урядова звѣстка о освобожденю прибула до Новопетровеска спершу 21. липня 1857 р. Дня 5. серпня находивъ ся Тарасъ вже въ Астраханѣ. Въ вересню тогожъ року прибувъ до Нижнього Новгорода,

ту занедужавъ и зневоленый бувъ застановитись ажъ до кѣнця лютого 1858 р. Зъ Новгорода удавъ ся до Москвы, де зновъ занепавъ на очі и задержавъ ся черезъ довгий часъ. Опѣсля виѣхавъ на сталє мешканє до Петербурга, бо тогдѣ еще не вѣльно ему було заразъ ѣхати на Украину.

Зъ поезій писаныхъ Тарасомъ въ неволи дѣйшло до насъ мало, адасє, що зъ боязни передъ властію розсѣялись по азійскѣмъ степу. Зъ послѣднихъ днѣвъ неволѣ, коли ся трохи полєкшала доховались намъ гарній поємы, якъ „Неофіты“ зъ предметомъ взятимъ зъ першихъ часѣвъ христіанства, зъ часѣвъ кровавыхъ переслѣдовань (єсть тамъ певно алегорій на теперішній ладъ сусѣдної державы), дальше „Чернець“, дума о гетьманѣ Палѣю, „Вѣдьма“, зъ предметомъ зъ житя сѣльського и инші.

У. Послѣдній роки Шевченка (1858—1864).

Въ Петербурѣ въ кружку своихъ приятелѣвъ вѣдживъ Шевченко. Будучи свободнымъ и цѣлковитымъ наномъ свои волѣ, постановивъ вѣдѣдати свою дорогу Украину, подивитись на стєны широкі, побачити своѣ нарѣдъ и свою родину. До тогожъ бувъ въ наслѣдокъ довшой неволѣ ослаблений, а воздухъ столицѣ стававъ ся для него чимъ разъ нездоровимъ. Дѣждавъ ся наконецъ щасливої хвилѣ и на веснѣ р. 1859. поѣхавъ на Украину.

Зъ разу бувъ въ рѣднѣмъ селѣ Керелѣвцѣ; тутъ видѣвъ ся зъ своими рѣдними, зъ наймильшою єго серцю сестрою Ириною. Въ сєрпню бувъ въ Переяславѣ, при кѣнци линія въ Черкасахъ, а вѣдтакъ удавъ ся до именика свого Вартоломея Шевченка, мужа сестры Катєрины, а въ кѣлька недѣль вернувъ до Петербурга. Немилє враженє виѣсь Тарасъ зъ Украиню: крепацтво незнесєне, сестра и родина на панщинѣ, села невєсєлї, людє нѣмї. И зновъ налягли на єго душу тяжкї думки и сноминки якъ тогдѣ, коли єго выволокли на Сибирь.

Будучи на Украинѣ повзявъ бувъ замѣръ твердый осѣсти стало на родинѣ и одружити ся зъ женщиною сєлянєского роду. Бажавъ нашъ поєтъ ємного: хатка надъ Дѣпромъ а въ хатцѣ тиха, щира подруга. Вартоломеѣ Шевченку мавъ выгладѣти и закупити кусникъ землѣ, занятись будовою хаты и помѣчнымъ бути въ вышуканю подруги. Зъ Петербурга высылавъ навѣтъ Тарасъ на руки Вартоломея значнї сумы грошей, щобъ намѣръ якъ найскорше доконати. Самъ нетерпєливо и зъ молодецкимъ жаромъ выгладѣвъ будущою свого щастя. Тымъ часомъ новї гризоты пайшли на Тараса. Зъ выкупленємъ поля ишло дуже єнижно, женитьба такожъ разъ-у-разъ розбивали ся, а въ добавокъ здоровє чимъ разъ бѣльше убывало. Въ осєни 1860 р. знемагавъ Тарасъ все бѣльше — ємбѣ зъ кашлемъ долагали сильно.

Дня 22. сѣчня 1861 р. Тарасъ писавъ до Вартоломея: „Погано почавъ я сєй рѣкъ и вжє другїй тыждєнь не выходжу зъ дому: чхаю та кашляю ажъ обридло!“ Послѣ двохъ тыждѣвъ писавъ отъ се: „Такъ менѣ лихо, що лєдвї держу цєро въ рукахъ.“

Вѣдъ того часу занедавъ Тарасъ на здоровлю ще разъ бѣльше. Черезъ сѣчєнь просидѣвъ у своѣй комнатѣ та рѣдко коли выхѣдѣвъ посѣтити приятелѣвъ. Въ лютомѣ зновъ ставъ малювати. Тогдѣ выготовивъ такожъ своѣ власный портрєтъ.

Въ суботу 25. лютого въ дєнь именинъ Шевченка першїй вѣдѣдавъ єго приятель Лазаревскїй и заставъ єго въ тяжкихъ мукахъ. Шевченко сказавъ єму, що цѣлу нѣчь чувъ такїй бѣль у груди, що не мѣгъ положитись,

сидѣвъ одже на постели, хотѣвъ вѣддыхати, та годѣ було! Тогдѣ сказавъ Лазаревскому: „Напиши брату Вартоломею, що менѣ дуже недобре.“ Неду-
жого вѣдвиджували два лѣкарѣ, но вже не могли єму порадити своїми лѣками,
водна пухляна подходила до серця. Єще того дня сподѣвавъ ся, що якъ
поѣде на Украинну, то подужає.

На другій день рано 26. лютого вставъ по 5. годинѣ рано зъ постели
и казавъ ся завести въ робочу комнату. Тутъ упавъ и умеръ о пѣвъ до шестои
рано. Несчастный поетъ не дѣждавъ ся того важного дня, въ котрѣмъ
23. миліоны крѣпакѣвъ въ Росію було высвободженыхъ зъ тяжкого пѣдданыства.
Умеръ на кѣлька днѣвъ передъ оголошенемъ царского письма про знесенє
крѣпацтва. Вѣнъ желавъ лишъ свободы для свого народа, не дочекавъ однакъ
сеи хвилѣ щасливои свого народу, волѣ тогдѣшнихъ крѣпакѣвъ. Шевченка
похоронили зъ початку въ Петербурѣ, — въ цѣвѣтню перевезли єго тѣло
на Украинну до Кієва зельзницею, а зъ вѣдтамъ парохомъ до Канева. Тамъ
при адвигу двацѣть-тысячного народу пѣвъ милѣ вѣдъ Канева на горѣ надъ
Днѣпромъ широкимъ похоронено славного поета Руси-Украины, усыпано
могилау и поставлено на нѣй простє знамя, деревяный хрестъ. Въ двацѣть
кѣлька лѣтъ опѣсля обгороджено зельзною рѣшткою та на мѣсце деревя-
ного хреста адвигнено зельзный хрестъ, помальований бѣлою фарбою. Кѣнцѣ
хреста злучає широкий перетѣвъ. По одній сторонѣ хреста блищить позоло-
чуваными буквами написъ: „Шевченко“, а низше на табличцѣ: „Родивъ ся
25. лютого р. 6. 1814. Почивъ 25. лютого р. 6. 1861.“ Зъ противного боку
хреста (лице могилы) — такажъ сама позолочувана написъ: „Шевченко“,
а низше на пѣдставѣ медальонъ зъ головою Шевченка, зроблений горѣрѣзь-
бою и позолоченый.

Г.

НОВИНКИ.

— † Ксаверій Ліске, професоръ исторіѣ въ львѣвськомъ університетѣ, упоко-
ивъ ся 27. лютого по 10 лѣтній недужѣ. Ліске родивъ ся въ 1838 р. въ ки. Познань-
ськомъ, ходивъ на університетъ вроцлавскій, убѣчивъ свои студіѣ въ Линеку и въ 1867
одержавъ тамъ степень доктора фѣлософій. Въ 1869 р. вѣзвавъ Ліского галицкій
Видѣль Краевый до редакціѣ издавництва „Актѣвъ городскихъ и земскихъ“
а въ 1770 р. ставъ Ліске дѣйствиымъ професоромъ исторіѣ въ львѣвськомъ універ-
ситетѣ. Въ 1873 р. именовано єго членомъ краковской академіѣ наукъ, въ р. 1879/80
выбрано ректоромъ університету, а въ 1887 дожитиеннымъ презесомъ польского
Товариства историчного. Ліске знавъ кѣлька языковъ, а то шведскій, испанскій,
данскій, францускій, италійскій, и навѣтъ написавъ три розвѣдки по шведски,
дански и испански. Першій єго працѣ були писані по нѣмецки а опѣсля нере-
важно по польски. Вѣдъ 10 лѣтъ страшний недуги нервови не дозволяли єму подвигну-
тись зъ постели и вѣнъ выкладавъ слухателямъ въ своѣмъ помешканію.

— Конскрипція въ Долитавіи мала выказати — пѣсля датѣ вѣденського
дописувателя Przegląd-у — 21,794.231 мешканцѣвъ, а въ томъ числѣ: Нѣмцѣвъ
8,003.352, Чехѣвъ, Моравянъ и Словаковъ 5,581.611, Поляковъ 3,238.356, Руси-
новъ 2,794.554 (Галичина одже 6,033.910), Словѣнцѣвъ 1,140.548, Сербѣвъ и Хор-
ватѣвъ 563.371, Италіянцѣвъ 668.650, Румунѣвъ 190.799, Мадярѣвъ 9.887. Сей
дописуватель подає такожъ число шкѣлъ народныхъ, котрыхъ мають: Нѣмцѣ 7.079,
Чехи и Моравиане 4.346, Поляки 1.595, Русины 1.819, Словѣнцѣ 564, Сербы
и Хорваты 311, Италіянцѣ 851, Румуны 80.

— **Конкурсowi преміѣ на сценічні твори рускїи.** На послѣднѣй сесіи визначивъ Соймъ до диспозиціѣ Выдѣлу Краевого квоту 750 злр. на преміѣ конкурсowi за найлѣпшіи сценічні твори рускїи и въ тѣй цѣли велѣвъ розписати Краевому Выдѣлову драматичный конкурсъ. Выконуючи повышу постанову розписавъ Выдѣлъ Краевый конкурсъ зъ преклюзивнымъ речинцемъ по конецъ мѣсяца вересня 1891 р. на оригінальный рускїи твори сценічні зъ обсягу драмату, поважної комедіѣ и людovýchъ штукъ зѣ спѣвами або безъ спѣву, такого обсягу, чтобы заповнили цѣлый вечѣръ театральный. Пѣсля условій конкурсу треба надсылати працѣ въ означенѣмъ речинци до Краевого Выдѣлу и заосмотрити знакомъ або девізою автора, котрі мають бути умѣщені и на замкненой ковертѣ Працѣ оголошені вже друкомъ, або представлявані на якѣй небудь хочъ бы аматорскѣй сценѣ, выключені вѣдъ конкурсу. Такожъ не будуть принужені до преміюваня працѣ авторѣвъ уже не живучихъ. За три мѣсяцѣ по уплывѣ речинця наступить рѣшене конкурсу и признане нагородъ особною комісією конкурсowoю, котра збереть пѣдъ проводомъ Краевого Маршалка або его заступника. — До той комісіѣ ухваливъ Выдѣлъ запросити пп.: гр. Станісл. Баденього, посла соймового; о. Василя Ильницького, члена комітету надзорного руской сцены; Плятона Костецкого, літерата; д-ра Омеляна Огоновского, проф. руского языка и літературы на університетѣ львівскѣмъ; д-ра Стефана Смаля-Стоцкого, проф. руского языка и літературы на університетѣ черновецкѣмъ; Олександра Барвѣньского, професора учительской семінаріѣ у Львовѣ; Дамяна Гладилевича, професора академічної гімназіѣ у Львовѣ; д-ра Юліяна Целевича, проф. гімназіѣ академ. у Львовѣ; Володимира Коцовского, проф. руской гімназіѣ у Львовѣ; д-ра Евгенія Олесницького, кандидата адвокатского, Миколу Шухевича, кандидата адвокатского у Львовѣ и д-ра Дамяна Савчака, члена Краевого Выдѣлу. Конкурсowychъ нагородъ є три: 1) въ квотѣ 300 злр.; 2) въ квотѣ 250 злр.; 3) въ квотѣ 200 злр. Комісія рѣшить бѣльшостію голосѣвъ и признасть сїи три нагорды тремъ творамъ, признаннымъ за найлѣпшіи зъ помѣжь присланныхъ на конкурсъ безъ взгляду на рѣдъ твору, чтобы лишъ належавъ до рода творѣвъ выше згаданныхъ. Комісія може признати навѣтъ всѣ три нагорды творамъ одного рода. — Оголошене результату конкурсу и выплата премій наступить въ грудню с. р.

— **Театры полковїи** загадавъ завести цѣсарь Вільгельмъ. Надъ симъ проектомъ веде нарады окрема комісія, котра має выготовити плянъ цѣлого циклу представлень драматичныхъ, назначеныхъ для сценъ войсковыхъ. Акторами будуть воики а репертоаръ буде складатись зъ патріотичныхъ творѣвъ и веселыхъ комедій зъ жита войкового.

— **Република Чілі.** Непокоѣ внутрѣшній, якї настали теперъ въ републикѣ Чілі, звернули загальну увагу на сю краину, котру называютъ американскою Швайцарією. Столицею републики єсть Сантъ Яго а головною пристанею Вальпараізо. Кліматъ въ Чілі здоровый и лагѣдний, коротка зима або дощева пора року треває вѣдъ червня до вересня, лѣтну спеку лагодять значно морскїи вѣтры. Вальпараізо побудоване на скалахъ и многїи дома суть просто выкуті въ прибережныхъ скалахъ. На чолѣ правительства стоить президентъ, выбиранный що пять лѣтъ и парламентъ, котрого члены выбираютъ ся що три роки. Єсть такожъ и сенатъ вѣдновляющій ся що девять лѣтъ. Теперѣшнымъ президентомъ єсть Жосе Бальмасада, котрый ставъ теперъ непопулярнымъ въ народѣ и за-для того веде ся домова война.

— **Жидѣвская держава.** Въ берлинскѣмъ товариствѣ етнографічнѣмъ мавъ д-ръ Єсть выкладъ о Сурінамѣ. Єсть се посѣлѣсть голендерска въ полудневѣй Америкѣ и занимає середну часть т. зв. Гуяны; на пѣвночъ має англійску кольонію а на полудне Бразілію, третимъ бокомъ припирає до моря Атлантицкого а четвертымъ до Гуяны французской. Має простору 119.321 кілометрѣвъ кв. и 72.000 мешканцѣвъ, зъ котрыхъ єсть лишъ 17.000 автохтонѣвъ. Єсть се держава выключно жидѣвска, бо лишъ губернаторъ єсть христіаниномъ а проче населене то жиды попри мале число загибающей расы червоношкѣрыхъ.

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада школьна окр. въ Снятинѣ розписуе до Ч. 119 конкурсъ съ речинцемъ до 15. мая с. р. на посады: а) При школахъ етатовыхъ 1-клас. въ Белелуи (290 злр. и $\frac{3}{4}$ морг. поля), Борщевѣ (264 злр., 4 корцѣ кукур. и 2 сѣги дровѣ), Завалю (295 злр. и $\frac{3}{4}$ морг. поля) — б) при школахъ філіальныхъ въ Хлѣбчинѣ пільномъ (238 злр 76 кр. и 2 м 1.459 сѣж $\square$ поля), Любковцяхъ (196 злр. и 13 $\frac{1}{2}$ кор. кукур.), Олешковѣ (247 злр. 30 кр. и 1.318 $\square$ сѣжи. поля), Орельци (215 злр. и 7 кор. кукур.), Поточку (232 злр. 38 кр., 1 сѣгъ дер. и 1 м. поля), въ Тулавѣ и Устю (по 250 злр.) — в) для молодшихъ учителей при школахъ 2-клас. въ Карловѣ (200 злр.) и Рожновѣ (240 злр.). — Всюды языкъ выкладовый рускій.

Ц. к. Рада школьна окр. въ Долинѣ оголошуе до Ч. 159 конкурсъ съ речинцемъ до 15. цвѣтня с. р.: 1) При школѣ 4-класовой мѣшаной въ Долинѣ посада старшого учителя (500 злр. и 10% дод. на помешкане), 2) при 4-клас. школѣ мужеской въ Болеховѣ посада старшого учителя (450 злр. и 10% на помешкане), 3) при школѣ ет. 1-кл. въ Витвицѣ и Воли задержавцкой (300 злр. и вольне помешкане), 4) при школѣ філіальной въ Брошневѣ, Чолганахъ, Калынѣ, Новотинѣ, Пацыковѣ и Рахнинѣ (250 злр. и вольне помешкане), 5) посада молодшого учителя въ Перегіньску (240 злр.).

Ц. к. Рада школьна окружна въ Дрогобычи оголошуе до Ч. 278 конкурсъ съ речинцемъ до 15. цвѣтня с. р. на посады: I. При школѣ 2-клас. въ Трускавци на управителя (329 злр. и 21 злр. въ нат.) и учителя (300 злр.) — при обохъ вольне помешкане. — II. При школахъ ет. съ пл. 300 злр., вольнымъ помешканемъ и полемъ: 1) Добровляны (295 злр. и 5 злр. нат.); 2) Ясеница собьна (270 злр. 99 кр. нат.); 3) Понелѣ, 4) Ролбѣ, 5) Вороблевичѣ и 6) Воля нубова (по 291 злр. 60 кр. и 8 злр. 40 кр. въ нат.).

Ц. к. Рада школьна окружна въ Сяноцѣ розписуе до Ч. 105 конкурсъ съ речинцемъ до 15. цвѣтня на посады: 1) При 2-кл. мѣшаной школѣ етатовой въ Комачинѣ съ яз. выкл. рускимъ на одну посаду (300 злр. и вольне помешкане) и одну молодшого учителя (200 злр.). — 2) При 1-кл. школахъ ет. съ пл. 300 злр. и вольнымъ помешканемъ (яз. выкл. рускій) въ Чертежу, Пѣслави, Полонинѣ, Радошницяхъ, Ренедѣ, Сеньковой воли, Тренчой, Вислоку великомъ и долѣшномъ, Загулиню и Залужу. — 3) При школахъ філіальныхъ съ пл. 250 злр. и вольнымъ помешканемъ (яз. выкл. рускій) въ Чистогорбѣ, Далѣйовой, Дурдыняхъ, Гломчой, Куляшомъ, Лалинѣ, Межибородю, Прусѣку, Сѣмушовой, Сѣнявѣ, Стрѣжахъ малыхъ, Щавинѣ, Туряньску, Тыравѣ соьной, Васлоку великомъ, горѣшномъ и Воли нижной.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Косовѣ розписуе до Ч. 154. конкурсъ съ речинцемъ до 15. цвѣтня с. р. на посады: а) при 4-кл. школѣ мужеской въ Кутахъ на посаду старшого учителя съ пл. 500 злр. и 10% дод. на помешкане. б) При 4-кл. школѣ мѣшаной въ Косовѣ на посаду молодшого учителя съ платнею 270 злр. и 10% дод. на пом. в) При школахъ філіальныхъ: 1) въ Микитиньцахъ, 2) Прокуравѣ, 3) Рыбнѣ, 4) Уторопахъ на посаду молодшихъ учителей съ пл. 250 злр. и вольнымъ помешканемъ.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Тернополѣ оголошуе до Ч. 432. конкурсъ съ речинцемъ до 15. цвѣтня на посады: А) При школахъ ет. на посаду управителя при 2-кл. школѣ въ Боркахъ великихъ (300 злр. + 50 злр. дод.), — при 1-кл. школахъ въ Домаморичи, Яковцяхъ, Курникахъ, Кутковцяхъ, Малашовцяхъ, Пронятинѣ (по 300 злр.), въ Вѣлошкорцѣ (176 злр. + 31 $\frac{1}{2}$ кор. зб.) и въ Исмиловцяхъ (233 злр. + 20 кор. зб.) — Б) При школахъ філіальныхъ: въ Глядахъ, Китичѣ, Стовпкахъ, Воробивцѣ (по 250 злр.), въ Ивачовѣ долѣшномъ (192 злр. + 16 кор. зб.), Лучцѣ (165 злр. 50 кр. + 25 $\frac{1}{2}$ кор. зб.), Скоморохахъ (187 злр. + 17 кор. зб.), Смолянцѣ (182 злр. 78 кр. + 11 кор. и 8 гар. зб. + 1 злр. 87 кр. съ поля) и въ Застѣнцѣ (169 злр. 25 кр. + 22 кор. зб.).

Ц. к. Рада школьна окружна въ Ясѣ розписує до Ч. 199. конкуретъ речняцємъ до послѣднього дня цѣтня на посады: А) Въ 1-кл. школахъ ст. зъ пл. 300 злр. и вѣльнимъ мешкалемъ (языкъ выкл. рускѣй) въ Грабю и Петрушѣй Воли. — Б) Въ 1-кл. школахъ вѣх. зъ пл. 250 злр. и вѣльнимъ помещикалемъ (из. выкл. рус.) въ Демниці, Комани, Кремивѣй и Сѣжовѣй рускѣй.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

ДЛЯ МОЛОДѢЖИ, МѢЩАНЪ И СЕЛѢНЪ.

пѣдъ редакцією Ож. Поповича

выходить вже 7. рѣкъ въ Чернѣвцахъ мѣсачными книжочками
и коштує на рѣкъ (12 книжочекъ)

ТОЛЬКО ОДИНЪ ЗЛР.

Поодинокѣй книжочки „Бібліотеки“ высылает Редакція на посылъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернѣвцахъ, улица Петровича ч. 4.

Чому правдивѣй

якорѣй коробки зъ камѣнчиками до будовы

такъ улюбленѣй? Бо они не такъ якъ иншѣй забавки стають ся безъ вартости вже по кѣлькохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многѣ роки дуже интересне и поучающее занятѣ, и що они зѣ взгляду на тревалѣсть суть найдешевешою забавкою. Бо вѣдтанѣ и родичамъ подають они приємну розривку справдѣ прегарными видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартѣстныхъ пѣдробленѣ, сей нѣй вѣдкине кожду коробку безъ нашої фѣрмы и марки фабричної „червоный якорѣ“ яко фалшиву. Ілюстрованѣй цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Рѣхтеръ & Кѣмп., Вѣдєнь,
Nibelungengasse 4.

Предилата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рікъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редація

и
Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаціі без-
платні.

Выходить 1. и 15. каждого мѣсяця.

Коротка історія педагогії.

(Після німецького.)

Арістотель.

Познакомивши читателівъ въ справѣ вихованя зъ поглядами Платона, котрый розумівъ рѣчь зовсімъ ідеально, переходимо до личности, котра звертає ся прямо до свѣта дѣйстности, до змісловыхъ проявівъ природи. Сею личностію єсть Арістотель.

Арістотель уродивъ ся р. 384 пер. Хр. на півостровѣ Хальцидицѣ въ Стагірѣ. Отець его Нікомахъ, придворный лѣкаръ македонського короля Амінтаса II., умеръ скоро, але талановитого сына цильно заправлявъ до наукъ природныхъ. Пізнійшій ойфкунъ его Проксенъ далше займавъ ся совѣстно розпочатымъ вихованємъ его въ згаданѣмъ напрямѣ. Молодцемъ удавъ ся Арістотель до Атенъ, щобы прислуховати ся Платонові, котрый зъумівъ скоро оцѣнити спосѣбности ученика, хотъ задля того, що духъ кожного зъ сихъ двохъ мужівъ до чого иншого змагавъ, не могло прийти мѣжъ обома до стислѣйшого сполученя товариського. Въ тѣмъ роцѣ, коли померъ Платонъ, опустилиъ Арістотель Атени и удавъ ся до свого приятеля Герміяса, котрый бувъ тираномъ въ Атарнаусѣ, мѣстѣ въ Мізіи. Герміясъ понавъ по кількохъ рокахъ въ руки неприяного короля перекого и погибъ підъ руками ката а Арістотель одружившись зъ осиротѣлою сестрою приятеля утѣкъ до Мітілены на островъ Лесбосъ. Зъ вѣси покликавъ го король Филиппъ мекедонскій на свій двѣръ, щобы му поручити вихованє свого тринадцятилѣтнього сына, ойбеля такъ славного Александра. Те вихованє тревало майже чотыри роки але такъ глубоко вкорѣнило ся въ серцю Александра, що тойже звелѣвъ зъ вдячности вѣдбодувати Арістотеля мѣсто родинне, котре збуривъ отець его король Филиппъ. Зъ Македоніи удавъ ся знову до Атенъ, де учивъ черезъ пятнацять лѣтъ. Ту учивъ въ такъ званѣмъ ліцею, навкруги котрого такъ якъ при академіи Платона були алебѣ тѣнисті. Его ученики звались періпатетиками (прохожующими ся), позаякъ Арістотель учивъ не сидючи лишъ прохожующи ся.

По скорѣй смерті свого можлиого добродѣя Александра подобно якъ Сократъ бувъ Арістотель обжалований о безбожність и мусѣвъ задля того

утікати до Хальціди на острові Евбеї, з водки его мати була родомъ. Ту померъ на слаббсть жолудкову въ шістьдесять третімъ роцѣ житя.

Такожъ и Арістотель бачивъ въ чоловіці передовсімъ и головню горожанина, задля чого у него виховане молодежи єсть одною зъ першихъ справъ державы. Его педагогіка єсть рѣшучо педагогією державною. Чоловікъ у него єсть мѣжъ всѣми найзнаменитшимъ сотворѣнємъ, позаякъ перевышає всѣхъ розумомъ и мовою, чоловікъ чує, що єсть добре и що але, змагає ся завсѣгды до усовѣршеня. Держава єсть у Арістотеля найбільшимъ и найсовѣршенѣйшимъ збъ всѣхъ сполучень. Пѣсля него хто не жие въ державѣ єсть або нужденною, або надприродною истотою, або звѣриною або богомъ. Арістотель розбѣняє три роды житя: жаднѣ розкошѣ, котре иде лишъ за низкими жадобами, політичне, въ котрѣмъ честнота занимає найвысше мѣсце и наукове, де поставлено найвысшою задачою чоловіка змагане до пѣзнаня правды. Правдива держава може и повинна бути лишъ сполученємъ добрыхъ и справедливыхъ людей, задля чого не має панувати анѣ за велика розкошнѣсть по одиѣмъ боцѣ анѣ по другѣмъ за велике убожество. Арістотель розбѣняє троякій рѣдъ ладу державного: монархію, аристокрацію и демокрацію. Ладъ монархічний узнає за найлучшій а демократичный за найгѣршій.

Арістотель не уважає виховане непогрѣшимымъ. Въ тыхъ самыхъ условіяхъ не зроджує оно тыхъ самыхъ чеснотъ; бо спѣсѣбности чоловіка, походжене, рѣдъ богато тутъ дѣлають. Невѣлыника уважає за низке, до послуху зроджене сотворѣнє, не маюче власной волѣ, однакъ каже лучше зъ нимъ обходити ся нѣжъ Платонъ. Вѣнъ хоче такожъ, щобъ бѣльше дбати про тѣлеснй потреби невлѣлыника а каръ уживати супрѣти невлѣлыникѣмъ дозволяє лишъ въ крайнѣй потребѣ. Зъ невлѣлыникѣмъ ставляє вѣнъ на рѣвни всѣхъ тыхъ людей, що вѣддають ся розкошамъ тѣлеснымъ. Лишь немного высье у него стоить станъ ремѣсничій, позаякъ его сидяче житє не дозволяє, щобъ добре розвинули ся тѣло або духъ.

О дѣтивѣ каже Арістотель, що она такъ якъ звѣрина чує жадобу лишь розкошѣ змысловой и що настаюча у неи повѣли розвага аще все не єсть совѣршенна. Добродѣтельною не можъ дѣтину назвати, позаякъ би дѣла не выходять єще цѣлковито зъ власного свѣбѣднѣго намѣру; задля того дѣтина не єсть цѣлковито щасливою и нѣхто зъ тямущихъ людей не схѣтѣвъ бы вернути въ дѣтинный вѣкъ. Такъ якъ скорше пригадуємо собѣ на те, щѣсьмо рано чули або бачили нѣжъ на те, що дѣялося въ пѣзнѣйшѣй порѣ дня, такъ и лекше наука иде въ молодости нѣжъ въ пѣзнѣйшѣмъ вѣцѣ. Якъ вино наповняє душу чоловіка надѣями такъ и молодѣсть єсть повною надѣй и жие переважно будучностію. Дѣти винни поважати и любити родитѣльвъ, але все таки любовь родитѣльвъ особливо матерій єсть завсѣгды сильнѣйша нѣжъ дѣтій.

Арістотель въ своихъ змаганяхъ виховательныхъ менше звертає увагу на жѣночій рѣдъ нѣжъ Платонъ, однакъ и вѣнъ такожъ вѣдъ жєнщинъ попри тѣлесне образованє жадавъ нильности и умѣренности. Матери признававъ головню илеканє тѣла дѣтины, батькови вихованє и науку, хотъ при тѣй загальнѣй засадѣ не хотѣвъ вѣдмавляти добрѣй матери духового впливу. На ранє навикненє клавъ вѣнъ дуже велику вагу, передовсімъ збъ взгляду на фізичне вихованє, але передъ пятимъ рокомъ житя, не можна було заправляти дѣтины до поважнѣйшой работы, радше лишь игры та рухъ мали причиняти ся до розвитку тѣла. Арістотель каже, що правдивє образованє єсть окрасою въ щастію, прибѣжищемъ въ нещастію и найблагодѣйшою и най-

красною розривкою въ старости. Якъ отецъ уважає за святой обовязокъ дбати передовсімъ про вихованє своихъ дѣтій такъ не менше єсть обовязкомъ державы дбати про образованє своихъ горожанъ. Дуже добре виховані горожанє вводять завсѣгды найлучшій ладъ въ державѣ. Тѣлько самодержець-тиранъ не хоче нѣякого образования горожанъ, щобъ не пробудивъ ся якій высшій духъ въ єго пѣдданныхъ. Наколи Арістотель вкладає на державу тѣлько обовязокъ, черезъ загальнй права и постановы впливати на вихованє, лишає родителямъ и учителямъ доповненє тогожъ. Вѣнъ розрѣзняє мораль не и интелектуальне вихованє. Перше єсть рѣчию навички, друге выслѣдкомъ научаня. Правдиве вихованє учить вже вѣдъ молодыхъ лѣтъ тѣшити ся и сумовати, якъ розумъ каже, взагалѣ має панувати высша часть душѣ, розумъ, надъ низшою. Здоровый, образованный духъ має бути въ здоровѣмъ тѣлѣ. Пѣсля сєи засады не допускає ся спартанська одностороннѣсть, котра дбає лишъ про образованє тѣла. Арістотель дѣлить часъ вихованя пѣсля числа сѣмъ на три періоды. Вѣдъ уродженя до сємого року, вѣдтакъ вѣдъ сємого до чотырнацятого, вѣдбици вѣдъ чотырнацятого до двацять першого року житя. Вѣдъ пятого до сємого року має дѣтина учить ся прислухуючи ся приглядаючи ся, вѣдтакъ ажъ до чотырнацятого року поважною наукою занимати ся, при чѣмъ не занедбувати вправъ тѣлесныхъ, онѣсля учать ся дѣти музики и умѣтностей, котрй подає ся въ щѣ разъ бѣльшѣмъ обѣємъ и щѣ разъ основнѣйше.

Велику вагу кладе Арістотель на наслѣдованє и мовить, що перша наука дѣтнны не єсть нѣчимъ иншимъ якъ наслѣдованѣмъ и що таке наслѣдованє стисло сподученє зъ охотою до науки и знаня. Таку охоту треба обмежити до найпотрѣбнѣйшого и найхосениѣйшого, причѣмъ має ся рѣзницю класти мѣжъ вѣльнимъ и невѣльниками. Вѣльнй людє не смѣють нѣчого такого робити, чтобы могло виробити простый змысль ремѣсничй и не мають при нѣякомъ предметѣ задовго и выключно задержувати ся, щобъ набравши бѣльшого совершеньства не стались простыми ремѣсниками. Зъ сєго вносити можемо, що Арістотель змагавъ до вихованя „Станѣвъ“ и думавъ, що не все для всѣхъ єсть добре. Арістотель взагалѣ не думавъ, що наука и вправа суть потрѣбнй лишъ для безпосередного зарѣбку на кусєнь хлѣба, вѣнъ поручавъ учить ся задля чесноты, задля самого замилованя до науки. Велику вагу клавъ въ тыхъ взглядахъ на музику, позаякъ ся наука єсть безпосереднымъ выразомъ духового житя, хотъ многй бачать въ нѣй лишъ забаву, розрывку, средство до розвеселєня чоловѣка. Арістотель оспорує гадки, що моральну цѣль музики, невинный утѣхи, котрй она подає намъ, можна осягнути самымъ тѣлько прислухованѣмъ ся, вѣнъ думає, що єю солодку прятнѣсть людєй добре можуть оцѣнити и въ нѣй розкѣшь находить лишъ тѣ, щѣ самй єи выучились.

Майже такъ само якъ музику, цѣнивъ высоко Арістотель и штуку рисованя (графіку), позаякъ она образує змысль красы и робить спѣсбными до пѣзнаня творѣвъ штуки. Граматика и вымова (реторика) належали такожъ до благороднѣйшого образования а передовсімъ ся послѣдня була необходимо потрѣбна кождому высоко поставленому мужови державному. Математику и геометрію Арістотель менше цѣнивъ нѣжъ Платонъ, позаякъ єи науки не много причиняли ся до уморальненя а тѣлько уважавъ ихъ за голѣвне средство до образования розуму. При всякѣй науцѣ радо выходивъ вѣдъ змысловыхъ помѣченъ, а де ходило о науки природнй, навязовавъ свѣй выкладъ

до поодиноких проявів и вѣдъ нихъ поступавъ дальше до пізнання загального предмету. У него шла дорога до духа черезъ змислы, и сею дорогою науки та вислѣдованємъ рѣчи ставъ ся сновиснователемъ нинѣшнихъ методи въ наукахъ природнихъ.

Римляне взагалѣ.

Римске вихованѣ рѣзнять ся вѣдъ грецкого головню тымъ, що оно було менше публичне. У Римлянъ бачимо въ родинѣ аластиву основу до вихованя. У нихъ найперше представляє ся намъ правдиве родинне житє. У того народу жѣнка має такъ велике поважанє, якого досѣ исторія не выказала. Многоженства тутъ не видно. Супружество ту такъ було свите, що першій случай розводу подыбуемо доперва въ р. 520 по збудованю Риму. Внутрѣшний зарядъ дому належавъ до жѣнки. Ту у себе дома могла она газдувати свобѣдно, вѣддати ся пыльной праці, ощадности та вихованю дѣтій. Вже дуже рано повстали въ Римѣ школы дѣвочѣй. Наука вѣдбувала ся въ будахъ на майданахъ, на дорогахъ, улицяхъ (in triviis). Задля того знанє набуте тутъ въ такій школѣ звалось тривіальнымъ а нашѣ школы початковѣ еще до сегоднѣ часто зовуть ся тривіальными. Благороднѣйше и выше становище, яке Римлянинъ призначивъ своѣй жѣнцѣ було такожъ причиною задля чого подыбуемо мѣжъ римскими жєнщинами такъ знаменитѣ характеры. Тутъ тѣлько згадати можна о Ветуриѣ, матери Коріюліана, о Корнелиѣ матери Граховѣ. Ся друга зъ тыхъ жєнщинъ побачила найгарнѣйшу окрасу для себе въ своихъ обохъ сынахъ. Въ пѣзнѣйшихъ часахъ, вже за Цезара унала повага жєнщинъ и супружества такъ, що жѣночій рѣдъ перевысшивъ въ рознуєтѣ мушчинъ и що такій благородный жєнщины, якъ Порція (жѣнка Брута) и Октавія (сестра цѣсаря Августа, жѣнка М. Антонія) суть лишъ поодинокы, ту и тамъ блискучими звѣздами.

Пѣдкиданє дѣтій у Римлянъ зовсѣмъ не часто бачимо а ели де у бѣднѣйшихъ лучалось, то дѣялось се зъ великою обережностію и въ надѣи, що богатшій и бездѣтний родитель возьмуть въ свою опѣку покинену дѣтину. Батьковєска власть надъ дѣтьми була въ Римѣ майже необмежена. Вязниця, тяжка праця, заставъ, продажъ, ба навѣть убійство були дозволенѣ батькови супроти дѣтій. Однакъ цѣсарь Константинъ заявивъ, що убійство дѣтины єсть убійствомъ родиннымъ (parricidium), а пѣзнѣйшій цѣсарь пѣдъ христіянськими вилывами еще бѣльше обмежили власть батька.

По народженю осматривали дѣтину добре, чи єсть зовсѣмъ здорова и клали передъ батька, щобъ єѣ пѣднѣсь и тымъ способѣмъ прийнявъ с. є. признавъ, або полишивъ не пѣднимаючи и призначаючи въ такій способъ на пѣдкиненє. Своєки зывали при тѣй нагодѣ богиню Левану (levare, пѣдноєсити) щобъ на батька вилынула въ користь дѣтины. Въ лѣвѣйшихъ римєскихъ часахъ кормили матери самѣ свои дѣти, ажъ въ часахъ богатства та розкошѣ вѣйшли въ звычай мамки-кормилицѣ. По семи мѣсяцахъ обходила родина торжєство зубкованя, по пѣвтора або двохъ рокахъ торжєство вѣдлучєня, причѣмъ дѣти дѣставали забавки (strepundia). Матери и мамки для успокоюваня маленькихъ дѣтій мали калатала, приспѣвовали имъ колыбельный пѣєни (naeniae) або страшили ихъ такожъ вовкомъ.

Дорастаючий хлопець дѣстававъ провѣдника (custos, paedagogus), котрый мавъ го доглядати, всюды зъ нимъ ходити и на случай потреби напо-

минати, нанутити. Въ пбзййшбмъ часъ сынъ богатыхъ родителейъ мавъ часто цблу дружину провбдникбвъ, мбжъ ними одного невбльника, котрый за молодымъ паномъ книжки носивъ (capsarius, коробникъ). Судьба такихъ педагогбвъ була часто дуже сумна, бо они мусбли зносити примхи и молодого и старого пана. Проте справедливо каже одинъ римскій поетъ: кого боги зненавидбли, того зробили педагогомъ. Ту примбтити треба, що такі учители, котрі за грошб учили читати, писати и раховати, походили частбйше зъ Греції. Ихъ заведеня звали ся scholae по грецки scholai, с. є. выпочинокъ, вбдотхненє, позаякъ они становили противоположбсть супротивъ напруженб ббльшихъ житя публичного. Такі мбсця науки звалися такожъ ludī (игры); зъ вбден иде латинська-назва ludī magister с. є. (шкбльний) учитель. Вирочбмъ уважали научанє рбчю батька а деякі знамениті Римляне, якъ н. пр. цензоръ Катонъ зъ великою ревностю брали на себе сей обовязокъ. Той самъ Катонъ говоривъ въ присутности сына такъ повдержливо и обережно начебъ передъ нимъ Вестальки стояли и нбколи не купавъ ся разомъ зъ нимъ.

Перше вихованє, ажъ до пятацятого року житя, припало головню матерямъ. По уилывъ того часу одигавъ ся дорослый хлопець ставши молодцемъ при окрембмъ торжествъ въ одбжъ просту, бблу toгy (toga virilis) и мусбвъ носити коротке волосє. Зъ сбмнацатымъ рокомъ житя починавъ ся обовязокъ службы вбйскової а виравы гбмнастичнй, котрыми молодбжъ занимала ся, не мали на цбля гармонйне виобразование душъ и тбла, не розвитокъ и окрасу того остатного, лишъ вбйну и дикй игрища глядiatorскй. Такожъ на плаванє клали вагу зб взглядбвъ вбйсковыхъ, въ чбмъ и деякі женщины набирали ббглости (Клелія). Сибвъ въ сполученю зъ танцемъ занимавъ такожъ многорако Римлянъ; сибвъ а передовсбмъ танецъ зъ часомъ перевелися дуже, до чого могли може причинитися своимъ примбромъ Греки. Математичнй науки лишилися у Римлянъ много по заду и тблько арифметику (науку численя) не такъ цбнили якъ ббльше зъ пильностю виравляли ся въ нбй задля практичної користи. — Читанє въ сполученю зъ писанємъ було кромб численя головнымъ предметомъ першої науки и оуббля дещо скажемо о методб, якои ся держали при тбй науцб. Римлянинъ, що хотбвъ высьше образовати ся, мусбвъ кромб рбдної бесбды знати еще и мову грецку, позаякъ ся гарна бесбда ширила все благородибйше образованє тогбйшнє и була ключемъ до зрозумбня знаменитыхъ творбвъ поетичныхъ (Гомеръ).

Кромб Плїнія молодшого, котрый живъ за часбвъ цбсарства римского (62 н. Хр.) и лишивъ намъ хорбшй поглядъ на домашнє житє у Римлянъ въ своихъ листахъ, писаныхъ до Гіспулб, сестры батька и до историка Тацита, маємо передовсбмъ двохъ мужбвъ, котрі намъ дають цбкаве поясненє о теоретичбмъ и практичбмъ вихованю у Римлянъ. Тыми мужами суть: Марко Тулїй Цицеронъ и Квїнтїліянъ. Першй єсть ббльше теоретикомъ и передовсбмъ звертає увагу на вихованє, а другїй єсть практикомъ, бо самъ посвятивъ ся званю учителя и поилививъ цбкаві поясненя въ тбй справб. Обома мужами хочемо теперъ еще зайати ся.

Наука реаліівъ въ школѣ народній.

Наука реаліівъ має крѣмъ великого загально-образуючого, такожъ и чисто практичне значенє. Она бо крѣмъ того, що возбуждає чувства естетичнїй, патріотичнїй, що підпирає чувства релігійнїй уявляючи всемогучість, мудрость та доброту Сотворителя, подає ще тільки вѣдомостей нежиточнихъ и въ практичнѣмъ житію примѣнити ся даючихъ, що нерозумнимъ зазнача-вати булобы вагу тої науки. Тожъ и не думаю надъ значенємъ реаліівъ розводитись. Хочу лишъ застановитись, якъ має учитель поступати, щобъ зъ науки тої мала молодѣжь дѣйсний хосенъ.

Передовсімъ кладу питає: коли и чого учити маємо? Найлїпшою указкою въ тѣмъ зглядѣ єсть и мусить бути плянъ науки. Обовязкомъ учителя єсть: выповнити рами пляномъ для науки реаліівъ зачеркненимъ въ призначенихъ на то годинахъ. Но тутъ власнє подибує учитель неспорний майже трудности. Майже загально обявляє ся гадка, що въ 2 годинахъ тыжднево годѣ выконати то, що плянъ призначує. Замѣть сей не можъ назвати безосновнимъ. Возьмѣмъ н. пр. 3. и 4. рѣкъ науки. На реаліа призначує плянъ всего-навсего 2 години тыжднево, а повѣже тыждівъ въ роцѣ шкѣльнѣмъ маємо 46, то всѣхъ годинъ на науку реаліівъ буде въ роцѣ 92. Вѣдложѣмъ зъ того що-найменше 8 годинъ на рѣжного рода феріѣ, а зъ решты половину на науку тиху, то лишать ся намъ до розпорядимости 42 години (а зглядно 84 пѣвгодини) на цѣлый рѣкъ. Зваживши, що до реаліівъ на тѣмъ степені науки зачисляють ся науки природнїй, географіа, исторіа; зваживши, кѣлько на кождий зъ тыхъ предметѣвъ въ плянѣ вызначено, треба такой признати, що годѣ зъ тымъ всѣмъ упорати ся въ 42 годинахъ. На рѣкъ 5. и 6. пѣсля рахунку въ повысшій способѣ переведеного припадає около 80 годинъ, за то однакожь матеріалъ науковий зѣ згаданихъ предметѣвъ значне-побѣльшає ся а въ додатку прибуває ще и фїзика. Не треба и те забувати, що при науцѣ реаліівъ мусить ся узглядняти огородинцтво, садѣвництво, пѣльництво, рѣльництво, годѣвлю худобы, будову тѣла людского, гігієну... Жадати, щобъ все те зробити въ 42 (на 80) годинахъ — єсть мовбы іронією. Не хочу симъ сказати, до всего того неспѣбно. Протівно. Кождий зъ насъ признаєть, що елѣментарнї вѣдомости зъ наведенихъ предметѣвъ єуть доконче потрібнїй, хочъ бы лишъ згогляду на будуче занятѣ молодѣжи. Но зъ другого боку годѣ думати, що въ такъ короткѣмъ часѣ можна всѣмъ вимогамъ успѣшно вѣдповѣсти. Може се тверженє выдѣсть ся кому неимѣвѣрнымъ, натягненимъ. Но такимъ оно не єсть. Сиробуйте лишъ уложити собѣ плянъ лекційный для науки реаліівъ на цѣлый рѣкъ. Рѣдѣлѣть тыхъ 42 чи 80 годинъ на поодинокїй предметы а побачите тогдѣ, що докладный плянъ лекційный, всѣмъ вимогамъ пляну наукового вѣдповѣдаючій єсть дуже трудно уложити. Причина того єсть власнє замале число годинъ.

Многї учителя хотять запобѣгти тому черезъ злученє науки реаліівъ зъ наукою языковъ а лїпше кажучи, черезъ зменшенє числа годинъ на науку языка призначенихъ въ користь науки реаліівъ — божъ прецѣ то именно єсть природнымъ наслѣдкомъ згаданѣи злуки. Декотрі дужають навѣть, що такъ и повинно бути, божъ плянъ науковий велить удѣляти науки реаліівъ на пѣдставѣ шкѣльныхъ читанокъ. Такї погляды єуть хибнїй. Виравдѣ плянъ каже, що не вѣльно въ школахъ 1-, 2- и 3-класовыхъ (и въ низшихъ клас-

сахъ школъ больше якъ 3-класовыхъ) уживати окремыхъ подручникѣвъ до науки реаліѣвъ, но належить ихъ удѣляти на підставѣ читанокъ; зъ сего одначе нѣякъ внести не можна, що науку реаліѣвъ треба дучити зъ наукою языка. Плянъ лишъ жадає, щобъ при науцѣ реаліѣвъ брати за підставу матеріялъ мѣсячій ся въ читанкахъ, що, якъ вѣше побачимо, має свою добру сторону. Мимо того однакожь многі въ практицѣ дучать науку реаліѣвъ зъ наукою языка. Въ такѣмъ разѣ наступає то, що нехибно наступити мусить: дѣти въ такій школъ посѣдають достаточній вѣдомости зъ реаліѣвъ, за то однакожь эле читають та пишуть. На науку языка (выкладового) визначує планъ 4 години на 3. и 4. роцѣ, а 3 години на 5. и 6. роцѣ. Зъ того и одробины урвати не можъ, если хочемо, чтобы дѣти плавно читали, збъ зрозумѣнемъ оновѣдали, щобъ поправно бесѣдовали та поправно писали.

Положене отже, въ якѣмъ учитель находитъ ся, коли хоче точно пляномъ приписанный матеріялъ въ часѣ тымъ-же пляномъ призначенѣмъ вычерпати, єсть майже безвыхѣднымъ. И не наша сила зарадити тоту. Поки-що здаєть ся менѣ, годѣ вѣдъ учителя жадати больше надѣ то, що вѣтъ зъ напруженемъ всѣхъ своихъ силъ зрѣбити може.

Якъ зъ одного боку кождому ясно, що матеріялъ науковий зъ реаліѣвъ трудно въ визначенѣмъ на то часѣ докладно обробити, такъ зъ другого боку признати треба, що многі учитель труднѣсть ту самі побольшають черезъ те, що вимогамъ пляну приписують далеко больше значене нѣжь то, яке они дѣсно мати можуть. Возьмѣмъ н. пр. исторію. Цѣлю науки тои єсть: вплинути на выроблене характеру, розбудити любовь до вѣтчины, и зазнаемити дѣти зъ найзнаменитѣшими особами, котрі причинились до розвитку людскости або й вѣтчины. Въ мысль того треба на 3. и 4. роцѣ брати: переказы (podania) зъ исторіѣ своего народа, образки біографічній зъ исторіѣ краєвой и австрійской а въ додатку найважѣйшій та найприступнѣйшій вынаходы та вѣдкрыты; на 5. и 6. роцѣ: оновѣданя зъ исторіѣ краєвой и австрійской а такожъ и зъ всесвѣтної, о скѣлько она зъ исторією австрійской стоить въ звязи; въ додатку о правахъ та обовязкахъ обывателѣвъ державы. Найяснѣйше выходить зъ сего, що на 3. и 4. роцѣ наука исторіѣ обмежить ся на переказахъ историчныхъ та образкахъ біографічныхъ а на 5. и 6. роцѣ на оновѣданяхъ, котрі можуть вже трохи больше обѣмать, нѣжь переказы та образки, всежь такѣй не суть нѣчимъ иншимъ лишъ оновѣданямъ. Чи-мало однакожь є учительѣвъ, що хотять учити исторіѣ систематично, жадають вѣдъ дѣтей вычислюваня цѣлого ряду королѣвъ чи князѣвъ, важѣйшихъ битвъ и т. н. рѣчей, и то въ нихъ донерва исторія. А прецѣ школы народній, то не гімназіѣ.

Хотячи выробити характеръ и любовь вѣтчины — зовсѣмъ достаточне и єдино можливе средство до того: переказы, образки біографічній та оновѣданя историчній. Не кажу, що не треба вступныхъ поясненъ. Оновѣдаючи пр. про Володимира Великого треба дѣтемъ зъобразити въ найгодовнѣйшихъ чертахъ станъ Руси до Володимира В. Но оновѣдати о кождѣмъ князю окремо, о кождѣмъ важѣйшѣмъ приключеню за панованя поодинокихъ князѣвъ а при тѣмъ наихвати головы дитинячій именами, датами, значить: причинювати ся до обаламученя дѣтей. Зъ огляду на те и вартѣсть науки исторіѣ єсть при такѣмъ способѣ ученя дуже проблематична. Щѣ сказало ся о науцѣ исторіѣ, то само сказати можна и о науцѣ географіѣ, а ще въ большѣй мѣрѣ о наукахъ природныхъ. Щѣ сихъ послѣднихъ дотычить, годѣ заперечити,

що многі учителі думають, що ученик по укінченню школи народної має бути обізнаний з раціональними способами ведення господарства и то всіх галузей его: рільництва, огородництва, садівництва и и. Тимчасом єсть то завданєм школи фахових. Народна-ж школа має подати ученикови вступний, елементарний відомости з наведених предметів а не образувати фахових рільників, садівників и т. и. Отож не треба плянові наук надавати значеня такого, яке вонь по нашій думці, без огляду на визначений до того час мати повинен. Виражена бо в пляні суть дуже зглядні. Стоить там и. пр. пізнанє краю родинного. Беручи річ стисло, в підручнику якб не будь за мало ще в матеріалу до всестороннього пізнаня краю; знов з другого боку и в кількох годинах можна з пізнанєм краю родинного упорати ся. Сеж бо залежить від того, як хто се „пізнанє“ понимає. Робім же инакше. Почислєм, кілько годин на науку реалівв припадає на цілий рік, кілько з них ужити треба на поодинокі предмети реальні, а так одержана скількість годин най нам буде указкою, як належить розуміти такі загальники, як пр. „пізнанє краю родинного“, „монархія Австрійско-Угорска“, „Загальний погляд на Европу“, „найзвичайші явища природи“, и т. д.

З того, що до тепер сказало ся, виходить, що науку реалівв уділяти треба в годинах пляном науковим призначених и від можливого скількості годин на поодинокі предмети припадаючих мусить залежати об'єм матеріалу з поодиноких предметів реальних.

Розберім тепер квестію: як належить учити? Як вже выше сказано, стоить виразно в пляні науки, що до науки реалівв не вільно уживати окремих підручників. Як одні опираючись на сьм уступів лучать науку реалівв з наукою языків, так другі думають, що уступ сей відносив ся до методичної сторони ученя. Відкладають одже тільки 2 години тижнево на науку реалівв, провадять єв однаков в той спосіб, що читають з учениками відповідні уступи з книжки, поясняють, повторяють и т. д. або хоть и викладають самі матеріал науковий, то всеж ні більше ні менше лише тільки, кілько в даних уступах читанок мѣстити ся, думають бо, що після пляну тільки лиш з реалівв брати треба кілько єсть в читанках. Першій спосіб ученя (с. є. читанє з учениками відповідних уступів, розбиранє, пояснюванє и т. д.) єсть о стільки гіршій від послѣднього, що зменшує ся в такім разі и без того замале число годин призначених на реалія в користь науки языка. Єсть то одже знов полученє науки языка з наукою реалівв на шкоду сих послѣдних, бож прець пояснюванє слів, зворотів, речень, звязи мыслей и т. и. єсть власне наукою языка. Хибною єсть також гадка, що з реалівв то треба вчити, що єсть в читанках. В сьм взгляді єдино мѣродайними можуть для нас бути спеціальні поясненя чи принисы пляну, до кожного предмету відносячі ся. Щож дотичить самого способу ученя, то по моїй гадці найліпше надає ся до науки реалівв устный выклад. Має се багато за собою. 1) Викладаючи устно, можемо кожду річ яснійше и пополярнійше представити, ніж єсть она в книжці представлена. 2) Устный выклад учителя будучи живійшим, ніж не завжди поправне читанє учеників, скорше дѣтей займе. 3) Викладаючи устно заощаджуємо багато часу.

А коли вже о оощаджуваню часу бесѣда, то не можу поминути кілька уваг, котрі мені тут мимохоть насувають ся. Отож багато часу заоща-

димо, коли уложимо собі плян лекційний на цілий рік, т. є. коли розділимо собі увесь матеріал науковий чи то на поодинокі дні (години), чи то на поодинокі тижні. Такий розділ матеріалу наукового не лишь дасть би нам спроможність уділяти реалія систематично, но такожъ позволивъ би намъ кождоу поодинокую лекцію оцінити зъ огляду на її відношенє до цілости и відновдію до того її обробити. Не менше важнимъ єсть и приготуванє ся до кождої лекції. Не маю я на гадці приготуваня письменного, не кождий бо має на то часъ. Но застановитись вечеромъ, що завтра говорити маємо, въ якій способъ лекцію перепровадити — се чейже не єсть неможливимъ. Опроче чи приготуванє не єсть конечнимъ, сли хочемо, щобъ викладъ нашъ бувъ займаючий, интересний? А щобъ бувъ вінъ такимъ, мусить бути відповідно оживлений, значить: мусить містити въ собі займаючий, интересний образки, оповідання и т. и. Не далеко зайдемо зъ наукою географію и пр., если скажемо дітемъ, що тамъ а тамъ такий та такий край, такий а такий гори, ріки, рівнини, міста и т. и. О много більше цікавимъ буде нашъ викладъ, если до тихъ сухихъ данихъ додамо интересний описи прикметъ даного краю, звичаївъ его мешканцівъ и т. и. И часу більше оцядимо, бо въ той способъ скорше дитина спам'ятає викладъ нашъ..

Само зъ себе розуміє ся, що по кождій лекції а навѣть и підчасъ лекції переконатися треба, чи діти викладъ нашъ розуміють. Що впрочімъ дотичить переведеня кождої лекції, подає М. Барановскій въ своїй „Дидактиці и Педагогіці“ справедливий замѣтки. Після него належить: 1) насампередъ приспособити діти до нової лекції т. є. навязати нову лекцію до попереднихъ; 2) выложити нову лекцію належито; 3) порівняти нові відомости зъ набутими вже; 4) зібрати перероблений матеріалъ за помочю відповіднихъ питань въ цілєть; 5) вказати на практичне застосуванє свіжо набутихъ відомостей.

Дуже важною річєю єсть повторюванє. Окрімъ повторюваня по кождій лекції належить ще після М. Барановского повторити все зъ кінцемъ року и зъ початкомъ року (бо „на ніщо не придасть ся будова, коли підвалини нетривалі“). Повторенє даної лекції мусить наступити заразъ по лекції. Належить на то ужити такожъ годинъ на тиху науку реаліївъ призначенихъ. На повторенє загальне (зъ кінцемъ и початкомъ року) мусимо вже відложити часть годинъ на голосну науку реаліївъ призначенихъ. Не належить занехати повторюваня певнихъ партій даного предмету, такихъ именно, що давно вже їхъ викладало ся. До повторюваня надають ся часомъ и години призначені на науку языка. Въ такихъ разохъ відбуває ся повторюванє навѣть безъ волѣ учителя. Хотия мы пр. уступъ „Австрія“ будемо на годинѣ языка переробляти зъ дітьми лишь підъ зглядомъ языковимъ, то вже черезъ само читанє пригадають собі діти и той матеріалъ річевий, що въ тѣмъ уступѣ містити ся, если лишь матеріалъ той бувъ вже дітемъ на годинѣ реаліївъ выложеный. Въ сѣмъ власне виджу добру сторону постанови, після котрої належить уділяти наукъ реальнихъ на підставѣ читанокъ. Коли бо поодинокі предмети реальні будемо такъ викладати, щобъ викладаний матеріалъ давъ ся коло певнихъ уступівъ містичивъ ся въ читанкахъ згрупувати, то будемо мати ту користь зъ того, що при розбираню и пояснюваню языковомъ тихъ уступівъ на годинѣ языка будуть діти охѣти пригадувати собі матеріалъ річевий.

Тутъ насувають ся менѣ деякі замѣтки дотично укладу читанокъ. Зъ выше сказаного виходить, що въ читанкахъ повинні бути такі уступы, вѣдносячі ся до предметѣвъ реальнихъ, щобъ коло нихъ можна згрупувати даний матеріялъ, або иншими словами сказавши: щобъ на подставѣ тыхъ уступѣвъ можъ удѣляти наукъ реальнихъ. На жалѣ о нашихъ рускихъ читанкахъ треба сказати, що они тѣмъ цѣли зовсѣмъ не вѣдновѣдають. Въ читанцѣ и. пр. для II. класу призначеной уступѣвъ, на подставѣ котрыхъ можнабы удѣляти исторіѣ або географіѣ, такъ, якъ бы и не було. Въ читанцѣ для III. класу призначеной уступы до реаліѣвъ вѣдносячі ся суть уложені безъ систему, не творять цѣлости, а много єсть рѣчей конечныхъ, для котрыхъ вѣдновѣднихъ уступѣвъ нема. Словомъ: читанки нашѣ не вѣдновѣдають зовсѣмъ вимогамъ плану наукового... Часъ вже крайній той некучій недостатокъ поновити.

На сѣмъ кінчу мою розвѣдку. Всѣ то добре чуємо, що такъ важный предметъ, якимъ є реалія для народной школы, потребує всестороннього обговореня. Радъ буду, если пыѣшна розвѣдка спонукає Вив. Товаришѣвъ-учителѣвъ до высказаня гадокъ своихъ въ сѣй справѣ.

Юліанъ Н. Лосицкій.

Про вихованє формальне и реальне, котре зъ нихъ прислугує народнѣй школѣ и якій служать до тои цѣли средства?

Говорячи про вихованє зъ стороны спеціальной, не вѣдъ рѣчи буде надмѣнити про вихованє взагалѣ. Що чоловікъ яко найсовершенѣйше стєстєво на землі достоинѣ єсть вихованя, се рѣчь вѣдома. Однакъ вихованє тоє повинно и мусить бути згѣдне зъ обставинами часу, народностей и мѣсцевостей.

Правду тує стверджають: такъ исторія всемірна якъ и исторія педагогіѣ. Вихованє повинно бути обдуманє пѣсля певныхъ правилъ, а уже въ понятію вихованя мѣстить ся конечность тыхъ чинниѣвъ. Розличий прѣте правила, вѣдновѣдно до вѣдноснѣвъ уложені становлять подставу вихованя въ значѣню техниѣзмъ. Пѣсля сего вихованє дасть ся такъ зъобразити:

Вихованє формальне се таке, котре має на цѣли всесторонне образованє безъ огляду на видъ практичный. Его задачею вроджені здѣбности гармонійно розвинути, виробити въ вихованци вѣльну волю, характеръ, почутє красоты, моральной стѣйности и вѣры, чтобы вѣддати єуєнѣльности пожиточного члена. Що сєй напрямъ мавъ и має въ вихованіу дѣйствиѣсть, о томъ не може бути сумнієву.

Греки а именно Спартанцѣ чимъ взнеслись понадъ поземъ звичайный и дослужились загальнои славы у єуєднѣхъ державахъ, якъ не вихованѣмъ формальнымъ? Правда не було то вихованє въ значѣню нинѣшнѣмъ. Чижь класики старинні не суть єще до нинѣ подставоєу вихованя формального? Чижь класицизмъ въ середнихъ а на початку новыхъ вѣкѣвъ не стоить въ тѣснѣй звязи зъ тымъ напрямомъ! Пригляньмо ся другѣмъ періѣдѣ педагогіѣзмъ въ часахъ реформаціѣ. Чижь тымъ не пробивавсь сєй напрямъ? Головинный пропѣсаторъ сєи идеѣ „Лютеръ“, обстає, препѣдає и боронить вихованя формального. Тымъ самымъ слѣдомъ идуть єго наслѣдники. Дальше

попирають напрямъ формальний філіантропы. Репрезентантъ сєи школы: Иванъ Базедовъ въ дѣлѣ своїмъ: „Buch der Methoden“ высказавъ свій поглядъ въ словахъ: Цѣлю вихованя єсть: зъ дѣтини здѣлати людину, котрабъ всесторонньо образована сталась пожиточною вѣтчинѣ, а сама могла бути щасливою. Умотивовавши по можности важность вихованя формального позволю собі надмѣнити о вихованю реальномъ. Выхованє реальне се таке, котрого цѣлю набуті вѣдомости зъужитковати въ житю практичнѣмъ. Сей напрямъ репрезентують школы реальнї та фаховї. Оно, якъ уже змѣсть оказує не надаєсь школѣ народнѣй, котра опираючись на вихованю формальномъ стоить въ яснѣмъ противорѣчїю до реального. Тожъ злишнимъ булобъ говорити проте подрѣбно. Остаєсь питанє якими средствами має покористуватись народна школа до досягненя цѣли: всестороннього образованя.

Першимъ и найважнѣйшимъ средствомъ, се читанки шкѣльнї. Грѣшати они єще многими хибами въ тѣмъ взглядѣ, однакъ зъ кождимъ рокомъ иде до лучшого.

Въ тѣснѣй звязи зъ попереднимъ суть мапи, образы, прирады фізикальнї, та окази до наукъ природнихъ.

Частї прогульки зъ дѣтворою въ околицю можна безъ сумнѣву почислити до найважнѣйшихъ средствъ науковихъ, педагогичныхъ. На нихъ крѣмъ користей фізичныхъ, ознакомлюють ся вихованцѣ зъ дѣлами природы, тутъ правдива нагода вѣдомости практично и наглядно доказати. На тѣмъ можнабъ закбичити, однакъ щобы зовсѣмъ понерти высказанї гадки, щѣ до вихованя формального, позволю собі додати: школа народна новинна и мусить образовати зъ однакою опѣкою, здѣбности своихъ вихованцѣвъ, бо въ противнѣмъ случаю спротивилабысь тѣй высокѣй идея, яка заключає понятє вихованя. Всѣ здѣбности чловѣка стоить въ тѣснѣй звязи зъ собою, и вѣдъ себе суть такъ залежнї, щѣ односторонне, многосторонне а не всесторонне образованє може тѣлько шкоду нанести. Всесторонню мусимо образувати, бо нѣякон здѣбности залишити неможливо. Нѣякій взглядъ на улєкшенє не повиненъ бути покусомъ, бо свѣдомѣсть браковъ не знає, а совѣсть стаєсь тяжкою карою за подобнїй взглядъ.

Василь Ратальскїй.

ДО П И С Ь.

Дня 5. цѣвтня с. р. вѣдбуло ся торжественне посвяченє будынку шкѣльного въ Витковѣ новѣмъ повѣта камянецкого. О год. 3. зъ полудня зѣбрали ся численно громаданє въ краснѣй и просторѣй сали науковѣй. До нихъ промавявъ Вс. о. Шарекъ, тутейшїй парохъ латиньскїй; — въ довнѣй промовѣ выказавъ вѣнъ, щѣ наука єсть дуже потрѣбна и то кождому, а вѣд-такъ вымѣнивъ хто и якими датками причинивъ ся до збудованя сего красного и просторого будынку шкѣльного. По промовѣ сѣй вѣдбувъ ся величаво властивый актъ посвяченя, котрого доконали Вс. о. Корчиньскїй, рускїй парохъ мѣцевый и згаданный О. Шарекъ. По урочистѣмъ посвяченю промавявъ одинъ зъ сусѣдъ-учителѣвъ по руски, вказуючи на хосєнъ, якїй приносить школа черезъ образованє людей, а опѣсля по польски говоривъ

управитель сего школы, Ви. Волод. Левицкий. Дакував вбѣти яко господарь всѣмъ, котрі причинили ся до здвигненя сего школы, а вѣдтакъ обомъ мѣсцевымъ священникамъ за ревне занимає ся уморальненіємъ учачои ся молодѣжи и просивъ, щобы и дальше вспомагали его въ праці надъ просвѣщеніємъ повѣренои єму дѣтворы.

Торжественно вѣдправлено се посвяченє будинку шкѣльного якъ и промовы вилынули користо на дуже числено зѣбранихъ громадянъ, котрі довго ще по укѣнченю сего акту приглядали ся образамъ узмысловляющимъ науку предметамъ, котрі знаходили ся въ сѣй сали.

Як. Миколаєвичъ.

Справы Руского Товариства педагогичного.

Дня 25. и. ст. сѣчня 1891. вѣдбула ся конференція єлії ширецкои руск. Товариства педагогичного въ селѣ Никонковичахъ въ будинку шкѣльномъ. На порядку дневномъ слѣдовала лекція практична зъ учениками науки доповняющей о „пчѣльництвѣ“. Позаякъ учитель мѣсцевый знаменитый пасѣчникъ, тожь и участники конференції почули цѣкаву и занимающую науку зъ той галузи науки а зъ вѣдповѣдей дѣтій можна було пересвѣдчитись, що труды учителя не були и не суть на вѣтеръ. Учитель мѣсцевый панъ Тимофтей Серкесь, своимъ майже тригодиннымъ выкладомъ поучавъ дѣти о свойствахъ пчѣль, о мѣсци на пасѣку, о старыхъ и новыхъ уліяхъ (наглядно) — якъ поступати, абы много меду мати и о многихъ користяхъ зъ меду. Зъ вѣдповѣдей дѣвчатъ переконади ся участники конференції, що умѣють робити медѣвники и вишій ласощѣ зъ меду. — Словомъ — по єкѣнченій лекції всѣ присутній выйшли зъ салѣ науковой вельми вдоволеній зъ совѣстной праці мѣсцевого учителя. По перекусѣ, котра зраджувала доброго пасѣчника — приступлено до вѣдчиту „Дѣмъ и школа“.

Вѣдчитъ державъ Мат. Квасникъ учит. зъ Ракѣвця и вынавъ такъ, що учасники конференції почтили и. прелегента повстанамъ зъ мѣсць. По тѣмъ забирали еще голосъ надъ прелекцією ин. Миханцьо, Стефановичъ и Микетинъ. Внесєня членѣвъ вѣдступлено Выдѣлови до сформулованя и поставлєни пѣдъ обраду на слѣдуючѣй конференції, котра мала вѣдбути ся 5. и. ст. цвѣтня 1891. о год. 2. въ Красовѣ.

М. Квасникъ.

НОВИНКИ.

— Пята гѣмназія у Львовѣ. Єго Величество Цѣсарь рѣшеніємъ зъ дня 3. марта с. р. зѣволить на заложенє зъ початкомъ року шкѣльного 1892/3 пѣтѣи низшои гѣмназіѣ державнои у Львовѣ.

— Утраквизмъ с. мінарій учительскихъ. П. Міністеръ Вѣрсисновѣданъ и Просвѣты рѣшеніємъ зъ дня 6. марта 1891 Ч. 2887 зарядивъ, щобы утраквизмъ истнующей, уже на высшихъ курсахъ семінарій учительскихъ у Львовѣ, Станіславѣ и Тернополѣ, ввести такожь на першѣмъ курсѣ тыхъ семінарій; дальше, щобы

на четвертомъ курсѣ семинаріѣвъ учительскихъ женскихъ у Львовѣ и Перемышля учено: аритметики, геометріи и исторіи натуральной въ языцѣхъ выкладовомъ рускомъ, уживаючи при томъ и языка польского, а географіи, исторіи всемірной и фізики въ языцѣхъ выкладовомъ польскомъ, уживаючи при томъ и языка руского; вѣдючи щобы підвищено на всѣхъ курсахъ ц. к. семинаріѣхъ учительской женской въ Перемышля число годинъ науки языка руского тыжднево зъ двохъ на три години.

— **Его Екс. Панъ Намѣстникъ гр. Казиміръ Бадені** звиджовавъ въ першомъ тыждни по лат. Великоднихъ святахъ гімназіѣ Францъ-Йосифа, четверту, нѣмецку и семинарію учительску мужеску.

— **Індексы університетскі зъ фотографіями.** Ректоратъ вѣденського університету повѣдомивъ всѣ гімназіѣ австрійскі, що зъ слѣдующимъ рокомъ школьнымъ индексы слухателѣвъ вѣденського університету на всѣхъ выдѣлахъ мусять бути заосмотрені фотографіями слухателѣвъ.

— **Ширене пчѣльництва въ Чортковщинѣ.** Заходами косѣвского кружка педагогичного завязано въ мартѣ мин. року вѣдѣль товариства пчѣльничо огородинного на повѣтъ чортковскій. Выдѣль сего товариства устроивъ мин. року три выклады для селянъ въ рѣзныхъ мѣстечностяхъ повѣту и роздававъ на весну насѣня зель медоносныхъ мѣжъ селянъ. Товариство числить до 100 членѣвъ, учителей и селянъ. Предсѣдатель кружка педагогичного вѣдстунивъ для Товариства безплатно на 10 лѣтъ моргъ огорода, а въ нѣмъ есть 4000 деревецъ, придатныхъ до щибленя, 66 щибъ, 500 корчѣвъ винограду, 110 корчѣвъ порѣчокъ, 90 корчѣвъ випринъ, 300 штукъ сосенъ и двѣ грядки зернѣвокъ та грядка засѣяна линами и акацією, щобы розсадити ихъ вѣдтакъ при дорогахъ по селахъ. Кружокъ педагогичный устроивъ въ Чортковѣ вечерокъ вокально-декламаційный на доходъ сего товариства пчѣльничо-огородинного.

— **Факультетъ медицинскій у Львовѣ.** 7 лютого вѣдбулось въ львовскомъ намѣстництвѣ засѣдане анкеты, и она ухвалила слѣдующі засады, котрі мають бути подставою до дальшихъ переговоровъ въ справѣ выдѣлу медицинго, а именно: 1. Выдѣль краевый заявить — зъ застереженемъ призволеня Сойму — готовѣсть переняти клініки подъ зарядъ краю. 2. Въ той цѣли дѣмъ для полѣжнякъ, котрый мавъ бути выбудованный въ наслѣдокъ дотычнои ухвалы сеймовои, розширити. Выдѣль краевый такожъ на помѣщене заведеня для недугъ жѣночыхъ. 3. Кромъ того поставити. Выдѣль краевый, за вѣдновѣдною субвенцією правительственной, два будынки на помѣщене клініки лѣкарской и хірургичной; кожда має мѣстити 50 лѣжокъ. 4. Будынки для вѣсѣмъ неклінічныхъ заведень факультету буде мусѣло правительствомъ выбудувати, що коштувати буде що найменше повъ міліона злр. А що грунты жертвовані громадою подъ будову выдѣлу медицинго (при ул. Пекарской, де мѣстило ся товариство садѣвичо огородинно), показали ся не дуже вѣдповѣдні, тому анкета высказала желане, щобы мѣсто доставило иншій грунты близько шпиталю.

— **Реформы студій и испытѣвъ медицинныхъ.** Розпорядженя дотычно згаданныхъ студій и испытѣвъ, у многѣмъ хибны, выдані еще 1872 р. и показалась потреба завести змѣны, а першій крокъ въ той справѣ зробило Міністерство Справъ внутрѣшнихъ, выдавши ось такой обѣжникъ до всѣхъ властей політичныхъ въ Австро-Угорщинѣ: „Зъ огляду на згадану Міністерствомъ Просвѣты разомъ зъ Міністерствомъ Справъ внутрѣшнихъ ревизію истиныхъ приносѣвъ о испытахъ и студіяхъ медицинныхъ, есть пожадане здати собѣ справу зъ спостереженъ поробленыхъ дирекціями и примаріями найзнатѣйшихъ шпиталѣвъ, при котрыхъ кандидаты медицины, именованіи приписомъ о ригорозахъ зъ 15. цѣтня 1872 докторами всѣхъ наукъ лѣкарскихъ, повинятъ практику лѣкареку, спостереженъ въ справѣ наукового ихъ образованя та освѣженіи ними зручности практичної въ послѣднемъ десятилѣтію. Щобы сей цѣнный матеріалъ мѣгъ бути якъ найкорше вымыканный и зъужиткованный, завывае ся симъ політичній власти краевій, щобы выслухали гадку и внесени въ той справѣ зѣ стороны греміѣвъ приямарятскихъ по шпиталяхъ и заведеняхъ лѣничныхъ, будучихъ подъ зарядомъ краю або столицъ, и щобы весь той матеріалъ зъ долученемъ своихъ вносенъ надѣслали найдальше до 1 мая с. р.

— **Археологічні розкопки.** Минувшого літа зроблено в Аерниській повітї, губ. бесарабскої, малу археологічну екскурсію: розкопано кільканадцять курганів і один з малих валів Троїнових. Гадали найти в курганах сліди славянської колонізації — Тиверців і Угличів, котрі, як каже літописець, „сїдяху по Богу і по Дітиру“ (в IX—XI вв.). При розкопках замчено поки що три похоронні типи, котрі відрізняють ся національністю, культурою і місцем, яке займають в насамі, відповідно до часу, коли насипаний був курган. Славянського типу не найдено. На самім споді, на бідом підґрунтовику, найдено кістяки, обложені камінними плитами з помалюваними на червоно кістками і головою — се першій типъ ще до грецького культурного впливу на народи, що жили на березі Чорного моря. Більша частина розкопаних курганів мїстить иранській або скитській типъ. З самого верху кургану лежали кістяки монгольської (Угровъ) породи з IV—V віку. („Зоря“.)

— **Ревізія законів академічних.** Позаяк багато приписи університетські вже передані і не суть в гармонії з новими законами, порішили сенат вїдєньського університету перевести ревізію законів академічних і при тій нагоді мають ухилити всі розпорядження, не маючі ніякого значення. Перевести сю ухвалу поручено чотирьом деканам профессорам д-рамъ В. Найманови, Шрутцї, Цукеркандлові і Райнішові. Обов'язуючі ще доси приписи суть з р. 1850 і 1854 і зборюють академікам і. пр. вібувати збори поза мурами університету і зав'язувати товариства.

— **Забавка** в останньому часі подана, складаюча ся з 7-х камінїв, повбд до частих закладів. І так недавно приключилося, що в однім товаристві кілька осіб в протязі 5 минут не змогли вложити сих 7 камінїв назад до коробки. Залучений до загадки змїстити в собі 176 рожних фігур, над зложенем котрих треба не мало намучитися. — Загада ся з фабрики Ріхтера і Сопр. коштує лише 35 кр. а можна єї достати по всіх торговлях забавок. Загадку сю можемо євїста предпирнути.

— † **Антоній Чарховскій,** емер. краєвий інспектор і Йосиф Брынк, професор школи реаль. померли 4. цвітня у Львові.

ШКОЛЬНІ ВІСТІ.

— **Конкурси.** Ц. к. окружна Рада шкільна в Підгайцях розписує конкурс д. 5. марта 1891. до Ч. 291. з речинцем до кінця цвітня на слїдуючі посади: 1. При 4-класовій школі мужескої в Підгайцях посада окремого учителя релігії обр. гр. кат., з обов'язком удїлюваня науки релігії також в 3 кл. женської тамже і вібвуваня екзортъ, також посада учителя стар. в нх. рѣч. по 450 злр. і 10% додатком на помешканє, євентуально 50 злр. за управительство і релютум на помешканє. 2. При школах 1 кл. етат. в Біявї, Ицковї, Котузовї, Мужилівї, Славентинї, Соколовї і Сосновї, з нх. по 300 злр., а в Вїлокерниці з нх. 290 злр. 58 кр.+9 злр. 42 кр. в натуралїях, в Доброводах з нх. 298 злр.+2 злр. в натуралїях, в Герожаї з нх. 294 злр.+6 злр. в натуралїях, в Сїмківцях з нх. 154 злр.+146 в натуралїях. Учителі релігії (катехети) не можуть євнчасно євєнати обов'язків душпастирських. Язиком викладовим єсть в Підгайцях, Вїлокерниці, Доброводах і Соколові язык польскій — в Бекерсдорфї язык німецкій — а в інших школах язык рускій.

— **Розпорядженя.** Ц. к. краєва Рада шкільна ухвалила на засїданню д. 6. цвітня 1891. розписати новий конкурс на катех. об. гр. кат. в гїмн. перемьської; а вібувати „German i Petelenz Cwiczenia niemieckie“ для 1. кл. шкіль сєр. виданє ПІ; прийняти до вїдомости справозданє інспектора в краєвих др. Германа з лїстрацій школи реаль. у Львові а др. С. Дїєстрянського семинарій учит. в Станіславові і Тернополі і затвердити вїдновдїй внески; затвердити в званю учитель. И. Новака учит. гїмн.

въ Ярославѣ, потвердити виборъ п. Франца Биджейовича и о. Викт. Мазикевича на водпоручниківъ рады повѣт. до окруж. рады школь. въ Равѣ та о. Кордубы на водп. р. н. до ок. р. ш. въ Бережанахъ и Март. Гливы, управителя пяти-класовой муж. школы въ Тернополи на представителя звания учительского въ тамошній окр. р. шк.; признати пятилѣтній додатки проф. И. Молинови зъ гѣмн. св. Анны въ Краковѣ третій а проф. о. Іос. Дроздови зъ гѣмн. въ Перемышлѣ першій; выразити подяку и узнане гр. Кар. Лянцкороньскому за его охѣрибѣсть для школь. народ. та узнане кс. Іос. Грущиньскому, лат. парохови въ Стшалковицахъ за его старане около добра школь. нар.; установити для пятаклас. муж. школы въ Нов. Торгу особногo катех. зъ обовязкомъ удѣляти релігій и въ чтыроклас. школь. женъ; поклукати на заступство науки исторіѣ въ учитель. сем. муж. у Львовѣ до кѣнця року школьного Льва Рудницкого проф. IV. гѣмн. у Львовѣ; позволити Гр. Рыбакови учителю въ Линицѣ гор., Лавр. Косѣбѣ, уч. въ Загорянахъ и Ол. Ярончикови уч. въ Хроманицахъ заниматься ся черезъ одинъ рѣкъ писаркою громадскою, а послѣдному еще и вести агенцію тов. взаимныхъ обезпечень въ Краковѣ такожъ черезъ одинъ рѣкъ; перемѣнити водъ 1. вересня 1891 однокласовой школы людовъ въ Грибовичахъ вел. (нов. Львов.), въ Кроводжѣ (нов. Краковѣ), въ Зассовѣ (нов. Пильзно) и въ Коморовичахъ (нов. Бѣла) на школы двокласовой, а філіяльній въ Лятачу (нов. Залѣщичѣ), въ Рѣчкахъ (нов. Равѣ), въ Иваню (нов. Залѣщичѣ) на школы етатовъ; прилучити громаду Росохате (нов. Лѣско) до округа школь. въ Скоропѣтѣхъ; зъорганизувати пятакласову школу женъ въ Краковѣ яко XV. школу звычайну, двокласову школу народну въ Гвѣздци (нов. Коломыѣ), водъ 1. вересня 1891 р. школы філіяльній: въ Боровѣхъ (нов. Жовковѣ), въ Дубинѣ (нов. Сянокѣ), въ Чеславѣ (нов. Вѣлчка), въ Поплавникахъ (нов. Рогатинѣ) въ Гаповцахъ (нов. Рогатинѣ), а водъ 1. вересня 1892 (р.) въ Вѣлюнолю и Заславѣ (нов. Сянокѣ); именувати учителями реліг. мойс. въ школахъ нар. въ Краковѣ: С. Цейтнера, Мен. Метальмана и Л. Сельцера, учителями и учительками: Фр. Пѣхорѣвну шк. етат. въ Шилбицахъ, Вол. Крамаржиньску шк. філіяль. въ Кольбушовѣ долѣ., И. Рубриха шк. нар. Волчкови, М. Дирова шк. нар. въ Хриплинѣ, кс. Іоана Маркузеля катех. об. лат. въ шести кл. шк. муж. въ Бялѣ, М. Зихвичѣвну шк. філ. въ Рейску, Мон. Выробишѣвну шк. ет. въ Жакшовѣ, Ант. Ниндѣли шк. філіяль. въ Вучковичахъ, М. Туркула шк. ет. въ Свистѣльникахъ, Стан. Липиньского шк. ет. въ Клявиничахъ, Люд. Колодѣйчика управителемъ шк. двока. въ Лобзовѣ, Соф. Валляковну сталою молод. шк. нар. женъ въ Станиславовѣ, Ант. Бѣловича шк. ет. въ Бжезинѣ, Кос. Прагловского шк. ет. въ Кадьниковѣ, Люд. Гончара шк. ет. въ Дворахъ I., М. Людкеничѣвну триклас. шк. нар. мѣшанон въ Яновѣ, Іос. Кравца стал. учит. шк. філ. въ Отенгавзенѣ, Іос. Шинора шк. ет. въ Котыскахъ и Бол. Пашиньского шк. ет. въ Ропаняку сухѣмъ

Переписка Редакціѣ. Ви. Мацев. въ Брустур. За рѣкъ 1891 прийдѣ намъ ще 2 здр. — Хв. Рада школьна въ Кобыловолокахъ. Заплачено за рѣкъ 1890 доперва а не за 1891. — Ви. Марен. въ Явор. За рѣкъ 1891 прийдѣ намъ ще 1 здр. — Ви. П. Т. Б. въ Сокалі. Радо будемо помѣщувати Вашу розвідку про науку зручности, ливъ просимо о присланѣ доповненя вже надѣсланой рукописи.

Въ друкарни І. Мілера въ Тернополи выйшовъ въ польскѣмъ языцѣ розкладъ матеріалу науки для 1. класы для школь. однокласовыхъ. Сей розкладъ порѣшѣный на конференціи учительской въ Тернополи дня 31. сѣчня с. р. Одинъ примѣриникъ коштуе 6 кр. в. а.

НАУКА РАХУНКѠВЪ

въ школь. народной.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѠВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Института Ставропигійского.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

ДЛЯ МОЛОДѢЖИ, МѢЩАНЪ И СЕЛЯНЪ.

підъ редакцією Ом. Поповича

выходить вже 7..рѣкъ въ Чернівцяхъ мѣсячними книжочками
и коштів на рѣкъ (12 книжочокъ)

ТОЛЬКО ОДИНЪ ЗЛР.

Поодинокі книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернівцяхъ, улица Петровича ч. 4.

Чому правдиві

якорні коробки зъ камѣнчиками до будовы

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и науцаюче занятє, и що они збъ взгляду на тревалість суть найдешевшою забавкою. Бо водтакъ и родичамъ подають они приемну розривку справдѣ прегарными видами и що кожда коробка може бути доповнена. Кто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартостныхъ подроленъ, сей най водкине кожду коробку безъ нашої фірмы и марки фабричної „червоный якорь“ яко фалшиву. Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

„ДЗВѢНОКЪ“

нѣсько ілюстроване для дѣтей и молодежи.

Предплата 4 зр., 2 зр. и 1 зр.

Цѣлорѣчний предплатники отримавъ за доплатою 25 кр. на опанованє и оплату поштою одну зъ назве поданыхъ премій: Лисенка: Коза-дереза — ком. ошкретка на фортепианъ и до снѣгу, або Івана Франка: Лисъ Микита — афірачій спосѣ на тѣлѣ нѣмецкого Reinecke Fuchs.

Администрація „Дзвѣнка“: у Львовѣ въ улицѣ Чарнецкого ч. 26.

Выдає „Руске товариство педагогічне“. — За редакцію відповідає Теофіл Грушкевичъ

Зъ друкарів Товариства имени Шевченка, підъ зарядомъ К. Беднарского.

Предплатя :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГИЧНОГО.

Редакция

и

Администрация
ул. върменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламиці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. кождого мѣсяця.

КОРОТКА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІЇ.

(Після нѣмецкого.)

Цицеронъ.

М. Тулій Цицеронъ родивъ ся 3. сѣчня 648 по збудованю Риму въ Арніумъ, маѣстности родинної. Ёго дуже дѣяльний отець и дуже добра мати Гельвія дали му знамените вихованє. Такожъ и поетъ Архієсъ керувавъ нимъ и управлявлявъ его студіѣ, познакомивъ го зъ плодами поезіѣ и поправлявлявъ его першій поетичний пробы. Цицеронъ дуже скоро самъ сибѣзнавъ, що має таланъ вимовы, що може стати добрымъ бесѣдникомъ. Задля того робивъ глубшій студіѣ и вѣдивъ проте научити ся вимовы до Греціѣ и Малои Азіѣ. По своімъ поворотѣ бувъ въ Римѣ дѣяльнымъ въ рѣзнихъ урядахъ, ставъ навѣтъ конзулемъ и яко такой звѣвочивъ заговоръ Катиліны. Въ роцѣ 56. пер. Хр. его демагогічний вороги выгнали го зъ краю. Однакъ по шѣснацяти мѣсяцяхъ вернувъ назадъ и ставъ намѣстникомъ въ Кілікію. Підчасъ межиусобицѣ стоявъ Цицеронъ за Помпеемъ противъ Цезара. По убійствѣ Цезара ставъ Цицеронъ еще разъ провѣдникомъ сенату и поправлявъ власть Октавіяна супротивъ Антонія. Однакъ Октавіянъ сполучивъ ся скоро зъ своими давнѣйшими противниками и поклавъ навѣтъ и своего приятеля и добродѣѣ въ списѣ тыхъ, що мали бути убитыми задля республіканьского сторонництва. Цицеронъ пробувавъ утечи, однакъ утеча ему не удалась, и вѣтъ трусливо ожидавъ въ своѣй посѣлости Тускулумъ высланныхъ убійцѣвъ, котрій му 7. грудня 44. р. пер. Хр. вѣдрубали голову. Цицеронъ навѣ жертвою політики и улягъ своимъ врагамъ, позаякъ бувъ лишъ бесѣдникомъ и філософомъ а не воѣвникомъ и вождомъ.

Хоть Цицеронъ и нѣякого окремого твору о вихованю не лишивъ, все таки подыбуемо въ его численнихъ письмахъ множество ясныхъ и правдивыхъ поглядѣвъ на сей дуже важный предметъ, котрій и до сегодня суть великою стѣйности. Якъ вѣтъ чоловікъка понимавъ, нехай намъ цѣненитъ слѣдуюче мѣсце зъ его творѣвъ (de leg. I. 22.): „Чоловікъ, що самъ себе пѣвнає, найде въ своімъ внутрѣ слѣды божества, а уважаючи себе образомъ божества, буде ся выстерѣгати щось таке робити, чтобы могло збѣщестити

сей великій даръ. Добре роздумавши надъ самимъ собою, пересвѣдчить ся, якъ хорошо заосмотренымъ покликкала его природа до жити и якъ богато средствъ вѣнъ має, щобъ до мудрости дѣйти. Філософія єсть для Цицерона, якъ нѣма вже говорить нѣчимъ вишимъ, якъ любовію мудрости и змаганемъ до тоїжъ, а мудрѣсть знанемъ природи и взаєминъ Бога и людей, причинъ и подбѣй. Про честноту треба дбати задля неї самої, позаякъ чоловікъ, чимъ бѣльше въ своихъ дѣланяхъ лишъ на хосенъ глядить, тимъ менше єсть вѣнъ морально добрымъ чоловікомъ (epist. IV. 2). Вихованє уважавъ Цицеронъ за усовершенє способностей, данихъ природою и узнававъ ихъ тимъ потребнѣйшими, о скѣльки чоловікъ въ природѣ найвысше мѣсце займає, и позаякъ знаменитѣй прикметы его духа и мѣжъ тими розумъ, на котрѣмъ честнота опирає ся, вимагають стараннѣйшого розвитку. „Яко дѣтина“, каже вѣнъ на иншѣмъ мѣсці (de fin. V. 20. 25), „лежить чоловікъ начебъ бувъ безъ духа, но незадого будять ся его змысли. Дѣтина старає пѣднести ся, зробити ужитокъ зъ своихъ ручень, и починає пѣзнавати тыхъ, щѣ єй окружають и нею пѣклюють ся. Оцѣля прилучує ся она до ровесникѣвъ, находитъ приятисть въ забавахъ неразъ сполученыхъ зъ надокладомъ єї силъ такъ, щѣ нѣяка кара не може єй вѣдъ тыхже повздержати. Въ короткѣмъ часѣ помѣчають дѣти сильнѣйше все, щѣ дома ся дѣє, починають робити першѣ пробы роздумованя, они пытають за именемъ того, щѣ бачать, привязують до него свои воспомини. Вѣдтакъ скоро розвиває ся нахиль до дѣланя, щѣ появляє ся зъ початку въ нѣхоти до супокѣю а оцѣля таке змаганє до працѣ прибирає невнѣйшій напярѣмъ а навѣтъ вѣднихає жадобу уживаня приятистей.“

Цицеронъ вказує на те, якъ важними суть для дѣтини найблизшій окруженя и якъ богато при єї живости и вражливости зависять вѣдъ такихъ окружень вѣрна добра вымова и благороднѣйшій способъ высказу гадокъ. Пѣсля Цицерона треба передовсѣмъ дбати про релігійне вихованє. Вѣнъ каже: (de leg. II. 7. 16): „Позаякъ держава въ своихъ найвысшихъ основахъ полягає на релігій, мусять горожане вже рано прийти до пересвѣдченя, щѣ боги суть напями и управителями всѣхъ рѣчій и вглядають въ саму глубину душъ людей. Черезъ те охоронює ся чоловікъ вѣдъ нерозумнои гордынѣ якъ и вѣдъ всякого простунку. Якъ Талєсъ каже: „Люде мусять вѣрити, щѣ все, щѣ бачать, наповнено єсть богами. Тогдѣ будуть жити бѣльше повздержливо начебъ ся находили въ найсвятѣйшѣмъ храмѣ.“ Хорошо высказує ся Цицеронъ про нагороды и кары въ вихованю. Не завадить навести хоть одинъ зъ тыхъ высказѣвъ: „Всяка кара,“ каже вѣнъ (de off. II. 25), „чи словами чи дѣломъ, не має въ собѣ мати нѣчого збещецающого. Кара має примѣнювати ся до провинны и въ однакихъ случаяхъ завше бути однакою. Проте треба выстерѣгати ся, щобъ не карати въ гнѣвѣ, бо розгнѣванный не може найти мѣры, щѣ єсть за богато а щѣ замало. Навѣтъ при доганахъ не треба мѣшати гнѣву и нехоти. Той, щѣсьмо его огудили, має помѣтити, скѣльки насъ то стояло, нѣмъ мы рѣшили ся сказати ему сей гѣркій и неприємный закидъ и щѣ се стало ся лишъ задля его добра.“ Мѣжъ Римлянами знову передовсѣмъ єсть Цицеронъ, котрый напирас на те, щобъ дуже нильно бачити на прикметы молодого чоловіка щѣ до его духовыхъ и моральныхъ здѣбностей. Вѣнъ упоминає, щѣбы якъ найстараннѣйше тѣ, щѣ вѣддають ся вихованю и науцѣ, бачили, куды передовсѣмъ треба повести способности природий кождого молодого чоловіка. Свою окремишну

вдачу має кожний найперше виобразувати а не пробувати, чи не ялось бы ему въ чужомъ. Кожный нехай себе пытає, до чого способный и при томъ нехай буде строгимъ судією своихъ власныхъ добрыхъ прикметъ и похибокъ.

Особливу увагу звертавъ Цицеронъ на культивованє памяти и задля того поручавъ учене ся на память вѣдповѣдныхъ поематѣвъ. Гимнастики не увзгляднявъ.

Зъ часѣвъ цѣсарства римского годить ся згадати за Анея Сенеку († 65 н. Хр.), учителя Нерона. Пѣсля него дѣтина має зъ природы нахиль до злого, и всяке вихованє о стѣлько має свое значенє, що причиняє ся до чистоты обычаївъ, правдивости и поборюваня пристрастій. Не безхосенне знанє многихъ рѣчий єсть цѣлю науки, лишъ практичне виобразованє для дѣйстнаго житя а примѣры ведуть скорше до цѣли, нѣжъ самі правила. Пѣсля погляду Сенеки добрый учитель самъ ся щѣразъ бѣльше образує и стає ся совершенѣйшимъ черезъ научанє и досвѣды зъ тымже сполучені (docendo discimus!)

Про молодѣжь тогдѣшнихъ часѣвъ побоювавъ ся дуже Сенека. Ёго судъ пригадує намъ Ювенала, про котрого пѣзнѣйше буде бесѣда. Вѣнъ говорить: „Духъ нашоя нереботящой молодежи зломаный и не дасть ся бѣльше пѣднести честнѣйшими змаганями. Сонъ и утома, а поганѣйше вѣдъ тыхъ пильне заходженє ся около негарныхъ штукъ опановало умыслы. На неморальныхъ свѣвахъ и танцяхъ проводятъ свѣй часъ бабѣ; закручованє волося, пуста омѣзливѣсть та суцєрництво зъ женщинами въ рознѣженю тѣла, се ідеалы нашихъ молодыхъ людей!“

(Дальше буде).

Одвѣчальнѣсть учителя-педагога.

У школъ, мучилось, росло,
У школъ й сивить почало,
У школъ й дурня поховать“...

Оно такъ справдѣ й є: чоловікъ все въ школъ, все чогось нового научить ся, якусь крихтичку досвѣду придбає въ кружѣ своєи дѣяльности и въ мѣру способностей духовныхъ, въ мѣру свого образования зъумѣ сей досвѣдъ выхѣснѣвати до вѣдповѣдныхъ цѣлей. Зъ минувшости лишають ся ему вспомины веселыхъ и смутныхъ хвиль, а мѣжъ тыми хвиль зъ вѣку дитинячого найскорше приходять на гадку. До смерти благословить людей, котрі колись въ молодѣмъ вѣку рѣшали о его доброй судьбѣ будущей, поручає ихъ ласкавой памяти своихъ наслѣдникѣвъ, заявляє такимъ способомъ вдячнѣсть. Мѣжъ такихъ довгопамятныхъ добродѣївъ може попасти ся дуже легко и народный учитель, котрому єго участникъ може принєсати свое щастє на будучнѣсть.

Добре тямить ся довго, але зле — кажутъ — ще довше; скѣлько чужо неоденъ вдячнѣсть для своихъ добродѣївъ, що були ласкавы ему єго лѣта дѣтинний часомъ звеселити хотяй бы и такою марницею, якъ выкручена сонѣвка зъ вербы, о стѣлько зновъ неприємными для него особы, котрі трѣли ему сю весну молодости, чули якусь дивну розкѣшь въ дражненю

и докорюваню недолѣткови. О скільки записали ся золотими буквами въ душѣ нашой и оставили въ нашомъ серцю для себе любовь и честь тѣ, котрѣ мали зъ нами святу терпеливость, старали ся зъ цѣлою силою своєї енергій заправляти насъ до працѣ, викоренювати зъ насъ хибнѣйшє понятя, стѣлько гора неразѣ и жовчи десь бере ся въ серцю на саму гадку о тыхъ людяхъ, котрѣ були причиною нашего невинно дозаного сорому, зневаги въ присутности якогось товариства а передовсѣмъ въ присутности ровесникѣвъ примѣромъ згромаджєныхъ въ школѣ ученикѣвъ.

Хто не понявъ основно яку одвѣчальность бере на себе сей, що приймивъ ся за дѣло виховувати молодѣжь, нехай прочитає собѣ образокъ п. Ивана Франка „Schönschreiben“; зъ сего яркого малюнку побзнаєть інтересованый якѣ наслѣдки може выкликати одєнъ перозважнѣйшє крокъ, одєнъ на позѣръ незамѣтнѣйшє промахъ зѣ стороны учителя и якогѣ колєсь на будучность незавидного словословія могутъ дождати ся єго струнешѣлѣй кости. Не вхожу въ се о скільки фантазія творча автора преувеличила сю дѣйсню економску карикатуру, але фактомъ єсть, що сей паниъ профессоръ „красного писаня“ а колишнѣйшє економъ не понимавъ навѣтъ сѣхъ двоухъ коротєнькихъ правилъ завѣтнѣхъ, котрѣ Вѣдкунитель мира такъ коротєнько пояснєвъ „Бога надъ все, а ближнього якъ самъ себе люби“ инѣакше не допускавъ бы ся такой звѣрскости.

Сли застановимо ся надъ поодинокими станами суспѣльности чи то пѣдъ взглядомъ воспитуючѣмъ чи обычаєвымъ замѣчаємо всюдѣ певну традиційну етикету: у жебрака ниша, у селянина халуника ниша, у богача ниша, у мѣщанина ниша и т. д. а закємъ дѣйдемо поєтенєнню ажъ до королеваныхъ избранникѣвъ подыбаємо кастовостей безъ числа. Школа народна тыхъ всѣхъ церемоній не знає, она будить въ своихъ вихованкахъ взаимну любовь, згѣду, посвяченє, єнѣвчутє и т. д. и веде ихъ такъ, щѣбы колєсь въ кождѣмъ станѣ суспѣльности людскѣй стали ся милыми и позиточными; представитель єи не стане нѣколи въ суперечности зъ собою, єсли окаже ся чоловікѣлюбивымъ и заявить першѣй все то на дѣлѣ, подаєть краснѣйшє примѣръ маленькимъ.

Свобѣдно ученому розправляти о вихованню народѣвъ, о естетикѣ и т. и. а въ товариствѣ зъ другими бути навѣтъ дужє нечемнымъ и неприятнымъ, але учитель народнѣйшє мусить тямити на се, що вѣнъ вихователемъ развивающего ся цѣлѣту, котрѣй пѣсля сего, якъ го огрѣє тепломъ своєї любви сердечной, очистить зъ всякихъ шкѣдливыхъ нарѣстѣвъ, такѣ на будучность принєє плоды.

Знаю товариша-учителя уже и сивого и згорбленого пѣдъ напоромъ працѣ; чоловікѣ сей весь свѣтъ любить, всюдѣ красу бачить, а однакѣжь не може одному одиѣсьєкому своему учителєви простити за се, що покійнѣйшє хотѣвъ єму разѣ въ другѣй класѣ дати въ „скѣру.“ Вѣкномъ выскочивъ зъ клєсы, хотѣвъ утопити ся зъ сорому, а тѣлько перешкодивъ латиньскѣй свящєникъ самоубійству, повертаючи зъ свящєнными дарами вѣдъ хорого. И то дѣтина бѣдного селянина халуника осмѣлила ся мати на стѣлько сорому!...

— Двадцѣять лѣтъ житя сей чоловікѣ забравъ мєвѣ, черезъ сей частъ я бувъ наче бездушнєє сущєство — мѣвляє старикъ — а хто знає якими лихими дѣлами я бы бувъ вславивъ ся, єслибъ не щаслива душа зъумѣла сировадити мене на путь праву...

Ось такъ говорить робѣтників на нивѣ просвѣтної, такъ виражає ся народный учитель о своѣмъ давнѣмъ учителю.

Правда, що чоловікъ не святий, часомъ тамъ взбурить ся кровь, але на се найлѣнше средство, въ першій хвили змовчати, усмирить въ першихъ часахъ служби своєї горячкѣвѣсть а пѣзнійше уже щѣ разъ лѣкше прийде ся „погамувати.“ Зъ чимъ бѣльшою жертвою приходило ся ему тримати замкнену „кляпу безчечества“, а руки держати при собі, зъ тымъ бѣльшимъ хѣсномъ буде для него самого и тымъ бѣльшою заслугою... Средства противъ всякихъ „выбухѣвъ“ непрѣмѣнно може кождый самъ собі написати, ёсли добре познавъ себе и свои хибный понятя.

Всяке ворохобництво молодыхъ вѣтрогонѣвъ паралѣжуемо занятѣмъ, але такимъ, щобы кождый ученикъ въ клясѣ бувъ щиро — не позорно занятый, та щобы не мѣгъ продовжати сваволѣ. Клинь клиномъ выбиває ся, найбѣльшій неспокой и гурторинку — въ великомъ натовпѣ дѣтей, ёсть сиѣвъ, котрымъ всему въ одній хвили кладе гать и не потребує упоминати.

Часомъ въ наслѣдокъ надмѣрної працѣ чоловікъ не всилѣ удержати керму въ клясѣ; ту лѣнше дати волю, сказати, що ёсть ся слабымъ, нѣжъ унести ся пристрастею и гнѣвомъ, неумѣтными словами, котрѣ чейже до вихованя доброго не числять ся... Таке хвилеве унесенє знаходить малыхъ наслѣдователѣвъ, а по домахъ пѣднесуть и по вечерницяхъ показувати будуть, яку учитель мѣну робить, коли злый; вѣнъ черезъ то ё може статись пострахомъ, або насмѣшкою, для молодой дѣтворы, котра за 2 або 3 лѣта доперва переступить порѣгъ шкѣльный.

Молодѣсть-буйнѣсть! отъ тобѣ за плечами надбридый Ивась... языкъ показавъ! Скаравъ ёго не по вѣтцѣвски, окажежъ ему свою злосливѣсть, вѣнъ тобѣ такъ само якъ и другимъ буде ще гѣрше на перекоры робити; окажешъ ся нишимъ вѣдъ тыхъ, щѣ ёго гамаували, катували, промовишь въ вѣдновѣднѣй хвили сердечне слово, вѣнъ за тобою въ огонь скочить, ты будешъ мати зъ него найлѣншого ученика, а на старѣ лѣта найлѣншу потѣху.

Охота и сильне наше переконанѣ, що робимо се або те для добра дѣтны, хотяй промахнемо ся неразъ, не чуже она до насъ такого жалю якъ коли се робило бы ся зъ свѣдомѣстю.

Ще одна важна рѣчь достойна ёсть замѣченя при сей нагодѣ, котра мимовольно насуває ся менѣ на гадку. Суть людцѣ, котрѣ еднають до себе дѣтей тѣлько для того, щобы своему самолюбству задосѣть учинити и робить зъ нихъ донощикѣвъ, фатасѣвъ и т. и. Поступокъ сей ёсть не менше погорды гѣдний, якъ такого професора „Schönschreiben-у, и щѣ до злобы майже рѣвноважати ся. Ту такожъ донче ся ногами нѣжибѣть чувства людского, а самъ учитель якѣй зъ сего хосенъ выносить, нехай послужить слѣдуючѣй примѣръ:

Учителька вѣрцева въ цѣломъ окрузѣ, дѣти липнуть до неѣ, убожають ёю, а родичѣ тожѣ хвалять и не можуть нахвалити ся. Въ лѣтъ кѣльканайцятъ тѣ самѣ ученицѣ не хотѣли своѣй колѣсь убожаємѣй учительцѣ повѣрити дѣти, не хотѣли записати до ёѣ клясы, а за причину подали се, що панна Н. ёсть справдѣ учителькою доброю, але любить, щобы дѣти тѣ привѣсли новинки зъ дому: они пѣзнавши слабѣсть своѣй панѣ учать ся змысливати на перегоны и говорятъ неправду на кожде закликанѣ. Мы се найлѣнше досвѣдчили на собі и для того не хочемо на нашихъ дѣтьохъ досвѣдчати. Стѣлько на тецѣрь о вѣдвѣчальности учителя педагога.

Стефанъ Ковальскъ.

О школьных подручникахъ для народныхъ школъ.

Закономъ зъ дня 2. лютого 1885. (В. з. кр. ч. 28 арт. II.) має наступити ревізія плану наукового для школъ народныхъ по мысли арт. I. сего закону.

Арт. I. сего закону єсть такій:

„Школы народній, подаючи вѣдомости людѣмъ всякого стану найпо-
трѣбнѣйшій, урядженій будуть такъ, чтобы дѣти черпали зъ науки освѣчене
о засадахъ релігійныхъ и моральныхъ, о обовязкахъ обивательскихъ, а такожъ
о задачахъ и условияхъ заводу, якому пѣсля обставинъ мѣсца и стану най-
правдоподобнѣйше посвятить ся.“

Зъ закону сего выходитъ, що задачѣ и услѣвія заводу сѣльской моло-
дѣжи школьной иншій, а иншій молодѣжи мѣской; выходитъ съ того конечно
потреба подѣлу подручникѣвъ школьныхъ, для школъ народныхъ сѣльскихъ
и мѣскихъ.

Вымагає сего не лишъ законъ, але сама реальна потреба, и рѣжний
розвѣй психічний дѣтей сѣльскихъ, а мѣскихъ.

Не одно въ книжцѣ те, що займає и розцѣкавлює дѣтину сѣльску
є обоятнымъ для мѣской дѣтины и навпаки.

Були замѣты и ними руководжено ся при укладаню „Elementar-a“,
що въ I. класѣ повинна бути одна книжка такъ для школъ сѣльскихъ, якъ
и для мѣскихъ, бо наука на тѣмъ степені повинна бути однака. Се правда,
але вже въ другѣмъ роцѣ науки єсть пожаданий подѣлъ, котрый природно
вѣдокремлює село вѣдъ мѣста. Въ книжкахъ сѣльскихъ подѣлъ повиненъ бы
бути въ II. части Букваря такій: школа, хата, городъ, поле, долина, лѣсъ.
Въ книжкахъ для школъ мѣскихъ такій подѣлъ є неприродный, бо ту
вѣдповѣднѣйшій бувъ бы такій: школа, камениця, улиця, рынокъ, тор-
говиця и т. д.

Въ высшихъ вѣддѣлахъ тотя потреба подѣлу выступає еще выра-
знѣйше, не то що до предмету, але навѣтъ и що до пониманя рѣчи. Подѣлъ
въ моральныхъ повѣсткахъ, инакше впливають на дитину сѣльску, коли суть
взяті зъ житя сѣльского, а на мѣскихъ бѣльше вражѣне роблять повѣстки
зъ житя мѣского. Словомъ сказавши „свое“ лѣйше любить ся и лѣйше
познає ся, а тымъ самытъ, бѣльшій єго впливъ на дитинячу душу. Вза-
галѣжь приготовленє дѣтины до стану, котрому пѣсля обставинъ мѣсца дѣтина
найправдоподобнѣйше поддасть ся, потребує иншого напряду на селѣ, а иншого
въ мѣстѣ.

Крѣмъ того подѣлу подручникѣвъ на сѣльскій и мѣскій заходить
у насъ потреба еще иншого подѣлу, а именно:

У всхѣднѣй части нашего краю по закону зъ дня 2. червня 1876
арт. III. єсть обовязковымъ и другій языкъ краєвий, котрый звичайно для
дѣтей буває труднѣйшій, до того пѣсля примѣтки ц. к. краєвой Рады школь-
ной въ плянѣ науковѣмъ, не вѣльно реалізуєть удѣляти въ другѣмъ языкѣ
краєвѣмъ, лишъ въ выкладѣмъ.

Выходить зъ того, що у насъ треба еще особныхъ книжокъ для языка
выкладѣвого, а особныхъ книжокъ для науки другого языка краєвого.

Въ книжкахъ для другого языка краёвого злишній суть уступы зъ реаліівъ (и взагалі зъ наукъ природнихъ) тыхъ наукъ въ тѣмъ языкѣ не можна удѣляти. Въ тыхъ книжкахъ повинні бути лише такі уступы, на котрыхъ найлекше можна учить языка, а до такихъ уступівъ належать переважно повѣстки. Въ низшихъ вѣдѣлахъ повинні тѣ повѣстки бути короткі, займаючи написані и найзвичайнѣйшими въ щоденнѣмъ житю уживаними словами такъ, щоби учитель не потребувавъ теряти години часу на безпожиточне пояснюванє слѣвъ, до того въ першихъ уступахъ такои книжки треба добирати слѣвъ наибѣльше похожихъ на слова языка выкладового такъ, щоби дѣтина межи обома языками не чула разячої рѣжниці. Само собою розумѣе ся, що добиранє такихъ слѣвъ не може бути на шкоду языка черезъ перекручованє и т. и.

Книжки для языка выкладового якъ сказано выше повинні бути подѣлені на сѣльскій и мѣскій. Кожда така книжка повинна бути подѣлена на части, значить ся: матеріалъ въ книжцѣ повиненъ бути виорядкований.

Въ першій части повинні бути повѣстки змѣсту морального переплѣтаний вершами! Не треба однакъ увлєкати ся въ тѣй части красотою поетичною, котра въ дѣйствиости старшимъ подобає ся, а малыхъ нудить.

Въ другій части повинні змѣстити ся за порядкомъ уступы зъ наукъ природнихъ. Засадою при укладаню такихъ книжокъ повинно бути: въ низшихъ вѣдѣлахъ має переважати значно часть перша, въ высшихъ вѣдѣлахъ часть друга! Въ вѣдѣлахъ низшихъ повинна бути головна цѣль читанє, въ высшихъ реаліівъ.

Въ другій части сєи книжки повинні бути до натуральной исторіи вѣдновѣдній и якъ найдокладнѣйшій иллюстраціи. При уступахъ зъ географіи повинні бути карты: Австріи, Европы и півкуль. Въ тыхъ картахъ повинні бути всѣ назвы, які приходять въ вѣдновѣднѣмъ уступѣ, а не якъ въ картѣ австрійскои монархіи помѣщенѣи, при кѣнци польскои читанки для III. клєсы, де инші суть назвы въ уступѣ „Awstryacko-węgierska monarchia“ а инші въ картѣ, або и цѣлкомъ ихъ нема. Если-бы въ книжкахъ були помѣщені карты географічній, не треба бы закуновувати стѣннихъ картъ и такъ дорого за нихъ платити, а пожитокъ зъ нихъ далеко меншій, якъ зъ картъ умѣщєныхъ въ книжцѣ, котрі дѣтина каждой хвилѣ мала бы подъ рукою.

При уступахъ зъ фізики повинна бути иллюстрація вѣдновѣдного приряду. Такий подѣлъ книжки на части єсть великои ваги, бо тутъ має ся все передъ очима докладный переглядъ и каждой хвилѣ можна въ книжцѣ такои зьорієнтовати ся. Черезъ такий подѣлъ буде въ II. части докладно ограниченный матеріалъ зъ наукъ природнихъ, котрый доси мимоходомъ сказавши єсть въ школѣ народній безграничный. Въ II. части книжки для языка выкладового повинні бути уступы зъ реаліівъ репрезентуючий кожду галузь наукову.

Тымъ подѣломъ оєлєгне ся єще то, що учитель буде мѣгъ бачити що дня стосуюнокъ взятого матеріалу до часу, якіи має передъ собою, черезъ що каждая галузь наукъ природнихъ вирѣвнаєсь и буде становити гармонійну цѣлєсть!

Правонисъ въ рускихъ книжкахъ школьныхъ повинна бути фонетична. Я не буду розводити ся надъ сєю справою, бо не ту на ню мѣсце, хто цѣла-

вий нехай прочитає собі водновдний розправу, а я лиш скажу, що ся правопись дуже влекшила бы намъ роботу, а дѣтей позбавила бы не троха мозолу!

Папѣръ въ книжкахъ повиненъ бути тревалый, и оправа сильна, а цѣла книжка принадна и дешева! Отъ такъ представляю я собі книжку для школы народной!

Вынадало бы еще сказати кѣлька слѣвъ и о книжцѣ для науки доповняючої.

Якъ доси показала практика, що книжка для науки доповняючої на оденъ рѣкъ єсть надто обѣмиста, бо числить 248 сторѣнь, а всего єсть 80 годинъ на науку языка на цѣлый рѣкъ!

Зъ того взгляду не треба три особны книжки для науки доповняючої а выстарчить ся одна книжка, котра и доси є, тѣлько цѣлу ту книжку треба роздѣлити на двѣ части. I. часть мѣстила бы въ собі науку языка географіѣ, исторіѣ, а II. часть науку господарства. Кожду часть подѣлити треба на 3 вѣдѣлы, такъ, якъ є три роки науки доповняючої. Каждый вѣдѣлъ повиненъ мѣстити въ собі матеріялъ, акій приписує статуть організаційный.

Книжку рѣвножь треба заосмотрити добрыми иллюстраціями, а предовѣмъ часть господарску, де бы були помѣщены иллюстраціѣ ульшненыхъ прирядѣвъ господарскихъ. Добре бы такожъ, яко бы въ книжцѣ въ части господарскѣй була такожъ господарка для дѣвчатъ и взорѣвъ гафѣвъ та вышивокъ. Докладнѣйшій матеріялъ для сєи части, якъ такожъ доповниене теперѣшной книжки подамъ пѣзнѣйше.

Дмитро.

Лектура для молодѣжи.

II.

[Дзвѣнокъ, письмо иллюстроване для дѣтей и молодѣжи. Рѣчникъ першій].

(Дальше).

Попередъ усього мушу спростувати двѣ важнѣйшы ошибки стилістичны въ попереднѣй моѣй статѣ въ 5. числѣ, якѣ зайшли зъ вины складача. Въ реченю: „въ тѣмъ напрямѣ повинны понимать моральность педагогѣ“, має бути: „повинны понимать моральность педагога“, божь цѣла наша педагогія именно хромає на обидвѣ ноги въ пониманю моральности, а доказомъ того отъ хочбы Спенсеръ, котрый неразъ такъ добре посмѣшкусє зъ цѣлою тою путаниною перестарѣлыхъ понятъ, поминаючи вже знаменитого російского критика Добролюбова, автора статѣ: „О значеніи авторитета въ воспитаніи“, котрый прямо каже, що вихованє повинно стремѣти „здѣлать человека нравственнымъ — не по привычкѣ, а по сознанию и убѣждению.“

При кѣнци першой статѣ, въ реченю: „котра (проба) ще яко-такъ навчить“ має бути и „яко-такъ кавнить“, с. в. дыхає, животѣє, а се змѣняє зовсѣмъ станъ рѣчи.

Переходжу до „Дзвѣника.“

Въ одіомѣ (23-омѣ) зъ тамтогорѣчныхъ чиселъ „Дзвѣника“ въ оновданю п. з. „Святый Николай“, описуючи пригѣду, якъ то святый „Николай“

вложивъ підъ подушку Галюні 4 злр. зъ допискою на карточцѣ: Цѣло-рѣчна передплата на „Дзвінокъ“, Ев. Бохеньска, авторка того оповѣданя, оповѣдає далѣ дословно ось що: „Дуже я тымъ зрадѣла, бо читати люблю дуже, а звѣсно у насъ майже нічого до читаня для молодѣжи не було.“ Кѣлько докору, кѣлько гѣркои правды въ тыхъ кѣлькохъ словахъ! Бѣдна руска дитина: любить читати, рада бы читати, та для неѣ до читаня „нічого не було!“... Нѣмцѣ, Французы, Чехи, Поляки, навѣть тѣ зацѣфані Росіане, що то, якъ чванимо ся, нашою культурою здвигнулись, обеснувають свою молодѣжь сотками видавництвъ, тысячами примѣрникѣвъ рѣжнихъ книжочокъ, атласѣвъ, таблицъ, иллюстрацій, а у насъ дитина не має що читати... За те література політична розвиває ся у насъ занадто швидко, обгортає чимразъ ширшій круги, будить пристрасть и похопѣсть до політикоманіи, а сироваджує анатію, отяжѣлѣсть та байдужнѣсть, формальну нехѣть до лектуры зъ обсягу белетристики а ще гѣршу до поважної студіѣ науковихъ рѣчей.

Найвыразиѣйшій фактъ, котрый яскраво характеризує напрямъ нашого розвою и поступу просвѣтного, самъ кидає ся въ очи: Маємо достаточне число консументѣвъ трѣхъ щоденныхъ газетъ політичныхъ, значить имъ ихъ потрібно, або тымъ вдоволяють ся, а не маємо ні одного чисто наукового письма, значить: За такими рѣчами не дуже у насъ напірають, бо, мовлявъ, на що кашѣ, коли борщу доста!...

Що се станѣ хоробливый, що намъ треба конче спасати бодай будучій поколѣня, справляти ихъ на ничій дороги, гасити пристрасти політикоманіѣ, а ватомѣсь підносити уровень загального знаня, виробляти охоту до читаня не рѣчей хвилевыхъ, а рѣчей, маючихъ цѣну и вартнѣсть для житя и будучности; що намъ треба зъ цѣлою силою звернути увагу якъ на молодѣжь рускои интелігенціѣ провинціальной, такъ и на молодѣжь селянську, котра бере ся до читаня и въ першѣмъ рядѣ починає своє образованє вѣдъ політичныхъ тенденцій и пристрастей, не мавши иншихъ періодичныхъ видавництвъ, се рѣчь такъ важка, що о нѣй навѣть вже й спорити годѣ. Навѣть старі педагогіи противились рѣшучо впоюванню въ молодѣжь пристрастей політичныхъ, або якихъ небудь партійныхъ, тай се рѣчь ясна. Такий поглядъ не повинно впоюватись слѣпо, але полишати кождому виробити собѣ погляды на якѣйсъ свѣдомѣй основѣ.

Появу Дзвінка я, після свого особистого суду, уважаю власне починѣмъ до такои постуновѣй роботы середъ нашего народа и вже хочъ бы зъ того одного взгляду Дзвінокъ у мене тою милою першою ластѣвкою, котра, хочъ сама ще не робить весны, але вѣ веде за собою.

Але-жъ бо не въ тѣмъ тѣлько заслуга Дзвінка. Свою роботу розпочавъ вѣитъ середъ тяжкихъ, якъ бачимо, обставинъ и зъ великимъ ризикѣмъ. Самі матеріальні средства на те не вистають. По при дорогихъ, якъ на насъ, иллюстраціяхъ треба конче й матеріялѣвъ писанихъ зъ рѣжнихъ словесныхъ галузей штуки и науки, а ще до того приладженихъ, якъ звичайно для дѣтей потрібно.

На запросини редакціѣ Дзвінка до співробѣтництва (редакторетва піднявъ ся бувъ п. Олександръ Барвѣньскій, професоръ учящ. семінарій, котрый навѣть давъ бувъ свою фірму), не богато зголосилось писателѣвъ галицкихъ, такъ скорыхъ впрочѣмъ до великихъ статей політичныхъ, або сли зголосилось, то не богацько мусѣло бути придатного для „Дзвінка“, коли редакція кѣлько першихъ чиселъ мусѣла сама заповняти Шумило (В. Шу-

хевичь), и Ол. Барвіньскій: Ч. 1. крімъ стиха Масляка „Рускій дитинь“, Ч. 2. крімъ перекладу В. Кальбы зъ Амікіса „Малый писарь“ и т. д.). Донерва зъ часомъ, по при писателяхъ и писателькахъ украиньскихъ, починають вѣдзывать и нашъ. Та якъ тѣ вѣдзвы? Перша повѣстка Данила Лепкого п. з. „Непослушный школяръ“ и то не оригінальна (хочъ написано: „справдешна подѣя“), а розтягнена зъ польскои школьной книжки *Pierwsza książka do czytania: „Słuchaj starszych“* вказує наглядно, якъ далека та чужа нашимъ писателямъ педагогика, якъ мало они нею интересуютъ ся, та що писане для молодѣжи — се для нихъ: ловы напوماки. Ё се повѣстка, маюча на цѣли уморальненіє пѣсля „коньта“, о якѣмъ я говоривъ въ Ч. 5. Учителя. Для лѣпшого толку ось коротенькій змістъ: Учитель напминавъ хлопцѣвъ, щоби не йшли на лѣдъ, бо лѣдъ ще тонкій, може легко заломитись, або „не уважаючи, може школяръ на гладкомъ лѣдѣ упасти та заломити собѣ руку або ногу, а якъ иѣ, то добре потовчи ся.“ Такъ говорила и мати. Петро обѣцуювавъ хочъ „въ его душѣ не знать що робило ся.“ „Але Петро пригадувавъ собѣ слова учителя та напѣмненія матери ишовъ зѣ школы просто до дому.“ Разъ хлопцѣ розбѣйшли ся зѣ школы кождый до своего дому. Пѣдъ школою лишивъ ся лише Петро та малый Марко. — Марку, ходи на рѣку — каже Петро. — Я бою ся, вѣдновѣдає Марко. — Чого?! напѣ учитель не видить, а мама такожь не довѣдає ся. — И потягъ Петро Марка на рѣку. „Петро скоренько пустивъ ся на лѣдъ и наче стрѣла, совгаючи ся на пѣдкованыхъ чоботахъ, пѣгнавъ ся долѣ рѣкою.“ И страхъ и радѣсть (??) огорнули Петрове сердце; вѣнъ боявъ ся учителя та лякавъ ся матери“, але се зовсѣмъ не мѣшало ему нечувати ся, якъ минули село и понали середъ густой дугъ. „Тутка стало якъ съ страшно Петрови, ему пригадала ся мамина казка, пригадали ся Русалки та Мавки, котрѣ середъ погѣдной ночи (въ зимѣ?) гойдають ся на вербахъ, свѣвають иѣсенъ, а кого здыблюють у н о ч и, забирають зъ собою и заскобочують насмерть.“ Петро хотѣвъ выскочити на берѣгъ рѣки але переляканный згадкою маминыхъ розповѣданъ, не зважавъ пѣдъ свои ноги, шугнувъ ногою якось на мѣсце тѣлько трошечки примерзле“ — и конецъ кѣнцемъ, упавъ у воду, перемерзъ и тижко вѣдхорувавъ. А що поважанный авторъ не подавъ сформулованого „сенеу морального“ повѣстки, пѣсля первѣсного своего заложєня и задуманя, що „Панѣ Богъ покаравъ Петра за непослухъ учителя и матери“, то треба шукати его собѣ самому. Шукаймо. Петро хотѣвъ пѣсовгати ся по лѣдѣ, але „боявъ ся учителя, та лякавъ ся матери.“ Якже знавъ, що „учитель не дивить ся а мама такожь не довѣдає ся“, пѣбѣгъ на лѣдъ и потягнувъ ще малого Марка. А боявъ ся Петро леду, що може заломити ся? Нѣ, бо „наче стрѣла пѣгнавъ ся долѣ рѣкою“, значить, лѣдъ бувъ добрый, а Петро певный, такъ що и нечувъ ся, коли опинивъ ся середъ дуга, — и тамъ заломивъ ся. А де заломивъ ся: на серединѣ чи при краю? При краю, бо на еерединѣ стоявъ Марко и не заломивъ ся. Чомужь Петро на краю заломивъ ся? Бо „шугнувъ якось ногою на мѣсце тѣлько трошечки примерзле.“ А чомужь шугнувъ въ таке мѣсце? Бо не уважавъ пѣдъ свои ноги. А чомужь вѣнъ не уважавъ? Бо перелякавъ ся згадкою маминыхъ розповѣданъ (прѣ мавки та русалки). А чомужь Марко не перелякавъ ся, коли Марко бувъ „малый“, значить, въ кождѣмъ разѣ меншій вѣдъ Петра? Не знати; мабуть не знавъ иѣчого про мавки. Чогожь боявъ ся Петро, коли се дѣялось въ день, а мавки та русалки бувають лише въ ночи, и лишь въ ночи хапають, та ще до того

Петро не бувъ и самъ, и чому не втѣкавъ до Марка? А може вѣнъ перелякавъ ся за непослухъ учителя та мами? Е нѣ, бо прецѣнь „наче стрѣла“ гонивъ по леду, а вѣ селѣ борше мѣгъ бувъ побачити в учителя. А чогожъ вѣнъ ишовъ на край рѣки? Бо хотѣвъ выскочити на берѣгъ. А якъ бы бувъ не утѣкавъ и не йшовъ дѣ берегови, а й совгавъ ся тамъ де стоявъ Марко и уважавъ пѣдъ ноги, — бувъ бы заломивъ ся? Безпечно нѣ, бо вѣнъ лишъ зѣ перестраху и черезъ неувагу заломивъ ся... Значить: небудь казки про дурний мавки, про котрѣ у насъ мало вже хто й знае, а тымъ менче потребують дѣти такѣ пѣсенѣтницѣ читати та знати, не було бы було перестраху, не бувъ бы Петро утѣкавъ дѣ краєви, та ще недивлячись пѣдъ ноги — було бы й не було цѣлои катастрофы. Додаймо ще до того, що поважаному авторови й на думку не прийшло, що лѣдъ на рѣцѣ мерзне вѣдъ берега, а не до берега, що отже при березѣ лѣдъ буває наймѣцѣйшій; дальше, що пов. авторъ не застановлювавъ ся очевидно надъ тымъ, чи лѣнше, щоби дѣти були основий зѣ ховзкими площинами, бо се для нѣгъ конечно потрібне и вельми пожиточне, а конечибѣть сего признало у насъ навѣтъ министерство просвѣты, чи лѣнше, якъ они будуть падати та забивати ся на леда поодици середъ дороги, хочьбы повертаючи изъ школы, або идучи до школы, вкѣнци, що пов. авторъ на психологичной анализѣ дѣточихъ рефлексѣй грає на „хибывтрафивъ“ — и зведѣмъ все разомъ, а будемо мати образъ зѣ одной стороны моралізованя пѣсля „копыта“, а зѣ другой образъ писательскихъ силъ популярной лектуры для молодѣжи.

А треба знати, що Данило Ленкій в одинъ изъ здѣбѣйшихъ писатѣлѣвъ галицкихъ, авторъ многихъ праць етнографичныхъ и т. д. Ба нашъ літерать-ювілять, Данило Млака, помѣстивъ вѣ Дзвѣнку для молодѣжи двѣ поезѣйки Козакъ „Когуть-Курка“ и „Чоловѣкъ у мѣсяци.“ Тутъ простить намъ пов. панъ ювілять, если скажу, що такѣй способъ писаня зовсѣмъ непридатный для лектуры дѣтей, що впрочѣмъ выткнувъ ему такожъ вѣ дотепный способъ Гаврило Кремѣнь вѣ 22. числѣ „Дзвѣнка“ вѣ стиху „Подорожъ на мѣсяць и вѣ писемѣ вѣдъ себе до редакцѣй, помѣщенѣмъ вѣ тѣмъ самѣмъ числѣ.“

Отсе були бы лихѣй стороны Дзвѣнка, хочъ взагалѣ рѣчи, особливожъ деякихъ початкуючихъ галицкихъ писатѣлѣвъ, крѣмъ Франкового „Лиса Микиты“ дуже удачной и талановитой переробки зѣ нѣмецкого Reipneske Fuchs Гетого, историчныхъ статей проф. Ол. Барвѣньского и хорошихъ а вельми поучающихъ рѣчей „переказанныхъ“ Шумиломъ (проф. Шухевичемъ), — прочѣй вынали досыть слабо. Та, на щастѣ, галицкѣй письменики не дуже то й насаджувались своимъ творами для Дзвѣнка. Завдяки запобѣгливости и совѣтности редакцѣй, Дзвѣнокъ взѣвъ ся помимо того на значну выжину що-до свого змѣсту, ставъ цѣннымъ дарункомъ духовой поживы для нашої молодѣжи, богатимъ жереломъ матерѣялу для учитѣлѣвъ (иногда, якъ побачимо опѣсля, готовыхъ препарацѣй) до зѣужиткованя вѣ школѣ и поза школою, а до пѣднесеня Дзвѣнка до такого значѣня и вартности приложили щирыхъ, умѣлихъ и теплыхъ рукъ писатѣлѣ украинскѣй, про котрыхъ бодай побѣжно хочу натякнути.

(Конецъ буде.)

Справы Руского Товариства педагогічного.

На засѣданяхъ Выдѣлу Руск. Товариства педагогічного вѣдбутыхъ 17. марта и 10. цвѣтня рѣшено: 1) Вѣднести ся вѣдозвою въ „Учитель“ и „Дѣль“ до учительства и всѣхъ припадѣльцѣхъ народнаго школьництва, щобы схотѣли надсылати свои працѣ, котрѣ придали бы ся до друку въ Учителю. 2) Поручено п. касієрови выплатити всѣмъ дописувателямъ до Учителя за надѣсланіи працѣ. 3) Ухвалено, щобы всякій выдання Товариства педагогічного, передъ друкомъ, були вѣддаваніи редакційному комітєтову до рецензій. 4) На мѣсце проф. Ол. Барвѣньскаго посла до думы держ. попросити проф. Изид. Громницкаго и на наслѣдїюмъ засѣданю выбрати заступника головы. 5) На просьбу п. Гр. Врецьоны звѣльнено Ёго зъ причины болю очей вѣдъ обовязковъ секретаря а поручено тѣмъ п. Волод. Витошиньскому. 6) Попросити пп. Вол. Коцовскаго и Ив. Пачовскаго, щобы схотѣли ласкаво держати вѣдчиты для дѣвчатъ, котрѣ до теперъ мали пп. Ол. Барвѣньскій и Т. Грушкевичъ. 7) Принято 30 новыхъ членѣвъ. 8) Принято до вѣдомости, розпор. Выс. ц. к. Рады школьн. краев. що „Учитель“ зѣставъ дозволенный до закупи для библіотекъ школьныхъ.

НОВИНКИ.

— Дирекція ц. к. женской Семинаріи учительской проситъ редакцію „Учителя“ о помѣщеніи слѣдующаго оповѣщенія:

Приватистки, що намѣряють складати испитъ зрѣлости въ ц. к. женской семинаріи учительской у Львовѣ зъ концемъ сего року школьнаго, мають внести подане найдалѣше до дня 20. мая с. р. до Дирекціи закладу Поданя, одвѣтно остемпльованіи, мають мѣстити въ собѣ: 1) метрику уродженія; 2) свѣдоцтво здоровья выставлене лѣкаремъ урядовымъ; 3) свѣдоцтво моральности и 4) коротке описаніе вѣдбутыхъ наукъ зъ вычисленіемъ дѣлъ до экзамену перестудіованныхъ.

— Учитель школъ народныхъ львовскихъ намѣряють завязати товариство, маюче на цѣли сбразованіе ся въ гимнастичѣ, спѣвѣ и музицѣ и зближеніе ся товариске.

— Анкета шкѣльна. 24. марта скѣчили ся нарады школьнаго анкеты, скликаніи намѣстничествомъ для обдумания спосѣбу, якъ бы можна скоротити обсягъ природныхъ наукъ, выкладанныхъ въ середнихъ школахъ. Въ анкетѣ брали участь найзнаменитѣйшіи наши природники, профессоры университетѣвъ, политехники и среднихъ школъ. По поважнѣмъ и совѣстнѣмъ розслѣженію предмету переконала ся анкета, що безъ жадной страты для науки можна обити скѣлькѣсть годниъ зоологій, ботаники и минералогій, выкладанѣвъ въ школахъ. Минералогію скорочено о половину, а зоологію и ботанику значно.

— В. ц. к. Рада школьна краєва поручила П. рѣчникъ „Учителя“ для закупи для библіотекъ школьныхъ. Ви. н. учитель школъ народныхъ звѣзять використати въ вѣдповѣдний спѣсѣбъ се для нашего издавничества користне рѣшено высѣкомъ власти.

— Цивильна ліста пануючихъ. Удержаніе чотирохъ нѣмецкихъ двѣрѣвъ королевскихъ коштує рѣчно поодинокихъ державъ слѣдующій сумы: Прусы 15,719.296 марокъ, Баварію 5,637.912 м., Саксонію 3,332.026 м., Вѣртембергю 2,083.990 м. Въ малыхъ державкахъ нѣмецкихъ коштує утриманіе двѣра ще больше: двѣру

Шварцбургъ Сондергавзенъ 515.034 м., Шварцбургъ-Рудольфштатъ 291.307 м., Бруншвикъ 1,125.324 м., В. кн. Гесского 1,230.002 м., Загаломъ цивільна ліста 22 княжествъ нѣмецкихъ выносятся близько 40 мил. марокъ. Коронна дотація пняхъ державъ представляе ся такъ: Росія 34,214.400 марокъ, Австро-Угорщина 18,600.000 м., Італія 12,140.400 м., Англія 11,613.842 м., Японія 9,925.000 м., Іспанія 7,480.000 м., Бельгія 3,630.992 м., Португалія 2,184.850 м., Швеція 1,505.259 м., Данія 1,376.712 м., Голляндія 1,006.550 м., Греція 970.000 м., Сербія 960.000 м., Норвегія 540.000 м., Черногора 200.000 м., Люксембургъ 100.000 м.

— **Выдѣлъ щирецкои філії** руск. тов. недаѣ. пригадує, що конференція Членовъ відбуде ся въ Красовѣ дня 10. мая л. ст. 1891 о год. 3. зъ злѣдуючимъ порядкомъ деннимъ: 1) Лекція практична зъ учениками III. класы въ цѣли перепровадженя 133 уст. „Szklo“ 2) Відчитане протоколу зъ послѣднои конференції 3) Відчитъ: „Домъ а школа“ Часть II. 4) Внесенія Членовъ. — *Малицкий.*

— **До вѣденського університету** ходило въ першомъ півроці 6.220 студентовъ. Міжъ ними єсть зъ Галичини: на видѣлѣ теологічнѣмъ 29, на правничѣмъ 190, на медицинѣмъ фармакологічнѣмъ 421, на філософічнѣмъ 32, разомъ 670 студентовъ. Число се въ порівняню зъ числомъ населеня зовсімъ не єсть высокимъ, а причиною сего суть два університеты въ краю. Зъ Чехин єсть 634 а зъ Моравы 776 студентовъ. Заграничній слухачѣ ходять переважно на видѣлѣ медицинъ. Сербовъ єсть 61, Болгаръ 29, Американцівъ 104, Нѣмцівъ зъ цѣсарства 69, Росіянъ 117, Румунѣвъ 97. Не бракує міжъ ними и Босанцівъ, котрыхъ єсть 22 и ходять переважно на видѣлѣ правничій.

— **Выклады заповѣдженъ на лѣтній семестеръ черновецкого університету:** а) д-ра Смаля Стоцкого: 1. Участь буковиньскои Руси въ руской літературѣ (по двѣ години) и 2. Читане старо-рускихъ памятникѣвъ и выбранныхъ творѣвъ новшихъ писателѣвъ (по 3 години на тыждень). — б) д-ра Калужницкого: 1 Читане старословенскихъ текетѣвъ (по 1 години), 2. Переглядъ літературы заходныхъ Славянъ відъ найдавнійшихъ часѣвъ до кѣнца XIV-го вѣку. — Міжъ выкладами на теологічнѣмъ віддѣлѣ записанъ въ руской (!) мовѣ: гомілетичній и катихитичній виравы.

— **Выдѣлъ тов. „Просвѣты“** порѣшивъ повѣдомити всѣхъ своихъ П. Т. членѣвъ, котрі залігають зъ вкладками членскими за минувшій роки и за 1890 рѣкъ, що, еска не вырѣвнують тѣ залежности до дня 31 н. ст. мая с. р., здержитъ ся имъ дальша высылка выданъ тов. „Просвѣты“. — За выдѣлъ: *Ом. Огоновскій, К. Панькобскій.*

— † **Марія Захарска**, учителька молодша 6-кл. им. Конарського, померла 20. лютого с. р., проживши лѣтъ 28. Покойна була совѣсною, працьовитою учителькою умѣющею приєднувати собі серця молодежи. Въ житію родиннѣмъ бл. п. Марія вызначувалась благородными прикметами душѣ. Она удержувала тяжко заробленимъ грошемъ свою немощну матѣрь та свою найблизшу родню. Вічна їй память.

— † **Еразмъ Фанборъ**, инспекторъ окружній школъ народныхъ округа ярославского померъ въ Ярославли дня 20. цвѣтня 1891, проживши 51 л. Бл. п. Фанборъ розпочавъ службу учительскою у Львовѣ въ гимназіи Францъ-Йосифа въ р. 1864. Відтакъ ставъ учительемъ школы реальнои въ Ярославли. Відъ р. 1879 сповнявъ обовязки инспектора окружного сразу въ Дрогобычи, а відъ р. 1886 въ Ярославли. Въ окрузѣ дрогобыцкомъ перевѣвъ організацію великого числа школъ и упривильнивъ ихъ взаємини адміністраційн; въ окрузѣ ярославскомъ, котрый має вже відъ давня школы зьорганізованъ, відносно до указѣвъ властей высшихъ зертвѣвъ бѣльше уваги на внутрѣшній відносини школьній. Бл. п. Фанборъ бувъ взагалѣ чоловікомъ честного характеру, доброи волѣ, вызначовавъ ся въ своемъ урядованю справедливостію и безинтересовностію. Земля єму перомъ.

— † Дня 5. н. ст. цвѣтня померъ єпископъ мукачовскій Иванъ Пастелій-Коначъ.

ШКОЛЬНІ ВІСТІ.

Ц. к. Рада школьна в Городку розписує дня 27. марта с. р. до ч. 225. конкурс з речинцем до 15. мая с. р. в цілі сталого обсядження: А) Посади окремого учителя рел. гр. кат. при 4-кл. школі мужескої в Городку, з п. р.ч. 600 злр. и обовязкомъ уд. науки релігій: 1) в 4-кл. школі муж. 9 годинъ тыжднево, 2) в 4-кл. школі женської 9 годинъ тыжднево и 3) вѣдбуваня двохъ екзортъ тыжднево. До тои посады привязані суть додатки пятахтій по 50 злр. и 10% додатку на помешкане, а убігати ся можуть тѣлько канонічно ординовані священники свѣтскі и монахи. Б) Посады учителя, наглядно учительни молодшии при 4-кл. школі в Яновѣ, з р.ч. п.л. 200 злр. и 10% дод. на пом. В) Посады учителя (учительки) при 1-кл. школі етатової: 1) в Барѣ, 2) Добростанахъ, 3) Ясинекахъ, 4) Лозинѣ, 5) Малчицахъ, 6) Великополю з п.л. р.ч. 300 злр. и вѣльн. пом. Г) Посады учителя (учительки) при 1-кл. школі філіяльної: 1) в Бартаговѣ, 2) Каменобродѣ, 3) Ясновицахъ, 4) Угорцяхъ Незабитовскихъ, 5) Воли добростанської, 6) Волчукахъ, 7) Зашковичахъ. В Яновѣ, Барѣ и Волчукахъ языкомъ выкладовымъ есть языкъ польскій, а у всѣхъ иншихъ мѣсцевостяхъ языкъ рускій.

Ц. к. окружна Рада школьна мѣсна у Львовѣ оголошує дня 1. цѣтця 1891 до ч. 668 конкурс з речинцемъ до 15. мая с. р. на одну посаду дѣйствителного учителя релігій гр. кат., в школі выдѣлової им. Ядвіги, з п.л. р.ч. 900 злр. Вѣ мысль §. 1 закону з дн. 1. грудня 1889. (Дн. з. кр. Ч. 71) и вѣдповѣдно до ореченя В. ц. к. Рады шк. кр. з дн. 10. марта 1890. ч. 4,022 буде обовязаний учитель рел. до удѣл. науки: а) в шк. выдѣл. им. Ядвіги вразѣ з школою 4 кл. пародною; б) в шк. муж. им. Блосаветы; в) в школі жен. им. св. Блосаветы; г) в шк. муж. им. св. Антонія; д) в шк. жен. им. св. Антонія. Учителя релігій именує Высока ц. к. Рада школьна краєна и до такого учителя примѣненіи будуть всѣ приписы, що ся вѣдносять до учителѣвъ свѣтскихъ, одже и постановы закону з дн. 1. сѣчня 1889. (Дн. з. кр. ч. 16). При посадѣ окремого учителя релігій не можна сповняти ровночасно обовязковъ душпастверскихъ.

Ц. к. Рада школьна кр. рѣшила на засѣданю з дн. 13. цѣтця: выдати оречене, що громада мѣста Тервополя має покрывати вѣ цѣлости зѣ власныхъ фондѣвъ платѣи учителѣвъ релігій вѣ тамошнихъ школахъ народ.; позволити ужити цѣлого фонду и процентѣвъ зѣ запису бл. и. Ке. Мротковского на выбудоване поверху вѣ школьному будынку вѣ Ценжовичахъ (нов. Грибѣвъ); затвердити контрактъ закупна ґрунту для школы народ. вѣ Мощаници (нов. Герлицѣ) вѣдѣ тамошної парохіѣ; зарядити новий накладъ книжки „Rozszkiki języka niemieckiego“ для III. кл. нар. шк. бѣльшекласовыхъ, вызначити речницѣ до устного исниту зрѣлости вѣ мужескихъ и женскихъ семінаріяхъ и вѣ школахъ середнихъ; затвердити выборъ кн. Ад. Любомирского на делегата рады повѣт. до рады школьн. окруж. вѣ Перемишлѣ; призначити Андр. Маренина, вров. управителя нар. школы вѣ Яворовѣ, на другого репрезентанта учительского звания вѣ тамошній радѣ школьн. окруж.; переобразувати III-кл. школу народ. вѣ Пѣвсю звѣринецкомъ (нов. Краковѣ) и вѣ Гдовѣ (нов. Вѣличка) на школы 4-кл. о двохъ учителяхъ молодшихъ, такожъ вѣдѣ дня 1. вересня 1891 школы філіяльной вѣ Лосю (нов. Горлицѣ), вѣ Новой веси (нов. Бала) и вѣ Гостиници (нов. Нов. Сончѣ) на школы етатової; змѣнити згѣдно зѣ постановленемъ обовязуючихъ уставѣ оречене організациіне школы вѣ Яворжѣ (нов. Кшанѣвъ), зѣорганізувати тамъ особну 2-кл. женську о двохъ учителяхъ зѣ повною платнею, зѣорганізувати вѣдѣ 1. вересня 1891 дѣѣ школы етатової вѣ Стришавѣ (нов. Живецѣ) и школу етатову вѣ Красовѣ (нов. Бучачѣ), такожъ школы філіял. вѣ Цвѣтовѣ, Межигѣрю, Жмибродахъ, Низколазахъ, Барановѣ (нов. Бучачѣ), вѣ Рыхвалѣ (нов. Живецѣ) и вѣдѣ 1. вересня 1892 школу філіяльную вѣ Кришковичахъ (нов. Вѣличка); именовати блану Генохову уч. шк. ет. вѣ Борку фаленцкомъ, Стан. Волянина уч. шк. філ. вѣ Ольшаницѣ, Адама Чайку, уч. шк. філ. вѣ Свиноерску, Франц. Занткевича учит. шк. ет. вѣ Филиповичахъ, Нос. Едв. Вельна уч. шк. ет. вѣ Смержу долѣшномъ, Нос. Фрасиньского уч. шк. ет. вѣ Мухачу; Магдал. Станьковску еталою уирав.; Леон. Маровску еталою учит. и Леон.

Шаласьну сталою молод. учит. 3-кл. шк. нар. жен. въ Андриховѣ; прияти до вѣдомости справоздана краєвыхъ инспекторѣвъ школъ. дра Жиги. Самолевича зъ люстраціи гімн. IV. у Львовѣ и И. Левицкого въ Коломыні затверджуючи при томъ водповідний ихъ внесени; признати инспекторѣвъ школъ. окруж. въ Тернополі Еміл. Михаловскому третій додатокъ пятнадцатий.

Ц. к. Рада школьна краєва ухвалила на засѣданю дня 20. цѣтня 1891; затвердити выбѣръ п. Юл. Пузину и о. Аб. Шепаровича на водпоручникѣвъ рады повѣт. до рады шк. окр. въ Товмачи, та выбѣръ кс. Йоан. Кольбушевского на заст. презеса рады шк. окр. въ Пильзні; нереслати Выдѣлови краєвому гадку свою що до внеску послѣвъ Гольдмана и Фрухтмана про установу при семіи. учит. курсѣвъ спеціальныхъ для образования учителѣвъ релігій мойсей.; поручити до бібліотекъ школъ. „Geografia powszechna“ Д. Татоміра; установити водъ 1. вересня 1891 особну посаду катихета для школы народнои въ Домбровѣ; выразити Філіи. Янишевскій, учит. звычайнои шк. женсь. въ Решовѣ по причинѣ перенесени ея на власне прошене въ стальной станъ супочинку, узнае за ревну и усиѣшну службу; преобразити водъ 1. вересня 1891 однокласову школу нар. въ Наваріи (пов. Львовѣ) на двокласову о двоухъ учителяхъ зъ цовною платнею, школы філіяльній въ Тшезевинѣ и Бѣгонячахъ (пов. Нов. Санч.) на етатовій, такожъ двокласову школу нар. въ Ранижовѣ (пов. Кольбушова) на 3-кл. о двоухъ учителяхъ зъ цовною платнею, а однимъ учителемъ молодшимъ; именувати кандидата стану учит. Андр. Процика суплентомъ въ гімн. Франціи Іосифа у Львовѣ, Йос. Горкевича уч. шк. ет. въ Суляковичахъ, Ант. Вѣрчиньского уч. шк. ет. въ Полянцѣ Геллеръ, Анолин. Блонаровича стал. учит. 5-кл. шк. муж. въ Бродахъ и Ант. Вроньского стал. учит. 4-кл. шк. нар. муж. въ Бохні.

Чому правдивий

якорѣвъ коробки зъ камѣнчиками до будовы

такъ улюблений? Бо они не такъ якъ иншія забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучающее занятє, и що они зѣ взгляду на тревалѣсть суть найдешевшою забавкою. Бо водтакъ и родичамъ подають они приємну розрывку справдѣ прегарными видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартѣстныхъ подроibly, сей ний водкине кожду коробку безъ нашої фірмы и марки фабричнои „червоный якорѣ“ яко фалшиву.

Ілюстрованій цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень.

Nibelungengasse 4.

НАУКА РАХУНКѢВЪ

въ школѣ народнои.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Інституту Ставропѣгійского.

„Товариство Просвѣта“

и

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

при зближуючих ся испытанъ въ школахъ народныхъ подають до вѣдомости Свѣт. Радъ школьныхъ, Впов. священникѣвъ, катихетѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки наклады товариствъ, призволенъ кр Радою школьною на преміи для учениковъ, красно украленъ зъ позолочеными берегами, можна купити въ канцелярии товариства при улицы Вѣрменской ч. 27. по слѣдующей цѣнѣ:

Добре роби добре буде	17 кр.	Веняминъ Франкиль	16 „
Росказы про силы природы	20 „	На досѣткахъ	22 „
Оповѣданіа о житіи св. Бориса и Глѣба	20 „	Чинъ люде живы	20 „
Повѣстки для дѣтей	27 „	Житіе св. великомуч. и муч. мара Пантелеймона	20 „
Сестра	15 „	Дрѣбна птица господарска а великій грошъ	20 „
Байки	22 „	Вѣдѣніе Америка	22 „
У пропасть дорога ховска	28 „	Звѣрята шибдй и пожиточны	42 „
Зоря	22 „	Молитвенникъ народный въ звичайной оправѣ	20 „
Исторія Руси ч. I	25 „	а) хребетъ полотняный и золоченый хрестъ въ передѣ	25 „
Исторія Руси ч. II	23 „	б) пѣла оправа полотняная, берези золоченъ и золоченый хрестъ въ передѣ	35 „
Исторія Руси ч. III	28 „	Перекотиполо	18 „
Наша душа въ господарствѣ	35 „	Житіе св. Кирила и Методія	22 „
Ленъ и конопля	24 „		
Рогата худоба	45 „		
Пасты	24 „		
Де шо про здоровье	20 „		
Про животны и лѣсы	20 „		

Выданія „Руского Товариства педагогичного“:

Образковъ выданія:

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинецъ	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикі звѣрята	25 „
Дли забавы	48 „
Квѣточка	20 „
Въпочекъ	20 „

Выданія безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправы 20 кр. безъ оправы	10 „
Вазанка желатія	10 „
Хезія Руское	40 „
Учитель на р. 1890	2 кр.

Всякій замовленія высылають ся скоро и точно.

Предилата:

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рікъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані
рекламці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Коротка исторія педагогії.

(Після нѣмецкого.)

Квінтіліанъ.

Марко Фабій Квінтіліанъ родивъ ся около року 42. по Хр. въ Ишнаніи. Ёще майже дѣтиною прийшовъ до Риму, де ся учивъ вымовы у знаменитыхъ учителейъ и якісь часъ бувъ адвокатомъ. Покинувъ однакъ то занятє ставши учителемъ штуки краснорѣчивости и придбавъ собѣ яко такіи велику славу такъ, що ёго выкладѣнь слухали найвысшій личности. Вѣнъ бувъ першимъ учителемъ, котрый побиравъ платню зъ публичного скарбу. Однакъ ёще передъ своєю старостію зложивъ публичный урядъ, щобъ принисы дидактичній основѣйше обробити и на писемъ полизити. Ёго найважнѣйшимъ творомъ ёсть наука краснорѣчивости (institutiones oratoriae), що появилъ ся за часѣвъ цѣсаря Доміціана (81 до 96 н. Хр.) и подѣлений на дванацять книгъ або вѣдѣлѣвъ. Квінтіліанъ писавъ сей творъ по болеснѣй утратѣ своєї доброї жѣнки и двоухъ надѣйныхъ сыновъ, зъ котрыхъ одинъ померъ въ пятѣмъ а другій въ десятѣмъ роцѣ житя. Коли вѣнъ самъ померъ, се намъ добре незвѣсно, здаёсь, що се стало ся около року 118 н. Хр.

Вѣдъ Квінтіліана можемо много учити ся. Найперше хочемо запри-
мѣтити, що вѣнъ зъ притискомъ промавляє за вчаснымъ вихованемъ. Вѣнъ каже (lib. I. 5. 15.), що декотрі думаютъ, дѣтій не треба учити такихъ, що не мають ёще сѣмъ лѣтъ, позаякъ ажъ въ сѣмъ вѣцѣ (семѣмъ роцѣ), розуму ся набирає и може ся зносити натуги. Лучша гадка ёсть тыхъ, котрі думаютъ, що нѣякого часу житя не можна залишити безъ стараня ся о образованє. Вже няньки мають дбати про добре поведєнє маленькихъ дѣтій. Не треба теряти заразъ першого часу житя тымъ менше, якъ початки знаня почиваютъ лишъ на самѣй памяти, котра власне ёсть найбѣльша въ дѣтиннѣмъ вѣцѣ. Одинокою певною и найважнѣйшою штукаю снѣматуваня ёсть вирава и пиль-
нѣсть. Учити ся богато на память, о скѣлько можна кожного дня, ёсть дуже хоєсно. Въ рѣвнѣй мѣрѣ працею всѣмъ подносить ся а затрачує ся занедбанемъ. — Якъ Цицеронъ такъ само и Квінтіліанъ кладе велику вагу на природній спо-
сѣбности човѣка. Знамениту признаку добрыхъ спѣсѣбностей бачить вѣнъ,

якъ сказано, въ памяти, котрой сила двояко показує ся, яко легке понимане и легке задержуванє того, чого научилисьо ся. Такожъ и наслѣдованє єсть у него знакомъ понятливой натуры. — На вѣшбѣ мѣсци каже вѣнъ: „Тупоумный и непонятливый такъ само рѣдко родять ся якъ чудовища и страшила. Лучає ся, що хлопцѣ многоракѣ будять надѣѣ; але если тѣ власне щезають въ пѣзнѣйшбмъ вѣцѣ, то очевидячки не виновата въ тѣмъ природа, лишь неуважне поступованє. Справдѣ перевысшає одинъ другого даровитостю, але наслѣдствомъ того хѣба єсть те, що одинъ бѣльше усѣѣває нѣжъ другій, противно нѣкого нема, щобы не мѣгъ до чогось дѣйти нильностію.“

Квѣнтїліанъ не єсть зовсѣмъ приятелемъ тѣлесныхъ каръ, котрыхъ уживали педагогѣ тогдѣ въ школахъ и котрѣ такъ богато оборонювали. Вѣнъ каже: „Щобъ ученикѣвъ бити, сего я зовсѣмъ не бажаю, бо се гѣдке и невѣльничє и кожый признаєтъ певно въ пѣзнѣйшихъ лѣтахъ, що така кара єсть обидою (iniuria). Если хлопецъ єсть такъ низкого успособленя, що догана єго не поправляє, то єму такъ само якъ всѣмъ лихимъ невѣльникамъ не поможе нѣяке битє. Вирѣчѣмъ при постояннбмъ дозорѣ при наудѣ покаже ся кара тѣлесна непотрѣбною. Выхователѣ думаютъ свое недбальство тымъ направити, що замѣстъ заправляти хлопцѣвъ до добрыхъ дѣлъ, они безъ попередной науки карають выхованкѣвъ, за те, що не зѣумѣли щось добре зрѣбити. Вѣбѣнцѣ если ся хлопчика змушѣ до чогось битѣмъ, щожъ зрѣбѣть ся зъ молодцемъ, котрого въ той способѣ страшити не можна а котрый прецѣнь мусить ся учѣти?“

На вѣшбѣ мѣсци доповнює еще Квѣнтїліанъ тѣ погляды пригадуючи, що хлопцѣ при дуже великѣй строгости зѣ стороны учителя, въ своѣй поправѣ часомъ опускають ся, позаякъ стають ся упрямыми. Вѣбѣнцѣ почувѣють они навѣтъ ненавѣсть до своихъ учителѣвъ и, наколи всего побоюють ся, не хочутъ вже до нѣчого брати ся. Проте учитель має бути ласкавымъ, одно похвалити, другє пропустити, дещо подавши причину змѣнѣти, а инше знову покласти въ лучшбмъ свѣтлѣ, порѣбивши власный додатки и т. и. Если щось хлопцѣ иногдѣ зрѣбѣли не такъ якъ слѣдовало, то скаже ся имъ, що на теперъ сѣю роботу принимає ся, но прийдє часъ, коли того бѣльше не буде можна стерпѣти.

Вѣдъ учителя вымагає Квѣнтїліанъ богато. Вѣнъ супротивляє ся тѣй гадцѣ, що для початкѣвъ науки добрый и мѣрный учитель. Власне для низшихъ степенѣвъ науки треба старати ся придбати найспѣсбѣйшихъ учителѣвъ, щобы не принавъ пѣзнѣйшимъ учителямъ подвѣйный тягаръ, себѣ то усѣвати те, чого давѣйше зле навчили а подавати на мѣсце тогожъ новє. Учитель має до своихъ ученикѣвъ звизити ся и поступаючи зъ ними ного за ногою помалу ихъ пѣдводити въ гору. Чимъ мудрѣйшѣ учитель учать, тымъ зрозѣумѣльшою стає рѣчь а противно всео стає ся не ясѣйшѣмъ подаванє учителями, щѣ стоять самѣ низко щѣ до своего знаня. — Выхователѣ и учитель мають матѣ вѣтѣвске серце для своихъ вѣхованкѣвъ и те завше матѣ на оцѣ, що они заступають мѣсце тыхъ, котрѣ имъ передали дѣти пѣдъ опѣку. Учитель не повиненъ стерпѣти нѣякихъ похибокъ, но и самъ має бути вѣльный вѣдъ тыхже. Єго повага не має бути вѣдстрашающею, єго лагѣднѣсть не за велика, щобы зъ першой не выйшла ненавѣсть, зъ другой погорда. О нѣчѣмъ, нехай не говорить учитель такъ часто якъ о приличности и моральности. Нехай самъ не попадає въ гнѣвъ, но нехай не буде ласкавымъ при тѣмъ, щѣ вымагає поправки. Зъ устѣ учителя мають дѣти богато добрыхъ наукъ до дому

приносити. Попри всѣ взорці, що подає читанє, все така живе слово дає о много бѣльшу поживу, передовсѣмъ накопи ученики дѣйстно почитаютъ и любять свого учителя. „Кого ся бѣльше почитає, того и бѣльше ся слушає.“

Квінтіліанъ пояснює такожъ питанє, чи треба выше класти публичне, чи приватне вихованє. Вѣнь рѣшучо єсть за першимъ. Если бы хтось думавъ, що приватне вихованє бѣльше дбає про моральнѣсть, нехай собѣ тѣлько подумає, каже Квінтіліанъ, якъ то богато выставляє ся моральнѣсть на небезпеченство дома черезъ лихихъ домашнихъ учителѣвъ та невѣльнякѣвъ. По причинѣ перемагаючого нахилу до злого и недбалства въ захованю молодечой соромливости мусить самота стати ся еще бѣльше небезпечною. Свѣтло доброй школы треба завше выше класти понадъ темну самоту домашнього вихованя. Каждый бравый учитель чує ся пѣднесенымъ бѣльшимъ чысломъ ученикѣвъ. Щоденне занятанє ся однимъ утомляє и самого ученика, коли противно наука въ класѣ пѣдохочує и пониравъ суперництво въ праці науковѣй.

Одиакъ передъ неосновною сквапливостію при научаню перестерѣгає Квінтіліанъ якъ найсильнѣйше. Не можъ пяти вѣры, каже вѣнь (I, 1, 32), якъ богато проволоки повстає въ научаню черезъ сквапливѣсть (*festinatione*). Вѣдь нея походять непевнѣсть, перервы, повторюваня, позаякъ хлопцѣ осмѣляють ся до бѣльшихъ рѣчей забирати ся, нѣжъ могутъ ихъ зрѣбити. Вѣдтакъ если ученики якусь похибку зрѣбили, теряють довѣре до того, чого ся вже научили. Злишнымъ бы було пригадувати, якъ богато всиплюють поступѣ науковѣй деякѣй учитель, котрѣ починають въ своѣй честолубнѣй сквапности при науцѣ зъ тымъ, що мало ся пѣзнѣйше перерѣбити, щобъ тѣлько ученики понишовали ся тымъ, що бѣльше въ очи впадає.

У Римлянъ такъ якъ у Грекѣвъ починала ся наука елементарна зъ наукою читаня або зъ пѣзнанємъ азбуки, зъ чимъ сполучало ся и писанє. Науку читаня и писаня называли зъ початку однимъ именемъ граматикою. Квінтіліанъ и на сѣ початки науки звертає свою увагу. „Менѣ не подобає ся,“ каже вѣнь и. пр., що малѣ мають учить ся имена и чергу, въ якѣй буквы по собѣ наступаютъ скорше нѣжъ ихъ формы. Те сивнює ихъ пѣзнанє точне, позаякъ хлопецъ опѣсля не звертає своєи уваги на знаки письменнѣй, лишъ на порядокъ тыхже, въ якѣмъ вѣнь ихъ зъ памяти выголошує. Проте найлучше учить ся въ той способѣ, если подає ся вразѣ и форму и имя буквы.“ Похваляє Квінтіліанъ звычай, щобъ набирали дѣти охоты до науки, давати имъ до забавы буквы зрѣбленѣй зъ слоновой кости.

Колѣ дѣти набули певне знанє буквъ, приступали до складаня, с. є. ученики складали при помочи учителя або старшого хлопця буквы въ сивябы, пѣдъ котрыми розумѣти треба такожъ вже поодинокѣй малѣ слова. Ученики повтаряли вымову поодинокихъ складѣвъ часто такожъ спѣваючи и узглядняючи при тѣмъ правильнѣй наголосѣ. Вѣдь сивябѣ малыхъ и бѣльшихъ слѣвъ переходили вкѣнци до речень. При тѣмъ жадає Квінтіліанъ, чтобы дѣтѣй сейчасъ заправляти до точной вымовы.

Чи у Грекѣвъ и Римлянъ при читаню заразы и писаня учили, не можна на певно сказати. Якъ вже въ уступѣ „Атены и Солонѣ“ подано, було у нихъ наслѣдованє буквъ пѣсля взорцѣвъ рыльцемъ на табличкахъ воскомъ повлеченыхъ, при чѣмъ часто провадивъ учитель ученика за руку. Квінтіліанъ, чтобы усунути таке веденє за руку, предкладає представленє

буквъ заглубленихъ, с. в. вырѣзанихъ въ деревянныхъ таблицахъ такъ, що ученикъ може собѣ спамятати идучи виды буквъ рыльцемъ своимъ по такихъ рѣцяхъ. — Що старинні Греки и Римляне такожъ вже чорниломъ писали и не лишъ самими восковыми таблицами послужовали ся, выходить зъ примѣтки Квінтіліяна (X. 3. 31 и сл.), де вѣсть каже, що слабосильні могли бы такожъ уживати пергаміну и тростини. Велику вагу кладе Квінтіліянъ при виравахъ письменныхъ такожъ и на змѣстѣ взбрѣвъ або речень. Такі взбрѣ мають мѣстити въ собѣ высказы великихъ мужѣвъ, мѣсяця зъ поетѣвъ и моральні науки. Що до правописи ставляе правило: Пише ся все такъ, якъ ся вымавляе хіба де естъ звичай якесь слово инакше говорити а инакше писати. Першій виравы въ стилу хоче Квінтіліянъ сполучити зъ Езопомъ*) байками та казками, котрі учитель напередѣ оновѣсть въ простій способъ. Велику вагу клавъ такожъ на бѣглѣсть въ хорошѣмъ и скорѣмъ писаню. Вѣсть падыкае надъ тымъ, що деякі знамениті мужѣ въ тѣмъ ся занедбують и не помѣчають, що повѣльна рука спияе леть гадокъ а нечетке письмо робить предметъ незрозумѣлымъ.

Знанѣ чисель (численѣ) уважавъ Квінтіліянъ за потрібне для кожного въ певній мѣрѣ образованого чоловѣка. Средствомъ до узмысловленя були найперше пальцѣ, опѣсля вѣшли въ уживанѣ щоты. Въ звичайнѣмъ практичнѣмъ житю числили на пальцахъ. Каждый палець, навѣть рѣзній згинання пальцѣвъ и черезъ те повстающі фігуры выражали рѣзній числа. Ученикъ мусѣвъ дуже пильно дивитись на пальцѣ учителя и на всѣ згинання и порушеня тыхже, щобы могчи подати вѣдновѣдну суму. Зъ тыхъ помѣчень выходить, що вже тогдѣ мѣродайнымъ бувъ системъ децимальный.

Квінтіліянъ вповни узнѣе потребу вѣдновѣднику и забавы задля педагогичныхъ взглядовъ. Межи иншимъ каже вѣсть въ сѣбѣ справѣ: „По выночинку набирае дѣтина бѣльше охоты до науки. Игра сама указуе у хлопця на духову свѣжѣсть, позаякъ по хлопцю, котрый завсѣгды естъ сумный и не має охоты до забавы, не можъ надѣятъ ся наукового змаганя. Деякі забавы скрѣпляютъ мысленѣ якъ и. пр. вѣдновѣданѣ на пытаня и розвязка загадокъ. Передовѣмъ се такожъ естъ важнымъ, що при забавѣ найлучше выявляе ся характеръ дѣтины.“

Квінтіліянъ змагавъ передовѣмъ своимъ творомъ выобразувати будучихъ бесѣдниковъ. Яко головне условѣ кладе передъ всѣми иншими правилами ось таку тезу: тѣлько честный, добродѣинный мужъ може бути добрымъ бесѣдникомъ и нѣчого бѣльше згубы не приносить якъ коли иде у царѣ краснорѣчивѣсть зѣ злобою.

(Дальше буде).

*) Езопъ мавъ бути фригійскимъ невольникомъ и живѣ около 550 пер. Хр. Вѣнь уходить за батька казки и естъ казочною личностію, котрой истинованѣ оспориюе повѣйша критика. Пѣдъ цѣсаремъ Августомъ обробивъ и збравъ казки Езопу пущенный на волю Федрусь.

Деякі замѣтки

дотыкаючій укладу шкільнихъ читанокъ для II. и III. кл., зъ особливимъ узглядненемъ шкѣль I- и 2-класовыхъ.

Написавъ Юліанъ Ловицкій.

I. Замѣтки загальні.

Читанка має служити передовсімъ до науки матерньої бесѣды. Но слова се лишъ форма звязана тѣсно зъ нашими поняттями. Чимъ бѣльше набере ученикъ вправы и силы въ мысленю, чимъ докладнѣйше та глѣбше буде розумѣти окружаючій его свѣтъ, тымъ скоршою ходою буде поступати наука матерного языка. Така залежнѣсть науки языка вѣдъ формального и матеріального образования мусить заходити, коли бы навѣть читанки лишъ виключно до науки языка служити мали. Но въ нашихъ народнихъ школахъ читанки для II. и III. класъ мусять мѣстити въ собѣ значну часть матеріалу, котрымъ можъ бы було въ цѣли вихованя интелектуального и морального користуватись. Тымъ то и єсть змѣсть читанокъ рѣчею не малої ваги. Се спонукало мене написати кѣлька замѣтокъ дотыкаючихъ укладу читанокъ. Нѣмъ однаковъ приступлю до оцѣнки теперѣшнихъ читанокъ для II. и III. класъ, позволю собѣ зробити кѣлька загальнихъ замѣтокъ. Іменно розберу пытанє: чого вѣдъ кождої читанки жадати треба?

Поминаю рѣчи меншої ваги, якъ пр. що въ читанкахъ повиненъ бути узгляднений друкъ всѣхъ родѣвъ, що правописъ повинна въ нихъ бути заведена пѣсля граматики Огоновского, и т. и. Зверну за то увагу на рѣчь, пѣсля того погляду дуже важну, на языкъ. „Мусить вѣтъ конче при всѣй своѣй поправности узглядняти степенъ розвитку учениковъ и взагалѣ посѣдати прикметы, що користо впливають на розумѣнє рѣчи и попирають легкѣсть оцѣвданя змѣсту... Часто єсть языкъ надто высокопарный, за мало приступный, а черезъ те и гадка въ нѣмъ мѣстяча ся недоступна; то зновъ надто однозвучный и безбарвный а тымъ самымъ вѣдстрашаючій для дѣтей и безъ найменшого образуемого впливу на ихъ способъ выслоу.“ Що єй слова одного зъ польскихъ педагоговъ сѣтъ правдивы, се кождый мабуъ признасть. Но не треба забувати, що якъ при кождѣй науцѣ, такъ и тутъ треба вѣдъ лекшого до тяжчого поступенно переходити. Така поступеннѣсть єсть конечною и въ тѣмъ зглядѣ читанка для высшего вѣддѣлу повинна бути продовженємъ читанки для непосредного низшого вѣддѣлу.

Другою не менше важною рѣчею єсть змѣсть. Уступы въ читанкахъ дѣлять звыкло що до змѣсту на моральны и реальны чи научны. Подѣль сей не єсть вправѣ консеквентный, божъ уступы моральны служатъ неразъ и до поученя, до розширеня свѣтогляду ученика; зъ другого боку уступы научны мѣстять въ собѣ богато такого, що и въ моральномъ напрямку на ученика впливає; но подѣль той єсть загально уживанный. Перейдѣмъ же кождый зъ наведєныхъ родѣвъ.

Уступы моральны мають впливати на ученика въ напрямку моральномъ. Мають они причинити ся до ознакомленя его зъ тымъ, що добре та красне, до розбудженя чувствъ, котры бы на напрямокъ его вѣдъ вли-

вали, до витвореня идеалѣвъ, котрѣ бы ёму въ ёго бажаняхъ и вчинкахъ присвѣчували; коротко кажучи: той рѣдъ уступѣвъ має передовѣсѣмъ причинити ся до того, що ёсть найважнѣйшою задачею народнои школы — до релігійно-морального вихованя молодежи.

Що бѣльшу часть сей задачѣ мусить самъ учитель выповинити (черезъ вѣдповѣднє проваджєнє, прикладъ, нагороды, кары и и.), се каждому ясно. Но не менше яснымъ буде и се, що уступы моральнѣ (оповѣданя, повѣстки, байки та поезіѣ) суть до того знаменитымъ помѣчнымъ средствомъ — если лишь будуть добре выкористанѣ. Но въ такѣмъ разѣ мусять они вѣдповѣдати деякимъ вимогамъ зъ огляду на свою цѣль и душевнѣ прикметы молодежи.

Що до самой цѣли моральныхъ уступѣвъ, то пожаданнымъ було бы, щобъ узглядняли они рѣжнѣ напрямки дѣтнячого чувства та вѣдѣ. Отожъ знайти має въ нихъ дѣтина приклады милосердя, правдомовности, ретельности, услужности, згѣдливости, послуху и многихъ иначихъ чеснотъ. Має одже дѣтина пѣзнати, якъ въ житю поступати треба.

Но вѣдѣ пѣзнаня до дѣла часто ще дуже далеко. Зъ огляду на те не менше важною цѣлею уступѣвъ моральныхъ ёсть: о скѣлько можна вилывати и на то, чтобы рѣжнѣ потрѣбнѣй чесноты дѣтина не лишь умѣмъ але й серцемъ снаматала, бо лишь въ той способѣ можна витворити въ дѣтинѣ той внутрѣшнѣй голѣсъ, то сумлѣнє, котре має бути ёи Ангеломъ Хранителемъ, а котре нѣчимъ не ё, якъ лишь почувѣмъ того, що ёсть злымъ або добрымъ у власныхъ учинкахъ.*)

Не сухѣ отже поученя, добрѣ рады та перестороги мають въ уступахъ мѣстити ся, а образки живѣ, легко зрозумѣлѣ, не пересаднѣй або неможливѣ, однакѣ до чувства дѣтнячого сильно промовляющѣ. Мусить отже бути взятѣ переважно зъ обсягу дѣтнячого житя, а сли дѣтнѣй кругъ житя переступати мусять, то повиннѣ оцирати ся на вражѣннѣхъ та чувствахъ, дающихъ ся легко въ дѣтинѣ выкликати.

Тутъ завважати мушу, що хотяй уступы моральнѣ повиннѣ переважно добрѣ прикметы пѣдносити и ихъ за прикладъ до наслѣдуваня подавати, то всежъ таки годѣ представлєня злыхъ прикметъ поминути. Правда, що въ представлюваню наслѣдѣвъ злыхъ вчинѣвъ, яко вѣдстрашающѣй примѣрѣ, треба бути дуже осторожнѣмъ. Коли ученикъ учѣе о хлопчику, котрѣй влѣзъ черезъ дѣру въ плотѣ до городу сусѣды и набравъ повнѣй кишень яблокъ, котрѣй — коли го господаръ зобачивъ — черезъ ту саму дѣру пропхати ся не мѣгъ, въ наслѣдокъ чого господаръ ёго зловивъ и укаравъ, то хто знає, чи не подѣлає прикладъ сей въ умѣнѣмъ напрямку на него, скоро собѣ лишь уявить, що схопленє на горячѣмъ учинку було лишь чистымъ принадомъ, котрего можъ бы було легко уникнути черезъ захованє бѣльшой осторожности (не напыхаючи кишень яблоками). Пѣсля моєи думки лишь такѣ наслѣдки злыхъ учинѣвъ пѣдносити можна, що суть цѣлкомъ природнымѣ, не принадовымѣ. Що н. пр. нехарного Михаса не взявъ отецъ зъ собою до вуйка, се не принадове але природнє, бо нехарныхъ, недбалыхъ нѣхто не любить.

На кѣнци каждого уступу морального подають часто въ кѣлькохъ словахъ коротке поученє зѣ змѣсту уступу выпливаюче. Бѣли уступъ цѣльнѣй

*) Гл. Dr. Fr. Dittes. Schule der Pädagogik.

єсть такъ уложеный и переведеный, що може зроби́ти на ученика враженє, то таке поданє змѣсту въ короткихъ а ядерныхъ словахъ головною гадкою уступу робить поглядъ ученика на зле та добре яснѣйшимъ, вытворює понятя и засады моральны и впроваджує певнѣсть въ оцѣнѣ бажанъ и учинковъ а вражби и чувства, якѣ даный уступъ въ дѣтнѣ розбудивъ, робить трєвалѣйшимъ.

Що дотычить поезій, то замѣтити треба, що поезія лірична въ поєдинчѣй, приманоучѣй та зрозумѣлѣй формѣ подана, впливає сильно на фантазію и чувства естетичны, лишъ зъ одного боку стерегчи ся треба пересады, нецїриродности, а зъ другого боку намятати, що лишъ то, що дѣтина розумомъ понятя а серцемъ вѣдчути зможе, може бути для неї здоровымъ покармомъ душевнымъ.*) Поезіѣ описовѣ, въ котрыхъ перше мѣсце займають байки випроваджуючѣ передъ уяву дѣтины природу надаровану житємъ, мовою, чутємъ и взагалѣ всѣми прикметами людскої душѣ, причиняють ся въ великомъ степені до розбудженя фантазіѣ и выробленя чувствъ моральныхъ. Треба лишъ мати на увазѣ, щобы представленє не було надто сентиментальне, моралізуюче (що впрочѣмъ о всѣхъ уступахъ моральныхъ сказати можна), а такожь, щобы прикметы, зъ якими выступають пр. звѣрята, вѣдповѣдали тымъ понятямъ, якѣ собѣ люде вже о нихъ выробили. У кожного пр. лисъ представителемъ злодѣвъ та хитрунѣвъ, заяць — боягузѣвъ, голубъ у кожного невиннымъ, овечка — покѣрною, вовкъ розбѣйникомъ и т. д. Зъ огляду на те годѣ въ байцѣ робити зъ голуба грабежника, зъ вовка — воплощену покѣрнѣсть, зъ лиса взѣръ чесноты.**)

Годѣ подати докладнѣй приписы що до формы та змѣсту поодинокыхъ уступѣвъ. Рѣчею писателѣвъ єсть пѣдхонити замѣтнѣй подѣѣ чи то зъ житя природы, чи зъ житя людского а зглядно дѣтячого, убрати ихъ умѣлою рукою въ приманяливу форму вливаючи въ ню житє та чувство. Педагогъ же може лишъ выбирати зъ номѣжъ готовыхъ творѣвъ пригѣднѣй. Выбѣръ той труднѣй, а ще труднѣйшій бувъ бы, коли бы жадали выключно творѣвъ оригинальныхъ, божь нѣгде правды дѣти, наша література для молодежи ще дуже а дуже убога. Поки що, мусимо бодай по части и зъ чужихъ літературъ користати.

Годить ся ще вєспѣмнути о приновѣдкахъ та загадкахъ. Противъ умѣщуваню приновѣдокъ, єсли лишъ змѣстъ ихъ можуть дѣти не лишъ розумѣти але и вѣдчути, нѣчо закинути не можна. Яєно зъ того, що повиннѣй они выкликувати чувства вже набутѣ чи то въ житю, чи при читаню вѣдновѣднхъ уступѣвъ. Загадки не можуть бути поминенѣй вже хочъ бы для того, що дають дѣтемъ нагоду до самостѣйного думаня и що ихъ розвязуванємъ дѣти зъ прѣємнѣстію займають ся.

Другу групу уступѣвъ становлять уступы реалнѣй, одже вѣдносячѣ ся до наукъ природныхъ, фізики, ієографіѣ та исторіѣ. Тутъ мусить ся передовѣсѣмъ мати на оцѣ вымоги илїяну и условия та стєпень розвитку умственныхъ силъ учениковъ.

*) Гл. Poezya jako czynnik pedagogiczny. Napisał Edward Gabryelski. Szkoła зъ р. 1886. ч. 1, 2, 3, 4.

**) Гл. Kilka słów o poezji dla maluczkich. Szkoła зъ р. 1888. ч. 17.

Плянъ науковий визначує въ загальныхъ чертахъ, що зъ каждой галузи наукъ реальныхъ учить треба и выразно додає, що наукъ реальныхъ на підставѣ читанки маємо въ школі удѣляти. Тожъ учитель мусить найти въ читанцѣ уступы, на підставѣ котрыхъ мѣгъ бы весь матеріалъ пляномъ приписаний вычерпати. Єсть се зовсѣмъ природне, тожъ нема потреби довше надъ тымъ розводитись.

Не менше важнымъ єсть и се, щобъ переведенє даного предмету якъ въ поодинокихъ частяхъ, такъ и въ цѣлости було займаюче, приступне, зрозумѣле та систематичне, и тымъ, о скѣлько можна улекшувало учителеви удѣлюванє науки пѣсля вимогѣвъ дидактичнихъ. Отожъ побѣчь легкости въ формѣ, плавности та ясности въ выкладѣ, повинно обробленє научного матеріалу бути точнымъ примѣненємъ засады, пѣсля котрой належить поступати зъ дѣтьми вѣдъ рѣчей знаныхъ до незнанныхъ, вѣдъ близкихъ до дальшихъ, вѣдъ поєдинчихъ до зложенихъ, вѣдъ лекшихъ до труднѣйшихъ.

Новѣйшими часами єсть вже майже порѣшеною рѣчею, що засада та въ практицѣ може мати дуже добре примѣненє въ т. з. концентричнѣмъ ходѣ науки (cyklischer Lehrgang, tok nauki koncentryczny). Именно треба познакомити дѣти на низшѣмъ степені науки зъ тымъ, що єсть найлекше и найконечнѣйше зъ даного предмету, на кождѣмъ же высшѣмъ степені поглубляє ся и розширяє ся набутї вже вѣдомости.*) Думаю, що и въ читанцѣ повинно се бути узгядиенимъ, будай въ уступахъ дотыкаючихъ наукъ природныхъ.

При тѣмъ не можна забувати и на барвицѣсть представлєня рѣчи. Подрѣбнї а сухї описы звѣрятъ, ростинѣ, мїнералѣвъ, краївъ та подѣй не найдуть въ душѣ дитячої нїякого вѣдгѣмону, не розбудять въ нѣй нїякого интересу, сли не будуть закрашенї даними дотыкаючими житя природы, вѣднѣшеня єи до чоловѣка, житя самыхъ же людей, чи то загалу (якъ пр. при географіѣ: звычаѣ, обычаѣ, способѣ и и.) чи то одиницѣ (замѣтнї черты характеру, якъ пр. при исторіѣ). „Сї глубшї чи высшї стороны,... вѣдносины до житя людєкого, або згяды въ загальне господарство природы мають бути змѣстомъ уступѣвъ до читаня призначенихъ“.**)

Волѣвъ бы я, чтобы въ читанкахъ для высшого вѣдѣлу были уступы роздѣленї пѣсля ихъ змѣсту; тожъ окремо могли бы бути уступы географіѣ, окремо историчнї, окремо зоологичнї и т. и. Ходить о те, щобъ ученикови улекшити ясный переглядъ того, що вчиняє ся, а учителяви того, що має вчити. Не кажу, чтобы таке розгруппованє уступѣвъ мусѣло мати мѣсце вже въ читанцѣ для II. кл. Тутъ бо ще богато залежать на тѣмъ, чтобы подъ зглядомъ языковымъ впровадити до читанки постепеннѣсть. Що же дотычить предметѣвъ реальныхъ, то ще на тѣмъ степені науки не можемо вѣдъ ученикѣвъ жадати погляду на цѣлѣсть. Тутъ мають бути обговоренї зъ кождого предмету лишъ що найприступнѣйшї и найконечнѣйшї вѣдомости. Но тї вѣдомости въ читанцѣ для III. кл. мусять бути не лишъ заглубленї и розширенї але и заокругленї, божъ на тѣмъ степені має ся докончити то обра-

*) Гл. Dr. Fr. Dittes. Schule der Pädagogik.

**) Гл. Prof. Dr. Wł. Seredyński. Wykład metody nauk realnych w szkole ludowej. Tarnów 1888.

зоване, яке ученикъ зб школы народной вынести мусить. Не розумѣю одже, длячого бы вже сама книжка не могла дати ученикови сироможность утвореня собѣ погляду на цѣлѣсть.

Добре естъ, если уступы о реальныхъ предметахъ трактуячїи суть поясненїи иллюстраціями. Но иллюстраціи тї крѣмъ поправного выкиченїя повинни ще цѣхувати якесь житє. Не повинни они представляти даный предметъ въ бездушной формѣ, а якусь характеристичну хвилю єгожъ житя. Що естъ се можливе маємо доводъ на найновѣйшѣмъ выданю читанки польскої для II. кл.

„Правильна и добре обдуманна наука реалївѣ попирає навѣть науку иншихъ предметѣвъ, достарчує доброй матерїи и основы инчѣи науцѣ и то до того степени, що вся она стає ся живѣйшою, розбуджающею о много бѣльше интересу дѣтвѣры и въ наслѣдки обильнѣйшою“ — каже В. Серединскїи въ своѣй выше вже згадуванѣй книжцѣ. А що до „правильной и добре обдуманной“ науки реалївѣ и читанка въ значнѣй мѣрѣ причиняє ся, тому то позволивъ я собѣ и єю часть трохи ширше обговорити.

Окбичаючи сямъ загальнїи замѣтки о укладѣ школьныхъ читанокъ, поддаю ще подѣ розвагу Вив. товаришѣвъ по званю и укладчикѣвъ будучихъ читанокъ, чи не добре було бы на концїи каждой читанки помѣстити кѣлька уступѣвъ друкованыхъ такою правописею и такимъ языкомъ, якъ се въ церковныхъ книгахъ находимо.

Деякїи подрѣбнѣйшїи замѣтки дотыкаючїи якъ уступѣвъ моральныхъ, такъ и реальныхъ находячихъ ся въ теперѣшнихъ читанкахъ, найдуть Читателѣ въ II. части сєи працѣ.

Учитель садѣвництва.

(Зъ преимностей сѣльскаго учителя).

1.

Гѣркшою полнїю доля народного учителя на селѣ, особливо тамъ, де що ино заводить ся школа, або де учительовали люде, безъ поклїканїя до того стану. Въ такой громадѣ, каждому отцевѣ матери, котрыхъ дѣти до школы пишуць, все учитель ворѣгъ, хоть бы бувъ найлѣпнїшимъ чоловікомъ. Родичѣ не скажутъ передъ дѣтьми доброго слова про вчителя, тому и ученики не такїи, якъ треба.

Далеко красшою здавалась та доля Гнатѣи Зразѣи, коли ще въ учительскѣи семїнаріи снївъ о будучихъ ученикахъ своихъ! Думавъ, що єго ученики будутъ якъ агнїята єго профессорскѣи воли податнїи, що за короткїи часъ навчить ихъ всего, що добре, пожиточне. Здавалось му, що громадяне будутъ въ рѣжныхъ потребахъ до него по науку и порадѣи удавати, а вѣтъ буде всякому радити, учити, помагати. Вѣтъ жежъ дѣтина бѣдного рускаго селянина, зрѣсь у злидняхъ свого народа, знає, що народовѣи потреба, що єго пече, а що му житє солодити. Вооружившись въ спорїи каганецъ свѣтла,

божъ даромъ кашѣ въ школі не ѣвъ, Гнатъ Зразъ обнявъ посаду тымчасового учителя въ К. на Подгіррю карпатскѣмъ.

2.

А посада-жъ то була, посада! Школа мѣстилась въ ниській, курибѣ хатѣ, не мала навѣтъ кутика, де бы учитель мѣгъ по незавидній праці спочити. Тому мешкавъ въ комбрѣмъ у одного господаря. Зъ 250 злр. рѣчнои плати мавъ выживити ся, убрати та хату оплатити, однакожъ освоить ся зъ своєю судьбою, переконавшись, що въ учительствѣ треба вирічєсь всякихъ прїємностей житя и посвятитись задля кусника твердого сухаря. И Гнатъ посвячавъ ся. Цѣлыми днями сидѣвъ зъ дѣтворю въ порошній, тѣсній комнатѣ, учивъ але зерна слова єго частѣйше падали межі камѣне и терне якъ на добру землю. Однакожъ зъ надѣєю все поступавъ, хоть тяжко, на передѣ.

3.

Зразъ постановивъ собѣ, що кождый єго ученикъ мусить навчити ся щєнити и кѣшкати деревця, бо кождый буде колись господаремъ, маючимъ свою хатку и бодай шматочокъ землѣ коло неї. Привязати-жъ будучого громадянина до кутика родинного, уважавъ нашъ учитель своимъ святымъ обовязкомъ. Кромѣ обовязковихъ предметѣвъ вчивъ хлопцѣвъ зъ патычкѣвъ выстругувати всякій знаряды потрібній въ домашнѣмъ господарствѣ и хотъ на єю науку йшло богато єго такъ дорогого учителеви гроша, бо кунувать пожики, свердлики и всякій потрібній начиня своимъ коштомъ а яка му була за се заплата заразъ увидимо. Разъ выказавъ Зразъ родичѣвъ не посылающихъ дѣтей до школы на кару, бо инакше не мѣгъ придбати потрібного числа ученикѣвъ. Тогды доперва зачалась лайка коло церкви на учителя „Я єго самъ навчу, якъ має кочергу робити, школы до того не треба, кричавъ одинъ.

— Що за ремѣсло патице стругати, — горлавъ другій.

„Я таки не дамъ дитину до школы, бо тамъ нѣчого доброго єи не навчать, навчать ся лѣнїюхувати,“ кричавъ иншій підъ самимъ бокомъ переходячого зъ церкви Зраза.

И много, премного, подобныхъ дотєпѣвъ перемелювалось на голову бѣдного учителя.

Кєли якъ бы навмысле кѣлька дѣѣвъ потѣмъ інспекторъ шкѣльний звиджувавъ школу Зраза, просивъ Гнатъ, щобы и. інспекторъ бувъ ласкавъ за нимъ въ громадѣ упомнитись, учувъ таку похвалу: „То ще у насъ не на часѣ.“

Предсѣдатель рады шк. мѣсц. такожъ смѣявъ ся, але нашъ учитель вѣдъ повзятото и добре обдуманото илану не вѣдстунавъ: хотѣвъ конче вновити въ дѣтей шкѣльныхъ любовъ до илєкани садовини, и видѣти плоды сєї науки таки першого року.

Учивъ отже ученикѣвъ прятати зернята зъ овочѣвъ, сѣяти ихъ и илєкати зернѣвки, рубати и переховувати зразы. Найбѣльше часу забирала му наука щєпленя и зъ нею найбѣльше наклонотавъ ся.

4.

Пороздавав хлопцямъ по оказови зятятому до лученя. — Дивѣть ся хлопці, каже якъ то зроблено, такъ ний кождый зъ васъ зробити и завтра принесе менѣ. А робить ся то такъ а такъ, — и покаже якъ ся зразъ и нѣжъ тримає, якъ ся затинає.

Слѣдуючого дня по науцѣ оглядає було Гнатъ ручну роботу ученикѣвъ. Першому, десятому, двадцятому все щось хибує. Сей криво, той тонко зятявъ, отже кождому треба поправити, навчити. Тремъ ученикамъ хибувало першого дня задачъ. Були то сыны щѣ наибѣльшихъ богачѣвъ. Одинъ звинявъ ся, що отець, другому мама не позволяла робити, третій немавъ ножа. Учитель загрозивъ недбалымъ карою. При огляданю ручныхъ задачъ другого дня, переконавъ ся Зразъ, що тѣ що вчера, не мають робѣтъ и нынѣ и ще четвертого товариша собѣ придбали. Всѣ они чотыри лишились въ школь и коли другі дѣти нѣшли до дому они мусѣли лишитись и въ присутности учителя робити то, що занедбали. Вѣдь тогды вже всѣ ученики приносили Гнатови ручнй работы але у многихъ слѣдно було недбальство, проходяче зъ наученя родичѣвъ.

Коли вже бѣльша половина школярѣвъ умѣла затинати зразы до лученя, учитель показавъ имъ якъ ся затинає и приладжує пеньки: Дальше слѣдували вправы въ замазуваню и обвязуваню щѣвъ и тою дорогою поступаючи навчивъ нашъ педагогъ своихъ ученикѣвъ всѣхъ важнѣйшихъ родѣвъ убогородненя деревъ и приспособивъ ихъ до того степеня, що зъ надходячою весною, могли старшій въ своихъ городахъ садѣвничити.

5.

Учитель напратавъ зразѣвъ зъ самыхъ, що найлѣпшихъ гатункѣвъ овочѣвъ велику силу. Коли прийшла пора щепленя, вѣнъ показавъ дѣтемъ, на дичкахъ, за котрыми ходили всѣ разомъ до громадского лѣса и насадили въ школьнѣмъ городци якъ ся лучить, щепити въ розлуцъ и кожухѣ. Потѣмъ роздавъ школяремъ по пару зразѣвъ и казавъ, щобы то само робили на дичкахъ, котрыхъ кождый мавъ по парѣ зъ того самого лѣса.

Вынытуючися другого дня, якъ и чи по богато защепили пенькѣвъ ученики, довѣдавъ ся на свѣй жалъ Зразъ, що многі родичѣ и теперь не позволяють своимъ дѣтемъ около деревецъ робити. Причиною того було то, що въ цѣлой громадѣ не було человека, котрый бы умѣвъ щепити. Лишь на плебаніи бувъ середного вѣку садѣ, а у кѣлькохъ господарѣвъ по пару щѣвъ молодыхъ, котрй клавъ К-скій мѣщанинъ по 40 кр. вѣдь защеиленого пенька. Мѣщанинъ той такъ незручно выконувавъ свою роботу, що лишь десь не десь принималось по прутикови. Отъ чому убогороднене деревъ уважалось тутъ такою штукаю. Зразъ постановивъ теперь самъ громадянамъ безъ жадной заплааты щепити. Зачавъ вѣдь господаря Ткачука, въ которого самъ комѣрничивъ.

(Конецъ буде.)

НОВИНКИ.

— **Хрестины архиєпископскія у Львовѣ.** Въ субботу 9. с. м. о годины 11-ой передъ полуднемъ въ катедрѣ латинской охрещено дочку архиєпископа Леопольда-Сальватора и архиєпископны Бляки Архiep. Моравскій при асистѣ каноника Левинского и войскового пароха Порты, при численномъ соборѣ духовенства и въ присутствии С. Е. митроп. Сембратовича и асп. Исаковича, удѣливъ тайны св. кресту. Ново народжена архиєпископна дѣтала слѣдующій имена: Марія Дольорестъ, Беатрица, Каролина, Блянка, Леопольдина, Маргарита, Анна, Иосифа, Пия, Рафаэль, Михаилъ, Сикстъ, Станіславъ, Игнатій, Ероніъ, Григорій, Юрій, Цецалія, Каміно, Варвара (разомъ 20 именъ).

— **Зѣздъ учителѣвъ и инспекторѣвъ школьныхъ** скликано на 16—18 мая.

— **Устный испытъ зрѣлости** въ ц. к. семинаріяхъ учительскихъ розпочнуть ся въ сѣмъ роцѣ въ слѣдующемъ порядку: а) въ семинаріяхъ мужескихъ: въ Тарновѣ дня 8. червня, въ Решовѣ дня 15. червня, въ Краковѣ дня 26. червня, въ Тернополи дня 24. червня, въ Станіславовѣ дня 7. липня, у Львовѣ дня 15. червня, въ Перемышля дня 2. липня. Кандидаты и кандидатки намѣряющіе приступити до испытъ зрѣлости, мають внести поданы свои въ приписаномъ статутномъ порядку, до властивон дирекціи семинарій.

— **Конскрипція** выказала въ Черновцяхъ и передѣстьяхъ разомъ 54.171 душъ, а то 51.997 цивильныхъ и 2.174 войсковыхъ. Пѣсля мѣсь 27.256 Нѣмцѣвъ, 10.384 Русинѣвъ, 7.624 Волоховѣвъ, 7.610 Поляковѣвъ, 169 Чехѣвъ, 27 Мадарѣвъ, 2 Словаки, 1099 чужинцѣвъ. Пѣсля вѣроисповѣданія: 17.359 жидѣвъ, 14.822 римо кат., 12.431 правосл., 6.522 греко кат., 2.713 еванг., 270 вѣрм.-кат., 26 вѣрм.-прав., 20 старообрядцѣвъ и 8 безконфессійныхъ. Писемныхъ: мушанъ 13.484, женщинъ 10.603; читати знали: 300 муш., а 545 женщ.; неписемныхъ 13.484 муш. а 15.755 женщинъ. До Черновцѣвъ належало 27.291, до иншихъ буков. громадъ 11.309, до иншихъ краѣвъ австрійскихъ 14.473 (!), до Угорщины 281, чужинцѣвъ 815.

— **Нову державну гімназію высшу**, зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ призовидѣтъ цѣсарь заложити въ мѣстѣ Подгуржу пѣдъ самымъ Краковомъ и двѣ найнижшія класы будутъ отвореніи вже въ початкомъ школьного року 1892/3, а слѣдующій мають заводити ся постоепенно що року. Будынокъ на примѣщене дае громада мѣста Подгуржа.

— **Похвальный записъ.** Кравецъ Иосифъ Цуридо въ Бернѣ, родомъ зъ Андрихова въ Галичинѣ, записавъ сими дилми краковской академіи наукъ 40.000 злр. на издавництва вѣдносящій ся до польскон исторіи, застерѣгаючи собѣ лише доживотне вѣдотковне на житѣ, та щобы тая фондация на вынадокъ, якъ бы академіи стратила характеръ польскій, перейшла на громаду Кракова. Иосифъ Цуридо въ молодѣмъ вѣцѣ выйшовъ зъ Галичины до Вѣдны, а вѣдтакъ до Берна, де неутомимою а совѣстною працею доробивъ ся значного мастку. Будучи въ 1879 р. въ Краковѣ на ювілейномъ торжествѣ Крашевского, такъ перенявъ ся патріотизмомъ, що теперъ надъ гробомъ стоячи записавъ майно свое на краковску академію наукъ.

— **Выгѣдну рѣчь** заводять у себе лондонскя почта. При скринкахъ почтовыхъ на листы будутъ примѣщеніи автоматы, котрі мати-муть обовязокъ за вкиненемъ яконс належитости грошевою выдавати публицѣ вѣдѣвѣдній марки почтовѣ. Пробы вынали щасливо и дозволяюще.

— **Средство на сухоты.** Въ новгородской губерніи въ Россіи ужинае народъ за средство противъ сухѣтъ кореня кропивы. Скоро лишь споняе свѣтъ, заразъ копають корѣнь, сушатъ, крають и даютъ хорымъ курити замѣстъ тютюну два або три разы денно.

— **Новый инструментъ** вынайденъ въ Баваріи. Машина динамо электрична порушае лампу, котра черезъ свое свѣтло притягае мухы и иншія комахи. Въ той хвилинь, коли они приближаются ся до лампы, вентиляторъ, помѣщенный при боцѣ, хватаетъ ихъ и кидаетъ до злынца, а той меле ихъ на муку. Сею мукою можна

годувати курчата. Електричність, ужита до лапання мухъ — се вже завершене кінця століття.

— **Землетрясенє.** Дня 6. мая було в Америці в державі New Hampshire землетрясенє, триваюче 20 минутъ. Страты великанскій. Орканъ знищивъ до основъ мѣсто Padukah в державі Кентуки.

— **Школа народна зъ выкладовимъ языкомъ рускимъ в Тернополи.** Дня 6. и. ст. цѣлня вѣдбулось в Тернополи засѣданє рады громадской, де на внесене радиго и. Ш. Погорецкого ухвалено оснувати школу етатову на разѣ однокласову на передмѣстю „Гай великій“. Се внесене ухвалено односторонно зъ поправкою и. Матвѣя Вицника, що в тѣй школѣ буде языкъ выкладовый рускій.

— **Черновецкій університетъ.** Числявъ в послѣднімъ зимовімъ пѣворѣ всего 310 слухачѣвъ, пѣсла народности: 107 Волоховъ, 69 Жидѣвъ, 61 Нѣмцѣвъ, 39 Русинѣвъ, 26 Поляковъ, рѣшта иншихъ; пѣсла вѣроисповѣданя 134 прав., 73 римо-кат., 69 жидѣвъ, 18 греко-кат., рѣшта иншихъ. На выѣлѣ богословскімъ було 66 (10 Русинѣвъ), на правничѣмъ 186 (Русинѣвъ 24), на філософичѣмъ 68 (Русинѣвъ 5).

— **Університетъ львовскій** числивъ в минувшѣмъ пѣворѣ зимовімъ 1102 звичайныхъ учениковъ и 123 надзвичайныхъ. Зъ загального числа учениковъ на выѣлѣ богословскій було внесенихъ 353 учениковъ, а то 70 Поляковъ а 283 Русинѣвъ, на правничій 683, а на філософичный 189.

— **Шовковництво.** Вѣ околицяхъ Тараци в кѣвскѣй губерніи розвиває ся вже вѣдъ досыть давного часу годѣвля шовковницѣ, котрою занимає ся Шумскій. Зразу думали, що ся годѣвля Шумскій не далеко доведе, але вѣнъ показавъ, що можна шовковой ткани и дома вырабляти. Сельскій ткачъ зробивъ зъ нитокъ коконовыхъ 10 аршинѣвъ шовковой матеріѣ, зовсѣмъ не горшѣй вѣдъ фабричной. Се заохотило и. Шумского до дальшой працѣ и вѣнъ сподѣє ся ще потѣшити лѣбѣсть матеріѣ.

— **Чи Европа мерзла?** Недавно доказавъ славный астрономъ французскій, Фляммеріонъ, що кліматъ Франціѣ, а имѣнно и цѣлои Европы, зъ року на рокъ буде холодѣти и що Европа зближає ся мабутъ до ледовои періоды. Одна нѣмецка часописъ считала директора центрального закладу для метеорологіѣ и магнетизму землѣ у Вѣднѣ, проф. д-ра Юліа Галя, чи подобне зъявище зауважавъ и в Австрій. Д-ръ Галь вѣдновѣвъ, що мы справдѣ находимо ся в періодѣ зима, а може вже при кінци сєи періоды и що спостереженя Фляммеріона суть справедливы. И в Австрій в послѣднихъ десяти лѣтахъ температура обнизилась пересѣчно о 0.3 до 0.4 степеня, и то навѣтъ в околицяхъ, найбільше высуненихъ на полудне. Вправдѣ крѣмъ сєгорѣчнои острѣи зими иншѣи зими в послѣднихъ десяти лѣтахъ не були такъ острѣи але натѣмѣтъ вѣдъ р. 1877 мѣсяцѣ лѣтній выказують знизку температуры. В періодѣ зима, — каже дальше д-ръ Галь — в котрѣи теперъ находимось, а котра навує в цѣлои середущѣи и захѣдѣи Европѣ, можемо симъ однимъ потѣшатись, що подобніи періоды и давнѣйше являли ся, а всежъ по нихъ наставляли довгіи періоды тепла.

— **Фармакологичный курсы** для женщинъ завело російске міністерство просвѣты в Росіи на медицинѣмъ факультетѣ. На тіи курсы будуть принимати женщинѣ вѣдъ 16 до 40 лѣтъ вѣку, котріи будуть мати свѣдоцтва зъ покѣченихъ жѣночѣхъ гімназій и котріи зможуть зложити доповняючій испытъ зъ латини. Курсъ фармакологичный буде трилѣтний, рѣвночасно теоретичный и практичный, бо учениціи будуть робити в лабораторіяхъ и приладжувати лѣкарства пѣсля завданыхъ имъ на лекціи рецентъ. По зложєню испыту одержать ученица титулъ „помѣщница провизора“ и буде могла обняти посаду будь вѣ частныхъ будь и вѣ державныхъ антикахъ.

— **Плѣдъ одного зерна.** Пп. Граидо и Тіри, директоры рѣльничѣи школы вѣ Домбагѣ у Франціи зробили по-за торѣкъ досвѣдѣ, чтобы пересвѣдчати ся, якій буде найбільшій плѣдъ, сли засѣє ся одно зерно пшеницѣ в найбільше сприятливыхъ условіяхъ и годуючи єго якъ найзакононадѣйше. Отъ и засѣяли онѣ вѣ серпни 1889 р. кѣлька выбранныхъ зеренъ, зъ котрыхъ кожде мало для свого розвитку каналѣкъ добѣрної землѣ, маючої 50 центимѣтровъ вѣ промѣрѣ, намер-

вили ту землю якъ найлѣпше, додаючи ґрунтові того всего, що зерну може бути помѣчнымъ. Теперъ же учені тѣ представили агрономічному товариству пробы одержаного зерна, фотографіі рослины зъ рѣзныхъ эпохъ ея розвитку, и подрѣбный описъ цѣлого досвѣдченія. Засѣяне въ серпни 1889 р. зерно выдало повный и найсвѣтлѣйшій плѣдъ, котрый зобрано доперва въ конці липня 1890 р. Колосъ его выдобули якъ найосторожѣйше, разомъ зъ соломою и корѣнцями зъ землѣ. Солома була собѣ такъ заживна, що ледви не пригадувала тростину и мала пересѣчною довготы вѣдъ корѣнця до колоса 1 метръ и 56 центимѣтрѣвъ. Корѣнцѣ вросли въ землю майже на 40 центім., а самъ колосъ розгалузивъ ся на 82 рязкѣвъ, або поменшихъ колоскѣвъ, зъ котрыхъ кождый мѣстивъ до 14 зеренъ, такъ що одно зерно засѣву выдало около 3.280 зеренъ плоду. Зерна суть повный, прекрасный. Той плѣдъ кождого зерна важивъ около 164 ґрамѣвъ. Оба учені мають весети и дальше досвѣдченія въ тѣмъ напрямѣ. Пѣсля повышеной нормы, сля бы управлено цѣлый гектаръ землѣ управленою, то при посѣвѣ 20.000 зеренъ зобрано бы 656,000.000 зеренъ плоду загальнои ваги 32.800 килгр. Була бы се продукція 468 разѣвъ бѣльша бѣдъ нормально доброй, котра въ найлѣпшихъ департаментахъ Франціи приносить 110 гектолітрѣвъ плоду зъ 15 гектолітрѣвъ насѣяна.

— † Епископъ Адамъ Станіславъ Красиньскій померъ оногодѣ въ Краковѣ въ 81 роцѣ житя. Посвяченый въ 1859 роцѣ на епископа въ Вильнѣ, бувъ епископомъ лише чотыри роки, бо потѣмъ збѣслано его до Вятки и тамъ на выгнанію перебувъ двацять лѣтъ. Въ 1884 роцѣ правительство російске наконецъ дало ему дозволѣ выѣхати за границу и вѣнъ удавъ ся до Риму, а зъ вѣдтамъ перенѣвъ ся до Кракова. Покѣйный трудивъ ся въ Вятцѣ надъ великимъ дѣломъ *Synonimny języka polskiego*, котре оибѣла выдала краковска академія наукъ, переклавъ наше „Слово о полку Игоря“ на польску мову, написавъ Граматику польску, выдавъ Збѣрникъ права канонічного и т. д.

— † Померли д. 10. цѣвтя Анолінарій Войнаровскій, тымчасовый учитель въ Колодрубкахъ и д. 14. цѣвтя с. р. Войтѣхъ Буковскій, емъ учитель въ Тымовѣ

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— Конкурсы. Ц. к. Рада школьна окружна въ Яворовѣ розписує д. 10. мая с. р. до ч. 303 конкурсъ зъ речинцемъ до конця мая въ цѣли обсаджения:

А) Посады окремого учителя релігій рим.-кат. при 5-класовой школѣ мужеской въ Яворовѣ, зъ платнею рѣчною 500 злр. и обовязкомъ удѣлюванія науки релігій: 1) въ 5-клас. школѣ мужеской 9 годинъ тыжднево; 2) въ 4-клас. школѣ женской 9 годинъ тыжднево; 3) въ 2 клас. школѣ мѣшаной на передмѣстю Наконичимъ въ Яворовѣ 2 години тыжднево и 4. вѣдбуванія двохъ експортъ тыжднево. Б) Посады окремого учителя релігій гр.-кат. при 5 клас. школѣ муж. въ Яворовѣ, зъ платнею рѣчною 500 злр. и обовязкомъ удѣлюванія науки релігій: 1) въ 5-клас. школѣ женской 9 годинъ тыжднево, 2) въ 4-класовой школѣ женской 9 годинъ тыжднево и 3) вѣдбуваніе двохъ експортъ тыжднево. До обохъ выше згаданныхъ посадъ привязанъ додатки пятилѣтній по 50 злр. и 10% додатокъ на помешкане. В) Посады учителя релігій моис., за ремунаціею означеною въ §. 6. устavy зъ д. 1 грудня 1889. Дн. з. кр. N. 71. Г) Посады учителя, взгядно учительки молодшой при 3 клас. школѣ етатовой въ Краковѣ, зъ рѣчною платнею 200 злр. и 10% на помешкане. Д) Посады взгядно учительки, при 1-клас. школѣ етатовой, зъ платнею рѣчною 300 злр. и вѣльнымъ помешканемъ: 1) въ Бердыховѣ, 2) Боновѣ, 3) Брухналю, 4) Будзиню, 5) Хотиницѣ, 6) Ляшкахъ, 7) Любляхъ, 8) Молинковицяхъ, 9) Мораньцяхъ, 10) Пѣдаубахъ, 11) Поруднѣ, 12) Свидниці, 13) Сѣдлесахъ, 14) Тростяницѣ. Е) Посады учителя, взгядно учительки, при 1-клас. школѣ філіальной зъ платнею 250 злр. и вѣльнымъ помешканемъ: 15) въ Цетули, 16) Черчыку, 17) Грушовицяхъ, 18) Муж-

ловицкихъ народныхъ, 19) Новосѣлкахъ, 20) Передборю, 21) Шероплотахъ. Въ школахъ въ Краковѣ и въ Брухнахъ языкомъ выкладовымъ есть языкъ польскій, а у всѣхъ нинѣшнихъ языкъ рускій. Учитель школы етатовою въ Тростяницѣ має до власного ужитку 6 морг. землѣ, въ наслѣдокъ чого водтягае му ся рѣчно зъ платѣй 2 злр. 65 кр. в. а. — О посады учителейъ религіи рим.- и гр.-кат. могутъ убѣгати ся только канонично ординованіи священники свѣтскіи або монахи, а о посаду учителя религіи мойс. только такіи кандидаты, що зложили испытѣ на рабина або мають кваліфикацію на учителя школъ народныхъ.

— **Розпорядженія властей школьныхъ.** Ц. к. Рада школьна краева на засѣданію зъ дня 17. и. ст. цѣтля 1891 р. ухвалила: апробувати на преміи для молодѣжи шк. народ. друге выдане книжочокъ Товариства „Просвѣты“: „Перекотынозе“, „Сестра“, „Звѣрята шкодніи и пожиточніи“, „Дрѣбна птица господарска“, „Байки“, „св. Кирилъ и Методій“, „Ленъ и конопль“ и „Вѣдкрыте Америки“, приняти до вѣдомости справоздане люстраційне краевою инспект. школъ, дра Л. Германа зъ візитацій гимназій въ Станіславовѣ и затвердити водновѣдний внесеня; оречи, що громадѣ мѣстотчка Солотвина не належить ся жадна пѣдмога зъ краевого фонду школъ, на покритѣ платѣй учителейъ тамошної школы; водписати громадамъ Полоки, Чижѣвка и Лыгота залежбѣсть въ престаціи на учительску платню по конецъ 1889 р. и знизити престаціи тыхъ громадъ до припадающей квоты пѣсля закона зъ р. 1889, позволити на сплату залежлости громады Волѣ филиповскою въ 5 ратахъ рѣчныхъ, почавши водъ 1891 р. и знизити престацію той громадѣ до квоты 100 злр. рѣчно водъ 1891 р.; затвердити выбѣръ ке. Ед. Яницкого и ке. Іоан. Шала на водпоручникѣвъ рады повѣт. до рады шк. окруж. въ Кроснѣ; переобразити двоклясову школу женьску въ Добромилѣ на 4-клас. и признати громадѣ пѣдномогу зъ краевого фонду въ квотѣ 1772 злр. 88 кр. рѣчно; 3-кл. школу нар. въ Елесѣ (пов. Живецъ) на одну школу двоклясову и одну одноклясову, школу етатову въ Миколаевѣ (пов. Бѣбрка) на двоклясову зъ двома учителями зъ повною платнею водъ 1. вересня 1891, а школу фѣліальну въ Топорискахъ (пов. Мыселеници) на школу етатову; змѣнити двоклясову школу мѣшану въ Тартаковѣ (пов. Сокаль) на школу хлопцѣвъ и зъорганизувати тамъ особну школу етатову женьску водъ 1. вересня 1891; зъорганизувати водъ 1. вересня 1891 школу етатову въ Шилахъ (пов. Збаражъ) и въ Либуши (пов. Горляцѣ) школу двоклясову зъ однимъ учителемъ зъ повною платнею и однимъ молодшимъ; именувати Ант. Банка сталымъ учит. управл. двоклясовою школы нар. въ Лисѣй горѣ; Войтѣхъ Слюсаржа стал. учит. управл. двоклясовою школы нар. въ Кашовѣ и Волод. Лѣскевича учит. шк. етат. въ Сушнѣ.

— **Именованія.** П. Міністеръ Просвѣты именовавъ Антоніа Левака, управителя школы им. св. Зофій у Львовѣ ц. к. инспекторомъ школьнымъ окружнымъ для округа жолковскаго и равскаго.

Въ друкарни І. Мілера въ Тернополи выйшовъ въ польскомъ языкѣ розкладъ матеріалу науки для 1. класы для школъ одноклясовыхъ. Сей розкладъ порѣшанный на конференціи учительской въ Тернополи дня 31. сѣчня с. р. Одинъ примѣрникъ коштуе 6 кр. в. а.

НАУКА РАХУНКѢВЪ

въ школѣ народній.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знизжена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книтарни Институту Станиславскаго.

„Товариство Просвѣта“

и

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

при зближаючихъ ся испитахъ въ школахъ народныхъ подяють до вѣдомости Свѣт Радъ школьныхъ. Впов. священниковъ, катихитовъ, учителейъ и родичевъ, що книжки накладу товариствъ, призволенъ кр Радою школьною на преміѣ для учениковъ, *красно упраленъ зъ позолочеными берегами*, можна купити въ канцеляріи товариства при улиці Вѣрменской ч. 27. по слѣдующей цѣнѣ:

Добре роби добре буде	17 кр.	Веняминъ Франкингъ	16 „
Росказы про силы природы	20 „	На досѣдкахъ	22 „
Оповѣданіа о житію св. Богосл. и Глѣба	20 „	Чиятъ людѣ живы	20 „
Повѣстки для дѣтей	27 „	Житє св. великомуч. и муч. кари Пантелеймона	20 „
Сестра	15 „	Дробна птица господарска а великій грошъ	20 „
Байки	22 „	Вѣдѣры Америкы	22 „
У пропасть дорога ховска	28 „	Звѣрята шкѣдны и пожиточны	42 „
Зоря	22 „	Молитвенникъ народный въ алычайской оправѣ	20 „
Исторія Руси ч. I	25 „	а) хребетъ полотняный и золоченый хрестъ въ передѣ	25 „
Исторія Руси ч. II	23 „	б) кѣла оправы полотняна, березы золочены и золоченый хрестъ въ передѣ	35 „
Исторія Руси ч. III	28 „	Перекотиполе	18 „
Паша душа въ господарствѣ	35 „	Житє св. Кирила и Методіа	22 „
Ленъ а коновалъ	24 „		
Рогата худоба	45 „		
Пастыка	24 „		
Де що про здоровье	20 „		
Про живописцы и лѣсы	20 „		

Выдана „Руского Товариства педагогического“:

Образковъ выдана:

Звѣрище	10 кр.
Гостинище	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикій звѣрята	85 „
Для забавы	48 „
Кѣточка	30 „
Виночокъ	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправы 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Руское	40 „
Учитель на р. 1890.	2 ар.

Всякы замовленія вышсылають ся скоро и точно.

Предилата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рікъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаціі без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Коротка исторія педагогівъ.
(Після нѣмецкаго.)

Плутархъ, Ювеналь и упадокъ обычаївъ.

Мѣжъ мужами учеными, котрі подають теоретичні вѣдомости про вихованє звертає на себе увагу Плутархъ. Вѣнъ родивъ ся въ Хероней въ Беотіи, живъ мѣжъ р. 50 а 120 по Хр., виобразувавъ ся въ Аѣнахъ и ставъ онѣся учителемъ въ Римѣ, де собѣ позыскавъ въ такъ высокомъ степені ласку цѣсаря Траяна, що дѣйшовъ до великихъ почестіей. Ёго житієни порѣвнуючы славныхъ мужѣвъ старинности суть великои ваги для исторіи всесвѣтньої. Досить велике ёго значенє має такожъ розвѣдка про вихованє дѣтій, позаякъ она вказує на тогдѣшній упадокъ обычаївъ, а при томъ познакомлює насъ зъ вѣдносинами що до вихованя молодежи.

Передовсімъ підносять Плутархъ, що лишъ той може дочекати ся потѣхи зѣ своихъ дѣтій, котрый самъ повдержливо и соромливо жиє и уникавъ всякихъ пороковъ, наибѣльше пиянства. Батьки мають въ сповнюваню своихъ обовязковъ бути такъ добрымъ примѣромъ для своихъ сыновъ, щобъ тѣ наче въ зеркала споглядали на житє своихъ родителейъ. Черезъ те мають батьки выстерѣгати ся неморальныхъ слѣвъ и чинѣвъ. Тѣ батьки, котрі допускають ся тыхъ самыхъ похибокъ, задля котрыхъ карають своихъ сыновъ, стають ся своими власными обвинителями. Тѣ, що самі вѣдутъ порочне житє, зъ далеко меншою справедливостію могутъ карати своихъ сыновъ, якъ своихъ невѣльняковъ. Если родительъ суть безвѣстидій, дѣти тогдѣ стають о много безвѣстидіѣйшими. Плутархъ бажає, щобъ молодѣжь дѣставала учительвъ, котрыхъ житє и обычаѣ суть безъ доганы. Горє батькамъ, котрі свои дѣти вжежъ то зъ несвѣдомости, вжежъ то зъ браку досвѣду повѣряють людямъ злой славы. Богато знову батьковъ єсть тихихъ, що зѣ скупости за низку цѣну вышукують собѣ учительвъ, котрі суть найнуждениѣйшого характеру. Арістіна (ученика Сократа) пытавъ хтось, скѣлько жадає за вихованє сына, а коли му вѣдновѣвъ: „тысячъ драхмъ (около 300 злр.)“, переляканный сказавъ: „За те можу собѣ одного невѣльняка кунити!“ — „Роби собѣ, що хочешъ“, каже на те Арістінь, „Будешъ мати вѣдтакъ двоухъ, своего сына и купленого“.

Плутархъ поручає, щоби молодѣжь уживала якъ найбільшого руху тѣла черезъ фізичну працю однакъ каже, що при тѣмъ треба обережно поступати, щоби черезъ за велику фізичну роботу сили не ослабили ся та не бракло охоты до науки. Пѣсля Плутарха треба заправляти дѣтій до позиточной науки не битємъ лишъ упѣмненями. Пѣсля ґо гадки не треба занедбувати вѣдповѣдного вѣдпочинку, позаякъ цѣле житє наше складає ся на перемѣну зъ працѣ и выпочинку. Супочинокъ єсть заправою до працѣ. Не тѣлько звѣрята но и бездушій предмети подають намъ на се доказы, и такъ вѣдпинаємо струну на лірѣ а тятіву зъ лука, щоби по якѣмсь часѣ знову понанинати.

Велику вагу кладе Плутархъ на вправляванє памяти, котру называє скарбницею всѣхъ вѣдомостѣй. Задля того такожъ, каже вѣнъ, въ науцѣ о бѣгахъ (мітологія) зроблено Мнемозину (память) матерію музъ (девятѣ богинѣ штукъ и умѣтностѣй). Тымъ означає ся, що память може зродити и підтримати ученѣсть. Те, що природа має нѣдѣ достаткомъ, треба скрѣпити, а чого їй бракъ, доповнити. Молоді люде мають мѣжь всѣми чеснотами такожъ правду любити. Лежь єсть нѣдлою, заслугує на ненависть всѣхъ и не можна єи простити навѣть невѣльникамъ.

На жалѣ тѣ напѣмненія Плутарха и иншихъ не могли спивити збисутя обычаївъ въ Римѣ, чѣго загальною причиною бувъ довголітній миръ а почастѣ и ледащій обычаѣ занесеній зъ завоєванныхъ краївъ. Послухаймо, що каже о тѣмъ римскій поєтъ сатирикъ Юній Ювеналь (род. мѣжь 40 и 47, ум. м. 129 а 132 по Хр.), скѣлько ґо высказъ вѣдноєть ся до вихованія молодежи тогдѣшнього часу. „Хто може єще,“ говорить вѣнъ, „дивувати ся, якъ низко мы упали въ нашѣмъ часѣ, коли родителѣ зовсѣмъ не скривають передъ своими дѣтьми своихъ похибокъ и пороковъ, ба навѣть ихъ учать злыхъ рѣчий и приневолюють симъ до деякихъ грѣховъ! Бєли старикъ надъ гробѣмъ забавляє ся самъ єще грою въ кѣстки, малый внукъ вже дуже рано въ дѣтвинѣмъ вѣцѣ бере маленьку чашку тай кидає такожъ кѣстками. Коли отецъ въ своѣй жадоѣ безъ мѣры зѣддає якѣ тѣлько можє вышукати найємачѣйшій стравы и сиває якъ найлучшій напитокъ, тежь саме робить сынокъ маленький. Коли батько томить и бє ажѣ до крови та жарить розпалєнымъ зєлѣзомъ невѣльника за те тѣлько, що му збисувать кѣлька хустокъ, мусить тогдѣ сынъ стати ся дѣйстнымъ тиранѣмъ. Бєли мати єсть неморальною, то поведєнє єи не скривє ся передъ невинною дѣтиною и вильнє вжє зовсѣмъ шкодливо на старшу дѣвчину, що стала дѣвицею“.

До єкнарѣсти и користолюбности часто молодѣжь навѣть змушвано а наука, яку їй въ тѣмъ подавано, була въ цєлий згѣрѣ систематичною. Батько, пѣсля котрого гадки тѣлько нє єднє причинялось до значєня чоловікѣ, выхвалявъ тѣлько богатоґо, не думаючи о тѣмъ, що и убоґий може бути щасливимъ. Выходячи зъ тої засады, старає ся єкнарѣсть виєпити своему сынови. Початковъ знанія єкнарѣсти подававъ такий батько у себе дома своимъ єнакѣмъ примѣняючи практично єкнарѣсть передѣвсѣмъ до службы. Такий чоловікъ моривъ загально голодомъ слугъ подаючи имъ мерзєний харчъ а вѣднадки їдѣ збиравъ щѣдєнь пильно, щѣбъ єще разъ на стѣль покласти. Своєю худѣбу высылавъ на добріє пасовища сусѣда, при чѣмъ не журивъ ся, що скажуть на се люде. Вєсь такий засады виѣвиливано сынови єиломѣцю, хотъ натура єєґо послѣднього тому єупротивлялась. Сынъ мусѣвъ зъ приказу батька такъ орудувати грѣшми, щѣбы

могъ призибрати найбольшу суму хоть бы она походила зъ найпоудлѣйшого и найнечестивѣйшого зарббкы. Такій батько клепавъ сынови: „нѣхто не пытае, зъ вѣдки ты маєшь а прецѣнь мати мусишь!“

При такихъ обставинахъ положеніе учителѣвъ, передовсѣмъ початковыхъ, було дуже сумне. Ставляли учителямъ дуже высокій вимоги, жадали вѣдь нихъ дуже цильной опѣки взглядомъ дѣтій а платили имъ за те дуже нужденно. Ювеналь бачивши таку рознисту, поудлбсть, ледачбсть тогдѣшньої суспблности стративъ вѣру въ истоване высихъ силъ богѣвъ, котрї терпѣли безкарно таку мерзкбсть людей. Въ тѣмъ сумѣмъ часѣ що разъ глубше вкорѣнювало ся христїянство. Тѣлько оно могло людскбсть вывести на лучшу дорогу и уратовати вѣдь погибели.

(Дальше буде).

Деякі замѣтки

дотыкаючі укладу шкѣльных читанокъ для II. и III. кл., зъ особливимъ узглядненемъ шкѣль I- и 2-класовыхъ.

Написавъ Юліянъ Ловицкій.

(Дальше).

II. Кѣлька замѣтокъ до теперѣшнихъ читанокъ для II. и III. кл.

а) Уступы моральніи.

Въ читанцѣ для II. кл. есть уступѣвъ моральныхъ писаныхъ прозою за богато, бо ажъ 43, писаныхъ же вѣршами за мало, бо лишь 26. Въ читанцѣ для III. кл. уступѣвъ прозою писаныхъ есть 30, а писаныхъ вѣршами 56, но тутъ годѣ ставити бѣльшій вимоги, а се длятого, що въ читанцѣ для III. кл. мусять бути предмети реальный далеко бѣльше узглядненїи, якъ въ читанцѣ для II. кл.

Поезіѣ въ обохъ читанкахъ находячі ся суть зовсѣмъ добрі; многі зъ нихъ навѣтъ дуже добрі. Лишь 3 поезіѣ въ читанцѣ для III. кл. не надають ся — на мой поглядъ — до шкѣльной лектуры. Именно:

122. *Чи лямпъ, чи гречка?* Сей уступъ не знати, якъ въ шкѣль выкористати. Може вѣнъ бути добрый до „Дзвѣнка“, або до читаночокъ призначеныхъ до домової лектуры, але не до шкѣльной читанки.

170. *Спѣванка бурлацка.* Се для старшихъ, а не для дѣтей.

183. *Оравъ мужикъ край дороги.* Подъ сямъ заголовкомъ сказано, що то пѣсня жартоблива. Поминаю то, що жартоблївї пѣсенѣ не конче мусять бути що до змѣсту такъ порожній, якъ именно ся пѣсня; зверну лишь увагу на моральну сторону описаного въ пѣсни „жарту“, котрый мѣститъ ся въ тѣмъ, що орючому край дороги мужикови вкрали дѣвчата торбу зъ пирогами. А якъ се добре до естетичного чувства промавляє!

Уступы моральніи прозою писанїи а въ читанцѣ для III. кл. помѣщенїи суть пѣселя моїи думки такожь добрі. И въ читанцѣ для II. кл. есть богато добрыхъ уступѣвъ. Такї, якъ пр. Любовь межи дѣтьми, Нехарный Михась, Поправъ поки часть, Петруньо и Павлуньо, суть — не зважаючи на деякі

меншої ваги хибы — зовсімъ вдоволяючій. Суть однаковіжъ и такі, котрі випустити, або й такі, котрі бодай переробити треба. Ще й се замѣтити мушу, що уступы тї за мало узглядняють такі важні чесноты, якъ любовь ближнього въ рѣжнихъ єи проявахъ (милосерде, услуживость, зичливість и н.), послухъ, пильність, або такі блуды, якъ крадіжъ, брехливість, лїнивство, збыточність и т. и. Зъ другого боку самъ предметъ декотрыхъ уступівъ, або представлене тогожъ єсть для дѣтей невідповідне. Для лїпшого поясненя сказаного перейду декотрі уступы.

2. *Жалуй скотину*, то не будуть тебе звѣрята боятись, а якъ підростешъ, мати мешъ багато худѣбки. Першій мотивъ за мало для дѣтей привабливий, другій за мало зрозумѣлий.

4. *Житий колоски*. Сумніваюсь, чи моральне значенє того уступу дѣти зможуть ще вѣдчути.

11. *Отець и опти*. Не такимъ малымъ дѣтемъ зрозумѣти таке утилітарне значенє згоди. Се для старшихъ дѣтей.

16. *Будь господарний*. Се такожъ для старшихъ дѣтей. Опроче господарність, до котрой сей уступъ заохотити має, обіймає собою много чеснотъ, якъ пильність, ощадність, згѣдливость, любовь порядку, замишуванє до плеканя звѣрять, ростинъ и т. и. Сухимъ же вычислюванємъ, що Онуфрій робивъ то та то, и додаткомъ нїчо яснїйшого не кажучимъ, що всѣ єго за то любили, не заохотимо дѣтей до господарности.

22. *Хто кому ямку гребє, самъ в нїй опадє*. Рѣчь неприступно переведена. Наслѣдокъ сваволѣ хлопчачої єсть неприродний.

27. *Чесний хлопчикъ*. Для шкѣль 1- и 2-класовыхъ, до котрыхъ учащають переважно дѣти селянскїй, уступъ сей невідповідний.

32. *Грибы*. Моральне значенє сего уступу годѣ дѣтемъ ясно выложити. Однаковіжъ має вѣнъ вартѣсть зѣ зглядѣвъ гігієнічнихъ.

33. *Порада*. Уступъ добрый; но чи не лїпше було бы послѣднього реченя, въ котрѣмъ мѣститъ ся наука моральна зъ того уступу випливаюча, не вкладати въ уста лисови, котрый чей же нїякими честнотами не яснїє, лишъ высказати єго на кѣнци, якъ высказує ся звичке моральне поученє.

40. *Туча*. Чи не опустити бы реченя, въ котрѣмъ говоритъ ся о громовѣдѣ? На тѣмъ степені науки годѣ се дѣтемъ выяснити.

41. *Два робѣтники*. Уступъ добрый. Питанє: котрому робѣтникови повинні мы подѣбными бути и т. и. можна безпечно опустити.

46. *Учтивость хлопця*. Хотай и Володимиръ и Василь були хлопцями, но въ кѣнци Володимиръ представляє ся дуже старымъ хлопцемъ, коли таку науку Василєви читає. Замѣть того лїпше бы було представити, якъ Вол. тїшивъ ся въ души зъ своего доброго вчинку. Кажу „въ души“ — бо оповѣданє зыскає богато, сли Вол. своего поступку Василєви не буде виявляти.

56. *Три приятель*. Се для старшихъ дѣтей.

82. *Скарбникъ*. Основа сего уступу взята зъ круга занадто чужого дѣтемъ; притѣмъ лєдвѣ дѣти могли бы ще зрозумѣти поступованє скарбника.

94. *Хлопчина жєбракъ*. Вѣдгадуванє загадокъ не може бути уважанє за науку та працю; колижъ означає здѣбність до науки, то тымъ бѣльше не можна оправдати дармованя та волокицтва того хлопчини.

95. *Муха*. Що и надъ мухою милосердити ся треба, се само собою яснє, но не ясно се въ тѣмъ уступѣ представленє. Наука моральна надто довга. Щѣ ще дитина може розумѣти о тысячахъ очей мухи?

97. *Мое и твоє.* Цѣлый уступъ одна моральна наука.

115. *Петрунью и Павлуно.* Уступъ добрый, лишь наведеній при кѣнци слова: „Тогда Петрунью зъ жалемъ и соромомъ кинувъ ся Павлунови на шию, и взявъ его перепрошувати за то, що бувъ супротивъ него такъ твердосердный и недобрый“ суть мабуть надто сентиментальнѣй. Въ дѣйствости такъ бы не було. Петрунью пригадавъ бы бувъ собѣ, що саме такъ казавъ колись Павлунови и зѣ встыду не смѣвъ бы бувъ анѣ его дальше просити анѣ перепрошувати. Бувъ бы вѣнъ плакавъ, но по просту тому, бо умиравъ бы зъ жажды. Сльозы его зрушили бы Павлуна, и той тогды забувши давню уразу, бувъ бы давъ Петруневи воды. Петрунью бувъ бы тогды жалувавъ свого учинку и въ души бы собѣ постановивъ не бути нѣколи такимъ твердосерднымъ и недобримъ...

Языкъ въ читанцѣ для II. кл. есть часомъ за надто тяжкій и въ загалѣ въ укладѣ сѣи читанки мало звернено уваги на постепенность. Такі пр. звороты або й реченя, якъ „Хлопцѣ покопали ямки у той гадцѣ, щоби она впала“, „... то єсь на дорозѣ стати ся злодѣмъ“, „Отожъ зневоленый бувъ камѣнь той лишити на мѣсци; а що и вѣнъ до угоды належавъ, то єму вѣдтягнено зъ плати за него“, можуть лишь зъ трудомъ дѣти порозумѣти. Такъ само утрудняє розумѣнє уживанє причастникѣвъ вже зъ самого початку книжки; въ 3. уступѣ можъ знайти: думаючи, вздыхаючи, перебудивши ся; а троха дальше: Вѣнъ гадавъ, узрѣвши Савина, зробити ему утѣху.

6) Уступы реальный.

1) Уступы дотыкающі науки природныхъ.

Если уступы вѣдносящій ся до наукъ реальныхъ мають бути для учителя указкою, чого учити належить, то и тутъ мусять они обговорювати такі творы природы, 1) котрі суть замѣтными та вѣрными представителями бѣльшихъ речей, и 2) котрі чоловікови приносять велику користь або шкоду, и то такъ, „щобъ въ кождѣмъ роцѣ обговореній предметы становили заокруглену цѣлѣсть, котра въ слѣдующихъ рокахъ науки зъ легкостью (концентрично) далась бы розширити“.*) Зъ сего погляду виходячи думаю, що ту часть читанки, котра о наукахъ природныхъ трактує треба бы въ дечѣмъ поповнити а при тѣмъ и на порядокъ уступѣвъ бѣльшу звернути увагу.

Въ читанцѣ для II. кл. находимо слѣдующі уступы, въ котрыхъ мѣстять ся описы животинъ: а) 20) Вѣвця, 51) Рогатый скотъ, 58) Песъ, 59) Прибагливый песъ, 89) Заяць, 98) Дикі звѣрята, 100) Кѣнь. — б) 10) Бузько, 14) Вѣдлѣтающі птицѣ, 45) Голубы, 63) Воробецъ, 86) Соловѣй, 93) Дрѣбъ, 122) Крукъ Юрко. — в) 76) Гусеницѣ, 80) Пчола. — г) 111. Рыбакъ зъ крошною. 113) Рыбный торгъ. д) Крѣмъ сихъ єсть ще уступъ 105) Животины.

До а) Здає ся менѣ, що впередъ здалось бы описати звѣрята домашній, оибѣля дикі. До б) Тутъ такъ належало бы описати впередъ домові птицѣ (дрѣбъ), потѣмъ бѣлькы птицѣ вѣдлѣтающихъ (бузько, соловѣй), мѣжъ котрыми можна бы и о ластѣвцѣ згадати; теперъ мѣгъ бы слѣдувати уступъ 14) Вѣдлѣтающі птицѣ, а по сѣмъ доперва уступъ про воробця, крука. До в). Крѣмъ

*) Prof. Dr. Władysław Seredyński. Wykład metody nauk realnych.

мотыля та пчолы здало бы ся ще описати хруща маєвого. До г). Здає ся менѣ, що досить одного уступу о рыбахъ. А вжежъ въ уступѣ 113. описано замѣтнѣйшій рыбы нѣжъ въ уступѣ 111. До д). Уступъ 105) Животини помістивъ бы я доперва по всѣхъ уступахъ описуючихъ животини.

Въ читанцѣ для III. класу находимо слѣдуючій описы животинъ: а) 37) Сова, 46) Пташина яку намъ услугу чинить въ господарствѣ, 102) Журавель, 109) Ластівка, 123) Зазуля пастушка, 170) Перенелиця, 186) Колібри. — б) 17) Медвѣдь, 26) Яричъ, 28) Тхоръ, 48) Вывѣрка, 66) Лиликъ, 132) Ловля кита, 154) Ренъ, 155) Верблюдь, 159) Малы. — в) 131) Ловля оселедцѣвъ. — г) 91) Шовкъ, 133) Муравль, 134) Борба мѣжъ муравами, 184) Комахи. — д) 105) Жаба и ропуха, 117) Ящѣрка, 118) Слинакъ, 145) О ракахъ, 162) Перлы, 163) Коралѣ.

До а). На мій поглядъ варта бы ще було описати орла, та бодай коротенько папуи и струся. Уступъ 46. Пташина яку намъ чинить прислугу, помістивъ бы я ажъ по описахъ краєвыхъ птицъ. До б). Повинний бы бути такожъ описы домашнихъ звѣрятъ. Зъ нашихъ звѣрятъ здавъ бы ся ще конче описъ кертцѣ а зъ заграничныхъ бодай короткій описъ льва та слона. До в). О рыбахъ можна бы въ III. класѣ троха бѣльше сказати. До г). Комахамъ, тымъ ворогамъ господарства, здалось бы посвятити ще бодай одинъ уступъ описуючій кѣлька родѣвъ. До д). Треба бы ще описати гадину, вужа. По при ящѣрку можъ бы ще сѣдмнути крокодила, при звичайномъ вужеві вужа боа.

Що дотычить переведеня предмету, то треба признати, що уступы сѣ, якъ взагалѣ всѣ уступы до наукъ природныхъ вѣдносячъ ся, подѣ тымъ зглядомъ дуже добре представляють ся. Такимъ уступамъ, якъ пр. Рыбный торгъ (зъ читанки для II. кл.), або Яричъ, Тхоръ, Ластівка, Муравль, и многимъ иншимъ не дасть ся нѣчо закинути.

Зъ уступѣвъ описуючимъ ростины знаходять ся слѣдуючій:

а) въ читанцѣ для II. кл: 7) Овочеві дерева, 28) Деревя и корчѣ, 69) Лѣснй дерева, 90) Ярины, зѣля и цвѣты, 99) Ленъ и конопцѣ, 103) Збѣже, 104) Паша.

б) въ читанцѣ для III. кл: 10) Пшениця и гѣрчиця, 12) Квасниця и щена, 57) Дубъ, 107) Кропива, 121) Гречка, 126) Якъ садити кукурудзу, 158) Бавовна, 169) Папцѣ, 170) Совѣчникъ, 177) Груша, 178) Мохъ, 182) Рѣна.

Якъ вже зъ наведенихъ заголовкѣвъ видко, треба сѣ уступы систематичнѣше уложити. Виравдѣ въ читанцѣ для II. класу говорить ся впередъ о деревахъ (овочевыхъ, лѣсныхъ; листовыхъ, шишковыхъ;) а потѣмъ о прочихъ ростинахъ. Однакожъ маючи на увазѣ засаду вѣдѣ близшого до дальшого, вѣдѣ бѣльше знаного до менше знаного, думаю, що лѣьше мабутъ було бы говорити впередъ о тыхъ ростинахъ, що ихъ человекъ самъ плекає (корчѣ и дерева овощеві, ярины, збѣже и н.), а опѣсля о прочихъ (дерева лѣснй, зѣля, грибы и н.). Въ такѣмъ разѣ зъ уступу 28. Деревя и корчѣ перенѣсь бы я часть до уступу о деревахъ овощевыхъ (именно вѣдомости о щепленю та очкованю, о деревахъ зернатыхъ та кѣстковыхъ, о калинѣ, порѣчкахъ, вершинахъ), а решту (попѣтѣ ростины, о корени, ини, листѣхъ, цвѣтахъ) до окремого уступу н. з Ростины, котрый слѣдувавъ бы по всѣхъ описахъ ростины. Поознакомлюваня дѣтей зъ подѣлами ростины належить уникати.

Порядокъ уступѣвъ въ читанцѣ для III. кл. находячихъ ся, треба цѣлковито змѣнити, бо не ма въ нѣмъ нѣякого пляну. Здало бы ся такожъ описати бодай одну ростиу туючу а крѣмъ горчицѣ бодай ще одну лѣвичу.

Зъ уступѣвъ дотыкаючихъ мінеральогіѣ знаходимо въ читанцѣ для III. кл. три (7) желѣзо, 42) Сѣль, 128) Золото). Єсть се за мало. Зъ металѣвъ мусять дѣти знати бѣльше, не лишъ о золотѣ та желѣзѣ. О дорогихъ каменяхъ, о нафтѣ та воску земнѣмъ, о вуглѣ, о сѣрцѣ — и згадки нема.

Въ III. кл. має ся крѣмъ обговорюванихъ до теперъ предметѣвъ удѣляти и фізики. Въ читанцѣ находимо 9 уступѣвъ фізичныхъ: 49) Мрака, 50) Хмара, 80) Воздухъ и вѣтеръ, 81) Тепло, 96) Дошь, 98) Барвы, 99) Дуга, 101) Роса и иней, 160) Магнесъ. На мой поглядъ треба бы впередъ помістити уступъ о теплѣ, потѣмъ о вилывѣ теплоты на воду и воздухъ (отже о такихъ явищахъ, якъ мрака, хмара, роса, иней, дошь, градъ, снѣгъ, крупы, вѣтеръ и н.), дальше уступъ о свѣтлѣ, при чѣмъ згадати бы не лишъ о барвахъ и о дузѣ але й о побѣльшаючихъ та поменшаючихъ шклахъ, далѣй о тяжкости (тягаръ, вага) о густотѣ (плыванє, летъ, балѣонъ) о електричности магнетизмѣ а вкѣнци о телеграфѣ.

(Конецъ буде.)

Зъѣздъ австрійскихъ учительвъ семінарій учительскихъ

вѣдбувъ ся у Вѣднѣ въ недѣлю и понедѣлокъ латиньскихъ Зеленихъ святѣ при участі 200 особѣ, мѣжъ котрыми були такожъ вѣдноручники міністерства просвѣты, заступникъ долѣшно австрійской рады школьной, краєвыхъ інспекторѣвъ школьныхъ зъ Вѣднѣ, и зъ Галичины посолъ Барвѣньскій. Предметомъ нарадѣ бувъ плянъ науки въ семінаріяхъ учительскихъ и на курсахъ учительствъ школъ выдѣловыхъ.

Зборамъ проводивъ директоръ Ганнакъ и першій реферувавъ справу про обтяженє въ семінаріяхъ учительскихъ. Вѣнъ предложивъ зборамъ до ухвалы слѣдуючій засады: 1) Ученики въ семінаріяхъ мають дѣставати по-при фахове образованє такожъ загальне, а наслѣдкомъ того виходить перетяженє, и то причины занадто сильного натиску, якій кладе ся на знанє потрібне для практики. 2) За-для того перетяженя тернить духовый розвѣй и образованє характеру ученикѣвъ и для того єсть рѣчию доконечною — завести рѣвновагу мѣжъ обома напрямками образования. 3) Се можна перевести по перше: если обмежити ся чисто практичній фахи образования, котрі не суть потрібніи безпосередно для звания учительского, — такими суть: наука рѣльництва, гра на фортеянтѣ и органахъ, наука зъ глухими и слѣпыми, — по друге: если переведєсь концентрацію въ одной руцѣ предметѣвъ однородныхъ и стоячихъ зъ собою въ получєню, — и по третє: если матеріалъ науковий обмежити ся во всѣхъ фахахъ на те, що загально образує и практично дасть ся примѣнити, а выкине ся весь матеріалъ обтяжающій память.

При сихъ тезахъ директора Ганнака завелась широка дебата. Учитель взѣрцовой школы Адлеръ бувъ той гадки, що перетяженє не лежить може въ нагроможденю матеріалу, а радше въ сициклопедизмѣ, котрый заведено

вѣдѣ часѣвъ педагога Баседова. Інші бесѣдники боролися поодинокихъ наукъ практичнихъ и уважали ихъ за потрібніи для учительствъ, однакъ директоръ Ганнакъ думавъ, що ті предмети (якъ наука слѣпихъ и глухихъ) повинни удѣлюватися на особнихъ курсахъ. На конецъ внесеній референтомъ засады що-до матеріялу наукового въ семінаріяхъ учительскихъ прийнято.

Друге внесенє поставлено що-до лѣтъ науки въ семінаріяхъ учительскихъ и въ тѣмъ змыслѣ, щоби науку въ семінарії розширити на пять лѣтъ, рѣвномѣрно роздѣлити матеріялъ науковий на чотыри низшій курсъ, а остатній рѣкъ освободити вѣдѣ новихъ науковихъ матерій. Интересъ образования наукового и фахового учительствъ домагає ся розширення семінарій на пять лѣтъ и щоби на послѣдній рѣкъ принала лише методична и практична вирава ученикѣвъ. Тымъ способомъ, пѣсля гадки референта, осягнено бы непосредне получене зъ школами выдѣловыми. Испытъ вступный на першій рѣкъ пяти-класовыхъ семінарій, при вѣдѣ нормальномъ скѣчененого 14-го року, має обіймати матеріялъ оброблений въ школѣ выдѣловѣй.

Коли ті засады зборы прийняли, тогдѣ референтъ той справы проф. Томбертеръ поставивъ резолюцію, щоби на тыхъ засадахъ товариство для образования учительствъ у Вѣднѣ выготовило резолюцію и передало міністерству просвѣты, абы на случай апробаты активовано ті засады: проектомъ закона або въ адміністративной дорозѣ заведено всюды класу приготавлиуючу и установлено плянъ наукъ для пяти-рѣчныхъ семінарій пѣсля ухвалъ вѣчевыхъ.

Третій рефератъ говоривъ про курсы учительствъ школъ выдѣловыхъ. Засады, якѣ прийнято пѣсля реферату директора д-ра Туцеца, були, що плянъ науки має роздѣлитись на два роки, має прийнятись въ плянъ науку педагогіки и положити великій натискъ на практичне образование.

Дальшій нарады були о вѣбрцевѣй науцѣ и о теперѣшнемъ плянѣ для науки исторіи и географіи. Зъ загальнымъ признанємъ ухвалено потребу ширшон науки географіи и исторіи якъ краю, такъ и цѣлон монархіи.

Зборы учительствъ школъ середнихъ.

Загальні зборы учительствъ школъ середнихъ вѣдбули ся 17. 18. и. ст. мая у львѣвской сали ратушевой. Голова товариства д-ръ Пентакъ означивъ, що товариство постепенно развиває ся и найголовнѣйшою задачею товариства єсть наука языка польского въ школахъ середнихъ.

Зъ внесенємъ, якѣ ухвалено на зборахъ, перше єсть: щоби завести доконечно організацію вихованія школьного въ тѣмъ напрямѣ, щоби вихованє интелектуальне и фѣзичне сполучити въ одну цѣльєсть, а поки то переведе ся, має молодѣжь займати ся на вѣльномъ воздухѣ два разы на тыждень забавами, маршами и въ зимѣ ховзанкою. Наглядъ надъ молодежію могли бы мати саміи учитель за ремунерациєю такою, яку признано за предмети надобовязковѣй. Вѣдновѣдно до тыхъ обовязковыхъ виравъ фѣзичныхъ треба помешпити число письменныхъ задачъ и такожъ школьныхъ годинъ. Друге внесенє выкликане обставинами санітарными, було: щоби інструкція санітарна була строго переводжена зъ огляду на здоровлє и учительствъ и ученикѣвъ, бо помѣщенє деякихъ імназий єсть невѣдновѣдне: се зло треба бы заразъ

усунути. Трете ухвалене внесенє дотыкало справы поспѣшного обсаджуваня посадъ директорѣвъ и учителѣвъ школъ середныхъ. Въ той цѣли зборы зажадали, щобы правительство установило два терміны именованя директорѣвъ и учителѣвъ, а то въ грудня и линия, и щобы при асигнованю платы учителѣвъ правительство узглядяло розпорядженє міністерске зъ 15. мая 1873. Дальше постановлено змѣну въ орґанізації школъ реальныхъ въ томъ напрямѣ, щобы запровадити обовязкову науку языка французского и англійского, щѣ, мимоходомъ сказавши, обовязує уже у вѣсѣхъ провінціяхъ австрійскихъ. Надъ внесенємъ щѣ-до лѣшого підготовлюваня ученикѣвъ вступающихъ до школъ середныхъ перейшли загальні зборы до порядку дневного. На новий видѣль вложило обовязокъ внесенє проф. Мацшевского, щобы розглянувъ ся въ справѣ оплатъ податковыхъ вѣдъ ремунацій а такожъ вѣдъ додатку персонального суилѣнтѣвъ, и вѣдиѣсь ся до властей, щобы не дѣялись иѣякі неправильности въ томъ взглядѣ. Рѣвно-жъ припято внесенє, щобы основувати кружки науковї на провінціи (иѣсля внесеня покойного проф. Ліского).

До нового видѣлу выбрано проф. Пентака (головою), проф. Солтисіка (заступникомъ головы), дальше Чернецкого, Кручкевича, Ленкевича, Лібревского, К. Лучакѣвского, Радзішевского, Самолевича, Скупневича, Солеского, Шіильмана и Вармского.

Въ зборахъ взяло участь около 200 членѣвъ товариства.

Справы Руского Товариства педагогичного.

Выдѣль Руского Товариства педагогичного на своихъ засѣданяхъ 24. цвѣтня и 15. мая с. р. радивъ надъ слѣдующими справами:

1) Въ справѣ дальшихъ выкладѣвъ для женщинъ рѣшено поручити О. Навроцкому, щѣбъ тойже упросивъ знакомыхъ учителѣвъ для вѣдновѣднихъ вѣдчитѣвъ. Въ той цѣли має завязати ся комітетъ, котрого члены подѣлили бы межи себе елябораты. Каждый еляборатъ має бы предложити ся Выдѣлови Тов. педаг.

2) Припято до вѣдомости розпорядженє ц. к. Рады школьной краевой зъ дня 19. цвѣтня 1891 Ч. 5647 щѣ до позволеня вѣдбуваня Зборѣвъ філіѣ Тов. педаг. въ Щирци.

3) Рѣшено друковати „Кѣбзарь Шевченка,“ малє выданє для дѣтѣй въ 2000 екз., визначено вѣдновѣдну цѣну вѣдъ одного аркуша друку, по котрой має ся продавати одинъ примѣрникъ.

Вѣдозва въ справѣ кольонїй вакаційныхъ.

Вн. Рѣдимцѣ!

Вже шестый разъ подносимо голосъ Рѣдимцѣвъ нашихъ въ справѣ вакаційныхъ кольонїй для слабосильныхъ льѣвѣскихъ менше заможныхъ дѣтей, вянучихъ въ нездоровѣмъ воздухѣ у Львовѣ, а потребующихъ вѣддыхати хоть черезъ пару тыжднѣвъ здоровымъ сѣльскимъ воздухомъ.

Зъ повною вѣрою въ святость дѣла, въ жертволюбивость Ви. Родимцевъ и въ усилѣхъ нашихъ змаганъ, нукаемо нынѣ въ имя христіаньской любви до милосердія Ви. Родимцевъ и просимо помагати намъ въ томъ важномъ дѣлѣ будь-то присыланемъ жертвъ, будь-то приниманемъ чужихъ дѣтей до своихъ домовъ.

Хто найдетъ ся на гостиниѣ Руси, що не впустивъ бы такой дѣтны до своей хаты? не позволивъ бы водѣхнути подъ свою стрѣхою?!

Въ книгу нашихъ Добродѣвъ внесане вже поважне число тыхъ великодушныхъ Родимцевъ, котрѣ въ пятьохъ послѣднихъ рокахъ принимали на колѣно дѣти менше заможныхъ львовскихъ родичевъ. Не сумнѣваемо ся проте, що й теперъ найдуть ся милосердія, котрѣ радо приймуть въ свой домъ чужихъ хлопцевъ або дѣвчатъ. Выдѣлъ займе ся выборомъ и высылкою колѣнѣствъ и покрые кошту подорожжя. А позаякъ каса наша порожня, то просимо о якъ найчисленнѣйшій лентѣ и о устроюванѣ забавъ на цѣли нашихъ колѣнѣй вакаційныхъ.

Всякѣ зголошеня и жертвы просимо присылати черезъ редакцію або на руки подѣсаного выдѣлу найдалше до дня 5. и. ст. липня.

Выдѣлъ товариства „Школьна Помѣчь“ у Львовѣ:

Григорій Врещона предсѣдатель; *Ром. Заклинскій* секретарь; *Корнило Червинскій* членъ выдѣлу.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** зволивъ удѣлити зъ Своихъ частныхъ фондовъ запомогти по 100 злр. на будову школъ именно: Зеленой, въ пов. надбѣрнѣйскомъ и Хорлявъ, въ пов. прославскомъ.

— **Отворене выставки въ Празѣ.** Въ четвергъ 14. мая приѣхавъ до Праги архикнязь Кароль-Людвикъ зъ женою на отворене выставки. Вечеромъ прибувъ архикнязь до чешского театру народного, до его и жену повитали на вступѣ громкими окликами „Slava“ и звуками народного имну, котрый и публика стоючи водснѣвала. Вечеромъ водбули ся въ Празѣ серенады, а на горбахъ по передмѣстяхъ горѣли огнѣ.

Выставу отворено 15. мая о 10. годивѣ зъ рана. Въ промовѣ своей, зъ початку чешкой, пригадавъ маршалокъ красивый, кн. Лобковичъ, знаменитый усилѣхъ промысловой выставки зъ передъ сотни лѣтъ, на памятку котрой уряджено теперѣшну юбилейну выставу. Архикнязь Кароль-Людвикъ промовивъ по нѣмецки, а закончивъ промову по чешки. Назвавъ щасливого гадку урядженя юбилейной выставки, бо она показуе поступъ мешканцевъ краю за часъ одного столѣтя на поли умовомъ и экономичномъ. Бесѣда архикнязя выликала энтузіазмъ — и въ мѣстѣ запанувавъ радѣбный настрѣй. Рухъ въ Празѣ бувъ великій.

Вечеромъ 15. с. м. прибули на выставу славянскѣ студенты зъ Відня.

— **Отворене чешской академіи, им. Францъ-Іосифа, въ Празѣ** водбуло ся 18. мая и. ст. въ полудне подъ протекторатомъ архикнязя Кароля-Людвика. Въ сали святочной зѣбрали ся члены академіи, министры, вельможѣ Чехій, генералы, духовны, профессеры обохъ пражскихъ университетовъ нѣмецкого и чешского, профессеры політехники, начальники урядовъ державныхъ, красивыхъ и мѣскихъ та послы чешскѣ до рады державной и союму красивого. Въ передѣшну маршалокъ красивый кн. Лобковичъ представивъ архикнязевѣ президента музея гр. Гарраха

и голову академії совѣтника-архитекта Глявку. Мѣжъ другими wyróżнивъ архикнязь Рігера и до него звернувъ ся насампередъ. По тѣмъ вийшовъ сходами до салъ музейной, въ котрій збѣрались гостѣ. На приходѣ архикнязя веѣ підняли ся зъ мѣсця и поздоровили его окликами „Слава“. Опѣсля архикнязь занявъ почетне мѣсце за столомъ протекторскимъ и оголосивъ въ чеськомъ языкѣ академію за установлену и зазначивъ, що та інституція має на метѣ передъ веѣмъ плекати науку и літературу въ чеській мовѣ. На те голова академії Глявка зложивъ подяку цѣсареви и архикнязеви а членѣ академії проф. Студинка здавъ справу о теперѣшномъ станѣ академії и розказавъ исторію ея повстаня. Послѣдувала бесѣда торжественна проф. Дурдика „про взаєминъ наукъ“ а опѣсля лекція проф. Альберта зъ Вѣднѣ „о двоохъ свѣтахъ“. На конецъ вѣдчитано справоздане о надгородахъ въ поодинокихъ вѣдѣлахъ и голова академії выголосивъ бесѣду закінчаючи тое торжество. Архикнязь збѣшовъ зъ естрады и зъ своєї стороны подякувавъ Глявцѣ за его бесѣду а професорамъ Дурдику и Альбертову высказавъ свое признане за ихъ вѣдчты. На просьбу маршалка краевого вийшовъ архикнязь на балконтъ, зъ которого иде видѣ на цѣле мѣсто. На площі згромадилась численній масы народу, котрій поздоровляли архикнязя невмовкаючимъ „Слава“.

— Въ краковской академії наукъ вѣдбуло ся дня 28. цвѣтня засѣдане комісії антропологічної вѣдъ проведомъ д-ра Маєра. Проводячій подавъ до вѣдомости, що членѣ комісії Григоровичъ, делегований на дослѣды антропометричній на Візу Русь, займає ся ними вѣдѣ мѣсяца зъ добрымъ успѣхомъ. Секретарь комісії д-ръ Коперницкій предложивъ вѣдѣ д-ра Карловича збѣрку пѣсень бѣлорускихъ зъ повѣту лѣдского въ губ. Виленской. Опѣсля Осовскій здававъ справу про дальшій працѣ археологічній, якій вѣнъ робивъ зъ припорученя комісії остатнього лѣта мѣжъ Збручемъ а Серетомъ, при чѣмъ предложивъ численній и дуже цѣкавій передисторичній инвентаризація всякого роду, добутий при тыхъ дослѣдахъ.

— Товариській зѣздъ першихъ учениць учительской семинарії у Львовѣ, зъ нагоды 20-лѣтнихъ роковинъ заложеня жѣночон семинарії, вѣдбувъ ся дня 10. и. ст. мая. Рано збѣрались участницѣ зѣзду зъ учителями о 9 год. въ вѣрменськомъ костелѣ, де бузи такожъ теперѣшній учениць. Вѣдправу мавъ самъ архієп. Исаконичъ. О год 10. збѣрались участницѣ зъ давнымъ кружкомъ своихъ учительницъ въ одній салі заведеня, де повитавъ ихъ теперѣшній директоръ н. Дѣдичій, а вѣдтакъ промовивъ до нихъ давній ихъ директоръ Лучкевичъ. На привѣтъ вѣдповѣла учителька н. Девяцка, теперѣшня редакторка *Małego Światka*. Опѣсля выдобувъ проф. Жулинскій давній каталогъ и вѣдчитавъ давнихъ учениць „присутныхъ“ и „неприсутныхъ“. А що бѣльша часть давнихъ учениць вийшла замужъ те позамѣнявала назвы, тому до старыхъ назвъ додавано теперъ ще новы. Часами, замѣсть школярского: „е!“ вѣдповѣдавъ сумный шопѣтъ „померла!“ По прочтаню каталогу посвятила учителька н. Баревичъ кѣлька теплыхъ слѣвъ згадцѣ про помершихъ товаришокъ и учительцѣ запрашуючи присутныхъ на заучокойне богослуженя, котре вѣдбулось слѣдуючого дня. По нѣй промовляла учителька Махчиньска, а вѣдтакъ проф. Жулинскій запросивъ своихъ учениць до фѣзикального кабинету, щобы оглянули, на кѣлька збѣльшили ся его зборы. Тамъ уладивъ имъ милу несподѣванку, звертаючи имъ ихъ давній зошиты зъ поправляюваными задачами и брошурку на спомятъ. По полудни вѣдбувъ ся концертъ, уладжений теперѣшными семинаристками, директоръ вѣдчитавъ начеркъ исторії розитку заведеня за 20 лѣтъ, а н. Бонковска, теперѣшня директорка школы им. Пирамовича, зложила именемъ давнихъ учениць книжочку щадничу на 100 злр. яко першій грѣшь на заложене интернату для учениць семинарії.

— Курсъ фериальный науки зручности у Вѣднѣ. П. Міністеръ Вѣроповѣданъ и Просвѣты призавъ на рокъ 1891 товариству, котре занимає ся закладаномъ работъ для хлопцѣвъ у Вѣднѣ субвенцію на уряджене курсу фериального для учительцѣвъ, котрый вѣдбуде ся въ половинѣ линія. Курсъ сей буде тревати 5 тиждѣй, естъ безплатный, а обнимати буде такъ теорію якъ и практику науки зручности. Близшій вѣдомости подає управитель курсу Bruhns, Вѣденъ VII. Zolleggrasse 41.

— Петицію о полѣпшене долѣ учительской подали учитель обоохъ вѣрменыхъ шѣбѣвъ при ц. к. мужеской семинарії учительской у Львовѣ до державной

рады, на руки посла Олекс. Барвіньського. Они просять: а) о зменшене 40 лѣтъ службы на 30; б) о признане платнѣ X-ой ранги въ квотѣ 900 злр., замѣстъ дотеперѣшної 800 злр.; в) о пѣдвышене пятилѣтнихъ додаткѣвъ зъ 100 злр. на 150 злр.; г) о посуванѣ до IX. ранги по другѣмъ пятилѣтнѣмъ додатку, а евенуально по 20 лѣтахъ вдоволяющей службы; д) о пѣдвышене активального додатку.

— **Промыслова школа у Львовѣ.** Цѣсарь затвердивъ актъ основанія промысловой школы у Львовѣ яко заведенія державного, а рѣвночасно затверджено вже й організаційный плянь такъ, якъ того жадала мѣска рада. Всѣ курсы не будуть рѣвночасно впроваджені въ жите зъ отворенемъ школы, однакъ се наступить въ часѣ якъ найкоротшѣмъ. Отворена буде школа рѣшучо дня 1. вересня с. р., отже до того часу мусить бути выкѣнченый и шкѣльный будынокъ [котрый кладуть уже вѣдъ довшого часу на площади „Каструмъ“ напротивъ „Народного Дому“]. Роботы коло фасады и роботы внутрѣшній теперъ прискорено, за те кошты сягнуть значно по-за обчислене передъ начаткомъ будовы. Сама будѣвля, о скѣлько вже теперъ видно, буде представляти ся показно.

— **Межинародна выставка електрична** отворена вѣдъ дня 11-го с. м. въ Франкфуртѣ надъ Меномъ.

— **Выстава праць літературныхъ, природознавчихъ и лѣкарскихъ.** На сегорѣчнѣмъ зъѣздѣ лѣкарѣвъ польскихъ въ Краковѣ отворена буде выставка природничо лѣкарска, котра обѣйме всѣ польскі письма періодичный природознавчій, лѣкарскій, техноложічний и техничний въ рѣчникахъ и поодинокихъ числахъ, періодичный издавництва книжокъ, ілюстрованій и неілюстрованій та всѣ дѣла якого небудь змѣсту, дотыкающей природознавства, щѣ выйшли въ послѣднихъ десяти лѣтахъ.

— **Выстава въ Липску.** Доносять, що въ сѣчни 1892 р. отверта буде выставка въ Липску. Выстава має розслѣдити, які консервы були бы найлѣпшій до живленія арміѣ пѣдчасъ вѣйны а такожъ населенія пѣдчасъ епидеміѣ, такъ, щѣбы ся пожива здержувала ширене епидеміѣ. Выстава буде складати ся зъ 11 вѣддѣловъ и буде обѣймати всѣлякій приборы Червоного Хреста, потребности для арміѣ, живленіе убогой людности, штуку варенія, печиво та мясо, напоѣ, машины до варенія ѣды и т. и. Всѣ філіѣ Червоного Хреста и гуманітарній інституціѣ запрошеній до участи въ выставѣ.

— **Цѣкаве зъявище метеороложічне.** Въ ночи зъ 17. на 18. цвѣтня обсервовано въ Сесетѣ у Франціи звычайный метеоръ. Показавъ ся вѣнъ на вѣднокрузѣ въ видѣ яснои кулѣ, котра почала спадати прямо на землю и рѣвночасно росла еи розмѣры зъ великою скоростію. Въ вѣддаленіи кѣлькасѣтъ метрѣвъ пукъ метеоръ, котрого промѣръ мѣгъ мати до 3 метры, и розсыпавъ ся по землі на просторѣ кѣлькохъ квадратныхъ кѣльметрѣвъ. Пѣдчасъ зъявища була атмосфера освѣтлена, якъ въ бѣлый день. Метеоръ сей можна було далеко бачити. Тѣ що близше него стояли, почувли наразъ тепло, въ кѣлька хвилъ, якъ вѣнъ пукъ. Конѣ зрывали ся и ставали дуба.

— **Новый автоматъ** мають небавомъ завести на зельзницяхъ англійскихъ. Будуть се автоматичный бібліотеки въ поѣздахъ. Апараты складають ся зъ шафки за скломъ, черезъ котрой шибы можна легко вѣдчитати заголовокъ книжки. Пасажиръ вкидае въ отвѣръ одинъ пенсѣ, а жаdana книжка выскакуе сама зъ шафки. Щѣбы запобѣгти крадежамъ, всѣ книжки мають бути однаково оправленій а на кожѣй карточцѣ буде вытиснена стампіля зельзнична.

— **† Юлія зъ Бортятинскихъ Малицка,** вдова по учителю народнѣмъ въ Городку, пререживши 63 лѣтъ упокоила ся въ Двѣрцахъ коло Мостѣвъ великихъ. Вѣчна їй память!

— **† Лука Горалюкъ,** учитель народный въ Колодѣвцѣ (пов. Станіславѣвъ), померъ на тифъ 11. мая 1891 въ 46. роцѣ жатя а 24. службы учит. на одній посадѣ. Покѣйный вѣдъ всѣхъ загально люблений полишивъ въ глубокѣмъ жалю жену и доньку. Вѣчна ему память!

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— Конкурсъ. Ц. к. окружна Рада школьна окружна въ Косовѣ розписуе дня 10. мая с. р. до Ч. 390 конкурсъ зъ речинцемъ до поданъ до 30. червня с. р. на посаду старшого учителя при 4-класовѣй школѣ мужеской въ Кутахъ, зъ платнею рѣчною 500 злр. и 10% додаткомъ на помешкане, евентуально 50 злр. за управительство и релютумъ на помешкане.

Розпорядженя. Ц. к. краса Рада школьна на засѣданяхъ зъ дня 11. и 25. мая 1891 ухвалила: призолати, щобы въ захѣд. Галичинѣ закончивъ ся рѣкъ школьный въ день 28. червня 1891; приняла до вѣдомости візитаціине справоздаде ц. к. инспекторѣвъ шк. кр. д-ра Ж. Самолевича зъ люстраціи гімн. св. Яцка въ Краковѣ и Ст. Ольшевского зъ люстраціи сем. учительскихъ и школъ нар. въ мѣсяцяхъ сѣчню и лютомъ и затвердила вѣдповѣднй внесеня; признала пятацѣтнй додатки: кат. III. гімн. въ Краковѣ кс. Ст. Пушетоуи другій, проф. гімн. въ Самборѣ Едв. Бергерѣуи третій и кат. тамже кс. Алекс. Ватулевичѣуи другій, проф. гімн. въ Бережанахъ Петр. Дуткевичѣуи четвертый; выразила признане о. Ант. Добрянскому за жертволюбѣсть на користь школъ нар.; установити особногѣ учителя рел. р кат. для школъ нар. въ Надвѣрнѣ, а такожѣ учительнъ рел. гр. кат.; рим. кат. и мойс. для 4-клас. школы нар. въ Замарстинѣ; затвердити выбѣръ д-ра Каз. Моравского и Ив. Мадея на репрезентантѣвъ рады пов. до рады шк. окр. замѣской въ Краковѣ, а п. Каэт. Пасакаса на репрезентанта рады пов. до рады шк. въ Городенцѣ; вызначити Ив. Войтыгу, управ. шк. люд. въ Бѣнчичахъ на другого репрезентанта звания учит. до рады шк. окр. замѣской въ Краковѣ; перемѣнити посаду молодш. учит. при школѣ двоклас. въ Охеничахъ старыхъ на посаду учителя зъ повною платнею; позволити Дмитр. Бѣлокурови, учит. шк. нар. въ Воли великой на писарку громадску черезъ одинъ рѣкъ; зъорганізувати вѣдъ дня 1. вересня 1891 6-класову школу женьску въ Перемышлѣ а въ Григоркахъ (пов. Краковѣ) школу нар. о двохъ учителяхъ, дальше въ Острѣй (пов. Бучачъ школу етатову, въ Дзвиничѣ (пов. Богородчанѣ) школу філіальну а вѣдъ 1. вересня 1892 въ Буднахъ пезнаѣвѣскихъ (пов. Камѣнка) школу філіальну; преобразити вѣдъ 1. вересня 1891 3-клас. школу народну въ Пѣдволочискахъ на 4-клас., 2-клас. школу нар. въ Лавановѣ (пов. Бохня) на 3-клас. о двохъ учителяхъ зъ повною платнею и однимъ молодшимъ, школу етатову въ Кришковичахъ (пов. Мысленицѣ) на 2-класову о двохъ учителяхъ зъ повною платнею и школу етатову въ Давидѣ на 2-класову о двохъ учителяхъ зъ повною платнею; именувати кс. Марц. Сленицкого учит. рел. рим. кат. въ 4-клас. школѣ нар. мужеск. въ Кутахъ, Іосифа Дворжана стал. учит. молод. въ 4-клас. школѣ нар. въ Пѣвсѣу зѣринѣцкѣмъ, Людов. Зуба учит. школ. філіал. въ Максимовичахъ, Сидов. Стшетельску сталоу молодш. учит. въ 7-клас. школѣ женьской въ Самборѣ, Мар. Маербергъ старш. учит. и помѣщичѣу директора курсу робѣтъ въ школѣ выдѣл. женьской въ Краковѣ, Мар. Бучковску, Гел. Яворску, Ксав. Хлебовску, Корн. Маербергъ и Вол. Муиглявъ стал. учит. тогожѣ курсу робѣтъ, Франц. Шнетманьского управ. 4-клас. школ. нар. муж. им. Мицкевича у Львовѣ, Ипол. Петрашкевича упр. 4-клас. школы нар. муж. им. Цирамовича у Львовѣ, Влад. Крониньского упр. 4-кл. шк. нар. муж. св. Антонія у Львовѣ, Влад. Гампля учит. 4-кл. шк. нар. муж. Мицкевича у Львовѣ, Ив. Солецкого учит. 4-кл. шк. нар. мрж. св. Анны у Львовѣ и Як. Гвигля учит. 4-кл. шк. нар. муж. Чацкого у Львовѣ; затвердити выбѣры гр. Юл. Блажовского и кс. Іоан. Кинала на делегатѣвъ рады повѣт. до рады шк. окр. въ Пѣдгайцахъ, п. Іоан. Цетнарского и Бол. Жардецкого до рады шк. окр. въ Ланьцутѣ и д-ра Кл. Костгайма до рады окр. въ Ниську; приняти до вѣдомости справоздаданя люстраційнй инспекторѣвъ краевыхъ шк. д-ра Сев. Дибстриньского зъ люстраціи сем. учит. муж. у Львовѣ и школъ нар. въ окр. шк. рогатынськѣмъ и тарнобѣльскѣмъ, Бол. Барановского зъ люстр. шк. нар. въ окр. шк. ярославскѣмъ, Ив. Левицкого зъ люстр. гімназ. въ Бережанахъ зъ затверженемъ вѣдносныхъ внесѣвъ; а пробувати для кл. V, VI. и VII. шк. выдѣловыхъ „Swisczenia niemieckie“ Л. Германа и К. Петеленца, для кл. VIII. шк. выдѣл. „Wypisy niemieckie“, Е. Гамерского, тожѣ для кл. V, VI. и VIII.

шк. видѣл. „Wypisy niemieckie“ д-ра Е. Ребена зъ условіемъ зниженія цѣны зъ 1 злр. 30 кр. на 1 злр., вкѣнци для всѣхъ кл. шк. видѣл. „Gramatyka niem.“ Шобера въ обробленю д-ра Л. Германа; для шк. среди. зъ лз. выкл. нѣмецкимъ Гомера Гіяду и Одисею, въ обробленю Христа; нове выдане „Gramatyka polska“ Аят. Малецкого; поручити до бібліотекъ шк. и на преміѣ для молодежи книжочки: „Sw. Jan Kanty“ Зоріана, и „O Stefanie Czarnieckim“ Викт. Чермака; до бібл. шк. вид. и на преміѣ для молод. книжочки: „O ks. Piotrze Skardze“ Пет. Парыляка, и „Len i konopie“ Сев. Васильевскаго до бібл. шк. книжочку Мѣч. Барановскаго „Przewodnik do obrazów do nauki poglądu“ выдану въ языцѣ рускомъ; преобразити вѣдъ 1. вересня 1891 3-клас. шк. женску въ Живци на 4-клас. о 3 учителькахъ зъ повною платнею и одн. молодш., школу етат. въ Волѣ Баторскій (пов. Бохня) на 2-клас. о 2 учителяхъ зъ повною платнею, школы філіалъ. въ Руднику (пов. Мысленицѣ), въ Комаріѣ, Мазурахъ, Кольбушовѣ долѣшній (пов. Кольбушова), въ Вѣрчанахъ (пов. Стрый) и въ Галахъ розтоцкихъ (пов. Броды) на школы етатовъ; зъ організувати вѣдъ 1. вересня 1891 школы етат. въ Косовѣ старѣмъ (пов. Косовѣ) и въ Яшуровѣ (пов. Вадовицѣ); признати додатки 5-лѣтній профессорамъ муж. сем. у Львовѣ: Ом. Партицкому и Ад. Куличковскому, и проф. жен. сем. въ Краковѣ др. Юл. Згоржальскому четвертый, а проф. гімн. въ Яелѣ Сам. Цетнарскому и Влад. Венгжиньскому третій; именувати Олекс. Гадовскаго учит. шк. філ. въ Камѣницѣ Малѣй, Мих. Климона учит. шк. етат. въ Крижовѣ, Влад. Книшину уч. шк. філ. въ Зѣльонцѣ, Игн. Секуру уч. 4-клас. шк. въ Турцѣ, Теоф. Свѣрчиньскаго уч. шк. нар. въ Писаржовѣ, Іос. Опалку стал. упр. 4-клас. шк. нар. им. М. Шашкевича у Львовѣ, Йоан. Гляватого стал. учит. 4-клас. шк. нар. муж. им. св. Анны у Львовѣ, Анел. Мѣрженську стал. учит. мол. шк. філ. въ Лышкахъ мурованыхъ, Лук. Сиольскаго учит. шк. філ. въ Сѣдлесахъ, Іос. Плондру стал. управителемъ и Леон. Литвинську ст. учит. мол. 2-кл. шк. нар. въ Устрикахъ долѣшнихъ, Йос. Зюбру стал. учит. шк. ет. въ Гочѣ, Влад. Волинну стал. учит. шк. ет. въ Полянѣ.

Фондъ шкѣлъ народныхъ зъ року 1872. Справозданѣ Видѣлу кр. зъ заряду тымъ фондомъ въ р. 1890 выказуе: А) Доходы: 1) Запасъ початковий 1340 злр. 84½ кр. готѣвкою, 99948 злр. 86 кр. ефектами; 2) вѣдѣотки вѣдъ ефектѣвъ 4495 злр. 50 кр. готѣвкою; 3) готѣвка побрана зъ маєтку оборотного 53 злр. 84 кр.; 4) ефекты закупленіи 35 злр. 84 кр.; 5) ефекта побраніи зъ замѣны 5000 злр. Сума доходѣвъ 5872 злр. 18½ кр. готѣвкою, 104984 злр. 70 кр. ефект. Б) Выдатки: 1) Запомогн выплаченіи громадамъ на цѣли шкѣльнѣи 2800 злр.; 2) 15 та рата належитости рядови 354 злр. 50 кр.; 3) готѣвка выдана до маєтку зарядового 35 злр. 84 кр.; 4) готѣвка выдана на закупно ефектѣвъ 35 злр. 84 кр.; 5) ефекта выданіи до замѣны 500 злр. Сума выдаткѣвъ 4226 злр. 18 кр. готѣвкою, 5000 злр. ефектами. Въ порѣвнанію зъ сумою доходѣвъ 5872 злр. 18½ кр. готѣвкою, 104984 злр. 70 кр. ефектами; оказуе ся зъ концемъ року 1890 запасъ а) въ готѣвцѣ 1646 злр., б) въ ефектахъ 99.984 злр. 70 кр.

Пѣдчасъ року 1890. асигновано запомогн слѣдующимъ громадамъ: по 100 злр.: Цвѣковѣ, Пѣшковцѣ, Щепановцѣ; по 80 злр. Яблонки, Клубовцѣ, Круковцѣ, Лещовотѣ, Рожанка, Завада; по 50 злр.: Бажанѣвка, Березѣвъ, Бѣлый Дунаецъ, Борки, Будзинь, Быстра, Хомяковка, Чарторія, Довге, Довзѣвъ, Длубѣ, Гловѣнка, Гровды, Гладки, Гнильчѣ, Якимичѣ, Язловецъ, Сидрушковце, Коиты, Кондратовѣ, Краковка, Красне, Лзине, Лѣзѣвъ, Лосесина гора, Михова, Могильница стара, Мощаниця, Найдорѣ, Ноцкова, Ольхова, Оструша, Палагичѣ, Пѣтарна, Пѣтровѣ, Паховка, Поляна (пов. Старемѣсто), Поляна (пов. Львовѣ), Полянка, Поручинь, Пшѣдборзе, Пшевлока, Ремизѣвъ, Рудникъ, Рычыхѣвъ, Сѣльниця, Сѣнява, Сколе, Скоморохи нові, Шарваркъ, Топѣльниця, Товсте, Тшенѣвка, Тулава, Турады, Угорники, Уляновѣ, Увѣ, Вѣрцаны, Вислова, Войславѣ, Войславцѣ, Залине, Зашковѣ, Завадка, Зебжидовцѣ, Журѣвъ.

Чому правдивий

якорні коробки з кам'яниками до будови

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучаюче занятє, и що они збъ азгляду на тривалість суть найдешевшою забавкою. Бо вѣдтакъ и родичамъ подають они приємну розrywку справдѣ прегарними видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартостныхъ подроблень, сей ный вѣдкнине кожду коробку безъ нашої фірмы и марки фабричної „червоный якорь“ яко фалшиву. Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

НАУКА РАХУНКІВЪ

въ школахъ народнихъ.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛІВЪ

У Львові 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Достати можна въ канцарии Інституту Станропійського.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

для молодѣжи, мѣщанъ и селянъ,

під редакцією Ом. Поповича

выходить вже 7. рѣкъ въ Чернівцяхъ мѣсячними книжочками

и коштує на рѣкъ (12 книжочокъ)

ТОЛЬКО ОДИНЪ ЗЛР.

Поодинокі книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА ВЕСЬДА“ въ Чернівцяхъ, улица Петровича ч. 4.

„Товариство Просвѣта“

и

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

при зближаючихъ ся испытѣхъ въ школахъ народныхъ подають до вѣдомости Свѣтъ Радъ школьныхъ, Вновь, священниковъ, катихитовъ, учителей и родичей, що книжки накладу товариства, произведенъ кр. Радою школьною на премію для учениковъ, *красно упрямленъ въ позолоченныя березы*, можна купити въ канцеляріи товариства при улиці Вѣрменской ч. 27. по слѣдующей цѣнѣ:

Добре роби добре буде . . . 17 кр.	Веняминъ Франклінъ . . . 16 „
Росказы про силы природы . 20 „	На досвѣтлахъ . . . 22 „
Оповіданія о житію св. Бориса и Глѣба . . . 20 „	Чимъ люде живи . . . 20 „
Повѣстки для дѣтей . . . 27 „	Житє св. великомуч. и муч. Платедеймона . . . 20 „
Сестра . . . 15 „	Дробна птица господарска а великій грошъ . . . 20 „
Байки . . . 22 „	Вѣдѣныя Америки . . . 22 „
У пропасть дорога ховска . 26 „	Звѣрята шкодны и пожиточны 42 „
Зори . . . 22 „	Молитвенникъ народный въ звичайной оправѣ . . . 20 „
Исторія Руси ч. I. . . 25 „	а) хребетъ полотняный и золоченый хрестъ въ передѣ 25 „
Исторія Руси ч. II. . . 23 „	б) цѣла оправа полотняна, береги золоченъ и золоченый хрестъ въ передѣ 35 „
Исторія Руси ч. III. . . 28 „	Перекотило . . . 18 „
Паша душа въ господарствѣ 35 „	Житє св. Кирила и Методія 22 „
Ленъ и конопля . . . 24 „	
Рогата худоба . . . 45 „	
Пасѣка . . . 24 „	
Де що про здоровье . . . 20 „	
Про живописи и лѣсы . . . 20 „	

Выдана „Руского Товариства педагогического“:

Образковъ выданя:

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинецъ	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзона	40 „
Мала менажерія	35 „
Дѣки звѣрята	35 „
Для забавы	48 „
Квѣточка	20 „
Вѣночекъ	20 „

Выданя безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV, оправы 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Роскоя	40 „
Учитель на р. 1890.	2 ар.

Всякій замовленія высылають ся скоро и точно.

Въ друкарни І. Мілера въ Тернополи вийшовъ въ польскомъ языкѣ розкладъ матеріалу науки для І. класу для шкѣль однокласовыхъ. Сей розкладъ порѣшениъ на конференціи учительской въ Тернополи дня 31. сѣчня с. р. Одинъ примѣръникъ коштує 6 кр. в. а.

Выдає „Руске товариство педагогическое“. — За редакцію водповѣдає Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарни Товариства „мечи Шевченка, подъ зарядомъ К. Ведиарского.

Предплата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГИЧНОГО.

Редакція
и
Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Коротка исторія педагогівъ.

(Після нѣмецкаго.)

III. Жидаы.

Маленькій жидѣвскій край, осередокъ цѣлого тогдѣ замешканого старинного свѣта щѣ до свого положеня географічного, окруженный моремъ и пустынею, горами, долинами, озерами, бувъ властиво вѣдповѣднымъ до того, щобы чоловікови нагадувати высье ество та завзывать го до працѣ хосенной безъ рознѣженя. Замкненый въ собѣ, однакъ маючи приступъ зѣ стороны моря, мѣгъ сей край власне по тѣй причинѣ розвинути окремый характеръ національный не вѣдываючи при тѣмъ односторонно житя и змаганя чужинцѣвъ. Вѣра въ одного Бога, всемогучого сотворителя свѣта, котра въ Авраамѣ 2000 пер. Хр. являє ся непорочно и благородно, стала бисеромъ жидѣвского народу. Хоть ся вѣра обмежає ся въ рѣзныхъ часахъ гадкою, що жидаы суть лю бимцямы божими, якъ и ідѣєю про бога національного, все таки могучо и спасенно впливала она на всѣ урядженя, передовсѣмъ на вѣдносины супружескы и на выхованє дѣтій. Супружество черезъ таку вѣру въ державу божу набирало особливой поваги и святоети, а кожду дѣтину яко члена такой державы поважали и радо витали. Хоть родителей такожь вѣрили, що жинуть дальше въ своихъ дѣтяхъ (1. Сам. 1, 1; Тов. 8, 9; 3, 17), и если правду, на котрой основувала ся така вѣра, понимали за много змыслово, то вязалась прецѣнь зѣ тымъ добродѣйна, выхованю помагаючи гадка, що такожь родителейъ способы мысленя, чи то благословенє, чи то прокляте, переходять на дѣтій. Дуже много впливала на взаємны дѣтій до родителейъ и на загальне выхованє ся уваги достойна обставина, що жидѣвскій права строго и рѣшучо управильнили обовязки дѣтій супроти родителейъ. У нѣякого иншого народу не находимо выразной „заповѣди божой“: Шануй отца твоего и мать твою, щобы тобѣ добре було и щобысь довго проживѣ на земли. У жадного иншого народу не напирано такъ сильно на сповненє сєй заповѣди, нѣгде не карали такъ тяжко нарушеня єи. У нѣякого иншого народу не клали большой ваги на благословенє и прокляте родителейъ. Зѣ тымъ стоить въ звязи святѣсть житя родинного, родителейъ засту-

пали дѣтемъ мѣсце Бога, любовъ и поважане супроти нихъ було тымъ самымъ, що любовъ и почитане Бога. Жиды не знали, що то єсть дѣтину покинути або убити, позаякъ дѣти уважались у нихъ благословенємъ божимъ. Розвѣдъ (черезъ листъ розводовый передъ свѣдкомъ) лучались рѣдко. Новонародженій дѣти дѣставали посвячене въ святини по 40 дняхъ, дѣвчата по 80 дняхъ. Властиво первородного хлопця посвячовано Богу; а позаякъ Левіты всяке первородство заступали, треба було заплатити за хлопця Левитамъ малий податокъ, щобъ го выкупити. Фізичного скрѣпленя, властивої гімнастики, такъ якъ було у Римлянъ и Греківъ, жиды не знали. Однакъ виховане було строге и зовсѣмъ не обходилоь безъ рѣзки. Послухъ и наука тревали такъ довго, поки дѣти еще не стали самостійними. Отець мавъ головню обовязокъ научити дѣтину заповѣдій божихъ и впоити єму почитане Єгови. Молитва передъ їдою и участь въ релігійныхъ торжествахъ помагали побожнимъ гадкамъ та горячій вѣрѣ въ Бога національного. Подаванє науки читаня, передовсѣмъ святого письма, було рѣчію батька, підчасъ того якъ писанє не було здаєсь навѣть предметомъ домашньої науки. Такожъ зъ властивыхъ народныхъ шкѣлъ для дѣтій не находимо тутъ нѣякого певного слѣду, лишъ Левіты у себе дома бѣльше наукою занимали ся оджежъ и писаня учили. Цѣле богослуженє и королѣвскій спѣвакъ Давидъ вказують впрочѣмъ на те, що музику жиды дуже цѣнили яко средство вихованя.

Зъ дванацятимъ рокомъ житя бувъ хлопець обовязаний сповняти строга вѣсь релігійний приписы и звавъ ся сыномъ права, зъ 13. рокомъ уважали го вже молодцемъ. Вѣдъ 20. до 50. р. обовязаний бувъ кождый до службы войскової.

Вихованє дѣвчатъ було чисто домашнє и обмежалось тѣлько на обовязки будучої господинї. Прясти, ткати, барвити, печи, се були роботы, котрыми жєнщины занимались, а навѣть королѣвскїє дѣчки не цурались такихъ робѣтъ. Цѣкавий суть для педагогїки причты Соломона, въ котрыхъ въ першихъ девяти главахъ звертає ся увагу передовсѣмъ на молодѣжь. Строга карнѣсть, въ сполученю зъ примѣромъ вихователя (гл. 23, ст. 12 до 14), обучанє у вѣсмы добрымъ, передовсѣмъ въ домашнихъ чествотахъ поручає ся зъ натискомъ. Гарный образъ правдивого жѣночого характеру и добротинної, правои господинї, идеаль вихованя, дѣвочого подає намъ глава 31, стихъ 10. и сл.

Треба тутъ еще згадати за школу пророківъ. Тѣ школы були ведєні пророками, якъ Самуиль, Ілія, Єлисей. Ученики звали своихъ учительв „батьками“ а себе сынами пророківъ. Не треба при тѣмъ думати, щобъ тѣ школы спеціально до того змагали, щобъ выучити на пророківъ. Ходило въ такихъ заведеняхъ головню о певне теологїчне образованє и основнѣйше знанє релігійныхъ церемоній, задля чого вѣклували ся музикою и спѣвомъ. Здає ся, що и наука лѣкарська, яко пожиточна для народу, зачисляла ся мѣжъ предметы научаня. Бєть вѣроятнымъ, що сыны пророківъ мешкали разомъ и побирали свои науки бѣльше при нагодѣ и въ способѣ розмовы. Тѣ школы пророківъ розширили ся поволи по цѣломъ краю (Бріхо, Рама, Бетель и я.) однакъ здає ся, що зновъ устали по Іліи и Єлисею. Деякій зъ такихъ шкѣлъ переведлись такъ, що навѣть попали въ бовванопоклонѣство.

Благородный, глубоко релігійный духъ, котрый оживлявъ жидѣвство и підносивъ малий народъ до всєсвѣтнього значеня, не удержавъ ся довго.

Вже около р. 900 пер. Хр. дуже унало богослуженє. Вкбнци настали часы асирійскої и вавилоньскої неволї (722 и 586 пер. Хр.), тогдї то такожь щб разь низше упадали духъ національный и вихованє, а чужї обычаї и сектярство виперали ідеальный напрямъ житя и неовали ихъ своими нерозумными хитрощами та дотепами. Хоть рабїны, котрї настали опбсла на мбсеце пророкбвъ, знову закладали школы (Брусалимъ, Александрїя, Вавилонъ) и въ нихъ досыть громадились жаднї науки, все таки ихъ зматаня не виикали въ властиве житє народие, не могли вилывати тревало на родиние житє и тымъ менше уратовати націю вбдъ загибели, позаякъ она Того не узнала, котрый мавъ бути основнымъ, угольнымъ каменемъ нового, лучшого часу.

„Такимъ основнымъ, угольнымъ каменемъ єсть Иєусъ Христосъ!“

(Дальше буде).

Деякї замѣтки

дотыкаючї укладу школьныхъ читанокъ для II. и III. кл. зъ особливимъ узглядненємъ школъ I- и 2-класовыхъ.

Написавъ Юліанъ Ловицкїй.

(Конецъ.)

2. Уступы вбдносячї ся до географїї та исторїї.

Уступбвъ географїчныхъ єсть въ читанцѣ для II. кл. 17, для III. кл. 25. Въ читанцѣ для II. кл. помбщенї они въ слбдуючбмъ порядку: 42) Доляны и горы, 47) Мбсець, 53) Земля, 54) Люде, 62) Сонце и земля, 68) Звбзды, 83) Вода, 124) Подорожъ въ ночи. Крбмъ того єсть ще 9 уступбвъ, котрї дадуть ся въ бблшьбй, або меншьбй мѣрѣ навязати до науки географїї: 13) Осбнь, 23) Часъ, 34) Пара, 38) Дощъ, 39) Листъ вбдъ брата, 43) Зима, 74) Весна, 92) Млынъ, 106) Лбто.

Колибъ мы хотбли на пбдставѣ сихъ уступбвъ удбляти науки географїї, и того самого держати ся порядку, то наука такъ бы предетавляла ся: Зазнакомивши дбтей зъ такими понятями, якъ часъ (уст. 23.), хмара (уст. 34.), дощъ (уст. 38. и 39.), учили бы мы о поверхни землѣ (уст. 42.), потбмъ о вбдмбнахъ мбсеця (уст. 47.), о кули земскбй (уст. 53.), о людехъ (уст. 54.), о оборотѣ около себе и около сонця (уст. 62.), о звбздахъ (уст. 68.), о водѣ (уст. 83.), а все то въ загальныхъ чертахъ, ажъ по всбмъ тбмъ предетавили бы мы дбтемъ генетичнымъ способомъ понятє рѣки (уст. 124.). Колибъ мы весь той матерїаль вычернати хотбли въ иншбмъ порядку, то скбчили бы мы на оборотѣ землѣ около своєї оси и около сонця, но не вгадаю, вбдъ чого бы мы зачали.

Що такїй порядокъ, въ якбмъ суть сї уступы уложенї, не єсть властиво нбькимъ порядкомъ, се ажъ надто добре видко, щббъ ще о тбмъ говорити ббльше треба було.

О много лѣнше уірупованій суть уступы въ читанцѣ для III. кл. Знаходимо тамъ впередъ уступы дотыкаючі Галичини (чч. 15, 22, 27, 29, 35, 37), по нихъ цѣлои Руси (чч. 45, 47, 51, 52, 55, 56, 59), по сѣмъ уступы о Австрійско-угорскѣй монархіи, (чч. 85, 88, 103, 105, 119), дальше о Европѣ, и иншихъ частяхъ свѣта, якъ такожь и о такихъ понятяхъ, якъ моря, озера, рѣки (чч. 120, 128, 129, 156), або о земли, яко тѣлѣ небеснѣмъ (ч. 127). Въ сѣмъ розмѣщенію уступѣвъ видко провѣдну гадку, якои въ розмѣщенію уступѣвъ географічныхъ въ читанцѣ для II. кл. годѣ добачити.

До теперѣ сказане вѣдносить ся лишѣ до порядку, въ яко́мъ дотычніи уступы суть розмѣщеніи. Придивѣмъ ся теперѣ змѣстови декотрыхъ уступѣвъ, зачинаючи вѣдъ тыхъ, котріи находимо въ читанцѣ для II. кл.

38. *Доць.* „Буває неразъ, що дуже много воды въ хмарѣ назбирає ся.“ Вода въ хмарѣ не збирає ся. Лѣнше сказати вѣдъ разу: Часомъ буває дуже велика злива.

42. *Долины и горы.* Сей уступъ цѣлкомъ невѣдновѣдний. За богато въ нѣмъ незнанихъ понять, або такихъ, що ихъ ще треба докладнѣше пояснити: долины урожайніи, пустарѣ, вывѣшеня, горбѣ, гора, стопа, верхъ, рѣнина, полонины, вулканы, лява! А все то на одній сторонѣ! Понятѣ бѣльше знане поясняє ся цѣлкомъ незнанимъ: горбѣ то єсть вывѣшеня! Цѣле представлене млаве.

47. *Мисль.* Пѣсля моєи думки уступъ сей може мати мѣсце ажъ въ читанцѣ для III. кл. Тамъ можна а навѣтъ треба найважнѣйшій вѣдомости зъ географіѣ математичной обробити.

53. *Земля.* Сей уступъ дуже добрый, но умѣстити бы его на самѣмъ концѣ.

54. *Люде.* Представлене надто суше.

62. *Сонце и земля.* До сего уступу вѣдносить ся то само, що сказало ся о уступѣ 47. То само сказати треба и о уступѣ 68.: Звѣзды.

124. *Подорожъ въ ночи.* Одинъ зъ найлѣпшихъ. Такъ займаючо повинний бути выложенъ такій понятя, якъ стороны свѣта, струѣ, ручаѣ, потоки, рѣки, ставы, рѣнины, долины, горбы, горы, села, мѣста, повѣтъ, а по сѣмъ доперва можна перейти до описѣвъ Галичини та Австрійско-угорской монархіѣ.

Замѣсть сего знаходимо — але вже въ читанцѣ для III. кл. — описи Бескидѣвъ, Днѣстра, Прута, житя Гуцулѣвъ, Галичини въ загальнихъ чертахъ. Тутъ перерыває ся правильный хѣдъ науки описами Руси поза границями нашої державы и ажъ по сѣмъ надыбуємо дальше описи Австрійско-угорской монархіѣ. Зъ сѣмъ уірупованѣмъ уступѣвъ въ читанцѣ для III. кл. можна не годити ся; именно закинути можна бы те, що не въ пору наводять ся описи Руси. Се ще однакожь не псує дуже плану, який въ укладѣ сихъ уступѣвъ ясно побачити дає ся. Но инша рѣчь, коли возьмемо на увагу представлене, обговорене самой рѣчи.

Перегляньмо уступы: 27) Прутъ, 35) Галичина, 51) Днѣперъ, 88) Горы и низины Австрійско-угорской монархіѣ, 120) Европа, то побачимо, що всѣ они суть дуже сухо переведеніи, а бѣольша часть того, що въ нихъ мѣстити ся, дасть ся вычитати скорше зъ якои небудь мапы. Мапа має виро́чѣмъ ту вышѣсть надъ подобными уступами, що все то єсть на нѣй увагляднено. Змѣсть згаданихъ уступѣвъ — то вытягъ зъ мапы. Назвы, хотѣ бы якъ ихъ богато, неоживленіи нехай короткими, но барвистыми описами природы та розвиваючого ся на нѣй житя, описами побуту и взаєминъ людскихъ, оста-

нуть ся все порожниими, мертвыми назвами. Чижь впрочѣмъ така лишѣ цѣль науки географіѣ?

При всѣмъ тѣмъ треба ще й се сказати, що укладъ обохъ читанокъ въ части науки географіѣ дотыкаючої не єсть примѣненный до вимогѣвъ плану наукового. Зъ читанки для II. кл. наберуть дѣти багато премудрыхъ вѣдомостей, лишѣ не познакомлять ся зъ найважѣйшими понятями географічними, зъ краємъ родиннимъ, зъ Австрійско-угорскою монархією, продукцією єи краївъ, та звичаями и обычаями єи мешканцѣвъ. Всего того могли бы дѣти зъ II. кл. навчитись доперва зъ читанки для III. кл. За то дѣти зъ III. кл. не найдуть въ своѣй читанцѣ вѣдомостей о Европѣ подѣ зглядомъ фізичнымъ и етнографічнымъ (о сѣмъ бо дуже коротенько говорить ся лишѣ въ однімъ уступѣ), ані о землі, яко тѣлѣ небеснімъ. А вжежъ годѣ думати, що дѣтемъ не треба въ пристуный спосѣбъ выяснити пр. оборѣтъ землѣ около своєи оси и около сонця, та переважнѣй наслѣдки сего.

Уступѣвъ историчныхъ находимо въ читанцѣ для II. кл. лишѣ два. Суть то образки зъ житя Австрійскихъ володѣтельѣвъ (66 Похоронѣ жебрака, 123) Йосифъ II.). Ту насуває ся пытанє, чи тыхъ двохъ уступѣвъ зъ исторіѣ Австрійскои не за мало. Чи такі примѣры побожности якъ стрѣча Рудольфа зъ священникомъ або пригода Максиміліана на ловахъ не дали бы ся дѣтемъ зъ користію представити? Побѣчь того бѣ въ очи ще й та хибѣ, що нема нѣ одного уступу зъ исторіѣ нашого народу! Не можу вгадати, яка бы сему була причина. Констатуючи лишѣ самъ фактъ, думаю, що хибѣ сѣй конце зарадити треба.

Въ читанцѣ для III. кл. находимо 15 уступѣвъ историчныхъ а мѣжь ними 8 дотыкаючихъ исторіѣ Австрійскои а 7 исторіѣ Руси. Дивно лишѣ то, що зъ исторіѣ рускои обговорює ся въ 5 уступахъ періодъ княжій (1 уступъ описує коротко цѣлу исторію Руси а 1 житє Ивана Сѣвѣруского). Чижь за часѣвъ, коли Русѣ була подѣ Польщею, не було нѣ одного Русина, котрого житє або дѣла можна бы дѣтемъ представити яко взѣръ побожности, хоробрости, патріотизму або вишихъ чеснѣтъ? А часы козацкѣ не надають ся до такого выкористаня? Опроче вымагає сего если не зглядѣ на выробленє характеру, то зглядѣ на зазнакомленє дѣтей зъ найважѣйшими особами та подѣями.

Вѣдъ уступѣвъ историчныхъ мусимо въ знаѣй части вымагати того, чого вымагаємо вѣдъ уступѣвъ моральныхъ взагалѣ. Въ тѣмъ зглядѣ вѣдкликуюсь до того, що сказало ся въ I. части працѣ сєи. Тутъ замѣчу лишѣ, що деякѣ уступы треба бы вѣдновѣдно переробити.

Возьмѣмъ н. пр. уст. 123. *Цѣсарь Йосифъ II.* Друга часть сего уступу не надає ся до читаня зъ дѣтьми на тѣмъ степені науки. Бѣть се подѣя взята зъ оточєня дѣтемъ за надто чужого. Замѣсть звернути головну увагу дѣтей на моральне значєнє сєи подѣѣ, будемо мусѣли при науцѣ выяснювати имъ такі понятя, якъ стація почтова, почтмайстеръ, портретъ, до котрыхъ цѣла подѣя навязана, и незрозумѣлѣ для дѣтей ситуаціѣ, котрѣ на ту подѣю зложили ся. А и головна гадка сего оповѣданя не буде дѣтемъ ясна. Дежъ дѣти мають ще понятє о величїи достоинства цѣсарского, щобъ зрозумѣти, що цѣсаръ бувъ дуже ласкавий, коли такъ лагѣдно зъ почтмайстромъ оббѣшовъ ся, щобъ вѣдчути его доброту.

Уст. 69. *Володимиръ Мономахъ* не розказує дѣтемъ о якѣйсъ важнѣй историчнѣй подѣѣ. Цѣлею єго єсть вплинути на дѣтей въ напрямку мораль-

нѣмъ. Зъ огляду на ту цѣль есть нещасливо дѣбранный, мѣститъ бо вѣдъ початку до кѣнця самѣ науки моральнѣй.

Уступъ 77. *Коротка исторія Руси*, повиненъ бути зѣбранемъ и упорядкованемъ бодай по части знаныхъ вѣдомостей.

Уступы 112. и 136. мѣстятъ въ собѣ переважно даты, коротко наведенѣй подѣѣ, та имена. Здалось бы ихъ представити въ бѣльше займающѣй формѣ.

* * *

Хтось то сказавъ, що найлѣпшою критикою читанки есть уложенѣ лѣпшою. Узнаючи вповни слушнѣсть сего высказу заявляю, що замѣтки мои не мали на цѣли анѣ уменшити заслуги укладчикѣвъ теперѣшнихъ читанокъ, анѣ вѣдмовити ихъ дѣлу всякой вартости. Намѣромъ моимъ було лишь вказати, въ чѣмъ — на мѣй поглядъ — читанки своему призначеню не вѣдповѣдають. Не приписуючи собѣ въ сѣй важнѣй справѣ рѣшающего голоса, буду щасливый, коли замѣтки мои бодай въ дечѣмъ до поправки читанокъ причинять ся.

Учитель садѣвництва.

(Зъ приѣмностей сѣльскаго учителя).

(Конецъ).

6.

Передъ наукою и по науцѣ бувъ черезъ кѣлька день Гнатъ Зразъ занятый въ садѣ своего господаря. Кѣлька великихъ лесницъ и кѣльканацѣть менчихъ деревецъ було обтѣтыхъ и защецеленыхъ, що выглядало якъ бы жовняры по вѣйнѣ зъ поперевазуваными головами. Коли вже кѣнчивъ учитель тутъ свою роботу, зауважавъ, що за густымъ, лозовымъ плотомъ, хтось якъ бы пѣдглядавъ его. Поглянувъ туды, и пѣзнавъ на свое здивованѣ, що тамъ сусѣдъ, котрый на противнѣй сторонѣ мешкавъ. Звали го Антономъ Будзомъ. Злѣй языки всяко про него жвиндѣли, що Будзъ хотѣвъ бы якъ найборше забогатѣти и т. и.

„Слава Иесусу Христу“ — сказавъ вѣнтъ узрѣвши учителя и склонивъ ся чемно.

— На вѣки слава.

„Боже Вамъ помагай!“

— Дякую, за слово добре.

„Не збѣгауйте, пане учителю, що я Васъ спытаю!“

— Що такого?

„Чи не були вы въ якого огородинка, що Вамъ такъ складно иде та работа?“

— Въ школѣ вчили мене того, але вѣдкижъ вы знаете, що менѣ се иде складно, прецѣнь крѣзь такъ густый плѣтъ не видите.

Го, го, чому не виджу? я вже вчера и сегодня досыть на Вашу роботу надививъ ся". Очевидно Будзъ не соромивъ ся признати до такого дѣла а зъ тону бесѣды можъ було пѣзнати чванливѣсть зъ своєї зручности. Вѣнъ зновъ знявъ шапку и цѣла невеличка стать тѣла прибрала видъ смиренный: „Просиявъ бымъ Божой тай Вашой волѣ, пане учителю, ци не заперещипили бысьте менѣ грушечку, щѣ тутъ при самѣй дорозѣ?"

— Чому нѣ? Завтра рано се зроблю, лишъ приставте драбину до дерева и дайте кѣлька мѣцныхъ шматъ, або лыча до обвязуваня.

„Добре, пановьку добре, я Васъ файненько за то закутаю (нагороджу).“

7.

Зѣ виходомъ сонця бувъ Гнатъ другого дня на грушцѣ Будза. Съмъ конарѣвъ було приладженихъ до щепленя, коли надѣхавъ зъ плугомъ до когось Печей, щѣ найбѣльшій богачъ въ громадѣ, котрый не позволявъ своему сынови, школяреви, робити дома ручныхъ робѣтъ бо то „пуста“.

Боже помагай, сказавъ, якъ зъ нехотя учителеви и погнавъ гордо стунаючихъ волѣвъ. Будзъ направлявъ плѣтъ, а Печей до него: Анто! „Га“.

— А сюдажъ!

„Щѣ такого, кажѣть! И оба стали досыть далеко вѣдъ щеплячого, и зачали бесѣду, котру Зразъ якъ найдокладнѣйше выслухавъ, бо дѣ нему тягъ вѣтеръ; здавалось, щѣ богачъ мавъ таки щирю постанову вчителеви досолити.“

— А ты на щѣ давъ професорови грушку збавити? спытавъ вѣнъ въ Будза. „Е, кобысьте видѣли, якъ ему ся до того руки складають!“

— А его хто того навчивъ, въ него и кота нема. Щѣ за гизда?!

„Нѣчо, я однако мавъ грушку втяти, бо родить леснички, якъ горѣшки, а такій терикѣй, щѣ и до рта не можъ взяти, може Богъ дастъ, щѣ хотъ одна рѣзочка ся прийме“.

— Якъ бы бувъ впередъ до того ся взявъ а то ади вже листѣ пускаѣ, мѣщанинъ К-скій у мене щепивъ оногоды та казавъ, щѣ теперъ вже ся не прийме, бо новый мѣсяць. Якъ ся щепи прийме, то и на моѣй долони волосѣ вырасте, — сказавъ на законченѣ и погнавъ волѣвъ своєю дорогою.

Антѣнъ пришовъ до учителя зъ выразомъ, мовъ бы хотѣвъ сказати: Чи чуѣшь ты, якъ мы про тебе думаѣмо? и пытаѣ: „Чи не треба щѣ подати?“

— Треба мѣцнѣйшой шматы до обвязуваня, бо ся за слаба.

„Заразъ буде“.

По недовгѣй хвили приносятъ Будзъ шмату а Гнатъ го пытаѣ:

— Щѣ вамъ Антоне, говоривъ Печей?

„Нѣчо такѣ, то мы щѣсь своє.“

Зразъ посидѣвъ довше, и ще зъ бѣльшою докладностею, якъ було въ его звичаю, докнчивъ роботу на Будзовѣй грушцѣ.

8.

Другого дня недѣля. Зразъ пришовши зъ церкви пѣшовъ до города и сѣвши пѣдъ дерево прислухувавъ ся соловѣви, щѣ въ недалекѣмъ лузѣ щѣбетавъ. Небавкомъ учувъ щѣбетанѣ иншихъ птахѣвъ: Люде розходячисъ зъ церкви остановились при Будзовѣй грушцѣ и таку зачали розмову:

„Диви мой“ каже одинъ „на Будзовой грушцѣ вже пристигли грушки, такъ професоръ мудро зацепивъ, а то на патычкахъ, якими пообв'язувавъ учитель щепы, щобы часомъ, птахи сѣдаючи не поломили зацепленихъ зразовъ, появили листки. Зчавъ ся смѣхъ. Де то теперъ хто щепить? Ага, брате, якъ бы то на мене, я набравъ бы тыхъ овочѣвъ, та поиѣсь тому хто щепивъ, та прошу пана на даръ, овочѣ вашою працѣ, вживайте здоровѣ.“

— А я бы зъ нимъ такои — и показавъ млынця руками.

Сего и подѣбногo щепету мавъ Гнать по душу, вѣнъ не гоивъ ёго пораненогo серця, однакожъ зъ твердою надѣєю и вѣрою сказавъ: конецъ дѣло хвалить.

Минуло зъ мѣсяць. По поляхъ, городахъ, всюда цвѣтъ, зелень. И на Будзовой, зацепленой груши зазеленѣлись, и красно розвидѣсь всѣ зразы. Зновъ въ недѣлю идучи зъ церкви люде зачали про Антонову грушку балакати.

Диви мой, якъ Будзова грушка ся приймила. — Нѣвроку, нѣвроку!

А нѣ одинъ прутокъ не всохъ.

— Та то лишь тѣцкѣ були зразы, сказавъ иншій и показавъ на пальци якѣ то були зразы.

— Говори куме, то не безъ чогось, професоръ мусить щось до того знати.

Що знає, то разъ знає, диви въ Ткачуковѣмъ городѣ таки все ся поприймало.

Але, вже!

А я гадавъ, щѣ то лишь пустѣй выбаги учителя и не позволявъ своему хлопцевѣ нѣчо садовинѣ не робити, а тутъ виджу, щѣмъ эле робивъ.

— Мѣй бо Петро, сказавъ иншій, робивъ все, щѣ професоръ му казавъ и виджу щѣ хлопецъ досыть умѣе, бо и щепы ся поприймали, не всѣ правда, але я гадавъ щѣ и одна ся не прийме. То, щѣ садивъ все таке якъ рута.

Я бо таки не видѣвъ до теперъ, щобы такий хлопецъ мѣгъ ся того взяти тай не позволявъ ёму до того ся брати, але вже теперъ виджу, щѣмъ помиливъ ся и иду теперъ самъ до професора, буду го просити, абы не лишъ сына, але и мене старогo навчивъ щепити.

Идете вы, то и я пѣду сказавъ иншій, то чоловікъ, щѣ всяке знає, а щѣ вже ленскій, то разъ ленскій. Менѣ бо казавъ хтось щѣ вѣнъ (учитель) на то присланный абы лишь грошѣ бравъ, а дѣтей не може такий професоръ нѣчо доброго навчити. Але то бачу не такъ, сказавъ Бѣдалахъ и прилучивъ ся до громадкѣ, щѣ йшла першій разъ не зъ дарунками а щирымъ серцемъ до свого приятеля.

Зъ сердечною радостею повитавъ Гнать господарѣвъ и довго зъ ними про всякѣ рѣчи розговорювавъ. Розмовы такий мусимъ мы, учитель, часто провадити въ цѣли придбання приятелѣвъ школѣ и розширення свѣтла божогo. Вѣдъ того часу мавъ Зразъ бѣльше прихильныхъ въ громадѣ, а число ихъ росло въ мѣру, якъ було бѣльше значно слѣдовъ ёго працѣ. Лишь не довго доводилось сему учителеви тутъ бути. По трѣохъ лѣтахъ опенивъ ся ажъ на третѣй посадѣ. Але слѣды ёго щирои працѣ всюда ся полишали.

10.

Минуло сѣмь лѣтъ. Въ часѣ конференціи учительской оповѣдавъ теперѣшный учитель К-цкій Гнатови Зразови о Будзѣ и его щепѣ: „Груша, тобою защеплена, розрослась въ огрядне дерево и родить дуже красній, великій та смачный овочѣ“.

„На минушого Спаса (Преображеніе) натрясь Будзѣ цѣлу дѣлетку грушокѣ, тай понѣсь до церкви святити. По посвяченію всѣ роздавъ людямъ зъ словами: „Прошу приймати за здорове того, що дерево прищѣпивъ; дай Боже, абы нѣколи на лихе мѣсце не ступавъ.“ Така вдяка порушила до слѣзъ Зраза. За вѣдомѣсть о нѣй доброму товаришеви сердечно подякувавъ. Передъ очима Гната подѣвъ его злиднѣвъ въ учительованію намальованій въ яркихъ, живыхъ образахъ. Образъ однакъ вдячности Будза належить до найціннѣйшихъ и мастківъ и приємностей его.

11.

Разъ, недавно тому здыбавъ Зразъ на ярмарцѣ К-цкихъ людей тай пытає: Чи пригадуєте люде собѣ Гната Зраза, вѣнъ бувъ щось недовго у васъ учителемъ? „Хоть хотѣлибысьмо про него забути, то не можемо, бо ростучи та родючи дерева все намъ го пригадують, вѣдновѣли запытай.“

12.

Отъ якій то приємности учителя на рускомъ селѣ! Гѣркій та терпкій и не дають нѣякихъ солодошѣвъ матеріальныхъ, за то дають трохи, але вѣчно треваючихъ солодошѣвъ моральныхъ, котрі суть о много солодшій вѣдъ меду.

Никола Колиунякъ.

О науцѣ другого языка въ школахъ народныхъ.

Плянъ науковий, выданный В. ц. к. Радою школьною краевою зъ дня 15. мая 1875 ч. 6731, котрый до теперѣ еще незмѣненный, обовязує въ школахъ о мѣшаной народности (польской и руской), учити побѣчь выкладового языка (польского або руского) такожъ другого языка краевого.

Ось якъ въ плянѣ науковомъ о другомъ языкѣ сказано: „Наука другого языка краевого (польского або руского) єсть по мысли арт. III. закона зъ дня 22. червня 1867 ч. 13. Д. з. д., предметомъ обовязковымъ въ мѣсцевостяхъ о народности мѣшаной пѣдъ взглядомъ языка. Наука ся розпочинає ся въ вѣддѣлѣ I. въ групѣ другой (въ другомъ роцѣ науки) и постунає въ тѣмъ самѣмъ обѣемѣ (зарубѣ), и тыми самими ступенями, якъ наука языка выкладового, зъ увзглядненіемъ однакъ той обставины, що розпочавши ся о одинъ рѣкъ пѣанѣйше, въ першѣмъ вже роцѣ науки вычерпати повинна предметъ, о скѣлько змоги въ тѣмъ обѣемѣ, якій єсть приписанный на цѣлый вѣддѣлъ для языка выкладового.“

Пригляньмо ся теперѣ вымѣрови годинъ пѣсля приписаного пляну научного, кѣлько годинъ призначує вѣнъ на науку другого языка краевого въ рѣжныхъ категоріяхъ школъ народныхъ, порѣвнаймо ихъ зъ числомъ

годинъ, вымѣренныхъ для языка выкладового а потѣмъ застановѣмъ ся, чи можливо выконати інтенцію згаданого закону?

Після истинуючихъ законѣвъ и плянівъ науковыхъ тревае наука шкѣльна въ школахъ народныхъ въ схѣдной части краю взагалѣ и въ мѣсцевостяхъ о мѣшанѣй народности въ захѣдной Галичинѣ черезъ 46. тыждивъ.

На рѣкъ шкѣльный визначуе плянъ науковый на науку другого языка краєвого въ школахъ народныхъ: а) однокласовыхъ подѣльныхъ, зъ наукою пѣвденною (о однімъ учителю), 10 а на науку языка выкладового 18 годинъ тыжднево, отже на рѣкъ 460 годинъ противъ 628; б) въ школахъ однокласовыхъ неподѣльныхъ (о однімъ учителю) призначено на другій языкъ краєвий 11 а на выкладовый 26 годинъ тыжднево, що чинить 506 противъ 1196 годинъ рѣчно; в) въ школахъ двокласовыхъ (о двоохъ учителяхъ) 9 а на выкладовый языкъ 38 годинъ тыжднево, отже на рѣкъ 414 противъ 1748 годинъ; г) въ школахъ 3-класовыхъ (о 3 учителяхъ) 15 а на выкладовый языкъ 54 годинъ, що чинить 690 противъ 2.484 годинъ рѣчно; д) въ школахъ 4-класовыхъ (о 4 учителяхъ) 15 а на выкладовый языкъ 50 годинъ тыжднево, отже на рѣкъ 690 противъ 2300 годинъ; е) въ школахъ 5-класовыхъ (о 5 учителяхъ) 9 а на выкладовый 49 годинъ тыжднево, отже рѣчно 414 противъ 2254 годинъ; а ж) въ школахъ 6-класовыхъ (о 6 учителяхъ) 12 годинъ на другій языкъ краєвий, а 44 годинъ на выкладовый языкъ тыжднево, що выносить ка рѣкъ 552 годинъ на науку другого языка краєвого а 2024 годинъ на науку языка выкладового. Повыше збѣставлена скѣлькѣсть годинъ для языка выкладового обнимае вже число годинъ, призначеныхъ для першого року науки, позаякъ наука другого языка краєвого розпочинае ся зъ початкомъ другого року науки.

Зъ повышого збѣставленя показуе ся, що скѣлькѣсть годинъ, вымѣренныхъ пляномъ научнымъ для выкладового языка, о много перевысшае число годинъ, визначеныхъ для другого языка краєвого, и то цѣлкомъ справедливо, бо головна задача школы народной есть, щобы подати дѣтямъ елементарный и до ихъ будучого занятя конечно потрібный вѣдомости, якъ найприступнѣйше, отже въ ихъ матеріѣмъ языцѣ.

Але інтенція наведенихъ законѣвъ вымагае, щобы въ школахъ о мѣшанѣй народности, обробити пляномъ приписаный матеріалъ научный и въ другѣмъ языцѣ краєвомъ въ протягу пятиохъ лѣтъ науки шкѣльной въ такѣмъ самѣмъ обѣмѣ, якій есть приписаный для языка выкладового безъ взгляду на нерѣвный вымѣръ годинъ. Зважинши, що наука другого языка краєвого розпочинае ся о одинъ рѣкъ пѣзнѣйше а матеріалъ для науки того языка замѣсть въ шѣстьохъ тѣлько въ пятиохъ лѣтахъ науки мае ся вычерпати, що тымъ бѣльше утрудняе науку при такъ малѣмъ вымѣрѣ годинъ, то покаже ся, що учитель не есть всилѣ въ жадець способѣ научити другого языка зъ такѣмъ обѣмѣ, въ якѣмъ при убѣльшенѣмъ числѣ годинъ мае научити языка выкладового. Примѣтити такожь належить, що дѣти приходять до школы вже пѣдготовлені въ языцѣ матеріѣмъ (выкладовѣмъ), котрого уживають такожь въ розмовѣ межі собою, родичами и другими людьми, що дуже богато улеснае постунѣ науки въ тѣмъ языцѣ, а другого языка краєвого майже цѣлкомъ не розумѣють. Тому учитель такъ пѣвкъ не всилѣ научити другого языка краєвого на рѣвни зъ языкомъ выкладовымъ (матернымъ).

Навіть молодіжъ шкільна, котрой языкъ викладовый въ школі не єсть ихъ языкомъ матернимъ, лише дуже рідко присвоють собі повне владанє другого языка, хотяй бы лише на рівни зъ матернимъ. Чижъ може при такихъ обставинахъ наука другого языка зрівнати ся зъ викладовимъ?

Єсть то справа не малої ваги для учительствъ, позаякъ декотрі інспекторы шкільні не узглядяють наведенихъ недогідностей, некористнихъ для другого языка краєвого, ані уступа згаданого закона, въ котромъ говорити ся, що лише „о скільки можности“ належить матеріалъ вычерпати на рівни зъ языкомъ викладовимъ, але жадають вже на другомъ році науки шкільної а въ першомъ році науки другого языка краєвого плавного и коректного висловлюваня ся учениківъ въ тѣмъ языкѣ такъ, якъ въ языкѣ викладовомъ.

Учитель, хотячи хотъ въ приближеню відповісти ставленимъ вимогамъ, учать другого языка краєвого на всѣхъ годинахъ, призначенихъ на натуралію, а старають ся вычерпати приписаний матеріалъ для языка викладового тільки на годинахъ, призначенихъ для самого языка викладового. Але тогды входить зновъ учитель въ суперечність зъ приписанимъ пляномъ науковимъ, котрый не позволяє приписані для одного предмету години призначувати для иншого предмету. Насуває ся отже питанє, чи не належало бы наведені недогідности взяти підъ розвагу комісії, призначеної до ревізій підручниківъ шкільнихъ и вже при ихъ укладаню узгляднити виникаючі неконсеквенції, а то тымъ більше, що не задовго збере ся анкета для ревізій регуляміну шкільного и плянівъ науковихъ, котра певно застановить ся надъ тими недогідностями и схоче имъ зарадити. — Але учитель дійстно навіть не знають о иснуваню згаданої комісії ані о єї складѣ, тому не можуть, хотъ бы хотѣчи, своїхъ замѣтокъ и праць надсылати, бо не знають до кого звертати ся. Чижъ бы то мало бути тайною? На всякій случай отже повинний учитель обдумувати недогідности и непрактичности такъ въ укладѣ підручниківъ шкільнихъ якъ и въ плянахъ науковихъ и подавати свої замѣтки черезъ редакції фаховыхъ часописей до загального обговореня, а тогды буде можна надѣятися, що укладъ шкільнихъ книжокъ и плянівъ науковихъ выйде зъ ревізій цѣлкомъ повный и відповідаючий ставленимъ вимогамъ и своїй цѣли. Если але учитель ждуть мовчки, ажъ доки имъ не припоручать вже змінені підручники и пляны, то тогды на дармо будуть ихъ наріканя, якбы завважали які недогідности. Повиннисьмо отже прилюдно обмовити заходячі недогідности и браки въ приписаномъ матеріалѣ шкільномъ и высказати свої замѣтки и погляды вже здалегідъ, а тымъ способомъ причинимо ся своєю працею и практикою до усуненя недогідностей и до лѣпшого розкладу цѣлого матеріалу научного.

О. Власійчукъ.

НОВИНКИ.

— Преосвящ. епископъ Пелешъ именованый епископомъ перемыскимъ на мѣсце бл. п. еп. Ступницкого. Кто буде именованый наслѣдникомъ еп. Пелеша поки що не знати.

— Епископомъ мукачѣвскимъ на мѣсце бл. п. Ивана Пастеля, именованый о. Юліанъ Фирцакъ, протопресвитеръ мукачѣвской капитулы. О. Фирцакъ есть соймовымъ посломъ и председателемъ едукатійной комісії угорского сойму.

— Д-ръ Оттокаръ Тумліржъ приватный доцентъ вѣденського університету, именованый надзвычайнымъ професоромъ фізики математичной въ університетѣ въ Чернівцяхъ.

— Директоромъ ц. к. II. гімн. у Львовѣ именованый директоръ коломыйской гімн. Гм. Вольфъ.

— Испыты письменны подѣ надзоромъ [клязурови] для кандидатѣвъ учительскихъ шкѣлъ гімназіальныхъ и реальныхъ розпочнуть ся 23. н. ст. червня с. р., а водтакъ водбудуть ся испыты устныхъ.

— На курсъ вакаційный слейду, котрый має водбутись въ Сокали, покликаный учителя: Жигм. Бельчикъ зъ Стрѣлискъ новыхъ повѣта бобрецкого, Францъ Петлицкій зъ Пороговъ повѣта богородчаньского, Стап. Вихерекъ зъ Потока золотого повѣта бучацкого, Едв. Гацекъ зъ Чешанова, Алекс. Жеребецкій зъ Добромиля, Діон. Добромильскій зъ Чорткова, Едм. Буличокъ зъ Стебника повѣта дрогобицкого, И. Раттенбергерь зъ Радехова, Едм. Витвицкій зъ Ключева великого повѣта коломыйского, Конст. Ришка зъ Майдану середного повѣта надвѣрняньского, Влад. Кравчикъ зъ Подгаецъ, Гіяц. Ватранъ зъ Дунаева повѣта перемышляньского, Апол. Юнганъ зъ Рудокъ, Андр. Нанчукъ зъ Рожнева повѣта сятиньского, Альфр. Залановскій зъ Чернолозець пов. товмацкого, К. Левандовскій зъ Березаня. — Всѣ они одержали по 30 злр. подмоги зъ признаной Соймомъ на ту цѣль субвенцій 800 злр. Кромѣ тыхъ покликаный ще С. Харикъ зъ Раковца пов. городеньского та М. Дяковъ зъ Косова, — тѣ два одержали по 35 злр. подмоги. Курсы науки зручности водбудуть ся въ Сокали въ мѣсяцахъ липни и серпни.

— Краева Рада шкѣльна установила речинець до вношеня поданъ о сунлен-туры въ школахъ среднихъ до дня 20. н. ст. липни с. р.

— † Леопольдъ Гаснеръ бувшій австрійскій міністеръ просвѣты и президентъ міністрѣвъ черезъ два мѣсяцѣ въ р. 1870. умеръ дня 5. н. ст. червня въ Ишлѣ. Гаснеръ бувъ авторомъ теперѣшняго закона о школахъ народныхъ. Водъ кількохъ лѣтъ засѣдавъ вінъ въ палатѣ панѣвъ.

— До бібліотеки шкѣлъ народныхъ позволила краева Рада шкѣльна закупувати книжку п. з. „Наука погляду. Провѣдникъ методичный до образовъ, выданныхъ Товариствомъ Педагогичнымъ у Львовѣ 1891. Накладомъ Товариства Педагогичного.“ Цѣна примѣрника 40 кр.

— Курсъ науки для дѣтій о хибной вымовѣ уряджують щѣ року въ Гальберштадѣ. Фахово образованый учителя працюють надъ усуненемъ хибной вымовы а успѣхи дотеперѣшны суть дуже добры. Подобный курса уряджують такожъ въ иншихъ мѣстахъ Нѣмеччины, а въ Берліні істають сталы школы поправленя вымовы у дѣтій и старшихъ.

— Товариство приятелѣвъ забавъ молодежи и науки зручности заявляло ся въ Гамбургѣ. За задачу покляло собі те товариство закладати босвица забавови и робѣтнѣ для молодежи.

— Межинародну выставу птахѣвъ отворено у Вѣднѣ минувшон суботы. Выставлено якыхъ 1:00 птахѣвъ, кромѣ домашнихъ. Найчисленнѣйше заступлений голубы, котрыхъ есть до 50 родѣвъ. Такожъ численна есть выставка дробу и крѣльковъ. Мѣжъ иншими есть тамъ одинъ голубъ англійскій, щѣ коштувавъ 130 злр.

— Вѣдкрыте въ Египтѣ. На вехѣхъ водъ Деіръ ель Вагарі, сая въ 6гнитѣ, вѣдкрывъ Французъ Гребо на невеликомъ просторѣ землѣ, до теперъ непорунуваной, ьернищу на 15 метрѣвъ глубоко, на котрой дѣй знайшли ся дверѣ, заложенны великими камнями. По отвореню дверей показавъ ся вхѣдъ до подземного

люху, 73 метрѣвъ донгого, а вѣдтакъ сходы до другой пѣдземной комнаты, 20 метрѣвъ довгой. Оба тѣ поверхи выкутѣ были въ напрямѣ зъ пѣвночи на полудне и лучили ся зъ комнатами, призначеными на хоронене. Вѣдъ сходовъ провадинѣ другій пѣдземный хѣдникъ зъ заходу на вѣходѣ, 54 метры довгій. Цѣла поверхня пѣдземныхъ хѣдникѣвъ займае 153 метры а наповненіи они были муміями, творячими въ деякихъ мѣсяцѣхъ цѣлій купы. Коло саркофагѣвъ лежали рѣзніи рѣчи, якѣ: папіросы, скринки, кошѣ, цвѣты и т. п. Муміѣ походятъ зъ часѣвъ 21 династіѣ. Въ саркофагахъ було 163 муміѣ жреціѣвъ Амона. Мѣжъ ними суть и жреціѣ иныхъ богѣвъ, якѣ Сета, Анубія, Ментона и королевѣи Аа-Готенѣ, котрой почитане удержувалось черезъ кѣлька вѣкѣвъ. Коло каждой муміѣ есть бодаѣ одинѣ манускриптѣ, а коло саркофагѣвъ знайдено богато скринокъ на подобу идолѣвъ Озіріса, де було 75 добре захованыхъ манускриптѣвъ папіросовыхъ. Се вѣдкрыте есть дуже важне, бо въ манускриптахъ суть цѣкавіи даніи до исторіѣ Египту. Еще вѣдъ коли зачали ученіи робити пошукуванія въ Египтѣ, не найдено такѣ богато матеріялу наразѣ. Тожѣ не дивно, що учеными та туристами заволодѣло одушевлене, особливо Англіяциами, котріи въ великомъ числѣ зѣѣхали ся до Египту и п. Гребѣ, хочѣ Француза, величавѣ повияли.

— **Банановый папѣръ** починають вырабляти въ Америцѣ, а его вырѣбъ може впрѣнадити великій змѣны у цѣлой фабрикаціи того артикулу, особливожѣ въ чѣльнійшихъ его родахъ. Вадыля банановыхъ деревъ суть волокнистіи и тѣ волокна якѣ разѣ добріи на папѣръ. Бананѣ, по облетѣ овочу, завмирае щѣ року, але его корѣне выпускае зъ весною новіи парѣсти, даючи тымъ способомъ цѣнный матеріялъ на вырѣбъ папѣру безъ перервы и безъ всякихъ заходѣвъ та коштовъ.

— **Найбѣольша праса друкарска въ свѣтѣ.** Новойорскій Herald заповѣдае въ своѣмъ числѣ зъ дня 10. мая с. р., що нова праса друкарска, котра 6 робѣтъ наразѣ робитѣ, почала вже друкувати та що друкуе 90.000 примѣрникѣвъ Herald-а въ годинѣ. 80.000 въ годинѣ значить 1.500 въ минутѣ а 25 въ секундѣ, т. е. праса вѣдкдае 25 задрукованыхъ, потятыхъ, зложеныхъ и вѣдчисленыхъ Herald-ѣвъ въ часѣ, якій чѣловѣкови не выстае щѣбы до 3 начисливъ. Если почислимо пересѣчно на одну шпальту Herald а 1.800 слѣвъ, то газета о 6 шпальтахъ и 6 сторонахъ обнимае 1,620.000 слѣвъ, крѣмъ того есть кожде число украшене численными ілюстраціями дуже докладно выкѣнченными, а всѣ тѣ рѣчи вѣддруковуе машина скорше, якѣ бы можна подумати. Найлѣпше поняте о значеніи сихъ чиселъ, дасть може рахунокъ, що три звитки папѣру, котріи рѣвночасно розвивають ся въ машинѣ, мусять въ одной годинѣ дати 52 миль або 84.000 метрѣвъ папѣру 80 цм. широкого. Готѣи часѣписи выкидае рѣвночасно машина зъ двѣохъ мѣсцѣ и дѣлитъ ихъ въ дуже цѣкавыи способѣ по 50 штукъ, высуваючи кожду пятьдесятѣ, такъ що ихъ въ рѣвно уложенѣи верствѣ видно.

— **Воздушна труба,** незвычайно сильна навѣстѣла дня 4. мая с. р. мѣсто Падукаль въ державѣ Кентукі въ Америцѣ пѣвнѣчній. Мѣжъ иншими вхѣпила она костелъ методистѣвъ въ гору и розвалила цѣлковито. Страты величезны а дуже богато особѣ мае бути раненыхъ.

— **Бурштинъ.** Въ околицѣ Королевца (Königsberg) въ Прусакъ натрафлено на величезну жилу бурштинну. Тягнесь она чверть милѣ вздовжѣ а 65 стѣпъ глубоко. Деякіи зъ добуваныхъ тамъ куснѣвъ бурштинну, важать по 7 до 8 фунтовъ.

— **Кѣлька людей забрала пѣвнѣчна Америка Европѣ** за часѣ вѣдъ 1820 р. до 1890, подае бюро статистичне въ Вашингтонѣ въ Сполученыхъ державахъ. Пѣсля выказу сего бюра прибуло до Сполученыхъ державъ за послѣднихъ 70 лѣтъ зъ Англіѣ 6 миліонѣвъ душъ, зъ Ирландіѣ 3½ миліона, зъ Нѣмечинны 4½ миліона, зъ иншихъ европейскихъ краѣвъ 1 миліонъ, разомъ 15 миліонѣвъ. Число людей, говорячихъ по англійски зросло вѣдъ початку сего столѣтя до теперѣ зъ 21 миліонѣвъ на 125.

— **Фараоны зъ ослиачѣи шкѣры.** Якѣ звѣстно, знайдѣно въ давнихъ египетскихъ грѣбахъ дуже богато такѣ добре забальсамованыхъ людскихъ тѣлъ, що они ще до нынѣ зѣвѣмъ добре задержались. За тыми тѣлами або муміями бувъ ще до недавна великій понытѣ. Особливо же, коли удало ся де знайти мумію якогѣ короля египетского (Фараона), то она платила ся дуже дорого. Коли жѣ тыхъ муміѣ не стало, то якісь промысловіи Египтяне впади на гадку

робити Фараонівъ зъ ослачон шкіры и робили ихъ такъ зручно, що навѣтъ добрі знатоки не могли на нихъ спізнати ся. Найцікавійше єсть то, що одного ослачого Фараона купивъ лондонскій Ротшільдъ на вагу золота.

— **Метеоръ и трясене землі.** Зъ Зарѣча, пов. ярославского, доносять, що въ ночи 15-го мая мѣжъ Ярославомъ а Зарѣчемъ давъ ся видѣти около 1-ои години метеоръ. Метеоръ сей рознавъ ся въ значній висотѣ надъ землею на колька куснѣвъ а спадаючі фіолетово синій свѣтляні кулі, тягнучи за собою огниий смуги, розяснили цѣлый небосклѣнъ. Одинъ метеоръ загасъ въ віддаленю 150 метрѣвъ вѣдъ п. Збишевского, що їхавъ вѣзкомъ и бачивъ цѣле се зъявище. Въ 1½ минуть по томъ роздавъ ся підземный гукъ а рѣвночасно дало ся чути легке трясене землі въ напрямѣ зъ півночи на полудневый вѣхѣдъ. Трясене се выдалось, їдучимъ вѣзкомъ, якъ їзда по порожныхъ пакахъ, хочъ дорога бита була дуже добра. Конѣ вѣдчули такожъ потрясене и занекокались. Зъявище се обсервовано въ колькохъ мѣсцяхъ повѣта ярославского а було оно о стѣлько сильне, що багато особъ побудилось зѣ сну.

— **Цѣнавий люнатизмъ.** У Франціи въ Сентъ Максимъ, департаменту Варъ, замѣтили такіи випадокъ сомнамбулізму: Одинъ молодой Д., маючи зовсімъ спаралізовани ноги по колѣна такъ, що кроку зробити не може безъ кулі, є заразомъ люнатиномъ. Коли наступає пароксизмъ того люнатизму, Д. встаетъ, убирає ся швидко, сїѣває, пише на потемки и ходить ногами якъ найздоровѣйшій. Дня 2. мая въ ночи Д. убравъ ся безъ нїчїей помочи и вышовъ на мѣсто. Родичѣ и приятелѣ, котрі въ такихъ хвиляхъ не спускають его зъ ока, йшли зъ-далека за нимъ. Д. їдучи, говоривъ голосно, що мусить вѣдѣдати свого приятеля, пекаря, що мешкавъ о 10 кілометрѣвъ за мѣстомъ. Прийшовши до его мешканя, заковтавъ въ дверѣ, а якъ отворили, увѣйшовъ до хаты и заявивъ, що хоче пити. Знаючи о тыхъ нападахъ поставили передъ него мовчки склянку вина и вѣдъ нивъ поволи, повтаряючи, що о 5. годивъ рано мусить бути дома. Около 8-ои вставъ, попрацавъ ся зъ приятелемъ и пѣйшовъ до дому. Прийшовши передъ дверѣ доу, бракувало ще 10 минутъ до 5-ои. Сѣвъ на лавцѣ и чекавъ, поки не озве ся годинникъ на ратуши. За першимъ ударенемъ увѣйшовъ до хаты, положивъ ся и спавъ ажъ до полудня по перебутій дорожѣ 20-кілометрової. Збудившись, не чувъ найменшого умученя, нїчого собѣ не пригадувавъ и бувъ якъ и передъ тымъ спаралізований. Підчасъ пароксизмѣвъ люнатизму не можна его нї будати нї дотыкати ся, бо дѣстаетъ заразъ нападѣвъ каталенсїѣ.

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— **Розпорядженя.** Ц. к. краєва рада школьна на засѣданю дня 1. н. ст. черниа ухвалила: завѣдомити дирекціи середныхъ школъ, що Міністеръ Просвѣты удѣливъ 300 злр. субвенціи для трехъ учителѣвъ, котрі хотѣли бы запізнати ся зъ забавами учениковъ въ парку д-ра Іордана въ Кракові; прияти до вѣдомости справоздане краєвого інспектора д-ра Л. Германа зъ люстрацій гімназїѣ въ Золочевѣ; высказати признане делегатови рады повѣтової Цел. Выбрановскому за его дѣяльність въ окружній Радѣ школьной въ Залѣщикахъ; затвердити выбѣръ д-ра Ген. Шиманьского на делегата рады повѣтової до окр. рады школьной въ Чешановѣ; поручити на нагороду для молодежи тѣ бібліотекъ школьных руску книжочу „Квіточка“ и инчіи видавництвѣ польскихъ; перемѣнити дво-класову школу въ Бурштинѣ на трикласову; зъорганізувати въ Вымыславицѣ, пов. бережаньского, школу фізіалну, почавши вѣдъ 1. вересня 1891; именувати: Войт. Станіславчика учителемъ въ Старѣмъ мѣстѣ, М. Грушецку учителькою въ Товмачи, Влад. Левицкого въ Витковѣ новѣмъ повѣта наменецкого, Кам. Забѣглову учителькою въ Белзци повѣту золочѣвского и М. Яворску въ Краснолѣ.

Чому правдиві

якорні коробки зъ кам'ячками до будовы

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучаюче занятє, и що они збъ взгляду на тревалість суть найдешевшою забавкою. Бо водтакъ и родичамъ подають они приемну розрывку справдѣ прегарними видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартостныхъ подрошень, сей най водкине кожду коробку безъ нашої фірмы и марки фабричної „червоный якорь“ яко фалшиву. Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

НАУКА РАХУНКІВЪ

въ школѣ народній.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Інституту Станиславскаго.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

для молодѣжи, мѣщанъ и селянъ,

підъ редакцією Ом. Поповича

выходить вже 7. рѣкъ въ Чернівцяхъ мѣсячними книжочками
и коштую на рѣкъ (12 книжочокъ)

ТОЛЬКО одинъ злр.

Поодинокі книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернівцяхъ, улица Петровича ч. 4.

„Товариство Просвѣта“

и

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

при зближуючихъ ся испытанъ въ школахъ народныхъ подають до вѣдомости Свѣт Радъ школьныхъ. Впов. священниковъ, катихитовъ, учителейъ и родичѣвъ, що книжки накладу товариства, призводенъ кр Радою школьною на преміѣ для учениковъ, красно управленъ зъ позолаченными берегами, можна купити въ канцеляріи товариства при улиці Вѣрменской ч. 27. по слѣдуючій цѣнѣ:

Добре роби добре буде	17 кр.	Веникиъ Франкиль	16 „
Росказы про силы природы	20 „	На досвѣткахъ	22 „
Оповідани о житю св. Бориса и Глѣба	20 „	Чимъ люде живай	20 „
Повѣстки для дѣтей	27 „	Житє св. великомуч. и мц. кари Пантелеймона	20 „
Сестра	15 „	Дробна птица господарска а великій грошъ	20 „
Байки	22 „	Водрыте Америки	22 „
У пронасть дорожа ховска	28 „	Звѣрята шибдй и пожиточны	42 „
Зоря	22 „	Молитвенникъ народный въ звичайной оправѣ	20 „
Исторія Руси ч. I.	25 „	а) хребетъ полотняный и золоченый хрестъ въ передѣ	25 „
Исторія Руси ч. II.	23 „	б) илаа оправа полотняна, береги золоченъ и золоченый хрестъ въ передѣ	35 „
Исторія Руси ч. III.	28 „	Перекотиполое	18 „
Паша душа въ господарствѣ	35 „	Житє св. Кирила и Методія	22 „
Ленъ и конопля	24 „		
Рогата худоба	45 „		
Пасѣка	24 „		
Де що про здоровѣ	20 „		
Про живошлоты и лѣсы	20 „		

Выданя „Руского Товариства педагогичного“:

Образковей выданя:

Звѣринецъ	10 кр.
Госиянецъ	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикй звѣрята	55 „
Для забавы	48 „
Кыточка	20 „
Виночокъ	20 „

Выданя безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправный 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаний	10 „
Хемія Роскоя	40 „
Учитель на р. 1890.	3 вр.

Всякй замовленя высылають ся скоро и точно.

Въ друкарни I. Милера въ Тернополи выйшовъ въ польскѣмъ языкѣ розкладъ матеріалу науки для I. класы для шкѣлъ однокласныхъ. Сей розкладъ порѣшенъ на конференціи учительской въ Тернополи дни 31. сѣчня с. р. Одинъ примѣрникъ коштуе 6 кр. в. а.

Выдае „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію відповідае Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарнй Товариства имени Шевченка, подъ заридомъ К. Бедварского.

Предилата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рікъ 3 зр.

→*←

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУСКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.

→*←

Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходить 1. и 15. каждого мѣсяца.

Коротка історія педагогії.

(Після нѣмецкого.)

ЧАСЫ ХРИСТОВІЙ.

I. Часы передъ реформацією або розколомъ.

Вихованє и школы першихъ вѣківъ христіянськихъ.

Зъ Христомъ, головнымъ реформаторомъ цѣлого дотеперѣшнього вихованія, починає ся новий часъ, не тільки для цѣлої людскости и исторіѣ всемірної, но такожъ и для педагогії. Національна гордість Греції и Риму, обмеженє на одного національного Бога жидѣвскої вѣры, не могли довше остояти ся супротивъ и правды, що передъ Богомъ поодинокя особа не має ніякого значенія, що всякій нарѣдъ Ёму милый, котрый Го ся почитає и добре робить. Зъ сего вийшло рѣвноуправленє всѣхъ людей мѣжъ собою, вправдѣ не слѣдовало зъ сего, начебъ знесено всяку рѣзницю станѣвъ, однакъ змѣнено дотеперѣшній взаємини суспѣльний въ тѣй мѣрѣ, що панъ въ своїмъ подчиненѣмъ, въ служѣ, не бачивъ вже невольника, або звѣрину, лишъ почитаєть го яко дѣтину и образъ Бога. Наколи вихованє старинности образує чоловіка поодинокого головнѣ лишъ для державы, робить зъ него лишъ самого тільки горожанина, задля чого Арістотель зве го „політичною звѣриною“, змагає христіянство до того, щобъ люде стали горожанами божої державы. Збъ взгляду на те, що теперъ сказалося, вихованє христіянське єсть універзальне, але оно єсть такожъ заразомъ и індивідуальне, позаякъ въ кождѣмъ чоловіцѣ безъ рѣзницѣ почитає ся дѣтину Бога. Після засадъ христіянства треба чоловіка власне задля вышє згаданого доводити до совершенства въ мѣру его вродженихъ способностей. Въ приповѣсти о талантахъ вказує Христосъ на Богомъ сотворену рѣзницю індивідуальностей, заразомъ на одвѣчальность, яка вѣдтакъ паде на кождого чоловіка супроти его високого призначенія. Спаситель освятивъ такожъ супружество яко основу всякого вихованія а Мойсеевъ: „не прелюбодѣй!“ розширивъ навѣть на нечисті гадки и жадобы, Мат. 5, 27, 28. Попри те жадає найщиршої любви супроти

дѣтій, коли каже: „Нехай дѣти до мене приходять, не збороняйте имъ“. Коли дѣти въ святини кликали: „Осанна Сынови Давида!“ сказавъ Христосъ: „Зъ устъ недолѣткѣвъ и немовлятъ створивъ еси Свою Хвалу“ (Мат. 21, 15, 18). Тымъ хотѣвъ Христосъ вказати на те, що молоді сердца суть легко приступні для доброго дѣла. Якою має бути любовь родительвъ супроти зблудившой дѣтины, зображає намъ Спаситель въ знаменитѣй проповѣсти о заблудшѣмъ сынѣ (Лук. 15, 11). Невдячному пращає батько, не зъ податливости, тільки въ сумнѣмъ пересвѣдченю, що по даремныхъ пересторогахъ поправитъ го лишъ досвѣдъ, житѣ. Наколи сю цѣль осягнуло ся, каючому ся отворили ся знову рамена батьковскі. Спаситель кладе акѣнци себе самого за найзнаменитіишій взорець дѣтины, якъ те намъ доказує Его выступленє въ святини и похвала, яку Му дає евангелистъ (Лук. 2, 51, 52), коли каже: „И пошовъ зъ ними до Назарету и бувъ послушный своимъ родителямъ, и взростає въ мудрости, вѣцѣ и ласцѣ у Бога и людей.“ И яка любовь мѣститъ ся въ словахъ, котрыми Христосъ згадавъ еще на хрестѣ за матѣрь поручивъ и єѣ умираючи Йоанови! (Йоан. 19, 25, 27).

Апостолы ишли за примѣромъ своего Учителя, учили зъ жаромъ и радостію, а мѣжъ ними єсть передовсѣмъ св. Павло, котрый означує матерію и дороги науки (Євр. 6, 1, 2). Не менше ревными въ научаню показували ся знову наслѣдники и ученики тыхъ апостолѣвъ, якъ се вказує Анольонъ зъ Александріѣ (ист. апост. 18, 24, 25), котрый вчивъ нильно зъ великимъ жаромъ, що ся вѣдносило до Иѳуса Христа, але самъ себе знову щѣбразъ глубше дававъ въ науцѣ другимъ вчити. Духомъ Христовымъ переповнений родитель бачили въ своихъ дѣтяхъ наслѣдникѣвъ царства небесного и для того ревно старали ся перенести на нихъ вже заздалегѣдъ науку спасєня. Такъ вчивъ и. пр. реторъ Леонідъ самъ своего сына, опбєся такъ славного Орієна († 254 по Хр. въ Тирѣ). Властивыхъ школъ народныхъ для молодежи не було. Однакъ єсть певнымъ, що дорослѣ, котрі хотѣли стати ся христіанами, побирали передъ хрещєнємъ науку въ найважѣйшихъ правдахъ спасєня. Таку науку звали катехезою, а слухачѣвъ катехуменами. — При кѣнци другого вѣку священникъ Протогенъ въ Єдєсѣ бувъ дѣяльнымъ яко учитель, зъ такою ревностію и такимъ спасительнымъ успѣхомъ, що о нѣмъ переказъ голосить, начебъ мавъ уздоровити молитвою и вложенємъ рукъ недужого хлопця. Се вѣдай мало значити, якъ сильно вѣнъ працювавъ, щѣбы дѣтій духово пѣднести та повести ихъ на христіаньску дорогу. Приватна школа въ котрій вѣнъ малыхъ учивъ, здаєсь, що була першою христіаньскою школою елѣментарною. Ту учили ся дѣти писаня, читаня, сѣбву и поодинокихъ псалмѣвъ. Для выешой науки повстали въ сѣмъ часѣ такъ званіи школы катехетѣвъ и то найперше въ Александріѣ. Ихъ основателемъ бувъ Пантенъ. Въ тыхъ школахъ мужѣ и молодцѣ зѣ всѣхъ сторонѣ свѣта побирали науку релігій христіаньскою. При тѣмъ входили въ плянь науковий такожъ свѣтскій науки, передовсѣмъ математика и астрономія. Найзнаменитіишій отцѣ церкви и святі уважали своєю найблагородѣйшою задачію писати въ своихъ творахъ такъ про матерію якъ и про методу научаня. Маємо еще тенерь зъ тыхъ часѣвъ 1) 23 катехезъ святого Кирила (†386), зъ котрыхъ 18 для катехуменѣвъ, прочіи призначєніи були для вже хрещєннихъ христіанъ; 2) св. Григорія зъ Нісы (ур. 331, ум. 395) катехетичну науку, с. є. дуже добре руководство до пѣзнаня правды христіаньскою вѣры, призначєну такъ для жидѣвъ якъ и для поганъ, и 3) св. Августина науку для несумныхъ

(ур. 354, ум. 430), котра опісля мала улекшити діяконови Деограцієви въ першій науцѣ катехуменівъ и складає ся зъ 27 главъ. Що до сєи науки поднести треба, що Августинъ клавъ велику вагу на біблійній исторіѣ и такій исторіѣ уважає основою научаня. Августинъ поручає пытанє яко ередство, щобы ся пересвѣдчити о зрозумѣню матерій науковои. Позаякъ Деограцій жаливъ ся на лучаючу ся при науцѣ нехоту и невдоволенє, що утрудняє му зниженє ся до учениківъ, каже на те Августинъ ось що: „Гнѣває насъ зниженє ся, то нехай нашимъ взѣрцемъ буде Той, котрый зъ небесного престола зѣйшовъ и дѣтиною мѣжь нами ставъ, наче кормилиця, що кормить своихъ маленькихъ. А если насъ гнѣває чaste повтѣрюванє звичайныхъ рѣчий, то зробѣмъ такъ, щобъ мѣжь нами а серцями нашихъ учениківъ була звязъ любви, тогдѣ то намъ всео буде новымъ выдавати ся.“

Така наука христіянської релігії впливала головнo на вихованє а передовсѣмъ на матери самій. Свята родина була первовзоромъ христіянського житя, а матери посвячували ся вихованю дѣтій зъ такою ревностію, що одинъ поганський філософъ тогдѣшнього часу мѣгъ зъ подивомъ высказати: Що то за женщины у христіанъ!“ Моніка, мати св. Августина, єсть въ тѣмъ взгядѣ найсвѣтлѣйшимъ взѣрцемъ. Якій духъ вѣє въ цѣлѣмъ вихованю першихъ вѣківъ христіянськихъ, можемо найлѣпше пѣзнати зъ одного листу св. Ероніма (+240), писаного до Лѣты. Ся женщина бажала, щобъ свою дочку Павлину виховати на службу Бога, и задля того шукаючи порады звернула ся до Святого. Мѣжь иншими пише въ тѣмъ листѣ сей Святой такъ: „Твоя дочка не має вчити ся свѣтскихъ пѣсень, не має нѣчо знати про ховзкій (неморальний) рѣчи; єи уста мають вже въ першій молодости научитися сѣввати псалмы. Свавѣльний хлонцѣ мають вѣдѣ неи зъ далека бути. Дай їй зробити буквы зъ букшпанового дерева або зъ слоновои кости и нехай ся ними бавить, щобъ забавка була для неи заразомъ поученємъ; дай їй при науцѣ товаришки забавы, щобы когосъ при собѣ мала, зъ кимъ бы могла суперничати и хтобъ їй захоочувавъ до науки, духа єи треба похвалою пѣдносити, щобъ ся радовала, що лучше вѣдѣ другихъ зробила, и засмутила ся, колибъ гѣрше зробила. Призвичаюй твою дочку до того, щобъ мѣсто шовковои одежи та дорогихъ каменівъ мала радше набожий книжки, въ котрыхъ бы їй подобали ся не нестрой, позолочені образки, лишъ науки, що тамъ мѣстять ся. Читанє, молитва и праця переведуть єѣ певно черезъ бурливе море дочасного житя и скрѣплять єи невинність, котра то нѣчого всѣбѣльного не має зъ розкошію житя и злымъ товариствомъ.“

Чимъ бѣльше розширяло ся христіанство, чимъ бѣльшимъ ставало число громадъ, тымъ бѣльше росла потреба властивыхъ шкѣлъ для дорастающей генерациѣ. Задля того вказує вже св. Хризостомъ, сынъ побожної Антузы, (ум. 407), на те, що затворники (монахи) мали ся займати научанємъ молодежи. Незабаромъ въ мѣсцевостяхъ, де були єпископы основано школы и вже р. 443 розпорядивъ собѣръ, що кождый священникъ (въ Италіи) мавъ въ свѣй дѣмъ приимати молодшихъ хлонцѣвъ, ними пѣклувати ся по батьківски и учити ихъ св. письма и правдъ вѣры. Иншій собѣръ (константинопѣлитанський, 681) заряджує, щобъ духовній держали школы въ рѣзнихъ мѣсцевостяхъ. Синоды зъ року 529 жадають виразно шкѣлъ приходськихъ. Чины монашій, що тогдѣ повстали передовсѣмъ Венедиктинъ*) (520),

*) Основателемъ єсть Венедиктъ, ур. въ Нурціи, въ Умбріи, 480 по Хр-

були дуже діяльними в научаню и мали в своихъ монастиряхъ подвійні школи, одинъ для будучихъ священниківъ, другій для свѣтскихъ ученикѣвъ. Такожъ Григорій Великій († 604) дуже много діяльнимъ бувъ в образованю и уморальненю народу черезъ стараніє ся о церковну музику и заснованіє співачкихъ шкілъ в Римѣ, до котрыхъ принимали вѣроятно хлопцѣвъ сирѣтъ. Позаякъ ті школи співачкї подавали такожъ науку читаня, проте можна ихъ уважати за початки шкілъ народнихъ.

Кароль Великій и его сучасники.

Мѣжъ мужами, щѣ в початку такъ званихъ вѣкѣвъ середнихъ були діяльними для просвѣты народної и науки визначує ся передъ всѣми Кароль Великій (ур. 742). Майже цѣле своє житє яко пануючій занятый воєвничими дѣлами, змагавъ в часахъ мира до того, щѣбъ навѣть середъ гомону оружїа, доповнити те, щѣ занедбавъ в молодости. Вѣнъ учивъ ся математики и стариннихъ языкѣвъ та старавъ ся вже в пѣзнѣйшѣмъ вѣцѣ выучити ся писаня. Глибоко перенятий правдами христїанства старавъ ся зъ всякою силою о запевненіє его розширеня и панованя та намагавъ до того, щѣбъ в своій далекѣй державѣ завести єдинство держави черезъ єдинство в вѣрѣ. Вѣнъ сполучивъ ся зъ духовною властію, щѣбы тымъ успѣшнѣйше впливати на нарѣдъ и велику вагу на те клавъ, щѣбы духовенство не занедбувало свого наукового вихованя. Дуже много и успѣшно працювавъ в тѣмъ самѣмъ напрямѣ, щѣ Кароль Великій, вже давнѣйше св. Боніфацій († 755). Кароля Великого в его змаганяхъ вєспирали рѣвножъ рѣзний монашїй чини передовсѣмъ згаданї выше Венедиктини. На своімъ дворѣ основавъ сей монархъ не тѣлько наукове товариство, но такожъ и школу для вихованя власнихъ дѣтїй и хлопцѣвъ дворянъ. Такожъ в цѣлѣй державѣ старавъ ся закладати школи и приводити ихъ в живу звязъ зъ монастирями и єпископствами. В его уставѣ школьної каже ся мѣжъ иншимъ такъ: Для молодежи треба доконче вышукувати мужѣвъ, щѣ зъ волею и способностію самимъ учитися сполучають в собѣ такожъ и охоту другихъ учити. Треба брати до того мужѣвъ, щѣ самї суть релігїйні, ученї, моральні и вимовні, щѣбы сей, котрий выбравъ собѣ у нихъ мешканє, поученїй ихъ добрымъ примѣромъ и мудростію вертавъ до дому зъ радостію и дякою для Всемогучого Бога. Мѣжъ тими монашими школами визначували ся передовсѣмъ в Фульдѣ, С. Галленѣ, Райхенавѣ, Корвей, Моунциї, Тревїрѣ, Прїмѣ. Школи в мѣсцевостяхъ, де були єпископы и котрі називали катедральними, поцїрававъ головою святий и побожный єпископъ Хродеганѣ зъ Мецу (бувъ 742—766 єпископомъ). Сей мужъ сполучивъ крилошанъ або каноникѣвъ до євѣльного житя пѣсля правилъ св. Венедикта и вложивъ на кожного зъ нихъ обовязокъ научаня и вихованя. Крилошанинъ, щѣ мавъ головний надзѣръ и управу такихъ катедральнихъ шкілъ, звавъ ся схоластикомъ. В тыхъ школахъ учили такъ званихъ семи вѣольныхъ штукъ (реторїаки, граматїаки, діалектїаки, аритметїаки, геометріѣ, музики и астрономїѣ). Три першї означувано именованъ трївіумъ и визнавано за такі вѣдомости, безъ котрыхъ в тогдѣшнихъ часахъ не повиненъ бувъ обѣйти ся жаденъ в певнѣй мѣрѣ образованїй чоловікъ. Часто розумѣли пѣдъ назвою трївіумъ такожъ лишъ граматїаку, аритметїаку и музику, одже мало ся на оцѣ чисто практичну цѣль. Трошки латини, рахункѣвъ

та вивчене ся звичайныхъ пѣсній церковныхъ ось була и вся наука. Ся ишло дальше въ науцѣ, сполучовано зъ граматикою такожъ лектуру старинныхъ клясикѣвъ, именно Римлянъ. Кароль Великій наказавъ выразно розпорядженнями (канітулярами зъ 787 и 789) засновуванє такихъ шкѣлъ и на поодинокихъ приходникѣвъ клавъ обовязокъ, щобъ не лишє хлопцѣвъ свого прихода читаня и спѣву учили, но щобъ такожъ щѣ року разъ приходили до катедральной школы, абы тутъ въ своѣмъ урядованію поучити ся новыми розпорядженнями та указками. Такожъ и папы римскій понирали сѣ змаганя до просвѣты и закладаня шкѣлъ. Такъ и. пр. Евгенъ II. розпорядивъ на соборѣ въ р. 826 словами: „Довѣдуємо ся, що въ деякихъ мѣсцевостяхъ нема нѣякихъ учителѣвъ и що наука занедбує ся. Длѣтого розказуємо вѣмъ єпископамъ и имъ пѣдчиненымъ громадамъ парохіяльнымъ, чтобы наставляли учителѣвъ, котрѣ бы учили читаня, и свободныхъ наукъ та правдъ вѣры“

Мѣжь мужами, щѣ всидали Кароля Великого въ єго змаганяхъ просвѣтнихъ, треба передовѣмъ пѣднести Алькуїна (ур. въ Йорку 735) и Рабана Мавра (ур. въ Моґунці, около 766). Сей другій выйшовъ зѣ школы першого. У Алькуїна, котрый бувъ душею вѣсѣхъ тогдѣшнихъ просвѣтнихъ заведень, вчивъ ся Кароль Великій реторики, дїялєктики и астрономїѣ. Рабанъ Мавръ (Rabanus Maurus), котрого такожъ и першимъ педагогомъ Нѣмечины называютъ, бувъ сыномъ вояка именемъ Рутгарда, побиравъ першу науку у своєи побожной матери Адельгунды и вступивъ задля дальшого образованя въ девѣтомъ роцѣ свого житя до школы монастырской. Въ двацѣть шестѣмъ роцѣ житя ставъ ученикомъ Алькуїна а вѣдтакъ єго найстаршимъ приятелемъ. Коли опѣсля Рабанъ Мавръ обнявъ управу школы монастырской въ Фульдѣ, повѣдомивъ о своѣмъ новѣмъ становищи приятеля въ Туръ. На те повѣдомленє такъ му Алькуїнъ вѣдписавъ: „Взывай малыхъ, котрѣ тя окружають, до чистоты тѣла (моральности), взывай каючого ся до збѣзнаня своихъ грѣхѣвъ, вытревалости въ науцѣ и до умного поведєня. Научай ихъ, щобъ уникали неумѣренности и гордости свѣта. Въ своѣй молодости нехай учать ся, щобъ въ старости другихъ могли учить. Супроти учителѣвъ мають поводитись зъ поважанємъ и любити богослужєнє. Старай ся, щобъ дѣти мали въ тобѣ взорецъ та напминай ихъ святыми словами!“

Рабанъ слухавъ тыхъ радъ и наукъ зъ такою совѣстностію и вѣрностію, що школа въ Фульдѣ найшла вскорѣ скрѣзь дуже велике признанє и довѣрє, та тамъ такъ богато ученикѣвъ стало ходити, що треба було доконче ихъ роздѣлити. — Тѣ питомцѣ, котрѣ назначенїи були для стану духовного, учились въ серединѣ, въ монастырѣ, инші побирали науку поза монастырскими мурами въ нарочію до того назначєныхъ будынкахъ. Рабанъ умеръ 856. р. Мѣжь многими єго учениками вызначує ся передовѣмъ Валяфрїдъ Страбонъ († 849), котрый першу науку побиравъ въ монастырскѣй школѣ въ Райхєнавѣ надъ озеромъ бодєньскимъ а опѣсля збѣставъ именуемъ тогожъ монастыря.

(Дальше буде).

Які ради подасть учитель дітямъ, щоби цѣнили свое здоровле?

Споглядаючи на мѣсце, котре чоловікъ займає в ряді естествъ, бачимо, що єсть вінъ найважнѣйшою часткою в крузі творівъ. Чимъ вище стоять ті твори в просторі свѣта органічного, тимъ вишій єсть у нихъ ступень розвою.

Ступень той в цѣлій совершености выступає в будові тѣла людского. Свѣтъ духа и свѣтъ матеріі становлять єстество чоловіка. Тимъ самымъ здібности єго перемешкують в обохъ тыхъ свѣтахъ.

Вихованє поступове, котрего цѣлю єсть здібности рѣвномѣрно розбуджувати, повинно рѣвною опікою оточувати такъ прикмети духа якъ и тѣла.

Въ теперѣшнѣмъ роді вихованя за мало вартости прикладаєсь до ваги вихованя фізичного, котре безъ сумнѣву належало бы почислити до найважнѣйшихъ. Бѣльшу вагу кладєсь на розвій духа. О скѣлько блудною подѣбно обставина, доказомъ молодша генерація. Що вилить здоровля єсть невѣдлучнымъ керманичемъ духа, о тѣмъ дають свѣдоцтво уже старинні Римляне: „mens sana in corpore sano“ мовляли, розумѣючи підъ тымъ донесли вартѣсть такъ духову якъ и фізичну.

Обовязкомъ проте занимаючого ся вихованємъ, а понимаючого внеслу цѣль тогожъ, познакомлювати вихованьцѣ зъ будовою и чинністю тѣла людского о стѣлько, о скѣлько вимагають конечности забезпеченя вѣдъ найшкѣдлившихъ впливѣвъ.

Ті пожиточні вѣдомости не суть в діѣстности такъ трудні, щоби ихъ молодымъ умамъ не дались внонти. Будова тѣла людского и поодинокихъ частей, можуть послужити яко предметъ навѣть в початковихъ розговорахъ розумѣєсь подані в скѣлкости елементарній.

Поясняючи примѣромъ слово „уста“ можна бы порѣвнати ихъ зъ дверми, котрі отвераєсь и замикаєсь, щоби ними входити и виходити, вносити и выносити.

Тая обставина дає случайнѣсть до поясненя знаряду вѣддыху, котрымъ подѣбно якъ дверми входитъ и виходить воздухъ. При тѣмъ треба надмінити о шкѣдливости занечищеного воздуха. Поучити дальше, що підчасъ кашлю повинно ся вѣддыхати носомъ, котрего яма огрѣває и очищає воздухъ, входячий до грудей.

Для улекшеня тої науки, выпадало бы поучити о частяхъ складовыхъ людского тѣла. Рѣчь ся, такъ зѣ взгляду на малє число годинъ, назначеныхъ на науки природні, якъ и на монотоннѣсть предмету майже не до переведеня.

Вкѣнци меншой стѣйности єсть пізнанє подрѣбности частей складовыхъ, тутъ розходитъ ся бѣльше о загальнѣсть якъ о спеціальнѣсть. Дѣтина по укѣиченю народної школи повинна знати:

Длячого кровъ єсть такъ важнымъ чинникомъ житя, та якъ заховатись, щоби єи обѣгъ в правильности удержати?

Длячого чоловікови до житя єсть конечный покармъ, та якого уживати належить для захованя здоровля и силъ?

Якого воздуха потребують „легкі“, щоби свою функцію точно сповняли и якъ обходитись зъ ними, щоби вѣдновѣли зовсѣмъ своій цѣли?

Яку важність мають зуби в процесі травлення, як їх охоронити від збису?

О скільки конечним чинником житя, єсть жолудок, як поступати, не викликаючи єго аномальності и як в подобній случайности радити, хотівши привернути єму властивий стан?

Поучити о важности шкіри для здоровля и єи удержаня в чистоті.

Як уникати отруї через пізнанє найважливіших трутинь, з котрими чоловік в житю має до діла.

Випадає з того, що по укінченю народної школи дїтина повинна знати:

З чого складає ся наше тїло, які суть корми, котрі служили бы до відновленя зужиткованих частей тогож, та як ті споживати, щоби своє дїло осягнули, по друге, в якій способі відбуває ся акція травленя, котра корм спожитий перетворює в їдї вилывом воздуха в конечні частки до житя и розпроваджає их по цїлїм тїлї.

О скільки важною єсть тая відомість нашому народови, доказом численїй жертвы забобонів та знахоретва. Вкорененє того погубного єредства и єго наслідків може наступити тільки через зверненє бόльшой ваги на вихованє фізичне взагалї о плеканє здоровля в подрбности.

Важність призначеня нашого тїла позволяє заключити:

Поступове вихованє, хотїй бы виконанє того переведено в всїх напрямх найсовітїйше, окаяєсь хибним залишенєм фізичного. Відомо, що вихованє дїтей єсть підставою житя народа. Молоде поколїє відно, відно розвинене, свідчить о обычаївм и духовм розвою народа. Де засновок доброго вихованя, там судити ся о умно-моральній и політичній зрїлости цїлої суспільности.

Василь Ратальскій.

О методичнм опрацюваню уступів в читанках шкільних.

Знаючи основно зміст цїлої читанки, дїлю матеріалъ науковий так, що лекші уступы слїдуют передъ труднїйшими а инші лишаю до відповідної пори, щоби ученики могли переконати ся о дїйстности не одного, що читають и чують від учителя в школі.

Методичне опрацюванє поодиноких уступів стисло очеркнути не дає ся, воля учителя рїшає, в якій способі єе або те виконає. Суть однаков и певні правила, котрих однакож поминути не можна.

Передовім головною рїчею єсть пізнати дїйстну цїль уступу, звязь тогож з попередними єму подобними уступами; ученики на жаданє учителя скажуть зараз, чи уже щось подібного читали, чи нї; такї поглядь лучить давнїйші враженя з новими, творить ся нова цїлїсть и скрїпляє ся в памяті; без такої звязи найкрасша гадка може згубити ся в натовї нових подруг и легко забуває ся.

Єсли уступ мїстити якієсь непонятї слова, реченя, то зачинаємо єго опрацюванє оповїданєм, а то для того, щоби поясненями не розволькати рїчи и не ослабити сего враженя, яке ученики віднести повинні. Спц-

собою сей добрый для учителя, который умѣ говорити до дитинячого сердца простыми не высокопарными словами. Даръ се немалый, каждый нимъ похвалити ся не може; хто сего не посѣдає, мусить собѣ радити: добрымъ вѣдчитанємъ якогось вѣрцевого кусника чи то прозою, чи вѣршами може взбудити такожь бѣльшу цѣкавѣсть и увагу.

Головною задачею при кождѣмъ уступѣ чи поетичнѣмъ, чи прозаичнѣмъ єсть поняти головну суть и познакомити зъ нею своихъ молодыхъ слухачѣвъ, котрѣ основнѣйше поймають се, що читали, тымъ свободнѣйшу окажуть самодѣяльнѣсть при оповѣданю и опрацьованяхъ письменныхъ.

Если дѣтинѣ хочемо пояснити лѣсъ, не сядемо зъ нею пѣдъ якимъ корчикомъ и будемо правити їй о галузкахъ, прутикахъ, листьохъ, лишъ будемо звертати увагу на се, що становить суть лѣсу: вкажемо на дерева, корчѣ, на цѣлу площу окриту деревомъ и скажемо: се такій або сякій лѣсъ. Переходячи уступъ чи то реченнями, чи меншими частями, не можемо запускати ся въ подробности, розвивати значенє якогось слова, реченя, бо се найкраснѣйшій образъ або цѣлкомъ замаже ся, або буде якъ бы скрѣзь мраку пробивати ся темно и невыразно. Найлѣпша повѣстка, найкраснѣйшій вѣршъ тратять черезъ роздробленя на дѣйстнѣй стѣйности: суть повѣстки подѣбнѣй пестрому мотильови, на котрого зъ далека диви ся, подивляй его красу, але пальцами не рушай! бо пилѣкъ зъ крылецъ спаде и буде по всьому... Нехай ученики самѣ вѣдрѣжняють пѣсля дѣйствующихъ особъ, рѣчѣй, що єсть въ уступѣ ядрѣмъ, а що подрядною рѣчею нехай остають въ напруженѣй цѣкавости, ажъ остануть властителями цѣлого змѣсту. Неразъ въ часѣ науки можуть замѣтити рѣчъ, о якѣй учителеви не прийшло на гадку, якъ то лучило ся менѣ сего року при уступѣ 93 „Wychowanie“ въ польскѣй читанцѣ для четвертой класы, де одинъ хлопецъ сытавъ мене, чому огородникъ ажъ тогды обскрѣбувавъ, обтинавъ, чистивъ и щепивъ дерева, коли уже яблока були пристиглы? Запытавъ ся льѣгчно, тѣлько вѣдповѣдь моя зъ очкованємъ, не скажу, чи не удала ся.

По точнѣмъ переведеню уступу слѣдує самодѣльна праця, продуктивнѣсть сего, що собѣ ученики присвоили: оповѣданє безъ помочи книжки и выробы письменей.

Читанка шкѣльна почавши вѣдъ букваря остає все для учителя народного предметомъ научного слѣдженя. Не все можна дѣбрати вѣрцевыхъ уступѣвъ, котрѣ вѣдповѣдали бы цѣлковито своему назначеню: повѣстки, байки многѣ тратять зъ часомъ свою принаду, коли появлять ся щось лѣпшого на ихъ мѣсци. Въ старѣмъ букварѣ була одна байка „Когуть и пѣсь и „Непослушный Никольцю“, що дѣти безъ принуки дужє охотно повтаряли и учили ся на память. Букваръ укладу и Партыцкого мавъ бѣльше уступѣвъ такихъ, що узвгляднали обставины сельской молодѣжи, а мѣжь тими и уступъ 24 „Святый вечеръ“, который въ новѣмъ букварѣ пропущено. Справдѣ описъ бувъ за довгѣй якъ на першу класу, але можна се скоротити, якъ то бачимо въ нѣмецкѣмъ Fibel-у уступъ 56 „Tanne und Birke“ або въ польскѣмъ элементарѣ уступъ 77 „Koleśa“. Дѣдухъ и дѣдъ мають для нашихъ дѣтей велику приманчивѣсть и справляютъ имъ не меншу радѣсть, якъ денне зелєннє яличка омаєна свѣчами и хорошими подарками.

Уступъ, который має взбуджати въ дѣтьохъ побожнѣсть, чувства религійны, повиненъ вѣдмѣчати ся стилѣмъ такъ, чтобы учитель зъ дѣтьми бувъ

виключно тымъ перенятый, вѣвъ розмову зъ достоинствомъ и безъ великого унесеня. Маю на гадцѣ уступъ въ давнѣйшомъ; буквари 22 „Церковь“ въ повѣмъ 17 „Маруся“. Початокъ сего уступу именно урывокъ зъ повѣсти Г. Квѣтки не вѣднѣдає — пѣсля моєи гадки — своему назначеню въ першій книжцѣ: въ повѣсти романтичній дѣвчина зъ необычайными прикметами яко богатырка представляє ся величаво, але не ту. Самъ способъ писаня не для дѣтей. — Тай що то за дѣтина була! ще мала була, а знала Отче нашъ, Богородице, Святый Боже и половину Вѣрую. Уже самъ порядокъ молитвы у такой маленькой пестѣйки, що по „Богородице“, „Святый Боже“ а потѣмъ половину „Вѣрую“ говорить зъ трудностею, прийде ся дѣтьомъ пояснити. Правда, що оповѣданє за якусь дѣтину зъ хорошими прикметами вилыває спасенно на другихъ, але чому ту має бути дѣвчина, чому не хлопецъ, або обоє разомъ? Правда и се, що урывокъ зъ повѣсти „Перекотиполе“ того самого автора помѣщенный въ читанцѣ для четвертой класы и. з. „Страшна нѣчь“ єсть однимъ зъ перворядныхъ взѣрцевыхъ уступѣвъ, але ту що иншого: дѣти уже бѣльше розвинені и майже кожде зъ нихъ, особливо на селѣ дѣзнало неразъ хоть частину тыхъ вражѣнь, якъ авторъ такъ гарно словами змалювавъ.

Стефанъ Ковальскъ.

Зелѣзниця Сибѣрска.

Сими днями рознесли по свѣтѣ телеграмы вѣсть, що Россія починає будову сибѣрской зелѣзницѣ, дѣло супротивъ котрого перекопанє каналу сусѣского або пробыте горы св. Готгарда, представляє ся рѣчею малою. Зелѣзниця выйде зѣ Златоустого у пѣдибжа Урала, перейде черезъ Тоболскъ, Колывань, Томскъ и Иркутскъ надъ озеромъ Байкальскимъ, зверне ся вѣдтакъ на полудне и пѣйде вздовжъ границъ китайской, берегомъ рѣки Шилки до рѣки Амура, по-надъ Амуръ до мѣста Хабарѣвки, зъ-вѣдки вѣ напрямѣ полудневѣмъ дѣйде до Владивостока надъ Тихимъ океаномъ. Довгота цѣлой зелѣзницѣ выноситъ до 8.000 кѣлометрѣвъ, с. в. бѣльше якъ 1.000 миль. Буде то отже наибѣльша зелѣзниця на свѣтѣ, бо зелѣзниця т. зв. Пацѣіфѣкъ въ Америкѣ, зложена впрѣчѣмъ зъ 4-охъ зелѣзницъ, має лише 600 миль довготы. Будова сибѣрской зелѣзницѣ розложена на чотыри роки, а цѣлый шляхъ подѣлений на шѣсть секцій, зъ котрыхъ три будуять ся рѣвночасно. Кошты будовы обчислено на 300 миліонѣвъ рублѣвъ, а надѣбрь надъ роботами обѣйме зѣдѣбный инжѣнѣръ генералъ росѣйскій Анненковъ, той самыи, щѣ выбудувавъ зелѣзницю Закаспійску.

Щѣбы мати хоть вѣ приближеню понятє о тѣмъ, щѣ значить транс-сибѣрска — якъ єѣ въ Россіи зовуть — зелѣзниця и яке значѣнє буде она мати для Сибѣру, Россіѣ та для цѣлого свѣта взагалѣ подѣ взглядомъ полѣтичнымъ, економѣчнымъ и просвѣтнымъ, мусимо придивити ся самому Сибѣрови.

Сибѣръ, якъ єго Шевченко называє, несходимый, занимає цѣлу пѣвнѣчню Азію и єсть о одну четвертину бѣльшій, якъ цѣла Европа, бо выноситъ 12½ миліонѣвъ квадратныхъ кѣлометрѣвъ. Край той, задля своего непрѣвѣтного клѣмату слабо залюдненый [4½ миліонѣвъ душъ], єсть однимъ

зъ найбагатшихъ на земли. Водъвичій лѣсъ, въ котрыхъ жнє безлѣчъ всякихъ звѣрѣвъ, вкрывають половину землѣ, величезній рыбній рѣки якъ Обь, Єнісей, Лена и Амуръ и инчі перерѣзують єго въ рѣзнихъ напрямхъ, высокі горы Алтайскій крыють въ своємъ нутрѣ несказане богатство зелѣза, мѣди, угля камѣнного, золота, срібла, платины, цинку, цини, графіту та нафты; великій степовій озера дають багато соли, а незмѣрені простори плодючої землѣ полудневого Сибѣру достарчають тѣлько зббжа, що мѣста сибѣрскій Омекъ, Томекъ та Тобольскъ уважають ся шпихлѣромъ Россіѣ. Помимо того, що пригода такъ щедро вивѣнувала сей край, правительство російске дуже мало зробило для него. Цѣлый Сибѣръ, — якъ каже писатель російскій Достоевскій, замѣнено на одинъ „мертвий“ дѣмъ. Сибѣръ ставъ ся краємъ вѣсми народами проклятымъ, одною величезною тюрмою. Дорѣгъ такъ якъ бы не було, шкѣлъ дуже мало, бо на такій величезный край єсть всего 1 універзитетъ, 5 гімназій, 3 прогімназій, 4 реальні школы, 4 учительскій семінарій и 12 шкѣлъ женськихъ, а о школахъ народныхъ нема що й говорити. Одинокую лінію телеграфічну заложено ажъ 1871 року.

Правда, були въ Росіѣ зъ давна люде, котрі пѣзнавали велику економічну вартѣсть Сибѣру, та правительство мало звертало на то увагу. Ажъ царь Петро Великій зрозумѣвъ значѣне Сибѣру и позакладавъ тамъ копальні, гуты та фабрики, але по єго смерті правительство російске вдоволяло ся тымъ, що вивозило зъ Сибѣру рѣзні продукты, а въ замѣну за се заселявало край каторжниками. А однакожъ Сибѣръ бувъ вартъ того, щоби для него щось бѣльше зробити, бо якъ н. пр. выказъ експорту вказує, — вывезено зъ Сибѣру въ р. 1882 ось що зъ плѣдѣвъ мінеральныхъ: 28.875 кильограмѣвъ золота, 6.379 кіл. срібла, 4.108 кіл. платины, 67 міліонѣвъ кіл. мѣди, 24.75 міл. кіл. нафты, 504 міл. кіл. соли, 288 міл. кіл. зелѣза, 47 міл. кіл. цинку а 1155 міл. кіл. угля камѣнного. Ажъ ось найновѣйшими часами, коли Китайцѣ почали голосно говорити о вѣдѣбрані Росіѣ краївъ надамурскихъ а Англіяцѣ и Американцѣ щѣ разъ бѣльшу конкуренцію ставили російскѣй торговли на всходѣ, побачено въ Петербургѣ, що такъ, якъ єсть, не може дальше бути. Росіѣ бо безъ сибѣрскої зелѣзницѣ єсть въ Азій зовсѣмъ безборонна: на случай вѣйны 30—40 тысячъ китайского вѣйска дало бы собѣ дуже легко раду зъ армією російскою надъ Амуромъ.

Яке політичне и економічне значѣне може мати тая зелѣзниця взагалѣ а для Росіѣ спеціально, сего не можна на разѣ обчислити. Цѣла торговля мѣжъ Япаномъ и Китаємъ зъ одного боку а Европою зъ другого мусѣла бы звернутись на Росію. Самъ Китай вивозить моремъ зъ Европы за сотки міліонѣвъ сырыхъ продуктѣвъ та рѣзнихъ фабрикатѣвъ якъ зббже, цукоръ, уголь и иншихъ фабричныхъ виробѣвъ, котрі зъ заграницѣ тысячѣ миль сироваджувати мусить, а що сибѣрскою зелѣзницею далеко скорше и дешевше до Китаю дѣйде. Зъ другого-жъ боку вся торговля китайска та япанска зверне ся такожъ на Росію. Въ той спѣсѣбъ увѣблыть ся Росіѣ вѣдѣ економічної зависимости вѣдѣ Европы. Продукты російскѣй заллють Китай и Япанъ, єй два краѣ стануть вѣдѣ Росіѣ економічно зависимѣ, а за симъ пѣйде, розумѣсь, и зависимѣсть політична. Величезній скарѣмъ, якій въ собѣ ховає Сибѣръ, а котрыхъ за для браку комунікацій не можна теперъ вывезити, ввѣйдуть на свѣтовий рынокъ; єя пуста и безлюдна стѣрона зможе дати роботу и пристановище міліонамъ людей, а урожайна земля, котра доси обложеномъ лежить, не маючи кого живити засѣєсь сѣлами та мѣстами. При-

родно, що зб зміною політичних та економічних обставин Сибіру змінять ся и відносини просвітні та що Сибір силою конечности перестане бути тымъ, чимъ єсть теперъ — „мертвымъ“ домомъ та тюрмою.

ОПОВѢЩЕНЕ.

На підставѣ рескрипту Высокой ц. к. Рады школьной краевой зъ дня 16. май 1891 ч. 9032 відбуде ся одномісячний курсъ вакаційный науки зручности въ Сокали, котрый тревати буде відъ 20. липня до 20. серпня с. р.

Наука підчасъ курсу дѣлитъ ся на:

А. Науку рисунківъ предметівъ, котрі участники перерабляти мають (денно 2 години), протое каждый зъ нихъ має ся заосмотрити въ приборы до рисунківъ якъ цирклъ, пера рисункові, мѣру метрову и прч. Панѣръ рисунковый можуть одержати въ дирекціи школы.

Б. Роботы въ робѣтняхъ (варстатахъ). Відроблюванє предметівъ, служачихъ до науки зручности пѣсля серіи моделівъ сокальскихъ, уложенихъ учителями и ректоромъ школы видѣловой въ Сокали.

Участники курсу назначеніи Высокою ц. к. Радою школьною краевою одержать бесплатно знаряды потрібніи до ужитку підчасъ курсу и потрібный матеріаль.

Участники прочіи а именно выслани на кошты громадъ, Радъ повѣтовыхъ або осібъ частныхъ обовязаніи суть зложити 3 злр. на закупню матеріалу и яко відшкодованє за зужите знарядівъ.

В. Выклады о науцѣ зручности 3 разы тыжднево по 1 годинѣ.

Каждый зъ участниківъ має ся зголосити дня 19. липня у дирекціи школы видѣловой, котра удѣлять дальшихъ інформацій.

Всѣ участники курсу одержать бесплатне помѣщенє въ будинку школьнѣмъ, мають однакъ привезти зъ собою постѣль.

Участники курсу мають застосувати ся до регуляміну оголошеного имъ черезъ дирекцію курсу.

Вкінци повѣдомляе ся о томъ Почтенныхъ читателей, що зъ поза учительствъ назначенихъ черезъ Высоку ц. к. Раду школьную краевую можуть инший прибути на власный кошты, але мають въ часъ повѣдомити о томъ ц. к. Раду школьную окружну въ Сокали и застосовати ся въ цѣлости до грядущи нынѣшнього увѣдомленя.

Зъ ц. к. Рады школьной окружной въ Сокали дня 22. червня 1891.

Бр. Сокальскій.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** зволивъ удѣлити зъ Своихъ частныхъ фондѣвъ на будову школъ запомоги по 100 злр. громадамъ: Бѣлогорце, въ повѣтѣ львовскѣмъ; Рожинка низца, въ пов. стрыйскѣмъ; Туркотинъ, въ пов. перемишлянскѣмъ.

— **Въ справѣ замку олеского.** Рада школьна краева на запытане Выдѣлу краєвого, чи не дала бы ся основати семінарія учительска въ замку олескѣмъ, котрого реставрація теперь вѣдбує ся, вѣдповѣла, що основане семінаріѣ учит. въ Олеску зависить вѣдъ двохъ условій: а) вѣдъ запенненія помешканія учителямъ; б) вѣдъ основанія тѣмже на коштъ краю интернату даючого помѣщене и цѣлковите заосмотрене що найменше 150 ученикамъ. Удержане цѣлковите одного ученика въ такѣмъ интернатѣ стояло бы рѣчно 200 злр., а на помѣщене заведенія цѣлого вразъ зъ помешканемъ директора, потреба бы що найменше 40 льокально-стей. Рада школьна краєва єсть тои гадки, що проєктована семінарія учительска въ Олеску безъ цѣлковитого интернату для всѣхъ его вихованкѣвъ не могла бы числити на ученикѣвъ, бо не дала имъ нѣякихъ средствъ до удержанія.

— **Ректоромъ школы політехнічної у Львовѣ** на рѣкъ 1891/92 выбрано професора Кароля Скибиньского.

— **Приватный испиты на управительки огородѣвъ Фребльвскихъ** вѣдбудуть ся 26. н. ст. червня въ ц. к. женскѣй семінаріѣ учительскѣй у Львовѣ. Въ субботу-жъ 27. н. ст. червня вѣдъ 10. години рано почавши вѣдбудувати ся будуть въ той-же семінаріѣ испиты на учительки жѣночихъ робѣтъ ручныхъ.

— **Краєва рада школьна** дозволила уживати на нагороды для молодежи книжочку н. заг. „Квіточка. Дарунокъ для молодежи. Впорядкувань Кость Федьковъ. У Львовѣ 1891. Накладомъ Руского товариства педагогичного“.

— **Въ университетѣ черновецкѣмъ** выбрано ректоромъ на рѣкъ 1891/2 проф. філософіѣ д-ра Пшібрама, а деканами на выдѣлѣ теологичнѣмъ проф. д-ра Опчіюля, на правничѣмъ д-ра Гилета а на філософичнѣмъ д-ра Гильберта.

— **Ректоромъ львовского университета** на рѣкъ слѣдуючій выбранный профессоръ д-ръ Августъ Баласиць.

— **Школа господарства домашнього въ Готенбургѣ** истнує вѣдъ кількохъ лѣтъ. Комітетъ панъ и панѣвъ будучи тои гадки, що много дѣвчатъ, именно зъ родинъ робѣтничихъ, не приуче ся дома раціонального господарства, въ слѣдство чого выйшовши за мужъ, робѣтъ своихъ мужѣвъ недоволеными, збравъ фонды и за 100,000 кронъ (около 70,000 злр.) выставивъ будынокъ на школу господарства домашнього. Удержане школы стоить рѣчно 30,000 кронъ. Около 30 дѣвчатъ перебуває тутъ черезъ кілька мѣсяцѣвъ и учить ся варити, нечи и прати. Стравы зваренъ въ школѣ достають убогъ гѣмназіялыты, печиво продають, а правемъ заосматрують потреби заведенія. Уладжене цѣлон школы єсть дуже раціональне и дѣвчата приучують ся ту порядку и прилагодженія домового, а здорового и поживного харчу; побирають такожъ вѣдповѣдну науку теоретичну.

— **Товариство просвѣты народнои для Австріѣ** низшой вѣдбуло загальный збѣръ въ Санктъ-Пельтенѣ. Товариство се числить до теперь 23 філіѣ и 8550 членѣвъ. По зложеню справозданія ухвалено 1) плекати и розвивати середъ сельского населенія народну музику яко средство виховуюче, стараючись заводити хоры и орхестры та 2) сполучити всѣ товариства просвѣты народнои въ нѣмецкихъ краяхъ австрійской державы въ одно товариство, щобы осилити одноцѣлѣсть въ вихованю народнѣмъ.

— **Новый университетъ** заложене теперь въ Швайцаріѣ въ Лозаннѣ. Такажъ чинѣмъ має Швайцарія на 3 міліоны мешканцѣвъ ажъ 5 университетѣвъ а то: въ Циріху, Женевѣ, Бернѣ, Базилей и Лозаннѣ а крѣмъ того и двѣ академіѣ въ Фрібургу и Нефшато. Всѣхъ студентѣвъ числять швайцарскы университеты 2937, зъ чого на Швайцаріѣ вынає 1589, Россіяны 246, Нѣмцѣвъ 196, Болгары 90, Французѣвъ 35, Туркѣвъ 17 и т. д. Фондаторомъ университету въ Лозаннѣ єсть

Росіянинъ Гавр. Рюминъ, що умираючи 1871 р. въ Женевѣ записавъ на заложену університету 1½ міліона франківъ.

— **Ажъ чотири вистави маємо теперъ у Відні** — а то: найбільша вистава африканська д-ра Ем. Голюба въ Пратерѣ, дальша вистава птиць господарських, вистава диванівъ въ музею австрійськомъ и вистава любителівъ штуки фотографічної. На слѣдуючій рѣкъ уже приготвляють величаву виставу театральну и музичну.

— **Чудний чоловікъ.** Нарраєнъ Мартаидъ Сукатме, такъ называє ся оденъ браминъ индійскій, котрый якъ доносить Frank. Zlg., пописувавъ ся недавно въ Бомбаю передъ учениками вишихъ шкѣлъ своєю памятію та способностію въ рахованю. Чоловікъ сей має вже 67 лѣтъ. Сидячи на столѣ грає зъ однимъ противникомъ у шахи, при чомъ звичайно вигравает, зъ другимъ грає въ карты, третьому поясняє рѣвночасно реченя санскритскі, числить зерна ишениці, котрі четвертий на него кидає, вираховує зъ памяти третій коренъ трицифрового числа, підносить до четвертого степеня двоцифрове число, множить тринадцять цифрове число черезъ дванадцять цифрове и розв'язує зрѣване першого степеня о двохъ незвѣстнихъ. Тыхъ всѣхъ дѣланъ виконує рѣвночасно. Крімъ того може вінъ задачѣ, до котрыхъ инші потребують 5 годивъ, розв'язати въ 5 мінутахъ, та й дуже рѣдко лучаєсь ему зробити яку похибку. Губернаторъ Бомбаю виставивъ ему свѣдоцтво, бо Нарраєнъ Мартаидъ Сукатме хоче въ найближшомъ часѣ відбути подорожъ до Европы и публично пописуватись.

— **Мадарська експедиція до Азії.** Після донесеня Budapesti Hirlap організує гр. Евг. Зічи експедицію, котра въ марці 1892 має вибратись до Азії. Участь въ виправѣ возьме полковникъ Густ. Елекъ и посолъ Стеф. Сенней а крімъ нихъ еще кілька осібъ мадарської аристокрації. Експедиція піде черезъ Чорне море, Кавказъ, Каспійське море, західний Сибіръ до алтайськихъ гѣръ. Міжъ учасниками буде одинъ географъ, одинъ етнографъ та писатель. Цѣлю сєи виправы єсть розслѣдженє Алтаю, колишньої вѣтчини Мадарівъ.

— **Населєне Галичини,** після закінченихъ вже выказівъ сєгорѣчного спису, выносило зъ днямъ 31. грудня 1890 р. 6,607.816 душъ, зъ чого 3,260.433 мужчинъ а 3,347.383 женщинъ. Галичина числила дня 31. грудня 1890 р. 15,407 мѣсте востей, 1,034.440 домівъ, зъ чого 1,013.239 замешкалыхъ, а 21.201 незамешкалыхъ.

Після релігії було 2,997.430 душъ рим. католиківъ, 2,792.449 гр. католиківъ, 1.739 вѣрм. катол., 13 старокатоликівъ, 1.429 православныхъ, 491 вѣрм. неуніятівъ, 36.289 лютеранівъ, 4.990 реформованихъ, 3 братей моравськихъ, 63 англиканівъ, 454 менонітівъ, 5 унітаріївъ, 3 липованъ, 772.213 жидівъ, 6 магометанъ, 123 иновѣрцівъ а 116 безконфесійныхъ. Умѣючихъ читати и писати було: мужчинъ 736.333, женщинъ 502.789, разомъ 1,239.122; умѣючихъ лише читати: мужчинъ 2,316.166, женщинъ 284.146, разомъ 492.080; неумѣючихъ ані читати ані писати: мужчинъ 2,316.166, женщинъ 2,560.048, разомъ 4,876.614.

Після языка товариського уживало языка польского осібъ: 3,516.698; руского 2,832.043, нѣмецкого 227.600; чєско-моравского и словацкого 5.727; румуньского 283; словєньского 208; мадарского 95; италійского 58; сербско-хорватского 4.

Коней мала Галичина дня 31. грудня 1890 року 758.980; худоби рога-тон 2,461.018, мулівъ и ослівъ 1134, кѣвъ 21.200; овець 635.007; свиней 780.337. Уліївъ було 259.908.

— **Компанія війська ражена громомъ.** Вѣ второкъ дня 9. н. ст. червня лютилась въ Берлінѣ и околици велика буря. Підчасъ бурї коло 9 год. зъ рана відбувала одна компанія гренадирівъ гвардійскихъ на болоняхъ, званихъ Hasen- haide виравы. Виравы вже кінчили єд., коли наразъ розлягъ ся страшний гукъ въ воздухъ и грѣмъ ударивъ въ групу жовнірівъ, котрі стояли згромаджені наоколо коня. Кінь, капітанъ стоячій о 10 кроківъ и півъ компанії воївківъ пова- дились на землю. Кільканадцять жовнірівъ и капітанъ прийшли скоро до себе та кинулись до тыхъ, що лежали безъ памяти на землі. Коня убило на мѣсце а зъ жовнірівъ потерявъ найбільше трубачъ Баєрєв. Грѣмъ поцѣпивъ єго въ нїкельгавбу, стоявъ єн, зсунувъ ся по металевомъ обитю до середини шєлома

здеръ внутріше обите его, ударивъ въ чашку жовнѣра, збѣшовъ вѣдтакъ по тѣлѣ а спаливши одѣне, збѣгъ по правѣи позѣ въ землю, при чѣмъ роздеръ еще чобѣтъ и вѣдкинувъ его о 3 кроки. Волосе Баерса по бѣльшой части спалене, плечѣ пораненіи а на цѣломъ тѣлѣ має выналеніи знаки, якъ галузе ялицѣ темно-червонои або синявои краски. Баерса вѣдвезено до шпиталю, та хочѣ и привернули ему штучнымъ способомъ вѣддыхъ, то лѣкарѣ сумнѣвають ся, чи удасть ся имъ удержати его при житію. Такожѣ трубачѣ Бекеръ, котрый державъ коня за поводы, тяжко пораненій, три пишіи, що такожѣ коло коня стояли, вѣднесли лекшіи раны. Всѣ они мають по тѣлѣ знаки а лице Баерса есть цѣлкомъ синяве

— **Край золота.** Рознесла ся вѣсть зъ Китаю, що въ Чавѣ, провинціи Кван-гой, вѣдкрыли недавно величезній поклады золота. Чисте золото добуваєтъ ту лопатами а простѣтъ, де розтягають ся его жилы, обѣймає сотки миль. Часть добутого скарбу перевезено до Гонгконгъ а множество людей вывандрувало заразы въ тамтѣ стороны.

ШКОЛЬНІИ ВѢСТИ.

— **Конкурсъ.** Ц. к. Рада школьна окружна въ Грибовѣ оголущує до ч. 355 дня 18. мая 1891 зъ речинцемъ до 10 линія с. р конкурсъ на слѣдуючій посады:

1) При 1-клас. шк. ет. зъ яз. выкл. польскимъ въ Сторожной и въ Сѣдлскахъ, а при шк. ет. зъ яз. выкл. рускимъ въ Богуши зъ платнею по 300 злр. рѣчно и вѣльнымъ помешканемъ; 2) при школахъ фѣліяльныхъ зъ яз. выкл. польскимъ въ Бялой низшой, Ценявѣ, Городку, Кружаловой высшой, Мыстковѣ, Польной, Сылковой и Вѣльчискахъ — а зъ яз. выкл. рускимъ въ Баници, Берестѣ, Бичаровой и Королевой руской, всюды зъ платнею 250 злр. рѣчно и вѣльнымъ помешканемъ. — При школѣ въ Бѣлой низшой вчислє ся ужитоку зъ половины морга поля, право пасєня худобы на пасовици громадскѣмъ и 4 сяги дровъ, що разомъ выносить 15 злр. — при школѣ въ Городку 3 сяги дровъ въ квотѣ 15 злр., а при школѣ въ Берестѣ ужитоку зъ 2 моргѣвъ и 742 сяжикѣвъ поля, въ квотѣ 70 злр. рѣчно. Запримѣчає ся при томъ, що переважна часть тыхъ посадъ есть дотеперъ необсаджена для браку учительѣвъ и що пожаданіи суть поданія зъ поза округа школьного грибовского. На случай браку компетентѣвъ, котріи бы могли бути стало заименованіи, обсады ц. к. Рада школьна окружна посады учительскіи выше поданіи тымчасово, принимати буде протѣ такожѣ поданія вѣдно уздобненыхъ кандидатѣвъ о провѣзоричній посады.

— **Розпорядженя.** Ц. к. Рада школьна краєва рѣшила на засѣданію зъ дня 8 червня 1891 що до школъ народныхъ: 1) апробувати на класу II. и III. школъ середнихъ V. выданє географіи В. Барановского и I. Дзедзичского; 2) оголосити рескриптъ С. Е. и. Міністра, нормуючій речинєцъ испыту зрѣлости въ семінаріяхъ учительскихъ 4-лѣтнихъ въ мѣстахъ головныхъ въ той способѣ, що рокъ школьный въ тыхъ семінаріяхъ кѣичити ся буде о два тыжидіи скорше якъ доси, а въ тыхъ послѣднихъ двохъ тыжидіяхъ мають ся вѣдбувати испыты зрѣлости. — Тѣ постановы, въ сѣмъ роцѣ будуть переведеніи въ семінаріяхъ женскихъ у Львовѣ и Краковѣ, а въ слѣдуючѣмъ роцѣ такожѣ въ семінаріяхъ мужскихъ тыхъ двохъ мѣстъ; 3) переобразувати вѣдъ дня 1. вересня 1891 школу фѣліяльну въ Будковѣ, новѣту Бѣбрка, не етатову; 4) зъорганизувати вѣдъ 1. вересня 1893 въ Вежбановой новѣту Величка, школу етатову; 5) заименовати М. Каламаря учителемъ школы фѣл. въ Футомѣ; Марію Новацку учителькою школы ет. въ Угрынковцахъ; Ивана Соколевского сталымъ упр. учителемъ и Александра Чапраньского сталымъ учителемъ 4-кл. школы народной въ Долині; 6) переслати Выдѣлову Краевому опінію свою въ справѣ змѣны арт. 8, арт. 11. бук. в) и арт. 13. уступу третого закона зъ дня 1. сѣчня 1889.

Чому правдиві

якорні коробки зъ камбичиками до будовы

такъ улюблені? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучаюче занятє, и що они зѣ взгляду на тревалѣсть суть найдешевшою забавкою. Бо водтакъ и родичамъ подають они приємну розрывку справдѣ прегарними видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартѣстныхъ пѣдроблень, сей най водкине кожду коробку безъ нашої фѣрмы и марки фабричної „червоный якорь“ яко фалшиву. Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

НАУКА РАХУНКѢВЪ

въ школѣ народній.

ПѢДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Інституту Становнигѣського.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

для молодѣжи, мѣщанъ и селянъ,
пѢдъ редакцією Ом. Поповича

выходить вже 7. рѢкъ въ Чернівцяхъ мѣсячними книжочками
и коштує на рѢкъ (12 книжочокъ)

тѢлько одинъ злр.

Поодинокі книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса :

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернівцяхъ, улица Петровича ч. 4.

„Товариство Просвѣта“

и

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

при зближаючихъ ся испытанъ въ школахъ народныхъ подають до вѣдомости Свѣтъ Радъ школьныхъ. Впов. священникѣвъ, катихитѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки наклады товариствъ, призволенъ кр. Радою школьною на преміи для ученикѣвъ, красно упраленъ въ позолоченнымъ берегамъ, можна купити въ канцеляріи товариства при улиці Вѣрменській ч. 27. по слѣдующей цѣнѣ:

Добре роби добре буде . . . 17 кр.	Вспоминъ Франкинъ . . . 16 „
Росказы про силы природы . 20 „	На досвѣтѣхъ . . . 22 „
Оповіданіа о житіи св. Богосл. . 20 „	Читъ люде живы . . . 20 „
Повѣстки для дѣтей . . . 27 „	Житіе св. великомуч. и муч. . 20 „
Сестра . . . 15 „	Дрѣвн. птица господарска и велик. грошъ . . . 20 „
Байки . . . 22 „	Вѣдкриты Америка . . . 22 „
У пропастъ дорогахъ ховска . 28 „	Звѣрята шядны и пожиточны 42 „
Зори . . . 22 „	Молитвенникъ народный иъ анычійной оправѣ . . 20 „
Исторія Руси ч. I. . . 25 „	а) хребетъ вымотанный и золоченый хрестъ въ передѣ 25 „
Исторія Руси ч. II. . . 23 „	б) цѣла оправѣ позолотана, береги золочены и золоченый хрестъ въ передѣ 35 „
Исторія Руси ч. III. . . 28 „	Перекотиполо . . . 18 „
Паша душа иъ господарствѣхъ . 35 „	Житіе св. Кирила и Методія . 22 „
Лѣтъ и копопѣтъ . . . 24 „	
Рогата худоба . . . 45 „	
Пасѣва . . . 24 „	
Де що про здоровѣ . . . 20 „	
Про живоцѣты и лѣсы . . . 20 „	

Выдана „Руского Товариства педагогичного“:

Образковой выдана:

Зѣриница	10 кр.
Гостиница	10 „
Забавы	10 „
Менажерія	10 „
Робинсонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикі звѣрята	35 „
Для забавы	48 „
Киточка	20 „
Виночокъ	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправы 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Руское	40 „
Учитель на р. 1890.	2 зр.

Всякі замовленія высылать ся скоро и точно.

Въ друкарни І. Мілера въ Тернополи вийшовъ въ польськомъ языкѣ розкладъ матеріялу науки для 1. класу для школъ однокласовыхъ. Сей розкладъ порѣшненъ на конференціи учительской въ Тернополи дня 31. січня с. р. Одинъ примѣрникъ коштуе 6 кр. в. а.

Выдае „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію водновѣда Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка, покъ заридомъ К. Беднарского.

Предплата:

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рікъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВАРИЩЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО.

Редакция

и

Администрація
ул. ворменська
ч. 27.

Неопечатані ре-
клами не без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Коротка исторія педагогії.

(Після нѣмецкаго.)

Школы вѣковъ среднихъ и ихъ представители.

Кароля Великого творчій засвѣтъ выдавъ для школы и образования около р. 1000 по Хр. найкрасшій оwoтъ. У всѣхъ столицахъ епископскихъ, майже при всѣхъ монастиряхъ, основувано школы для молодежи. Навѣтъ поодинокіи парохіѣ брали ся за научане и вихованіе молодежи. Великимъ небезпеченствомъ для школьництва було дѣйстно те, що поодинокіи монастирѣ до того змагали, щобъ ся усунути зъ підъ строгаго надзору своихъ епископівъ та що крилошане деякихъ епископствъ не хотѣли спільно мешкати и тымъ способомъ спільною працею причиняти ся до загальнаго розвою науки. Зъ другого боку приглянувшись тогдѣшнимъ відношеннямъ бачимо, що всѣ станы підносять ся черезъ торговлю и промыслъ, и що зъ добробытомъ и свободнѣйшимъ розвиткомъ настала такожъ и потреба школъ. Зъ початку вчили лишъ духовніи въ повставшихъ вѣдѣхъ школахъ мѣськихъ, котріи властиво до нѣякого монастиря або епископства не були назначеніи або по крайній мѣрѣ наукою занимались особы, що хотѣли посвятити ся станову духовному. Звычайно Францискане и Домінікане занимали ся научанемъ народу и молодежи. Передовсімъ Францискане переходили зъ одного мѣсяця на друге яко мандруючій учитель, збирали навкруги себе дѣтій та учили ихъ правдѣ вѣры а при тѣмъ вѣдай и читаня та писаня.

Въ згаданныхъ школахъ мѣськихъ духовній учитель прибирали собі до помочи частѣйше такожъ свѣтскихъ помѣчниківъ, котріи по большій части вчили лишъ читаня, рѣдше початківъ писаня, були зовсімъ зависиміи вѣдѣхъ своего принцинала, котрый собі полишавъ науку релігій. Розвѣтъ цехівъ по мѣстахъ викликавъ вѣдѣхъ дивне явище мѣжъ учителями, духъ сполученя въ товариства, духъ цеховой опанувавъ такожъ и станъ учительскій, передовсімъ по большихъ мѣстахъ. Въ такихъ товариствахъ выбирано ректора, магістра або старшого учителя, котрый мавъ обовязокъ учати старшихъ учениківъ, передовсімъ языка латиньскаго а заразомъ могъ собі після своей волѣ и переконаня и на свою одвѣчальность наймати прочихъ помѣчни-

кôвъ. Станъ учительскій творивъ проте незабаромъ товариство, котрого поодинокі члени навкруги подорожували наче хлопцѣ ремѣсничі, разъ ту, разъ тамъ, у якогось ректора вынаймали ся и въ такихъ мандрôвкахъ учили ся такожъ потрохи и брусоватости. Ті подорожні або мандруючі учителѣ, мѣжъ ними приналежали деякі и до стану духовного, множили ся такъ, що стались зъ часомъ справдешною пошестію краю. Рѣдко коли сидѣли довго на одиôмъ мѣсци, ишли вôдъ монастиря до монастиря, вôдъ мѣста до мѣста, обманювали забобонный сѣльскій нарôдъ всѣлякими штуками и улудами, и лишали ся найдовше тамъ, де було найменше роботи и найбільше грошей. Хлопцѣ, котрымъ подобалося таке мандрôвниче житє, що хотѣли набути деякихъ вѣдомостей, або научити ся и посвятити ся станову учительскому, прилучали ся до одного старшого ученика, щобъ у него учити ся, та щобъ тойже завѣвъ ихъ до якої школи. Они мандрували пôдъ проводомъ сего старшого товариша вôдъ школи до школи, але мусѣли зате всякого рода можливі послуги робити, для него навѣтъ жебрати и красти. Ті бѣдні хлопцѣ мали технічну назву стрѣльцѣвъ; ихъ старшій товаришъ учитель, проводникъ и мучитель звавъ ся бахантомъ. Бôльшій мѣста такихъ бахантôвъ вразъ зъ ихъ стрѣльцями радо до себе принимали, позаякъ въ ихъ приходѣ бачили далеко вже розширену славу своихъ шкôлъ, и засновували нарочно для нихъ гостиници. Справдѣ лучалося такожъ, що баханты и стрѣльцѣ нечемно и зухвало заховувались, треба було проте доконче предириняти супроти нихъ стрôгій мѣры. Около р. 1520 казавъ бурмістръ Магдебурга ворухливыхъ и зухвалыхъ бахантôвъ найперше мѣскимъ слугамъ добре оббити а вôдтакъ за браму вигнати. Се ледарске бахантство, противъ котрого и церкôвъ выступила, скôнчилося ажъ зъ шѣстнадцатымъ вѣкомъ. Найяснѣйше описавъ постоунованє бахантства знаменитый педагогъ Тома Плятеръ (ур. 1499), котрый самъ на собѣ муки тогожъ мусѣвъ досвѣдчати.

У всѣхъ тыхъ школахъ була латина головнымъ предметомъ, наколи мали уходити за высшій заведеня и приготавливати до духовного стану. Бєли ся дальше ишло въ науцѣ, тогдѣ учили такожъ вымовы, всесвѣтньої мудрости и высшихъ рахункôвъ, але нѣгде не бракувало музики (исальмôвъ, хоралу, респонзоріѣвъ) зô взгляду на церковне богослуженє. Въ низшихъ школахъ обмежали ся на читаню и писаню (школы писаня) и на загальнѣйшôмъ знаню найважнѣйшихъ наукъ вѣры и обычайвъ. Шкôльна карибѣсть була остра и стрôга, комнаты шкôльний по бôльшой части лхї, лишъ въ монастиряхъ та въ школахъ по єпископскихъ столицахъ можна було найти льокатѣ шкôльний зъ вôдновѣднымъ свѣтломъ. Пôсть, запиране и рôка, були средствами дисциплінарными, зъ котрыхъ часто въ дуже стрôгий способѣ роблено ужитокъ. Выхованє лишалося майже зовсѣмъ по заду въ звичайныхъ школахъ мѣскихъ; лишъ въ монастирєскихъ и єпископскихъ школахъ находило оно еще вôдновѣдне уважленє. Тутъ задержали свôй сильний впливъ призывчаюванє и примѣръ. Славный, Венедиктинани вихованный св. Анзельмъ (ур. 1033), перестерѣгавъ впрôчъбѣ настоятели монастиря передъ надто стрôгимъ обходженємъ ся зъ учениками, коли каже: „Бєли дѣйстно иде о образованє молодежи, то мусите робити якъ артистъ, котрый свôй образъ выконує зъ золотомъ и срѣбною бляхи не самымъ тôлько сильнымъ ударомъ, але такожъ вжежъ то зъ легка притискаючи, молоткомъ приковуючи, вжежъ то легонько пригладжуючи и вырабляючи“. Були впрôчъбѣ въ наибôльшой части шкôлъ, передовсѣмъ монастирєскихъ и єпископскихъ промѣ

звичайних з римських шкіль перенятых фєрїй також днї забавы. Въ тї днї молодї люде бїгали до меты, бороли ся, кидали камїнемъ узброєнї и т. н. Такожъ поодинокї шкільнї торжєства, котрї часто сполучєнї були з театральными представлєнями, именно торжєство григорїанське (12. марта) и хоральнї сїввѣ бѣльшихъ ученикѣвъ за грошѣ и дарунки, складаючи ся зъ яєць и обарѣнкѣвъ, вводили рѣзномєрностѣ въ житѣ школярєскє, щѣ дуже часто такъ монотоннє було.

Коли въ серединѣ дванацятого вѣку почали унападати школы монашєвскї и єпископскї, коли згаданї школы мѣскї утерїли черезъ баханство и не приносили вѣдѣвнїхъ овочѣвъ, наставъ сильнїйшїй рухъ науковий въ Италїи та спонукавъ суспѣльностѣ до засновуваня такъ званихъ высшихъ шкѣль або унїверситетѣвъ. Першїй такїй унїверситетъ, котрый опѣсля дѣйшовъ до великої славы, бувъ въ Салєрнѣ, вѣдтакъ пѣшла за нимъ Болонїя. Такъ само великого значєня набравъ Парижъ. И Нѣмєчина не лишилась по заду. Вже 1348 засновано унїверситетъ въ Празѣ. За нею пѣшли Вѣдєнь 1366, Гайдельбергъ 1386, Кольонїя 1388, Єрфуртъ 1392 и Моґунцїя 1477. — Тї заведеня науковї, котрї часто уважати треба за розширенє вже истнующихъ шкѣль, уряджєно въ способѣ стоваришєнь. Побираючи науки въ тыхъ высшихъ школахъ дѣлили ся часто пѣсля нацїй и мешкали разомъ пѣдъ дозоромъ и проводомъ маїстра, котрый на те бачивъ, щѣбъ ученики пильно ходили на выклады и диспутациѣ. Такї диспутациѣ становили головну вираву и розтягали ся по найбѣльшѣй частї на науковї предмети, щѣ входили въ обсягъ правничихъ студїй та теологїй. Въ окремихъ вѣдѣлахъ або факультетахъ учили ся теологїй, правъ, фїлософїй и медицины а при тѣмъ еще и свободныхъ наукъ. Учителями по бѣльшѣй частї були еще свѣщенїки. Мѣжъ немногими мужами, котрї въ тѣмъ часѣ вихованѣмъ и наукою ся занимали и о тѣмъ окремї письма полишали, треба найперше згадати за Вїнкентїя зъ Бове (Beauvais). Вѣмъ приналежавъ до чина Домїніканѣвъ и живъ въ серединѣ 13. вѣку, здаєсь, що учивъ ся въ Бургундї и опѣсля вступивъ въ монашєрь въ Бове, щѣ лежить на пѣвнѣчѣ вѣдѣ Парижа. Людвикъ IX, свѣтїй, покликавъ сєго ученого мужа на свѣй двѣрь. Ту Вїнкентїй кромѣ уряду читця корѣвського мавъ надзѣрь надъ вихованѣмъ корѣвськихъ дѣтїй. Свое въ латиньскѣй бесѣдѣ зладжєнє письмо: „Про вихованє корѣвськихъ дѣтїй“, написавъ здаєсь спонуканий корѣвскою Маргаритою. Се письмо складаючи ся зъ 51 главъ свѣдчить о великѣй очитаностї автора и подає намъ богато знаменитыхъ вказѣвокъ въ вихованю и научаню. Такъ пояснює вѣмъ и. пр. послухъ яко головну чесноту и дєфїнїює єѣ яко побожнє зѣ взгляду дѣтїнного запиранє ся и добровѣльнє зрєченє ся власной волѣ. Послухъ єсть дуже важною прикмєтою чоловѣка. Не тѣлько першїй люде, щѣ дали початокъ цѣлѣй нашѣй суспѣльностї, но и сєй другїй чоловѣкъ Христосъ, голова вѣсѣхъ вѣрныхъ, приневолєнї були вытримати пробу послуху. Такожъ и Авраамъ мусѣвъ перейти пробу послуху. Послухъ робить насъ братами Христовыми, новздержує самолюбїстѣ, дає внутрїшнїй и вишнїй миръ, приготовляє до роздумованя надъ небєсними справами и веде до вѣчного житя. Треба слухати радо, весело, скоро, смирно и вытревало. — Пѣсля Вїнкентїя двѣ рѣчи становлять вихованє, именно: вѣдзвычайнє вѣдѣ злого и заправляванє до доброго, обоє належать до карнѣсти. Средствами караня суть: догана, погроза и вѣбницї тѣлесна кара. Однакъ при уживаню каръ треба уважати индївїдуальностѣ.

Поббчъ строгости поручає ся такожъ мудру умѣренбсть. За велика строгбсть розсерджує або робить трусливымъ. Почувъ чести треба щадити и проте лишъ тогдѣ публично карати, коли наступила публично провинна. Хоть карибсть єсть остра, въ старости почувемо єи спасений наслѣдства и уживаємо єи ово-чѣвъ зъ приятистю. — Цѣкавою єсть глава, де єя говорити про писана, „Освѣченый мушина,“ каже вбнъ, „буде мусѣвъ придбати собѣ бѣглости въ бесѣдѣ и писаню. Ажъ писанемъ маємо собѣ добре присвоити прочитане. Найперше пиши про матерію, котру другі подали, вбд-такъ те, щб самъ выдумаєшь“.

Иванъ Герзонъ, канцлѣрь унѣверситету париского, ур. 1363, ум. 1423, писавъ розвѣдку про веденє малыхъ до Христа (De trahendis parvulis ad Christum). Вбнъ вказує на дороги, щб ведуть до Христа. Проповѣдниця, напминанє въ чотыри очы, школа, сповѣдѣ єуть тыми средствами. Иною того часу достопамятною личностію, котра намъ лишила на письмѣ свои погляды о вихованю и научаню, єсть Мафєй Вєгій, ур. 1407 въ Лбоді, ум. мѣжъ 1457 а 1459. Коли сєй мужъ всѣлякои судьбы въ своѣмъ житю зазнавъ, покликавъ го папа Евгенъ IV. до Риму и повѣривъ єму справованє рбзныхъ урядбвъ. Єго письмо педагогичне въ латинськомъ язмѣцѣ написанє має заголовокъ: Про вихованє дѣтій та ихъ чистѣй обычаѣ. Се твбръ складає зъ шести книгъ, въ трєхъ першихъ книгахъ говорить єя про обовязки родитєлѣвъ, про научанє дѣтій та про вихованє и научанє молодѣвъ и дѣвицъ.

Мафєй въ своѣмъ письмѣ, такъ само якъ Вѣнцентій зъ Бове, має головни на оцѣ вихованє высшихъ станбвъ. Вбнъ єсть однимъ зъ першихъ педагогбвъ, котрі пбдносять значенє и великій впливъ мѣтерій на вихованє. Найббльшу увагу звертає вбнъ на вихованє найменшихъ дѣтій. Вбдѣ крику, котрый здоровлю служити, не треба дѣтій повздержувати. Въ першихъ пяти рокахъ житя не треба на дѣти нѣякихъ роббтъ накладати, радше давати имъ забавляти єя приличными играми. Треба зъ дѣтьми говорити чисто и виразно, не давати имъ цєстеливыхъ именъ. Взагалѣ при даваню именъ треба бути осторожнимъ, позаякъ гарнє, приличнє имя дає значенє и повагу а єсли походить вбдѣ людей благородныхъ, знаменитыхъ, побуджує до наслѣдованя. Зъ натѣскомъ выступає Вєгій протѣвъ погляду, щб виховати можна тблько карами тѣлесными. Вбнъ сильно перестєрѣгає передъ гнѣвомъ и пристрастію въ караню. Вбнъ знає добре, щб многі вѣрять въ те, щб хлбнца треба тѣлесно укарати, при чбмъ покликають єя на поганьськихъ писатєлѣвъ якъ и на свѣтє письмо (Екл. 30, 1).

Вбнъ вказує на новий завѣтъ и на слова св. апостола Павла: Вы батьки не приводѣть вашѣ дѣти до неохоты, щбб єя не стали малодушными (Кол. 3, 21). Знанє индивидуальности єсть для нашихъ педагогбвъ головнымъ условіємъ, щбб успѣвала справа научаня. Задля того звертає (гл. 18.) передовѣємъ увагу на чотыри темпераменты, котрі прирбвнує пбєдѣ тогдѣшнього погляду зъ чотырма елементами, а вказує на те, щб зъ сєю рбзницею стоить въ звязи такожъ правдивє примѣненє похвалы и доганы. Вєгій пбдносить такожъ (якъ перше Квѣнтїліанъ), щб и для початкбвъ науки потреба доконче способныхъ учитєлѣвъ, позаякъ лишъ такі можуть приступно и ясно научати и дати певну основу въ науцѣ. За найлучшу методу узнає вымаганє вбдѣ хлбнца самостбйной виравы. Треба задля того настойчиво вымагати вбдѣ хлбнца письменного виравеня

гадокъ або переповѣданя стиховъ добрыхъ поетовъ въ змѣненій формѣ. — Кѣнчить своє цѣкаве писмо вѣзванѣмъ до молодежи: „Часъ єсть великою рѣкою, товаришемъ смерти, неустающимъ умираемъ. Лишь одно опирає ся часови, с. в. честнота; лишь наука одна має високу цѣну. Нехай молодцѣ працюють доки въ нихъ кровь плыве. Нехай дбають про свою будучиість та вбогачають ся такими вѣдомостями, що наповняють ихъ молодіість розкошію а старіість потѣхою. Нехай собѣ сильно вбють въ память и возьмуть до серця, що часъ єсть дорогимъ выдаткомъ и що намъ не вѣльно допустити, щобъ часъ минавъ безъ хѣсна. Въ нашомъ житію лишь часъ тѣлько нашою одинокою власністю можемо назвати.

Доси говорилисьмо тѣлько о учителяхъ и вихователяхъ, треба теперъ еще сказати и про жѣночій рѣдъ тогдѣшнього часу, що въ научанію и вихованію бравъ участь. Передовѣмъ були монахинѣ Вѣнедиктиньскаго чина, котрыхъ монастырѣ визначували ся яко розсадники жѣночого образования. Передъ всѣма въ тѣмъ напрямѣ працювавъ монастырѣ въ Бішофсгаймѣ въ Франконіи. Далеко и широко вєлавивъ ся сей монастырѣ пѣдъ управою побожной и ученою игуменѣ Лєобы. Навѣть и хлопцѣ побирали часто въ такихъ жєньскихъ монастыряхъ свою першу науку такъ що тѣ институты въ певній мѣрѣ зъображали першій школы элементарній и становили перехѣдъ вѣдъ домашнього до публичного вихованія. Якъ дѣчки Кароля Великого учили ся латиньскаго языка, такъ такожъ ще передъ симъ монархомъ въ жєньскихъ монастыряхъ полуднево-заходньої Нѣмєчнины учили ся ученицѣ нильно сего языка. Жєньскій монастырѣ въ Гандерсгаймѣ богато причинивъ ся до знанія кляєичныхъ языковъ въ старѣй Саксоніи. Зъ того монастыря вийшла перша нѣмєцка поетка Розвѣтъ або Розвѣта (померла 968), котра написала свои драмы и поємы въ латиньскѣй мовѣ. Въ многихъ жєньскихъ монастыряхъ вєладали на монахинѣ обовязокъ розновсюдиновати поучаючій письма черезъ переписованє, а черевъ те причиняти ся до розширюванія релігійного образования. Въ початку 13. вѣку находимо такожъ учительки, що часто були властивыми учителями въ початковихъ школахъ по селахъ и ту учили часто разомъ хлопцѣвъ и дѣвчатъ.

Великій заслуги поклали и загально вєлавили ся на поли школьництва и вихованія при кѣнци середнихъ вѣковъ въ Нїдерляндахъ Гєртъ Гротє и єго приверженцѣ, званій вѣдъ почитуванія письмъ св. Єроніма такожъ Єроніміянами. Гєртъ Гротє, ур. въ Девентерѣ 1340, учивъ ся въ Парижи, прийшовъ зъ вѣдси до Кольоніѣ а вѣдтакъ до Аквієтану, де дѣставши парохію зъ великими доходами вѣвъ зъ початку досить розкошное житє. Однакъ пѣсля переказу якійсь незнакомый мужъ перестерѣвъ го и попровадивъ го на иншій дороги приєднавши го для працѣ наукової. Гєртъ пѣзнавъ похибки и браки тогдѣшнихъ упадаючихъ школъ и монастырѣвъ и постановивъ реформу тыхже. Въ тѣй цѣли сполучивъ ся зъ мужомъ одної думки Флєоренцомъ Рєдвїномъ, крилошаниномъ въ Утрехтѣ и засновавъ въ Девентерѣ заведєнє призначєне для вихованія молодежи. Члєны того заведєня задля сѣбѣльного мешканія звались такожъ братьями сѣбѣльного житія. Велике число знаменитыхъ мужѣвъ приступило до того важно дѣла, такъ и. пр. славно свѣтлый Тома зъ Кємнієвъ (ур. 1380). До заведєня принимали духовныхъ и свѣтскихъ, хлопцѣвъ, молодцѣвъ и мужѣвъ, навѣть ремѣсникѣвъ. Всѣ уживали сѣбѣльного майна, носили однаку прѣсту одѣжъ

и проводили день такъ якъ Патагорейцѣ и Венедиктини на рѣзнодорожнѣхъ работѣхъ займаючи ся справою вихованя та молитвою.

Духовнѣ члени працювали для себе и бѣдныхъ, робили студіѣ не для самого тѣлько знаня, лишѣ щобъ научити ся покоры и мудрости. Въ работѣхъ науковѣхъ посвячувано часъ особливо св. письму, отцямъ церкви и лучшимъ писателямъ поганьскимъ. Головною ихъ роботою було вѣдписованѣ пожиточныхъ книгъ, а ихъ заведенѣ розповсюджило тою дорогою багато вѣдписѣвъ святаго письма, письма св. Ероніма та поодинокихъ поганьскихъ класикѣвъ. При научаню змагали до того, щобъ науку зъ житємъ сполучити, и на основѣ християнскѣхъ житѣлючовѣкѣхъ ублагороднити працю. Проте поважано въ тѣмъ заведеню рѣдну бесѣду, пѣкловано ся нею а не погорджувано нею, якъ те тогдѣ по бѣльшой части робило ся майже всюды, бо всюды инде лишѣ латинскѣхъ языкъ мавъ значенѣ а мову рѣдну звали варварскою.

(Дальше буде).

Вплывъ природы на човѣка.

[Зъ дѣла Генрика Том. Бувагого].

Часто повтаряемо: на вихованѣ човѣка впливають родитѣ, товариство, духъ часу и природа. На теперѣ обговорю, якъ природа впливала на човѣка, а зъ сего можна буде на подставѣ аналогіѣхъ заключити, якъ великій ѣи впливъ днесѣ.

Природа впливає на човѣка головно черезъ подсеонѣ, землю яко поверхню управну, кормъ и загальнѣ свои появы. Подѣ чотыри повнѣшнѣхъ згаданѣхъ дадутъ ся всѣ иншѣ впливы подтягнути. Зъ тыхъ три першѣхъ т. ѣ. подсеонѣ, земля и кормъ суть вѣдъ себе зависимѣ, тожѣ и значенѣ ихъ для човѣка розсматрювати буду разомъ. Загальнѣ появы фѣзичнѣхъ, якими суть: зъявища метеорологичнѣхъ, горы, рѣки, землетрясеня впливають на фантазію и способъ мысленя, впливъ той розважати му вѣдтакъ.

Все, що збѣльшає силы човѣка душевнѣхъ чи тѣлеснѣхъ, посередю чи безпосередю, зовемо поступомъ або цивѣлізацією. На поступъ впливало первѣстно само и тѣлько само богатство; — и теперѣ оно впливає на цивѣлізацію хотѣхъ вже не выключно. Племена варварскѣхъ, що весь свой часъ мусѣть посвятити на придбанѣ собѣ потребъ фѣзичныхъ, не поступѣть и кроку на передѣ; они не стануть народомъ цивѣлізованнымъ. Но коли щедрѣсть природы або запопадливѣсть поодинокихъ людей улєкшить одержуванѣ припасѣвъ до житѣхъ потрѣбныхъ, такъ що люде не спотребують всего, що придбають, — въ тѣмъ разѣ позбѣтає якась рѣшта, котра зъ часомъ утворить капіталъ.

Найважнѣйшимъ обьявомъ впливу подсеоня, землѣ и корму на човѣка єсть громадженѣ богатства, котре не конечно мусѣть складати ся зъ грошей и дороговѣнностей. Въ старинѣ мусѣли люде перше нагромадити богатства, а потому доперва могли декотрѣхъ, користуючи ся тѣми засобами, вѣддавати ся безъ нерешкоды умѣстности. Громадженѣ богатства єсть въ первѣстномъ станѣ сусѣбности першимъ крокомъ поступу, бо безъ маєтку

немає вільного часу, а без вільного часу нема умовності. Якщо який народ те, що випроваджує, то й з'являється, то не повстане там жадна надвышка, не буде засобів на удержання людей вдатих праці умовностей. Без багатства не буде ні часу ні замиловання до громадження тих вдатостей, від котрих зависить цивілізація.

Громадження багатства зависить: 1) від щедрости 2) від витревалости і порядку самих людей.

В гарячому підсонні придбати багатства, або що на одне виходить заспокоїти свої потреби, се рідше легка і не забираючи багато часу. Щедра природа дає там всего подостатком, треба лиш руку простягнути, а зерно кишене в землю приносити плід сторичею. По заспокоєнню своїх потреб зоставало народам країв гарячих багато вільного часу, а що як виділимо тільки при вільному часі поступ можливий, тому у тих народів вже в давніх часах зацвила цивілізація. По цивілізації сю не викликав чоловік, її викликала сама природа, тому вона не була тривалою; бо коли інші права природи взяли верх над тамтою суспільністю, то їх поступ під напором змінених обставин не устояв ся, но упав.

О много пізніше зустрічаємо поступ у народів стріф умовних; там виками мусив чоловік бороти ся з неплодовитою землею і дикими звірями, заким потрапив витревалостею і ощадностею зобрати засоби, котрі бы вистарчили і для тих, що сами працею фізичною не занимали ся. Поступ сих народів залежав не від вищої природи, але від збільшуваних ся сил внутрішніх сих народів. Внутрішньою силою треба було здобувати що раз більші засоби. — Поступ народів стріф умовних залежав від їх внутрішніх сил, а що до втворення такої сили треба довгого часу, наступив отже пізніше, але був і триваліший, бо тут старав ся все чоловік природу своїми цитовими силами поконувати, а її дари в свою користь обернути.

Початки цивілізації Індій, Хинь, Мезопотамії, Єгипту, Мексику і Перу треба вдиести що найменше о 2000 лт перед рзд. Христовим. В згаданих краях розвинула ся так давно цивілізація, бо легко там було заспокоїти свої фізичні потреби і був вільний час вдатив ся умовностям. Головним кормом тих країв були овочі і плоди зернисті, — і так в Індії рис, котрого одне зерно приносило до 100 зерен, — в Єгипті пальма дактильова, котрої овоч їдять не тільки люде, але також пси, коні і верблюди, а 400 дерев вистарчить до прокормлення цілої родини через цілий рік. В Мексику і Перу була кукуруза, бульба і банани щоденним кормом, а не завадить згадати, що одне зерно кукурузи родить там до 300 зерен, а коли морг засіяний пшеницею виживить 2 людей, то морг засаджений бананами прокормить 50 людей.

При первістності творенню багатства ділило ся оно межі дві класи, межі працюючих і підприємців. Перша класа єсть численіша і вона втворює засоби, котрими користують ся вдаті обидві; — друга класа єсть збідніша, вона править і неначе господарє силою робітників.

Платня робітника єсть ціною его праці і мусить змінити ся так само як ціна всіх предметів, може бути вищою або низшою відносно до продажі і пошугу. Если сума заробків зстане в якомь краю незмінною, а число робітників збільшити ся, то зовсім природно, що

заробокъ поодинокихъ заробѣнникѣвъ уменьшитись мусить, бо чимъ та сама сума має подѣлится ся межи бѣльше особѣвъ, то кождѣй зъ нихъ припаде тымъ менша часть. Зъ того видно, що платня робѣтника и залюднене зависять взаимно вѣдъ себе. Въ перелюдненыхъ краяхъ оказуесть (увзглядивши и инши обставины) знижка платнѣ, противножь въ краяхъ о скупо́мъ населеню заробокъ пѣдвысшаесть.

Не поможуть робѣтникамъ и не усунуть постоянно ихъ недолѣ безробѣтнѣ и стрейки; — бо або предпримецъ дастъ имъ тѣлько малѣ пѣльги, або коли буде змушений признати робѣтникамъ значий користи, то самъ стратить (збанкрутуе). Такъ представляесть некуча въ теперѣшнихъ часахъ справа заробку. Залюднене якогось краю залежало первѣстно вѣдъ обильного корму, — въ краяхъ горячихъ наступило перелюднене, знижка заробку а въ слѣдъ за тымъ убожество, темнота и неволя робѣтникѣвъ. А що богатство по розумѣ есть першимъ условемъ власти, то тамъ масть касты держали всю власть и опывали въ достаткахъ, наколи низшѣ версты жили въ ненастанной тяжкой працы и неволи. Богатѣ мали ажъ надто нево́льникѣвъ, тожь не диво, що фараоны вносятъ въ Египтъ пирамиды*) и колюсы Рамзеса, владѣтель Индіѣ кажутъ выковувати въ скалахъ нагоды, а въ Америцѣ ставлять величезныя палаты и вѣтварѣ.

Вѣдмѣннымъ шляхомъ поступала цивѣлизація въ Европѣ. Вѣдмѣнныя причины вытворили и вѣдмѣнныя наслѣдки. Тутъ и богатство роздѣлили ся рѣвногѣрнѣйше.

До теперъ обговоривъ я впливъ природы на громаджене и подѣлъ богатства, то були матеріальныя потребности чловека; появы природы впливають на громаджене и подѣлъ выобразѣнѣ, то суть его духовныя потребности.

Зъявища природы вытворяють въ народѣ певный, окремый способъ мысленя, надають они ве́мъ его духа обивамъ якъ: религія, штукамъ и літературѣ особны и тѣлько тому народови властивыя свойства. Иншими словами и порѣвнанями буде старавъ ся представити своѣ бѣль або свою радѣсть мешканецъ Африки, а зовсѣмъ вѣдмѣнными мешканецъ пѣвнѣчной Европы.

(Конецъ буде.)

Лектура для молодѣжи.

III.

[Дзѣнокъ, письмо иллюстровае для дѣтей и молодѣжи. Рѣчникъ першій].

(Конецъ.)

Цѣла штука методичного переводженя науковыхъ предметѣвъ лежить въ томъ, чтобы еѣ мѣцнымъ и трѣвкимъ враженемъ вкоренити въ памяти особы, о котру намъ ходитъ. Розумѣесть, що образы ясны, выразны, певны — найдовше лишають ся въ памяти; а чтобы образъ предмету бувъ такимъ, вѣль мусить

*) Пѣсля знатокѣвъ мало при будовѣ одной пирамиды працювати 360.000 людей черезъ 20 лѣтъ.

заинтересувати чоловіка, и викликати надъ предметомъ само дѣлю застанову ученика чи учениць або читателя. Безъ сего предметъ хибляе своєю цѣлю, а хибляе найбільше тогдѣ, сли предметъ подає ся безъ найменшого порядку, попутаний, неясный, або такій містифікацій, якъ у повѣстцѣ д. Д. Ленкого, або (хто цѣкавый заглянути въ Дзвінокъ, ст. 156 и 167) ще яркійшій примѣръ въ т. зв. „поезіяхъ“ Данила Млаки, де умираючий зъ голоду козакъ „втравъ присюды“, побачивши хатчину, або наївшись окрушинъ зъ хлѣба, ставъ квокати, руками збивати и кукурѣкати безъ мѣры. Прийшла стара баба зъ лѣса, „прошентала щось“ и „чудо“ прогнала. Ну, справдѣ чудна чудасія поетичной вдачѣ писателя! Здыбавъ Богъ чоловіка зъ рѣщемъ въ недѣлю, та на тоту памятку всадивъ єго зъ тымъ рѣщемъ у мѣсяць, щобы тамъ стоявъ собі й до нынѣ. На підставѣ релігійной правды можемо впевнити пов. автора, що такого чуда св. писмо зовсѣмъ не має, а зъ наукового погляду на рѣчь се бувъ бы можливый абсурдъ на часы doby перед-историчной. Нашимъ дѣтямъ потрібно правды, а сли оглядаємо ся на ихъ вѣкъ, то лишъ збѣ взгляду на зверхну форму, а не на змістѣ. Се нехай тямлять поеты и плекателѣ духового, умыслового розвитку грядучихъ поколѣнь. Сли хто має добру а не примушену волю и вроджену здѣлнѣсть писати байки, нехай бере примѣръ зъ людей; ажъ и Леонідъ Глѣбовъ пише байки для дѣтей; та єго байки можуть зъ великимъ хѣсномъ прочитати и тѣ, що хотять навчати моральности неопосованѣ ще „моральными“ ихъ байками молоденькій умы. Тутъ чей жадній взгляды нѣ естетичный, нѣ дидактичный, нѣ педагогічний анѣ навѣть моральний не промовляли за тымъ, щобы въ той способѣ поясняти темній пята на мѣсяці. Противно: таке пояснюванѣ, чи радше умысне затемнюванѣ правды є прямо моральнымъ грѣхомъ. Припустѣмъ, що трошка розумійшій хлопчина або дѣвчина прочитає се, осмѣхне ся зъ несмачного дотепу и скаже: То неправда; тѣ пята зъ того а зъ того! (Сего учать вже въ галицкихъ народныхъ школахъ, що се за плямы).

Хто мавъ коли яке дѣло зъ дѣтьми, хто слѣдить молодѣжь взагалѣ, той певно пересвѣдчивъ ся, що нѣхто такъ не жадный знати причинъ якогось факту, якъ дѣти, нѣхто не є такъ скорый ставити собі припущеня причины якогось наслѣдку, якъ молодѣжь. Рѣчь зовсѣмъ природна. Чоловѣкъ старшій, що має якійсь досвѣдъ зъ житя, що поєдає якесь знанє и способѣ пошукуваня за причинами, радить собі въ даныхъ принадахъ самъ; найде ключъ до розвязаня, добре; не найде, то єго научено не шукати за причинами, а й вѣрити слѣдно, що „такъ мало бути“; а що у него свои дѣла, интересы, то й подѣ ихъ напоромъ порас ся зъ неясностю якогось факту скоро: „Нехай собі иншій надъ тымъ голову сушать“, и рѣчь скѣнчена. Дѣтвакъ того не знає. Вѣнъ радъ знати вѣсому причину, бо вродженого вѣруваня въ якійсь фатализмъ у него и слѣду нема, „Чому?“ „Якъ?“ „Длячого?“ „Якимъ свѣтомъ?“ Отсе пытаня, котрыми насѣ дѣти неустанно обсынують, не мовь самѣ вказують дорогу, по котрій намъ поступати треба, щобы вдоволити дѣточій потребѣ житя и сновинити обовязокъ, якій супротивъ тыхъ невинныхъ, жадныхъ знаня не фальшованого містеріями, а знаня правды „пути истинны“ мы на себе приняли. Лишь тогды поддаваный предметъ досягне свою цѣль, коли не лишитъ по собі жадныхъ сумнѣвѣвъ, котрыхъ дѣтвакъ не бувъ бы вселѣ розвязати, а причины звалювавъ бы на щось для него незвѣсне. Крѣмъ того въ поддаванѣмъ предметѣ повиненъ бути ладъ,

система, щоби причини і наслідки, або наслідки і причини були ясні, видимі, згодні з законами природної правди, а правда, щоби була поперта доказами наглядними, переконувачими.

Як бачимо, наш галицький писателі того зовсім не придержують ся, а яка тому причина — не хочу судити. Інша річ з писателями і писателками українськими, котрі можуть служити нашим за примір. Жаль, що у нас критичної літератури зовсім не ма, ніхто у нас писателів не розбирав, а все обмежується, або на притиках, або на поверховій, — що так скажу — купецької рекомендації. Правда що тут винувати треба й сю обставину, що на такі речі у нас нема місця. Се усиправдливляє наших писателів супротив українських, котрі мають перед собою багату, як белетристичну так і критичну російську літературу педагогічну.

Вз'яті з речнику Дзвінка взяло участь кільканацять українських сил писательських а всі вони так різко відбивають умільцю популяризації предмету та вправою в образковості його представлюванню, що наших супротив них і рахувати нема що.

Наколи наш не уміють собі добрати не то форми, але навіть тематику відновднього, то у деяких українських як: Чайченко, Пчолка, Полтавка і мн. ин. не споминаючи вже байкаря Глєбова та Перебендю, находимо речі високої цінності артистичної. Переважна частина матеріалу, поміщеного в I-шій речнику Дзвінка, написана в формі новелкової, найвідновднішій для дітей, що очевидно вартість Дзвінка під виглядом дидактично-методичним ставити на поважне місце в нашій лектурі для дітей і молоді в загаль.

Діти з великим занятієм люблять прислухувати ся різним казкам і оповіданням, навіть самі пробують в той спосіб забавляти один других, тому й форма новелкова для них найприступніша і найвідновдніша. Під тим виглядом оповідання Чайченка, Пчолки, Полтавки, Перебенді („Недуже ягнятко“), Лесі Українки можуть служити знаменитими зразками дитячих новелок.

Матеріал науковий є оброблений старанно і може послужити учителям народних шкіл за готові препарати („Поточок“ ст. 2., „Тарас Шевченко“ ст. 35., „Пчолка Мулярка“ ст. 3., „Як ловлять малих“ ст. 24., „Де і як ведуть ся оселедці“ ст. 46., „Слон“ ст. 59., „Струс“ ст. 85., і м. и.).

До найгарніших речей, поміщених в I. речнику Дзвінка в загаль зачислити можна: Шумила: Поточок, (ст. 2), Веселки: Що розказують платочки снігу, дуже хороша препаратія для учителів (14); Перебенді: Недуже ягнятко (готова препаратія 18); Володка К.: День пильної Олюсі (стих, 23); Чайченка оповідання: Акула (49), Маленький герой (66), Олеся (90), Сестра та брат (139), Казань (155); стихи: Зорь (38), Вовк та гуси, байка (63), Могутний комар (111), Троянда (123), Осень (163); прочі всі речі Чайченка (а є їх чимало) в загаль добрі, хоч деякі відновдніші булиб до часописи, для селян і в загаль особь старших. Леоніда Глєбова байки в переважній частині усі знамениті, особливо же з кожної стрічки і з кожного слова пробиває ся горяча любов байкаря до дітей; Олені Пчолки: Голосний памитник, знамените наслідкування Шіллерівського *Das Lied von der Glocke*, (ст. 50—51 і 58—59); Найперший діамант, (пересієв стихом 171), З новим роком (2); Наталки Полтавки: Гусень (116), Маківка (знамените 122),

До мене в гості (138), Бузьки (41); Лесі Українки: Метелик (106), Мамо, иде вже зима, (поезія 269); дуже красні також: Ангели і дѣти (43), Наша хатка, поезія М. Коцюбинського (57), Садѣть деревину, стихъ Ник. Колцуняка (63), Кривенька уточка Ганни Барвінокъ (70), Золота палата (110), Наша мати, поезія Елени Грицай (121), Подорож на мѣсяць, стихъ Гаврила Кременя (173); Садочокъ, казка, зъ Андерсена переложила Олеся Зорка (175), Коза Дереза, дитяча комічна оперетка (стихомъ) вь одній дѣѣ (181), Святий Николай, Євг. Бохеньска (183); крѣмъ тыхъ заслугують на признанє: Лисиця и вовкъ (19), Де що про здоровлє, Єв. Бохеньской (43)* Не забудь мене, Комаря (55); Мариня, Є. Б. (78), Миска лемѣшки, Г. Биберовича (78), Циганя, стихъ Павла Думки (79), Хробакъ вь оцѣ (79), Непослушнй мышенята, О. Филяретова (87), Трутѣ (байка) Филяретова (89), Вдячнй Левъ (91), Мална злодюжка (102), Дубъ и потѣкъ Данила Ленкого (127), Спѣлка, Павлины Брылиньской (135) Индіане (140), Лѣкаръ Исаакъ, М. Загѣрнѣой (161—163, 170—171), Святий Вечѣрь у Христа (зъ Достоевского перекладъ М. Коцюбинського).

Зъ бѣльшихъ праць мѣстивъ Дзвѣнокъ Лиса Микиту, вь перерѣбѣ славного нашего писателя Ивана Франка. Пѣдъ кождымъ взглядомъ високо артистична тота праця, легонька складомъ стиха, плавна природною ритмікою и римомъ, роєкѣшна и гармонійна вь словѣ — вийшла окремою книжкою и стала цѣннимъ набуткомъ вь рускѣй літературѣ. Имена звѣрять, якѣ попадававъ перекладаецъ вь рускѣй перерѣбѣ и щасливо дѣбрана форма надають сѣй перерѣбѣ цѣху индівідуальной оригінальности твору. Словомъ: Reinecke Fuchs вь перерѣбѣ Франкового Лиса Микиты пѣдъ кождымъ взглядомъ знаменита рѣчь!

На всяку похвалу заслугѣ редакціи Дзвѣнка и за вѣрцеве веденє поменшихъ, хочъ для Дзвѣнка дуже а дуже важныхъ вѣдѣлѣвъ якъ всячина, дробнй новинки, ребусы, шарады, загадки и жарты, а выдавецъ за иллюстраціѣ и ихъ добѣръ.

Я позволивъ бы собѣ звернути хѣба редакціѣ увагу на те, що для дѣтей галицкихъ потрѣбно бы богато слѣвъ писателѣвъ украиньскихъ пояснити, або прямо до каждого чѣсла отворити окрему рубричку п. з. „Словарець“. Се не забрало бы богато мѣсяця, а для дѣтей, ба навѣть старшихъ принесло бы богато хѣсна. Безъ того такѣ слова, якъ прим. Козубенька, посадили пѣдъ подомъ, вареники, горище (стор. 70), цѣновыи кольорѣ, тюлень (71), цурка, не взначай (74), стрѣбунчикокъ (79 вь значѣню заяць, 90 и 97 вь значѣню хлопця); божничокъ (83), буслица, помостивъ, каверзникъ (84), таволга (90), глечникъ, пѣшли по возлѣсю (97), арканъ, дряговина, той-жѣ митѣ (98), дати

*) Однакъ вь тѣй статейцѣ находитъ ся велика похибка самѣй авторки, котру Редакція повинна була справити. Тамъ на ст. 44, вь першѣй колѣумнѣ, вь концѣвѣмъ уступѣ сказано: „Дуже добре чуते мають люде слѣпнй. Якъ що написане або надруковане великими буквами, то они, посунуаючи пальцами, могутъ то вѣдчитати.“ Ну, щѣбы ажъ такъ було розвинене чуते у слѣпцѣвъ, то вже хѣба груба пересада. Для слѣпныхъ є окреме писмо вытискане, або выколѣюване; звичайного нашего писма або друку они нѣякъ не вѣдчитаютъ чутемъ своихъ пальцѣвъ; о писмѣ и йауцѣ слѣпныхъ подавъ я минувшого року, вь лѣвни, ширшу розвѣдку вь кѣлькохъ фейлетонахъ „Дѣла“. Хто цѣкавий може заглянути. Дописка автора.

джосу (103), лодарь (107), левень, забѣдовый (114), горнъ (124) и б. ин. будуть въ переважнѣй части незрозумѣлѣй.

Вирочѣмъ п. проф. Шухевичъ дає повну надѣю, що свѣтло розпочате дѣло, по переломаню першихъ ледѣвъ поведе и дальше щасливо, до чого розумѣсь потрѣбно такожъ и матерiальнѣй помочи изъ стороны свѣтлои рускои публики.

П. К-сь.

Справы Руского Товариства педагогичного.

Выдѣлъ Руского Товариства педагогичного на засѣданяхъ зъ дня 12., 19., 30. червня и 14. липня занимавъ ся лише справою заложения институту для дѣвчатъ. Мимо всякихъ старанъ зѣ стороны Выдѣлу оказала ся неможливѣсть, щобъ такiй институтъ отворено уже зъ днѣмъ 1. вересня с. р. Поперше, що справа такъ важна потребує довшого часу на се а по друге, що средства матерiальнi зовсѣмъ не выстарчаютъ. Ухвалено отже на внесенє проф. Сальо вѣдложити сю справу до слѣдующого року. — На слѣдующѣмъ засѣданю справа институту для хлопцѣвъ.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** удѣливъ зъ частныхъ Своихъ фондѣвъ на будову школъ запомоги по 100 злр. громадамъ: Майданъ горѣшнiй, въ пов. Надворнянскѣмъ, Трубинчъ, въ пов. борщѣвскѣмъ, Солотвина, въ пов. жидачѣвскѣмъ.

— **Ректоромъ вѣденскаго унiверситету** на слѣдующiй рѣкъ выбранный профессоръ римскаго права д-ръ Адольфъ Екснеръ. Стоить вѣнъ теперь въ вѣкѣ 51 лѣтъ а покликанный на сю катедру яко наслѣдникъ Еринга и Арндтса въ р. 1872 зъ Цириху. Проф. Екснеръ знанный въ лiтературѣ правничѣй изъ многихъ своихъ знаменитыхъ студiй, а яко профессоръ есть вѣнъ незрѣваннымъ популяризаторомъ науки при тѣмъ зъ одного боку дуже строгiй экзаминаторъ, зъ другого жъ боку наибѣльше симпатичный, нiколи инакше якъ добрый товаришъ для студентѣвъ.

— **Въ львѣвскѣмъ институтѣ дѣвчѣмъ** подъ зарядомъ чч. **Василiянокъ** вѣдбувъ ся 29. л. червня вѣдъ години 4-ои до 6 $\frac{1}{2}$ -ои рѣчний испытъ зъ науки рускаго языка и лiтературы, зъ рускаго исторiи, зъ религiи и зъ гръ на фортепiанѣ. Испытови проводивъ С. Е. митрополитъ Сильвестеръ. Яко вѣдпоручникъ управляющаго совѣта „Народнаго Дому“ явивъ ся д-ръ I. Делькевичъ. Гостей, особливо пань, прибуло досытъ поважне число. Институтѣмъ було сего року 23 [20 греко-кат. а 3 лат. обряду] и ходили до школы им. Єлисаветы. Языка рускаго, лiтературы и исторiи учивъ въ институтѣ о. Онуфрiй Ленкiй [бо въ школахъ жiночихъ у Львовѣ рускаго языка противъ права зовсѣмъ не учать] религiи учивъ о. Евг. Гузаръ, музики доходяча учителька, а спѣву церковнаго о. Ис. Дольницкiй, духовникъ семiнарiи, котрый завдавъ собѣ немало труда, якъ се видно зъ того, що институтки спѣвають самi цѣлу службу Божу. Испытъ вынавъ на загальне вдоволенє вѣсѣхъ гостей. По испытѣ митрополитъ промовивъ въ сердечныхъ словахъ до институтѣмъ, загрѣваючи ихъ до любви своего обряду и нiтомои народности.

— **Розсліды археологічні на Україні.** Водъ давна вже находжено різні предмети археологічні на такъ званій Княжій Горі въ повіті черкаскій, кївскои губерні. Ті предмети були зъ періоду кївських князівъ. Доси шукали за ними на Княжій Горі лише селяне, котрі продавали тамъ найдений рідч ама-торамъ колекцій або до музеївъ. Ті розконки вѣдбували ся безъ ніякого плану а неодна цѣнна рідч черезъ те и знищала ся. Теперъ порішили провадити ті розконки систематично и науково. Ініціативу въ томъ напрямі зробивъ В. В. Тар-повскій, звѣстний археологъ и властитель богатихъ зборокъ археологічнихъ. Теперъ находятъ на томъ мѣсти чимъ разъ больше предметѣвъ годнихъ уваги. Се суть переважно зняряды и сосуды кам'яні. Значна ихъ скѣлькѣсть наводить на здогадъ, що на Княжій Горі иснувала въ глубокой минувшости фабрика посуду кам'яного. Зъ періоду же великихъ князівъ кївськихъ лучають ся пред-меты значної де коли вартости зъ дорогихъ металівъ, але найбільше виробы зъ заліза: колодки, вѣстря стрѣлъ, ножі и ножики та багато иншихъ подѣ-бныхъ рідч.

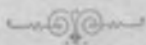
— **Зъ днемъ 1. н. ст. липня** наша мова мало-руська допущена до мѣжна-родного обороту телеграфічного на основі ухвали мѣжнароднои конференціі теле-графічнои въ Парижі року 1890, котра завела багато реформъ такожъ подѣ-взглядомъ тариты, денешъ шифрованихъ, умовленихъ слѣвъ и т. п.

— **Населене Передлитаві,** выносить послѣ сегоднѣшняго спису зъ дня 31. грудня 1890 вразъ зъ войскомъ 23.895.624 душъ. Зъ сего припадає на Гали-чину 6,607.816, Чехію 5,843.250, Австрію долину 2,661.854, Мораву 2,276.870, Стырію 1,282.708, Тироль 812.696, Австрію горѣшну 785.831, Буковину 646.591, Шлезъ 605.649, Дальматію 526.425, Кранну 498.958, Истрію 361.008, Каринтію 317.610, Горицію и Ірадису 220.308, Зальцбургъ 173.510, Тріестъ вразъ зъ окру-гомъ 157.466, Фріоль 116.073.

— **Воздушна лазня.** Въ Перемишлѣ отворивъ вашъ землякъ п. К. Подля-шецкій нову, оригінальну лазню, котра не якъ звичайній дотеперѣшній паріъ огрѣ-ваєсь паромъ, але воздухомъ. Чистый воздухъ огрѣваєсь вѣдповѣднымъ апаратомъ въ мѣру потреби водъ 40—70° Р. и надаєсь особливо успѣшно и спасенно для людей набавленихъ недугами гостечными, ревматичными, и т. п. Лазня уряджена зъ всякою выгодою и выетавою, такъ що можемо єѣ поручити кождому зъ чистою совѣстію. Лучалось вже теперъ, що люде терпячі на слабости ревматичній, маючи выѣздати до кунаєвъ заграничныхъ, пробували передше сеи купецъ и выхо-дили зовсѣмъ вылѣчені — ошадивши собѣ тымъ чиномъ прикрыхъ заходѣвъ а ще прикрѣпшихъ выдаткѣвъ.

— **Трясенє землѣ въ пѣвнічній Італіи.** Зъ Вероны, де трясенє землѣ дало ся найсильнѣйше почути, доносятъ: Вчера, 7 н. ст. червня, около 2 год. 3 мин. зъ рана затревожило мешканцівъ нашего мѣста и околицѣ сильне трясенє, котре нарѣбало багато шкоды и похитило неодну жертву. Трясенє було такъ сильне, що все побудилось зѣ сну, багато людей повибѣгало на улицѣ, не маючи часу навѣтъ убраться, деякі були лише въ сорочкахъ. Зъ устѣхъ бѣговъ валили ся комини, зъ стѣнъ и стѣлъ комнатъ вѣдпадавъ тинькъ, муры зарисовувались а сходы многихъ домѣвъ були цѣлкомъ засыпаны румовискомъ. Въ костелѣ св. Николая упала величезна статуя ангела зъ трубою, перевысшаяча вѣтварь, на хорѣ и роз-била ся на кусики. Наибольше шкоды було въ архієпископскѣй палатѣ. Въ вели-кѣй сали Врузазерца упало на землю тринацять сѣбныхъ канделябрѣвъ. Прегарий фрески, що прикрашають ту саль, сильно ушкоджені; зъ одной зъ нихъ вѣдпавъ великій кусиць. Инші попукали, особливо надъ головнымъ входомъ зробила ся велика дѣра. Головный вхѣдъ до палаты засыпанный зовсѣмъ румовискомъ и камѣ-немъ. Помимо того не можна було архієпископа вынести зъ палаты, бо вѣтъ лежить тяжко хорый та освѣдивъ самъ, що не може утѣкати. Бібліотеку кому-нальну, котра приирає до костела св. Себастьяна, замкнуено. Зъ вежи костела упала баша на дахъ будинку бібліотечного та зробила гамъ дѣру 4 метры широку, зъ чого попукала стѣла въ читальни. Треба було такожъ вежу костела св. Себа-стьяна подпирати, бо грозить заваленємъ. Подчаєсь трясенія дзвонили дзвонъ возѣвъ трамвайныхъ на стацияхъ. Уже кѣлька годинъ передъ тымъ непоконились пемъ, куры а найбільше голубы, котрі гнѣздыть ся на „пiazza dei signori“. Зворушенє звѣрятъ тревало дальше и по трясеню та все ще чути подѣзменный гукъ подѣбный

до далекого грому. Всѣ мешканці, надіючись нового трясеня, мешкають въ вѣсковыхъ шатвахъ за мѣстомъ а деякіхъ богатіхъ родинахъ на пляцу св. Атаназія. Недужихъ позносили на пляцъ св. Стефана. П-нѣ Люкреція де Форні, настоятелька дѣвочого института, умерла зъ страху. — Ще гірше діяло ся въ поблизкомѣ Левяно. Учули тамъ трясене въ тій самій хвилі що и въ Вероні, але заки всѣ новыскакували зъ лѣжокъ и поутикали на улицю, завалило ся вже кѣлька домѣвъ. Сѣмнацатеро людей вытягнуто пораненихъ зъ пѣдъ розвалинъ. Одна родина знайшла смерть въ власномѣ домѣ Три чверти домѣвъ такъ ушкоджений, що мешкати въ нихъ не можна. Нѣхто не важить ся вертати до власного дому. Компанія 2. женійного полку, ряджує для мешканцѣвъ шатры. То суть тѣ самі жовіфры, що пѣдчасъ трясеня въ Казиміроші при ратованю нещастныхъ доказували чудеса самопожертвованя. Лїтонисъ Вероны выказує вже неодио трясене. Лишь въ 19. столѣтїю було ихъ 5 а то въ р 1869, 1871, 183, 1885 та теперѣшне.

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— **Конкурсъ.** Ц. к. Рада школьна окружна въ Дрогобычи розписує дня 23. червня с. р. до ч. 830. зъ речанцемъ до 31. липня с. р. конкурсъ на а) двѣ посады учительскі при 2-класовій школѣ мѣшаной въ Стебнику. До обохъ тыхъ посадъ привязана єсть платня по 300 злр., а за управительство вѣольне помешканє и 50 злр. рѣчно яко додатокъ. Учителеви управляючому вчислєє ся до платнѣ дохѣдъ зъ 1. морга 100⁰ □ грунту въ квотѣ 95 центѣвъ, такожъ вѣртѣсть 6 сѣгѣвъ топлива въ квотѣ 24 злр.; б) посаду учителя при школѣ єтатовій въ Рабичахъ зъ пл. 30 злр. и вѣольнымъ помешканємъ.

— **Розпорядженя.** Ц. к. Рада школьна краєва ухвалила на засѣданю зъ дня 22. червня 1891: признати проф. IV. гімн. у Львовѣ Франц. Гошовскому и проф. гімн. св. Яцка въ Краковѣ Іос. Розвадовскому четвертый а проф. школы реальн. въ Тарнополі Іоан. Ляггови пятый додатокъ пятилѣтний вѣдъ 1. червня 1891; затвердити выбѣръ Софрона Фолюсевича и кс. Атан. Мойсєевича на делегатѣвъ рады пов. до рады шк. окр. въ Надвѣрнѣ, выбѣръ Жиг. Затварницкого и Форт. Скаржиньского на делег. рады пов. до рады шк. окр. въ Стрию и выбѣръ кс. Іоан. Корчиньского на дух. делег. до рады шк. окр. въ Калуши; затвердити ухвалу громады Сѣнява (пов. Збаражъ) о азыцѣхъ выкладѣвъ въ тамошнѣй школѣ народ.; признати право презенты въ шк. муж. въ Болеховѣ тамошнѣй громадѣ; установити особного учителя рел. мойс. для школъ нар. въ Яселѣ; переобразувати вѣдъ 1. вересня 1891. школы фїліяль. на школы єтатові въ Гвѣздци (пов. Надвѣрна), въ Горбачахъ (пов. Львѣвъ) и въ Ольшаницѣ (пов. Яворѣвъ); зъорганізувати вѣдъ 1. червня 1891. въ Гороховинѣ (пов. Богородчаны) одну школу єтат. а одну фїл. и въ Телячѣмъ (пов. Пѣдгайцѣ) школу фїл. вѣбнци въ Грыцѣвошѣ (пов. Броды) шк. єтат. вѣдъ 1. вересня 1892; именувати сунд. шк. реальн. у Львовѣ Фр. Янєдзького учит. рисункѣвъ въ гімн. акад. у Львовѣ, Іос. Магду, терціаномъ въ ц. к. сем. учит. въ Решовѣ, Іоан. Вальчака стал. управ. и Вол. Сташля стал. учит. 3-клас. шк. нар. въ Законанѣмъ, Іоан. Шумского стал. упр. 2-клас. шк. нар. въ Тартаковѣ, Мих. Стохмалського учит. шк. нар. въ Лучичахъ, Каз. Футиму стал. учит. шк. выдѣл. муж. въ Сокалі, Мар. Рушиньску стал. уч. а Мар. Бєднарську стал. мол. учит. 4-клас. шк. женьской въ Тарновѣ, Фр. Ганцаржа стал. уч. шк. єт. въ Завадѣ, Люд. Тотосєа уч. шк. єт. въ Жуковицяхъ старыхъ, Ває. Павляка уч. шк. єт. въ Донгомости-скахъ, Ів. Зеленого уч. шк. єт. въ Пиколовицяхъ, Юл. Максимовича уч. 4-клас. шк. нар. въ Турцѣ, Иги. Секуру уч. 4-клас. шк. нар. въ Старѣмъ мѣстѣ, Ів. Ярмолевича уч. шк. єт. въ Корничу, Жиг. Волянського уч. шк. фїл. въ Слунцу, Ів. Жмуду уч. шк. фїл. въ Сѣдлишоницахъ, Іос. Чайковского уч. 4-клас. шк. нар. муж. въ Кутахъ и Дан. Шевчука уч. шк. єт. въ Гжєндѣ.

Чому правдивий

якорний коробки з кам'яниками до будови

такъ улюблений? Бо они не такъ якъ инші забавки стають ся безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для дѣтей на многі роки дуже інтересне и поучаюче занятє, и що они збъ взгляду на тревалість суть найдешевшою забавкою. Бо вѣдтакъ и родичамъ подають они приємну розрывку справдѣ прегарними видами и що кожда коробка може бути доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвартостныхъ пѣдроблень, сей най вѣдкине кожду коробку безъ нашої фірмы и марки фабричної „червоний якорь“ яко фалшиву. Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,
Nibelungengasse 4.

НАУКА РАХУНКІВЪ

въ школі народній.

ПѢДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знизжена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Інституту Ставропигійского.

Звертаємо увагу Вп. П. Учителѣвъ, що для выгоды П. Т. Публики отворено

НОВУ АГЕНЦІЮ

КРАКІВСКОГО

ТОВАРИСТВА ВЗАИМНЫХЪ УБЕЗПЕЧЕНЬ

на житє та вѣдъ огню и граду

У Львовѣ при ул. Театральній ч. 24. (входить ся зъ ул. Скарбидвской).

Товариство обезпечаетъ вѣдъ огню будинки шкѣльній пѣдъ дуже пристуинными условіями.

Полісы асекураційній выставають ся въ языцѣ рускѣмъ — всѣ прѣспекты и переніека зъ партіями ведеть по руски. — Ближе можна розвѣдати ся въ Адміністраціи „Дѣла“.

„Товариство Просвѣта“

и

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

при зближаючихъ ся испытанъ въ школахъ народныхъ подають до вѣдомости Свѣтъ Радъ школьныхъ, Впов. священниковъ, катихитовъ, учителей и родичевъ, що книжки накладу товариства, призволенъ кр. Радою школьною на преміи для учениковъ, *красно упраленъ зъ посполченными берегами*, можна купити въ канцеляріи товариства при улиці Вѣрменской ч. 27. по слѣдующей цѣнѣ:

Добре роби добре буде . . . 17 кр.	Вениминъ Франклінъ . . . 16 „
Росказы про силы природы . 20 „	На досвѣткахъ . . . 22 „
Оповіданія о житію св. Бориса и Глѣба . . . 20 „	Чинъ люде живий . . . 20 „
Повѣстки для дѣтей . . . 27 „	Житіе св. великомуч. и муч. кари Пантелеймона . . . 20 „
Сестра . . . 15 „	Дробна птица господарска а великій грошъ . . . 20 „
Байки . . . 22 „	Водкрыта Америка . . . 22 „
У пропасть дорога ховска . 28 „	Звѣрята шкідий и повинточий 42 „
Зоря . . . 22 „	Молитвенникъ народный въ звичайной оправѣ . . . 20 „
Исторія Руси ч. I. . . 25 „	а) хребетъ полотняный и золоченый хрестъ зъ переду 25 „
Исторія Руси ч. II. . . 23 „	б) ишла опрана полотняна, береги золоченый и золоченый хрестъ зъ переду 35 „
Исторія Руси ч. III. . . 28 „	Перекотиполе . . . 18 „
Памя душа въ господарствѣ . 35 „	Житіе св. Кирила и Методія . 22 „
Левъ и левонатъ . . . 24 „	
Рогата худоба . . . 45 „	
Пасѣка . . . 24 „	
Де що про здоровѣ . . . 20 „	
Про животноты и лѣсомъ . . 20 „	

Выдана „Руского Товариства педагогичного“:

Образковъ виданя:

Звѣрипець	10 кр.
Гостяпець	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Малъ менажерія	35 „
Дикій звѣрята	55 „
Для забавы	48 „
Квиточка	20 „
Въпочокъ	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV, опранный 20 кр., безъ оправы . . .	10 „
Вазанка желаний	10 „
Хемія Роскоя	40 „
Учитель на р. 1890.	2 ар.

Всякій замовленія высылають ся скоро и точно.

Въ друкарни І. Мілера въ Тернополи выйшовъ въ польскомъ языкѣ розкладъ матеріялу науки для І. класы для школъ однокласовыхъ. Сей розкладъ порѣшениъ на конференціи учительской въ Тернополи для 31. сѣчня с. р. Одинъ примѣрникъ коштуе 6 кр. в. а.

Выдае „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію водпождае Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарни Товариства имени Шевченка, подъ заходомъ К. Веднарского.

Предплата:

на пѣтъ року
1 ар. 60 кр., на
цѣлый рѣкъ 3 ар.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрмѣнска
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходить 1. и 15. кождого мѣсяця.

Коротка исторія педагогів.

(Після нѣмецкого.)

II. Часъ реформаціѣ ажъ до кѣнця трицятлѣтньої вѣйны 1648.

Пѣра переходова.

Часъ вѣдъ середины пятнадцатого вѣку ажъ до реформаціѣ (1517) єсть часомъ переходовымъ, и яко такіи обильніи въ новій змаганіи науковій. Въ Италіи възбудивъ ся нахиль до студій старинныхъ писателѣвъ грецкихъ и римскихъ, стававъ ся щѣ разъ сильнѣйшимъ и перейшовъ скоро въ Нѣмеччину, де такожъ велике число найзнаменитнихъ мужѣвъ посвятилось зъ ревностію такъ званымъ класичнымъ студіямъ. Людей, щѣ занимались класичными студіями называли гуманістами. Мѣжь ними визначувавъ ся въ Италіи знаменъ, честнотою и ревностію въ научаню Вікторинъ зъ Фельтръ, ур. около 1378, ум. 1446. Приватный вихователь сынѣвъ князя Франца Гонзага мавъ заразомъ своє власне заведење наукове и показавъ ся всеюды знаменитымъ педагогомъ и методикомъ. Кромѣ духового дбавъ такожъ и о тѣлесне виховане черезъ гімнастику и игры и звертавъ передовѣсѣмъ свою увагу на бесѣду, хѣдъ и на поставу плеканцѣвъ. Мѣжь Нѣмцями визначувавъ ся передъ всѣма мужъ, щѣ після свѣдоцтва сучасниківъ и потомности не тѣлько заясиль правдивою побожностію, но такожъ мѣстивъ въ свойѣ души все знане тогдѣшнього часу. Тымъ мужемъ бувъ Николай Кузанъ, ур. 1401 въ сѣльци Кю надъ Мозелею, умеръ яко кардиналъ 1464 въ Умбріи въ Италіи. Для Нѣмеччины бувъ Кузанъ однимъ зъ першихъ вѣдновителѣвъ основнѣйшой науки знаменитыхъ творѣвъ класичной старинности, котрѣи пильно читавъ въ Девентерѣ мѣжь братьями спѣльного житя и пізнавъ ойбѣся еще основнѣйше въ Италіи. Вѣнъ бувъ першимъ, щѣ заздалегѣдъ передъ Коперникомъ пізнавъ обертанє ся землѣ около оси евоєи и головно причинивъ ся до улущеня юліаньскаго календаря. Якъ єго житє саме въ собѣ було зеркаломъ кождой священночїи честноты, такъ працювавъ вѣнъ такожъ безвинно и всеюды надъ тымъ, щѣбъ выкрыти и побороти поодинокї надужитя на церковнѣмъ поли и щѣбъ розширити наукове образованє мѣжь клеромъ. „Знане и мыслєнє,“ писавъ

вѣнъ, „бачити окомъ душевнымъ правду, справляе завше радѣсть.“ Чимъ бѣльше чоловѣкъ старѣе ся, тымъ бѣльше радѣсть подае ему наука; чимъ бѣльше вѣнъ вѣддае ся наукамъ, тымъ бѣльше змагае ся у него жадоба пѣзнаня правды. Середъ несупокѣйныхъ часѣвъ, праць денныхъ, у всѣхъ клопотахъ та невзгодинахъ житя нашого треба око своє свѣбѣдно вносити до яснихъ просторѣвъ неба, де єсть первѣтне жерело всякои правды и красоты. Треба старати ся щѣ разъ глѣбше пѣзнати свого духа и овочѣ духа людей всѣхъ вѣкѣвъ та цѣлу насъ окружаючу природу. При тѣмъ не маємо спускати зъ ока, що лишъ покора робить насъ великими.

Такому науковому житю и змаганю помагало головню вынайдене штуки друкарской, котру треба уважати за властивый зворотъ въ исторію новѣйшого образованя духового. Сей въ своихъ наслѣдкахъ у всѣ взаєминны єуспѣльнй глѣбоко вникаючій нѣмецкій вынаходъ розширивъ ся дуже скоро въ Нѣмеччинѣ, Италіи и Испаніи и перенѣсь ся вже въ роцѣ 1483 до Англії, 1490 до Данії.

На мѣсце торговлѣ рукописями настала теперъ торговля книжками. Мѣжь книжками друковаными стояло на першѣмъ мѣсці святе письмо. Святе письмо занимало друкариѣ заходу майже одно столѣтє въ такѣмъ обѣмѣ, що до року 1500 накладано вульгату майже сто разѣвъ, а що до выступлєня Лютра появило ся въ нѣмецкѣмъ языкѣ вже двацять повныхъ выданъ библії. Окромъ того прислужилась нова штука богато издавництву грецкихъ и римскихъ кляєнкѣвъ. Незабаромъ появились такожь молитвословы, уложеніи по бѣльшой части духовными, книжки поучаючї, календарѣ, свѣтскїи и набожнїи пѣсни для люду. Зѣ збѣрника нѣмецкихъ пословицъ еще до сегодня находить ся десять выданъ. Якъ велика була дѣяльнѣсть на тѣмъ поли можна въ певнѣй мѣрѣ зъ той обставини вносити, що еще до сєи поры чєсло находячихъ ся ажъ до року 1500 сягаючихъ творѣвъ печатаныхъ (інкунаблѣвъ) выноситъ бѣльше якъ 30.000, и що мѣжь ними деякїи обнимають томы въ листѣ (фоліо). — Теперъ могли ся всюды ширити свѣтло, житє и всякїи вѣдкрытїя въ штукахъ и наукахъ. Штука друкарска принесла полєкшу велику школамъ и учителямъ а читанє сталоєь необходимою конєчноєтю народу. Безъ вынаходу штуки друкарской мусѣли бы образованє, штука и наука по бѣльшой части позѣстати лишъ власноєтю передовыхъ кляєъ народу, а школы не могли бы булї стати ся такъ знаменитымъ чинникомъ для загальнои просвѣты народнои. Передъ тымъ вынайденємъ мусѣли еще богато занимати мѣсце книжокъ для неучєныхъ образы и передовѣмъ зѣображати релігїй правды и приключєня. Задля того такожь всю исторію спасєня свѣта часто представлявано драматично въ духовныхъ играхъ. Такъ званїи библії убогихъ (bibliae pauperum) зѣображали людови наглядно въ простыхъ дереворитахъ святїи исторії. Передъ вынайденємъ штуки друкарской при научаню велику вагу клали на добру память, що еще якїйсъ часъ и опѣсля мало своє мѣсце. Велика рѣдкѣсть рукописей и книжокъ, якъ и висока цѣна тыхже не дозволялї, щобъ кождому, що хотѣвъ учити ся, подати можна було пѣдручникъ. Учитель мусѣвъ по бѣльшой части вѣльнѣо выкладати а ученикъ все выложєне памятью обнимати. Задля того такожь уважалї память за основу и уелѣвїя знанїя*).

*) Id tantum scimus, quid memoria tenemus; — те тѣлько знаємо, що маємо въ памятї.

Згадавши вище за гуманістів, мусимо між ними розрізнити два напрями, котрі багато впливали на шкільництво и еще до сегодня находятъ своихъ заступниківъ. Старші гуманісти (передовсімъ нѣмецькі) бачили въ спадщинѣ класичныхъ народівъ старинности найблагородиѣше средство освѣти; однакъ они вчили ся тыхъ старинныхъ класичныхъ творівъ головню для того, щобъ въ нихъ мати средство для христіянськихъ цѣлій. Они хотѣли освѣтити ся духовымъ житємъ Греківъ и Римлянъ та старали ся жити тыхъ народівъ науково пізнати, однакъ не лишъ односторонню задля образования смаку и ума, но переважно для яснішого и глубшого зрозумѣня христіянства. Вже отцѣ церкви зъ тыхъ самихъ причинъ занимали ся наукою старинныхъ языківъ и поручали ихъ до науки. Въ школахъ середнихъ вѣківъ ажъ до тринадцятого столѣтя читано пильно поодинокихъ класиківъ. Инакше мала ся рѣчь зъ молодшими гуманістами въ початкахъ шѣнацятаго столѣтя. — Молодші гуманісти глядѣли часто зъ погордою на давнѣйші наукові здобутки и засади, вѣдкидали ихъ такожъ наче яке варварство, и хотѣли всю свою духову поживу побирати лишъ зъ самихъ тільки Греківъ и Римлянъ. Хотѣли они не выступали противъ наукъ и тайнъ христіянства, все таки на саме христіянство не зважали. Наколи старші гуманісти намагали ся зъ повагою пізнати глубше цѣле передхристіянське житє, молодші гуманісти задержували ся лишъ при гарній формѣ и звертали своє око переважно на языкове совершенство и на наслѣдованє тогожъ. Наколи старші гуманісти еще такожъ и матерній языкъ поважали и нимъ ся вѣклували, молодші погорджували нимъ яко языкомъ варварскимъ.

За найблагородиѣйшого репрезентанта старшої школы уважали Рудольфа Агріколю, ур. 1443, ум. 1485, котрий на те напиравъ, щобъ старинныхъ историківъ перекладати на нѣмецькій языкъ и пояснювати, щобъ народъ ихъ пізнавъ та щобъ ся виправлювано въ ріднімъ языкѣ и тойже образовано. Сей мужъ каже прямо своимъ приятелямъ, що не треба вдовольняти ся лишъ самою наукою старинныхъ творівъ Греківъ и Римлянъ, позаякъ ті два народи правдивою цѣлю житя або зовсімъ не знали або єѣ неясно понимали. Задля того треба вище піднести ся именно до писемъ святихъ, котрі всю темряву усувають и обезпечують передъ всякою обманою та замѣшаниною. Агрікола самъ не займавъ ся шкільництвомъ, але мавъ великій впливъ на Александра Гегія, одного зъ найзнаменитшихъ педагогівъ тогдѣшнього часу. Гегій родивъ ся въ селѣ Гекъ, въ краю Мінстеръ около р. 1440—1445, бувъ учителемъ въ высшихъ школахъ въ Везелю и Емеріху и найшовъ вѣщици въ Девентерѣ найплодовитше поле своєї дѣяльности. Їго засада була: „Вся ученість єсть згубна, котрою набуває ся зъ утратою побожности!“ Вѣнъ поправлявъ методи, вводивъ вѣдновдний учебники и присвѣчувавъ всѣмъ своимъ численнымъ ученикамъ яко примѣръ своєю обычаемъ, честию та глубокою релігійністю. Вѣнъ бувъ чеснимъ чоловікомъ, правдивимъ батькомъ своихъ питомцівъ, передовсімъ для убогихъ, котрымъ часто дарувавъ, що му давали богаті. Жадний науки ажъ до старости, умеръ Гегій 27. грудня 1498 и не лишивъ нічого кромѣ книжокъ и одежи. Плачъ и лементъ убогихъ супроводжали тѣло покійного ажъ до гробу.

Міжъ єго учениками визначувало ся еще кількохъ Вестфальчиківъ. Передовсімъ Рудольфъ зъ Лангенъ, якъ и Еразмъ зъ Роттердаму въ листѣ писанімъ до Томи Мора давъ Вестфальчикамъ свѣдоцтво таке, що

ні яке инше племя не заслугоє на більшу похвалу по причині своєї витривалости в праці, вѣри та моральности. Яко педагогічний писатель положивъ знамениті заслуги и набувъ великон славы Яковъ Вімфелінгъ, которого сучасники звали вихователемъ Нѣмеччини. Уроджений 1450 въ Шлѣтштатъ въ Альзаціи, писавъ 1497 свого провѣдника для молодежи нѣмецкои а въ роцѣ 1500 свѣй другій педагогічний творъ: Молодѣсть (Adolescentia). Вімфелінгъ яко гуманістъ змагавъ передовѣмъ до того, щоби науку языкѣвъ старинныхъ управляти не задля нихъ самихъ, лишъ яко средство образования и вправы сили мысленія, яко школу самостѣйного суду. Свою цѣлу дѣяльнѣсть посвятивъ власному усовершеню, и ублагородненю народу, найбільше такожъ высшихъ станѣвъ, якъ и славѣ вѣтчины. „Щѣ помагають всѣ книжки“, каже вѣнъ, „щѣ найученьшій письма, найглубшій слѣдження, наколи они служать хѣба лишъ до того, щоби кидали пустий блескъ на писателѣвъ а не могли або не хотѣли причиняти ся для загального добра! Щѣ може намъ помочи вся ученѣсть безъ вѣдповѣднои благороднои мысли, щѣ все наше занятѣ, сли не выдає пѣбожности, щѣ знанѣ безъ любви ближнього, — свѣдомѣсть безъ покоры!“ Хосенне, старанне научанѣ молодежи въ сполученю зъ ублагородняющимъ вихованѣмъ єсть у него пѣдпорою кожного стану и каждой сусѣбности, правдивою основою релігій. Вімфелінгъ умеръ въ своѣмъ мѣсці родиннѣмъ 1528 року 17. надоліста.

Лютеръ, єго приятелѣ и сучасники.

Про исторію реформаціѣ не будемо ту розказувати, се єсть рѣчию исторіѣ всемірної. Ту о стѣлько займемо ся реформацією и особами, щѣ брали въ нѣй участь, о скѣлько заразомъ безпосередно вѣдносьєть ся до школьного и справы вихованія, передовѣмъ до народнои школы.

Уже перше вказано на те, що черезъ гуманістѣвъ двигнулось вышєе наукове житѣ при кѣнци пѣтнацѣтого вѣку. Те движенѣє ся вѣдносило ся пѣйначе лишъ до стану ученыхъ и тѣлько поверховно доторкнуло тогѣшнихъ высшихъ школѣ. Тогѣ не думано про властиву просвѣту и науку народну. Въ часѣ самои реформаціѣ истнующей школы зовсѣмъ не пѣдносѣли ся, противно унадали щѣ разъ бѣльше, нѣдѣли та загибали таки зовсѣмъ. Нѣчого дивного, єсли возьмемо пѣдъ розвагу тогѣшній обставини. Тогѣ то настали великій зворушенія, колотнечѣ народѣвъ, а зъ ними и безрадибѣсть на всякомъ поли дѣяльности умисловѣи. Снѣры теологѣвъ єще бѣльше причинялись до сєго невѣдрадного стану духового. Серєдѣ борѣтѣбы умѣвъ забули на молодѣжь. Не стало и часу и средствъ для неѣ; жили и боролись тогѣ люди въ теперѣшности а забували на школы, на заведенія, щѣ служать лишъ для будучности. Письма сучасникѣвъ всѣхъ сторѣвництѣвъ перенѣвненѣи скаргами на упадокъ и занєдбанѣ школѣ. Черезъ те давъ ся чути скоро бракъ проповѣдникѣвъ и учителѣвъ. Народъ здичѣвъ, попавъ по части въ невѣрство, почасти въ суєвѣрство, ставъ варваромъ, котра то остатна зла прикмета народа проявлялась часто въ єупротивленю ся всякому духовному и свѣтскому авторитєтовѣи. Коли князѣ и мѣста досєть скоро готовѣ були монастырѣ, єпископєтва и иншій релігійній институціѣ зносєти и ихъ доходи собѣ забирати, не рѣдко забували на те, що зъ такими сєкуляризаціями такожъ и школы загрожєні були въ своѣмъ истнованю, та на жалѣ не кванились

легко придбаних доходів злужити на удержані і запомагані заведений наукових.

Не уйшло прозорливости головного реформатора Мартіна Лютра (ур. в Айслебені 1483, ум. 1546)^{*)}, що упадок шкіл єсть те саме, що упадок обичаїв і цілої суспільности та що через те дбнає великон перешкоди єго власне дїло. Вбнз пбзнав, що школи і вплив, якій школи мають на молодїж, суть найневбйшимъ средствомъ, щоби єго науку ширити. Лютеръ покладав на школи тымъ ббльшй надїй, позаякъ безпосередній результати єго змагань взагалї єго мало могли вдоволити. До того додати треба, що Лютеръ бувъ гуманістомъ в змыслї старшої школи, одже старшихъ класикбвъ и ихъ мови вправдї високо цїнивъ, але понимавъ ихъ головню яко средство до христїанськихъ цїлій. „Якъ миле намъ євангелїє“, говорить вбнз до радникбвъ в письмї, про котре низше буде згадка, держїмъ ся сильно бесїдъ (устныхъ голошень слова божого).“ Бесїды суть похвою, в котрбй застромлене слово божє, сей нбжъ духа, они суть скриню, щб мїстять в собї сей бїсеръ. Коли по уплывї часбвъ апостольськихъ устали бесїды, упали такожъ вїра и євангелїє. Христїанскій учитель має бути свїдомымъ бесїды, бо инакше не може викладати слова божого и такїй блудить, якъ св Августинъ и иншї блудили“. Поббч тыхъ виражень Лютра, в котрыхъ найпаче мавъ на оцї высшї школи и образованє духовныхъ, находимо в тбмже самбмъ письмї выскази, котрї дотычать властивон просвїты народньої и хотять свїтскбй управї запевнити и пильно поручити школи. „Слибъ нїякои душї не було“, каже вбнз, и не треба бы шкілъ и бесїдъ задля письма божого, все таки одна лишь причина була бы достаточною, щоби найлучшї школи закладати, такъ для хлопцївъ якъ и для дївчатъ, с. є. щбъ свїтъ державъ ся на виї свого свїтєкого становища, щоби мужї, мушину, учили ся управляти краємъ илюдьми а женщины щоби могли вести дбмъ, дїтїй и службу. Такожъ и король Соломонъ печаливъ ся молодымъ народомъ и мимо свого королївського знаня написавъ книжку для молодого народу, щб зве ся proverbїюмъ. Христосъ самъ пригортавъ дїтїй до себе.“

Письмо, в котрбмъ находять ся тї замїтнї мїсця, появилсь в роцї 1524 и було зверненє до радникбвъ всїхъ мїстъ Нїмеччини, щоби закладали и удержовали христїанскї школи.

Въ книжочцї самбй вказує в ядернбй бесїдї найперше на те, що обовязкомъ старшихъ и зверхникбвъ єсть, взяти ся за вихованє молодежи, позаякъ богато родителївъ анї побожної мысли до сєго не має, анї снаги анї часу. Треба пам'ятати, що розцвїтъ громады зависить не лишь вбдї мбцнихъ мурбв, хорошихъ домбв, оружїя и т. и. но головню вбдї побожныхъ, честныхъ, розумныхъ горожанъ. Вбнз поручає такожъ засновуванє лїберїй (зббрниковъ книжокъ), постаранє ся о лектуру святого письма, але такожъ и о лїтониє, лїкарєкї и правничї книжки.

Лютеръ надїє ся наслїдковъ зб свого вбдкльку и вказує вкбнци на те, що не вбнз, лишь христїанє будуть мали хосєнъ зъ єго предложєнь. Вбнз поручає високихъ панбв ласцї божбй, нехай Богъ змячить ихъ серця та загрїє ихъ, щбъ ся зъ ревностїю заопїковали убогою, бїдолашною, опущєною молодежїю.

Наколи Лютеръ звертає ся вь своїмъ письмї такожъ головню до свїтєской управы и тбйже найпаче поручає и пбдчиняє школи, то все

таки вѣнъ далекииъ есть вѣдъ того, щобы вѣднимати выхованію молодежи релігійный характеръ або щобы церкви вѣдчужити. Заведенія науковій. Князѣвъ и панѣвъ взымае, щобы ужили майна монастырѣвъ на школы. Школа мусить бути церкви найблизшою.

Еще выразиѣше говорить вѣнъ въ тѣмъ змыслѣ на иншѣмъ мѣсці. „Если школы прибувають“, каже вѣнъ, „тогда мае ся и церковь добре.“ Молодіи ученики суть сѣменемъ и жереломъ церкви. Задля церкви треба доконче мати и удержовати школы христіянскіи. Богъ удержуе церковь черезъ школы“.

Щобъ своимъ напаминанемъ запевнити бѣльшу вагу и усиѣхъ и оперти ся самоволи и нерозумови, поручае Лютеръ такожь вже примусъ шкѣльный. „Я думаю“, каже, „що и зверхиѣсть есть обовязана, пѣдчиненыхъ змусити, щобъ они свои дѣти посыдали до школы“. Въ иншѣмъ писемѣ знову говорить: „Наколи зверхиѣсть може змусити пѣдчиненыхъ, щобы носили ратище и рушницю, аели бы треба воювати, о скѣлько бѣльше може и повинна та сама зверхиѣсть змусити своихъ пѣдданныхъ, щобы свои дѣти до школы посыдали, позаякъ далеко гѣрша вѣйна предстоить, именно зъ чортомъ, котрый заходить ся, щобъ тайкомъ высати мѣста и князѣвство та не лишити тамъ и одного спосѣбного чоловѣка.“

Повагу стану учительскаго ставляе Лютеръ дуже високо и мовить о нѣй зъ тымъ бѣльшимъ натискомъ, чимъ бѣльше почало упадати въ тогдѣшнихъ часахъ значеніе того стану.

„Те кажу коротко“ говорить вѣнъ, „цѣльного, побѣжного учителя або магістра, котрый бы сумлѣнно выховувавъ и вчивъ хлопцѣвъ, такого не можна нѣколи досытъ нагородити и золотомъ оплатити, якъ вже протѣ мовить и поганинъ Аристотель“.

„А я“, можна вѣдъ него дальше дѣзнатись, „еслибимъ мѣгъ або мусѣвъ покинути мѣй урядъ проповѣдника, то не хотѣвъ бымъ нѣякому иншому занятію радше посвятити ся якъ научанію. Принавъ бымъ на себе оковязокъ учителя, педагога, бо знаю, що праця учителя по роботѣ проповѣдника, священника, есть найхосениѣйшою, наибѣльшою, наилучшою а до того таки еще и не знаю, котра зъ нихъ есть наилучшою“.

„Бо трудно старыхъ грѣшникѣвъ, старыхъ лукавцѣвъ усмирити, приборкати, надъ чѣмъ прецѣнь проповѣдникъ працюе а часто таки безъ усиѣха дармо мусить працювати. Але молодіи деревця можна лучше нагинати и плекати, хотяй бы деякіи при тѣмъ поломались“. „Я бымъ хотѣвъ“, каже Лютеръ дальше, „щобы нѣхто не ставъ проповѣдникомъ-священникомъ, поки бы перше не бувъ учителемъ!“ Практично виникнувъ Лютеръ въ народіе шкѣльництво выдавши 1529 великій и малый катехізмъ, — обнижающій головній части вѣры христіянскон, яеи мае господаръ въ простый спосѣбъ выложити своїи челади.

Такожъ щѣ до урядженія школы дае Лютеръ черезъ своего приятеля Меланхтона деяку науку. Передовѣсѣмъ перестерѣгае передъ рѣзно-родностію и не хоче задля того такожь, щобы дѣтѣи не обтяжовано за богато книжочками. Вѣдтакъ подае раду, молодѣжь пѣдѣлати на три класы. Въ найнизшѣй класѣ мають дѣти учити ся читанія, цѣльно зъ памяти говорити Вѣрую, Отчешаи и иншіи молитвы, щѣ мѣстять ся въ пѣдручѣй книжочцѣ. И писанія мае ся вчити въ найнизшѣй класѣ. Ученики обовязаніи щѣденъ свое писѣмо показувати учителяви. Коли хлопцѣ вмѣють

читати, починає ся зъ ними науку латини и каже ся имъ пильно вучувати слівцеъ.

Другій вѣдѣль становлять ученики, що вмѣють добре читати. Латинська мова єсть въ тѣй класѣ головнимъ предметомъ. По части перекладають ся Езопъ байки и комедіѣ Теренца або Плавта, по при те учать ся такожъ на память латинськихъ сентенцій. На науку християньскої релігій кладе ся велику вагу, дѣти мають учить ся говорити Отченашъ, Вѣрую, Десять заповѣдей божихъ та кѣлька псалмѣвъ. „Учитель не повиненъ“, каже Лютеръ, „ничого говорити передъ дѣтьми про спори релігійні. Дѣтій не треба при-
звичаювати гудити монаховъ або иншихъ, якъ се деякі робять зъ помѣжъ неспособныхъ провѣдниківъ молодежи“.

Коли молодѣжь добре вправила ся въ латинської граматичѣ, складни и вѣршованю, можна утворити зъ найспособнѣйшихъ третю класу. Въ третій класѣ треба зъ учениками читати труднѣйшихъ латинськихъ писателѣвъ (Вергілія, Овіда, Цицерона), пильно вправляти въ вѣршованю и переробляти зъ ними діалектику и реторику. Такожъ и музику треба плекати. Хлопцѣвъ треба до того заправляти, щоби по латинѣ говорили, а самі учителѣ мають, о скѣлько можна, не инакше лишъ по латинѣ говорити зъ ними.

Приятеля и головну підпору у всѣхъ своихъ змаганяхъ передовѣмъ най-
паче що до шкѣль, найшовъ Лютеръ особливо въ особѣ Пилина Мелянтонъ, котрый родивъ ся 1497 въ Бретенъ въ Пфальцѣ, ум. 1560. Въ своѣмъ 22. роцѣ житя покликаний яко взорець учености до Вітенберга на університетъ, працювавъ тамже черезъ 28 новихъ лѣтъ спѣльно зъ Лютромъ и положивъ такъ знаменитѣ заслуги около наукъ и шкѣль ученихъ, що му придано почесне имя *praeceptor Germaniae* (учитель Нѣмеччины). Гуманістъ въ благороднѣмъ значеню слова написавъ кѣлька творѣвъ, мѣжъ тими грецку и латинську граматику, котрі дочекались кѣлька выданъ, писавъ учебники реторики и діалектики, фізики и моралѣ. Въ роцѣ 1528, коли обѣхавъ зъ деякими приятелями кѣлька шкѣль Турингіѣ, появилась „книжочка візитаційна“ зъ уставою шкѣльною, котру уложивъ въ порозумѣню зъ Лютромъ.

Мѣжъ книжками, котрі Мелянтонъ при науцѣ языка латиньского поручавъ, находила ся одна, котра мала заголовокъ розмовы (*colloquia*) а котру написавъ сучасникъ, славный Еразмъ зъ Роттердаму. Сей замѣтний гуманістъ уродивъ ся 1467 а умеръ въ Базелѣ 1536. Свою молодѣсть проживъ вѣвъ въ Девентерѣ, де єму вже перше згаданий Рудольфъ Агрікола предеказавъ, „що колись буде великимъ“. Про єго рухливе житѣ, котре єго завело до Парижа а вѣдтакъ до Англіѣ, де познакомивъ ся зъ Томою Моромъ, не можна ту обширнѣше говорити, треба тѣлько лишъ згадати, що 1486. безъ властивого покликаня вступивъ въ одиѣ духовный чинъ и давъ ся 1492. высвятити яко священникъ. Еразмъ знавъ не тѣлько грецкій языкъ дуже добре, але и латинскій и писавъ тымъ другимъ зъ бѣглостію, гѣдною подиву. Противъ неучтва тогдѣшнихъ учительѣвъ такъ свѣтского якъ и духовного стану боровъ ся зъ острою наругою и поирѣкавъ вѣсякій хибѣ та збѣсута обычаѣвъ рѣзнихъ станѣвъ, передовѣмъ клеру, въ сатирѣ, котру затитуловавъ „похвала глупоты“ и призначивъ найперше для свого приятеля Т. Мора. Єго выданѣ грецкого нового завѣта въ латиньскѣмъ перекладѣ, и приповѣстей (*Adagia*), передовѣмъ єго высше згаданихъ розмовъ (*colloquia*). запевнили му європейску славу. Въ тыхъ кольоквіяхъ

порушує ся зъ вправою и легкостію гідною подиву найрôзностороннійшій предметъ звичайного житя (торговля кôнми, польованє, рыболовство, дома гостинніи и т. и.) и мали головню на цѣли молодѣжъ по можности основно познакомити зъ уживанємъ языка латиньского. Якъ розмовы зъ одного боку въ невôдповѣдний способъ высмѣвали житє монахôвъ, посты и подорожи богомôлнїи, такъ дотыкали такожъ предметôвъ, щô мусѣли стати ся дуже небезпечными встыдливости и обычаиности молодежи. Сю книжку зъ Риму заказано, а Лютеръ говорить о нѣй, що не може дозволити, щобъ єѣ дѣти читали, позаякъ Еразмъ учить и говорить тамъ богато безбожного подѣ чужимъ, выдуманымъ именемъ нарочно, щобъ зачепити церковь и христїаньску релїгїю. Въ иншихъ письмахъ Еразма, о способъ науки, о образованю обычаѣвъ дѣтїй, о правдивомъ научаню молодежи находили ся въ дивной суперечности зъ тымъ, щô теперь ся сказало, такожъ найзнаменитшїи погляды и правды, котрыхъ розширенє виплынуло дуже хосенно на тогдѣшну справу вихованя та шкôлництво.

Щô до пытаня, коли треба розпочинати науку, высказує ся въ тôмъ напрямѣ, що дѣтину треба дечого вже при забавкахъ вчити, скоро тôлько може понимати и учити ся, але на правду має ся науку починати ажъ зъ сѣмымъ рокомъ. Ту идуть пôсля тогдѣшної засады научаня на передъ латиньскїи и грецкїи буквы и слôвця, але и релїгїйного вихованя бажає Еразмъ и думає, що початкомъ до того єсть згинанє колѣнъ при имени Исусъ, цѣлованє хреста, складанє рукъ. Взагалѣ мають у него велику вагу побожнôсть и релїгїйна наука. Дѣтина має бояти ся Бога надъ все и любити та завсѣгды памятати, що Вôнъ намъ черезъ Свого Сына Исуca Христа давъ житє вѣчне, наколи мы вѣруємо и заховуємо Ёго заповѣди. Имя Исусъ нехай собѣ дѣти сильно вôбивають въ память, нехай Вôнъ имъ буде надъ все наймилѣйшимъ. Треба дѣтїй приводити до переконаня, що ангелы суть завсѣгды присутнїи, котрїи все бачать, навѣтъ и мысли нашїи. Кромѣ св. письма, нехай ся учить хлопецъ споглядати на величнôсть неба, обильнôсть землѣ, трыскаючїи жерела и плывучїи рѣки, на незмѣренїи, глубоченнїи моря, и безчисленнїи роды звѣрятъ, и якъ те все створене єсть на услуги людей, щобъ тїи знову служили своему Сотворителєви.

Вихованє жѣночого роду оцѣнює Еразмъ ось такими гарными словами:

„Доростаюча дѣвчина потребує еще бôльше старанности якъ хлопецъ. Дѣвчина выставлена бôльше на покусу, духъ у неї слабшїи, ганьба провини бôльша. Першимъ старанємъ нехай буде те, щобъ умъ дѣвчины наповнити святыми чувствами, другимъ, щобы дѣвчина не заразилась безчесностїю, третимъ, дѣвчину не треба допускати до лѣниветва. Невиннôсть тернить найбôльше черезъ злый примѣръ.“

„Основу до всего вихованя для обохъ полôвъ,“ каже на иншомъ мѣсци, „має ся завсѣгды класти дома, а сума всего вихованя складає ся зъ того, що родители знаютъ, чого мають дѣтїи вчити, дѣти, що мають слухати.“

Дуже цѣкавыми суть высказы Еразма про публичне вихованє тогдѣшного часу та про вымоги, якїи ставляє ся для учителя. Вôнъ каже мѣжъ иншими: „Платонъ и Аристотель высше ставлять публичне надъ приватне вихованє, однакъ вихованє теперь почиває въ рукахъ лишь такихъ учителѣвъ, на котрыхъ выбôръ богато не зважає ся а бере ся до того занятя по бôль-

шої часті гидкихъ та ледачихъ, неразъ такихъ, що не зовсімъ суть спо-
собніи. Дав ся имъ дуже малу платню и нехарне мешканє, що повинно бы
ся казати, ту иде о вихованє безрогъ, а не вольныхъ сынѡвъ горожанъ.
А прецѣнь ставляє ся ту на карту будучиость цѣлого народу. Найбѡльшимъ
старанємъ родителѣвъ о дѣти єсть вибѡръ учителя. По бѡльшой часті
вѡддають сына свого на науку першому лѣпшому учителеви, а деякій матери
бѡльше дбалости оказують для песикѡвъ нѣжъ для свого сына, вѡзника та
пастуха дорожше. оплачує ся якъ учителя для дѣтій. Въ нѣчѡмъ иншѡмъ
велика юрба князѣвъ та знаменитыхъ не єсть такъ часто нещаслива якъ
въ тѡмъ, що ихъ вѡддають въ руки учителѣвъ негѡднихъ и нестойного
характеру. Не треба ся при тѡмъ дивити лишъ на саму ученѡсть, треба пере-
довсімъ бачити на добрій обычаѣ. Але наколи вже доброго вихователя
обрало ся, не має ся занехати дальшого стараня, треба и дальше пильно
дозирати. Не єсть се такъ дуже мала штука, дати початки
въ науцѣ. И молодцѣвъ щобъ учити, треба бути до того дуже способнимъ.
Не кождий и ученый, честный годить ся вже задля того до вихованя
молодежи. Многимъ недостає лагѡдности, иншимъ терпеливости; але хто до
научаня дѣйствио годить ся, такого не можна за високо оплатити."

Еразмъ бувъ, якъ зъ того виходить, що ся сказало, гуманістомъ,
але єсли вѡнъ яко такій такожъ старинній языки уважавъ за головний пред-
метъ науки, однакъ не бувъ слѣпимъ на похибки, якї роблено тогдѣ на тѡмъ
поли. Вѡнъ глузує собѣ зъ невольничого, часто безумного наслѣдованя ста-
риннихъ писателѣвъ, котре то наслѣдованє бѡльше вѡдносило ся тогдѣ до
форми нѣжъ до хорошего ублагородняючого змѣсту творѡвъ. Вѡнъ єсть радше
за тымъ, щобы прочитанє въ собѣ неретравити, виникнути въ духа писате-
лѣвъ, черезъ добре розважанє присвоити собѣ ихъ гадки и черезъ те себе самихъ
збогатити. Вѡнъ каже, "що пчолы збирають не лишъ тѡлько зъ одного корча
зъ подиву гѡдною пильностію лѣтають по всѣлякихъ цвѣтахъ и зе-
лахъ; такожъ не добувають готовый мѣдъ, але роблять го въ своѣмъ
ротѣ та внутрѣ, вытворюють го вѡдтакъ зъ себе и не пѡзнає ся въ нѣмъ
смаку и запаху поодинокого цвѣту, зъ которого коштували."

Єсли Еразмъ єсть спорючимъ духомъ, часто виражавъ ся зъ ѣдкимъ
дотепомъ, то було головню причиною те, що вѡнъ на деякій хибы и блуды
свого часу не бувъ слѣпимъ и що вѡнъ задля того мавъ богато ворогѡвъ
и противникѡвъ, котрї го дразнили сильними зачѣнками. Въ нѣмъ була
ненависть правдивого ученого супроти неуцтва, яке воплотилось мѣжъ учи-
телями и духовными. И єсли вѡнъ въ тѡй ненависти не рѣдко переступавъ
границѣ, котрї кладє любовъ христїянська, то прецѣнь нѣколи не заперъ ся
христїянства, нѣколи не зачѣнавъ єго головныхъ засадъ въ науцѣ. Єсли
Еразмъ, Лютеръ, Меланхтонъ и инші гуманісты латиньску бесѣду понимали
єще яко ядро и осередокъ всеи науки, те має свою причину въ тѡй обставинѣ,
що языкъ латиньскій бувъ тогдѣ языкомъ всесвѣтнимъ, языкомъ римскои
державы и црѣва. Мовою латиньскою порозумѣвали ся мѣжъ собою
ученїи всѣхъ націй. Згодомъ переходомъ могли розвинути ся оцѣненє и знанє
иншихъ бесѣдъ.

Сучасникъ тыхъ реформаторѡвъ и гуманістѡвъ бувъ Цвинлі, ур. 1484
въ Вильдгаузенѣ надъ Боденскимъ озеромъ, полягъ въ битвѣ пѡдъ Канель
1431. Вѡнъ написавъ письмо 1523 найперше по латинѣ а вѡдтакъ по нѣмцѣки:
якъ треба виховувати и научати молодѣжъ въ добрыхъ

обычаяхъ и христiянськѣй карности. Сю книжку написавъ Цвинлі для свого пасерба Герольда Маєра. Ту мѣстять ся напомниманя и науки безъ внѣшного порядку зверненій до житя знаменитого молодого чоловіка. Такожъ Цвинлі єсть той гадки, що молодець не може своій умъ уладити нічимъ бѣльше якъ тымъ, що займе себе день и нѣчь словомъ Богъ а те дѣє ся зъ тымъ лучшимъ успѣхомъ, если собѣ присвоить добре грецкій и єврейскій языкъ, щобъ можна добре зрозумѣти и поняти старый и новый завѣтъ. Попри те великій хосєвъ приносить такожъ и знанє латиньского языка.

(Дальше буде).

Вплывъ природы на чоловіка.

[Зъ дѣла Геврика Том. Бузьлого].

(Конецъ).

Однй появы дѣлають на фантазію, а инші розбуджують розумъ. Фантазію розгрѣвають грѣзні и непреодолимй силы природы, а такими суть: бурѣ, заразы, землетрясеня и высокй горы. Розумъ образують появы незначній, а котрй мають все той самъ наслѣдокъ пр. насѣне и рослина, цвѣтъ и овочъ, огонь и тепло. — Чимъ грѣзніѣйшй суть появы, тымъ бѣльше наповняють насъ страхомъ и не дозволяють, щобы за ними слѣдити, умъ перестрашує ся того, чого не знає анѣ пояснити не всилѣ. Буйна и чудесна фльора якъ и грѣзні, фізичнй зъявища а до того частій, побуджовали надмѣрно фантазію мешканцѣвъ краївъ горячихъ и не дозволяли розвивати ся силамъ розсудку и розуму. На видъ тыхъ могучихъ появъ тренєтавъ чоловікъ, бо видѣвъ що вѣнъ въ порѣвнаню зъ тыми силами єсть безсильный, зѣ страхомъ згадувавъ тй появы, не смѣвъ слѣдити ихъ причины, а щобы знайти прецѣнь якєсь вытолкованє тыхъ зъявищъ, то покликававъ до того не розумъ, бо той бунъ слабымъ, але фантазію, котра грѣзній пароксизмы природы приписовала грѣзнымъ силамъ надприроднымъ.

И противно чимъ появы природы суть менше грѣзній и не такъ для чоловіка шкѣдливй, тымъ бѣльше чоловікъ кмѣтує собѣ то и старавсь доходити причины всего. Въ тѣмъ разѣ чинною єсть менше фантазія а бѣльше розумъ, котрымъ хочемо все выслѣдити и поняти. Такъ дѣло ся въ Европѣ. Но и въ Европѣ въ двоухъ краяхъ лучають ся часто страшнй землетрясеня а именно на пѣвостровѣ Піринейскѣмъ и Апениньскѣмъ. Причина землетрясенєй и до теперъ ще мало звѣстна, тожъ не диво, що въ тыхъ краяхъ сильнѣйше виобразовала ся фантазія, людибѣсть понала въ слѣдство того въ забобоны и такими позѣстали Італіанє и Ішпанцѣ до нынѣ. Оба тй краѣ выдали богато артистѣвъ та поєтѣвъ но зовсѣмъ они не выдали дєрвєстєпенныхъ геніѣвъ, котрй плекали бы умѣтности.

Дикѣсть неприязныхъ чоловікови звѣрять, спустошеня циклонѣвъ, землетрясеня и инші небезнєчєства, котрй все грозять мешканцямъ горячихъ краївъ, вытиснули властивє свое знамя на народибѣ ихъ характерѣ. Народы тй не слѣдили разумно лиха и не старали ся уснѣшными средствами єму запобѣчи, бо до того треба було напруженя силъ душевныхъ а часто

працѣ фізичнои; — они волѣли сидѣти бездѣльно и любовати ся въ образахъ, котрій ихъ хоробливо выбуяла фантазія сновала. Они вѣсь незрозумѣлій появы приписовали дѣланю безпосередному вышешо надироднои силы, котрої и не гадавъ хто оператись; противно они їй дрожачи вѣддавали божескій поклѣнъ. У вѣсьхъ выше згаданыхъ полудневыхъ краяхъ страшний появы природы крѣмъ нишихъ наслѣдкѣвъ були причиною вытвореня властивого характеру народнои; — все побуджувало тамъ фантазію зѣ шкодою розуму.

Житѣ духовне обявляє ся въ трѣхъ напрямкахъ: въ релігії, штуцѣ и літературѣ. Порѣвнаймо пѣдъ тымъ взглядомъ Индію и Грецію, бо въ тыхъ краяхъ житѣ духовне розвинуло ся сильнѣйше нѣжъ де инде и о тыхъ краяхъ маємо найбѣльше вѣдомостей.

Въ Индіяхъ суть высочезній горы, щѣ здають ся неба сягати, зъ нихъ силывають быстрой рѣки, надъ котрыми не увидишь моста, знаходять ся безводній пустынѣ, а мѣсяцями ростуть непроходимій для чоловіка лѣсы, бушують два разы до року нищачій орканы, а найплодовитша часть сего краю то мѣсце, где джумы и пошести все панують и зъ вѣдки розходять ся по далекихъ сторонахъ свѣта. Такої природѣ вѣдновѣдали подобній понятя Индіанъ о божествахъ. Найвыше божество, Сіву, Индіане такъ собѣ представляють: Величезна и мерзка єго статуя окрыта скѣрою тигрисѣвъ а пѣдперезана вужами, — наоколо шѣ насилій кости людскѣ, має 3 очей а въ руцѣ держить голову людску. Шибєє ся вѣнъ зъ своєю ще бѣльше якъ самъ мерзкою жѣнкою вѣначѣ розбишака и нищить все, щѣ єму пѣдъ руки попаде. — Вже природа спонуковала Индіанъ до погорджуваня вѣсьмъ, щѣ звычайне и природне, той напрямъ уявляє ся особливо въ літературѣ. Вѣсь ихъ книги, права а навѣтъ граматикы писаній въ формѣ поетичної, прозою нѣхто навѣтъ задачѣ не нише. А якими ся поезія украшена образами, можна змѣрковати зъ того, щѣ побєля пѣсни оденъ ихъ король живъ надъ 8 миліонѣвъ лѣтъ, а ихъ устава написана тому 3000 миліонѣвъ лѣтъ. Неприроднымъ симъ понятямъ вѣдновѣдає ихъ структура паѣодъ и статуѣ идолѣвъ.

Того всего не було въ Греції. Ту противно горы не сягають ліній вѣчноио снѣгу, рѣки можна перебрести, лагѣдне море заходить въ глубину краю и творить много догѣднихъ пристаней, не лучають ся тутъ люді бурѣ, — тожъ зовѣсьмъ вѣдмѣнноио успѣобленя умислового були Греки. Позаякъ вѣсь поваты мають жерело въ появахъ свѣта змыслого, тому и рѣжній причины вытворили рѣжній наслѣдки. Вѣсь появы въ Индіяхъ переражали чоловіка, въ Греції успокоювали. Въ Индіяхъ небезпеченства були такъ численній и на першій поглядъ такъ невыяснимій, щѣ треба було приписовати ихъ причину впливови надиродноио. Вѣдмѣнно дѣяло ся въ Греції. Тамъ духъ людскій не бувъ пригнетений и не ставъ забобоннымъ. Почато тамъ доходить причинъ натуральныхъ, плєкати науки природій, а чоловікъ приходячи постененно до почутя власнои силы, дѣйшовъ до такои смѣлости, якои не подыбати въ краяхъ, де пѣдъ напоромъ величи природы упадає саможѣйностъ духа и повстають незгѣдній зъ правдою понятя. Боги грецкій то доскональшій люде, котрій їдять амброзію, поливають нектаромъ, помагають своему народови и єго богатырямъ и все суть готові выслухати ихъ просьбѣ. Бувають они и грѣзній по тѣлько для злочинцѣвъ. Грецка література и штука такъ суть досконалі пѣдъ взглядомъ основы и формы, щѣ мы єще нынѣ черпаємо зъ нихъ повными руками.

Рѣжницю такъ велику выкликало не що инше лише природа. Би то вилывъ розбудивъ въ Европѣ силы розуму, надавъ чоловікови довѣри до власныхъ силъ, улекшивъ громаджене вѣдомостей и побѣлшивъ ихъ кругъ ожививъ въ нѣмъ смѣлого, умѣтного и все слѣдчаго духа, котрый нестриманий постунае все напередъ, а вѣдь котрого залежить въ будучности всякій поступъ.

Такій бувъ вилывъ природы на суспѣльнѣсть давнѣйше. Теперъ вилывъ той зменшивъ ся, заступае его въ многихъ разахъ штука, но все такой зѣстаемо свѣдомо чи несвѣдомо пѣдъ би вилывомъ, а есть вѣтъ и до теперъ переважаючий. Насъ окружають рѣжний элементы, они услугують намъ, або нашъ трудъ всипняють и нищать. Познакомѣмъ ся зъ ними, щобы не тратити надармо силъ на осущене того, щѣ есть неможливе. Тѣло наше пѣдлягае многимъ правамъ природы, стараймо ся пѣзнати ихъ, щобы поступаючи пѣбѣла нихъ устеречи ся многихъ прикростей и недугъ. Пѣзнаймо права, котрымъ пѣдлягае духъ дѣтей, намъ въ школѣ повѣреннымъ, а наберемо ясного понятя о цѣли нашої надъ ними працѣ, а тогды будемо всяцѣ дѣбрати вѣдповѣдныхъ до осягненя сѣи цѣли средствъ, бо якъ каже Баконъ зъ Веруламу: „Natura non nisi parendo vincitur“*) — природу зможемо тѣлько послухомъ побороти. А наколи цѣль и средства будуть вѣдповѣдний, то и праця наша не буде „писанѣмъ на вѣтрѣ або водѣ“ але причинити ся до просвѣченя и ублагородненя будучихъ поколѣнь, для котрыхъ Шевченко надармо виглядавъ „апостола правды и науки“.

Як. Михалевичъ.

Свѣтъ учить розуму.

1.

Маевый день бувъ красный, люде по огородахъ, по полю працювали, дзвѣнокъ при школѣ въ Майданѣ гомонѣвъ приятнымъ голосомъ на цѣле село, скликувавъ школярѣвъ. Дѣти выбѣгали зъ хатъ то зъ вѣдѣи, то зъ вѣдѣи бѣгли селомъ, сѣвшили такожь до працѣ; коло загороды Гриня Воробци задержали ся цѣлою громадкою.

— Пождѣтъ дробку — каже зѣжъ ними найстаршій вѣкомъ школяръ — тѣлько закличемо Якима: его тато просивъ, щобы по дорожѣ вступити.

— Вѣтъ нынѣ зновъ утече — розважали другѣ. — И насъ готовъ потурбовати, якъ колись.

— Не дамо ся — повѣвъ першій и вѣдчинивъ ворота на подвѣрѣ и уже не мавъ часу ступити на него ногою: зъ пѣдъ оборога вылетѣвъ Якимъ зъ довгою форостиною и престо нустивъ ся за хлонцами; лютый бувъ страшенно, ажъ почервонѣвъ вѣдъ злости.

Хлонцѣ дали ногамъ знати, утѣкали якъ передъ дикомъ, меншій переляканѣ кричали и змагали за старшими, щобы не понасти въ лыхѣ руки.

*) Baco, Novum organon I. aphor III.

Неодно й дбстало добре: то по плечохъ, то по головѣ, то по ногахъ, де удало ся збсеникови форостиною засягнути.

Утекли школярѣ, Якимъ ще фуривъ грудомъ, камѣнемъ за втѣками и вереденивъ ся:

— Скубенты, скубенты!... я васъ всѣхъ поскубую... Якъ котрый поважить ся мене еще разъ кликати до школы, такъ ему въ саджавцѣ обливанный день справлю...

— Шкода щось великій! — вѣдознавъ ся найстаршій зъ школярѣвъ уже геть ажъ за огородами — не маєшь розуму и за простый шелюгъ. Собѣ эле робишь, тата, маму, грызешъ, а все смѣе ся зъ тебе, цѣле село.

— Ты курячий нисарю!... ходи сюды, ходи... — кричавъ злющій Якимъ. — Ты мусишь ходити до школы! Твоій отецъ бѣдний, не може екзекуціи заплатити, бо вы лободу ѣсте, а я колачѣ!... Мѣй тато богатый я не потребую школы.

Довго Якимъ решетивъ ся, кричавъ ажъ охрипъ. Замѣтивъ вкѣнци, що нѣхто его не слухає, пѣгнавъ до дому.

2.

Въ комнатѣ було чисто позамѣтано, одна стѣна була завѣшана образами святихъ, на столѣ лежало повно пирогѣвъ, а на постели ажъ пѣдъ стелю подушокъ, всюды выдѣвъ ся статокъ. Якимъ не заставши нѣкого, прискочивъ до кота на припѣчку, але сей змѣркувавъ заразъ о щѣ ходити, сипруекавъ, сиплювавъ якъ на пса, выскочивъ ажъ на полицю мѣжь тарелѣ и миски, мѣвкотѣвъ проразливо. Хлопець хопивъ кусень пирога, заѣдавъ смачно, пѣдскакувавъ на одиій позѣ по свѣтлицѣ, глядавъ за якимъ патиномъ, щобы дѣстати кота зъ вышки.

— Щобысь трѣсъ, щобысь замявкавъ собѣ на зубы, на пазоры ты котяча паро, то я тебе зъ вѣдтамъ дѣстану — вередовавъ Якимъ и ставъ ожогомъ мѣряти прямо въ котячий лобъ.

Дверѣ отворили ся нагло, въ порозѣ станувъ отецъ сурово глядѣвъ на Якима; хлопець провѣживъ щось недоброго, надслухувавъ, чи йде мама зъ коморы.

Гринь Воробецъ поважаний въ громадѣ господаръ не бувъ самъ учений, але зъ душѣ хотѣвъ, щобы сынъ его Якимъ учивъ ся; вѣнъ бувъ вѣйсковымъ чоловѣкомъ, понимавъ якъ то эле, коли чоловѣкъ и нумеру не знає, якимъ скарбомъ для кожного єсть наука, тому вѣнъ наибѣльше причинивъ ся, що громада побудовала красну школу: вѣнъ вѣйтовавъ на кѣлька онадѣвъ.

— Не добре хлопче зъ тобою! — заговоривъ старый Воробецъ до Якима. — Десь у людей по осьмеро, ѣсти не мають щѣ, а ховають ся красно, отецъ мати знає зъ нихъ утѣху, а я зъ тебе щѣ? Грызоту заєдно, та й грызоту... Въ школѣ не учишь ся, учителя гнѣваєшь, неправду говоришь та се першій кроки до криміналу. Двадцять лѣтъ тобѣ минуло, а выглядаєшь на шѣнадѣть, хлопъ якъ дубъ а читати читаєшь, якъ по грудю хтось ѣде порожнимъ возомъ, а о писаню уже й не говорю... Щѣ зъ тебе буде, повѣдаж самъ, щѣ зъ тебе буде?... Люде смѣють ся негодують, а я зъ сорому мало пѣдъ землю не скрию ся.

Взрѣвъ Якимъ що зле: отець при дверохъ споглядавъ на кульку, де висѣла ремѣнна трепачка, котру еще зъ войска собѣ вынѣсъ; мама въ коморѣ за стѣною все еще гуркотѣла масничкою, не входила до комнаты. Такой шкѣра на нѣмъ затремтѣла першій разъ, вѣтъ споглядавъ на розтворене вѣкно...

— Ужесь чепивъ ся дѣтныи, уже? — пытала мати, прийшовши зъ коморы. — Не маешъ нишои работы?

— Еще не ученивъ ся, але нынѣ укараю ледащого, се мое крѣнке постановлене — вѣдповѣвъ Гринь Воробецъ жѣнцѣ.

— За щѣ, я цѣкава знати?

— Го, го, го!.. Якъ бы я ставъ розказувати за щѣ, то й не розпо-
вѣвъ бы до завтра всего. Передъ всѣмъ теперь уганявъ ся за людскими дѣтьми, якъ ишли до школы, я ажъ за огородами крикъ почувъ и думавъ, що яку бѣйку хто вчинивъ коло корчмы; а самъ не йде до школы.

— Бо ѣму не треба ити до школы, вѣтъ еще малый, дѣтнина.

— Ха, ха, ха!.. малый... А до збыткѣвъ, пустоты и старого перегиавъ. Вчера начку сѣрокъ, мою люльку до школы принѣсъ, а тыказала, що се неправда, вѣтъ не бравъ. Учитель Семень Трудолюбъ нынѣ вѣддавъ менѣ самъ на поли.

— Давбысь собѣ спокѣй зъ тымъ Трудолюбомъ; вѣтъ тѣлько на мой дѣтныи все зле бачить; а другій десять разъ гѣршій до всего Якима намо-
вляють.

— Тѣлько не винуй нѣкого! вчера кинувъ Добущинного хлопца въ гно-
ѣвку, а чейже его нѣхто не намовлявъ до сего?...

— Нехай не пхае ся сюды такій неключій хлопчище; вѣтъ мой дѣтныи не рѣвня.

— Бели ты мати такъ говоришь, то ѣя зрѣбу рѣвню.

Гринь Воробецъ хопивъ за трепачку, вальнувъ разъ Якима по спинѣ, хлопецъ спискотѣвъ, скрутивъ ся зъ болю и далѣй гуль! вѣкномъ зъ хаты.

— Хиба-бы я тебе нѣколи въ свои руки не дѣставъ — кликавъ батько въ гнѣвъ. — Разъ мусить ся скѣнчити, такихъ выбрыкѣвъ не стерплю. Придешъ ты менѣ...

3.

Вылетѣвъ Якимъ на селище, вѣддыхнувъ розглянувъ ся, подыбавъ въ буряні Добущинного Николу; пятилѣтний хлопчина прохонявъ ся зъ твѣр-
дого сну, побачивъ Якима и въ плачь...

— На тобѣ мой пляцокъ, щѣ менѣ мама лишила на полуденокъ, тѣлько не кидай мене въ гноѣвку — молила дѣтнина.

— Не бѣйся нѣчого! — успокоювавъ малого мѣзерника Якимъ. — Я тобѣ щѣсь дамъ. Любишь мѣдъ? Ходи за мною до пасѣки.

Певолѣкъ Якимъ Николу затѣнками по пѣдъ берегъ, ажъ пѣдъ стару дупельнаву вербу, въ котрѣй знаходило ся осяче гнѣздо, посадивъ дѣтвана пѣдъ деревомъ, самъ вѣдѣйшовъ далеко и каже:

— Уважай! теперь заразы потече мѣдъ зъ вербы, тѣлько ѣтвори ротъ широко, а побачишь яке то солодке...

Шпуриувъ Якимъ разъ, другій камѣнемъ въ вербу, поцѣливъ и въ осяче гнѣздо, ажъ мушня рѣзмъ загучала, стала вылѣтати зъ вербы, а за кождымъ новымъ ударомъ бѣльше ихъ показувало ся.

Зворушеній осы розтіли ся, стали жити малого сироту. Никола замишавъ зъ болю не своимъ голосомъ — йой! Якимцю то пече, пече!..

На сей крикъ высочивъ изъ за плота учитель Семень Трудолюбъ, хопивъ дѣтину зъ помѣжъ осъ, поклавъ на муравъ въ безпечномъ мѣсци и дививъ ся на лиходѣя и на ёго невинну жертву.

Якимъ задубѣвъ на ногахъ; якимъ свѣтомъ сей чоловікъ взявъ ся въ тѣй закутинѣ, не понимавъ сего; уже кѣлька разѣвъ зненацька напавъ такъ на него.

— Нѣчого доброго нѣ мудрого, сыну не зробивъ ты — рѣкъ Трудолюбъ. — Де сердце твоё, де чувство людскости Якиме, де?... Думаешь, що бѣдну виробницю матѣрь не буде се болѣти, що ёи дѣтину такъ скривджено? Она на чужбѣмъ загонѣ мучить ся працюё тяжко на насущный, дѣтину лишае мѣжъ добрыми людьми, а тимчасомъ отъ якѣ добріи найшли ся... Сыну стоишь надъ пропастею... Бачишь якъ бѣдненькій питить; може зъ болю умерти, и се черезъ твою сваволю.

Якимъ по доброй хвили стямивъ ся, охолонувъ зъ першого перестраха, глядѣвъ докола чи не йде еще хто бѣльше. Вѣнъ якъ тѣлько взрѣвъ, що Трудолюбъ поступивъ крокомъ на передъ дѣ нему скрутивъ ся на одной нозѣ, почавъ втѣкати гетъ вѣдъ села въ поле.

— Я не боюся такихъ панѣвъ, якъ ты — кричавъ здалека. — До школы не хочъ ходити и не пѣйду, нѣ!..

Трудолюбви горестно стало на щось подобного глядѣти; самъ не знавъ кого бѣльше жаловати, чи сего свротюка, котрый еще нищавъ зъ болю рѣжnymi голосами, чи того хлопця, котрый мѣгъ потѣхою бути для родичѣвъ, а вѣнъ на слѣпо йшовъ въ пропасть.

4.

Гнавъ Якимъ зъ вѣтромъ ажъ задыхавъ ся. Ставъ, розглянувъ ся. Вѣнъ бувъ далеко за селомъ на цѣсарскѣмъ гостинци, день весняный бувъ красивый въ природѣ гуло житѣмъ веселости, вѣнъ сего не чувъ не бачивъ. — Нема чого ити до дому — думавъ пустошокъ — отецъ напевно убѣ на смерть. Утечу найлѣпше до вуйка, тамъ бабуня мене не дасть. По дорожѣ буду пытати людей куды до Кавного; я знаю, що туды просто їде ся: мы тою самою дорогою їхали въ зимѣ на празникъ.

Пустивъ ся Якимъ до Кавного, де мешкавъ маминъ братъ а ёго вуйко и дуже добра бабуня.

Иде дорогою, иде, ажъ ту вѣдъ лѣса якъ не зашумить деревѣ, якъ не сыпне Якимови вѣтеръ немѣвъ цѣлыми пригорщами порошу въ очи, ажъ згѣкавъ; смѣлѣсть десь дѣлась, страхъ станувъ великій передъ очами; передъ нимъ лѣсъ, а тамъ повно дикихъ звѣрятъ, вовкѣвъ, медведѣвъ, зѣдять та й тѣлько. Може лѣпше вернути ся въ село, скрыти ся въ шувары пѣдъ мостомъ — думавъ. — Тамъ буду сидѣти такъ довго ажъ умру мамѣ на збытки. Обернувъ ся до села, зле... Зъ поля бѣгла въ провалѣ вдовица Добушниха, Николова мама, заводила страхъ. Хтось давъ знати їй, що дѣтину покусали осы. Пѣдъ самымъ селомъ несли школярѣ бѣдного хлопчину до школы и Трудолюбъ вказувавъ щось рукою въ сеею сторону, де стоявъ Якимъ. Старый Гринь Воробецъ такожъ стоявъ коло учителя.

— Вступи ся хлопче зъ дороги, не видишь брыка їде! — крикнувъ вѣзникъ идучи по при конѣ.

Якимъ скочивъ надъ фосу, дивить, брыка якъ хата велика зъ дверми, зъ вѣкнами їде дорогою, ажъ три пары коней тягнуть, два вѣзники поганяють, цѣле диво. Ёще якась помана убрана въ червонный контушъ скаче по вѣзникахъ, править комедію тѣлько гляди, смѣй ся до рознуку: багатомъ конѣ поганяє, люльку курить, вѣзникамъ глумить ся, камѣчиками въ другихъ мече, рѣжній дурницѣ конить. Се була малина, та хотѣ Якимъ не знавъ єѣ зъ опису, якъ зове ся тотя истота, все такѣй зѣбрала єго цѣкавѣсть велика, вѣнъ забувъ о домѣ, родинѣ о тѣмъ, щѣ зробивъ злого, пустивъ ся, їде за возомъ подивляє чудо — диво.

— А ты де сунешъ хлопче? — спытавъ вѣзникъ.

— До Кавного, до вуйка.

— Чому-жь ты самъ?... Знаешъ дорогу?...

Якимъ не вѣдзывавъ ся, тѣлько ишовъ по при конѣ.

Минули лѣсъ оденъ другій, станули при одній корчмѣ попасати, зъ брыки вийшовъ панъ сытний, червонный, плечистый и два псы за нимъ такожь. Вѣнъ приступивъ до Якима, ставъ розпитувати, зъ вѣдки їде, и де? въ короткомъ часѣ знавъ о всѣмъ, що хлопецъ збривъ и чому втѣкъ зъ дому. Ёму власне такого хлѣнца було потреба до послуги, задумавъ звербувати єго до себе.

Я твого тата бачивъ въ селѣ — мовивъ панъ до Якима — вѣнъ ишовъ поза фосу, єго тѣлько їно не видно тутки. Пытавъ ся людей за тобою, и мавъ якійсь поосторонокъ въ рукахъ.

Якимъ поновно налякавъ ся, приступивъ ближе до воза, тѣлько що ѣ не сказавъ „возьмѣте мене, сховайте до своєи брыки.“

Пройдисвѣтъ домѣркувавъ ся сего, и каже:

— Отъ се моя хата; якъ хочешъ, ходи зѣ мною, а тамъ сховашъ ся безпечно передъ вѣтцемъ. По дорожѣ, якъ будемо переѣздити коло твого вуйка, такъ собѣ зѣвзешъ и заразъ зъ хаты до хаты.

— А вы знаєте мого вуйка добре?

— Ёще ѣ якъ знаю; я въ него колись хотѣвъ коня купити.

— Добре я їду зъ вами.

5.

Шмидель называвъ ся сей панъ, що звабивъ Якима до себе. Зъ початку возивъ ся по свѣтѣ зъ малинами, псами и публику бавивъ пѣснѣйше зѣбравъ славныхъ їздцѣвъ, накупивъ коней и утворивъ свой циркъ. Вѣнъ выславъ своихъ передомъ. Въ брыцѣ сей чл хатѣ на колесахъ грѣла Шмидльова жѣнка якусь каву, чл гербату на маленькѣй кухонцѣ, двоє дѣтей хлопчикъ и дѣвчинка въ тѣмъ вѣцѣ, щѣ Якимъ глядѣли зѣ адивованємъ на ново прибулого гостя.

Якимъ станувъ при клѣтцѣ, въ котрѣй було ще кѣлька малинъ, дививъ ся на ихъ потѣшну мѣну и зновъ забувъ о свѣтѣ. Вѣнъ своимъ звычаємъ притиснувъ одній хвѣстъ до щєбля ажъ кѣвкла. Малина розгнѣвана довго уважала на боляче мѣсце, ажъ небачки шморгнула рукою скрозъ краты, хопила Якима за волосѣ и цѣлый жмитокъ майже зъ шкѣрою вырвала.

Якимъ ображений и гнѣвный піднявъ патыкъ, хотѣвъ потягнути нимъ малпу, ажъ и цѣла хата рушила ся зъ мѣся, а вѣтъ упавъ на підлогу.

Дѣти Шмидловѣ засмѣяли ся, имъ щось подѣбного не приключило ся ніколи.

Шмидель прикликавъ псы зъ двору, замкнувъ дверѣ, велѣвъ Якимови сѣсти собѣ въ кутъ, щобы не заваджавъ на серединѣ; власне підъ тою самою клѣткою помѣстивъ ся, де мали сидѣли, бо деінде мѣся не було; черезъ цѣлу дорогу ганьба сыпала пѣсокъ на голову, не мѣгъ хлопецъ нічого сказати.

Котивъ ся вѣзъ велить цѣсарскимъ гостинцемъ, кѣлька разѣвъ стававъ по дорожѣ, щобы конѣ спочили и троха понасли. Якимъ ставъ нудити ся, що такъ довго їдуть, а вуйковои загорода якъ нема, такъ нема. Надъ заходомъ вылѣзъ зъ буды, розглянувъ ся по свѣтѣ, видѣ околицѣ гетъ змѣнивъ ся: горы синѣли ся далеко, далеко въ одной сторонѣ, а въ другой, въ котру їхали, тягнула ся ровнина непроглядна.

Підъ вечеръ заїхали до мѣста, тамъ уже була выставлена велика буда середъ самого ринку, жидѣвъ старыхъ, малыхъ снуло ся роями, заглядало каждою шпайрою до середины. На оповѣщеню намальованѣ були рѣжні чуда, якѣ Шмидель и его служба показовали зъ кѣньми и самѣ.

— Иванъ, Иванъ! — кликали жидки, смѣхованцѣ, побачивши Якима въ народнѣмъ строю. — Ты такожъ належишь до комедіюфъ?... Ты будешь скакати коломыйка на кѣнь?...

Якимъ загітѣвавъ ся такимъ пытанѣмъ; вѣтъ хотѣвъ розпочати зъ жидиками по своему, забравъ ся до камѣня...

— Сего не роби менѣ — каже Шмидель. — У мене треба гостей вабити, спрошувати, щобы йшли, не розгаїяти. Се мѣй хлѣбъ, мое ремѣсло. Иди нынѣ спати, а завтра узришь, якъ то люде будуть збѣгати и дивити ся на насѣ.

— Я не хочу при васѣ довше зѣставати — каже Якимъ. — Покажѣть менѣ де мѣй вуйко мешкає, я самъ їду и допытаю ся дальше.

— Мы вуйка поминули; твоѣй отецъ заїхавъ бувъ тогды до него, якъ мы переїздили; я не хотѣвъ тебе пустити, щобы не дѣставееь... За кѣлька днѣвъ вернемо въ тѣ стороны, такъ заведу тебе ажъ на подвѣрѣ передъ самѣмъ вѣкна.

Якимъ посмутнѣвъ, буда нова выдала ся ему страшна, порозвѣшуваний въ горѣ шнуры, дручки, драбины колесали ся за кождымъ повѣвомъ вѣтру, вѣтъ стоявъ, роздумовавъ, навнаслідъ поїшовъ, де стояли конѣ, и тамъ на соломѣ положивъ ся. Нѣчь ся була довга страхъ!... рокомъ ему здавала ся, а въ додатку нѣчний холодъ проймавъ підъ якимеь коцомъ дѣравымъ и щось кусало... Одна лямна на серединѣ їздариѣ, другѣ слуги ладили еще лавки, высынували пѣскомъ сю площу на серединѣ, куды мали конѣ бѣгати, снували ся якъ духи. Якимъ на все глядѣвъ, ока цѣлу нѣчь не прижмуривъ.

На другѣй день скоросвѣтъ Шмидловѣ помѣчники стягли зъ Якима на сялу красне платѣ, убрали его въ якѣйсь червоный мѣшокъ зъ довгими рукавами и ногавяцами, якуеь предивецьку якъ коновка шанку зъ великими

чорними кланцями, вложили на голову, помалювали лице м'дяною краскою, зробили зъ него ц'флый дивоглядь.

— Теперъ выглядаешъ якъ правдивый дикуиъ зъ предв'ичныхъ л'бс'въ Америки; н'хто не пов'ість, що ты м'жъ людьми родивъ ся — мовили ему слуги.

Якимъ себе не п'знававъ, якъ поглянувъ на воду въ цебриц': опу-дище людей, страшити де въ л'б'.

Посадили Якима Воробця такъ выстроеного на коня и дал'й зъ нимъ на дв'р', рушили зъ ринку бочными улицями: на перед' музика зъ великимъ бубнемъ, по бокахъ двохъ проводир'въ держали его, щобъ зъ коня не злет'втъ, а дальше товпа ц'кавои публики збъ вс'хъ стор'бъ б'житъ, подивля' дикого Индиянина на коня, а жидик'въ т'ма т'муца.

Ловять жидки и свои Якима, щипають по ногахъ, по рукахъ, а в'б' повернути собою не може въ т'й сорочц', так'й нероверный, а зъ сорому ажъ горить; отъ такъ хот'втъ бы хоть ногою котрого засягнути за се, що щипа'е, та год'.

Вс' улиц' об'хали, вернули зъ ц'лою товпою р'жнородного ц'кавого зр'тельства до буды, ставъ Шмидель запов'дати перше велике пред-ставлене штучной в'зды на коняхъ, якихъ еще н'хто не бачивъ, а на закон-чене танецъ дикого быка, малюча музика, чоловікъ безъ головы, огн' штучн'й и т. и.

Зл'зъ Якимъ зъ коня якось выкравъ ся на дв'р' и въ ночи... поста-новивъ ут'кати въ св'тъ за очі. Та щожъ коли заразъ на ринку обступили докола его жидики, скупили ся, не пускають. Выб'гъ Шмидель, хопивъ хлопця и въ воздухъ зан'с' его до жел'зної кл'тки, замкнувъ до арешту. К'лька годинъ пересид'втъ за кару, он'с'я заставлено его, щобъ обертавъ корбою при катеринц'.

7.

Много м'сть, м'стечокъ с'лзъ звид'въ Якимъ, вандруючи зъ цирковою труп'ю, та все еще не м'гъ якось трафити до свого нуйка, до Кавного; много надививъ ся на р'жий дива-чуд', а тогды забувавъ на хвили о своїхъ горю и смутку. Не одна р'чь, що перше выдавала ся ему якимись чарами, зам'нялася часомъ въ марницю.

В'б' к'лька раз'въ еще ут'кавъ в'дъ Шмидля, а за кождимъ раземъ зловили, скарали, якъ хот'ли, замкнули въ арешт', морили голодомъ а п'сля заправляли до вс'лякои работы; въ день кон' чистивъ, вечеромъ лямны св'тивъ а въ в'льн'й хвили и соб' де-що направивъ, щобъ не св'тити д'рами. Та яке се було убран'е, жаль ся Боже! кацабай старый зъ Шмидльовою за велик'й, штанята зъ ен хлопця замал'й, а выглядавъ въ т'м'... Боже милый! не що може б'дний дымкарище, котрый по с'лахъ ходитъ и кричить „малювати“. Та все то якось Якима не приводило до крайнои розпукы, ажъ якъ пере'хали границу зъ Галичины до Р'мун'й, якъ почувъ що ту люде иначе мовлять, такъ що ихъ н'чо не розум'ти, тогды стративъ над'ю д'стати ся коли до дому, заплакавъ соб' сердечно.

— Теперъ можешъ соб' ут'кати на чотыри н'тры, а за тобою не скажу гонити — каже Шмидель Якимови.

— Мудрі вы пане! — відозвав ся Якимъ. — Чому вы перше мене не пускали? Я ту тыхъ людей нічого не розумію, такъ само якъ циганівъ, що до мене говорять. Тамъ все свои були люде, они могли мені вказати дорогу, а такъ теперъ кого допытаю ся? Теперъ уже мушу при васъ збстати.

— Отже така мова мені дуже сподобала ся; збстанешъ при миі, научишъ ся гарно їздити на коняхъ, будешъ брати гроші такъ якъ другі и жити по паньски.

— Не хочу я вашихъ грошей и вашего паньства. Заведіть мене до дому, до моєї рідної хати, се буде для мене найбільше паньство. Вы мене здурили, я до васъ маю жалъ.

— Жаловати ся на мене не маєшъ причини. Я тебе силоміць не бравъ до себе, ты самъ причепивъ ся. А що ты думавъ заїхати моїмъ возомъ передъ хату свого вуйка, самъ нині признати мусишъ, що се була думка зъ твоєї сторони занадто дїтина, нерозумна.

Якимъ вздыхнувъ тяжко и віддаливъ ся.

И зновъ кількинацять неділь переминуло на постійнімъ переносенію ся зъ одного мѣста на друге. Циркъ Шмидльовъ збольшавъ ся, нові коні, нові циркові убѣждальні, акробаты прибували, а де приїхали до якого мѣста, ажъ гудѣло відъ зрѣтелівъ, гостей кожного вечера приходило сотками до буди.

Перша Шмидльова зъ дїтьми доказувала дива на коняхъ: рбжній танці, скоки черезъ обручі, друки, а якъ прийшла черга на самого Шмидля, то сій на коня, коли летівъ високомъ, стоявъ на одній нозі и еще другого въ воздухѣ державъ и такъ показувавъ всьлякій штуки.

Якіма тото все почало нудити, та прикрило ся ему на такі рѣчи заєдно дивити, туга, жалъ за рідною огортали его дуже часто, неразъ тайкомъ заплакавъ, якъ ему циркові комедіанти донекли до живого; туживъ тогды за татомъ, за мамою, припоминавъ собі на слова доброго Семена Трудолюбѣ. Та не було часу запускати ся въ велику тугу: цѣлый день сходявъ на бѣганю, на посылці, вечеромъ зновъ якъ зачне ся кожде ладити, перебирати, сто рукъ за мало до послуги: то шле за тымъ, то за тымъ, та й ще лають Якіма, що неповоротный рушає ся якъ муха въ мази.

8.

Вело ся Шмидльови, мавъ якесь особливше щастє: збиравъ по свѣті гроші, а все збольшувавъ свою циркову трупу: скупувавъ нові коні, приймавъ новихъ людей, зробивъ ся богатимъ и славнимъ. Самыхъ коней було кількинацять паръ, и що тыхъ спільниківъ, помагачівъ, услуги безъ лику. Тягло ся тото все гурмовъ зъ одного мѣста до другого такъ легко, якъ дїтина зъ печи на запічокъ и всюды якъ у себе дома.

Въ мѣсточку Б... уже такъ були розгосподарили ся, що всѣхъ мали на свои услуги, а гостей до буди тільки неразъ прибувало, що потреба було ажъ буду розширяти.

Разъ Шмидель оповѣстивъ велике передостатне представленє а мало законѣчити ся ловлею на дикого чоловіка въ лѣсахъ американськихъ; тымъ дикимъ мавъ бути нѣхто иншій, якъ Якимъ.

Прийшло ся въ вечеръ страхъ! народу тільки попхало ся, все мѣсто выринуло не стало навѣтъ для многихъ мѣся.

Кѣльканайцять музикантѣвъ заграло, утѣджаютъ выфѣдили на сцену оденъ за другимъ, силили ся на рѣжний помысли, щобы публику убавити; сотки народа тѣшили ся, смѣяли ся, плескали въ руки, кричали „браво“ ажъ земля дудѣла, ажъ шопа трѣщала.

Наразъ якъ не бухне полонѣнь зъ той стороны, куды конѣ входили до фздарнѣ, якъ не закричуть всѣ: горить! горить! спасаймо ся!... Заворушило ся все и до дверей зъ цѣлою силою, якъ водна фала до берега и зновъ вѣдбила ся вѣдтамъ... Крики, плачѣ, зойки, ирзанѣ коней, пискъ невѣстъ, дѣтей, дѣйстви Содома.

Однѣ драпали ся до горы, другѣ скакали зъ галерій на долину, сильнѣйшій, спиритнѣйшій старали ся по головахъ другимъ утечи скорше, и ту огонь розширявъ ся, дымъ бухавъ щѣ разъ сильнѣйшими клубами, дусивъ людей, нѣякого спасеня: загибель.

Кѣлькасотъ людей въ тѣмъ пожару попекло ся, Якимъ кудись черезъ верхъ ледво зъ житѣмъ утѣкъ: якогось акробаты ченивъ ся за поныъ и зъ нимъ дѣставъ ся на подвѣрѣ.

Шопа згорѣла до тла, Шмидель стративъ весь маєтокъ лишивъ ся тільки въ тѣмъ, щѣ було на нѣмъ. Служба вся повтѣкала вѣдъ него, конѣ однѣ попекли ся, другѣ мусѣвъ спродати на житѣ; оденъ Якимъ зѣставъ при нѣмъ, не попускавъ ся свого пана, бо не знавъ куды обернутись мѣжъ чужимъ народомъ.

Шмидель приобѣцявъ ажъ теперъ Якимови, щѣ заведе его до рѣдного села, вѣддасть родичамъ. Подобрѣвъ свѣтовецъ — змѣнивъ ся для хлопця; перше говоривъ до него остро, а теперъ лагѣдно и нѣколи не кричавъ. Вѣнъ дѣйстно вернувъ назадъ до Галичины тягавъ ся зъ кѣлькама малнами и неомъ по провѣнціи, ихавъ зъ дня на день нужденне житѣ, давне щастѣ утекло, щѣ разъ нова бѣда заглядала до буды; часомъ цѣлый вечеръ мотикавъ собою и вказувавъ рѣжний ломаный штуки, та не заробивъ и на прокормленя родины; жена, дѣти жадий були сухого хлѣба.

Якимови ажъ теперъ докучавъ голодъ, але вѣнъ терпѣвъ, бо мусѣвъ, Одно теперъ тѣшило его, щѣ бувъ мѣжъ своими людьми, щѣ чувъ голосъ рѣдной мовы. Ђму здавало ся, щѣ десь, десь близько свого села блудить, тільки такой непроглядной рѣвинны у себе нѣколи не бачивъ.

Ажъ до Дрогобыча затягнули ся.

Ту такъ круто зробило ся коло Шмидля, щѣ спродавъ и послѣдній малны якомусь другому пройдисвѣтови, наннявъ вѣдъ неѣхавъ зъ родиною до Борыслава; такъ ему порадивъ сей его добрый товаришъ, котрый кунивъ вѣдъ него его послѣднѣ майно.

Дорога була страшно прикра, Якимъ сидѣвъ зъ заду, тримавъ пса за шію, розглядавъ ся по околици. Вѣнъ замѣтивъ, якъ чимъ разъ близше пѣдѣздили до Бескида и думавъ щѣ тамъ мѣжъ тыми синими верхами знаходитъ ся его родинне село Майданъ.

Жидѣвскій вѣзникъ фхавъ по своему, потягавъ батогомъ шканы, вѣдъ гуркотѣвъ по камѣню, а щѣ хвиля вѣжджали въ рѣку Тысманицю, вывертали ся то въ сю то въ тоту сторону, и пѣдмѣтовало на возѣ невысше драбинъ. Годину майже тревала ся трясуча фзда, зафхали на борыславскій

ринокъ оточеный нужденными будками и домиками, вѣзь застрягъ по саміи пѣдтоки въ болото.

Бѣдибѣсть, непорядокъ всюды впадали въ око, а болота до волѣ, де ногою ступишь. Якимъ надививъ ся на многіи дива, але такого не бачивъ нѣгде, якъ въ Бориславѣ.

(Конецъ буде.)

ТРЕТЄ СПРАВОЗДАНЄ

зъ дѣяльности институту руского товариства педагогичного пѣдъ покровомъ св. о. Николая у Львовѣ.

Въ складѣ комитету, котрому выдѣлъ руского товариства педагогичного поручивъ управу институтомъ, входили: проф. о. Алексей Тороньскій яко голова, проф. Кость Лучакѣвскій, о. Иванъ Чапельскій, адвокатъ д-ръ Стефанъ Федакъ, лѣкаръ д-ръ Антонъ Хоминъ и п. Кость Панькѣвскій яко члены. Сей послѣдній бувъ заразомъ настоятелемъ институту. Вѣдносно комитету до выдѣлу були такіи саміи, якъ попереднихъ рокѣвъ. Комитетъ вѣдбувавъ засѣданія и довѣрочніи нарады въ кождѣй потребѣ, бо оденъ членъ на власну руку не може нѣчого зробити. Перше засѣданє вѣдбуло ся 3. серпня 1890, послѣднє 17. липня 1891. На першѣмъ засѣданю занимано ся головнио принятемъ питомцѣвъ, на послѣднѣмъ здававъ секретарь справу зъ дѣяльности цѣлорѣчної а зарядъ розбиравъ деякіи питанія, вѣдносячіи ся до получєнія въ роцѣ слѣдуючѣмъ. — На засѣданяхъ въ роцѣ, котріи вѣдбували ся бодай разъ мѣсячно, полагоджувано всѣи пекучіи справы и реформы, котрыхъ потребувало педагогичне ведєнє питомцѣвъ.

Релігійно-моральне вихованє мавъ зарядъ завсѣгды на оцѣи и клавъ на него наибѣльшу вагу. И такъ ходили ученики надобовязково до церкви такожъ въ кождѣй вѣдѣ науки вѣльний день, а кождого ранку идучи до школы вступали такожъ на коротеньку молитву; рано встаючи и вечеромъ лягаючи вѣдмовляли св. молитву, передъ снѣданємъ, обѣдомъ и вечерою якъ такожъ и по тыхже оденъ ученикъ за рядомъ проводжувавъ молитву; до кождѣи комнаты справлено або святу икону або св. хрестъ.

Помочєю при науцѣ питомцѣвъ занимавъ ся п. Макарушка, слухачъ фільзофіи у Львовѣ. Кромѣ домовѣи помочи, потрібѣи при науцѣ шкѣльныхъ предметѣвъ, удѣляно въ институтѣ безплатно ще науки языка французского, руского, науки писанія и науки снѣву. Зъ ученикѣвъ, що вписались зъ початкомъ шкѣльного курсу на лекціи французского языка, котрого удѣлявъ п. Остапъ Макарушка, выказали поступъ добрый: Куницкій Володимиръ, Куницкій Леонтій, Шухевичъ Стефанъ, Кузьма Олекса и Рогожевскій Витолдъ. Лекціи вѣдбувались два разы тыжднево по 1-ѣй годинѣ. Наука ся буде вєстись дальше а згаданіи ученики будуть становити курсъ вышій. Зъ початкомъ нового року шкѣльного буде можна отворити курсъ низшій, если будутъ ученики охочіи и доброй волѣ до науки языка французского. Ученики здѣбѣвшии будутъ могли вже слѣдуючѣго року зачати науку языка италійского и англійского. — Науку снѣву побирало 36 ученикѣвъ 2 разы

тыжднево и зложивъ ся зъ нихъ досыть сильный хоръ, который въ силѣ запродуктоватись хочьбы и публично, чого доказомъ вечерокъ дкелямаційно-музыкальный, уряджений учениками въ день патрона институту св. О. Николая. Науку на скрипкахъ, котрой удѣлявъ за малою заплаатою два разы тыжднево п. Левицкій, учитель шкѣль народныхъ у Львовѣ, побирало 10 учениковъ а то: Сѣчинскій Мстиславъ, Соболта Модестъ, Кордасевичъ Евгеній, Фолисъ Евгений, Ивасечко Иванъ, Витошинскій Зенонъ, Скобельскій Теофилъ, Куницкій Левъ, Ольшанскій Володимиръ, Гузаръ Богдана и Штайцеръ Михайло; наибѣльшій поступъ зробили Скобельскій и Ольшанскій. Науки каліграфіи удѣлявъ безкористно п. Миронъ Кимаковичъ, академикъ у Львовѣ; 9 учениковъ зробило дуже великій поступъ. Комітетъ чуе ся обовязаннымъ на снмъ мѣсци бодай въ сей способъ подякувати пп. Кимаковичеву, Левицкому и Макарушцѣ щиро-рускѣмъ „Спасибѣгъ“ за ихъ труды.

Зарядъ старавъ ся такожъ розширити науку шкѣльну лектурою домашною пѣдъ острымъ надзоромъ настоятеля, на котру то обставину дуже велику звертано бачиѣсть. Ученики, щѣ на се заслуговували, звѣджували пѣдъ проводомъ настоятеля приступий для нихъ представлєня театральний, деякій музеѣ, менажерію. Зарядъ справивъ такожъ деякій забавки якъ примѣромъ шахи, доміно, томболоу, пилки, загадки Ріхтера. Адвокатъ д-ръ Стефанъ Федакъ, закупивъ до институту за большу суму камѣний будбзлѣ Ріхтера. На огородѣ выставлено бары и рекъ до гімнастики, куплено кѣлька забавокъ зручности, вироблюваныхъ въ Краснѣмъ, щѣ недѣлѣ и свята вѣдбувано дальшій проходы якъ на Чортѣвску скелю, до Соколъникъ, до Збоискъ, на Зофіївку и Погулянку. Зо змѣнъ въ домовѣмъ зарядѣ годить ся пѣднести такожъ, що въ сѣмъ роцѣ рѣшено давати три разы въ тыждень мяснѣ вечеру а кѣлькомъ ученикамъ за порадою лѣкаря, д-ра Антона Хомнина, котрый бувъ лѣкаремъ институту, давано на вечеру у всѣхъ мяснѣхъ дни а навѣтъ и въ середу, вѣдъ котрой має институтъ вѣдъ Высокопреосвященнаго диспензу, мясо. Въ навечеріє Рѣздва Христоваго и празника Богоявленьскаго вправлено ученикамъ вѣспѣльный святый вечеръ а въ проводни недѣлю заставлено вѣспѣльне свячене.

Поданъ о принятѣ вилынуло 87; принятѣ зъ початкомъ курсу слѣдуючѣ:

Зъ приготавливаючои клясы:

1. Володимиръ Салабанъ, сынъ Григорія, ц. к. кондуктора почты у Львовѣ,
2. Омелянъ Стрѣцкій, сынъ Омелана, гр. кат. пароха зъ Качанѣвки,
3. Модестъ Соболта, сынъ Томи, гр. кат. священника зъ Личѣвицѣ,
4. Мстиславъ Сѣчинскій, сынъ Миколы, гр. кат. пароха зъ Черниховецѣ,
5. Іосифъ Кравцѣвъ, сынъ Ивана, господара зъ Вороблєвичѣ.

Зъ І. клясы:

6. Кость Залѣтачъ, якъ 33,
7. Леонтій Рубель, сынъ Димитра, учителя зъ Колодина,
8. Володимиръ Галицкій, сынъ Америкѣзія, учителя зъ Кутѣ,
9. Володимиръ Ольховый, сынъ гр. кат. пароха зъ Добрянѣ,
10. Зенонъ Витошинскій, сынъ Льва, гр. кат. пароха зъ Радчого,
11. Михайло Виханскій, сынъ гр. кат. пароха зъ Смерекова.

З ъ II. к л а с с ы:

12. Евгеній Кордасевичъ, сынъ Анатоля, гр. кат. пароха зъ Росохача,
13. Богданъ Гузаръ, сынъ Евгенія, гр. кат. священника зъ Завалова,
14. Стефанъ Кретѣвъ, сирота по господарѣ зъ Пѣдгайчикъ,
15. Евгеній Паукъ, сынъ гр. кат. пароха зъ Саджавы,
16. Іосифъ Макаревичъ, сынъ Ивана, гр. кат. пароха зъ Сваричева,
17. Ярославъ Алексевичъ, сынъ Іероніма, гр. кат. пароха зъ Зарудя,
18. Андрей Яворскій, сынъ Костя, господаря зъ Орѣховця,
19. Яновичъ Микола, сынъ Ілярія, гр. кат. пароха зъ Хотѣня.

З ъ III. к л а с с ы:

20. Кмита Юліанъ, сынъ Стефана, ц. к. канцелярства суда зъ Лѣска,
21. Андрей Кадайскій, сынъ Александра, гр. кат. пароха зъ Грушки,
22. Иванъ Ивасечко, сынъ Михайла, гр. кат. пароха зъ Рожискъ,
23. Теофилъ Скобельскій, сынъ Теофиля, гр. кат. пароха зъ Жукова,
24. Евгеній Фолисъ, сынъ Михайла, гр. кат. пароха зъ Рожджалова,
25. Михайло Яновичъ, якъ 19,
26. Евгеній Сѣрецькій, сынъ Маркиля, гр. кат. пароха зъ Палагичъ,
27. Ілярій Гранковскій, сынъ офіціаліста зъ Хорооткова,
28. Левъ Посацкій, сынъ Василя, учителя зъ Ракова,
29. Иванъ Лучакѣвскій, сынъ Юстина, гр. кат. пароха зъ Плава.

З ъ IV. к л а с с ы:

30. Романъ Березинскій, сирота по ц. к. адюнкту суда,
31. Зенобій Маркевичъ, сынъ гр. кат. пароха зъ Юнашкова,
32. Иванъ Горалевичъ, сирота по гр. кат. священнику зъ Петранки,
33. Миронъ Залѣтачъ, сынъ Михайла, гр. кат. пароха зъ Честинъ,
34. Михайло Присташъ, сынъ Іліѣ, гр. кат. пароха зъ Михновця,
35. Корнель Йойко, сынъ Стефана мѣщанина зъ Яворова,
36. Климъ Целеховичъ, сынъ гр. кат. пароха Ванева,
37. Михайло Штайцеръ, сынъ господаря зъ Кривого.

З ъ V. к л а с с ы:

38. Олекса Кузьма, сынъ Михайла, господаря зъ Печеніѣ,
39. Стефанъ Шухевичъ, сынъ Евгенія, гр. кат. пароха зъ Орѣховця,
40. Витолдъ Рогожевскій, сынъ офіціаліста зъ Говилова,
41. и 42. Левъ и Микола Куницкіи, сыны Теофана, гр. кат. пароха зъ Орѣховця
43. Мирославъ Ляврецкій, сынъ Льва, гр. кат. пароха зъ Залуквы,
44. Ольшанскій Володимиръ, сынъ гр. кат. пароха зъ Старявы,
45. Михайло Соловекій, гр. кат. пароха зъ Коросна,
46. Миронъ Корытко, сынъ гр. кат. пароха зъ Богатковецъ.

З ъ VI. к л а с с ы:

47. Володимиръ Куницкій, якъ 41,
48. Льонгинъ Цегельскій, сынъ гр. кат. пароха зъ Камѣнки струмиловон,
49. Петро Ярославичъ, сирота по учителю зъ Крехова.

Зъ VII. к л а с ы:

50. Лука Захаряевичъ, сынъ гр. кат. пароха зъ Желехова,
51. Омелянъ Целевичъ, сынъ гр. кат. пароха зъ Завоя,
52. Тадей Рогожевскій, якъ 40,
53. Іосифъ Дубановичъ, сынъ господара зъ Пукова,
54. Денисъ Коцюба, сынъ гр. кат. пароха зъ Кулаковецъ,

Зъ VIII. к л а с ы:

55. Антонъ Лучаковскій, якъ 29,
 56. Олекса Залѣтачъ, якъ 33,
 57. Володимиръ Йойко, якъ 35,
 58. Василь Сивакъ, сынъ господара зъ Ласковецъ,
 59. Володимиръ Ференчекъ, сирота по гр. кат. священнику зъ Лѣтницъ,
 60. Сава Чернецкій, сынъ господара зъ Чернелицъ зъ семінарій учительскою,
- Зъ того убули въ часъ курсу ученики пѣдъ 6, 9, 11, 15, 25, 27, 31, 42, 48, 53.

На ихъ мѣсце прибули:

1. Всеволодъ Гузаръ, зъ приготавлиуючюи класу якъ 13,
2. Михайло Коцюба, зъ IV. класу шкѣль народныхъ якъ 54,
3. Микола Пилипчукъ, сынъ господара зъ Гниличокъ зъ VIII. класу,
4. Иванъ Рыбачикъ, сынъ учителя зъ Микулинецъ зъ VIII. класу,
5. Лазаръ Паньковъ, сынъ Василя, господара зъ Селискъ зъ III. кл.,
6. Володимиръ Петришинъ, сынъ учителя зъ Выбранѣвки зъ III. кл.
7. Теодозій Калиничъ, сынъ гр. кат. священника зъ Жукотина зъ V. кл.

Ученикъ Омелянъ Стрѣцкій пѣдъ 2, упоковъ ся по довгѣи слабости, прийѣвши зарѣдъ слабости вже зъ собою до институту. Була се тяжка проба для институту, але институтъ перебувъ єѣ достойно, якъ се свѣдчить подяка публична Родичѣвъ бл. памяти помершого.

Въ першѣмъ роцѣ мавъ институтъ учениковъ 16, въ другѣмъ 29, въ третѣмъ 56; зъ того оказувъсь, що число учениковъ въ институтѣ рокомъ здвоювалось. На рокомъ 1891/2 не буде однакъ комитетъ побѣльшати числа учениковъ, бо вже въ сѣмъ роцѣ визнававъ цѣлу каменницю, прийме проте лише тѣлько, скѣлько убуде сихъ, що дальше не будуть могли лишитись. Ученики пѣдъ 14, 19, 32, 34, 41, 42, 43, 45, 47, 55, 56, 57, 58, були въ институтѣ рокомъ третій.

Результатъ загальнои класифікаціѣ, хочъ не злий, то такой не вѣдповѣдає заходамъ комитету. И такъ: класу зъ вѣдзначенемъ дѣстало учениковъ 1, класу першу 32, поправокъ було 16, злий поступъ 7. Зъ сѣмохъ абитуриентовъ трехъ складало испытъ передъ феріями и єго зложили, трехъ буде складати по феріяхъ а одинъ задля слабости опустивъ школу.

Высокій Соймъ краєвий удѣливъ за старанемъ Вир. о. Тита Ковальского клубу руского запомоги въ сумѣ 500 зр. и черезъ те мѣгъ зарядъ прийняти 7-охъ учениковъ до институту бесплатно, якъ инструкторѣвъ для учениковъ слабшихъ талантовъ.

Кромѣ Высокого Союму памятали на институтъ въ сѣмъ роцѣ слѣдуючій П. Т. Жертвователѣ. И такъ дали: 1) п. Мойсевичъ, нотаръ въ Залѣзцяхъ вкладку рокомъ 3 зр., 2) п. Іосифъ Бѣлякъ зъ Лѣска 1 зр., 3) гостѣ весѣльній у Вир. о. Рожка въ Микитинцяхъ 5 зр. 40 кр., 4) о. Малецкій зъ Видинова три разы по 50 кр., 5) п. Миронъ Кимаковичъ зъ Львова 1 зр.,

6) п. Мих. Спожарекій зб Львова 1 зр. 20 кр., 7) п. Василь Якубівъ зъ Миколаєва 1 зр., 8) проф. Софронъ Недѣльскій зъ Станіславова 50 кр., 9) о. Теофанъ Глиньскій зъ Городницѣ 4 зр. 20 кр., 10) д-ръ Мисула зъ Полт 1 зр., 11) о. Коцюба зъ Кулаковецъ 1 зр., 12) Его Высокопреосвященство и Ексселенція Митрополитъ Галицкій киръ Сильвестеръ Сембратовичъ 20 зр., 13) п. Хванько 1 зр. 23 кр., 14) п. Володимиръ Лучаковскій зъ Золочева 1 зр., 15) Впр. деканатъ жукотинскій вкладку за рѣкѣ 1889 и 1890 6 зр., 16) о. Николай Лепкій зъ Коломыѣ 50 кр., 17) п. Гницкій, учитель зъ Устя 2 зр., 18) п. Остапъ Макарушка зб Львова 1 зр., 19) п. Мойсеевичъ нотарѣ въ Залозцяхъ вкладку за р. 1891 3 зр., 20) Кость Паньковскій зб Львова 3 зр., 21) о. Виханскій зъ Смерекова 5 зр., 22) д-ръ Теоф. Кормошь, адвокатъ въ Перемышли 2 зр., 23) п. Иванъ Барна зъ Лѣска 50 кр., 24) д-ръ Иванъ Струтинскій, адвокатъ въ Лѣску 1 зр., 25) п. Иванъ Литыньскій зъ Мужилевичъ 1 зр., 26) п. Иванъ Кравцѣвъ зъ Вороблевичъ 20 зр., 27) Амброзій Галицкій, учитель зъ Кутъ 1 зр.

Натураліями обдарували институтъ :

1) о. Фолисъ зъ Рождалова 1 гускою и 2 курками, 2) п. Иванъ Кравцѣвъ зъ Вороблевичъ медомъ, 3) о. Ольшанскій зъ Старявы макомъ и сыромъ, 4) о. Скобельскій зъ Жукова сыромъ, 5) п. Рубель зъ Колодна пшеницею и макомъ, 6) о. Ш. коло Львова 1 бочкою огѣркѣвъ и пшеницею на кутю, 7) о. Строцкій зъ Качанѣвки 70 кѣль гречанион кашѣ.

Въ кѣнци до библіотеки институту вплынули деякі жертвы: И такѣ дали: Хвальна Редакція „Дѣла“ 4 книжокъ, Хвальне товариство имени Шевченка 3 книжки, Хвальне товариство „Просвѣта“ 7 книжокъ и Хвальна Руска Бесѣда въ Чернівцяхъ свою Библіотеку для молодежи.

Всѣмъ тымъ добродіямъ складає институтъ на сѣмъ мѣсци щирю подяку и просить о ласкаву память на дальше.

Білянсь за рѣкѣ 1890/91 оказуєсь слѣдуючій:

А) П Р И Х Ѡ Д Ѣ.

	зр. кр.
1) Оплата учениковъ	10109 70
2) Подмога соймова на пропитане	300 00
3) Зворотъ за меблѣ и пране	464 50
4) Добровѣльный датки	68 53
5) Вклады	20 50
6) Дивіденда вѣдъ книжочки щадничон	1 80
7) Запомога соймова на реквізиты шкѣльній	200 00
Разомъ	11165 03

Б) Р О З Х Ѡ Д Ѣ.

	зр. кр.
1) Харчѣ	6685 06
2) Хата	1920 00
3) Опалъ и свѣтло	570 80
4) Услуга	443 50
5) Інші выдатки	480 40
6) Инвентарѣ	724 60
7) Инвентарѣ шкѣльній	200 00
Разомъ	11024 36

В) ЗОСТАВЛЕНЕ.

	зр.	кр.
а) Доходъ	11165	03
б) Розходъ	11024	36
Зостае готовкою	140	67

Г) МАЄТОКЪ ИНСТИТУТУ.

	зр.	кр.
а) Останоукъ зъ роковъ 88/89 и 89/90	169	23
б) Инвентаръ зъ роковъ 88/89 и 89/90 по вѣдѣнню 50% на збужитѣ	103	68
в) вартѣстѣ инвентаря зъ року 1890/91 по вѣдѣнню 50% на збужитѣ	462	30
г) Останоукъ готовки зъ року 1890/91	140	67
Разомъ	875	88

Зъ чого готовкою 309 зр. 90 кр. а. в.

Въ своѣмъ часѣ розбѣсалисьмо статутъ нашего Товариства въ якихъ 5.000 примѣрикахъ. Въ пересвѣдченю, що загалови П. Т. Публики знана добре цѣль товариства, наводимо ту толькы що важивѣйшій постановы статута, затвердженого, якъ звѣстно рескриптомъ Высокого ц. к. Намѣстництва зъ дня 20. червня 1888 до ч. 33606.

§. 5. До институту могутъ бути приняті ученики (ученицѣ): а) за умовленою заплаатою грѣшми въ готовцѣ зъ горы, б) за заплаатою въ натураліяхъ и вѣктуалахъ, и в) цѣлкомъ безплатно; г) въ послѣднѣмъ злучаю передовсѣмъ и головно сироты по учителяхъ шкѣль народныхъ або священикахъ якъ такожъ дѣти учителей шкѣль народныхъ зъ такихъ мѣсць, де нема школы середнои и дѣти селянскѣй и маломѣщанскѣй.

§. 6. а) Право до намѣщення въ институтѣ прислугує выключно дѣтямъ (пупилѣямъ) членѣвъ „Руского товариства педагогичного у Львовѣ“; б) самі дѣти мусять бути здорові и мають выказати ся похвальными обычаями и задовольною пильностею; в) родитѣ (опѣкуны) учениковъ (ученицѣ) подѣ в) §. 6. мають крѣмъ того довести свое убожество и убожество кандидата (кандидатокѣ).

§. 9. а) Въ институтѣ могутъ мати выхованцѣ (выхованицѣ) намѣщенє ажъ до окѣнченія школы, хочъ принятє обовязує обѣ стороны лише на оденъ рѣкъ; б) передъ кѣнцемъ року шкѣльного родитѣ (опѣкуны) мають заявити на письмѣ найдалѣше до 15. липня, чи хотять оставити въ институтѣ свои дѣти (пупилѣвъ) такожъ на рѣкъ слѣдуючій; в) такожъ найдалѣше до 15. липня кожного року мають родитѣ (опѣкуны) внести на письмѣ поданія о принятѣ новыхъ кандидатѣвъ (кандидатокѣ); поданія мають бути заосмотрені всѣми потрібными алегатами; поданѣ не заосмотренныхъ у всѣхъ потрібнѣхъ алегатахъ не уваглядняє ся; причинѣ непринятія не подає ся при зворотѣ поданія; г) ученики (ученицѣ) могутъ бути выдалені зъ институту навѣтъ посередъ року за невѣдоповѣдне поведєнє.

§. 12. Членомъ институту єсть кождый членъ „Руского товариства педагогичного у Львовѣ“, котрый зъобовязує ся платити рѣчну вкладку 50 кр. а. в. на рѣчь тогожъ товариства або котрый вѣдѣ плаченія тои вкладки зѣстане увѣльнений, такъ що заявленє до приступленія и принятія въ члены „Руского товариства педагогичного у Львовѣ“ єсть заразомъ заявленємъ до приступленія и принятємъ въ члены того институту.

§. 36. а) Хто крімъ вкладки приписаної статутомъ „Руского товариства педагогічного у Львовѣ“, причинить ся ще въ иншій спосібъ для добра и розвою институту, буде уходити за добродѣя того закладу; б) хто на цѣли закладу зложить що найменше суму 50 зр. а. в., той зачислить ся міжъ протекторівъ институту; в) всякія датки и прислуги для институту запише ся въ пропамятій книзѣ институту.

Въ своїмъ часѣ розбѣлано такожъ звышъ 500 запрошень до приєднання въ члени институту. Наслѣдокъ тыхъ запрошень такий, що членами протекторами институту суть: Вп. Мелітонъ Теницкій, горожанинъ зъ Калуша и Впр. о. Стефанъ Сапрунъ зъ Дубецка, а вспомагаючими членами суть: Всев. деканаты Высочаньскій и Жукотиньскій, Вп. п. Мартинъ Мойсеовичъ, нотаръ въ Залѣзцяхъ и Впр. посолъ соймовый о. Титъ Ковальскій изъ Спасова.

Вѣдъ Выдѣлу Руского товариства педагогічного.

Львовъ, дня 15. липня 1891.

Иванъ Чапельскій,
голова тов.

Кость Лучакѣвскій
членъ выдѣлу.

Кость Паньківскій,
секретаръ.

Шкѣльництво руске въ радѣ державній.

Въ початкахъ теперѣшної каденції Рады державної поднесено потреби шкѣльництва руского бѣльше якъ се давиѣше бувало. И такъ голова руского клубу посолъ Романчукъ домагавъ ся въ комісії бюджетовѣй покликания Русина прихильного рускому шкѣльництву и добре зъ нимъ ознакомленого на вѣдповѣдну посаду въ міністерствѣ просвѣты, заложеня одной руской гімназії у вѣхѣдній Галичинѣ и приготовляючої класы при рускихъ паралѣлкахъ въ Перемышляхъ, одной новой семинарії учительской зъ рускимъ характеромъ и розширення однокласовыхъ шкѣль вѣривъ при семінаріяхъ учительскихъ въ Станіславовѣхъ и Тернополи на 4-класовѣхъ. Вѣдповѣдно до сихъ жаданъ поставивъ двѣ резолюції: одну що-до руской гімназії, другу що-до шкѣль вѣривъ. Другу резолюцію комісія (а вѣдтакъ и палата послѣвъ) приняла: а посолъ Барвѣньскій на повнѣмъ засѣданю рады державной дня 20. н. ст. червня зъ тверезою предметовостію и спокѣйнымъ достоинствомъ представивъ, якъ ся выражає „Neue freie Presse“ взагалѣ потреби шкѣльництва галицкого а передовсѣмъ нашего руского ось въ тыхъ жаданяхъ:

I. Въ університетѣ львівскѣмъ:

1) На выдѣлѣ фільзофічнѣмъ установити катедру исторії руского народу;

2) на выдѣлѣ правничѣмъ: а) обсадити чимъ-скорше вѣдповѣдною силою катедру цивільного права [по бл. Олександрѣ Огоновскѣмъ] и б) установити катедру для цивільной процедуры;

3) частину зъ сумы въ бюджетѣ на подмоги студентѣвъ шкѣль высшихъ ужити на виобразуванє доцентѣвъ рускихъ.

II. Въ школахъ середнихъ:

1) Основати нову гімназію руску у вѣхѣдній Галичинѣ [посолъ мавъ на думцѣ Бучачъ або Чортківъ];

2) при рускихъ паралелькахъ гімназіѣ въ Перемишлі завести руску клясу приготовляючу;

3) завести рускѣ клясы паралельнѣ при нѣмецкѣй гімназіи въ Черновцяхъ.

III. Въ шкѣльництвѣ народнѣмъ:

1) Оснувати у всхѣднѣй Галичинѣ бодай одну нову мужеску семинарію учительску зъ характеромъ рускимъ;

2) утраквізмъ въ истнующихъ мужескихъ учительскихъ семинаріяхъ у всхѣднѣй Галичинѣ якъ найскорше вповнѣ перевести и строго ѣго придержуватись;

3) въ семінаріяхъ учительскихъ въ Станіславовѣ и Тернополи доповнити одну руску клясу шкѣль вправѣ на рускѣ школы вправѣ бѣльше-клясовѣ;

4) поступенно дѣлити въ рускѣй шкѣль вправѣ при семинаріи учительскѣй у Львовѣ клясы хлопцѣвъ и дѣвчатъ и такъ утворити окрему женеску руску школу вправѣ для женескои львѣвскои семинаріѣ;

5) основнѣйшой науки руского языка въ семінаріяхъ учительскихъ (мужескихъ и женескихъ на Буковинѣ);

6) посады інспекторѣвъ окружныхъ [въ Галичинѣ] обсаджувати учительскими силами, котрѣ цѣлкомъ добре володѣють языкомъ рускимъ.

IV. До міністерства просвѣты покликати на вышу посаду Русина обѣзнаного зъ потребами руского народа.

Отсе тѣ жаданя Русинѣвъ, якѣ посолъ Барвѣньскѣй пѣднѣсь въ своѣй бесѣдѣ, застерѣгаючи, що се „лишь наибѣльше необходимѣ потребности“.

Знамениту бесѣду посла Барвѣньского подамо въ цѣлости заразъ слѣдуючѣмъ числѣ.

НОВИНКИ.

— **✠ Никола Колцунякъ**, учитель въ Яворовѣ коло Косова, горячѣй патріотъ и просвѣтитель народу, авторъ цѣнныхъ праць этнографічныхъ и педагогічныхъ, зъ котрыхъ кѣлька помѣщено въ нашѣмъ „Учителю“, упокоивъ ся дня 14. н. ст. червня въ самѣй силѣ вѣку. Вѣчна ему память! Подаючи сю коротку сумну вѣстку надѣємо ся въ однѣмъ зъ наиблизшихъ чиселъ нашего письма обговорити обширнѣше хосенну дѣяльнѣсть Покѣйного.

— **Пѣдвышенѣ платнѣ учителямъ.** По причинѣ побѣльшеня числа людности дѣстане около 140 учителей пѣдвышенѣ платнѣ вѣдъ 1. сѣчня 1891. Выдатокъ сей вынесе бѣльше якъ 17.000 злр. а позаякъ ся сума не могла бути предвидженою въ бюджетѣ на рѣкъ 1891, прѣте удала ся Рада шкѣльна краєва до Выдѣлу краєвого о кредитѣ додатковий. Въ декотрыхъ мѣсточкахъ, и пр. Лютовискахъ, побѣльшитъ ся платня зъ 300 злр. на 450 злр. Всѣ учителя дѣстають надвышку платнѣ за часъ минувшѣй (е. е. вѣдъ 1. сѣчня с. р.) зъ долины.

— **Испытъ зрѣлости въ станіславѣвскѣй семинаріи учительскѣй** здали: Ник. Кинасевѣй (зъ вѣдзн.), Онуфр. Курдидикъ (зъ вѣдзн.), Балицкѣй, Ан. Дейчаковскѣй, Сам. Епштайнъ, Пав. Панась, Влад. Шніціаръ, Андр. Стрѣмецкѣй, Зиг. Убранѣ, Брон. Выжиковскѣй, Ив. Филипчакъ (екст.), Теод. Дудинскѣй (екст.), Ив. Гефлеръ (екст.) и Онуфр. Матѣйковъ (екст.).

— **Испытъ зрѣлости въ мужескѣй учит. семинаріи львѣвскѣй** вѣдбувавъ ся сего року въ дняхъ 13, 14, 15 и 17 липня тѣлько зъ приватистами, Зголосило ся

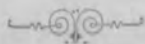
19, — здало 7, — поправку одержало 6, — відступило 2, — репробовано 3, — одинъ буде здавати усний испытъ по ваканціяхъ. Зрѣлі зъ языкомъ выкл. руск. и польск. суть: Стровскій Иванъ, Скотняный Миколай, Керницькій Михайло, Угорницькій Игнатъ, Дилъ Домінікъ, Матерна Йосифъ, Пригодзкій Володиславъ. — Семінаристы въ сѣмъ році терміну до испытъ зрѣлости не мали, позаякъ на слѣдуючій рікъ входить въ жите четвертый рікъ семінаріѣ учительской, тому скѣпчившій III-тый рікъ мусять зѣстати еще на одинъ рікъ науки. — При великихъ потребахъ готовыхъ силъ учительскихъ — якъ бачимо — занадто мало даяе сегорѣчний испытъ зрѣлости кандидатѣвъ до розпорядимости.

— **Зѣѣздъ учительѣвъ чеськихъ** відбуде ся дня 6, 7 и 8 серпня въ Празѣ. Другого дня предметомъ нарадъ мѣжъ иншими буде справа святкованя трехсотлѣтнихъ роковинъ рѣдѣва великого чеського педагога Ивана Амоса Коменіюса. Тогожъ самого дня будуть учителѣ громадно звиджували велику выставу ческу а третого дня оглядали достопамятности мѣста Праги.

— **Інтернатъ св. Кирила въ Тернополи.** Комітетъ Товариства муж. св. Винцентія а Павла въ Тернополи отвирає дня 1. вересня с. р. интернатъ підъ именемъ св. Кирила, для ученикѣвъ семінаріѣ учительской въ Тернополи, въ котрѣмъ найде безплатне помѣщенє восьмохъ убогихъ ученикѣвъ релігій католицкой, безъ рѣзниці обряду. Кандидаты, убѣгаючи ся о принятє до интернату, мають вносити свои поданія на руки презеса комітету кс. Владислава Либровского, катихита школы реалной и семінаріѣ учительской въ Тернополи, найдалше до 15. серпня с. р. До поданія долучовати треба метрику, свѣдоцтво зъ остатного курсу шкѣльного, свѣдоцтво убожества и здоровля, свѣдоцтво щепленя вѣсны — на случай перервы въ наукахъ свѣдоцтво моральности. — Кандидаты найдуть повне утриманє, мають однакъ мати: а) книжки и приборы шкѣльні; б) найпотребнѣйшу оцѣнь, бѣлизну, постѣль.

— **Зѣѣздъ польского товариства педагогичного** відбуде ся въ Дрогобычи дня 17. и 18. и. ст. липня. Участникѣвъ явило ся до 250. Бурмистръ п. Охримовичъ повитавъ зѣбраныхъ именемъ мѣста яко господаръ промовою, на котру відповѣвъ голова товариства п. Савчинскій. Зъ порядку рѣчи наступивъ відчитъ професора Гавера о „конституціи 3 ого мая“, принятый оплесками. Відтакъ положено справы обияті програмою, именовано д-ра Йордана почетнымъ членомъ товариства и обговорено внесенє 24 бохеньского зѣѣзду товариства о правнихъ відношеняхъ учительѣвъ. Першого дня по полудня устроєно прогулку до Борислава. Другого дня велась нарада далше. Слѣдуючій зѣѣздъ відбуде ся 1892 р. въ Бродкахъ а 1893 р. въ Тернополи. Обширнѣйше справозданє зъ сего зѣѣзду подамо въ слѣдуючѣмъ числѣ.

— **По причинѣ ювілейной выставки чеськой въ Празѣ** наше руске товариство співачке „Болнѣ“ підъ проводомъ своего головы проф. Шухевича відбудло въ другѣй половинѣ сего мѣсяця прогулку до Праги. Въ прогульцѣ взяло участь 160 осібъ, мѣжъ ними самыхъ женщинъ до 60. По дорогѣ поступили участники до Кралевого Градця, де відправили нашѣ священники поминальнє богослужєня за полеглыхъ нашихъ воякѣвъ передъ 25 р. підъ Садовою. Відтакъ переѣхали наши въ Прагу, де кѣлька днѣвъ забавили задля выставки и оглядинъ мѣста. Въ Кралевѣмъ Градцѣ и Празѣ дало Товариство концертъ. Всюды витали нашихъ дуже величаво. Всюды були нашимъ радѣ. Концерты нѣсѣ справозданъ чеськихъ газетъ выпали свѣтло.

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада шкѣльна окружна мѣска у Львовѣ оголошує дня 1. липня с. р. конкурсъ зъ речинцемъ до 10. вересня 1891 на двѣ посады дѣйствныхъ учительокъ въ школѣ женской им. св. Антонія а то: на одну посаду дѣйствной учительки, зъ платнєю рѣчною 800 злр., евентуально зъ користями за управительство въ квотѣ 100 злр. и додаткомъ на помешканє въ квотѣ 240 злр.; 2) на одну посаду дѣйствной учительки зъ платнєю 800 злр., заразомъ розписує ц. к. Рада

шкільна окружна конкурс на такі самі посади в інших школах етатових, наколи опорожнять ся при такій случайности.

Ц. к. Рада шкільна окружна в Бережанах розписує до ч. 882. дня 18. липня с. р. з' речинцем до 15. серпня с. р. конкурс в ціли обсядженя тимчасового слѣдуючих посадъ учительскихъ: 1) при 1-класовыхъ школахъ етатовыхъ з' платнею 300 злр и вольнымъ мешканемъ в Августовцѣ, Бышкахъ, Бленковѣ, Кривомѣ, Литятинѣ, Рекшинѣ и Слободѣ; 2) при школахъ філіяльныхъ з' платнею 250 злр и вольнымъ мешканемъ в Барановцѣ, Буцу, Гиневичахъ, Гутиску, Кальномѣ, Конюхахъ, Козовцѣ, Каплицяхъ, Комаровцѣ, Ольховцю, Плеховѣ, Поручинѣ, Посуховѣ, Рогачинѣ мѣсточку и Рогачинѣ селѣ, Рыбникахъ, Слободцѣ, Шумлянахъ, Тростянці, Урмано, Вумцѣ; 3) при 3-класовыхъ школахъ, в Козловѣ з' платнею 270 злр. и 10% додаткомъ на помешкане, в Тавровѣ з' платнею 240 злр.

Ц. к. Рада шкільна окружна в Подгайцяхъ розписує дня 20. липня с. р. до ч. 815 з' речинцемъ до 15. серпня с. р. конкурс на слѣдуючій посади: 1) при 1-класовыхъ школахъ етатовыхъ з' платнею 300 злр. и вольнымъ помешканемъ в Бѣлокерниці, Бекерсдорфѣ, Бѣляхъ, Котузовѣ, Семиконцяхъ, Славентинѣ и Соколовѣ; 2) при школахъ філіяльныхъ з' платнею 250 злр. и вольнымъ мешканемъ в Телачомѣ и Товстобабахъ, надто кѣлька посадъ учительствъ над-етатовыхъ з' платнею 200 злр. и 240 злр.

— **Розпорядження.** Ц. к. Рада шкільна краєва рѣшила на своїмъ засѣданю дня 13. липня с. р.: Удѣлити з' фонду призначеного соймомъ на рѣкъ 1891 на позички и запомоги на будову шкѣль — позички и запомоги тымъ громадамъ, в котрыхъ з'організовано школы в лѣтахъ 1876—1884 а то: Лещоватому повѣту лѣського, Чукви повѣту самбѣрського, Гиницямъ великимъ повѣту збѣраского, Дзвиняцѣ и Новосѣлцѣ надъ Збручемъ повѣту такожъ борщѣвского и Городкови та Слободцѣ кошиловецкой повѣту залѣщицкого; затвердити вибѣръ кс. З. Любоменского на заступника предсѣдателя окружной рады шкѣльной в Сокалі; зачислити до книжокъ дозволеныхъ на нагороду для молодежи и до бібліотекъ шкѣль народныхъ мѣжъ иншими и книжочки выдана „Просвѣты“: „Веняминъ Франклінъ“ и „Оповідане о житю св. Пантелеймона“; дозволити до ужитку шкѣльного книжку: *Historia powszechna na klasy wyższe szkół średnich. Tom I. Historia starożytna* napisal Wincenty Zakrzewski; перемѣнити школу етатову в Миклашевѣ повѣту льѣвского на 3-класову, школы етатовѣ в Колоднѣ повѣту жовковського и Волковѣ повѣту льѣвского на 2-класовѣ а школы філіяльнѣ в Силновѣ повѣту золочѣвского и Бондурахъ повѣту бѣродского на етатовѣ; вѣдлучити присѣлокъ Лодины повѣту каменецкого вѣдъ школы в Нагѣрцяхъ и з'організувати тамъ особну школу етатову; именувати о. Іос. Терлецкого сталымъ катихитомъ при 4-класовой школѣ мужеской в Рогатинѣ, Іос. Кульматичского сталымъ учителемъ в Улазовѣ, Сильв Павловского в Липовці и Іл. Строньского в Корсвиці голодовской повѣту чешанѣвского, Юр. Амброзяка в Лисці старомъ повѣту богородчаньского, Влад. Юзефовича в Камѣнцѣ великой повѣту коломийского; Лих. Продукевича в Полтвѣ и Игн. Подимовского в Ушковичахъ повѣту перемишлянського, Тад. Гарновского в Волощинов. самбѣрського, Генр. Шпрінца в Бѣломѣ повѣту перемишлянського и Ив. Готана в Миклашевѣ управителемъ 3-класовой школы в Миклашевѣ повѣту льѣвского.

Ц. к. Рада шкѣльна краєва ухвалила на засѣданю з' дня 16. и. ст. липня: признати оо. Бернардинамъ в Самборѣ за вѣдетушене костела на богослужение для молодежи гімназіальной рѣчну ремунерацию 80 злр.; затвердити учителемъ Кори. Гека в Стрию; признати четвертый додатокъ патиѣтний Сев. Арцтові директорови гімназіѣ в Вадовичахъ и Мар. Ломницкому профессорови ІV. гімназіѣ у Львовѣ; именувати суплентами: Тад. Цвѣдзиньского для Вохитъ, Юл. Гавля для Бродѣвъ, Войт. Блѣтняцкого для гімназіѣ св. Анны в Краковѣ, кс. Павла Равского для III. гімн. в Краковѣ, Ант. Зубчевского для II. гімн. у Львовѣ, Франц. Бизоня и Альб. Шраєра для гімназіѣ Францъ Йосифа у Львовѣ, Брон. Мерку для школы реальної в Крковѣ, перенести суплентѣвъ: Блаж. Юрковского з' Стрия до Бучача, Войт. Туроша з' Станіслава до Бучача, Каз. Бялиша з' Бучача до Ярослава, Льва Дольницького з' II. гімн. в Краковѣ до

Коломыи, Ант. Лепчовского зъ гѣмн. св. Анны до П. гѣмн. въ Краковѣ, Теоф. Мрица зъ Самбора до рускои гѣмнзій у Львовѣ, д-ра Теоф. Нахера зъ Станіслава до П. гѣмн. у Львовѣ, Стан. Зьобровского зъ школы реальной у Львовѣ и Ст. Млодзяновского зъ Перемишля до IV. гѣмн. у Львовѣ, Юл. Добрянського зъ Бучача и Леон. Кузьму зъ рускои гѣмнзій у Львовѣ до Перемишля, Ив. Вѣлю и Фр. Бараньского зъ III. гѣмн. въ Краковѣ до Рашева, П. Миртиньского зъ Станіслава до Самбора, Ант. Новака зъ Ясела до Сянока, Ив. Литиньского зъ Бродовъ и Ив. Любачевского зъ Ярослава до Станіслава, Бр. Старецкого зъ Бучача до Бережанъ, Тад. Конистиньского зъ П. гѣмн. у Львовѣ до Тернополя, Иос. Шидловского зъ П. гѣмн. у Львовѣ и Ад. Арендта зъ школы реальной въ Тернополи до школы реальной у Львовѣ, Ив. Гудзка зъ Бережанъ до Стрия и Стан. Убраицкогo зъ Станіслава до Бродовъ. Дальше ухвалила рада преліминарь шкѣльный на р. 1892, ухвалила зачислити до дозволеныхъ книжокъ для шкѣльныхъ бібліотекъ: Instrukcyja do nowego elementarza polskiego, zarazem zaruz sprucyalnej metodyki klasy elementarnej, Меч. Барановского; перемѣниги вѣдъ 1. и. ст. вересня школы філіальны: въ Руданцяхъ, Гуменци и Кукизовѣ повѣту львѣвского и въ Розвеници повѣту ярославского на школы етатовъ а школу етатову въ Горожанѣ повѣту Рудки на 2-класову о двохъ учителяхъ, зъорганизувати вѣдъ 1. и. ст. вересня 1891 школу філіальну въ Мысѣвцѣ повѣту бережаньского.

— Именованя. Краева рада шкѣльна именовала на своѣмъ засѣданіи зъ дня 24. н. ст. лияня сталими учителями: Март. Шаевского въ Старомѣщинѣ, Ол. Гайдукевича въ Задвишѣвцѣ, Кароля Лягнера управителемъ 4-класовой школы въ Пѣдволочискахъ скалатского повѣта, Марію Дидиньску при 7-класовѣй школѣ женьскѣй въ Бродахъ, Март. Адамского въ Старобродахъ бѣдского повѣта, Апол. Левицкого управителемъ 3-класовой школы въ Чернявѣ мостиского повѣта, Ник. Стеткевича въ Познанцѣ гетьманьскѣй скалатского повѣта, Иос. Круковича въ Туринцѣ жовковського повѣта, Юл. Ріхтера въ Матичковичахъ львѣвского повѣта, Ом. Степана въ Уневѣ перемишлянського повѣта, Март. Вѣицковского и Илію Зубатого въ Рудкахъ, Фрид. Фишерѣвну въ Витошинцахъ, Павл. Малицку въ Фредрополи, Ив. Пилецкого въ Буцевѣ а Филип. Мисиньску въ Пѣдмоисцахъ перемиського повѣта, Ив. Курибутяка въ Глѣбовичахъ свирскихъ перемишлянського повѣта, Андр. Ольшаньского въ Посадѣ сянѣцкѣй сянѣцкого повѣта и Войт. Сльончка при 4 класовѣй школѣ въ Скалатѣ.

✎ По причинѣ ферій выдаємо теперь подвѣйне число такъ само и слѣдующи два числа выйдуть разомъ ажъ дня 1. (13) вересня с. р.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

для молодѣжи, мѣщанъ и селянъ,

пѣдъ редакцією Ом. Поповича

выходить вже 7. рѣкъ въ Чернѣвцахъ мѣсячными книжочками

и коштує на рѣкъ (12 книжочокъ)

✎ ТОЛЬКО ОДИНЪ ЗЛР. ✎

Поодинокіи книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернѣвцахъ, улица Петровска ч. 4.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радѣ Школьныхъ, Виш. священникѣвъ, катихитѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки накладу Товариства, призволені кр. Радою школьною на премію для ученикѣвъ, *красно оправлені*, можна купити въ канцеляріи товариства при ул. **Вѣрменскій ч. 27** по слѣдуючій цѣнѣ:

Выданія „Руского Товариства педагогичнаго“:

Образковій виданія:

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинець	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикій звѣрята	35 „
Для забавы	48 „
Квѣточка	20 „
Вѣточокъ	20 „
Кобзаръ Тараса Шевченка	20 „

Выданія безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV, оправнѣ 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Росков	40 „
Учитель на р. 1890.	2 кр.

Всякі замовленія высылають ся скоро и точно.

Звертаємо увагу Виш. П. Учителѣвъ, що для выгоды П. Т. Публички отворено

НОВУ АГЕНЦІЮ

КРАКОВСКОГО

ТОВАРИСТВА ВЗАИМНЫХЪ УБЕЗПЕЧЕНЬ

ня житє та вѣдѣ огню и граду

У Львовѣ при ул. Театральній ч. 24. (выходить ся зъ ул. Скарбковской).

Товариство обезпечаетъ вѣдѣ огню будинки школьный вѣдѣ дуже приступными условиями.

Полісы асекураційный высталяють ся въ языцѣ рускомъ — все проспекты и перениска зъ партіями велесе по руски. — Ближе можна розвѣдати ся въ Админістраціи „Дѣла“.

Предплатя :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рікъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВАРИЩЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО.

Редакція

и
Адміністрація
ул. вѣрненьска
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Коротка исторія педагогіи.

(Після нѣмецкаго.)

Практичній гуманісты сего часу.

Доси занималисьмо ся гуманістами, що на школьництво тогдѣшнього часу богато теоретично впливали своєю ученостію и своими письмами. Теперъ збѣдемо ся зъ кѣлькама мужами, що въ тѣмъ напрямѣ середъ самои школы працювали. Звернемъ тамъ нашѣ очи на ихъ духовіи робѣти.

Меляхтонъ найперше такъ сильно вплинувъ на Валентина Троцендорфа, що тойже зовсѣмъ посвятивъ ся умѣтностямъ и школѣ. Троцендорфъ уродивъ ся 1490. р. 14. лютого и бувъ сыномъ убогихъ, но поважанихъ родителей. Заохоченный деякими монахами пішовъ талановитый хлопець найперше до школы до Герлицъ, однакъ задля убожества вернувъ назадъ до дому. На усиленный просьбы матери заняли ся ще разъ хлопцемъ парохъ и пономаръ, учили го добре такъ якъ тѣлько могли и довели до того, що по дволѣтній перервѣ знову мѣгъ вернути до герлицкой школы. Пильности зовсѣмъ не бракло Троцендорфови. Вже яко пастушокъ виправивъ ся въ писаню, пишучи сажею на березовой корѣ. Слова любои матери: „Мѣй сыну держись вѣрно школы!“ скрѣпляли го у всѣхъ противностяхъ. Коли батько его 1513. померъ на джуму, пішовъ Троцендорфъ до Линка, де ся основѣйше научивъ старинныхъ языковъ, и ставъ 1515 р. учителемъ въ герлицкой школѣ. Въ роцѣ 1518 удавъ ся до Вітенберга и пристававъ черезъ пять лѣтъ якъ найстислѣйше зъ Меляхтономъ, котрый му що до школы и вихованя молодежи дававъ знаменитѣ вказѣвки. Коли въ роцѣ 1523 приятель Троцендорфа, именемъ Гельмріхъ, ставъ ректоромъ въ школѣ въ Гольдбергу, причинивъ ся до того, що Троцендорфа покликано на сѣвробѣтника въ тѣйже школѣ. Але Гельмріхъ промѣнявъ свое мѣсце скоро на инше, а Троцендорфъ ставъ егожъ наслѣдникомъ, однакъ вже 1527. пішовъ до Лигницъ, де мавъ ся основати університетъ. По кѣлькохъ рокахъ промѣнявъ те мѣсце свого побуту знову на Вітенбергъ, а зъ вѣдси покликавъ го Гельмріхъ, котрый тымчасомъ ставъ бурмістромъ Гольдберга, знову на ректора школы, котре мѣсце занимавъ вѣнъ вѣдъ року 1531 ажъ до кѣнца своего житя.

Ту не одно нещастє лучилось єму. Джума и пожежа такъ страшно навіщали мѣсто, що якійсь часъ мусѣвъ учити на хорѣ церковнѣмъ по причинѣ чистѣйшого воздуха а навѣть чувъ ся спонуканымъ пересилити ся зъ своими учениками до Літвіць. Троцендорфъ умеръ на паралѣжѣ дня 26. цвѣтня 1556.

Троцендорфъ такъ якъ єго приятель Меляхтонъ уважавъ школы за додатокъ церкви, релігія и релігійний вправы становили протє побѣчь старинныхъ языкѣвъ головний предметъ всякои дѣяльности. Въ замилованю до латини ишовъ такъ далеко, що ученики своєи рѣднои мови навѣть не смѣли уживати и мусѣли зъ своими учителями и товаришами лишъ по латинѣ якъ небудь говорити. Вѣнъ самъ любивъ частѣйше зъ своими учениками забавляти ся, ихъ екзаміновати, катехизовати и бачивъ въ тыхъ заохотахъ до самостѣйного дѣланя головне средство образования. Якъ Троцендорфъ самъ бувъ взбрцемъ понятного, живого и ясного выкладу, такъ домагавъ ся такожъ вѣдъ своихъ ученикѣвъ ясныхъ, точныхъ и певныхъ вѣдповѣдій. Вѣнъ звыкъ бувъ часто говорити: лишъ мудрый говорить выразно, хитрець незрозумѣло, и выразный выкладъ єсть найпевнѣйшимъ знаменємъ, що рѣчь ся добре розумѣє.

Зѣ всѣхъ околицъ и зѣ всѣхъ станѣвъ сѣвшили ученики до славного учителя, але сей підчинявъ ихъ всѣхъ безъ рѣзниць одної и той самѣи карности. Хто хотѣвъ бути ученикомъ не смѣвъ прикидати ся шляхтичемъ або богатимъ. Всѣ, щѣ мали бути приняті до школы, мусѣли приналежати до лютерского вѣроисповѣданя, позаякъ єдності въ церковнѣмъ взглядѣ улекшує єдності цѣлого житя и научаня. Лаць шкѣльний становивъ республіку, котрой постійнымъ диктаторомъ бувъ самъ Троцендорфъ. Щѣ мѣсяць вибирало сенатъ, складаючий ся зъ одного конзуля, дванацять сенаторѣвъ и двоохъ цензорѣвъ, котрого вѣнъ самъ бувъ предсѣдателемъ и передъ котрый приходили всѣ справи, щѣ будили у учителѣвъ якійсь сумнѣвы. Дуже торжественный були засѣданя, на котрыхъ обвинителѣ и обвиненіи выступали яко бесѣдники. Бѣльшинство голосѣвъ, котрѣ консулъ збиравъ, рѣшало, а вирокъ виконувавъ безвзглядно диктаторъ.

Своихъ ученикѣвъ подѣлявъ Троцендорфъ на шѣсть класѣвъ зъ вѣдповѣдними вѣдѣлами (tribus). Крѣмъ учителѣвъ дбали ученики яко економи про домашний порядокъ, ефоры (надзирателѣ) наглядали за порядкомъ при столѣ, квесторы бачили на те, щѣбъ ученики правильно ходили на години шкѣльний, подавали лѣнивыхъ и предлагали темы, о котрыхъ мусѣли підчасъ обѣду по латинѣ говорити.

Троцендорфъ робивъ похибку певно въ тѣмъ, що могучои пружини чєстї илю бивости за богато уживавъ, однакъ вѣнъ умѣвъ за те знову любовию и цѣлымъ своимъ достоинствомъ своєи особы ослабити надужити. Вправъ тѣлесныхъ въ суперечности до старинныхъ вѣкѣвъ уживавъ лишъ въ обмеженѣмъ обѣмѣ, а зовсѣмъ недозволеніи були кунѣль, сонганє та метанє кульками зѣ снѣгу. Наколи вѣнъ найстаршихъ и найлучшихъ ученикѣвъ заправлявъ до того, щѣбы въ найнижшихъ класѣвахъ учили и повтарали науку тѣ можна сказати, що вѣнъ тымъ поступованємъ збудивъ неодинокъ дѣйствующій талантъ и виобразувавъ го на будущего учителя.

Въ тѣмъ часѣ, коли Троцендорфъ збудивъ на вєходѣ заинтересованє ся школами и вихованємъ, выступивъ на заходѣ въ Штраєбургъ, мужъ спорѣдненый духомъ, котрого слава дѣйшла до такои самой высоты. Иванъ Штурмъ уродивъ ся въ роцѣ 1507. 1. жовтня въ Шляйденъ въ Айфель, де єго батько

бувъ скарбникомъ графа зъ Мандершайду. Штурмъ мавъ те щастє, що ся выховавъ зъ молодымъ графомъ, вѣдтакъ прийшовъ до Броніміянь до Літтіхъ а опѣсля вчивъ ся въ Левенъ и Парижи. Въ роцѣ 1538. принявъ го бурмістръ Якѡвъ Штурмъ до Штрасбурга и поручивъ му ректоратъ тамошної школы. Яко приверженець науки Кальвіна вдавъ ся въ теологічний спори и потєрявъ въ наслѣдокъ того свѣй урядъ. Штурмъ номеръ 3. марта 1589. засновавши вѣще кѡлька новыхъ шкѡлъ, и. пр. въ Трарбаху надъ Мозелею и въ Горнбаху коло Двохъ-мостѡвъ. Якъ великою була єго слава яко учителя, видно вже зъ того, що єго завед. не числило въ р. 1578 кѡлька тысячъ ученикѡвъ, мѣжъ тими 224 самыхъ графѡвъ, баронѡвъ и иншихъ людей шляхотского роду.

Иванъ Штурмъ бувъ такъ само якъ Троцендорфъ горячимъ почитателемъ класичной старинности, но не підчинявъ єѣ зъ такимъ самымъ пїєтизмомъ релігій. Латина стояла у него на найвысѣмъ мѣсци, инші предмети, передовѣмъ реалія, лишились однакъ зовсѣмъ позаду, а розговоръ въ нѣмецкѡмъ языкѣ зачислявъ ся до провиній шкѡльныхъ. — Вѡнъ и єго заведенє чванились, що рѡвнають ся найлучшимъ часамъ Риму и Атенъ. Зъ укѡнченимъ семымъ рокомъ привнимавъ хлопцѡвъ и они мусѣли предмети, що ихъ окружали и підъ змыслы піднадали, называти латиньскимъ именемъ. Однакъ до тыхъ именъ навязувавъ вѡдповѣдний поясненє и при тѡмъ бувъ вѣрнимъ засадѣ, що зрозумѣнє має випередити выученє ся на память. Темы до письменныхъ виравъ на пѡзнѣйшихъ степеняхъ науки выбиравъ зъ лектуры и зъ давнѣйшихъ матерій науковыхъ, такъ що тѣ виравы служили єму зарозомъ за вѡдповѣдну репродукцію и повтарєнє. До виравы въ письменнѡмъ уживаню грецкой и латиньской мовы, якъ и въ устнѡмъ выраженю ся мали богато причиняти ся дневники, котрі казавъ кождоу ученикови пильно провадити и въ котрыхъ мусѣли ся списовати ихъ поступы, досвѣды, идеѣ. Передовѣмъ працювавъ Штурмъ надъ одностайнимъ дѣланемъ цѣлого численного персонала учительского и придержовавъ ся сильно засады, що вѣсѣ мають пѡсля одной и той самой методы вчити, вѣсѣ мусѣть на оцѣ мати одну цѣль, если ихъ дѣло має успѣвати. Будь що будь треба признати, що тѣ гуманісты хотѣли дати знаню и образованию вправдѣ въ вузкихъ рамкахъ, о скѡлько тѡлько могли, певнѡсть и совершенство и що своихъ ученикѡвъ въ тыхъ немногихъ предметахъ науковыхъ довели до тымъ высшого степеня пѡзнаня и бѣглости. Величезне заведенє Штурма обнимало десять класѡвъ а все те ведено зъ строгою карністю, однакъ и зъ любовію. Уладженє було майже монастирское, въ зимѣ клавъ ся кождый спати о 8, въ лѣтѣ о 8½ а брамы колєгій були запертї. Надзирателѣ обходили, щобъ наглядати, чи кождый въ постели и чи не дѣє ся щось противзаконного.

Єзуиты. — Кароль Боромей.

Орденъ Єзуитѡвъ, котрого основатель Игнатій Лъойоля (ур. 1481. ум. 1556) и котрого розширенє принадлежить до всемірної исторіѣ, дѣлавъ дуже ревнѡ и успѣшно для справы научаня и выхованя. Въ замилованю до старинныхъ языкѡвъ, передовѣмъ до языка латиньского, принадлежать Єзуиты до гуманістѡвъ. Ихъ головною тенденцією було всиранє католичкой церкви. Орденъ намагавъ ся знанємъ и наукою поборювати противникѡвъ церкви а черезъ выхованє и научанє выобразовати новыхъ, способныхъ, вправныхъ борцѡвъ. Сю задачу вѣдѣвъ орденъ розумно розвязати. Мужѣ, якъ

выше згаданий Штурмъ и Бако зъ Веруляму, про которого побзййше будемъ основййше говорити, цѣнили дѣяльнѣсть ордену, котрый такожъ своихъ противникѣвъ удержувавъ въ дѣяльности и заохочувавъ до сувереництва. Сей другйй каже мѣжъ иншимъ: „Коли ся дивлю на пильнѣсть и трудолюбѣсть Баунтѣвъ, пригадую собѣ слова Атезіяля, котрйй вѣсть сказавъ про Фарнабаза: „Позаякъ ты єси такъ знаменитымъ, кобысь ты бувъ нашимъ“.

Першйй и найдавиѣйшйй плянь науковйй Баунтѣвъ походить зъ року 1588. Шѣсть отцѣвъ ордену укладали го, довго надъ нимъ радили и ажъ 1599 оголосили. Пѣдъ генераломъ Роотациомъ появивъ ся въ роцѣ 1832 новйй плянь науковйй, котрый примѣнено въ дечѣмъ до потребъ теперѣшнього часу, однакъ въ головныхъ точкахъ сходить ся зъ давиѣйшимъ.

Пѣсля того пляну наукового дѣлявъ ся цѣлый институтъ науковйй на два головнйй вѣддѣлы,* на низшйй и высшйй. Низшйй вѣдновѣдавъ нашимъ теперѣшнимъ гймазіямъ и въ нѣмъ учили головно граматикѣ зъ синтаксою и реторикою. Практична вирава въ поетицѣ и реторицѣ, и бѣглость въ мѣвѣ и писемѣ були головною цѣлюю тои науки.

Высшйй курсъ починавъ ся зъ фѣлѣзофичными студіями, до котрыхъ пѣдставою були писма Аристотеля и Томи зъ Аквіну, такожъ викладали ту математику (Евклідъ) и фѣзику.

Лишь дуже способнйй ученики вступали по двохъ, трѣхъ рокахъ на теологичный курсъ, котрый перестѣчно занимавъ чѣтыри роки науки. Предметами науки були передовѣсѣмъ єврейска мова, теоретична и практична теологѣя. На тѣмъ курсѣ образовались заразѣмъ будучйй учитель. Що до наукъ релігій высказує ся плянь въ тѣмъ напрямѣ, що задачею школы єсть побудити молодѣжь до пѣзнання Сотворителя и Спасителя. Пѣсля сего пляну має молодѣжь виростати рѣвномѣрно въ знаню и добрыхъ обычаяхъ. Однакъ мимо того не много часу призначено на властиву науку релігій, и плянь полишає на те ледви одну годину на тыждень, однакъ приписує при тѣмъ, щоби кождои субѣты пояснювано черезъ пѣвъ годину євангеліє, що ся має читати въ недѣлю. Прѣте уважали Баунты релігію за элементъ житя, котрого треба не тѣлько учить ся, но такожъ головно въ нѣмъ виравляти ся. Задлятого приписовано такожъ певнйй виравы въ молитвахъ и правильне, частѣйше ходженє на богослужєня. Передовѣсѣмъ клали велику вагу на добрый примѣръ учительѣвъ. Обычаѣ учительѣвъ вѣдбывають ся на ученикахъ, якъ черты родителѣвъ на лицахъ дѣтйй.

Особливимъ средствомъ вихованя була у Баунтѣвъ ємуляція або понастѣдованє, сполучєне зъ побужденємъ до честилибѣности. Якъ у Штурма и Троцендорфа були такожъ и въ баунтскихъ школахъ особнйй уряды и почетнйй мѣсця для визначуючихъ ся ученикѣвъ, и роздаванє нагородѣ, якъ и театральнйй выставки, котрйй заразѣмъ дѣлали и на виѣшну приличность и заохочували молодѣжь до пильности. Для розвитку тѣла и для здоровья взагалѣ служили не тѣлько гймастичный виравы, но такожъ хорѣшйй, просторйй шкѣльнйй комнаты, котрйй користо вѣдбывали вѣдъ давиѣйшихъ темныхъ шкѣль подобныхъ бѣльше до вязницъ задля браку вѣдновѣдного освѣтленя. Передовѣсѣмъ було задачію учительѣвъ, ученикѣвъ своихъ добре пѣзнати, и задля того дивились не тѣлько на черты лица и на успѣосѣбленє тѣлесне хлопцѣвъ, но звертали увагу такожъ и на духа и успѣосѣбленє ихъ матерей. Цѣле житє ученикѣвъ вѣдъ рана до вечера було упорядкованє. Оно

було підчинене постійному, часто взаємному надзору. Однак при тій молодечій веселості мусіла мати своє місце в відновдних іграх і в годинах вичинку. Тут уникали всякої односторонності монастирської і строгості в обходженні. Щоб між учителями і учениками була звязь любові і поважання, заведено того роду систему клясову, що в кожній з трьох нижчих кляс учив тільки один маістер або учитель і мав йти далі з своїми учениками, коли переходили з найнижчої (інфіми) аж до третьої (синтакси). Учителі мав про те час і нагоду пізнати точно їх індивідуальність. Тілесні кары визнавали за крайнє средство. Ті кары задавали різкою, однак карав їх не сам учитель лиш так званий corrector. Головною засадою при всяких карах було те, щоб кождий в тій мірі відпокутовав, в якій провинився. Наколи могли слова встаріти, щоб похибки поправити, не треба тоді уживати ніяких острійших средств, передовсім не треба тоді брати ся за бите. Пляч науковий виразно упоминає, щоб всяка кара відбувала ся з любовію, так щоб ученик не думав начеб вже раз на завше втратив прихильність учителя або надію на поправу. Если каранє в противный спосіб ся відбуває, ученик попадає в розпуку, тратить почуте вєтуду и тым способом покидає всякій намір до перемєны свого успособленя.

Що також і Єзуїти перецінювали знанє латинської мови, о тій вище згадано. Під іменем ерудиції уступили они скромнє місце історії, географії и наукам природним. Деякі до тых предметів належачі поученя навязовано також при науці языковій и при лектурі старинних писателів римських и грецьких.

Для образования женської молодєжи Єзуїти так само мало учили як Трендорф и Штурм. Про властиву школу народну они мало думали. Они звертали свою увагу головнє на молодіж середних и вищих станів.

Як Лютер взяв ся за проєвту народну зладивши катехизм, те саме зробив и Єзуїт Петро Канізії, ур. в Німвєгені 1521. Він вступив до ордену 1543, пробував в ньм довгий час в Кольонії и Вормациї. Єпископ з Авсбурга послав го на собор до Триденту. В році 1549 став Канізії профєсором догматики в Інгольштадтє а оубєля ректором тогож університету. Цєсарь Фердинанд I. покликав славного мужа до Відня яко профєсора и проповідника двірського, на тм становищі написав він великий и малий катехизм. Перше виданє бльшого появилось 1554, меншого 1566. Канізії умерь 21. грудня 1597 в колєгії єзуїтської в Фрайбургу в Швайцарії. Ёго катехизм найшов пристунь до всіх країв и печатано ёго в самій Нїмеччині бльше як чотирьста разів.

Не можна поминути, що згаданий соборь тридентійскій (1545 до 1563) розтягав свои реформаторскі змаганя також и на вихованє и наущанє. На клерь вложено обовязок, взяти ся за наущанє молодєжи. Передовсім звернено ся з острым приказом до парохів, щоб вже рано учили дїтїй правд вїри и посвящали цїлу свою увагу занедбаным школам народным. Єпископам поручено уладженє семінарій и семінарських шкіль, в котрых би мали ся молоді людє виховувати и образовати для духовного стану.

Майже рівночасно з Єзуїтами працював в Італії один муж для просвіти клеру и народу з такою ревністю, з такою розвагою и таким великим успіхом, що заслуги на те, щоб його имя заняло знамените місце в історії виховання.

Тим мужем єсть Кароль Боромей, ур. 2. жовтня 1538, ум. 3. листопада 1584 яко кардиналь и архієпископ Медіоляну. Походячи з старого, славного роду, визначував ся вже в молодості пильністю и побожністю, учив ся з початку в Павії прав, по опісля посвятив ся духовному стану и став вже 1560 архієпископом. Яко водноручник на собор в Триденті и через те, що багато вплинув на поправу духовних чинів, як також через водбуванє многих синодів и через засновуванє семінарій священників був він в своїм часі одним з найзнаменитших реформаторів католицької церкви.

Вже на першій соборі провінціальному видав Боромей декрет, котрий на всіх парохів вложив обовязок, щоб подавали дітям кожної неділі науку релігії, и выслав найпаче знаменитих катехетів в той самій цілі на село яко вандровних учителів. В синодах, котрі водбували ся в 1565 до 1582 в Медіоляні, було ціле шкільництво предметом особливон уваги. Яко результат тихже оголошено: „Устави и правила Товариства для науки християньскої учеників.“ Сей твор єсть цілковитим планом устрою товариства що до свого внутрішнього ладу на основі релігійної и складає ся з трьох головних частій з 51 главами. В першій главі першої головної часті говорить ся про властности братів и учителів товариства. „Як Бог“, говорить ся там між иншим, „нічо не єсть приятним и милим, що робить ся без правдивон любови, то нехай кождий глядить на те, що дармо трудить ся в уряді, в котрий вступив без любови, без замилованя и що в такому случаю чоловік не має права, дальше в том уряді лишати ся. Після выказу св. Апостола Павла, в котром тойже упоминає, щоб той, котрий других учить, найперше сам був учений, мусить також и учитель товариства все те добре знати и робити, в чом хотать других поучити. До того еще приходить, що ніхто другому в хосенний спосіб чогось уділяти не може, чого сам цілковито не понав, або в чом сам не єсть добре поучений. Учителі мусять багато терпеливості мати, щоб могли зносити в школі труды, натуги, як и хибы и злі норовы своих учеників з спокоєм и лагідністю, а водтак також нечемне, брсовате, дике поведєніє малых и буту старших.“

Сучасником св. Кароля Боромея був Йосиф з Калісанцу, так само як тойже син знаменитих родителей. Уродив ся 1556 в в Арагонії, посвятив ся духовному стану и пішов до Риму, де підчас заразы вславив ся всякими ділами милосердія. Позаяк бачив як в его окруженю так багато дітей убогих родителей росло без науки и що в том треба глядати причину такої брсоватости и занедбаня, посвятив всю свою силу и ціле своє житє яко правдивий учитель народний вихованю и научаню убогих дітей и основав так звані побожні школи, котрых слава скоро розійшлась не тільки по Італії, но дійшла и до Чехії и Польщі. Часто нагороджуваний невдячністю и без признаня, не водступав від свого діла, аж го Бог покликав до себе 25. серпня 1648. — В свій час засновала Анелка Мерічі чин Уршулянок 1535.

Цѣлю товариства монастирського було поббч догляду хорыхъ головно на-
учане и виховане убогихъ дѣвчатъ. Коли джума лютила ся страшно въ Ме-
діолянѣ, вѣддавъ имъ св. Кароль Боромей научане многихъ сирѣтъ, котрѣ
тогдѣ потратили своихъ родителѣвъ. Ихъ ревнѣсть и ихъ вѣрнѣсть найшли
скоро загальне признане, чинъ сей розширивъ ся проте скоро по всѣхъ
христїянськихъ краяхъ. Въ Нѣмеччинѣ була Кольонїя (1639) ихъ першимъ
осѣдкомъ.

Реакція противъ гуманізму. — Бако зъ Веруляму. — Ратихій.

Наколи вже Лютеръ скарживъ ся на змагане ся змыслу для мате-
ріалізму и на упадокъ шкѣлъ, то вѣдносять ся тѣ скарги по бѣльшой части
до выснихъ, бѣльше маючихъ клясъ народу и до властивого образованя
въ школахъ латиньскихъ гуманістѣвъ. Мы бачилисьмо, що Штурмъ,
Троцендорфъ и Бауиты змагали не безъ успѣха до того, щобы станъ рѣчи
уладити въ тѣмъ напрямѣ, якій вѣдповѣдавъ ихъ желанямъ и поглядамъ.
Однакъ сей напрямъ бувъ и лишивъ ся бѣльше менше одностороннимъ,
при чѣмъ звертали дуже мало увагу на низшїй клясъ народу, на властиву
школу народну. Латина стояла кромѣ того переважно на услугѣ теоло-
гїѣ, такъ якъ вся тогочасна умѣтнѣсть, и зъ нею починали ся и въ нѣй
доходили до самого верху всѣ змаганя тогочаснї науки. Теперъ вступаемо
въ періодъ часу, де черезъ величезнїй вѣдкрытї и винаходы показала ся по-
треба обширнѣйшого и глубшого образованя народнаго. Въ тѣмъ часѣ на-
брано пересвѣдченя, що одностороннїй гуманістичнїй напрямъ и зъ нимъ
сподучене занедбане матернѣи мовы и наукъ природныхъ єсть
похибкою, черезъ котру терять не тѣлько высшїй станы, но найначе нарѣдъ
простый, що тымъ способомъ затрачує свѣй характеръ. Такожъ и боротьбы
и споры, котрї мусѣвъ зъ собою принести розколъ церковнїй, пѣднесли
всюды потребу освѣты народнѣи. Обставина ся, що богато бѣжучихъ справъ
спорныхъ пояснено такожъ въ нѣмецкѣи мовѣ, принесла зъ собою зво-
ротъ въ цѣляхъ шкѣлъ.

Мѣжъ иншими бувъ передовсѣмъ Бако зъ Веруляму, щѣ высту-
павъ успѣшно противъ того односторонного напряму. Хотяй самъ не
бывъ практичнїмъ учителемъ, однакъ подавъ цѣлому шкѣльництву нову
дорогу, новий напрямъ. Уродившись въ Лондонѣ 22. сѣчня 1561, зани-
мавъ ся будучи ще хлопцемъ дуже радо предметами природы и фїзикальними
пробами. Вступивъ вже въ шѣнацятѣмъ роцѣ житя до высшой школы
въ Кембрїджъ и посвятивъ ся студїямъ правничимъ. По довшѣмъ побытѣ
въ Парижи покликовала го частѣйше до рады королева Єлисавета, але ажъ
пѣдъ Яковомъ I. дѣйшовъ до високой почести барона и канцлера Англіѣ.
Характеръ Бакона не бувъ безъ плямъ. Свому власному приятелю, графови
Робертову Ессексѣ вѣдилативъ за єго добродѣѣства чорною невдячностію.
Вѣнъ самъ написавъ скаргу противъ него и напиривъ на укаранє єго смер-
тїю. Вѣнъ надуживавъ навѣтъ свого високого становища для низкого рода
продайности. По причинѣ сєи бѣстатной потерявъ свои уряды и зѣставъ увяз-
нений, однакъ опѣсля знову го уласкавлено. Однакъ єго значенє урядове,
єго повага такъ богато утерпѣли, що незабаромъ мусѣвъ уступити зъ пу-
бличного житя и посвятити ся лишъ самымъ умѣтностямъ. Бако умеръ
9. цвѣтня 1626.

Цѣле мысленѣ и змаганѣ того мужа звертало ся до природы, а єго цѣлю були досвѣды, котрїй основували ся на спостереженяхъ и слѣдженяхъ. Вѣнъ клавъ власне слѣдженѣ, пуканѣ до рѣчей самыхъ выше вѣдъ слѣпного притакованя стариннымъ писателямъ, вѣдъ присягана на книжки и высказы фїлзофѣвъ. Вѣнъ жадавъ, щобы дати природѣ самѣй говорити, щобы власною дѣяльністю виробити собѣ правдиве понятѣ правилъ природы. „Не ходитъ ту о те“ говорить вѣнъ примѣромъ, „щобы роздумуючи бавити ся, лишъ о справы и щастѣ чоловіка. Бо чоловікъ, яко слуга и пояснитель природы, дѣлає и пѣзнає въ тѣй мѣрѣ, о скѣлько роблячи пробы и спостереженя спѣзнавѣть порядокъ природы. Бо нѣякі силы не могутъ розбѣрати ланцухъ причинъ, анѣ природу не можна инакше поконати лишъ послухоу. Проте дѣйстно сходять ся подвѣйніи змаганя чоловіка — до знаня и силы, и незнанѣ причинъ єсть по бѣльшой части причиноу, що пробы не удають ся. Вєсьо на те виходить, щобы мы очей духа не вѣдвертали вѣдъ рѣчей самыхъ и ихъ образы зовєсьмъ такъ собѣ запам'ятовали, якими они суть. Нехай Богъ боронить, щобѣ мы сонну мару нашої уявы передавали за образъ свѣта. Навыкши зъ малку, мѣсто рѣчей класти слова, и за помочію тыхъ слѣвъ ставати ся кождоу зрозумѣлымъ, принимаємо мимохѣтъ слова за рѣчи, знаки рѣчей за рѣчи самї. Але слова не говорятъ намъ, чимъ суть рѣчи, лишъ хиба те, що они для насъ означають. До правдивого пѣзнаня ведуть тѣлько спостереженѣ и досвѣдъ“. Зъ тыхъ и иншихъ мѣсць виходить, що Бако жадає найперше точного розглядуня, змыслового понятя предметѣвъ природы пѣсля ихъ свойствъ и дѣяльностей, и ажъ вѣдтакъ хоче пѣднести ся до загальныхъ порядкѣвъ и правилъ. Вѣнъ принимає за одиноку головну пѣдставу (но не за остаточну цѣль) пѣзнаня змысловый досвѣдъ и таке саме спостереженѣ, а яко дорогу або методу, щобы дѣйти до пѣзнаня, такъ звану індукцію.*)

Вѣнъ ганивъ часто и остро пересадне замилованѣ тогдѣшнього часу до старинныхъ класикѣвъ и до фїлзофичныхъ студїй. Противно поручає всюды посвячуванѣ ся природѣ и наукамъ природнымъ, позаякъ тї остатні подають намъ не лише идеї но такожъ видні плоды для житя практичного.

Письма Баконя розбудили сильно умы людей, и вже въ десять лѣтъ опѣсля выступає духомъ зъ нимъ спорѣдненный Вольфгангъ Ратїхъ, котрого въ многихъ взглядахъ можна уважати за єго першого апостола.

Вольфгангъ Ратїхїй, котрого властива назва була Ратке, уродивъ ся въ Вїльстерѣ въ Гольштиньскѣмъ 1571. По причинѣ тяжкого языка повздержаний вѣдъ теологїѣ, пѣшовъ до Англії а опѣсля до Амстердаму, щобы побирати науку математики, и учивъ ся тамже такожъ єврейского языка. Ту выславявъ такожъ найперше передъ княземъ Маврикіємъ зъ Оранїї свою нову методу, однакъ безъ успѣха, и пѣшовъ въ тѣйже цѣли до Базилѣ и Штрасбургѣ и до многихъ дворѣвъ. Въ роцѣ 1612. передавъ на елекції въ Франкфуртѣ пропам'ятне письмо нѣмецкѣй державѣ, въ котрѣмъ приобѣщуеть подати нову дуже легку методу выученя ся старинныхъ мовъ.

*) Порѣвнати що до індукції выше помѣщений уступъ: „Сократъ“. Правдива індукція не иде на помацьки, лишъ постунає методично. Она збирає, порѣвнує поодинокї подѣї, розпѣзнає ихъ услѣва и вѣддѣлає сущий вѣдъ слуцайныхъ.

Въ сѣмъ писемъ обѣцявъ уладити школу въ горѣшно-нѣмецкомъ языкѣ и подати способъ, якбы въ цѣлѣй нѣмецкѣй державѣ згоду завести що до релігій, мови и правительства. Хотѣ сї приобѣщанки здраджували чвалявого творителя пляновъ, то выповѣвъ вѣнъ вже тогдѣ зъ всякою рѣшительностію гадку, що молодѣжь має найперше учити ся въ своѣй матернѣй мовѣ плавно читати, говорити и писати а вѣдтакъ доперва побирати науку въ стариннихъ языкахъ. Поставивши таке жаданє выступивъ тымъ способомъ до борбы зъ гуманістами.

Князь Вольфгангъ Вільгельмъ зъ Пфальцъ-Найбургъ, ландграфъ Людвигъ зъ Дармштаду ба и княгиня Доротеа зъ Ваймару вступили ся теперъ за Ратіхіємъ и спонукали розсѣдженє єго предложень и пляновъ. Судъ рѣзвыхъ ученихъ, передовсѣмъ професорѣвъ Юнгія и Гельвіка въ Гісенѣ, винали користо, и Ратіхія покликано вѣдтакъ до Автсбурга (1614), щобы зреформовати тамошній школы. Таке саме зробила вже 1613 згадана княгиня зъ Ваймару и призначила для попираня єго пляновъ 2000 злр. — Такожъ въ Франкфуртѣ надъ Менємъ робивъ Ратіхъ пробы, но у всѣхъ тыхъ мѣстахъ зъ меншимъ успѣхомъ.

За посередництвомъ княгини Доротеї прийшовъ Ратіхъ вкѣнци 1618 до Кетенъ до князя Людвіка и основавъ тутъ дѣйстно шестикласову школу для хлопцѣвъ и дѣвчатъ. Плянъ говорить, що учитель найнижшой класи має бути людянымъ чоловікомъ а впрочѣмъ потребує знати тѣлько по нѣмецки. Однакъ своимъ строгимъ лютеранізмомъ, несповнєними приречєнями и деякими нерозумними чинами промахнувъ ся Ратіхъ незабаромъ такъ дуже въ зреформованѣмъ Кетенѣ, що го князь 1619. увязнивъ и по выставленю власноручного реверсу на волю выпустивъ. Въ тѣмъ реверсѣ мусѣвъ збзнати, що бѣльше приобѣщавъ якъ мѣгъ або зъумѣвъ сповнити и що невдячнымъ показавъ ся супротивъ князѣвъ и зверхности. Нещасливого сєго мужа по выпущєню на волю прийняли дуже радо въ Магдебургѣ (1620). Ту такожъ не удалєсь єго замѣры, бо не мѣгъ ся знести зъ ректоромъ тамошньої школы. Проба Ратіха, щобы позыскати для своихъ пляновъ шведского канцлѣра Оксенштірну, такожъ неудалась, и такъ померъ вѣнъ въ Ерфуртѣ въ цѣвтіи року 1635. не дѣждавши ся властивыхъ овочѣвъ своєи дѣяльности. Въ розгарѣ трицятлѣтньої вѣйны скоро на него забули, ажъ доперва при кѣнци тамтого вѣку пригадали собѣ на него знову въ шкѣльнѣмъ свѣтѣ. Вѣнъ написавъ кѣлька творѣвъ; єго першимъ творѣмъ була: „Нова штука научаня“ (nova didactica), котру видавъ 1619.

Зъ сєго и иншихъ писемъ виходить, що при научаню хотѣвъ рѣшучо поступати психологічно. Книжки шкѣльній, що доси були рѣзній, мали мѣжь собою гармоніювати, таланты мали бути въ той способъ увзглядненій, щобы способѣйшихъ ученикѣвъ не повздержовати задля менше удачованихъ. Розумъ має ся будити, память скрѣпити, судъ заострити але все має ся дѣяти бє зъ примусу, и пѣсля порядку и зъ ходѣмъ природы. Кромѣ сєго жаданя дадуть ся зъ писемъ Ратіха єще такі загальні приємєты збставити: Не бѣльше якъ однородне наразъ! — Одно часто повтаряти! — Нѣчо на память ся не учити! — Однаковѣсть у всѣхъ рѣчахъ! — Всьо черезъ досвѣдъ и часткове розбиранє! — Всьо найперше въ матернѣмъ языкѣ! — Симъ остатнимъ высказомъ вировадивъ матерну мову въ єи давній, природий права, старавъ ся усунути рѣзницю мѣжь людѣми по латинѣ ученими а звичайнымъ народѣмъ. Вѣнъ нимъ выступивъ супротивъ

строгихъ гуманістівъ. Сей высказъ мѣстить въ собѣ рѣшучій поступъ и прилучає Ратіхія до споможникѣвъ властивої школы народної. Всѣ прочіі тезы его суть по части хибніі, по части тільки зъ значними обмеженнями можна ся на нихъ згодити. Наколи вѣтъ н. пр. жадає не бѣльше якъ одинакового на разъ, то се зовсѣмъ не вѣдновѣдає ходови природи. Мудра перемѣна пѣдвысшає ревнѣсть и охоронює передъ обридженемъ и знудженемъ, такъ якъ на кождый способъ булобъ неприроднымъ, еслибы кому хотѣли подавати черезъ кѣлька мѣсяцѣвъ одну и тѣту саму хотъ бы и найсмачнѣйшу страву. Якъ нѣколи одно и те саме ся не ѣсть, лишь хлѣбъ до мяса ся дає, такъ такожь и учитель має мудро предмети сполучати и симъ сполученемъ помагати охотѣ до науки.

Якѣ надужитя то спроваджує жадає, що всьо має ся дѣяти безъ примусу! Яке незнанє натуры и способностей дѣтнимъ, коли ся говорить, що нѣчого не треба учитись на память! — Се трохи неясный высказъ: одинаковѣсть у всѣхъ рѣчахъ змагає до загальної граматикѣ мовѣ, котрыхъ въ сей способъ учить ся, що кожда граматика чужої мовы мѣстить въ собѣ и пѣдносить двоякѣ рѣчи, именно те, що єсть спѣльне зъ матернымъ языкомъ и те, въ чѣмъ чужій языкъ вѣдъ матерного ся рѣзнити. И сю гадку трудно перевести, хотъ мѣстить въ собѣ початокъ до пѣзнѣйшого способу писаня граматикѣ порѣвнюючи.

Высказъ: Всьо черезъ досвѣдъ и часткове розбиранє, нагадує намъ живо Баконъ зъ Веруляму и заострює ся єще тымъ, що Ратіхъ додає: Старе уступає, разумъ перемагає, начебъ старе и разумъ завше и дѣйстно були противноложенями. Наколи такѣ жадає тогдѣ будили обаву, щобы не могла при тѣмъ такожь и релігія утерѣбти, не може те нѣкого дивовати.

Ратіхъ має заслугу, що языкови нѣмецкому давъ знову бѣльшій приступъ до школѣ. Зъ нимъ и его приятелями починає ся уважати наука нѣмецкої мовы за умѣтнѣсть.

(Дальше буде).

О фреквенціи науки доповняючи.

Въ прочіихъ краяхъ нашої державы ходять дѣти черезъ 8 лѣтъ до школы т. є. вѣдъ 6—14 року, курсѣвъ доповняющихъ жадныхъ тамъ нема. У насъ устава краєва зъ 1873 р. назначила только 6 лѣтъ на науку школьную, а щобы черезъ се не зменшити користей науки школьной поручила ще два лѣта ходити на науку недѣльную. Отвѣтно до уставы краєвой зъ дня 2 лютого 1885 р. выговорила Рада школьна краєва статутъ организаційный для науки доповняючи збѣльшивши часть науки зъ 2 на 3 лѣта, а число годинъ зъ 2 на 4 або и 6, крѣмъ того зазначила ясно цѣль, объѣмъ и предмети сеї науки.

До сеї бодай въ теоріи користной змѣны, спонукано власть краєву ненастаннымъ, але признати треба що бодай въ части справедливимъ нареканемъ на малѣ успѣхи, якѣ край одержує за дорогѣ грошѣ вѣдъ институцій

школъ народныхъ. Всякій всяке закидали и ганили. Найчайстѣйше ломили критики копѣе свое о цѣль школы народной, жадаючи, чтобы въ школъ научилась дѣтворѣ того, що въ пѣзнѣйшомъ житію буде ѣй потрібне, або иначе се сказавши хотѣли, чтобы на селѣ учить сельскаго господарства, а въ мѣстѣ ремеселъ та купецтва. Инші були такі, що хотѣли деякі предмети зъ пляну наукового выкинути, а инші препоручити. Знайшовъ дехто, що вину сего невѣдраднаго обьяву приписовавъ вродженѣй байдужности и недбальству славянскому. Пѣсля моѣй гадки причина малои користи, яку зъ науки школьной народъ до теперъ має, не лежить въ теоретичномъ напрямѣ школы; — не пѣднесерѣблництва и промыслу залишенѣ науки каліграфіѣ, исторіѣ, географіѣ и фізики (если вѣдомости зъ тыхъ наукъ въ школъ народній подаваніи, исторіѣю, географіѣю и фізикою назвати можна); — не можъ такожь всякихъ пороковъ тільки Славянамъ приписувати, — причина сего обьяву есть въ обставинахъ, середѣ котрыхъ примусову науку введено отже въ тѣмъ случаю причина находить ся въ самомъ народѣ.

Въ 1848 р. вѣдчувавъ нашъ народъ потребу знесеня панщины, тому, коли его бажанѣ осушилось, то память сего дня стала для него святою; — въ 1873 р. не дѣйшовъ ще до свѣдомости, що школа и просвѣта есть необходимою, тому то на школу до днесъ бѣсомъ дивить ся. Організація школъ народныхъ ще й тому выкликала вѣдразу, що конституційный права народу черезъ се обмежено; — пѣдъ угрозою кары грошевою або арешту наказано посылати дѣтей до школы.

Такъ заведенѣ школъ и примусъ школьный хотяи самі собою дуже пожиточный и гѣдний пѣдвезти просвѣту, у насъ були не на часъ и до теперъ еще не видно, чтобы поступъ бувъ вѣдновѣдный средствамъ на ту цѣль ложенымъ, а на доказъ сего нехай послужать слова, котрі учитель часто почуѣ зъ устѣ хлѣбороба: „ей, та вѣтъ тамъ ксьондзомъ анѣ дякомъ не буде!“ Тыми словами мотивуѣ селянинъ неохоту до посыланя дѣтей на науку, особливо коли то дотычить дошки або хлопця, котрі малибъ ходити на науку доповняючу. Тожъ не дивниця, що выказы статистичный подаютъ въ тѣмъ взглядѣ яркі цифры. Чи се не досыть досадно свѣдчить о неохотѣ до просвѣты, що 43% дѣтей не ходитъ на науку щоденну¹⁾, а 71% на науку доповняючу. Та чи тамтѣ выказаній, що ходять до школы, учащаютъ на науку правильно?

Найпихѣйшою есть фреквенція науки доповняючої, бо ледви пята дитина ходитъ на ту науку. То вже и на Галичину троха за лихе вѣдношенѣ, тому то я хочу дещо въ сѣй справѣ замѣтити.

Зѣ справозданъ окружныхъ конференцій видно, що справу науки доповняючої обговаруютъ учитель рѣкъ-рѣчно, проѣктують розличный змѣны, але дѣло само поступаѣ пиняво. Найбѣльшій трудности справляѣе учителямъ постановѣ статуту, що дѣти мають ходити на науку доповняючу цѣлый рѣкъ, а такожь застереженѣ, що наука та не можесъ вѣдбути въ годинахъ, котрі суть призначеній для науки щоденной. — Трудно домагатись, щобъ селяне посылали въ маю и червию, або въ вересню и жовтні пѣдроствяючу молодѣжь на науку доповняючу до школы. Менѣ незвѣстный обставины бѣльше окрѣговъ нашего краю, але въ знаныхъ менѣ окрѣгахъ школьныхъ залишено гадку, чтобы

¹⁾ „Szkola“ за рѣкъ 1890 сторона 497.

наука доповняюча тревала черезъ цѣлый рѣкъ, бо черезъ те зменшивъ бы ся доходъ и такъ убогой людности сельской. Часть на ту науку вызначити було бы найлѣпше вѣдъ 1 падолиста до кѣнця цвѣтня, а щобы надгородити страту годинъ черезъ таке зменшене числа мѣсяцѣвъ, треба бы учити въ згаданѣмъ зимовѣмъ періодѣ мѣсто 2 разы по 2 годинѣ, два разы по 3 год. тыжднево. Тымъ способомъ число годинъ вырѣвнае ся, — майже тѣлько припало бы въ роцѣ шкѣльнѣмъ на ту науку, наколи училибысьмо черезъ цѣлый рѣкъ по 4 год. тыжднево, — якъ наколи черезъ 6 мѣсяцѣвъ учить- мемо по 6 год. въ тыждни. Власть шкѣльній певно згодать ся на таку змѣну а черезъ се запевнимо собѣ лѣпшу фреквенцію безъ екзекуцій та каръ. Вѣ- дома бо рѣчь, що въ зимѣ для молодѣжи призначеной на ту науку зарѣб- ковѣ нема, одже она пересиджуе часть той дома майже безъ занятя; родичѣ и не скривлять ся, коли ихъ дѣти, може переодѣвшись въ ту саму одежину, що мала на собѣ що ино повернувши зб школы молодша ихъ рѣдня, поснѣ- шать два разы въ тыждни на тригодинну науку.

„Но що крокъ то колода, що сягъ то пронасть“ каже Ник. Устья- новичъ въ повѣсти „Мѣсть верховиця“. Такъ и намъ учителямъ буває зъ на- укою доповняючою. — Труднѣйше ще выновити вымогу другу. Въ якѣ днѣ має та наука вѣдбуватись се, скаже дехто, рѣчь мѣсцевыхъ вѣдносити. Но и въ тѣмъ напрямѣ можна, узгядливши пересѣчный станъ шкѣль, дещо въ теорію рѣшити. Передовсѣмъ рѣшучо противный есмь науцѣ въ недѣлѣ, а то зъ слѣдующихъ причинъ: 1. наука естъ працею, а всякихъ не конечне потрѣбныхъ праць треба уникати, бо се тяжко оскорбляє чувства релігійный кожного чоловіка 2. годѣ знайти вѣдповѣднои поры въ недѣлю, бо богослужени не вѣдбувають ся и не могутъ вѣдбувати ся точно о тѣй самѣй годинѣ 3. учи- тель потребуе такожъ мати свободну хвилю бодай разъ въ тыждни на зно- сини товарискій. Тому де не заходить конечна потреба належить учити ту молодѣжь въ два будній дни по полудни по 3 години кожного разу. Одины зъ сихъ днѣвъ може бути вѣльный часъ въ четверть, а другій зависить вѣдъ самого учителя або вѣдъ потреби мѣсцевыхъ. Если въ оденъ буддень по по- лудни буде вѣдбуватись наука доповняюча, то симъ чиномъ вѣднаде двѣ го- динны науки щоденной, але ту страту можна дуже легко вынадгородити, если въ два дни будемо учити о 1 годину довше. Та се ще не конецъ. Въ Гали- чинѣ естъ до 1500 шкѣль о подѣльной науцѣ. Незавидна доля тыхъ учите- лѣвъ, они мусять учити въ буддень вѣдъ рана до ночи, та ще въ недѣлю занятись дѣтьми старшими, бо коли инде на то часу знайти годѣ.

Повышшй моменты: т. е. часть треваня науки, день и пора дня суть въ силѣ вилынути користо на фреквенцію молодѣжи, але тѣлько посередно; — ихъ вилывъ ще може збѣльшити ся черезъ иншій користный संबадѣланя, особливо черезъ тактовне постунованіе учителя. —

Фізіологи узнали вже правдивою засаду, що помѣчь для организмѣу буває тогды лишь skutочна, если обмежаеь на побуждованію власныхъ силъ сего организмѣу до побореня недуги; въ кождѣмъ вышѣмъ разѣ помѣчь похо- дяча зъ виѣ буває або скороминаюча або шкѣдна. Засаду, що они примѣ- нили до организмѣу фізичного, вѣднесѣмъ до нашихъ обѣтановъ моральныхъ, памятаймо що всяка помѣчь зъ виѣ буває скороминаюча або шкѣдна, та що лѣкаръ тѣлько конечностію буває приневоленный подавати хорому сильній лѣки.

Кары наложеній радою шк. мѣсцевою або окружною часто наповняють салю шкѣльну по самі береги, но чей кождый въ сирѣвъ фреквенціѣ оинтий

признає, що се не єсть станъ нормальный; що скорше чи пізнѣйше, якъ тільки забуде ся кара, зменшити ся число дѣтей, та верне, якъ вода по повені, до звичайного стану. Та тутъ насуваєсь на гадку ще одна справа: годѣ булобѣ потягнути на дрожачѣмъ листѣ трепеты черты простои, годѣ такожъ щобъ грозою нагнана до школы дѣтвора принимала зъ довѣріємъ слова учителя, та щобъ єго наука принесла педагогічний хосенъ. Не хочу симъ сказати, щобъ учитель всякихъ уставою означеныхъ средствъ примусовыхъ мавъ понехати. Въ кождѣй громадѣ знайде ся зъ разу бѣльше або менше упертыхъ селянъ, зъ котрыми въ добрый способъ залагодитись буде трудно. Но де власть шкѣльна єсть чинна, тамъ и упѣръ такій скоро можна буде переломати и переконати ихъ, що лѣнше єсть послухати доброго слова учителя, нѣжъ легковаженѣмъ примусу шкѣльного стягати на себе дѣймаючу кару.

Богато мавъ учитель способѣвъ, щобъ по доброму наклонити селянъ до посыланя дѣтей до школы. Часто персвазією можна скорше и тревалѣйше поправити фреквенцію, якъ выказами и карами. Причиною такъ радо и численно посѣщуваныхъ торгѣвъ нашими селянами не єсть лѣннество и байдужбѣсть про своє майно, але потреба заспокоєня цѣкавости и зносинъ товарискихъ, а до того власне підчасъ торгу лучаєсь добра нагода. Селянинъ нашъ хоть не дуже довѣряє сурдатовцямъ, а все такій радо входитъ, веденый цѣкавостію, въ розговѣръ зъ інтелігентными людьми и почуваетъ до вдячности, коли чи то священникъ чи иншій образованый чоловікъ зъ нимъ зайде въ розмову и розкаже єму дещо. Учитель повиненъ зъ сего скористати, при кождѣй нагодѣ заговорити до селянина, неразъ прийдесть говорити о тѣмъ и о сѣмъ, та такъ вѣдъ нехотя снѣмнути и о посыланю дѣтей до школы и такъ наклоняти, щобъ они видячи користь зъ науки, посыляли своихъ дѣтей до школы.

Здало бы ся, щобъ учитель давали молодѣжи зъ науки доповняючои: порички, агрестъ, правдивій сливы, щеплені яблѣнки и грушѣ та инші дерева, котрі належить въ якъ наибѣльшѣмъ числѣ коло школы плекати, та вѣдъ такъ старшимъ ученикамъ роздавати, щобъ ихъ коло своихъ хатъ засаджували. Заохитило бы се не тільки молодѣжъ до пильного посѣщаня школы, але зъ часомъ и нашій села замаѣли бы ся садами, та обудили бы може у ихъ властителѣвъ бѣльше прихильности для школы, зъ ласки котрои они ѣли бы смачній овочѣ.

Але не забуваймо, що найскорше и найтревалѣйше притягне молодѣжъ до школы здорове зерно науки. И молодѣжъ и родичѣ пізнають дуже скоро вартѣсть учителя, они оцѣнять єго працю и усиѣхи лѣнше вѣдъ найоцѣнитѣйшого інспектора и выдадуть засудъ. Не маловажно собѣ сего голосу, памятаючи, що „vox populi, vox dei“ — голосъ народа, то голосъ божій!

Як. Миколаєвичъ.

Свѣтъ учить розуму.

(Конецъ).

9.

Борыславъ бувъ колись невеличкимъ сѣдцемъ, мирый господарь жили по пѣдъ дебрами, по лѣсахъ, надъ розтоками Тисьяницкими, мало хто о нихъ знавъ. Якъ почали копати нафту и вѣскъ земный, тогда промышловцѣ, зъ вѣхъ кѣньцѣвъ свѣта стали горнути ся, переважно бѣдаки жиды стали глядѣти за щастѣмъ и неоденъ знайшовъ его, збогативъ ся, а неоденъ погребавъ и се що мавъ.

Зъ початку тѣлько нафту добували, пѣзѣйше жерела сѣ зменшили ся, а за се почали копати земный вѣскъ.

Зъ часомъ первѣстий жителѣ господарь мусѣли уступити ся зъ прадѣднои землѣ пѣдъ напоромъ опитности чужинцѣвъ, не умѣючи хѣсновати зъ мѣлїионовъ, якї крыли ся въ земли пѣдъ ихъ курными хижинами.

Нынѣ Борыславъ має бѣльше дванацять тысячъ жителѣвъ самыхъ сынѣвъ Израїля, и тѣ мешкають въ нужденныхъ нехарныхъ домикахъ и занимають ся — промысломъ: богатшї купчатъ, бѣдѣйшї дозорцами надъ робѣтниками — рудниками, а дуже бѣдый полочуть вѣскъ земный, лѣзуть до штольнѣ пѣдъ землю и копають за воскомъ.

Шмидель заѣхавши ту помѣстивъ ся зъ челядкою въ одиѣмъ шинку жидѣвскѣмъ. Въ старѣй драгтивѣй шопѣ, де перше конали за нафтою, по уставлявъ зъ Якимомъ лавки, столы, порозвѣшувавъ шиуры, почавъ показувати штуки. Зрѣтелѣвъ було гукъ, бо вечеромъ лѣзли всѣми дѣрами до шопы дивити ся на комедїю, але дверми мало хто йшовъ, щобы не заилатити вступне... Не заробивъ нѣчого, бѣда, голодъ, страхъ...

Позабивавъ Шмидель дѣры дошками, заповѣвъ перше велике представленѣ, на котрѣмъ мавъ показувати якъ огнѣ можна ѣсти, ножѣ въ горло пхати словомъ заповѣдавъ рѣжнї дива, щобы тѣлько публїку звабити. Було се въ субботу на самого... нѣ, днемъ передъ св. Архїстратигомъ Михайломъ, ждали нетерпеливо вечера, щобы якїй крайцарь канувъ... Десѣ зъ полудня лїонувъ дощъ, але такїй собѣ зливный якъ бы середѣ лѣта, воды зъ гѣръ загудѣли, шопу залляло геть. — Черпаймо! — каже Шмидель до Якіма. — Якъ сего вечера не заробимо, то прийдѣ ся зъ голоду гинути; дѣти уже другїй день тѣлько о сухѣмъ хлѣбѣ.

Замкнули ся въ шопѣ, взяли цебрыки, стали черпати, а ту дахъ трѣщитъ гойдае ся якъ живый: жидики зъ цѣкавости новылазили на дахъ и дивлять ся скрѣзь шпарты, що тамъ за комедїю показываютъ въ серединѣ; гонивѣтры лѣзли такъ довго, такъ робили збитки ажъ цѣлый дахъ пѣдъ ними заваливъ ся и то все якъ грушки понадало до середины!

Повставъ крикъ, жиды зъ цѣлого Борыслава бѣгли, бо учинили поголоску, що много хлопцѣвъ побито ся на смерть, а тымчасомъ жадному нѣчо злого не стало ся; скупали ся въ калюжи, троха потовкли ся и наѣли ся страху.

Шмидель зъ Якимомъ стали зъ цебрыками въ рукахъ, дивили ся, якъ постушакї вывалили дверѣ и утѣкали зъ крикомъ на двѣрь.

— Пропало нинішнє наше представленє, пропала падбѣ на вечеру — каже Шмидель Якимови — иди на станцію, положи ся де та спи, я лишу ся ту щоби унорядковати рѣчи.

Якимъ зрадѣвъ тою вѣстею, що позволивъ ему ити до корчмы за-грѣти ся; вѣдь пять недѣль неразъ цѣлыми ночами на дворѣ, а послѣднѣя нѣчъ найгорше дала ся въ знаки: въ шопѣ на вохкѣй земли перележавъ безъ нѣякого накрытѣ, до рана на одну хвилю не заснувъ.

Запхавъ ся Якимъ въ кутъ пѣдъ теплу пѣчъ, заснувъ на пѣдлозѣ солодко смачно. Приятный сонъ мавъ, а все десь тѣлько о домѣ плело ся: отецъ, мати. Семень Трудолюбъ снули ся близько него, вѣдь десь нѣбы ходивъ до школы зъ другими ровесниками, а всѣ его хвалили. Ему приятно було розмовляти зъ другими школярами и слухати похвалъ учителя. Все то однакожъ, якъ пробудивъ ся, дѣйствѣсть иншій образъ прибрала: передъ нимъ стояла гурма жидѣвъ, самъ господаръ шинкаръ термосивъ его и кричавъ злющій:

— Ты котюго-волоцюго! де твоѣй панѣ де?... Ты казавъ менѣ вчера въ вечеръ, що вѣдь въ шопѣ зъ дѣтьми и зъ жѣнкою, и вѣдь утѣкъ?... Пятдесятка менѣ належить ся за свѣтло, за харчъ, за нѣчлягъ, я тобѣ сего не дарую.

Якимъ налякавъ ся; теперь бувъ самъ оденъ на свѣтѣ, стративъ надбѣ доѣстати ся до свого села; Шмидель утѣкъ зъ женою и зъ дѣтьми а его лишивъ мѣжъ чужими людьми, то страшно.

— Заведѣть мене до дому, то мѣй тато заплатитъ вамъ — просивъ хлопець.

— Ты маєшь тата, пройдишьте? Мавъ пєсь хату?... Ту много єсть такихъ въ Борыславю якъ ты! — кричавъ злющій арендаръ. — Пожди небоженьку, вѣдновѣшь ты менѣ свою шкорю, я свого не подарую.

Перетрясли Якима, чи не має якого крейцаря; кожду дѣрку перешукали, переконали ся що бѣдний, здерли зъ него и тѣ черевикъ, що еще свѣтили ся дробку на ногахъ и вытрутили зъ корчмы на улицу.

10.

Поранокъ бувъ мрачный, холодный, на улицѣ розмалъ, зъ верха трясло мокрымъ снѣгомъ. Люде снѣжили, гнали кожде въ свою сторону, цѣлыми компаніями жида робѣтники, котрѣ приѣжджають кождого дня рано зъ Дрогобыча, ишли ходникомъ деревянымъ та й ишли не мовъ богомольцѣ на вѣдпусть и зникали въ темныхъ кошарахъ и въ ямахъ пѣдъ землею. Якима трутили зъ ходника въ глубокой рѣвъ, ажъ прокуривъ ся въ болотѣ. Зъ немалою трудностію пѣдивъ ся, обтѣрнавъ зъ рукъ болото неприємно вонюче, почавъ драпати ся въ гору на дорогу, якось не йде: руки, ноги заковчѣли, цѣлый задубѣвъ.

Сотки людей перейшли, не замѣтили бѣдака, не подавъ нѣхто руки помѣчной, не промовивъ слова снѣвчута, ажъ надивъ ся бѣдний хлопчина оберемокъ, змилосердивъ ся и вытягнувъ Якима зъ яруги.

Хлопець сей бувъ сыномъ бѣдной вдовицѣ Катаринѣ Коначихѣ и называвъ ся Олекса. Вѣдь вергавъ зъ рѣщемъ, котре назбиравъ въ поблизкѣмъ складѣ дерева, до дому.

— Зъ вѣдкись? — спытавъ Якіма.

— Абожъ я знаю зъ вѣдки? Сюды заѣхавъ зъ Шмидльомъ комедиантомъ; вѣнъ мене обѣцявъ завести до дому и утѣкъ, а мене лишивъ въ той корчмѣ Ту хотѣли мене бити и здерли черевики.

— Маешъ тата, маму?...

— Маю, але не можу трафити до свого села, до Майдану. Тато мене разъ хотѣли укарати, а я утѣкавъ до вуйка, та по дорожѣ сиѣткавъ ся зъ Шмидльомъ; вѣнъ мовивъ, що знає мого вуйка, а се була неправда: аду-ривъ мене.

— Ходи до мене; тамъ, єсть багато робѣтниківъ зъ рѣжнихъ сторѣвъ они певно може знаютъ, або чули де за таке село, ходя!...

Пѣйшли оба хлопцѣ, звернули ся зъ головної улицѣ туды до цвинтаря пѣдъ лѣсъ. Вузонькѣй улички роили ся робѣтничимъ людомъ, денегде по кошарахъ фурчали млынки, машины паровѣй свистали, друки порушаючи помпами пищали проразливо рѣжними голосами, вода текла рурами въ рѣж-ныхъ нацрямахъ все було въ руху: люде, будинки и цѣла земля дрожала такъ ажъ бы мала ся запасти, а на ѣи мѣстци повстати великаньске незмѣренне озеро!... Мѣсяцами остерѣгавъ Олекса Якіма, щобы стерѣгъ ся и не упавъ до якои ямы; много такихъ пустыхъ шибѣвъ стояло ненакрытыхъ: зъ нихъ властитель выбравъ тысячѣ, зѣставъ дѣдичомъ або каменичнымъ богачомъ-капиталистоу.

Хлопцѣ бродили въ густѣмъ, маснѣмъ болѣтѣ то глибокии ровами, то вспинали ся на верхи насыпѣвъ земныхъ, ажъ пѣдъ самымъ лѣсомъ надъ рѣкою задержали ся, де стояло въ кутѣ кѣлька низонькихъ хатинокъ переповненыхъ людми; маленький будыночки, якъ комѣрка на куры и на дерево. До одной зъ тыхъ хатокъ вступивъ Якімъ зъ новымъ своимъ товаришомъ Олексоу. Одно вѣконце маленьке при земли скупо выпускало свѣтла божого до середины. бѣднѣсть вызірала зъ кожного кутика, але порядокъ въ хатинѣ все було замѣтно: на тапчанѣй сѣнникъ чистый и якѣйсь заголовокъ зъ соломы, пѣдъ коминомъ двоє горнать, мыска и кунка огню зметена въ кутокъ; се бувъ весь хатиный маєтокъ.

— Заразъ буде все добре — потѣшавъ Олекса Копачъ Якіма. — Мама прийде зъ кошары, принесе бульбѣй, кукурузянки, будемо варити обѣдъ. Ту маешъ кусецъ хлѣба, покрѣпи ся; ты зѣслабъ зъ голоду.

— Ноги страшно печуть мене — жаловавъ ся Якімъ.

— Запарѣй зайшли въ ноги: ты не привыкъ по такѣмъ зимнѣмъ болѣтѣ босый ходити; вложи сюды до цебрыка въ холодну воду, то болѣй вѣдѣйде. У насъ знайдуть ся и старѣй черевики. Мы мали ся дуже добре, якъ тато жили, мешкали въ краснѣмъ домѣ, я до школы ходивъ до четвертой класѣ, а теперъ по смерти тата, мы мусимо тяжко працювати.

Якімъ не мѣгъ знайти слѣвъ вдячности, для свого добродѣя Олексы; той хоть самъ бѣдный, терпѣвъ голодъ, холодъ, а прецѣнь другому житѣ спасъ; якимъ навѣрно бувъ бы загибъ въ ровѣ, наколи бы въ пору не прийшовъ Олекса зъ помочѣю.

Катарина Конячиха вѣдъ року повдовѣла. Покѣйный мужъ ѣи бувъ надзирателемъ робѣтниківъ въ копальняхъ земного вѣску въ товариствѣ

французкомъ на Волянцѣ: разъ выбухъ подъ землею пожаръ и вѣтъ еще зъ другимъ затыкали отвѣръ боцной штольнѣ собою, щобы вспинити огонь; бѣльше якъ сто людей уратовало ся черезъ таке богатырство, але вѣтъ згинувъ страшною смертію, спаливъ ся въ нафѣ.

Бѣдна вдовиця жила зъ хлопцемъ, бѣдовала тяжко; ходили обоє обер-тати млынкомъ до ямы, дѣставали за те денно чотыри, пять шустокъ якъ до часу: если бѣльше нагромадило ся робѣтниківъ, то предприѣмцѣ платили менше, а если було тѣсно о робѣтника то дорожше.

Коначиха вернула домѣвъ, приjala Якимъ якъ свою рѣдну дѣтину; вынытала ся, де до сея поры бувъ, якимъ способомъ дѣставъ ся до комедіантѣвъ? А умѣла такъ щиро говорити и розумно за все пытати ся, що Якимъ не чувъ такихъ приятныхъ слѣвъ нѣ — вѣдкого, хѣба еще въ дома вѣдъ родичѣвъ и учителя Трудолоба, зѣ всего признавъ ся, розказавъ вѣрно свою подѣю ажъ вѣдъ сего часу якъ повандрувавъ зъ цырковою трупою.

— О селѣ Майданѣ я уже чула мовѣла Катарина, выслухавши зъ увагою всего — ту бувъ робѣтникъ Матвій Добушъ що загибъ въ ямѣ; вѣтъ розказувавъ, що єсть родомъ зъ Майдану, має маленького хлопчика Николу и жѣнку; може бути що робѣтники знаютъ щось бѣльше за него и знаютъ дорогу до твого села.

Якимъ змѣшавъ ся, коли почувъ о Матвію Добушу, що до зельзницѣ на роботу дєсь ажъ на Угры пѣйшовъ — и мовѣли въ селѣ, що тамъ згинувъ, пропавъ безъ вѣсти; вѣтъ бѣдного сиротюка такъ кривдивъ неразъ, надъ Николою збитковавъ ся.

Якимъ сказавъ, що въ Майданѣ зъ вѣдки вѣтъ родомъ, єсть власне така вдова Добушиха зъ малымъ хлопцемъ и ходѣть на заробокъ помѣжъ люде.

— Донытаємо ся — потѣшала Коначиха — люде ту по ямахъ роблять зъ рѣжныхъ сторѣнѣ, навѣтъ зъ Америки, перше всего треба пошукати для тебе якого убраня, щобысь не выглядавъ такъ нужденно.

Пошукала невѣста въ сусѣдѣ, выймила чисту сорочку, зъ Олексы кацабай и другѣ части убраня, якъ Якимъ перебравъ ся, якъ бы на ново народивъ ся. Бульбы зъ юшкою, кукурузянка уже давно такъ Якимови не смаковали.

Пряли бѣдый бѣдака въ свою хату, одагли, огрѣли, накормили, напоѣли, зробили по завѣту Спасителя.

Якимъ роздумавъ надъ добрыми людьми якъ то они зъ нимъ поступили собѣ, здумѣвъ ся надъ ихъ честнотою, и любовою, зъ якою пригорнули его до себе. Олекса, той бѣдный сирота скѣлько добра высвѣдчивъ єму не жадаючи за себе нѣчого. Чимъ я вѣдвдячу ся тымъ людямъ? — пытавъ себе Якимъ. — Чи я въ Майданѣ прѣявъ бы бувъ такого Олексу до своего дому, если бы сей знайшовъ ся въ такѣмъ нещастію? Теперь може... може... але давнѣйше Якимъ немилосернымъ оказувавъ ся противъ своихъ ровесниковѣвъ, противъ старшихъ?... Вѣтъ соромивъ ся за свои поступки, свѣтъ его научивъ розуму.

Такъ роздумавши, Якимъ заявлявъ вдячнѣсть своимъ добродѣямъ всюды; не хотѣвъ дурно хлѣба ѣсти, ходивъ зъ Олексою на роботу и вечеромъ вертали оба зъ заробкомъ до дому.

Въ копальняхъ земного воску бачивъ Якимъ не малѣ дива: робѣтники одѣй робили на верха, другѣ зъ гѣрничими машинами спущали ся подъ землю;

часомъ вытягнули людей замороченыхъ, подушенныхъ зъ ямы, и се переражало хлопця страшенно. Одного разу тако́й заразъ близько, де робивъ зъ Олексою, якъ выстрѣлила яма, такъ цѣлу сю коширу высадило въ воздухъ, сусѣдній забудованя повалило и кѣлькохъ робѣтниківъ стратило житя. Тяжкій то бувъ запрацованый кусень хлѣба.

Полюбили ся хлопцѣ, мѣсяць цѣлый перелетѣвъ, до Майдану дороги не можна було допытати ся.

Вечеромъ Якимъ жадно хапавъ ся до книжки, до письма, просивъ Олексу щобы ему показувавъ де що, та хотъ неразъ руками не мѣгъ рушити зъ утомы, то все надъ книжкою бувъ бы цѣлу нѣчь пересидѣвъ, щобы Коначиха не вѣтѣла йти спати.

12.

Занедужала Катарина Коначиха на ноги, на хлопцѣвъ тяжкій часъ: самѣ варуть, печуть; а навѣтъ... перуть. А ту заробокъ малый, на верха коло ямы платять чотыри-пять шустокъ за цѣлый божій день и то еще велику ласку роблять властителѣ; людей въ одно мѣсце насходило ся ажъ густо, тѣлько сильныхъ рукъ робѣтнячихъ, самѣ просять ся щобы ихъ брати.

— Що робити? — пытае Якимъ Олексы. — Мама твоя недужа, черезъ хату не може перейти ся, на лѣкаря, на лѣки, на житѣ треба, а грошей не ма, вотъ знаешъ що, я лѣзу до ямы буде хотъ вѣсѣмъ шустокъ.

— Ты хочешъ робити въ штольни, не боишь ся смерти? — мовить здумлений Олекса.

— Абожъ вы менѣ житѣ не дали на ново? Моєю рѣчею нинѣ вамъ хотъ чимъ нибудь сказати за се подяку.

— Нѣ хло!... Самого тебе не пущу; если має такъ бути, то полѣвемо оба, якъ тѣлько наставникъ позволить.

Полѣзли пѣдъ землю до штольнѣ.

Першій разъ, якъ спущали ся, збѣгли ся зъ сусѣднихъ ямъ рудника глядѣти, такъ ихъ се бавило: кождый смѣявъ ся кричавъ „щастѣ Боже!“ и мовлявъ — алежъ то ямарѣ дуже великій, навѣтъ ихъ на днѣ въ коши не видати.

Хлопцѣ стояли, сердце одному и другому тѣохкало; дзвѣнокъ давъ гасло, машина загуркотѣла, зашумѣла, Якимъ и Олекса очутили ся пѣдъ землею, вылѣзли зъ коша, стали напружати взѣръ розглядати ся. Всюды тягнули ся довгѣ улицы, ходники пѣдземней освѣченѣ блѣднымъ свѣтломъ лампъ рудничныхъ; туды ходили якъ пѣдземней духи ямарѣ, кождый занятый бувъ своею роботою: одні джаганями розбивали камѣнный скалы, другѣ накладали на вѣзки глину, камѣне зъ воскомъ и ихали по шинахъ до головного вѣкна. Ту зновъ сыпали зъ вѣзкѣвъ до коша, котрій машина тягнула въ гору, а въ долину спущали кѣшь порожній.

Ту Якимъ и Олекса черезъ день ирацовали пѣдъ землею и якось другимъ рудникамъ були на руку черезъ те, що оказували проворѣсть и кождого слухали. Оденъ другого пильнувавъ, остерѣгавъ неразъ передъ опасностею. Разъ Якимъ замѣтивши, що Олекси нема въ головѣмъ ходнику, ставъ за нимъ питати всюды. Рудники розбѣгли ся по бѣчныхъ штольняхъ знайшли Олексу въ однѣмъ ходнику назовненимъ нездоровыми газами уже приморо-

ченого; щобы такъ въ часъ не спостерѣгъ се Якимъ, Олекса бувъ бы навѣрно задусивъ ся, бо тамъ рурами зъ горы свѣжій воздухъ не доходитъ, а вѣтъ стративъ бувъ уже притомнѣсть и сидѣвъ на земли.

Щось подѣбного разъ лучило ся и Якимови: скрѣтавъ вѣзкомъ и їде просто до чола набирати землю.

— А ты де сунешъ? — пытає Олекса.

— Тамъ де завше, до чола.

— Втѣкай, бо тамъ заложено динамѣтовый патронъ, буде стрѣляти...

Любовъ мѣжъ обома зъ кождымъ дньомъ збѣльшала ся, Копачиха уже теперъ не знала котрого бѣльше любити

13.

Переминула весна, настало лѣто, Копачиха стала на своихъ ходити по хатѣ, могла уже де що для своихъ заходникѣвъ зладити їсти и упорядкувати въ дома.

Якимъ все ще не мѣгъ допытати ся до свого родинного села. До трохъ Майданѣвъ писали и все звертали письмо зъ вѣдповѣдею, що такого господаря зъ подѣбнымъ именемъ не було и нема въ громадѣ.

До ямы лазили кождого дня хлопцѣ разомъ, не пуцавъ оденъ другого нѣколи; втягали ся до тяжкой працѣ. Одну мали пѣльгу, що не спушчали ся въ долину оперезаній гуртомъ въ кобли на линѣ, якъ се дѣяло ся по другихъ шибакъ, тѣлько ставали въ кѣшъ, машина рушала и въ одній хвили були на долині.

Наставникъ любивъ ихъ обохъ дуже, що не ледащѣли якъ ихъ многі ровесники, не волочили ся по улицяхъ, але за молоду навывкали до честной и пожиточной працѣ

Разъ зѣйхавъ на долину до штольні, прикликавъ до себе Якима и Олексу, повѣдає:

Нынѣ маємо гостѣ: богато панѣвъ приѣхало вѣдвидѣти нашѣ копальнѣ, денекотрѣ зъ нихъ зѣѣдутъ заразъ на долину; стѣйте при мнѣ, не вѣддаляйте ся.

Позѣѣздили паны пѣдъ землю, Якимъ дивить ся и помѣжъ ними єсть такожъ и Семень Трудолюбъ его давный учитель; ажъ закричавъ зъ великой радости и мало лямпы зъ рукъ не выпустивъ

Трудолюбъ тоже здивовавъ ся, своимъ очамъ не вѣривъ, коли Якимъ хопивъ ся его и кричавъ: Мѣй учитиль! мѣй добрый учитель!...

Чи се ты дѣйстно, Якиме? — пытавъ Семень. — Родичѣ твои повѣли, що ты не жѣєшь, а я потѣшавъ ихъ що тебе знайду, ну и знайшовъ.

Выѣхали на верхъ, цѣла гурма панѣвъ обступила Якима, кождый подивлявъ якъ ставъ вѣтъ розказувати якѣ дороги житя перейшовъ, вѣдъ сего часу, якъ утѣкъ зъ дому.

— Теперъ поѣдемо до Майдану — каже Трудолюбъ.

— Безъ Олексы не можу їхати; лѣпше зъ нимъ зѣстану. Она менѣ стѣлько добра высвѣдчила, що я имъ не въ силѣ вѣдвдичити ся — повѣдає Якимъ.

Удавъ ся Трудолюбъ зъ хлопцями и зъ кѣлькама своими товаришами до Катарины Коначихи и пѣзнавъ въ нѣй свою тетку, рѣдну сестру своей матери.

Теперь уже и не надумовавъ ся забравъ все троѣ зъ собою до Майдану.

14.

Цѣлый Майданъ тѣшивъ ся, що старому Гриньови Воробцеви Трудолюбъ знайшовъ сына и привѣзъ до хаты. Самъ Гринь не мавъ словъ подяки для Семена, а на Якимѣ бачивъ вѣнъ велику змѣну.

Нагрызъ ся я нагрызъ за тобою, нагрызла ся мати, але прецѣнь свѣтъ научивъ тебе розуму — мовивъ Гринь сынови — видно не дурно набѣдовавъ ся.

Стѣлько мене научивъ свѣтъ, що теперь татуню пѣйду до школы и буду учити ся хоть бы до самой старости, если Богъ позволить.

— А хтожь буде на нашъ старѣ лѣта господарствомъ завѣдовати, коли мы знемощѣмъ — пытае ся зъ упрекомъ мати.

— Вотъ маєте Добущинога Николу; и такъ круглый сирота не має нѣкого на свѣтъ, нехай вѣнъ по Олексѣ буде менѣ другимъ братомъ и нехай зѣстане при васъ на господарствѣ.

Що не навѣдраджували ся, нѣчого не помогло, Якимъ такой поставивъ на своимъ, поѣхавъ до школы. Черезъ все лѣта бувъ все першій въ класѣ, скѣнчивъ права и нынѣ есть въ мѣстѣ С... славнымъ адвокатомъ: въ тѣмъ самѣмъ мѣсці Олекса Коначъ есть такожь маючимъ и голоснымъ купцемъ; оба кѣлька разы до року приѣзджають до Майдану, скликають въ читальни зборы, мають то вѣдчити научни то забавы уряджують для господарѣвъ, а тогды Гринь Воробецъ и Семень Трудолюбъ такѣ горді зъ сего не мовъ бы ихъ хто на сто коней высадивъ

Стефанъ Ковальчъ.

Бесѣда посла Барвѣньского

выголошена на 33-ѣмъ засѣданню палаты послѣвъ рады державной дня 20. н. ст. червня пѣдчасъ спеціальной дебаты бюджетовой при бюджетѣ министерства просвѣты.

Высока палато!

Мои товаришѣ-однодумцѣ поручили менѣ забрати голосъ въ спеціальной дебатѣ надъ бюджетомъ министерства просвѣты на пекучій потреби руского народа на поли школьництва. Выконуючи се поручене, буду старатись о можливую объективнѣсть. Коли-жь въ своѣй бесѣдѣ дѣткну національного поля, то вамъ, поважаний панове, выдасть ся се зовѣмъ природнымъ и конечно потрѣбнымъ, бо національнѣсть и школа — нерозлучни.

Передовѣмъ позволю собѣ сказати кѣлька загальныхъ увагъ.

На поли школьництва маємо мы въ Австрій въ двохъ послѣднихъ десяткахъ лѣтъ занотувати важни школьни реформы и взагалѣ значни поступъ. Такожъ сума загальныхъ выдаткѣвъ на цѣли школьництва, — въ пред-

ложенъмъ бюджетъ держанъмъ 13·7 міліонъвъ въ порѣвнанію зъ бюджетомъ зъ р. 1869, що выносивъ около 3·8 міліонъвъ, — свѣдчить користо о змаганяхъ нашего міністерства просвѣты. [*Посолъ д-ръ Бергъ: Зовсѣмъ справедливо!*] Однакожь мимо того мусимо отверто признатись, що мы въ Австріи на поли школьництва остали ще досыть далеко по за поступовыми культурными державами Европы, коли возьмемо на увагу, що н. пр. Франція причинилась въ р. 1889 лише зъ державныхъ фондъвъ 89 міліонами до етату школьного, а за цѣлу чергу лѣтъ законами одинъмъ по другѣмъ такъ поставила особливо народне школьництво, що й Нѣмцѣ мусять признати, що на поли народного школьництва они вже не учителѣ а радше самі учать ся. Хочъ и якъ приходится охота ставити такі порѣвнанія, але я не буду дальше въ те запускатьсь, а звернусь до стану школъ въ Галичинѣ.

Живе стремленіе за поступомъ на поли школьництва можна безпечно замѣтити въ Галичинѣ. Въ двохъ послѣднихъ десяткахъ лѣтъ збѣльшено число середныхъ школъ, отворено семінарій для выобразованія народныхъ учителѣвъ, и значно пѣднеслось число народныхъ школъ; але мимо того найновѣйша статистика школьна подае дуже невѣдрадніи результаты. Число середныхъ школъ есть все ще недостаточне, а се и найважнѣйша причина надмѣрного переповненія, зъ богато взглядовъ дуже шкодливого для середныхъ школъ.

Не хочу васъ, панове, мучити цифрами, а вказую на петицію, предложену Выс. палатѣ галицкимъ товариствомъ учителѣвъ для высшего школьництва, котра въ дуже яркихъ краскахъ зображае сумный станъ середныхъ школъ въ нашѣмъ краю. Для того мушу Впов. п. совѣтникамъ двору д-рови Берови зложити щирю подяку за те, що въ своѣмъ справозданію узнавъ поправу того сумного стану за конечный обовязокъ міністерства просвѣты, и я горячо поручаю Выс. палатѣ принять резолюцію, внесену комісією бюджетовою до правительства — о отвореніи новой гімназіи у вехѣднѣй части Галичины, въ надѣи, що она якъ-разъ буде вѣдповѣдати потребамъ руского народу.

Такожь зъ вдоволеніемъ мушу пѣднести, що міністерство просвѣты намѣряе упростити научный матеріалъ въ середныхъ школахъ, зрѣвдувати плянны та ивструкціи и выдати вѣдповѣдніи учебники. Се тымъ бѣльше конечно, бо лише въ той способъ можна буде вже разъ порѣшити справу перетяженія, котра вѣдъ довгихъ лѣтъ есть предметомъ оговорѣвъ. Треба тѣшитись такожь, що міністерство просвѣты звернуло свою увагу на недостаточне методичне выобразованіе кандидатѣвъ на учителѣвъ, та обѣцало помогти и въ тѣмъ взглядѣ. На мою смирену думку, перетяженію можна запобѣгти въ великѣй части якъ-разъ добрымъ методичнымъ выобразованіемъ учительскихъ силъ. Се фактъ неоспоримый, що хотяи кандидаты на учителѣвъ дѣстають фахове образованіе на університетахъ, то все-таки образуютъ ся они радше на ученыхъ, а не на учителѣвъ середныхъ школъ. Такъ званого року пробы для кандидатѣвъ учительскихъ у насъ бодай въ Галичинѣ нема, бо зъ браку учителѣвъ, котрыхъ зъ року на рѣкъ въ Галичинѣ чымъ разъ менше, берутъ вже укѣиченныхъ слухачѣвъ університету за сиплентѣвъ а директоръ, перетяженный писаниною и адміністраціею, звычайно не въ силѣ давати имъ жадныхъ методичныхъ указокъ. Такому початковому безъ методичного приготованія повѣряють звычайно науку въ низшихъ класахъ, де вѣнъ матеріалъ науковый трактуе на універзитетскій способъ и выкладае

незрозуміло для ума малих дітей. Зъ того виходить передовсімъ перетяжене молодежи школьної, а дальше й се, що значна часть учениківъ не робить достаточнихъ поступківъ и не далеко доходить. Для того мушу проєктъ Внов. совѣтника двору Бера, поставлений въ комісію бюджетовій, а котрый обговорює методичне виобразованє кандидатівъ на учительствъ для середнихъ шкѣль, уважати за дуже щасливий и конечно потрібний. [*Браво!*] Въ мѣстахъ зъ університетами, де звичайно єсть кѣлька середнихъ шкѣль и. пр. у Львовѣ и въ Краковѣ — не було бѣ зовсімъ трудно завести въ середнихъ школахъ пѣдъ проводомъ досвѣднихъ учительствъ вѣдѣдуванє науки и практичній вправы для кандидатівъ учительскихъ, такъ якъ се заведено въ семінаріяхъ учительскихъ. Въ такій способъ вже методичнимъ виобразованємъ добрыхъ учительствъ можна бы въ части запобѣгти перетяженю молодежи школьної.

Въ справозданю пѣднесено такожъ зъ натискомъ и зовсімъ справедливо потребу можливой концентраціі научныхъ фахівъ въ одиій рущѣ въ низшій гімназіі, що безъ сумніву було-бѣ дуже користне. Се спонукує мене звернути увагу Ё. Ё. пана міністра просвѣты на одно лихѣ, яке, на жалѣ, за часто стрѣчаємо въ нашихъ середнихъ школахъ, а то, що часто змѣняють учительствъ, котрымъ повѣрено якійсь одинъ предметъ. Я мѣгъ бы навести приклады, що за часъ одного школьного року чотыри учитель одинъ по другѣмъ учили того самого предмету въ тѣй самѣй класѣ. Що така часта змѣна дуже шкѣдлива для поступу учениківъ, о тѣмъ нема що розводитись, — звертаю ся лише зъ просьбою до министерства просвѣты, щобы зволило якъ найскорше тому лиху зарадити.

Мушу ще вернути до згаданого вже переповненія середнихъ шкѣль въ Галичинѣ. Побѣльшенємъ числа середнихъ шкѣль, якъ того зовсімъ справедливо жадаєсь, можна переповненю ихъ зарадити лише въ части, тожъ було бы дуже вказно, щобы министерство просвѣты засновало бѣльше фаховыхъ шкѣль, якихъ такъ дуже хибує въ Галичинѣ. Тымъ бодай въ части зменшено бы надмѣрну фреквенцію шкѣль середнихъ.

Крѣмъ того можна бы сему лиху запобѣгти и заснованємъ новыхъ учительскихъ семінарій у вєхѣдній Галичинѣ. Въ Галичинѣ єсть лише шѣсть семінарій, и зъ тыхъ тѣлько три припадає на значну бѣльшу вєхѣдню частину краю, — а тымчасомъ и. пр. въ Чехіі, щѣ має о 740.000 мешканцівъ менше, якъ Галичина, єсть учительскихъ семінарій дванацять. Потребу збѣльшенія числа семінарій учительскихъ въ Галичинѣ узнала такожъ краєва рада школьна и о скѣлько знаю, предложила министерству просвѣты внесенє, оснувати двѣ школы у вєхѣдній, а одну въ захѣдній Галичинѣ. Основанємъ сихъ семінарій можна бы зъ одного боку запобѣгти переповненю середнихъ шкѣль, а зъ другого боку помоглось бы народному школьництву въ Галичинѣ, въ котрій въ послѣднихъ лѣтахъ дає ся чути великій бракъ учительствъ.

Тымъ зовсімъ не хочу сказати, щобы побѣльшенємъ заведенъ науковыхъ вновинъ удало ся зарадити бракови учительствъ, — все-жъ таки значно побѣльшилось бы въ тѣй способъ число силъ учительскихъ. Пѣсля рѣчнихъ справозданъ галицкой краєвой рады школьної про станъ школьництва въ рр. 1887/88 и 1888/89 збѣльшило ся число учительствъ народныхъ вѣдѣ 1873/74 до 1888/89 роки о 1.098; загальне-жъ число учительствъ въ роцѣ 1888/89 выносило 5.228, однакомъ мѣжъ тыми було ще 455 безъ всякихъ испытѣвъ.

Невôдрадий результаты, якй выказала послѣдня конкуренція о просвѣтѣ народній въ Галичинѣ, поднѣсь уже оденъ Ви. передбесѣдникъ лѣвицѣ подчасъ генеральной дебаты, а управильнене матеріяльных вѣдносинъ школы народной якъ такожь и становища учителейъ признавъ за справу заслугуючу на особливу увагу. И дѣйстно, вѣдносины на поли просвѣты народной въ Галичинѣ, помимо гôдныхъ признаня заходѣвъ дотычныхъ чинникѣвъ, дуже лихй, а се не може бути рѣвнодушнымъ для интересѣвъ державныхъ тымъ бôльше, що Галичина маѣ сповнити супротивъ державы въ полѣтичнѣй ситуаціи найблизшой будучности дуже важну задачу.

До иллюстраціѣ сихъ обставинъ позволю собѣ выимити дещо изъ згаданого справозданя и тутъ навести. Число школъ народныхъ збôльшило ся вправдѣ вѣдъ 1873/74 до 1888/89 року о 985, але есть ще богато такихъ школъ, [6% загального числа школъ народныхъ], котрѣ по бôльшой части задля браку силъ учительскихъ истнууютъ лишъ на пацери. Фреквенція подноситъ ся вправдѣ зъ кождымъ рокомъ, — такъ н. пр. въ роцѣ 1888/89 въ порѣваоно зъ рокомъ попереднымъ збôльшилася она о 5%, — однакожь число дѣтей, котрѣ въ роцѣ 1888/89 не побирали нѣякои науки, выносило все ще 46%.

Ще гôрше стоить наука доповняюча, на котру обовязанй ходити дѣти въ вѣцѣ вѣдъ 12—15 року жита. Науки доповняючої не удѣлювано зовсѣмъ въ 524 школахъ [на 3.368 школъ], а въ 630 школахъ удѣлювано єѣ лише черезъ 2 години тыжднево замѣсть приписаныхъ чотырохъ годинъ. Такожь и фреквенція дуже богато хибує, бо 51% дѣтей обовязаныхъ на сю науку не ходило на ню зовсѣмъ.

Сй обставины причинились до того, що послѣдня конкуренція въ Галичинѣ дала такй сумный результаты о просвѣтѣ народній.

Причинъ сихъ лихихъ обставинъ есть дуже богато. Мѣжь иншими мушу ту поднести, що надзѣръ школьный ще дуже недостаточный. Вправдѣ заведено въ 1888 р. въ кождѣмъ полѣтичнѣмъ окрузѣ особну окружну раду школьну и побôльшено число окружныхъ инспекторѣвъ школьныхъ, однакожь есть ще 31 инспекторѣвъ, котрымъ повѣренный есть надзѣръ школьный въ двоухъ повѣтахъ. До того они такъ перетяженй админѣстративными справами и писаниною, що на властиву инспекцію школъ уже мало лишаєсь имъ часу. Сю хибу достерегла и комисія бюджетова. Прилучуючись отже до выводѣвъ справозданя, не можу поминути сєи обставины, що збôльшене числа окружныхъ инспекторѣвъ школьныхъ, особливо у вехôднѣй части краю, есть конечно, и высказую жадаєне, щобы маючы отворити ся новй посады инспекторскй обсаджувано такизи силами учительскими, котрѣ цѣлкомъ добре знаютъ руску мову.

Головна причина недостаточныхъ успѣхѣвъ нашої школы народной въ просвѣтѣ народній и досєть пасивного вѣдношеня населєня сельского до школы лежить, на мѣй поглядъ, въ урядженю народной школы.

Нашй школы народній — то надто теоретичный заведеня и за мало увагляднютъ потреби практичного жита. Теперь жиємо въ такѣй добѣ розвою людской сусѣбности, въ котрѣй уже школа народна мусить приготоувити и выховати молодѣжь до борбы конкуренціонной народѣвъ. Въ тѣмъ напрямѣ зроблено — якъ я вже сказавъ — у Франціи на поли народного школьництва дуже богато, чого мы не можемо не увагляднѣти. Введенємъ до

Французской школы народной промышленности яко средства образующего, дано їй зовсѣмъ иншій виглядъ, нїжъ мають школы нїмецькій або австрійській. А хочъ тамъ не одно уряджене мусить ще пробу перебути, то прецїнь недасть ся заперечити, що сей крокъ Французской шкільнои управы єсть въ загалї дуже щасливий. Тамъ приготавлиєсь молодїжъ уже въ школї до свого будучого занятя, а вибѣръ занятя улєкшений въ способъ зовсѣмъ иншій, якъ у насъ. Поминувши вже гігієнічне значїне тої практичної чинности въ школї для молодежи, — що прецїнь не дробниця, — то вже сама звязъ межи теорїєю а практикою, межи наукою а вправою въ занятю промысловїмъ єсть дуже корєсна. Тымъ поднесенємъ практичної стороны житя въ народнїмъ вихованю у Франції сполучено тїсно науку зъ устроємъ народного житя, зъ пѣдвалинами народной економїї и зъ першими пѣдставами права и конституції.

Але не лише въ Франції, такожъ и въ Нїмеччинї звернено цїсарскими розпорядженями увагу на те, чтобы въ школахъ народныхъ класти натискъ на змаганя и головнї засады народной економїї. А и въ насъ, въ Галичинї, пробують тутъ и тамъ увести до школы народной науку промыслу, яко средство образующе. Такъ передъ кѣлькама лїтами поставивъ профессоръ Горватъ въ петиції, высланїй до галицкого сойму — уряджене школъ народныхъ въ Швеції яко взѣръ гѣдний наслїдованя. Въ Сокалї, въ Галичинї, заведено въ школї видїловїй науку т. зв. зручности, уряджують такожъ курсы для учителївъ народныхъ, котрї потѣмъ таку науку позаводили въ деякихъ школахъ, — и се приносить дуже потїшаючїй наслїдки. Черезъ се буде населєне живо интересуватись народною школою, а зростаюча фреквенція буде найлїпшимъ доказомъ практичного урядженя такихъ школъ. Одже було бы дуже пожадане, чтобы мїністерство просвѣты взяло починъ въ справѣ реформы народного шкільництва, дало єму напирмъ а при тѣмъ помогло и матерїальными средствами.

По тыхъ загальныхъ выводахъ позволю собѣ высказати пекучїй потреби руского народу на поли шкільництва и прошу о ласкаву увагу. Черезъ се, думаю, не згрїшу противъ ятенції престольнои бесїды, а вкажу и на недавне заявлене Г. Е. и. мїністра просвѣты въ палатѣ, що австрійска школа народна має дбати о те, чтобы „каждый зъ многихъ народѣвъ, котрї мешкають въ нашѣй вѣтчинѣ, развивавъ въ нїй свою народность и учивъ ся въ своѣй мовѣ.“

Се неоспоримый фактъ, що Австрія не єсть одностайною державою, але асоціацією рѣзныхъ народѣвъ, и се ясно, що шкільництво мусить бути уряджене вѣдновїдно до потребъ поодинокихъ народѣвъ, що на тѣмъ поли треба и мусить ся числити зъ національными прикметами поодинокихъ индивідуальностей. Тутъ приходить передовсѣмъ на гадку средство науки, т. є. языкъ выкладовый. Бєли наука має образовати, то бєзъ сумнїву треба єї удїлювати въ матернїмъ языкѣ. Можна виравдѣ народъ въ чужбї мовѣ учити, але не образовати. бо образованє цвєте лишъ на ґрунтѣ рѣднои мовы, зъ нїтогого ієнія кожного народу. Хотяй чужою мовою можна такожъ пѣдвести вѣдомости народу, але єго характеръ понизить ся, єго національный духъ занїдѣе, а зъ занїдѣлыхъ народѣвъ не можна утворити сильной державы. Держучись такихъ засадъ, мусимо мы, заступники руского народу обставати за введенємъ руской мовы выкладової въ школахъ всѣхѣдней Галичины.

(Конецъ буд.)

Загальні збори польського товариств. педагогічного.

Сього року відбули ся збори польського Тов. пед. в Дрогобичі 17. и 18. липня. Вже дня 16. липня в полудне залюднили ся улиці міста прибувши з всіх сторін краю учасниками зборів котрих повитав на дворці бурмістр міста з інспектором місцевого п. Гамилем. Дня 17. липня о год. 8. рано відбуло ся богослуженє в місцевом костелі и в церкві оо. Василіян. По богослуженю зійшло ся в салі засідань блиско 300 осіб, між тими около 50 женщин. В салі засідань явились бурмістр п. Охримович и староста п. Сьвітальскій. Дневникарство заступали репортери „Газети Львівської“ и „Шейдльонду львівського“. Першій голос забрав бурмістр міста витаючи членів зборів в польській и рускій мові, в котрій підносили заслуги, які учительство своєю працею приносять для краю и его освіти. Признаючи хосенність діяльности учительств народних підніс однак голова міста сю невідрадну справу, що задля тісних обставин економічних край не всилі належито винагородити труды просвітительств народу. На сю промову відповів председатель Товариства совітник Жигмонт Савчинський. В своїй відповіді подяковав председатель товариства за гостинність міста, котре по разь другій у себе приймає членів Товариства. В своїй мові підніс председатель великі труднощі, з якими учительство народне мусить ся бороти а котрі змагають ся через неневність теперішнього часу, де понятя починають мотати ся и єуть занепокоючий об'яви, що грозять публичному порядку. Закінчивши свою бесіду при гучних оплесках покликав председатель на секретарів пп.: Ал. Пайонка з Кракова и Вікентія Бероньського з Чорного Дунайця. З порядку дневного припадало справозданє з цілої річної діяльности заряду головного. На внесенє п. Пайонка увільнено референта п. Казіміра Радваньського від читання тогож справоздання. Так само на внесенє того самого увільнено п. Юліяна Фонфару від читання справоздання з стану фондів бурей и бюджету на рік 1891/92. В сьмь місяци обняв провід заступник презеса Товариства д рь Герстман. В справі, чи має п. Юган відчитувати справозданє з стану фонду бурей вивязала ся дебата, в котрій забирали голос пп. Пайонк, Шлезінгер и Петшицкій. Рішено зачекати з відчитанєм справоздання аж кс. Юган приїде. З порядку дневного слідовав вибір комісії люстраційної для видавництва Тов. пед. Ньм се наступило відчитав п. Пайонк справозданє з люстрації видавництва; з справоздання того довідуємо ся, що товариство мало приходу за рік 1890 27,459 злр. 22 кр. розходу 26,534 злр. 15 кр. — готівки лишило ся 925 злр. 7 кр. По дискусіи над справозданєм комісії люстраційної, в котрій забирали голос пп.: Беноні, Петшицкій, Гутевскій приступлено до вибору комісії люстраційної для видавництва Товариства педагогічного. Ухилено внесенє п. Пайонка, щоби комісія складала ся так як минушого року, з трьх членів, у Львові мешкалых, а трьх замісцевых мимо супротивлення проф. Равера задля фінансовых взглядів. Выбрано: пп. Франкого, Шнетманьського и Дреженольського, а з замісцевых пп.: Кисілевського, Пайонка и Патрына. По черзі слідовав вибір комісії люстраційної для фондів Товариства педагогічного. На внесенє пп.: Пайонка и Галита выбрано комісію з 9 членів, в склад котрой вошли пп. Кисілевскій,

Дзундза, Патрынъ, Чернецкій, Скельскій, Рыботыцкій, Готовскій, Рінкъ и Ваценіа. Вѣдтакъ приступлено до вибору комісії для внесенія. На желаніе довѣрчого збѣраня, котре вѣдбуло ся день передъ тымъ, поперте п. Вѣнк. Бероньскимъ, покликано до тои комісії всѣхъ делегатѣвъ вѣддѣловыхъ, зъ правомъ прибирания собѣ иншихъ членѣвъ, заразомъ рѣшено, що всѣ тоюжъ комісією приняті внесенія мають безусловно бути предложені загальнымъ зборамъ на найближшѣмъ засѣданю. Вѣ той хвили надѣслано телеграмъ вѣдъ бурмістра мѣста Тернополя запрашаючій Загальні збори на будучій рѣкъ до Тернополя. Предсѣдатель д-ръ Герстманъ предкладає, щоби вѣ виду того, що на зѣѣздѣ минушого року вѣ Бохни рѣшено вѣдбути зѣѣздъ вѣ роцѣ 1892 вѣ Бродахъ, запрошене мѣста Тернополя приняти на рѣкъ 1893 и телеграфічно о тѣмъ бурмістра повѣдомити. Се предложене прийято. По тѣй перервѣ слѣдовавъ вѣдчитъ проф. Равера „о конституціи 3. мая“. На внесеніе п. Сцежиньского рѣшено сей вѣдчитъ друковати вѣ Szkol-ѣ. Зъ порядку дневного слѣдовало именоване члена почетного. Ся честь дѣсталась на внесеніе предсѣдателя зборѣвъ д-ра Герстмана д-рови Йорданови зъ Кракова. Остатною точкою порядку дневного бувъ поновлений рефератъ п. Казіміра Радваньского вѣ справѣ змѣнѣ уставѣ школьныхъ. Референтъ зазначує на початку, що устава зъ дня 1. сѣчня 1889 має багато злыхъ сторѣвъ, котрыхъ причиною єсть неясна стилізація а котрі вѣ практицѣ показали ся для учительѣвъ дуже некористными. Те спонукало Зарядъ головный до порушенія тои справы устами референта на зборахъ минушого року, де всѣ вѣдносені внесенія ухвалено. Зарядъ головный виконуючи ухвалу XXIV. Загальныхъ зборѣвъ вѣ Бохни виѣсь до Союму петицію, однакъ безуспѣшно. Однакъ смѣтъ не треба зражати ся, но внести до Союму петицію нову. Ту вѣдчитавъ референтъ внесенія о змѣну уставы вѣ стилізаціи петицій, внесенон до Союму дня 18. жовтня 1890 доповняючи ихъ єще однимъ, що ся вѣдносить до арт. 17. тоиже уставы.

(Дальше буде).

НОВИНКИ.

— Его Величество Цѣсарь удѣливъ зъ частныхъ своихъ фондѣвъ на будову школъ запомогѣ по 100 злр. громадамъ: Покровцѣ, повѣта жидачѣвского; Смереки, пов. лѣского; Пороги, пов. богородчаньского; Блищиводы пов. жовківского; Дубно, пов. сѣлѣцкого; Поляна, пов. львѣвского; Камѣнна, пов. надѣврняньского; Ильникъ, пов. турчаньского; Поляны, пов. грибѣвского.

— Преосвященный епископъ суфраганъ Юліанъ Куиловскій именованный епископомъ станіславѣвскимъ.

— † О. Иванъ Наумовичъ, загально звѣстный народный писатель умеръ нагло вѣ понедѣлокъ 5 (17) сернія вѣ Новороссійску (надъ Чорнымъ моремъ) попертаючи зъ Кавказа до Кіева. — Земля ему перою!

— На Украинѣ упокоилась вѣ черни сего року два знатні письменники: Василь Мова [псев. „В. Лиманскій“] поетъ, умеръ вѣ Катеринодарѣ вѣ Чорноморю вѣ старшѣмъ вже вѣцѣ и Трохимъ Зѣньковскій [псевдонимы „Т. Певный“ та „Трохимъ Звѣздочетъ“] умеръ вѣ молодѣмъ вѣцѣ вѣ Бердянску вѣ Тавріи. Оба помѣщували свои творы и вѣ галицкихъ часописяхъ. — Ширші ихъ біографіи помѣщено вѣ „Зорѣ“. — Вѣчна имъ память!

— **Янъ Нѣруда**, одинъ зъ найталановитѣйшихъ писателей чешскихъ и основатель новочасной поэзіи чешской, померъ въ Празѣ дня 22. н. ст. серпня. Зъ творбѣхъ поэтическихъ найвартѣйшій суть его *Kosmické písně*, котріи были переведеніи на многіи языки. Въ нашой мовѣ друковано его повелѣ въ фелетонѣ „Дѣла“ и въ иншихъ часописяхъ та деякіи его поэзіи перевѣвъ Иванъ Франко. Свого часу „Свѣтъ“ подавъ бувъ зъ пера Прімуса Сobotки біографію и портретъ покойного. Смерть Нѣруды выкликала у Чеховъ великій смутокъ.

— **Директорами гімназіяльными** именовано Йосифа Скуиневича, профессора IV. гімназіи у Львовѣ для гімназіи въ Коломыи а профессора школы реальной у Львовѣ д-ра Кароля Беноніого для гімназіи въ Тарновѣ. Дотеперѣшній директоръ тарновской гімназіи Броніславъ Тшасковский при своѣмъ переходѣ на пенсію одержавъ титулъ совѣтника школьного.

Д-ръ Йосифъ Олеськовъ, ассистентъ при школѣ рѣльничой въ Дублянахъ, именованый дѣйствиымъ главнымъ учителемъ при семинаріи учительской у Львовѣ.

— **Рада мѣста Львова** на вчерашнѣмъ своѣмъ засѣданіи именовала о. Евгеніа Гузара проповѣдника при архикатедральной церкви у Львовѣ катихитомъ женской школы выдѣловой.

— **Германъ Гельмгольцъ**, найзнаменитѣйшій зъ живущихъ теперь ученыхъ физиковъ на свѣтѣ, авторъ многихъ фаховыхъ дѣлъ, котрымъ мало хто може до-рѣвнати, обходивъ сими днями 70-лѣтній роковины своихъ уродинъ. Гельмгольцъ есть не лишь славнымъ физикомъ и авторомъ многихъ теорій физическихъ, але такожъ однимъ зъ найзнаменитѣйшихъ филозофовъ и мыслителей.

— **Є. Е. Митрополітъ Сембратовичъ** скликавъ до Львова на день 24. н. ст. вересня сѣи подѣ провинціальный, на котромъ буде присутный делегатъ папскій о. Августинъ Чіаска, префектъ архивовъ ватиканскихъ, тит. архиепископъ Лариска.

— **Православный синодъ церковный** скликано до Черновець на 20. н. ст. вересня с. р.

— **XIII. Загальніи зборы „Просвѣты“**, въ Тернополи вѣдбулися дня 8. н. ст. вересня, въ котрыхъ взяло участь около 1000 членовъ; нарады велись поважно подѣ председательствомъ п. Петра Лининьского, начальника суда зъ Нового Торгу; головою товариства выбранныи зновъ дотеперѣшній голова „Просвѣты“ д-ръ Омелянъ Огоновскій.

— **Зборы русскихъ жѣнокъ** вѣдбулися дня 1. н. ст. вересня въ Стрию подѣ председательствомъ п-ніи Наталіи Кобриньской. Поодинокіи точки программы становили: Петиція руского жѣноцтва до рады державной, внесена п. Кобриньской о охоронкахъ для сѣльскихъ дѣтей и о спѣльныхъ кухняхъ по селахъ въ часѣ тяжелой работы лѣтней и рефератъ п-ніи Евг. Ярошиньской про потребу издавництва другого жѣночого альманаха. Зборы выбрали ще двѣ референтки: п-ню Кобриньску на Галичину и п-ню Евгенію Ярошиньску на Буковину, котріи бы занялись переведеніемъ ухвалъ зборовъ.

— **Испыты кваліфікаційніи** для учителейъ школъ народныхъ и выдѣловыхъ розпочнуть ся передъ комісією испытующою у Львовѣ 21. н. ст. вересня. — Испыты кваліфікаційніи для учителейъ школъ народныхъ въ Станіславовѣ розпочнуть ся 2. н. ст. жовтня, а въ Перемышляхъ дня 30. н. ст. вересня.

— **До гімназіи русской у Львовѣ** вписало ся на рѣкъ школьныхъ 1891/92 521 учениковъ, зъ чого 59 до класы приготавлиющои. До класы I-ои вписало ся 103 учениковъ.

— **Фреквенція учениковъ въ русской гімназіи въ Перемышляхъ**. Сего року записало ся до I-ои класы 63 учениковъ, до II. класы 47, до III-ои класы 42, а до IV-ои класы 38 учениковъ. Одже фреквенція загальна въ чотырохъ класахъ 190 учениковъ.

— **До женской семинаріи учительской у Львовѣ** зголосило ся на першій рѣкъ 114 кандидатокъ, але бракъ мѣсяца не позволявъ дирекціи приймати больше якъ 56 ученицъ. Такъ само стало ся и въ Краковѣ. Такий натовпъ дѣвчатъ до семинаріи есть доказомъ потреби отвореня паралельокъ, котріи давѣйше истаивали, однакжъ вѣдѣ часу ихъ замкнення не хотять ихъ больше отворити. Въ наслѣдокъ

того мусить дирекція водправляти навѣть талановитіхъ ученицѣ, водмовляючи имъ приняти.

— **Важна оповѣстка для народныхъ школъ.** Уже въ томъ мѣсяці выйде готова „Руска Орнаментика“ т. е. зборникъ народныхъ взорцѣвъ, буквъ и монограмовъ русскихъ — до значени и вышивани бѣля, постели и т. д. Подручникъ сей зладженъ старанемъ и накладомъ панѣ А. зъ Л. потрібный и дуже придатный есть до школъ народныхъ для ручныхъ жѣвочныхъ робѣтъ. Всѣхъ картинокъ есть 16, а то 2 зъ монограммами, 7 зъ азбуками а послѣднихъ 7 зъ взорцами. Замовленя пріймае о. Ант. Захарієвичъ въ Сассовѣ коло Золочева — а цѣна есть слѣдующа: 1 злр. зъ пересылкою почтовою — а въ теняхъ 25 кр. больше. Понѣйше цѣна буде подвысшена.

— **На зборахъ охотничихъ сторожей огневыхъ,** що водбулись 15. н. ст. серпня въ Перемышли, ухвалено удатись до красной рады школьной и до епископовъ всѣхъ трехъ обрядовъ зъ просьбою, чтобы на четвертомъ роцѣ учительскихъ семинарій и духовныхъ заведено систематичну науку о гашенію огню.

— **Краевый выдѣлъ** воднѣсь ся до всѣхъ повѣтовыхъ репрезентацій окружникомъ такого змѣсту, чтобы у всѣхъ повѣтахъ закладати зборки геологичныхъ оказовъ для познакомленя зъ всѣмъ тымъ, що край має цѣнного и що могло бы бути предметомъ дохѣднои продукцій.

— **Науку ремѣсла въ гѣмназіяхъ** заводить зъ початкомъ року школьного министерство просвѣты въ Россіи. На-разѣ заводять переизетництво, столярство и токарство. Выбѣръ ремѣсла зависѣти буде водъ ученика и ореченя лѣкаря. Науку будуть удѣляти водповідно уздобненій майстры.

— **Нова газета руска** зачала выходити въ Америцѣ подъ заголовкомъ „Новый свѣтъ“. Перше число сей газетки вышло 10. н. ст. линія. Выходить она въ Джерсі Сіті и выдае ея имовѣрно о. Грушка. Форматъ такий, якъ бы повѣ аркушъ вашои „Батьковщины“. Языкъ виправдѣ ще не виправлений, але по змѣстѣ чистый и народный.

— **Електричный операціѣ зубовъ.** Якъ звѣстно, уживають часто газу рознесающого и коканны яко средствъ усмиряющихъ болѣзнь при операціяхъ зубовъ. Результатъ не все водповідаетъ ожиданямъ пациентовъ, бо въ многихъ случаяхъ не можуть тѣ средства усмирить болѣзнь при вытяганіи зубовъ. Тожъ тымъ больше потѣшающею есть вѣсть, що одному льондонскому лѣкарю удало ся вынайти способъ вытяганія зубовъ безъ болѣзнь за помощью електрики. Лѣкарь выконавъ недавно такихъ операцій кѣлька въ присутности славныхъ медиковъ и дентистовъ, а результатъ бунъ справдѣ незвычайно корветный. Всѣ пациенты заявили, що не чули найменшого болѣзнь при выниманіи зуба, — се виправдѣ видно було и по ихъ спокойныхъ чертахъ лица. Посля опису Vaterland а електричный приладъ, черезъ котрый выконуеся операція, складаеся зъ одного сухого элементу и электромагнету Румкорфа. Пациентъ держитъ въ обохъ рукахъ кондукторы а токъ електричный перепускае ся все сильнѣйше, ажъ доки его можна выдержати. Водъ кондуктора полученого зъ позитивнымъ полюсомъ иде дрѣтъ до руки оператора, держачои клѣщѣ. Безпосередно передъ операціею перерываеся на хвилину токъ и пускаеся его сразу зновъ зъ цѣлою силою. Теперь пристунае лѣкарь до операціѣ, котра водбунаеся безъ нѣякого болѣзнь. Лѣкарь англійского институту гадае, що черезъ надзвычайно сильну вибрацію приходитъ дѣляне електрики до мозку далеко скорше нѣжъ чувство болѣзнь, котре въ той способѣ усеувае ся.

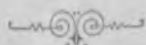
— **Населене царства польского** выносило зъ концемъ 1890 р. 8,256 662 душъ и збільшило ся за послѣднихъ 20 лѣтъ о 3 міліоны т. е. о 50%. Що до вѣроисповѣданя то було: рим.-кат. 6,214,506, православныхъ 393 885 (въ р. 1870 було ихъ 16,500), протестантовъ 415,013, жидовъ 1,134 268 а инверцѣвъ 478. Значный зрѣбѣтъ православныхъ вынаеся тымъ, що вчислено ту всѣхъ бывшихъ униатовъ холмской епархіѣ. Опираючи ся на даныхъ „варшавского комитету статистичного“, знайдемо въ полуднево вѣхѣднихъ повѣтахъ царства польского значный процентъ Русинѣвъ, бо давнѣйшихъ униатовъ а теперь православныхъ. И такъ мешкае въ повѣтѣ: влодавскѣмъ 60%, бѣльскѣмъ 59%, грубѣншескѣмъ 58%, константинѣвскѣмъ 52%, томашѣвскѣмъ 45%, холмскѣмъ 40%, радзиньскѣмъ 32%

и бѣлгорайскѣмъ 30% Русинѣвъ. Всѣхъ Русинѣвъ въ царствѣ польскѣмъ есть болѣе якъ 360.000 душъ.

— **Подземне мѣсто.** Якъ газета „Кавказъ“ доносить, вѣдкрыто недалеко мѣста Керкі, въ центральной Азіи, печеры, котры становлять вхѣды до подземного мѣста. Пѣсла знайденыхъ старинныхъ монетъ можна истноване сего мѣста вѣднести до часѣвъ Сассанидѣвъ. Якъ „Кавказъ“ пише, то не иде ту о якисъ розвалины лише о цѣлый лабиринтъ хѣдникѣвъ и мешканъ, котрый розтягаецъ на кѣлька кѣлометрѣвъ и де можна знайти еще теперъ найрѣзномородѣйшій домашній прирады. Суть тамъ улицѣ головнѣи и побѣчнѣи та пляцы а коло vysxлыхъ збѣрникѣвъ водныхъ зносять ся домы (если подземный комнаты такъ назвати можна) на три поверхи высокѣи. Покладъ земный складае ся зъ сталактитѣвъ и алябаstrу а при освѣтленю выглядае все дуже гарно. Пѣсла розказѣвъ Бухарцѣвъ, знаходили тамъ давнѣйше дуже богато золотыхъ та сѣбныхъ монетъ а и теперъ подыбуютъ ся поодинокѣи. Правдоподобно служило се мѣсто якомусь культурному племени за охорону пѣдчасть нападѣвъ народѣвъ кочѣвничихъ. Правительство туркестанской области наказало хоронити се мѣсце а московске археологичне товариство выслало сюды комісію спеціалістѣвъ для розслѣдження бухарского подземного мѣста.

— **Кѣсть слонева.** Послѣдний томъ „Житя звѣрятъ Брема“, мѣститъ цѣкавы даніи о кости слоневой. Найдовшій клеваки походятъ зъ Африки. Знаныи подорожники нѣмецкѣи Вестендорфъ привѣзъ клеваки 2.94 метрѣвъ довгѣи, Самуилъ Бакеръ привѣзъ зъ Африки пѣвнѣчной клевака 3.2 метра задовжки. Зубы тѣи бувають звичайно легкѣи, суть однакожь и такѣи, що доходятъ до значной ваги. Розумѣеся, величезныи клеваки суть що разъ рѣдшѣи, задля частыхъ польованъ на слонѣи. Звичайна вага клевака выносить 30—56 а неразъ навѣтъ 75—95 клг. Загальна рѣчна потреба кости слоневой выносить 868.000 клг. Зъ того достарчае островъ Цейлонъ 2000 клг., Индіи вхѣднѣи и захѣднѣи 18.000 клг., Африка 848.000 клг. Цѣна кости слоневой збѣлшилась за послѣднихъ 50 лѣтъ вдвое. Въ р. 1840—1850 платили за кѣлограмъ кости слоневой 11 марокъ, теперъ 24. Числа слонѣвъ убитыхъ рѣчно не можна докладно знати, пересѣчно обчислюють на 55.000 штукъ.

— **Першій грошъ князя Фердинанда Кобургского.** Болгарске правительство поручило промысловому и торговельному банкови въ Будапѣштѣ выбити вѣсемъ миліонѣвъ штукъ сѣбныхъ франковѣвъ. На монетахъ, котры будутъ выбивати ся въ штукахъ по два франки, по одному и по 50 сантимѣвъ, буде умѣщене погрудѣ князя Кобургского. На жаданѣ болгарского министерства скаргу моделѣ для новыхъ грошей выковаютъ ся у Вѣднѣи, а выбивати ихъ буде угорска монетница въ Кремниці. Болгарія мае вже свои власныи грошѣи, але они носятъ що погрудѣ кн. Александра Батенбергского.

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— **Конкурсы:** Ц. к. Рада школьна окружна въ Борщевѣ оголошуе дня 20. серпня с. р. до ч. 999 зъ речинцемъ до поданъ до дня 15. жовтня с. р. конкурсъ А) На посаду дѣйственного учителя при школѣ 4 класовой мѣшанѣи въ Скалѣ, зъ платнею 500 злр. и евентуальнымъ додаткомъ за управительство въ квотѣ 50 злр., такожъ вѣльнымъ помешканемъ. Кандидаты уздобненѣи до науки сѣбву, будутъ мали первенство. Б) На посады молодшихъ учителѣвъ (учительокъ) при 2-класовыхъ школахъ мѣшаныхъ въ Королѣвнѣи и Мѣльниці, зъ платнею по 270 злр. и 10% додаткомъ на помешканѣе. В) При школахъ 1-класовыхъ етатовыхъ зъ платнею 300 злр. и вѣльнымъ помешканемъ: 1) въ Бабинцахъ коло Кривча, 2) Худыкѣвцахъ, 3) Худыбцахъ, 4) Горешовѣи, 5) Мушкаловѣи, 6) Мукаровѣи, 7) Новосѣлцѣи надъ Збручемъ, 8) Окопахъ, 9) Одлѣсинцахъ, 10) Панѣнцахъ зеленыхъ, 11) Пѣщатынцахъ, 12) Скопятинѣи, 13) Шершенѣвцахъ, 14) Тарнавѣи,

15) Турыльчу. Г) При школахъ філіяльнихъ зъ платнею 250 згр. и вольными помещанымъ. 1) Бабинці коло Звенигороду, 2) Березанці, 3) Білзичахъ, 4) Борышківцяхъ, 5) Бурдяківцяхъ, 6) Дзвиняцяхъ, 7) Гуштині, 8) Юріянолі, 9) Капустинцяхъ, 10) Михалівцяхъ, 11) Сапогові, 12) Стрільківцяхъ, 13) Поділішні, 14) Вербівцяхъ, 15) Верхманівцяхъ, 16) Волківцяхъ коло Борщова, 17) Залучу, 18) Зелинцяхъ.

— **Именованя.** Краєва рада шкільна на засіданню зъ дня 12. н. ст. сернія именовала сталими учителями: Людв. Роговского въ Козівцяхъ, Сид. Бровевску при школі им. св. Мартина у Львові, о. П. Якевича сталимъ катихитомъ при 6-класовій школі народної въ Сятині, Ернестину Габерле при женській школі въ Ярославі, Ил. Олексина въ Залужи, Йос. Саидецкого управителемъ а Мих. Мекелиту учителемъ 4-класової мужескої въ Подгайцяхъ, Евг. Витошиньску въ Бруховичахъ, Петра Тота въ Могиляниці старій, Мих. Галапа въ Белзі, Ант. Чижевского управителемъ а Стан. Вихерка учителемъ 3-класової школи въ Потоці золотімъ, вкѣнци Ант. Островского въ Оссівцяхъ. — Краєва рада шкільна именовала Влад. Пухевича сундентомъ въ III. гімназіі въ Кракові.

Краєва рада шкільна на засіданню зъ дня 21. н. ст. сернія именовала сталими учителями: Павла Худерского въ Гайбівій а Льва Домбровского въ Городниці, повѣта жидачѣвского; Йос. Гризецкого въ Поражі, повѣта лѣського; Теод. Стефанюка въ Ніврѣ, повѣта борщѣвского; Розалію Біалъ въ Станікові, Дмитра Капѣя въ Иванівцяхъ, повѣта терембовельского; Марію Похмарску учителькою французского азыка въ учительській семінаріі женській въ Перемисли.

Краєва рада шкільна именовала заступниками учителѣвъ: Йосифа Вербицкого въ гімназіі въ Бохні, Войт. Гессого въ Бродахъ, Тому Дуткевича въ Ярославі, Стефана Жидовского въ Коломи, Каз. Якета и Войт. Грегоровича въ гімназ. св. Яцка въ Кракові, Євгенія Даниловича и Альбіна Шраера въ гім. Францъ-Йосифа у Львові, д-ра Брон. Ляховича и Ант. Мазановского въ III. гім. у Львові, Василя Гривевича въ академічній гімназіі у Львові, Адама Пители въ гімназіі въ Самборі и Юліана Стефановича въ гімназіі Францъ-Йосифа у Львові. — Заразомъ перенесла заступниківъ учителѣвъ: Валер. Кривулата зъ IV. гім. у Львові до гім. въ Сяноці, Лих. Литиньского зъ гімназіі св. Яцка въ Кракові до IV. гім. у Львові. Едв. Миткевича зъ гім. въ Бродахъ до Ярославля и Аполин. Миткевича зъ Перемисля до Бучача.

Краєва рада шкільна на засіданню зъ дня 26. н. ст. сернія ухвалила: апробувати до ужитку шкільного „Zoologію“ д-ра Иги Петелинца, вѣдати науку свѣту въ школі реальній у Львові професорови Влад. Збориховському, науку геометрію въ гімназіі въ Ярославі Йос. Давеньскому, въ Бродахъ Здисл. Фіялцѣ, въ Дрогобычи Ем. Бернгардтови, въ Вадовицяхъ Тад. Коломлоцкому, науку азыка руского въ школі реальній у Львові Волод. Шухевичеві; именовати помѣчникомъ катихита при гімназіі въ Ярославі кс. Стан. Фаленцего; высказати подяку и признане гр. Софіи Шентицкій и кс. Узарскому за ревне підпиране шкѣль народныхъ, затвердити вибѣръ на репрезентаанта рады повѣтрової Франца Биджейовича въ Раві руской и вибѣръ кс. Ант. Гурского на представителя римо-кат. обряду въ окружній радѣ шкѣльній въ Долині; замѣняти 2-класову школу народну въ Роздолі, повѣта жидачѣвского на 4-класову, школу народну въ Ягольниці повѣт. долинського на 3-класову, школу етатову въ Борщовичахъ повѣта львівського на 2-класову, школу етатову въ Устю біскупскімъ повѣта борщѣвского на 2-класову, 3-класову школу народну въ Борщеві на 4-класову, 2-класову школу женську въ Терембовлі на 5-класову, школу етатову въ Зубри повѣта львівського на 3-класову, школу філіяльную въ Оплицу повѣта каменецкого на етатову, школу етатову въ Дублянкахъ повѣта львівського на 2-класову; зъорганізувати другу 4-класову школу женську въ Станіславові, въ Повитні повѣта городецького школу етатову, въ Кузичкові повѣта сокальського школу філіяльную, въ Тростянці повѣта долинського школу етатову, въ Красивилі повѣта косівського школу філіяльную, въ Голоскові повѣта надбѣрянського школу етатову а въ Глубокій ад Голосківъ школу філіяльную. — На засіданню зъ 30. н. ст. сернія именовала краєва Рада шкѣльна: Йорон. Вилинь-

ского учителемъ въ Красносельцахъ повѣта збаражского, Теофія Микульского въ Пѣдмихайлю а Мих. Мартинця въ Мостискахъ повѣта калуского, Едв. Пихурского въ Бѣлоскѣрці повѣта тернопольского, Том. Гинду управителемъ 2-клас. школы въ Грибовичахъ повѣта львовского, Мих. Мадевку младшимъ учителемъ 2-класовой школы въ Залѣзцахъ новыхъ повѣта бродского, Леонарда Дашиньского учителемъ 4-класовой школы въ Бурштинѣ повѣта рогатиньского.

„ДЗВОНОКЪ“

письмо иллюстрированное для дѣтей и молодежи.

Предплата 4 зр., 2 зр. и 1 зр.

Цѣлорѣчный предплатникъ отримавъ за доплатою 25 кр. на упакованіе и оплату почтову одну зъ низше поданныхъ премій: Лисенка: Коза-дереза — ком. оперетка на фортепьянъ и до свѣзу, або Ивана Франка: Лисъ Микита — звѣрачій епосъ на тѣ немецкого Reinecke Fuchs.

Адміністрація „Дзвонка“: у Львовѣ въ улицѣ Чарнецкого ч. 26.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

для молодѣжи, мѣщанъ и селянъ,

підъ редакцісю Ом. Поповича

выходить вже 7. рѣкъ въ Чернівцяхъ мѣсячными книжочками

и коштує на рѣкъ (12 книжочокъ)

ТОЛЬКО ОДИНЪ ЗЛР.

Поодинокі книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернівцяхъ, улица Петровича ч. 4.

НАУКА РАХУНКѠВЪ

въ школѣ народній.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѠВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣстъ 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Институту Ставропигійского.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радѣ Школьныхъ, Виов. священникѣвъ, катихитѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки накладу Товариства, призволені кр. Радою школьною на преміѣ для ученикѣвъ, *красно оправлені*, можна купити въ канцеляріи товариства при ул. **Ворненьской ч. 27** по слѣдуючій цѣнѣ:

Выдана „Руского Товариства педагогичного“:

Образковъ видана :

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинецъ	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикій звѣрята	55 „
Для забавы	48 „
Квѣточка	20 „
Вѣночокъ	20 „
Кобзар Тараса Шевченка	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправнй 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Роскоя	40 „
Учитель на р. 1890.	2 ар.

Всякій замовлення высылають ся скоро и точно.

Звертаємо увагу Ви. П. Учителѣвъ, що для выгоды П. Т. Публики отворено

НОВУ АГЕНЦІЮ

КРАКОВСКОГО

ТОВАРИСТВА ВЗАИМНЫХЪ УБЕЗПЕЧЕНЬ

на житє та вѣдъ огню и граду

У Львовѣ при ул. Театральной ч. 24. (входить ся зъ ул. Смаркинской).

Товариство обезпечаетъ вѣдъ огню будынки школьный подѣ дуже пристуинными условиями.

Полисъ асекураційный выставляютъ ся въ языцѣ рускомъ — всѣ проспекты и переписка зъ партіями ведеть ся по руски. — Ближе можна розвѣдати ся въ Админістраціи „Дѣла“.

Предилата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и
Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламиці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. кождого мѣсяця.

Коротка исторія педагогії.

(Після нѣмецкого.)

Коменіюсъ.

Яснѣйше якъ Ратіхъ, однакъ, зъ бѣльшою смирністю, пѣзнавъ похибки и недостатки свого часу и тогдѣшнього шкѣльництва Амосъ Коменіюсъ. Вѣнъ старавъ ся въ христіянської любові и покорѣ ихъ поправити зъ вытревалостію довгого житя. Въ многихъ взглядахъ вѣнъ выпередивъ свѣй часъ, а его высокій идеі, его практичній науки сягають глубоко въ теперѣшність и воскресли въ неодимѣ педагогії въ пѣзнѣйшихъ вѣкахъ.

Житє Коменіюса єсть такъ якъ Ратіха дуже рухливе, непостѣйне, якъ се зъ собою принести мусѣвъ часъ страшной трицѣтьлѣтньої вѣйны, въ часѣ котрой вѣнъ головно бувъ дѣяльнимъ. Вѣнъ уродивъ ся 28. марта 1592 въ Нивницѣ коло Угорского Броду въ нынѣшній Моравіи. Отецъ, Мартинъ Коменскій, названный вѣдъ мѣсцевости Комна, положеной недалеко Угорского Броду, бувъ мельникомъ и умеръ вже 1602. Після тогдѣшнього звичаю мѣжъ учеными перемѣнено имя Комна на латиньске Коменіюсъ, Ажъ въ 16. роцѣ учивъ ся А. Коменіюсъ трохи по латинѣ и удавъ ся 1610 до Герборну въ Насавскѣмъ, де учивъ ся теології. Зъ вѣдси пошовъ на якійсь часъ до Гайдельберга и Амстердаму и вернувъ 1614. до своєї вѣтчины, де обнявъ ректоратъ братской школы въ Преровѣ и пѣзнавъ проекты Ратіха. Тѣ вѣдай спонукали го написати книжку, въ якій спосѣбъ можна бы лекше научити латиньской мовы (Прага 1616), Въ тѣмъ же роцѣ слѣдовала такожъ ординація Коменіюса, и вже 1618. въ Фульнекѣ, головнѣмъ осѣдку чешскихъ братѣвъ въ Моравіи, поставлено го проповѣдникомъ и инспекторомъ шкѣлъ, щѣ тамъ недавно основано. По битвѣ на Бѣлѣй Горѣ (8. падолиста 1620) Фульдекъ сплюндровано и спалено, и Коменіюсъ потерѣвъ тогдѣ всѣ свои книги и рукописи и чувъ ся зневоленнымъ до опущения своєї громады. На короткій часъ найшовъ пристановище у барона Кароля зъ Зеротина, головы громадъ братскихъ и у барона Садовского зѣ Слупны, але мусѣвъ зъ нимъ вымандровати 1628 до Польской Ліссы, де перенявъ управу тамошней латиньской школы. Ту написавъ свои два найважѣйшіи писѣма :

1. Велику дидактику, або штуку всіхъ всего научити;

2. Матерня школа або о бережливомъ вихованю въ першихъ шести рокахъ житя.*)

Незабаромъ опісля выступивъ Коменіюсъ еще зъ иншимъ письмомъ, котре вінъ назвавъ „Отвертою брамою мовъ“ (*Lingua reserata linguarum*).

На зборахъ, котрі ся вѣдбули въ Ліссѣ выбрано Коменіюса найстаршимъ (*senior*) горожанської громады и черезъ сей урядъ и свои письма ставъ ся скоро загально звѣстнимъ въ найширшихъ кругахъ. Навѣтъ шведскій канцлѣръ Оксенштірна удостоивъ го своєю особлившою увагою, и въ роцѣ 1641, рѣшенемъ парламенту покликано го навѣтъ до Англії. Однакъ ту розбили ся єго пляны на кровавій ворохобни Ирландцѣвъ и на спорахъ короля зъ парламентомъ, задлячого покинувъ сей край, и принявъ запросины богато купця Николая де Геръ до Норкенінгъ въ Швеціи (1642) и звѣдши удавъ ся до Штокгольму, де мавъ довшу розмову зъ Оксенштірією. Позаякъ Коменіюсъ вагавъ ся осѣсти въ Швеціи, выбравъ вінъ собѣ за радою своихъ приятелѣвъ Ельбінгъ въ Прусіи за мѣсце свого осѣдку и посвятивъ ся ту зовсѣмъ поправѣ науки и своимъ письменнымъ працамъ, въ чомъ го де Геръ вєспиравъ грѣшми. Плодомъ сєго часу була єго „Найновѣйша метода мовъ“ (*novissima linguarum methodus*).

Въ роцѣ 1648. выбрали Коменіюса єго одновѣрцѣ въ Ліссѣ єпископомъ и вінъ замешкавъ вѣдъ тогдѣ постѣйно мѣжъ своими громадами. Однакъ принявъ еще разъ запрошенє зичливого князя Рагочкого до Угорщины и Семигороду де вінъ занявъ ся поправою шкѣльництва и зѣорганізовавъ мѣжъ иншими школу въ Патакъ. Ту написавъ сєй найславнѣйшій творѣ, „*Orbis sensualium pictus*,“ або видимый свѣтъ, с. є. образки и назвы всіхъ найважнѣйшихъ рѣчей на свѣтѣ (1657.)

Коли вернувъ до Ліссы, навѣстило Коменіюса знову тяжке нещастє, именно потерявъ цѣле своє майно. Убоге мѣсто спалили неприятели 1656, а Коменіюсъ ставъ при тѣмъ жебракомъ. Вінъ утѣкъ найперше до Шлєска. вѣдтакъ до Франкфурта н. О., а коли тамъ выбухла джума, до Гамбурга. Ту предложивъ му Лаврентій де Геръ, щоби прийшовъ до Амстердаму. Тогдѣ одже удавъ ся Коменіюсъ до того мѣста маючи 64 лѣтъ. Ту прийняли го дуже радо и зъ великою почестію и ту найшовъ вѣбницю бажаний спокѣй. Вінъ умеръ въ 80. роцѣ житя, 15. надолїста 1671. Про єго родинні вѣдносини треба се згадати, що три рази бувъ женатымъ, що вѣдъ першої жѣнки стративъ сына 1622. а вѣдъ другої, котра 1648. умерла, мавъ одного сына и чотыри дочки.

Коменіюсъ зложивъ свои погляды и досвѣды головню въ „Великѣй Дидактицѣ“ (*magna didactica*). Ту дѣтыкає вінъ въ тридцати главахъ справы цѣлого шкѣльництва. Вінъ кладє цѣль вихованя понадъ науку. Школа єсть у него робѣтною образованя людского (*humanitas*). Она має заправити чловѣка до вѣдновѣдного ужитку свого розуму и мовы. Чловѣкъ не має однакъ забувати на те, „що правдива мати находить ся

*) Се письмо появилось найперше въ нѣмецкѣй мовѣ 1633. въ Ліссѣ и помѣщено єго пѣзвѣйше въ повнѣмъ выданю творѣвъ Коменіюса (*opera didactica omnia*). Друге нѣмецке выданє вышло 1636 въ Нюрнберѣ.

далеко поза нашимъ житємъ, що жизнь наша ту на землі єсть лишъ приготуванємъ до вѣчнои, що нашою остатною цѣлю єсть вѣчне блаженство въ Бозѣ.

Зъ сєи остатнои цѣли виводить Коменіюєь три головнїи вимоги, котрїи ставляє для чоловіка, именно наукове образованє, чесноту або моральность, релігійность або побожність (Дидактика гл. 4.). „Мы розумѣємо водтакъ пѣдъ науковимъ образованємъ всѣляке знанє рѣчей, штукъ и мовъ, пѣдъ моральностію не тѣлько вѣжливість въ поведєнію, но такожъ цѣлий внутрїшній и виѣшний станъ дѣла, а пѣдъ релігійностію внутрїшнє почитанє, въ котрѣмъ сполучає ся духъ чоловіка зъ божествомъ“. Кромѣ сєго релігійного, морального и інтелектуального образования звертає Коменіюєь увагу такожъ и на здоровлє и тѣлеснє вихованє, щоби була гармонія, и вѣнъ жадає задля того простого поживлєня въ мѣру, руху, по-важнихъ и весєлыхъ игоръ и музики.

Зѣ згаданихъ головнихъ вимогъ наукового образования виходить заразомъ важна надѣя, що Коменіюєь уважає такожъ реалію за предмети науковїи и ихъ науку кладе побѣчь науки мовъ. Але тыхъ реалієвъ не треба учити ся зъ книжокъ, лишъ черезъ уживанє змыслѣвъ и знанєнє ся зъ природою самою. „Бо“ каже вѣнъ „чижъ мы не мешкаємо такъ добре въ огородѣ природы, якъ и нашїи батьки? Для чогожъ не малибысьмо такъ само уживати очїи, ушїи и носа? Чому не малибысьмо пѣзнати дѣла природы черезъ иншихъ учителѣвъ, якъ черезъ нашїи змыслы? Чому не маємо мѣсто мертвыхъ отворити книгу природы, въ котрѣи богато бѣльше можна бачити якъ бы намъ хтось мѣгъ оповѣсти! А се дивленє ся въ живу книгу природы подає намъ заразомъ бѣльше радости и плоду“.

Якъ намъ тє мѣєє пригадає Баконъ зъ Веруляму, доказує оно такожъ, що Коменіюєь хотѣвъ свою науку основувати на поглядѣ а образованє молодежи освободити вѣдъ дотеперѣшньої односторонности и пѣднести до загальнои освѣты. Правдивє осмотрєнє предметѣвъ єсть протє у него найважнїйшимъ при научаню.

Зъ погляду розвиває ся знанє, и тє, щѣ ся понимає змыслами, лишає ся найсильнїйше въ памятї. Задля того поручають ся образки. Найперше треба вправляти змыслы, водтакъ память, опѣєля розумъ; але найбѣльше учителѣвъ сѣє замѣсть насѣєня вже рослины не починаючи вѣдъ найпростѣшихъ элементѣвъ. Взагалѣ научанє въ тѣи самѣи мѣрѣ стає ся легкимъ, якъ метода зближає ся до природы. Научанє повинно починати ся вѣдъ наймолодшого вѣку, має поступати поступєнно въ мѣру побѣльшающихъ ся здѣбноєтїи але не такъ, якъ се звичайно ся дѣє, не починаючи наукою мовъ, лишъ пѣзнанємъ рѣчїи. Ученикъ нехай нѣчого не учить ся на память, чого перше не зрозумѣвъ, нехай не учить ся нѣчого, щоби не було хосєннымъ. У всѣмъ єсть вирава головною рѣчию, а учитель мусить въ тѣмъ провѣдъ давати.

Коменіюєь поручає дальше, щоби самымъ зрозумѣнимъ предмету не вдовольняти ся, лишъ має ся вѣдъ ученика жадати, щоби высказавъ ся о тѣмъ, що зрозумѣвъ. Знанє предмету и бесѣда (мова) мають поступати у парѣ. Читаня и писаня має ся учити рѣвночасно. Рѣдна бесѣда має вицєреджати чужїи мовы.

Водъ вымогъ свого часу не усувавъ ся Коменіюсъ о стільки, о скільки, вінъ такожъ жадавъ, щоби побіль рідної мови и латину доводити до можливого совершенства; але вінъ єсть заразомъ той гадки, що єю ціль осягає ся скорше и певнѣйше черезъ уживанє, черезъ слуханє, многоразове читанє и водписованє, нїжъ черезъ подаванє правилъ, котрі повинні бути прості и практичні.

Въ своій великій дидактицѣ (27 глава) домагає ся Коменіюсъ школъ, котрі бы водповѣдали рѣзнимъ степенямъ вѣку, се єсть материньшкы школы для вѣку дѣтнього (родительскій дѣмъ або доно материньске), публичной нѣмецкой школы елементарной для молодежи мужеского и женьского пола, латиньской школы (гїмназія) для молодцѣвъ, и академіѣ для починаючого ся вѣку мужеского. Вінъ домагає ся нѣмецкой школы для кождої громады.

Въ матернѣй школѣ мають ся передовсѣмъ вправляти вишній змысли и память и малыхъ треба призывчаювати, щоби добре уважали на окружаючі ихъ предмети та вмѣли ихъ водъ себе водрѣзняти. Въ нѣмецкѣй школѣ будуть вправляти ся внутрѣшній змысли, виобразливѣсть и память, а побіль выконуючихъ органѣвъ (рука и языкъ) читанємъ, писанємъ, рисованємъ, сїгвомъ, рахованємъ, мѣрянємъ, ученємъ ся на память и т. и. Ся нѣмецка школа має бути шестиклясовою и призначеною бути для дѣтѣй водъ 6. до 12. р. житя. Предметами науки суть: Нѣмецкій языкъ, читанє, правонисъ, рахунки, біблія зъ катехїзмомъ, пѣсни и приповѣсти, свѣтописъ и пѣзнанє ремесла и штукъ. Для кождої єсть написана окрема книжка въ нѣмецкѣй мовѣ. Веѣ сї книги для шести класѣ рѣзнятъ ся мѣжъ собою бѣльше формою нѣжъ матерією. У веѣхъ говорить ся про все. Водъ загального, бѣльше знаного переходить ся до спеціального, менше знаного, труднѣйшого. — Лишь чотыри години на день призначає ся на науку публичну, зъ того двѣ припадають на переднолудне и мають обернути ся на образованє розуму и памяти. Полудневѣй години мають посвятити ся вправѣ руки и голосу.

О карности школьнѣй говорить Коменіюсъ, що школа безъ неї подобна до млына безъ воды. Однакъ зъ того не виходить, що въ школѣ має бути богато крику, битя и сивцѣвъ, но бѣльше чуйности и уваги такъ у тыхъ, що учать ся, якъ и у тыхъ, що другихъ навчають. Карати треба всяку неправду, однакъ не лишь тому, що хтось провинивъ ся, но (бо що ся стало не може ся водстати) щоби въ будучности бѣльше не провинювавъ ся. Карати має ся безъ пристрасти, гнѣву, ненависти, зъ такою широстию и справедливоостию, що караний приходить до нересвѣдченя: кара єсть для єго добра и виходить зъ батьковскої прихильности учителѣвъ и выхователѣвъ, и проте не зъ иншимъ уснобленємъ принимає ся, якъ гѣрке лѣкарство, що занисавъ лѣкарь. (Дидактика, гл. 26.).

Письмо „Отверта брама мовъ“ держить ся засады, що выученє мовы зъ пѣзнанємъ рѣчій мовою поданныхъ має разомъ поступати. Се письмо подає въ 100 воддѣлахъ 1000 уступѣвъ о веѣмъ, що годить ся знати; зъ початку тѣ воддѣлы суть коротшій, водтакъ довшій. Книжка ся служила головню до выученя ся латиньской мовы и будила тогдѣ подивъ, теперъ трохи забули на веѣ. Найдовше задержала ся память про Коменіюса черезъ книжку Orbis pictus. Ту представлено цѣлый свѣтъ въ образахъ — починає ся буквами и звуками, котрі узмысловлені образами звѣрять. Водтакъ слѣдують науки

о Бозѣ и вѣдносина чоловѣка до Него, заняты въ домѣ, поли и робѣтн, въ школѣ и т. и. Нѣмецкѣй и латинскѣй реченя додано до образкѣвъ для поясненя и виправы въ бесѣдѣ. Ся книжка дожила богато выданѣ и наслѣдованѣ ажъ до найновѣйшого часу.

(Дальше буде).

Бесѣда посла Барвѣньского

выголошена на 33-омѣ засѣданю палаты пословѣ рады державной дня 20. н. ст. червня пѣдчасѣ спеціальной дебаты бюджетовой при бюджетѣ министерства просвѣты.

(Конецъ).

Окрѣмѣ педагогичныхъ взглядовѣ промавляють за тымѣ и політичнѣй за-сады, бо якѣ-разѣ въ скрѣпленю національной свѣдомости австрійскихъ народовѣ лежить порука будучности Австрій. Ту зважати треба передовѣсѣмѣ на славянскѣй народы, котрѣ становлять переважну бѣльшѣсть нашої половины державы, а мѣжѣ ними особливо Русины замешкалі въ Галичинѣ и Буковинѣ.

Се єсть въ интересѣ правительства, щобы выслѣдило напями публичной оцінѣ у славянскихъ народовѣ и глядало точки тягѣтнѣ ихъ національныхъ интересѣвъ. Теперѣ зазначили ся два напями въ славянскѣмѣ свѣтѣ: одинѣ индивидуалистичный, а другѣй панславистичный, чи, радше сказати, панрусскѣй кивненѣй зѣ Россіѣ. Коли въ Россіѣ зѣ всякою строгостію и консеквенцію уживають средствѣ до амальгамованя, зросійщеня народовѣвъ, замешкуючихъ Россію, и для того тамѣ русскѣй языкѣ выгнанный зѣ школы, церкви и публичного житя; коли звѣдтамѣ криво глядять на Славянѣ австрійскихъ, — то для Австрій було бы політично и мудро, если-бѣ выступила на перекѣрѣ тому, яко природный оборонецѣ національныхъ индивидуализмовѣвъ, и помагала розвоєви славянскихъ народовѣвъ взагалѣ а руского спеціально.

На се вказавѣ вже передѣ лѣтами знатный політикѣ д-рѣ Фішгофѣ, Вѣбитѣ сказавѣ (*читає*): „Славянскѣй народы зѣ убогою исторією, убогимѣй языкомѣ и безѣ житя політичного, чи они не послухають зрадливыхъ голо-сѣвъ, що имѣ обѣцують славу національную будучнѣсть пѣдѣ могучимѣ царемѣ? Селижѣ въ Австрій постарають ся, щобы тѣ народы все збогачували свѣй скарбѣй языковой, щобы ихъ політичне и національне житѣ розвивалосѣ що разѣ жвавѣйше и вѣдрадѣйше, то голоса тыхъ ємисаріѣвъ-пропагандистѣвъ остануть ся голосами въ пустини. Лише той, хто нѣчо не має, пускаєсь на бурлакованѣ; того, хто має приковують всѣ интересы до своєй вѣтчизны“.

Занѣбѣганѣ, яке ясно показує ся въ єѣй Выс. палатѣ мѣжѣ заступниками славянскихъ народностей, щобы Австрію уладити собѣ до выгѣдного житя, дає, пѣсля моего погляду, найлѣпшѣй доказѣ на те, що славянскѣй народы тутѣ, въ нашої державѣ хотять на завѣсѣды закласти свои оселѣ та бажають сотворити сильну Австрію, забезпечену вѣдѣ всякихъ жадѣбѣвъ пѣд-бою. И мы Русины бачимо въ Австрій огнище нашої національности, для-того высказуємо тутѣ свое глибоке пересвѣдченѣ, що интересѣ державный

Австрія вимагає того, щоби збудити и утримувати національну свідомість руского народу, підпирати єго культурний розвій, бо лишь самосвідомий Русинь буде й самосвідомим Австрієм! На мою гадку нема сумніву, що молодіжъ въ школѣ має виховуватись національно — одже справедливо домагаєсь рускій нарѣдъ, щоби руску молодіжъ шкільну виховувати на Русинівъ, бо прецѣнь, коли серця молодежи школа огрѣе для своєї національності, то черезъ те зацѣплять она въ нихъ и любовь до Австріи.

Думаю, що я высказавъ подостаткомъ, що не тільки не небезпечно для державы, але, противно, самъ інтересъ державный домагає ся — підпирати розвій руского языка и літературы, роздобути средства до піднесеня наукъ въ мовѣ рускій. Такого мѣсяця, на котрѣмъ можна бы вытворити, виплекати и провадити всѣ лѣпшій и вышій напрямъ руского духа, мы Русины зовсѣмъ не посѣдаємо. Колись зробивъ початокъ въ тѣмъ взглядѣ цѣсарь Іосифъ II, оснувавши на львівскѣмъ університетѣ, нимъ заложенѣмъ, двѣ катедры на філософічнѣмъ а чотыри на теологічнѣмъ факультетѣ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ. Тѣ катедры не приносили пожитку для розвою руской мовы и піднесеня науки въ тѣй мовѣ, бо дотычній доценты не вживали языка руского, але церковно-словенського, и въ короткѣмъ часѣ тѣ катедры знесено. Ажъ зъ ласки теперѣшного нашего вселаскавого монарха постановлено нові основы для піднесеня науки въ рускій мовѣ.

Найвысшимъ декретомъ въ 23 грудня 1862 розпоряджено оснувати чотыри катедры на правничѣмъ факультетѣ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ, але зъ нихъ лишь двѣ, яко надзвычайный катедры, обсаджено сучасниками: именно катедру для австрійского права цивільного и катедру для австрійского права карного та процедуры карной. На остатнѣй катедрѣ єсть теперъ два доценты а катедру для австрійского права цивільного, яку звычайну, системізовано въ роцѣ 1882. Наслѣдкомъ передчасной смерти проф. Олександра Огоновского, котрый займавъ сю катедру та своими письмами въ юридичнѣй літературѣ здобувъ собі добру славу, теперъ та катедра опорожнена. Скорѣ обсада сеи катедры водновѣдною силою зъ погляду лінгвістичного та наукового конечно потрібна. Було бы такожъ дуже пожадано — завести постановлену цѣсарскимъ декретомъ катедру для цивільной процедуры въ цѣли виобразованя урядникѣвъ судовыхъ для всѣхѣйной Галичины. Водновѣдній силы учительскій можна бы виобразовувати черезъ удѣленє підмоги, а се тымъ бѣльше потрібне, бо руска молодіжъ по бѣльшой части бѣдна, а журба о хлѣбѣ насущный перешипяє имъ поступъ въ студіяхъ и науковыхъ працяхъ. Тожъ позволю собі поставити просьбу до Г. Е. пана міністра просвѣты, щоби частину зъ сумы призначеной въ бюджетѣ для підмоги студентѣвъ высшихъ школъ ужито такожъ на виобразованє доцентѣвъ рускихъ.

На львівскѣмъ факультетѣ філософічнѣмъ декретомъ цѣсарскимъ зъ дня 13. Грудня 1848 системізовано катедру для руской мовы и літературы и черезъ те піднесено науковій дослѣды на тѣмъ поли. Але тая катедра потребує конче, такъ сказати-бъ, доповненя и підмоги черезъ заведенє катедры для исторіи руского народу, якъ то такі катедры для польской исторіи вже иснують на університетахъ львівскѣмъ и краківскѣмъ. Одєнь поважный посолъ зъ правди, чоловікъ фаховый, відидѣвъ тутъ передъ кѣлькама лѣтами зовсѣмъ справедливо и вѣдно, що Австрія складає ся зъ исторично політичныхъ індивідуальностей, а зъ нихъ кожда має свою историчну минувшость. Одже не досыть того, щоби учачись исторіи вѣтчины,

знати лише історію цілості, але єсть доконче пожадане й потрібне, щоби при тѣмъ займатись такожъ спеціально історією спорбдненихъ собѣ племенъ, історією власного краю и індивідуальности, до котрой хто належить.

Що вислѣды історичной минувшости руского народу стоять ще въ великій часті облогодъ, що піднесене історичного знаня и історичныхъ студій для духового и національного розвою руского народу лежить въ інтересѣ краю и въ інтересѣ Австрії, — надъ тымъ не потребу ю розводитись. Покликаюсь лишъ на нѣмецкі універзитети, яко на примѣръ підходячий до мого погляду, въ котрыхъ вишлекались и дозрѣли цвѣты и овочѣ історичной науки, а черезъ ихъ дѣяльність вишлекавъ ся змысль історичный нѣмецкой народности и звернувъ ся до правдивой меты. „Тѣлько той, хто въ історіи свѣта жиє, хто въ часахъ роздививъ ся и зъ ними иде, має право судити, що було й буде.“ Тыми словами Гете хотѣвъ выразити поглядъ, що змысль історичный высвѣчує чоловіка на духовника науки, на учителя молодежи.

Живемо въ часахъ, де конечною потребою публіки сталась часописна література, въ котрій знаходить вѣдгомѣнь всяка пристрасть, кожда зароджуюча ся злоба дня, кождий національний и конфесійный пересудъ. Супротивъ натиску того пѣвъ-образованя, плеканого літаратурою часописною, доконче потреба крѣпкого заборѣла правдивой науки. Такимъ заборѣломъ супротивъ натиску небезпечныхъ фальшивыхъ наукъ на руску народність — була бы зовсѣмъ певно катедра для історіѣ руского народу, она була бы покликана — опінію публичну, опирану на постороннихъ інтересахъ и симпатіяхъ, здержувати, поправляти и зводити на праву дорогу. Черезъ те сотворено бы силу, котра може не дѣлала бы такъ скоро и широко, але тревало бо змогла бы ставити на важку высказъ ученого супротивъ легкой, и фальшивой монеты думокъ газетовыхъ, — она сталась бы посередникомъ народомъ мѣжъ минувшостію а теперѣшностію, орієнтувала-бъ его о теперѣшности, показувала-бъ ему справедливѣ поєднанѣ суперечностей, конечно въ кождѣмъ часѣ выстунаючиъ, и помагала-бъ ему підготовляти собѣ будучність. Рускій нарѣдъ потребує конечно правдивыхъ священникѣвъ науки, правдивыхъ учительѣвъ молодежи, и якъ думаю, я не помиливъ ся, коли слова Гетого о історіи загальній приложивъ до спеціальности, до історіѣ руского народу.

Перехожу теперъ на поле шкѣльництва середного. Если не богато дбаєсь о потреби руского населеня въ школахъ выснихъ, то не много лѣнше стоить дѣло и зъ школами середними. Для руского населеня, котре въ Галичинѣ пѣсля найновѣйшой конскрипціѣ числить майже три мільоны, єсть лишъ одна гімназія высша зъ рускою мовою выкладовою у Львовѣ и три класы паралельні въ гімназіи высшій въ Перемишлѣ, — а се стоить до загального числа шкѣль середнихъ въ Галичинѣ (31) въ дуже яркій перозмѣрности, хочъ число ученикѣвъ руской народности въ школахъ середнихъ въ Галичинѣ зъ кѣнцемъ року 1889 перевышало 2000, и тая цифра припадає на середній школы у всхѣдній часті краю. Для того зовсѣмъ справедливѣ и оправданѣ домаганѣ, щоби въ гімназіи, — котра має заложитись у всхѣдній часті Галичины а котру комісія бюджетова проєктує въ своѣй резолюціи, — завести рускій языкъ выкладовый и мы дожидаємо зъ довѣріємъ, що галицкій соймъ, по заявленяхъ польскихъ посѣлѣвъ, якъ и правительства краєвого, вѣднесєсь до того домаганя справедливо.

Уважаю своимъ обовязкомъ звернути увагу Выс. управы просвѣщенію на одну потребу рускихъ класъ паралельныхъ въ Перемышляхъ. Перемышля лежить, якъ звѣстно, близько на межі землѣ замешканой Русинами, де вже руске населенє уживає говору досить зписованого въ словѣ, формѣ и наголосѣ. А коли ані въ Перемышляхъ ані въ окрестности нема чотырокласовой руской школы народной и рускї ученики приходять зъ недостаточнымъ подготовленємъ языковымъ до вступного испиту до першой класы гімназіальной, то було бы дуже на мѣсці, щобы въ перемышкѣй гімназїи заложити приготвляючу класу зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ въ найблизшѣй будучности, подѣбно якъ тѣ класы истнують въ академічѣй и II-ѣй гімназїи у Львовѣ и въ гімназїи въ Бродяхъ. Значна фреквенція рускихъ класъ паралельныхъ [въ сѣмъ роцѣ 157 учениковъ на три класы] не потребувала бы выкликувати журбы, що може класа приготвляюча не знайде достаточного числа учениковъ.

Наконець додамъ кілька потребъ руского населеня що-до семінарїй педагогічныхъ въ Галичинѣ. Я вже доказавъ конечность збѣльшеня семінарїй педагогічныхъ у вехѣднѣй Галичинѣ, тымъ бѣльше, що тамъ єсть лише три семінарїи: у Львовѣ, Тернополи и Станіславовѣ, котрї офіціально уходятъ за введеня утравістичий що до мовы выкладовой. При тѣй нагодѣ мушу поднести зъ вдякою сю обставину, що міністерство просвѣты, въ порозумѣнїю зъ галицкою школьною радою краювою, зробило оденъ крокъ далше въ персведеню утравізму тыхъ школъ, и высказую заразомъ бажанє, щобы въ найблизшѣй будучности вповнѣ осущено утравізмъ тыхъ заведень и зъ цѣлою строгостїю придержувано єго, — що може выйти лише въ користь кандидатѣвъ педагогічныхъ.

Але въ виду того, що въ Галичинѣ пѣсля справозданя краювой рады школьной зъ рр. 1888 и 1889 єсть 1492 школъ народныхъ зъ польскимъ, а 1755 школъ [сї послѣднї у вехѣднѣй Галичинѣ] зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ, — то чейже dokonче потреба, щобы на-разѣ отворено бодай одну нову семінарію учительску у вехѣднѣй Галичинѣ зъ рускимъ характеромъ.

Многї школы народнї у вехѣднѣй Галичинѣ обсаджують ся и учительками; за-для того мушу такожъ ту зъ подякою признати, що міністерство просвѣты, порозумѣвшись зъ галицкою краювою радою школьною, почало утравізацію семінарїй учительскихъ у Львовѣ и Перемышляхъ, а заразомъ постаралось о уснѣшнѣйшу науку руского языка въ женскѣй семінаріи учительскѣй въ Перемышляхъ.

Але щобы заведеня науковї для учителей и учительокъ водновѣли своѣй задачи, то мусять бути вывѣнованї водновѣдными школами вправѣ. Я не можу представити собѣ доброй семінарїи учительской безъ водновѣдной школы вправѣ, такъ само, якъ выдѣлъ медичный безъ кліники. А що семінарїи учительскї у вехѣднѣй Галичинѣ мають выобразувати учительскї силы для народныхъ школъ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ, тожъ цѣлкомъ справедливо, щобы при тыхъ заведеняхъ науковыхъ були школы вправѣ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ.

Зъ сею потребою числено ся по части за часѣмъ міністеретва Штремаєра и отворено 4-класову школу вправѣ при семінаріи учительскѣй у Львовѣ. При семінарїяхъ же учительскихъ въ Тернополи и Станіславовѣ заведено рѣвночасно лишь першу класу школы вправѣ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ. Але зъ тыми класами вправѣ въ Тернополи и Станіславовѣ склалось

таке диво, що я не можу припускати, аби тогдѣшнє міністерство просвѣты мало інтенцію -- сотворити таку педагогічну аномалію, а протівно, мушу догадуватись, що переведенє сего зарядженя міністерства просвѣты опиралось що-найменше на якось непорозумѣню. На другій рѣкъ була лише четверта класа, а першої вже не було, и тѣ ученики першої класи, котрі не зробили вѣдповѣдного поступу, не могли вже бѣльше повторити науки въ своѣй рѣднѣй мовѣ. Такъ доскочила тая класа вправъ ажъ до четвертой и почала на ново се кружляне вѣдъ першої класи. Що така класа вправъ не выстає яко школа вправъ для руского языка выкладового, признала такожъ комісія бюджетова и приняла резолюцію на доповненє тыхъ класъ до бѣльшекласовыхъ шкѣлъ вправъ, и я сю резолюцію якъ найгорячѣйше поручаю Високѣй палатѣ прийняти.

Мушу вернути ще разъ до руской школы вправъ при семінаріи учительской у Львовѣ. Ся школа єсть въ трехъ низшихъ класахъ мѣшаною школою, лишъ четверта класа роздѣлена на окремі класы для хлопцѣвъ и дѣвчатъ. Ся чотыро- а властиво пяти-класова школа служить не лише за школу вправъ для мужеской семінаріи учительской, але такожъ и для женьской, бо женьска семінарія учительска не має нѣ одной школы вправъ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ. Що въ наслѣдокъ того въ тѣй школѣ значне число годинъ науки вѣдпадає за-для госпітаціи и практичныхъ вправъ, на школу молодежи шкѣльной, се можна легко добачити, зваживши, що сего року, коли мужеска семінарія учительска не має нѣякихъ практичныхъ вправъ, (бо она зъ слѣдующимъ рокомъ шкѣльнымъ має доповнитись четвертымъ рокомъ), принадає тыжднево по три години на практичній вправы, а по двѣ години на госпітаціи кандидатокъ. Але на шкѣльный рѣкъ 1892 треба узвглядити крѣмъ того таке саме число годинъ науки на практичній вправы и госпітаціи такожъ мужеской семінаріи учительской, для котрой властиво сю школу вправъ отворено. Мушу ще згадати, що въ тѣй школѣ вправъ кандидаты учительскій, котрі хотять одержати учительску кваліфікацію, вѣдбувають два разы въ роцѣ свои практичній лекціи для пробы — и школа вправъ мусить присвятити на се чотыри до шѣсть тыждиѣвъ въ роцѣ. Що такъ не може бути на будуще, бо оно здержує поступъ науки для дѣтей, того не потреба близше доказувати. Позволю собѣ ще звернути увагу міністерства просвѣты на се, що учительѣвъ той школы вправъ покликуюсь на педагогічній конференціи въ женьской семінаріи учительской, а они вже й такъ по части перетяженіи. Коли-жъ они крѣмъ того на другій рѣкъ шкѣльный мусять брати участь ще въ такихъ конференціяхъ въ мужеской семінаріи учительской, то далеко переступлять приписане въ органоизаціиѣмъ статутѣ максимумъ годинъ науковыхъ. Для того було бы дуже пожадане — зарадити по змозѣ сему лиху, а се можна бы досягнути, коли бы постепенно дѣлити руску школу вправъ на школу для хлопцѣвъ и дѣвчатъ, якъ се вже було за часѣвъ міністерства Штремасера и якъ се єсть такожъ теперъ ще въ четвертѣй класѣ. Найвѣдповѣднѣйше було бы сполучити школу дѣвчѣвъ зъ женьскою семінарією учительскою и тымъ чинѣмъ постепенно утворити власну школу вправъ для женьской семінаріи.

Позволю собѣ ще піднести, що въ інтересѣ успішного розвитку руского шкѣльництва треба бы покликати на вышу посаду въ міністерствѣ просвѣты Русина, обѣзаного зъ потребами руского народу, и се вже було піднесене въ комісіїи бюджетовой.

Вкбци позволю собі, на бажанє Виов. заступника буковинських Русинів, д-ра Воляна, котрий не міг промовити, звернути увагу Выс. палаты и Г. Е. п. міністра просвіты на потреби руского населеня в Буковині. Хоч руске населенє має переважуючу більшість в тій краї, нема там ні одної семінарії учительської, ба навіть ні одної 4-класової школи народної з руским язиком викладовим, а отворена в університеті кафедра для рускої мови и літератури єсть доси лиш надзвичайною. Для того доконче бы треба завести на-разі рускі класи паралельні при высшій гімназії в Чернівцях и постаратись о основнійшу науку в руском язичі по семінаріях учительських.

Як найгорячіше поручаю Выс. палаті и Выс. міністерству просвіты прихильно уваглядити потреби буковинських Русинів на поли шкільництва.

Я підніс, панове, побіжно лиш найбільше необхідні потреби руского народу на поли шкільництва; се наші жаданя, котрих здійсненє не повинно стрітити ніяких труднощів. Ми надіємось зреалізованя тих жадань и вискасуємо своє пересвідченє, що о скривлені національної самосвідомости, о духовий розвиток руского народу марию відобють ся всі наші емісарії для пропаганды та що заходами до просвітнього піддвиженя руского народу в Галичині и Буковині створить ся заборолло на виході для нашої монархії.

Загальні збори польского товариств. педагогічного.

(Дальше.)

Внесеня рішень першого дня зборів:

Арт. 8. Высokий Сейм зволить зміняти арт. 8. уставу шкільної з дня 1. січня 1889 в тій дусі, щоби не було в ній виразу „новименованих“ а замість него надати му таку стилізацію, щоби на будуще в конкурсі було виразно подаване, котра з опорожнених посад єсть посадою управителя.

Арт. 11. Высokий Сейм зволить до арт. 11 а) додати слідуєчий уступ: „За підставу при визначеню плати треба брати число мешканців всіх громад, котрі належать до тей самої звязи шкільної.“

Высокий Сейм зволить признати 10% додатку на мешканє також учителям Львова и Кракова.

Выс. Сейм зволить счеркнути в арт. 11 уступ: „Платня молодшого учителя, управляючого цестійною школою філіальною, установляє ся на 250 злр. річно.“

Выс. Сейм зволить зміняти арт. 11 Б) в тій дусі, щоби платня учителя молодшого выносила 60% плати старшого учителя школи, при котрій молодший учитель служить. Однак в жадібнім случаю не може ся платня бути низшою від 300 злр. річно.

Арт. 13. Выс. Сейм зволить уступ починаючий ся від слів: „Если учителя переносят ся и т. д.“ аж до виразів: „пятилѣтнихъ додатковъ“ з уставу усунути.

Арт. 14. Выс. Соймъ зволить арт. 14. змѣнити въ тѣмъ дусѣ, щобы и учитель управлючій шкѣль однокласовыхъ, при котрыхъ находят ся класы надетатовѣ, побирали такожъ за управительство 50 злр. рѣчно.

Арт. 16. Высокій Соймъ зволить змѣнити стилизацію арт. 16. въ той способѣ, щобы морѣ поля, а кромѣ того необходимо потрѣбна стаенка и ето-дѣлка були учителяви рѣшучо признанѣ

Арт. 17. (Внесене нове). Пѣсля арт. 17. побирае учитель $\frac{1}{2}\%$ платнѣ мѣсячнои за кожду годину науки, подаванои понадѣ обовязковѣ 30 годинѣ тыжднево. Квота, яка зѣ вѣдси выйде, есть такъ низкою, що цѣлкомъ справедливо домагае ся учительство пѣднесена вынадгородження за надобовязковѣ годинны. По тѣй причинѣ Высокій Соймъ зволить стилизацію арт. 17. змѣнити въ сей способѣ, щобы за кожду годину науки подаванои понадѣ обовязковыхъ 30 годинѣ тыжднево, признано учителяви що найменше 1% платнѣ мѣсячнои.

Арт. 24. Высокій Соймъ зволить зѣ арт. 24. выпустити бук. б) „часове або постѣйне вѣднате признаного вже додатку пяталѣтнього.“

Арт. 35. Выс. Соймъ зволить низити число лѣтъ службѣ зѣ 40 на 35.

Арт. 3. уставы зѣ 1. сѣчня 1887 алѣн. 2. Высокій Соймъ зволить привернути тому уступови первѣстный текстъ, щобы конкурсы оголошуваний були не тѣлько въ дневнику урядовѣмъ, но такожъ въ однѣмъ зѣ часописемъ педагогичныхъ.

Що до поминеня въ своѣмъ рефератѣ рѣшеного внесеня на зборахъ минушого року, жадаючого оущеня зѣ арт. 13. выразу „скуточна“, выказавъ референтъ, що стало ся се по тѣй причинѣ, що се жаданѣ натрафило на рѣшуче супротивленѣ ся въ Соймѣ и настроило некористо до петицѣи многихъ ѣи впрочѣмъ прихильныхъ послѣвѣ. Щобы одже не еибѣкала тая сама судьба, рѣшено на разѣ не порушувати сѣи справы.

Вѣкѣнци подавъ референтъ два рѣшеня Заряду Головного, а именно: а) Зарядъ Головный рѣшивъ вѣдновѣдно до арт. 9. уставы о властяхъ назирающихъ шкѣльныхъ въ мысль внесеня XXIV загалныхъ зборѣвѣ, внести петицію до Сойму, пошираючи внесенѣ посла Бобчиньского, и то по тѣй причинѣ, позаякъ внесенѣ згаданого посла есть загалнѣйше и управильное дуже користо способѣ складаня датковѣ конкуренцѣйныхъ не тѣлько на удержанѣ учительвѣ, але такожъ на иншѣ потребы шкѣльнѣ, обнятѣ арт. 24 уставы зѣ року 1873. б) Такожъ рѣшивъ Зарядъ Головный внести петицію до Рады шкѣльнѣи краевой, щобы не высказовано на будуще въ конкурсахъ и не признавано при обсадѣ посадѣ першенство тымъ учителямъ, котрѣ мають окремай свѣдоцтва до удѣлюваня науки свѣву, гимнастики, slōjd-y, если ся убѣгають о тѣ посадки кандидаты старшѣ въ службѣ, а не посѣдающѣ такихъ свѣдоцтвѣ. Вычислюванѣ такѣ есть о стѣлько несправедливе, що часто молодой учитель, працючѣи 3, 4, 5 лѣтъ, дѣстае посаду, котра ся справедливо належала его товаришови, працюющему не разѣ лѣтъ кѣльканацятъ, а не посѣдающему окремого свѣдоцтва до удѣлюваня свѣву, або гимнастики. Впрочѣмъ и устава сама того не вымагае.

Въ дискусѣи надѣ сѣими внесеняи забравъ голосъ п. Кѣшакевичъ, котрый жадае оущеня въ арт. 13. выразу „скуточна“, мотивуючи сѣмъ, що если служба есть недоганна, то певно есть и скutoчна. Презесъ Тов. п. Савчиньскѣи пояснивъ, що служба недоганна не означуе ещѣ того, що ся мѣститъ въ значеню выразу „скуточна“. Можна сповняти обовязки такъ, щобы

не стягнути на себе доганы, одже єсть служба недоганна, а мимо того не журити ся о выказанє успѣховъ въ праці; чижь може бути така праця скучною? По промовѣ п. Савчиньского забравъ въ свій справѣ голосъ п. Кисѣлевскій. Бесѣдникъ предложивъ, позаякь внесеня поданій референ-томъ вымагають довшого застановленя ся и всесторонного розгляненя, змѣну порядку въ сей способѣ, щобы замкнути сего дня дискусію надъ тымъ предметомъ, а поручити го до точнѣйшого розслѣдження комісії выбраной для внесеня, котра на засѣданю слѣдуючомъ загальнымъ зборамъ має о томъ здати справу.

Се внесенє принято и на томъ закончилися нарады Товариства першого дня.

(Конецъ буде).

Справы Руского Товариства педагогичного.

Выдѣль Руского Товариства Педагогичного вѣдбувъ дня 4 и 14 н. ст. вересня засѣданя, на котрыхъ порѣшено тѣ sprawy:

1) Высланє меморіялу до В. ц. к. Міністерства Просвѣты и В. ц. к. Рады школьной краевой въ справѣ испытѣвъ до школъ середнихъ зъ языка руского.

2) Вызначено ремунерацію авторови за зложенє „кобзаря“.

3) Призначено день загальныхъ зборѣвъ Товариства Пед. на 2 надоліста с. р. и уложено порядокъ дневный тыхъ же зборѣвъ.

НОВИНКИ.

— Єго Величество Цѣсарь удѣливъ зъ частныхъ своихъ фондѣвъ на будову школъ запомаги по 100 згр. громадамъ: Торгановчѣ пов. самбурского и Орховичѣ пов. мостиского.

— Щаслива мысль. Гр. Марія зъ Голыѣвскихъ Чарковска зробила благородный записъ, жертвуючи 20.000 згр. на закупо дому на интернатъ для наибѣльше потребуемыхъ помочи кандидатокъ учительской семінаріѣ у Львовѣ. Поступокъ сей можъ назвати справдѣ благороднымъ, бо лишь въ той способѣ можъ прийти въ помѣчь убогой молодежи женской, що мусить ся бороти зъ нуждою, щобы заспокоити жажду науки та забезпечити собі на будучиность кусекъ хлѣба!

— Вистава огородничо-пчѣльнича у Львовѣ збѣстала отворена дня 26 н. ст. вересня въ огородѣ ботаничномъ при університетѣ

— Выклады въ высшій школѣ рѣльничой въ Дублянѣхъ розпочнуты ся дня 1 н. ст. жовтня. — Условіємъ принятя на звичайного ученика єсть свѣдоцтво зрѣлости зъ середнихъ школъ. — Въ противномъ случаю мусить складати вступный испытъ, хто не має свѣдоцтва зрѣлости, а скѣнчивъ гѣмназію або школу реальну.

— Сербска патріотка. Єсть нею жѣнка одного купця, що умерла въ Шабцѣ, а котра записала весь свой унаслѣженный по братѣ маєтокъ въ вышѣ

100.000 франківъ на основаніе вышней женской школы въ Шабаци. — Такі записи на женской школы появляются ся теперь въ Сербіи дуже часто.

— **Катедра рѣльництва.** Рескриптомъ зъ дня 28. н. ст. линия позволивъ цѣсарь, въ цѣли заведенія П. року науки рѣльництва, на основаніе при филозофічнѣмъ факультетѣ краковскаго університету звычайной катедры рѣльництва, ветеринаріи и надзвычайной катедры рѣльничей инженеріи. Рѣвночасно позволивъ цѣсарь вставити въ бюджетъ на рокъ 1892 надзвычайный кредитъ въ сумѣ 10.000 зр. на дальшее основаніе рѣльничихъ катедръ.

— **Три новыя будынки школьныя** для шѣстьохъ школъ львовскихъ, вѣдданы зѣстали до ужитку радѣ школьной окружной мѣской дня 15. н. ст. вересня. До теперѣ мѣстало ся у Львовѣ больше якъ 100 класъ по тѣсныхъ и невѣдоповідныхъ локаляхъ. По довгихъ нарадахъ приступила грамада мѣста Львова до будовы власныхъ будынкѣмъ школьнымъ. Новыя будынки школьныя (при площади Castrum, на Подвалю и при улицѣ Котлярской) мають центральне огрѣваніе, широкі на 3 метры коритаріи, великій салѣ гимнастичный и т. н. а все вѣдоповідае подѣ кожымъ взглядомъ вимогамъ школьной гігіены.

— **Новыя лавки,** выготовленныя послѣ указокъ директора уряду будѣвничого, одержала школа им. М. Шашкевича. Лавки тѣ, робленныя въ фабрицѣ братѣмъ Вчеляковъ, урядженныя въ той способъ, що сиджене подноситъ ся въ хвили, коли ученикъ въ лавцѣ стонитъ, и взагалѣ новыя тѣ лавки мають бути дуже практичны, бо хоронять дѣтей вѣдъ наслѣдковъ згорбленого сидженія. Львовска рада школьна мѣска задумуе заосмотрити такими лавками все прочыя львовскыя школы.

— **Деревянный брукъ** положили у Львовѣ на улицѣ Театральной межѣ школою промысловою а будынкомъ судовымъ. Брукъ сей послѣ нового способу уложеный, має бути дуже практичный. Складае ся вѣдъ зъ деревяныхъ кѣстокъ, кѣлька цѣлѣмъ грубымъ натятымъ въ зимѣ зъ сухой ялины. Кѣстки уложено на твердомъ, гладкомъ, бетонованомъ помостѣ, якъ бы въ якѣмъ салонѣ и зверху залито ихъ асфальтомъ, щобы спинити приступъ воды. Вода буде сплывати зъ дороги на боки до рѣчицѣ, бо не може ся на серединѣ нѣгде задержати. Гуркѣмъ переѣзжающихъ повозѣмъ майже не чути а крѣмъ того має бути такій брукъ дешевшій вѣдъ камѣнного. Если покаже ся, що брукъ такій практичнѣйшій вѣдъ камѣнного (не знати ще, якъ морозъ и спека выльнуть на него) то Львовъ одержать на всехъ головнѣйшихъ улицахъ и площадяхъ, особливо коло школъ, деревянный брукъ.

— **На години сну** звертае д-ръ Кольбъ въ часописѣ нѣмецкой Arzt увагу и каже, що дуже богато слабостей, особливо нервовыхъ, повстае зъ того, що дѣти спятъ менше якъ потребують. Послѣ Кольба найздоровѣйшій тѣ дѣти, котры по уродженю спятъ все а будать ся лишь до снана. Дуже добре, если дитина до семи лѣтъ спитъ только, кѣлька сноче. Але вѣдъ того часу починае ся для дитины недосипляваніе. Ходить до школы народной, вѣдътакъ до гимназій и університету и ту праця не позволяе вже выспити ся достаточно т. е. 10 або 11 годинъ на добу. Рѣдко котрый ученикъ спитъ теперь 8—9 годинъ, maximum становить 6—7 годинъ. Той бракъ сну сироваджуе змученіе и неправильне функціонованіе систему нервового и мозку, котры не мають правильного вѣдопочинку знеохочують до працѣ, дають чувство недоволенія зъ самого себе и ослабляютъ енергію и духа инициативы.

— **Будова залѣзницѣ сибѣрской** постунае напередѣ. До 13 н. ст. линия выконана 20.000 кубичныхъ сажитѣмъ землѣ и вымуровано 120 куб. сажитѣмъ мостѣмъ и переносѣмъ камѣнныхъ. На стациі въ Владивостоку укѣнчено вже головный будынокъ складовый и выбудовано шпиталь. При будовѣ працюе до теперѣ 2500 жовиѣровъ, 900 каторжниковъ, 300 поселенцѣмъ, 400 людей вѣльныххъ зъ Россіи европейской и 1700 Хинцѣмъ и Корейцѣмъ. Крѣмъ того працюе въ ломахъ камѣнныхъ 125 Россійцѣмъ и 300 Хинцѣмъ. Мѣстѣ на Амурѣ збудованный буде 7 верстѣмъ понизше Хабаровки а стациі залѣзницѣ 3 версты вѣдъ мѣста.

— **Выстава російская въ Парижѣ** має бути отворена 1 н. ст. сѣчня 1892 р. и буде тревати 6 тыждѣмъ. Вистава помѣститъ ся въ величезной галеріи машинъ и подѣ копулою, оставшою по свѣтовой выставѣ зъ 1889 р. на поли Марсовѣмъ. Вистава російская въ Парижѣ буде промыслово-рѣльничо-артистична.

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— **Конкурсы.** Ц. к. окружна Рада школьна краєва въ Камѣницѣ розписуе конкурсъ на слѣдующій посады учительскій етатовій: въ Миятинѣ новомъ, въ Миятинѣ старомъ, въ Желеховѣ, Хреновѣ и на філіяльную въ Кудерявцяхъ. Речинець до вношеня поданъ назначенный на 31 н. ст. жовтня.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Богородчанахъ оголошуе конкурсъ на посады учительскій етатовій: въ Горохолинѣ (платня 400 зр.), Иваниковцѣ, Ляховцяхъ, Лесовцѣ, Нивочинѣ и Старуни та на філіяльную въ Грабовцяхъ. Хмелѣвцѣ, Глѣбовцѣ, Кричцѣ, Манявѣ, Монастирчанахъ, Молотковѣ Саджавѣ, и Стебнику.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Надвѣрній оголошуе конкурсъ на посады учительскій, етатовій: въ Добрововѣ, Гвоздѣ, Яблониці, Переросли, Зарѣчу (платня 400 зр.) и філіяльную: въ Дорѣ Фитковѣ, Лойовѣ, Майданѣ горѣшномъ, Ославахъ чорныхъ, Потоцѣ чорномъ, Скоповцѣ, Струнковѣ, Тернавиці лѣсной, Велесниці, Волошевѣ и Зеленѣй.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Лѣску розписуе конкурсъ на посады учительскій етатовій: въ Чашинѣ, Смѣльнику ад Балигородъ; Устіяновѣ и Зубенску и при філіяльныхъ въ Бальниці, Маньовѣ и Стевковѣ зъ речинцемъ до кѣнца жовтня.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Перемишли розписуе конкурсъ на посады учительскій и учительскій: I. При 6-класовѣй школѣ женскѣй въ Перемишли. а) На посаду старшого учителя або учительки зъ платнею 600 зр. зъ евентуальнымъ додаткомъ 100 зр. за управительство и релютумъ на мешкане; б) на три посады учительскій старшихъ зъ платнею 600 зр. и 10% на мешкане и в) на двѣ посады учительскій молодшихъ зъ платнею 360 зр. и 10% на мешкане. II. При школѣ трикласовѣй въ Нижанковичахъ на посаду старшого и молодшого учителя або учительки зъ платнею 300 и 200 зр. и 10% додатокъ на мешкане. Языкъ выкладовый польскій. III. При школахъ однокласовыхъ етатовыхъ зъ платною 300 зр. въ Баховѣ, Боршевичахъ, Дусовцяхъ, Мацьковичахъ, Малковичахъ, Вѣльшанахъ, Рускомъ селѣ и Селискахъ зъ рускимъ та Кривчи и Дрогобицѣ зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ а при школахъ філіяльныхъ въ Даровичахъ, Лучичахъ, Новосѣлкахъ, Розубовичахъ, Сераковцяхъ, Скоповѣ, Княжичахъ и Летовни зъ рускимъ, въ Косеничахъ и Середни зъ польскимъ та въ Островѣ и Тарнавцяхъ зъ рускимъ и польскимъ языкомъ выкладовымъ. Речинець до вношеня поданъ назначенный на 10 падолиста с. р.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Жовквѣ оголошуе конкурсъ на слѣдующій посады учительскій: I) При 2 класовыхъ школахъ: въ Мостахъ великихъ, Жовтанцяхъ и Колоднѣ посады молодшихъ учителей; II) при школахъ етатовыхъ 1-класовыхъ въ Деревни, Глиньску, Любеки Реклинци, Рожанцѣ, Скварявѣ, и Замокку такожъ и III) при школахъ людовыхъ філіяльныхъ въ Арташовѣ, Блищиводахъ, Честивняхъ, Гребенцяхъ, Кошелевѣ, Кулявѣ, Купичъ воли, Мокротинѣ, Мокротинѣ колоніи, Нагорцяхъ, Предримѣхахъ, Пристани, Скварявѣ старѣй, Сопошинѣ, Удновѣ, Вязовѣ, Воли жовтанецкѣй и Жовтанцяхъ. Речинець до 20 н. ст. жовтня.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Бережанахъ оголошуе конкурсъ на посады учительскій I) при школахъ етатовыхъ: въ Вишкахъ, Дубиці, Кривомъ, Латачинѣ, Пѣдвысокомъ, Рекшинѣ, Слободѣ, Вербовѣ, Жуковѣ, Августовцѣ и Геленковѣ; II) при школахъ філіяльныхъ: въ Барановцѣ, Буци, Дмуховиці, Дрищевѣ, Гливиці, Гиновицахъ, Гутиску, Кальномъ, Каплинцяхъ, Комаровцѣ, Конюхахъ, Котовѣ, Козовцѣ, Краснѣ, Лесникахъ, Вѣльховиці, Плиховѣ, Плавчи малѣй, Поручинѣ, Посуховѣ, Раю, Рогатинѣ мѣсточку, Рогатинѣ селѣ, Рибникахъ, Слободцѣ, Шумлянахъ, Теофиолцѣ, Тростянці, Урмани, Вѣльцѣ, Вымысловцѣ, Золочевцѣ, и III) молодшихъ учителей при 2-класовыхъ школахъ въ Тавровѣ, Козловѣ и Нараевѣ та при 3-класовѣй въ Козовѣ. Речинець до кѣнца жовтня.

Ц. к. окружна Рада школьна въ Стрию оголошуе конкурсъ на посаду учителя старшого и на 2 посады учителей молодшихъ при 4-класовѣй школѣ мѣшанѣй на Ланахъ въ Стрию; II) на посады при школахъ етатовыхъ: въ Да-

шаві, Феліцієнтали, Хутарі, Ямільниці, Єленковатомъ, Либохорі, Рожанці вижній, Рожанці нижній, Тарнавці, Тухли, Тухольці, Урячи, Выжлові и Жу-
паню; III) и при школахъ філіяльнихъ: въ Бережницѣ, Довгомі, Головецьку,
Кавчомі куті, Кошюхові, Козьмові, Дукавиці вижній, Моршині, Олексичахъ
старыхъ, Оравчику, Підгірцяхъ, Стриганцяхъ, Труханові и Вовни. Речинець до
кінця жовтня.

— **Розпорядження.** Ц. к. Рада шкільна краєва на засіданню зъ дня 31 н. ст. серпня
ухвалила: признати пятый додатокъ п'ятилѣтній професорови гімназіальному въ Яслі,
д-рови Адольфови Грачиньскому, четвертый додатокъ п'ятилѣтній професорови
гімназіі св. Яцка въ Кракові д-рови Стан. Стодолякови, першій додатокъ п'яти-
лѣтній професорови гімназіі въ Новомъ Санчи Стан. Зарембі; затвердити въ
учительстві Ант. Яника учителя въ Ярославі, вылучити прислѣлокъ Годы повѣта
коломыйского збъ звязи шкільной въ Каменці и zorganizувати тамъ особну школу
філіяльну, перемѣнити школу філіяльну въ Селискахъ ad Толщѣвъ въ повѣтѣ
львівському на етатову, чотырохкласову школу женську въ Вучачи на 6-класову,
перемѣнити одну посаду учителя молодшого въ школі въ Судовій Вишній повѣта
мостиского на посаду зъ повною платнею, именувати Володислава Орша, учителя
4-класової школи народної въ Теревьвлі, заступникомъ учителя въ семінаріі
учительской въ Тернополі зъ застереженемъ ему дотеперѣшної посады; имену-
вати Аислю Левицку, помічницею настоятельки въ огороді фребльвському при се-
мінаріі учительской у Львові.

Ц. к. Рада шкільна краєва ухвалила на засіданню зъ дня 7 н. ст.
вересня: затвердити въ учительстві Сам. Матусяка, теперѣшного інспектора
окружного въ Бохні, поручити въ гімназіі въ Самборі науку гімнастики
Новосѣльскому а науку сѣвну Булзиковскому, въ рускій гімназіі у Львові на-
уку каліграфіі д-рови Ем. Савицкому, признати другій додатокъ п'ятилѣтній
професорови гімназіі въ Дрогобычи Стан. Беднарскому, першій додатокъ п'яти-
лѣтній професорови гімназіі въ Стрию Теод. Василевскому та професорамъ ру-
скої гімназіі у Львові Петрови Огоновскому и Людвикови Сальови; вѣдати на-
уку рисунківъ въ гімназіі въ Бережанахъ учителями школы народної Каліксови
Левандовскому; именувати кс. д-ра Мишковского заступникомъ катихети въ
школі реальній у Львові; именувати суплентами: Мих. Богуцкого для гімназіі
въ Бохні, Олекс. Крехмалюга для гімназіі въ Коломыи и д-ра Рефеца для
школы реальної въ Кракові; перенести суплеатівъ: Влад. Вояцкого зъ гімназіі
св. Анны до школы реальної въ Кракові, Ив. Хамйолка зъ 3 гімназіі въ Кра-
кові до Тарнова, Мих. Давидовского зъ гімназіі св. Анны въ Кракові до Тар-
нова, д-ра Юл. Мерене зъ Ясла до Тарнова, Тому Дуткевича зъ Ярослава до
Ряшева, Ем. Маткевича зъ Ярослава до Тернополя, Игн. Суского зъ Нового
Санча до Тернополя, Тад. Конистиньского зъ 2 гімназіі до гімназіі Францъ Іо-
сифа у Львові и Іос. Дембіцера зъ Нового Санча до Самбора. Апробувати до
ужитку шкільного въ школахъ видѣловыхъ и высшихъ женськихъ Стефана Ку-
риловича: „Фізика для шкѣль видѣловыхъ и высшихъ женськихъ. Выданье 4-те
обробивъ д-ръ Е. Савицкій,“ (въ польскомъ языкѣ); прийняти до вѣдомости спра-
возданье люстраційнає краєвого інспектора шкільного д-ра Сев. Дієтрянського,
зъ візитацій шкѣль народныхъ въ окрузі коломыйському и косівському и затвер-
дити вѣдѣній внесеня; вызначити Ант. Скурского на другого вѣдиоручника учи-
тельства до рады шкільной окружной въ Коросні и затвердити выборъ Стан.
Средняка на вѣдиоручника учителяства до рады шкільной окружной въ Гривові;
перемѣнити посаду молодшого учителя школы народної въ Куликові на посаду
зъ повною платою, школу філіяльну въ Зубкові повѣта сокальского на етатову,
школы етатовой въ Озерянахъ и Иванкові повѣта борщівского на двокласову
а двокласову школу въ Микулинцяхъ повѣта тернопольского на 4-класову; зор-
ганизувати въ Ставиши повѣта грибовского школу філіяльну; именувати Іос. Віссін-
гера учителемъ языка руского въ семінаріі учительской въ Ряшові а Анну Мо-
севичівну и Андрія Татуха дѣйствыми учителями 3-класової школы народної въ
Куликові.

НАУКА РАХУНКОВЪ

въ школі народній.

✠ ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛЕВЪ ✠

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Институту Становитійского.

Звертаємо увагу Вп. П. Учителѣвъ, що для выгоды П. Т. Пу-
блики отворено

НОВУ АГЕНЦІЮ

КРАКОВСКОГО

ТОВАРИСТВА ВЗАИМНЫХЪ УБЕЗПЕЧЕНЬ

на житє та вѣдъ огню и граду

У Львовѣ при ул. Театральній ч. 24. (входить ся въ ул. Скарбковской).

Товариство обезпечаетъ вѣдъ огню будынки школьный подѣ
дуже приступными условіями.

Полісы асекураційный выставляютъ ся въ языцѣ рускомъ —
всѣ проспекты и переписка зъ партіями велесе по
руски. — Ближе можна розвѣдати ся въ Адміністраціи „Дѣла“.

Чому правдивий

якорній коробки зъ камѣнчиками до будовы

такъ улюблений? Бо они не такъ якъ иншія забавки стають ся
безъ вартости вже по кількохъ дняхъ, але заховують для
дѣтей на многі роки дуже интересне и поучающее занятє,
и що они збъ взгляду на тревалѣсть суть найдешевшою забав-
кою. Бо вѣдтакъ и родичамъ подають они приємну розrywку
справдѣ прегарными видами и що каждая коробка може бути
доповнена. Хто не хоче тяжко обманутись при купнѣ безвар-
тѣстныхъ подроibly, сей ний вѣдкине ножду коробку безъ
нашой фірмы и марки фабричной „червоный якорь“ яко фалшиву.
Ілюстровані цѣнники даромъ и оплатно.

Ф. Ад. Ріхтеръ & Комп., Вѣдень,

Nibelungengasse 4.

Выдає „Руске товариство педагогічне“. — За редакцію відповідає Теофіл Грушківичъ.

Зъ друкарні Товариства имени Шевченка, подѣ зародокъ К. Беднарского.

Предилата:

на півъ року
1 ар. 60 кр., на
цѣлый рокъ 3 ар.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУСКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація

ул. вѣрменська

ч. 27.

Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждого мѣсяця.

Коротка исторія педагогії.

(Після нѣмецкого.)

III. Часъ по трицятлѣтній вѣйні ажъ до початку 18 вѣку.

Шкѣльна метода Ернеста Побожного.

Трицятлѣтна вѣйна перемѣнила майже бѣльшу часть Нѣмеччины въ пустыню. Тысячъ сѣлъ спалено, мѣста зруйновано, людъ всюды зничѣвъ и въ боротьбѣ о потреби тѣла ставъ ся байдужимъ для всякихъ вымогъ духа. Дотеперѣшій школы латинскій въ меншихъ мѣстахъ по части зничѣли по причинѣ браку средствъ и силъ учительскихъ, а збѣднѣлый людъ супроти-влявъ ся всякому новому устрою, хоть поодинокій князь зрозумѣли, що треба доконче вспинити цѣлковите зничѣніе и що задля того треба бѣльшу уваги звернути на научане и виховане. Такъ выдавъ Юрій II., ландграфъ гескій, 1634 законъ о пильной науцѣ катехизму, де мѣжъ иншимъ постановлено: „Всѣ хлопцѣ и дѣвчата, безъ жадного вынмку, чи убогій, чи богатій, що дѣйшли до того вѣку, коли щось трохи можуть вже пони-мати, мають ити до школы; навѣть и тогды, еслибъ хтось до своихъ дѣтей державъ учителя приватного (privatum praeceptorem), котрый бы тобъ ро-бивъ, що ся въ школѣ робить.“ — Многій подобній стараня зверненій до тои цѣли були зъ початку безъ успѣху. Найщаслившимъ и найрѣши-тельнѣйшимъ въ сѣй роботѣ бувъ князь Ернестъ зъ Готы, зъ прѣзви-щемъ „Побожный“. Вѣнь довершивъ своимъ новымъ закономъ шкѣльнымъ въ роцѣ 1648 управлѣння шкѣльництва, котре въ тогдѣшнѣмъ часѣ було одно-кимъ въ своихъ родѣ и стало ся скоро предметомъ наслѣдованя.

Шкѣльный законъ Ернеста званный по латинѣ Methodus обнимавъ 13 главъ, въ котрыхъ мѣстились принисы для цѣлого внутрѣшного и виш-ного житя шкѣльного. Главы 1 и 13 вѣдносять ся до устрою шкѣльного вза-галѣ. Ту находимо примусъ шкѣльный вѣдъ пятого року житя по-чавши, и испытъ при вѣдходѣ зѣ школы. Учитель естъ обовязанный до 30 го-динъ науки въ тыждни и має що року 6 недѣль ферій, однакъ обовязанный навѣть підчасъ тыхже черезъ двѣ години на день вѣдбувати науку повторительну

зъ дѣтьми вольными вѣдъ роботы. Дѣтямъ давано даромъ першій книжки до читанія. Кожда школа має мати три вѣддѣлы, учитель має звертати увагу при науцѣ на бѣльшѣсть учениковъ, має часто пѣсля черги пытати и уважати на добру, выразу и чисту вымову. Исныты вѣдбувають ся передъ жнивами въ присутности надзору школьного. Дѣти, що опуекають школу, мають приобѣцувати подаванѣмъ руки, що и въ пѣзнѣйшѣмъ житю будуть вѣрно сповнювали свои обовязки.

Глава 2 и 5 мѣстять въ собѣ плянъ науковий и деякій дуже практичній приписы. Передовѣмъ звертає ся увагу на науку релігій, котра починає ся зъ катехізмомъ, притчами библійными и пѣснями. Наука читанія вѣдбуває ся складами. Найперше мають дѣти виравляти ся въ правильній вымовѣ самозвукѣвъ, вѣдтакъ починає учитель науку вѣдъ самозвукѣвъ и пише найперше „а“*) на таблиці, зверненой противъ дѣтей такъ, що всѣ можуть видѣти и говорить, якъ называє ся буква. Опѣсля наипише учитель сю букву еще сѣмъ або вѣсѣмъ разъ и кождымъ разомъ назве еѣ, вѣдтакъ приступає до дѣтей и каже имъ своими пальцами або указками показати на таблиці або на книжочкѣ ту саму букву. — Такъ робить зъ дальшими буквами. При науцѣ писанія показує ся найперше, якъ тримати перо, вѣдтакъ лінійне ся книжочку оловцемъ або рильцемъ и те робить ся такъ довго, поки не навчатъ ся дѣти писати безъ ліній. Потѣмъ пише учитель о скѣлько може якъ найлѣпше першій початокъ буквъ (нѣмецкихъ) с. е „і“ на таблиці въ трехъ стрѣчкахъ одну букву за другою и каже щѣбы дѣти наслѣдовали въ своихъ зошитахъ о скѣлько только зможуть якъ найвѣрнѣйше сю букву, переходить вѣдъ одного ученика до другого, робить свои помѣченія, якъ мають буквы вытягати, якъ далеко, щѣбы не поза лінію а ииогдѣ треба и за руку повести, поки дѣти добре ся не справлять. Побачивши, що те „і“ дѣти добре пишуть, причѣмъ пише учитель еще одну лінійку и робить „п“, почѣмъ слѣдує „т“ и веде сей способъ науки дальше зъ иишими буквами. — Потому выписуєсь слова и цѣлыя реченія, а вѣдѣнци переходить ся до виравъ въ приписи а зъ дѣе за такъ, що або пише ся зъ головы, чего ся передъ тымъ дѣти научили на память або диктує ся имъ. При численію прописують ся найперше цифры, дѣти мусять навчатися ихъ читати, а вѣдтакъ слѣдує разъ естъ разъ, котре треба добре меморовати, такъ щѣбы учитель и на вырывки мѣгъ пытати. Опѣсля мають ся учить чотыри дѣлання и правило трехъ въ той способъ, що учитель каже дѣтинѣ на таблиці одну пробу по другой писати а опѣсля примѣръ выписати въ зошитъ.

Методусъ Ернеста кладе передовѣмъ вагу на пыльне посѣщаніє богослуженія, на списуванє проповѣдей и точне удѣлюванє науки релігій, взагалѣ на богобоязие вихованѣ. Тѣлесныхъ каръ с. е. клячання и рѣзки можна уживати, однакъ нѣколи въ розгоряченію и зъ нарушеніємъ сорому.

Глава осьма увагляє дуже реалію, однакъ такъ, щѣбы мѣжъ тымъ не потерѣли головній лекціи якъ: релігія, читаніє, писаніє, численіє. Найперше подає ся науку рѣчій зъ природы, одже поясненіє явищъ воздуха, календаря, про небо, вѣтры, рѣзныя вѣдомости зъ свѣта рослинного и звѣринного. Все те має ся подавати въ практичній способъ. Такожъ и ге-

*) Ту бесѣда про нѣмецкій буквы, повалкъ Ернестъ Побожный писавъ свою книжку Methodus для Нѣмцѣвъ (Перекл.).

ометрївъ має ся вчити, однакъ ся наука призначена лишъ для хлопцївъ. Не має ся призабути на вѣдомости про грошъ, мѣру та вагу та весоды уживати методы поглядовой.

Въ трехъ цѣлыхъ главахъ методуса говорить ся про обовязки дѣтїй, учительвъ и родительвъ взглядомъ школы. Ту подае ся весь законъ шкѣльный. — Дѣтьомъ подають ся правила захованя ся при молитвѣ, ходженю до школы и церкви, якъ такожь и при ѣдженю. Учителямъ строго поручае ся, щобы зъ учениками не обходили ся партїйно, щобы имъ не надавали згѣрдныхъ прѣзвищъ, щобы самїй добре до науки приготовлювали ся и присвѣчували своимъ добрымъ примѣромъ. И родителямъ кладе ся ту на серце, щобы свои дѣти посылали правильно до школы. Хто не слухае въ сѣй справѣ убогнєня свого священника має за першимъ разомъ заплатити кару, за кожду годину занедбану одинъ шагъ, за другимъ разомъ два шага и такъ дальше ажъ до шести шагѣвъ. Карий грошъ идуть на закупленє книжокъ и приборѣвъ до писаня для бѣдныхъ дѣтїй або такожь на нагороды. Коли дѣти опускають школу укѣнчивши свои науки мають ихъ родителей памятати, що треба учителяви и священникови за ихъ труды подяку зложити а молодѣжь наставляти, щобы побзѣйше ходила на богослужєня, брала участь въ церковномъ спѣвѣ та вѣддавала приналежну честь старшинѣ.

Методусъ понимае вже поважно школу яко заведенє виховуюче, иде за засадою погляду, поручае поступєнне поступованє при науцѣ писаня и мовы, призначує вѣдновѣдне мѣсце реалїямъ. Побѣчь того дае добрий правила про дисциплїну, обовязки учительвъ и родительвъ, вводить примусъ шкѣльный. Ту есть вже дѣйственный поступъ, ту свѣдомѣсть потреби просвѣты народнои, ту правдиве понятє школы народнои.

(Дальше буде).

Методичне опрацьованє 80. уст. „Пчола“

зъ I. Читанки для II. класы.

В с т у п ь.

Учитель: Нынѣ будемо читали о пчолѣ. А хто зъ васъ вже видѣвъ пчолу? Одже ще не веѣ вы видѣли пчолу; длятого я вамъ покажу ю — але неживу — чому? Ага! бо жива кусае. Придивѣть же ся на ню! Она трошки бѣльша вѣдъ мухи но до неи подобна, бо такъ якъ и муха має голову, груди туловище, тоненькїй крыльця и 6 ногъ. Такїй сотворѣня называють ся комахами. Уважайте-жь! До чого пчола подобна? — скаже Гринь.

Гринь: Пчола подобна до мухи.

Учит.: А що она має? — скаже... Дзюба!

Дзюба: Пчола має голову, груди, туловище, крыльця и 6 ногъ.

Учит.: Повтори се — Настусю Жукъ!

Н. Ж. повторяе.

Учит.: Якъ называємо такїй сотворѣня, якъ пчола?

Н.: Такїй сотворѣня называємо комахами.

Учит.: Котрѣ ще сотворѣня належать до комахъ? — Федю!

Федь: До комахъ належать ще мухи, хрущѣ, мотылѣ, комарѣ, муравлѣ, осы, джмелѣ, нетлѣ (цѣмы) и иншѣ.

Учит.: Теперѣ повыймайте книжки и найдѣть стор. 80 уст. 80. Читай — Васильку!

І. Лекція — яко наука языкова.

Вас. читає: „Стор. 80. — уст. 80. — Пчола. — *Якъ лишь на весну милый вѣтрець поевѣ и цвѣты зачнутъ розвивати ся, тогды и пчолы вылѣтають на луги и города*“.

У. Куда вылѣтають пчолы? *).

Д. Пчолы вылѣтають на луги и города.

У. Що то значить — „на луги“?

Д. На луги значить на сѣножати.

У. Коли вылѣтають пчолы на луги и города?

Д. Пчолы вылѣтають на луги и города, якъ лишь на весну милый вѣтрець поевѣ.

У. Читай дальше — Н.!

Д. „*Тамъ сѣдає одна зъ нихъ на цвѣтъ и пыльно запускає въ его середину свое сосальце*“.

У. Чи тільки одна зъ нихъ сѣдає на цвѣтъ?

Д. Нѣ, кожда пчола сѣдає на цвѣтъ.

У. Чого пчола сѣдає на цвѣтъ?

Д. Она запускає въ середину свое сосальце.

У. Уважайте! Сосальце єсть то тоненька трубочка въ серединѣ порожна и выходитъ зъ пысочка пчолы. Вѣсь комахи, котрѣ живляться соками цвѣтѣвъ або солодощами иншой поживы, мають таке сосальце. Хрущѣ зновѣ, що живлять ся листѣмъ, мають до сього твердѣ щеки.

Коли се дѣти повторять, читають дальше.

Д. „*Высѣсав сѣкъ зъ цвѣтки, стирає пылокъ цвѣточный, и приплпляетъ собѣ его до заднихъ нѣжкокъ*“.

У. За чимъ запускає пчола сосальце у цвѣтку?

Д. Бо она высѣсав сѣкъ зъ цвѣтки, стирає пылокъ цвѣточный и приплпляетъ собѣ его до заднихъ нѣжкокъ **).

У. Що то є пылокъ цвѣточный?

Д. То є такий порошокъ, подобно якъ порошокъ, що осѣдає на столѣ, на стѣнахъ, называє ся пылъ.

У. Читай дальше Шулимъ Корнило.

Ш. К. *Высѣсавши солодкаго соку...*“.

У. Чекай! Чи добре вѣнъ вымовивъ слова: „высѣсавши солодкаго соку...?“ — скаже Параня Гвоздикъ?

П. Г. Нѣ, вѣнъ повиненъ бувъ вымовити: „высѣсавши солодкаго“.

У. Читай-же уважно, Шулимъ!

*) Задля скороченя опускаю тутъ те конечне выкликване: „каже — той“, котре удержує дѣти въ безустанной увазѣ: У. и Д. значить: учитель и дѣтина.

**) Вѣдповѣдаючи дѣтина має такожъ повторати пытане учителя, котре тутъ такожъ задля скороченя писанины опускає ся.

Д. „Высавши солодкого соку и набравши обнѣжя, поспѣшае назадъ до улія, влизать въ нього и строить тутъ зъ воску комѳрки, котрѣ медомъ изъ соку выробленымъ наповняе“.

У. Коли пчѳла поспѣшае назадъ до улія?

Д. Коли высе солодкого соку и набере обнѣжя.

У. Уважайте-жъ дѣти! Замѣсть казати „коли высе и коли на бере“ можна сказати „высавши и набравши“... (Дѣти се повторять.) А що то є обнѣже?

Д. Обнѣже є цвѣточный порошокъ, котрый пчѳла набирае нѳжками.

У. Красно! А скажѣть менѣ, хто зъ васъ видѣвъ уліи? Хто видѣвъ, нехай встане! (Меншѳе встаетъ.) — То ще богато зъ васъ не видѣло улія. Уважайте-жъ! Уліи суть хатинками пчѳль. Ось дивѣть ся! Я тутъ зробивъ на показъ три маленькій уліи зъ грубого паперу. Першій єсть круглый, другій гранястый стоячий, а третій такий самъ але лежачій. Сей першій роблять зъ порошнявыхъ пивѣвъ и называютъ круглякомъ а ти два другіи называютъ „дзѣржонами“ длятого, що ихъ выгадавъ одинъ священникъ именемъ Дзѣржонъ. Въ ихъ середину вѣтавляють ся рамѣ, въ котрыхъ пчѳлы будують або строятъ комѳрки зъ воску и ти наповняють медомъ, выробленнымъ зъ соку. — Якъ будете старшій, то я вамъ скажу, котрѣ уліи придатнѣйшій, а теперъ ще лишъ памятайте, що пчѳлы влизать до улія черезъ „очко“, яке осьде побачите.

По перечитаню дѣтѣи о уліяхъ читае одно дальше:

„Тысячъ пчѳлъ влѣтають тутъ и вылѣтають, глядають матеріалу на мѣдъ и вѳскъ, вертають ся назадъ, лѣплять комѳрки и наливають ихъ патокою“.

У. Чи богато пчѳлъ влѣтае до улія и вылѣтае?

Д. Тысячъ пчѳлъ влѣтають до улія и вылѣтають.

У. За чимъ они вылѣтають?

Д. Они глядають матеріалу на мѣдъ и вѳскъ.

У. Якого матеріалу?

Д. Соку зъ цвѣтѳвъ и обнѣжя.

У. Гарно! А чимъ они наливають комѳрки? хто знае?

Шулимъ. Они наливають патокою.

У. Шо-жъ то є патока?

Ш. То може така вода вѳдъ потока.

У. Нѣ, сынку! Патока значить свѣжій, рѣдений мѣдъ. Повтори! (Ученикъ повтаре.) Читай дальше, Н.!

Д. „И всю дѣя ся въ наибѳльшѣмъ порядку: одна пчѳла другои не спинае въ роботѣ, все заходятъ ся коло улія разомъ, чистятъ уліи и стоятъ на стражи, и все слушають сеоги спѳбнои матери, котра владѣе цѣлымъ товариствомъ пчѳльнымъ“.

У. Уважайте, дѣти! — Въ кождѳмъ уліи єсть лише одна матка, котра рядить або владѣе, и такъ, якъ господаръ челяди, выначуе вѣмъ роботу. Однѣ зъ нихъ идуть въ поле, другіи стоятъ на сторожѣ (вартѣ), третіи чистятъ уліи, четверті роблять комѳрки, пятіи выгрѣвають яѣчка и т. и. А все такъ пильно працюють, що суть для насъ взоромъ пильности.

(Перенытавши се, каже читати дальше.)

Д. „Матка несе лѣйця и то въ колькохъ тыжняхъ много тысячъ яѣцъ, зъ котрыхъ потѳмъ молодѣи выгрѣвають ся“.

У. Що несе матка?

Д. Матка несе яйця.

У. Чи ті яйця суть великі?

Д. Нѣ, они такі великі, якъ точки зъ чернила.

У. Кѣлько яецъ може знести матка за 1 день?

Д. Може знести денно до двохъ тысячъ.

У. Памятайте, що всѣ комахи розмножують ся зъ яечокъ; зъ тыхъ выгрѣває ся насампередъ червачокъ, вѣдтакъ той перемѣнює ся въ ку-
клу а зъ куклы вылазить напослѣдокъ комаха. Якій-жъ перемѣны пере-
ходить комаха за свого житя?

Д. Она єсть насампередъ яечкомъ, потѣмъ червакомъ, опѣсля
куклою а наконецъ комахою.

У. Маєте навчити ся доси. Теперъ книжки замкнѣть, руки зложѣть
и уважайте.

(Учитель повторить цѣлу лекцію зъ памяти, пытаючи вырывками всѣхъ
учениковъ а опѣсля для спочинку заведе ихъ до насѣки, если має).

И. Петр...

Загальні збори польского товариств. педагогічного.

(Конецъ.)

Друге засѣданє вѣдбуло ся дня 18. липня. По вѣдчитаню протоколу
п. Бараньскимъ слѣдувавъ зъ порядку дневного рефератъ Томи гр. Дѣду-
шицкого о внесеняхъ Зальщицкого Товариства педагогічного. Въ сѣмъ рефе-
ратѣ взывавъ прелѣментъ, щобы учитель всидали заходы „Сполученого То-
вариства Галицкого для огородництва и пчѣльництва“ вступаячи самі въ
члены и наставляючи до того селянъ. Внесеня Зальщицкого вѣддѣлу тов. пед.
вѣдчитані пролѣментомъ суть такі:

а) Зарядъ Головный вѣднесе ся до властей школьных, щобы ті зво-
лили выплнути на П. Т. учительв въ поодинокихъ округахъ школьных,
щобъ ті цѣли товариства огородничого и садѣвничого мѣжъ народомъ всидали,
закладаючи вѣддѣлі и приєдиючи мѣжъ селянствомъ членѣвъ для тогожъ
товариства.

б) щобы самі до товариства приступовали;

в) щобы служили пѣдъ тымъ взглядомъ за добрый прикѣръ, закла-
дати сады и насѣки школьні;

г) позаякъ при дуже скудной платни не можуть П. Т. учитель на сю
цѣль робити наклады, щобы власти правительственный зволили обдумати спо-
сѣбъ субвенціонованія поодинокихъ зарядѣвъ школъ;

д) щобы визнаючиыхъ ся на томъ поли пч. учительв власти школьні
вѣдновѣдно нагороджували а тымъ способомъ захожували иншихъ до ре-
вного наслѣдованя.

е) щобы каждый зарядъ школы при кѣнци каждого року школьного
предкладавъ ствержені выказы статистичні ц. к. Радамъ школьнымъ окру-
нымъ що до приросту въ станѣ насѣки и саду школьного — якъ немеше
выказъ членѣвъ зѣ стану селяньского, належачихъ до Товариства огородни-
чного и пчѣльничого находячихъ ся въ реионѣ вѣдноснои школы;

ж) щоби въ семінаріяхъ учительскихъ на тѣ двѣ галузи господарства бѣльшій натискъ класти въ практичнѣмъ напрямѣ.

Передъ отворенемъ дискусій надъ сямъ предметомъ вѣдчитує предсѣдатель телеграму д-ра Йордана, котрый складає подяку за почесъ, якою го Товариство надѣлило надаючи му почесне членство.

Въ дискусіи надъ внесеніями прочитаными гр. Дѣдушицкимъ взяли участь пп. Залескій, Гарлендеръ, Пайонкъ и Скліва. Найбѣльше въ сѣй справѣ говоривъ п. Залескій підносячи великій труды, обовязки, якѣ на учительствѣ зѣ вѣсѣхъ сторѣбѣхъ накладываютъ — що прибуде новыи тягаръ для нихъ хоть радо и сего ся пѣдоймуть, щоби тѣлько причиняти ся для загальнаго добра. Вкѣнци внесеня Залѣщицкаго вѣддѣлу зъ поправками пп. Залескаго и Пайонка принято.

На тѣмъ засѣданію слѣдовало справозданє комісії, выбраною для оцѣненія внесенъ, поставленыхъ на XXV загальныхъ зборахъ. Порѣшено найперше внесеня въ справѣ змѣны уставы краєвою зъ дня 2. мая 1873 (Дневн. зак. кр. ч. 250). Мѣжъ нишими ухвалено домагати ся пѣдвышенія платиѣ учительскою такъ, щоби пѣдъ тымъ взглядомъ були 4 класы учительствѣ именно побираючи платню въ 1. кл. 900 злр., 2. 800 злр., 3. 700 злр., 4. 500 злр. Тѣ класы не обнимають мѣстъ Львова и Кракова. Мѣжъ дальшими точками єсть жаданє зменшенія лѣтъ службы зъ 40 на 35. Порѣшено такожъ кѣлька самотѣйныхъ внесенъ. Опѣсля выбрано на рѣкъ слѣдуючій одноголосно предсѣдателемъ сов. Савчиньскаго а заступникомъ д-ра Герстмана. До вѣдѣлу нового вѣйшли: Барановскій Меч., Красуцкій Влад., Парасевичъ Щаст., Радваньскій Каз. Потѣмъ выбрано двоухъ делегатѣвъ на зборы товариствъ педагогичныхъ чеськихъ пп. Ант. Рінка и Бол. Марчевскаго. Вѣдтакъ здавали справозданє п. Чернецкій зѣ стану фонду бурсѣ для сынѣвъ учительскихъ а п. Гутовскій зъ Лѣмницѣ въ имени комісії зѣ стану фондѣвъ товариства педагогичнаго. При кѣнци зборѣвъ промавляли предсѣдатель п. Савчиньскій дякуючи за новыи выбѣръ, п. Баданьчикъ знову складавъ подяку предсѣдателеви за труды понесеніи въ часѣ зборѣвъ пѣдчасъ нарадѣ а по вѣдчитанію и принятію протоколу зъ другого засѣданія закrywъ предсѣдатель XXV загальныи зборы товариства.

Справозданє

зъ дѣяльности головнаго вѣдѣлу рускаго товариства педагогичнаго у Львовѣ за часѣ вѣдъ 1881 до 1890.

Десять лѣтъ тому назадъ основано руске товариство педагогичне. Въ роцѣ 1881 зѣйшлись декотріи патріоты якъ: д-ръ Амврозій Яновскій, д-ръ Корнило Сушкевичъ, д-ръ Францъ Костекъ д-ръ Омелянъ Огоновскій, профессоръ Наталь Вахнянинъ, о. Александеръ Стефановичъ, профессоръ Омелянъ Парыцкій, д-ръ Омелянъ Савицкій, учитель Романъ Заклинскій, учитель Дмитро Вѣицковскій и нишіи, утворили провѣзѣричныи комітетъ, уложили проектъ статуту и внесли єго до Высокаго ц. к. Намѣстництва до затвердження.

Першій загальний Збори відбулись 29 жовтня 1881. Головою першого видѣлу вибрано д-ра Амв. Яновского, заступникомъ д-ра Франца Костека, секретаремъ проф. Нат. Вахнянина а касієромъ д-ра Омеляна Савицкого.

На першомъ засѣданю ухвалено выдати відозву до земляківъ въ часописяхъ рускихъ, віднести до обохъ Консисторій о припоручені товариства Вс. священству и упросити Совѣтъ Народного дому о відступлені що суботы комнаты на засѣданя видѣлу. Сй першій кроки товариства були не безъ успѣху, бо на відозву видѣлу почали вписуватись галицькій Русини въ члены товариства, обѣ Консисторіѣ припоручили товариство священству а Народный дѣмъ удѣливъ комнаты на засѣданя видѣлу.

Мѣжъ першими членами товариства бачимо: Ольгу Сиринь, учительку у Львовѣ, Захарія Садовского, учителя въ Самолусахъ, о. Гната Рожаньского зъ Хотѣня и Матвія Квасника, учителя зъ Сулимова.

Видѣлы товариства підъ проводомъ своихъ трехъ головъ а то: д-ра Амв. Яновского, о. совѣтника Василя Ильницького и о. Ивана Чапельского за явили досить широку и хосенну дѣяльність за 10 лѣтъ иснуванія товариства. Щобы запоручити шкѣльництву въ напрямѣ руско-народномъ ширшій розвѣдъ відносили ся они усюды, де треба було, чито до Консисторій, Радъ шкѣльных мѣсцевыхъ, окружныхъ и краевыхъ, Міністерства чито до Союму и Рады державной.

И такъ до Консисторій відносили ся они 1) о завѣзані Вс. священства до впису въ члены товариства, 2) о подавані въ шематизмахъ фактичного стану шкѣль народныхъ що до языка выкладового, 3) о выповнені статистичныхъ квестіонарѣвъ, выданныхъ заходомъ товариства, 4) о постарані ся, щобы дѣти рускі не ходили въ недѣлю и свята до костела але до церкви, 5) щобы наука повторительна не відбувалась підъ часъ службы Божей въ церквѣ, 6) щобы дѣтей рускихъ не силувано до відмавляня польской молитвы въ школѣ, 7) о обсажені катихитурѣ въ гімназіяхъ въ Яелѣ и Новѣмъ Санчи, и инші.

До Радъ шкѣльных відносились видѣлы въ слѣдующихъ справахъ: 1) о відкрытѣ 8-класовой жѣночой руской школы у Львовѣ, 2) о введені руского языка обовязкового въ жѣночихъ школахъ у Львовѣ, 3) о науку обовязкову руского языка въ семінаріи учительской жѣночѣй въ Перемишли, 4) о введені рѣвноправности що до науки языковъ руского и польского въ галицкихъ семінаріяхъ учительскихъ, 5) о розпоряджені, щобы екзамінаторы кандидатѣвъ и кандидатокъ учительскихъ володѣли обома красвыми языками и пытали предмети по половинѣ въ языцѣ рускомъ и польскимъ, 6) о заведені формулярѣвъ рускихъ по школахъ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ, 7) о удѣлювані науки гімнастики въ семінаріяхъ учительскихъ въ сей способъ, щобы учитель були въ можности заводити сторожкі огней по селахъ, 8) о розпоряджені, щобы темата на конференціяхъ були рускі и щобы бесѣды на тыхъ же конференціяхъ були протокозовані по руски, 9) о скорѣ обсаджувані опорожненыхъ посадъ и 10) о заведені обовязковой науки руского языка въ школѣ Вѣрменокъ у Львовѣ.

До Міністерства просвѣты внесено въ сѣмъ часѣ слѣдующі предствленія: 1) о заряджені, щобы въ школахъ зъ населеніемъ христіаньскимъ не були учителями жида, 2) въ справѣ октройованія руской правониси на Буковинѣ, 3) о зрѣвані годинъ руского языка зъ польскимъ въ семінаріяхъ учительскихъ, 4) о знесені аномалій, що въ школахъ рускихъ сельскихъ бѣтъ

языкъ польскій обовязковимъ а въ школахъ мѣйскихъ жѣночихъ польскихъ цѣлкомъ не вчать языка руского, 5) о засноване класы приготавливочной при рускихъ параллелькахъ въ Перемышли и о креоване етатової посады учителя тамже, 6) о запомогу на издавництва рускїй, входячїй въ обягъ школьництва.

До Союму и до Рады державной внесено: 1) о заряджене, щобы управитель школы бувъ не тѣлько вѣроисповѣданя але и народности бѣльшости дѣтей школьныхъ, 2) о получене долѣ народныхъ учительвъ, вдѣвъ и сирѣтъ по нихъ, 3) о запомогу на издавництва и выдаче карты Галичины до ужитку школьного, 4) о змѣну уставы школьной въ тѣмъ напрямѣ, щобы кары за непосылане дѣтей до школы уживано на заосмотрене бѣдныхъ школярѣвъ, 5) о призначе учителямъ народнымъ 50 зр. пятїлѣтного додатку, 6) о призначе Радамъ мѣсцевымъ права презенты, 7) о знижене службы учительвъ на 35 лѣтъ, 8) о запомогу на издаванє оргѣну своего „Учитель“ и 9) о запомогу для институту товариства пѣдъ покровомъ св. о. Николая у Львовѣ.

Внесено такожъ поданє до Рады мѣста Львова о засноване а пѣзїише по заснованю о перенесенє школы имени Пашкевича въ догдѣише мѣсе.

То були важиѣишїй представлєня и прошеня, вношенїй въ тягу истребоваия товариства. Декотрї залагоджено успѣшно а декотрї и теперъ ще не дождались не то рѣшеня але и вѣдновѣдя.

Кромѣ сихъ представлєнїй и прошенїй полагоджено ще слѣдующїй справы: 1) держано вѣдчыты для членѣвъ и женщїнъ у Львовѣ. Тутъ належитъ пѣднести заслуги проф. Олек. Барвѣньского, проф. Теоф. Грушкевича и проф. Волод. Коцовского, котрї сїй вѣдчыты держали. 2) Постарано ся о выгѣтовленє нового букваря, 3) переведено ревїзїю учебникѣвъ для школъ народныхъ, 4) держано вѣдчыты на провинїї якъ въ Тернополи и Станїславѣвъ, 5) постарано ся о статутъ взаимной помочи учительвъ (сѣрава неполагоджена остаточнѣо задля браку фондѣвъ), 6) старано ся хочъ безъ успѣху о выдаче сѣвѣаника, уложенѣо о. Викторомъ Матюкомъ, 8) засновано фїлію въ Щирци, 9) засновано на внесокъ проф. Костя Лучакѣвского институтъ пѣдъ покровомъ св. о. Николая (гл. справозданя особнѣо выданїй) 9) змѣнено статутъ въ тѣмъ напрямѣ, що товариство може закладати бурсы, 10) издавано газету педагогїчну „Учитель“ зъ початку пѣдъ редакцїєю головы товариства а теперъ пѣдъ редакцїєю проф. Грушкевича, 11) выбранѣо анкету для управильненя правописа и выслано въ сѣй справѣ меморїаль до Высокого ц. к. Мїністерства. Въ складѣ анкеты входили: проф. Дам. Гладиловичъ, проф. Олек. Барвѣньскїй, д-ръ Ом. Огоновскїй, проф. Кость Лучакѣвскїй, проф. Теофїль Грушкевичъ, проф. Ом. Партыцкїй, директоръ Кор. Червинскїй, учит. Романъ Заклинскїй, учит. Григ. Врецьона, учит. Ив. Гамота, учит. Осипъ Танчаковскїй. Вѣднѣи 13) рѣшено издавати библіотеку писателѣвъ рускихъ для школъ середнихъ якъ: 1) Шевченка, 2) Марка Вовчка, 3) Осипа Федьковича, 4) Нанталеймона Кулѣша и 5) Григорїя Квѣтку.

За заслуги, положенїй для добра товариства, именовано почестными членами обывателя Володислава Федоровича, о. совѣтника Василя Ильницкого и проф. Омеляна Партыцкого.

Накладомъ товариства вышлїи въ сѣмъ часѣ слѣдующїй книжки: 1) Забавки въ 1000 екз., 2) Гостинець въ 1000 екз., 3) Для чємныхъ дѣтей въ 1000 екз., 4) Хемїя Роского въ 300 екз., 5) Читанка для молодежи ч. I. въ 2000 екз., 6) Читанка для молодежи ч. II. въ 1000 екз., 7) Читанка для мо-

лодежи ч. III. въ 1000 екз., 8) Читанка для молодежи ч. IV. въ 1000 екз., 9) 10) Домові звѣрята I. и II. часть въ 600 екз., 11) Звѣринецъ въ 1000 екз., 12) Забавки для дѣтей въ 1000 екз., 13) Дикі звѣрята въ 500 екз., 14) Вязанка желавій Вол. Лучаковскаго въ 1000 екз., 15) Робинзонъ въ 1000 екз., 16) Приписы до испытѣвъ квалифікаційныхъ въ 420 экз., 17) Менажерія въ 400 экз., 18) Мала менажерія въ 500 экз., 19) Для забавы въ 200 экз., 20—23) Звѣринецъ ч. I, II, III и IV въ 2000 экз., 24) и 25) Звѣрята ч. I и II въ 400 экз. и 26) Гостинецъ въ 400 экз. Книжки подъ 4) 5) 6) 7) 8) 14) 16) не иллюстрированы, ишіи иллюстрированы.

Хочь товариство не сповнило доси всѣхъ точокъ своей программы, то все таки положило оно не маліи заслуги на поли школьництва. Доказомъ узнанія его пожиточной дѣяльности есть записъ бл. и добродѣя товариства о. Стефана Качалы, котрый назначивъ на цѣли товариства суму 1000 зр. ав. Легать сей до теперъ на жаль помимо всѣхъ старанъ выдѣлу не збѣставъ зрелізованный.

Всѣхъ членѣвъ вписанныхъ въдѣ заложенія товариства до кѣнця року 1889 було 524. Зъ тыхъ однакъ де хто вмеръ а де кого, неплатячого свои вкладки, выкрислено, такъ що зъ початкомъ року 1890 було всѣхъ членѣвъ 275.

Справоздане

зъ дѣяльности выдѣлу въдѣ послѣднихъ загальнихъ Зборѣвъ.

Въ складѣ выдѣлу, выбраного на загальнихъ Зборахъ у Львовѣ дня 29 вересня 1890, увѣйшли слѣдуючі П. Т. Панове:

о. Чанельскій Иванъ префектъ духовной гр. к. семинаріи у Львовѣ, яко голова товариства.

Олександръ Барвѣньскій профессоръ ц. к. учительской семинаріи и по-солъ до думы державной.

Теофілъ Грушкевичъ профессоръ ц. к. нѣмецкой гимназіи.

Кость Лучаковскій профессоръ ц. к. русской гимназіи.

Людвикъ Сальо профессоръ ц. к. русской гимназіи.

Кость Паньковскій настоятель институту русского товариства педагогического.

Григорій Врецьона учитель русской школы вправѣ при ц. к. семинаріи учительской.

Павло Кирчѣвъ литератъ.

Іосифъ Танчаковскій учитель народный у Львовѣ.

Романъ Заклинскій учитель школы вправѣ при ц. к. семинаріи учительской.

Володимиръ Витошинскій управитель школы народной на Знесѣно. Заступниками стали П. Т.:

Громницкій Иейдоръ профессоръ ц. к. русской гимназіи.

Тысовскій Василь профессоръ ц. к. семинаріи учительской у Львовѣ.

Гамота Иванъ учитель школы имени Шашкевича у Львовѣ.

До комитету контрольного вѣйшли:

Дмитро Дмитерко учитель народный въ Бѣлцѣ королѣвской.

Михайло Сножарскій, переизлетчикъ у Львовѣ.

Антѣнь Хойнацкій завѣдатель книгариіи институту Ставр. у Львовѣ.

Предсѣдателемъ институту руского товариства педагогичного выбрано: о. Александра Тороньского, катихита ц. к. руской гимназіи у Львовѣ.

На першомъ засѣданіи уконституовавъ ся выдѣлъ въ той способъ, що заступникомъ головы выбрано проф. Олександра Барвѣньского, секретаремъ Г. Врецьону, касіеромъ К. Пацьківського а магазиномъ Р. Заклинського.

До комітету редакційного газети „Учитель“ вѣшли П. Т.: Л. Сальо, Гр. Врецьона, П. Кирчовъ, І. Танчаковский и В. Витошинскій.

Выдѣлъ вѣдбувъ сего року 20 засѣдань, на котрыхъ обговорювано вѣ головнѣйшій справы. Въ справѣ заложеня руской жѣночон семинаріи учительской не вѣдносивъ ся выдѣлъ до компетентныхъ властей, позаякъ справу сѣ порушили нашѣ послы въ думѣ державной, одже тымсамымъ узнавъ выдѣлъ сѣ за безпредметову. Що до заложеня институту для дѣвчатъ выдѣлъ обговорювавъ сѣ основно на кѣлькохъ засѣданяхъ, однакъ мимо всякихъ старань ухвалы выконати не мѣгъ, бо заведење институту для русскихъ дѣвчатъ заразъ на початку вымагалобы бѣльшихъ выдатковъ грошовыхъ, котрыхъ товариство не має. Выдѣлъ не залишивъ однакъ сѣ справы, лише вѣдложивъ сѣ на пѣзнѣйше. Що до запавшой ухвалы загальными Зборами, щобъ въ жѣночыхъ школахъ выдѣловыхъ заведено языкъ рускій, вѣднѣсь ся выдѣлъ до Дирекціи школы Бенедиктинской вѣрменскихъ и до ц. к. Рады школьной краѣвой, на що вѣдповѣди до теперъ не дѣставъ жаднон.

Крѣмъ сихъ справъ полагоджено сѣе и инші важнѣйші справы И такъ: Щобъ члены товариства мали якусь матеріальну користь ухвалено знизжити нѣгъ предплату „Учителя“ зъ 3 злр. на 2 зр., коли зъ початкомъ року зложать сѣ вразъ зъ членскою вкладкою 50 кр. Дальше ухвалено внести петицію до сойму о заимогу на издавництво „Учитель“, на що и одержало товариство 500 злр. Крѣмъ того удѣливъ Выс. соймъ товариству 200 злр. на приборы науковѣ для институту хлопцѣвъ пѣдъ покровомъ св. о. Николая у Львовѣ. Внесено такожъ петиціи до сойму о змѣну деякихъ арт. устав. школ. краѣвой въ цѣли полѣпшеня долѣ учительвѣ народныхъ, на що однакъ одержано вѣдмовну вѣдповѣдь. Дальше вѣднѣсь ся выдѣлъ зъ просѣбою до ц. к. Рады школьной краѣвой о позволенѣ разъ на все уживаня салъ школьныхъ філіи руск. тов. педаг. въ Щирци. Высока ц. к. Рада школьна краѣва не прихилила ся до сѣи просѣбы, однакожъ уповажнила ц. к. Раду школьную окружну замѣйску у Львовѣ до удѣленя позволеня кожного разу згаданой філіи.

Щобъ подати дѣвчатамъ рускимъ можнѣсть пѣзнаня рѣднои исторіи и літературы упросивъ выдѣлъ П. Т.: проф. Ол. Барвѣньского, проф. Теоф. Грушкевича и проф. Волод. Коцовского о вѣдчиты подобногю змѣсту. Вѣдчиты сѣ вѣдбували ся въ недѣль и свята въ комнатахъ руской „Бесѣды“, за що выдѣлъ такъ Ви. прелегантамъ якъ и выдѣлови Руской Бесѣды за вѣдступленѣ комнаты на сѣмъ мѣсци складае сердечну подяку.

Позаякъ институтъ хлопцѣвъ руск. товар. педагог. не має майже жадныхъ узмисловляючихъ предметѣвъ до науки, ухваливъ выдѣлъ заложити при згаданѣмъ институтѣ музей педагогичный.

Дальше устроювавъ выдѣлъ вразъ зъ иншими народно-рускими товариствами концерты въ честь и память заслуженыхъ Русинѣвъ якъ Тараса Шевченка, Осипа Федьковича, бравъ дѣяльну участь въ похоронѣ бл. н. члена д-ра Олекс. Огоновского, старавъ ся о придбанѣ якъ наибѣльшого числа членѣвъ, о апробату книжокъ на надгороды и о апробату „Учителя“. Однимъ

словомъ не залишивъ нѣ одной нагоды, котру бы можна було на добро руского школьництва выхѣснувати.

Заходомъ видѣлу выйшли въ роцѣ 1890/91 слѣдующі книжочки: 1) Для забавы въ 3100 экз., 2) Звѣринецъ въ 3100 экз., 3) Менажерія въ 3100 экз., 4) Гостинецъ въ 3100 экз., 5) Робинзонъ другій накладъ въ 1000 экз., 6) Квіточка въ 1000 экз., 7) Вѣнчокъ въ 1000 экз., 8) Кобзарь въ 2000 экз.

Редакцію „Учителя“ поручивъ видѣль на сей рѣкъ проф. Грушкевичу.

До товариства въ роцѣ 1890/91 вступило 104 новыхъ членовъ, всѣхъ одже членовъ має товариство 379.

Иванъ Чапельскій

голова.

Володимиръ Витошинскій

секретарь.

Справоздане касове и магазинове.

зъ днемъ 30. вересня 1891.

I) Справоздане касове.

1) Приходы и розходы товариства въ роцѣ 1890/91.

Приходы:

1) Зъ вкладокъ членскихъ	117-34 зр.
2) Позѣсталѣсть касы зъ р. 89 зъ вкладокъ	125-61 „
3) Зъ розпродажи книжокъ и силать	241-38 „
4) Позѣсталѣсть касы зъ р. 1889 зъ розпродажи книжокъ	113-72 „
Разомъ	598-05 зр.
Недобѣръ касы на р. 1891/92	161-95 „
Разомъ	760-00 зр.

Розходы:

1) За друкъ книжокъ	195-00 зр.
2) Цѣло за образки	21-00 „
3) За літографію	325-00 „
4) Ренумерація авторамъ	62-00 „
5) Оправа книжокъ	97-00 „
6) Дрѣбні выдатки	60-00 „
Разомъ	760-00 зр.

2) Станъ маєтну товариства зъ концемъ вересня 1891.

Активъ:

1) Вартѣсть книжокъ на складѣ (пѣвъ цѣны)	1062 05 зр.
2) Вартѣсть претенсій за книжки взяті въ комісѣ (половина)	473-41 „
3) Вартѣсть залеглыхъ вкладокъ членскихъ (половина)	185 25 „
Разомъ	1720-71 зр.

Пасивъ:

1) Довгъ въ друкарни	92 30 зр.
2) Довгъ въ літографіи	75-00 „
3) Недобѣръ касы зъ концемъ вересня 1891	161-95 „
Разомъ	339-25 зр.

3) Приходы и розходы „Учителя“ въ роцѣ 1891.

Приходы:

1) Послѣплата за р. 1890 и предплата до 30 вересня 1891	. 613·51 зр.
2) Запомога Высокого Сойму	500·00 „
Разомъ	. 1113·51 зр.
Недобѣръ касы зъ днемъ 30 вересня 1891	. 25·86 „
Разомъ	. 1139·37 зр.

Розходы:

1) Коляда на новый рѣкъ	18·00 зр.
2) Админістрація и экспедиція	90 00 „
3) Марки	70·00 „
4) Друкъ Учителя	546·65 „
5) Редакція, коректа и ренумерація авторѣвъ	276·35 „
6) Недобѣръ касы зъ року 1889/90	94·54 „
7) Дрѣбнѣй выдатки	43·83 „
Разомъ	. 1139·37 зр.

4) Станъ мастку газеты „Учитель“ зъ концемъ вересня 1891.

Пасива.

1) Недобѣръ касы зъ 30 вересня 1891	25·86 зр.
2) Довгъ до редакціѣ зъ 30 вересня 1891	25·00 „
3) Довгъ до друкарнѣ зъ 30 вересня 1891	131·70 „
4) Преліминаръ до конца року 1891	410 00 „
Разомъ	. 592·56 зр.

Актива:

1) Залегла предплата за р. 891 — 671 зр. — (25% страты)	. 503·00 зр.
2) Залегла предплата за р. 1889/90 — 205 зр. — (50% страты)	102 00 „
Разомъ	. 605·00 „

Предплатникѣвъ має Учитель платныхъ 396 а неплатныхъ 40.

5) Зѣставленє:

Активна товариства	1720·71 зр.
Пасива	339·25 „
	1381·46 зр.

Мастокъ товариства представляє проте вартѣсть 1.380 зр.

Кость Паньковскій
касиръ.

II) Справоздана въ руху книжокъ
въ роцѣ 1890/91.

Число	ТИТУЛЪ КНИЖКИ	Цѣна кр.	Друковано	Позбстало зъ концемъ 1889	Продано	Даровано	Дано въ комісъ	Разомъ	Збстало на р. 1891/92
1	Хемія Роско'его . . .	10	300	91	7	—	20	27	64
2	Вязанка желаній . . .	10	1000	228	27	—	15	42	186
3	Читанка ч. 1, 2, 3, 4	10	5000	2214	92	4	199	295	1919
4	Робінзонъ	40	2000	1120	124	—	50	174	946
5	Звѣринецъ ч. I, II, III, IV	10	2000	17	—	—	—	—	17
6	Гостинець	15	400	5	—	—	—	—	5
7	Менажерія	15	400	7	—	—	—	—	7
8	Звѣрята ч. I, II . . .	20	400	14	—	—	—	—	14
9	Мала менажерія . . .	35	500	169	30	—	88	118	51
10	Дикій звѣрята	35	500	170	33	—	87	120	50
11	Для забавы	48	200	87	56	—	18	74	13
12	Приписы до испытѣвъ кваліфікаційныхъ . .	20	420	414	13	5	25	43	371
13	Квѣточка	20	1000	1000	134	33	188	355	645
14	Вѣточокъ	20	1000	1000	144	11	194	349	651
15	Учитель зъ р. 1890 . .	200	178	178	1	—	—	1	177
16	Для забавы	20	3100	3100	80	—	1000	1080	2020
17	Звѣринецъ	20	3100	3100	80	—	1000	1080	2020
18	Менажерія	20	3 00	3100	80	—	1000	1080	2020
19	Гостинець	20	3100	3100	70	—	1000	1070	2030
20	Кобзарь Шевченка . .	20	2000	2000	6	22	200	228	1772

Вартѣсть книжокъ, взятыхъ въ комісъ, представляе суму 946-83 зр.
Вартѣсть книжокъ въ магазинѣ представляе суму 2112-10 зр. ав. Разомъ ма-
стокъ товариства въ книжкахъ представляе суму 3058 зр. 93 кр. ав.

Романъ Заклинскій
магазинеръ.

НОВИНКИ.

— Загальний зборъ Руского товариства педагогичного вѣдбудуть ся дня
2 н. ст. падолиста 1891 у Львовѣ въ комнатахъ „Руской Бесѣды“ (ул. Вѣр-
менська ч. 27) пѣсля такого порядку дневного:

А) О годинѣ 8½ рано торжественне богослуженье въ церкви Успенської
за помершихъ членѣвъ товариства.

Б) О годинѣ 10½ початокъ зборѣвъ въ комнатахъ „Руской Бесѣды“ зъ
слѣдующимъ порядкомъ:

1) вступне слово о. Ив. Чапельского, головы товариства:

- 2) справозданє секретаря;
- 3) справозданє касієра и магазинєра;
- 4) справозданє контрольной комісії;
- 5) вибѣръ нового выдѣлу;
- 6) вибѣръ контрольной комісії;
- 7) внесенє членѣвъ;
- 8) вѣдѣть проф. Олєкс. Барвѣньскаго, посла до думы державнои.

— **Его Величество Цѣсарь** удѣлилъ зъ приватныхъ своихъ фондѣвъ на будову школы запомоги 100 злр. громадамъ: Томановичѣ пов. мостиского и Теляче пов. пѣдгасецкого; а громадѣ Дѣлѣва пов. сянѣцкаго 50 злр.

— **Конскрипція у Франціи**, переведена дня 2 н. ст. цѣтнія с. р., выказала що Франція въ тѣмъ дни числила 38,836.150 душъ. [Зъ рахунокъ не взято Французѣвъ пробуваючихъ за границями, але зновъ почислено чужинцѣвъ перебуваючихъ у Франціи.] Вѣдъ 1886 року (бо у Франціи конскрипція вѣдбуваєсь що пять лѣтъ) населєне Франціи зросло лише о 208.514 особѣвъ и зрѣсть той припадає тѣлько на мѣста, а не на села. Людиѣсть прибѣльшилась въ 28 департаментахъ а зменшилась въ 58-охъ. Въ деякихъ департаментахъ населєне зменшило ся, хочъ навѣтъ мѣста въ нихъ збѣльшили ся.

— **Особливостію выставки въ Чикаго**, про котру розписують ся амераканскіе газеты, має бути ведичезна вежа, вправдѣ не така висока якъ вежа Айфля, але за те оригінальна, бо похила. Вежа тия буде 70 стѣпъ широка зъ каждой стороны, а 225 стѣпъ висока, збудована зъ етали такъ сильно, що на верху еи удержити ся тягарь 160.000 фунтѣвъ вагу. Буде то найбільшій похилый будынокъ на свѣтѣ.

— **Величезный латинскій словарь** задумавъ выдати проф. вrocławского університету Мартинъ Герцъ при помочи прускою державы. Має то бути лексіконъ, зложеный зъ 10 томѣвъ великаго формату, въ кождѣмъ томѣ до 1200 сторѣвъ. Словарь має бути готовый за 18 лѣтъ. Зъ того 6 лѣтъ припадає на збране матеріалу, а въ двое тѣлько лѣтъ на выготовленє и выдрукованє. Пятнадцать ученыхъ має занятись сею роботою пѣдъ проводомъ комісії, крѣмъ того до помочи будутъ мати ще десять ученыхъ асистентѣвъ. Словарь має обнимати латинскіе слова не лише зъ класичной періоды, але и пѣзнѣйшой. Выданє се пѣсли обчисленя Герца, має коштувати пѣвъ мільона марокъ, але академія умѣтностей, котра узнала вартѣсть такого издавництва, обчислила, що оно буде коштувати цѣлый мільонъ марокъ.

Шкѣльнѣ вѣсти.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Пѣдгайцахъ розписує конкурсъ на дѣйствии посады учительѣвъ при школахъ етатовыхъ: въ Бєнявѣ, Гайворонцѣ, Ищковѣ, Котузовѣ, Соколовѣ, Мужиловѣ, Сосновѣ, Божиковѣ, Горожанцѣ, Семьковцахъ зъ рускимъ, въ Славутинѣ и Бѣлокерниці зъ польскимъ и въ Бєкерсдорфѣ зъ нѣмецкимъ языкомъ выкладовымъ а при школахъ філіяльныхъ: въ Раковцѣ и Телячи зъ рускимъ а въ Товстобабахъ зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ. Крѣмъ того розписує ся конкурсъ на посады молодшихъ учительѣвъ при 2-класовыхъ школахъ въ Новосѣлцѣ и Заваловѣ. Рєчинєць до вношеня поданъ назначеный до кѣнца жовтня.

Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Старѣмъ мѣстѣ розписує конкурсъ на посады учительскіе при школахъ етатовыхъ: въ Биличи, Волозвѣ горѣшнѣй, Гордовичахъ, Росохахъ и Стрѣльбичахъ; при школахъ філіяльныхъ: въ Вусовискахъ, Коблѣ старѣмъ, Конєвѣ, Либуховѣй, Недѣльнѣй, Спасѣ, Стрѣлкахъ, Сушици рыковѣй, Терлѣ, Тершевѣ, Топѣльниці, Тисовиці и Воли коблянскѣй та при двокласовѣй школѣ въ Старѣй ропѣ на посаду управителя и молодшой учительки. У всѣхъ школахъ єсть языкъ рускій выкладовымъ. Рєчинєць до вношеня поданъ назначеный на 6 тыждаѣвъ вѣдъ часу оголошеня конкурсу.

Ц. к. Рада шкільна окружна в Сокалі розписує конкурс з речинцем до кінця жовтня на посади учителів: а) при чотирекласовій школі мужескої в Сокалі з язиком викладовим польським; б) при школах етатових з язиком викладовим руским: в Пересі, Волиці комаровій, Городловичах, Ульбовку, Костишині, Тишині, Хороброві, Спасові, Манивичах і Тарках, з польським язиком викладовим в Ворохті і з німецьким в Збонських, в) на посаду учительки при школі женескої в Тартакові з язиком викладовим польським; г) на посаду молодшого учителя при двоєкласовій школі в Тартакові; д) на посади при філіяльних школах з язиком викладовим руским: в Баранячих перетоках, Мизові, Ключові, Комарові, Перватичах, Радванячах, Довженеві, Осердові, Хлопятині, Горбкові, Коньотові, Бобятині, Старогороді, Шарпанячах, з викладовим язиком польським: Верблях, Боничах, Гатовичах, Лещкові, Жабці, Перемислові, Махнівці і Сулимові.

Ц. к. Рада шкільна окружна в Добромили оголошує конкурс на посади учительські з речинцем до кінця жовтня при школах етатових: в Врусях, Губичах, Липі, Папорти, Пятковій і Тростянці; при філіяльних: в Юрецьковій, Лисковаті, Стараві і Конисі та при 2-класовій школі в Новім місті на посаду старшого і молодшого учителя.

Ц. к. Рада шкільна окружна в Сиятині оголошує конкурс на посади учителів: I) при школах етатових: в Бегелуні, Борщені, Будиліві, Завалю; II) при школах філіяльних: в Хлібчині польнім, Лубківцях, Олешкові, Орелці, Потічку, Тулаві і Устю над Прутом і III) молодших учителів при школах 2-класових в Карлові і Рожнові. У всіх школах єсть язык викладовий руский. Речинець до вношеня подань назначений до 27 н. ст. жовтня.

Ц. к. Рада шкільна окружна в Яворові розписує конкурс на посади катихетів руско і римо-католицкого з платнею 550 зр. річно і на посади учителів: а) при школах етатових: в Бердихові, Боніві, Хотині, Лашках, Любелях, Молошковицах, Моранях, Підлубах, Поруді, Свидині, Селисках, Тростянці з руским а Ворухалі з польським язиком викладовим; б) при школах філіяльних: в Цотулі, Чертку, Мужилівцях народних, Новосіляках, Передбурі і Шеплотах; в) на посаду молодшого учителя при 3-класовій школі в Кракові з польським язиком викладовим. Речинець до вношеня подань назначений до кінця жовтня.

ПОДЯКА

Дня 13 н. ст. вересня с. р. упокоив ся Омелян Велачиковскій, смеритованый учитель в Долинянах, повіту рогатинського. Прожив 54 літа, а з тих 20 в учительськм званю.

Покійник, будучи вже з природи неконче крїпкого здоровля, змушений був по двадцять літньої службї перейти в постійний стань супочнику і трудив ся опісля через 10 літ яко писарь громадскій в тій самій місцевості, в котрій через 15 літ щиро працював надь вихованєм молодежи шкільної. Не дивота одже, що тїшив ся загальною симпатією у всіх, з ким лишь стикав ся.

В похороні его, котрий слїдуючого дня відбув ся, взяла участь не лиш численна родина покійника, учитель, молодежь місцевої школи і їх родичі, но також околїйні люде різних звань і віквкох Ви. Отців духовних під проводом місцевого душпастиря.

Надгробне слово надь могилою высказав о. Игн. Юхнович, парох з Помоня, а в имени товаришів покійного промовляв по руски п. Лев Залевскій, директорь школи мужескої з Рогатина.

Ви. Отцям Духовным, котрі безинтересовно, навіт з родинами своїми брали участь в похороні, складаю в имени товаришів, по званю покійника щиро сердечну подяку.

Яновскій.

Предплата:

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлий рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р І А Н Ъ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГИЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждого мѣсяца.

Коротка історія педагогівъ.

(Після нѣмецкого.)

Спорѣдненій змаганя. І Христіянські братчики школи.

Якъ въ Італіі Кароль Боромей и Йосифъ зъ Калясанцу заінтересували людей просвѣтою народною, такъ само дѣя ся въ сѣмъ часѣ у Франціі. И ту выходять такі змаганя вѣдъ духовныхъ, щѣ въ своѣй любви, повнѣй пожертвованя впливають на ширші круги, щѣбы ся заопѣковано опущеными низшими веретвами людской сусѣбности. Въ сѣмъ взглядѣ просвѣчувавъ Бантистъ де ля Саль, котрый уродивъ ся 1651 р. 30. цвѣтня. Ля Саль походячи вѣдъ знаменитыхъ родителѣвъ, посвятивъ ся вже дуже рано на услуги церкви, вступивъ до семінарій въ С. Сюльіісѣ, де учивъ ся разомъ зъ пѣзнѣйшимъ епископомъ Фенельономъ и выординовавъ ся яко священникъ 1678 р. Спонуканый рѣдинными вѣдносинами задержавъ ся де ля Саль довѣйшій часъ въ Раймсѣ, де пѣзнавъ опата Ролянда, котрый звернувъ єго увагу на занедбану молодѣжь и на конечиность лучшого вихованя бѣднѣйшихъ веретвъ сусѣбности, и просвѣчувавъ му въ сѣй справѣ власною дѣяльностью. Ля Саль давъ ся скоро позыкати для сєй справы, вѣддавъ ся тѣй зъ всякимъ замилованємъ и найшовъ въ своихъ змаганяхъ помѣчь у побожного и ревного мирянина именемъ Ніля. Оба мужѣ основали въ цвѣтню 1679 въ Раймсѣ першу вѣльну школу для хлопцѣвъ. Ля Саль посвятивъ ся сѣй справѣ зъ такою безкористностью, щѣ жертвувавъ тѣй майже цѣле свое майно а власнымъ убожествомъ служивъ своимъ пѣзнѣйшимъ помѣчникамъ яко добрый примѣръ. Такихъ помѣчникѣвъ зѣбрало ся около року 1681 вже 12, а тѣ сполучили ся въ одно товариство обѣтами вытрєвалости (stabilité) и послуху. Таке сполученѣ трєвало найперше три роки. Тѣ товаришѣ звали ся братчиками христіянскихъ школъ вѣльныхъ.

Ля Салья слава ширила ся щѣ разъ бѣльше, а коли му смерть выдерла (1687) неутомимого помѣчника Ніля, принявъ запросини до Парижа и основавъ такожь и ту 1688 школы вѣльній. Дєякі перешкоды ставляли му задля хлѣба передовѣмъ свѣтскій учитель. Єго заведєне було дуже близькимъ унадеку, однакъ середъ найбѣльшихъ перєпонъ двигнувъ ся Ля Саль

на ново и сполучивъ ся зъ двома найблагороднѣйшими и найневѣйшими братчиками (Віартъ и Дролінъ) торжественнымъ обѣтомъ, щоби розпочате дѣло удержати навѣтъ тогдѣ накопибъ тільки они самі зъ цѣлого товариства лишили ся и мусѣли выжебрати собѣ кусокъ сухого хлѣба. Дѣло Ля Саля при такій водвазѣ геройскій зовсѣмъ не упало а въ р. 1694 мавъ вѣтъ около себе знову дванацять братчикѣвъ, котрї булї готовї на завше аложити обѣтъ и посвятити свѣй часъ и свои силы христїянськимъ школамъ. Въ рѣзнихъ мѣсцевостяхъ Франції принявъ ся сей примѣръ, и повстали школы новї пѣсля взбѣрця Ля Саля. Одинъ членъ зъ ихъ товариства (Дролінъ) пересадивъ дѣло братчикѣвъ до Риму и придбавъ для наукового інституту 1724 потверджене папы Венедикта XIII. Тымъ часомъ мусѣвъ Ля Саль терпѣти багато прикrostій зб сторони мирянъ и священникѣвъ — мусѣвъ навѣтъ дожити, що го его єпископъ на пѣдставѣ безосновныхъ жалобъ водсадивъ вѣдъ уряду. Помирившись зъ своими ворогами умеръ Ля Саль 7. цвѣтня (въ Велику Пятницю) 1719 и полишивъ 27 монастырѣвъ, 274 братчикѣвъ и 122 класъ зъ 9855 питомцями. Справдѣ гарний овочь працѣ и потѣха въ смерти! — Чинъ той по французскій революціи збйшовъ на 8 домѣвъ зъ 30 братчиками, але въ роцѣ 1856 пѣдъ нгуменомъ Филипомъ (умеръ въ сѣчню 1874) числивъ знову 828 домѣвъ, 7457 братчикѣвъ, 4625 класъ шкѣльныхъ и 313315 ученикѣвъ.

Постановы, щѣ орденъ обовязують, складають ся зъ 59 параграфѣвъ, зъ котрыхъ деякї хочемо пѣднести. Цѣлю товариства єсть подати дѣтемъ безплатну науку и христїянське вихованѣ (§ 1). — Нѣхто зъ братчикѣвъ не має бути священникомъ, нѣкому не вѣльно справовати якїєсь урядъ духовный. Братчики жїють тихо, спокѣйно, на самотѣ посвятившись виключно своему званю и сповнюваню своихъ обовязкѣвъ (69). — Вступаячи до ордену складають обѣтъ убожества, безженности, послуху, зъ початку лишъ на 3 роки. Такожъ обѣтують вытревалоствѣ въ працї и що будуть подавати науку вѣсѣмъ безплатно. Вѣдъ обѣту поединчого може пана розрѣшити (§ 10). — Братчики повинни своихъ ученикѣвъ нѣжно любити, однакъ не вступати зъ ними въ зносїны за богато довѣрчий. Не мають въ нѣчѣмъ задля якоєсь прихильности попускати. Цѣле ихъ поступованѣ зъ дѣтьми має радше опирати ся на заохотѣ и нагородѣ (§ 29). — Карати має ся лишъ рѣдко, завсѣгды лишъ доперва тогдѣ, наколи цѣлковито запановало ся надъ собою, безъ гнѣву, безъ обиды и безъ бїйкы, нѣколи пѣдчасъ катехїзації або молитвы и тільки на становищи учителя. Пѣсля пѣзнѣйшихъ постановъ дозволено въ вынятковыхъ случаяхъ на тѣлесну кару именови провинившихъ ся ученикѣвъ вѣльно було бити вузкимъ кусникомъ шкѣры по долони (§ 37—44).

Щѣ ся вѣдносить до методы братчикѣвъ, можна те згадати, що они не хапають ся новостїй, не робять частыхъ перемѣнъ. Для досягненя успѣху въ роботѣ покладають свои надѣї на свою ревностъ, терпеливѣсть и строгїй порядокъ.

Про достоїнство званя высказує ся слѣдующе мѣсце статутѣвъ: „Вѣра пересвѣдчить учителя, що нема почестнѣйшого занятя, якъ приводити дѣтї до Спасителя, рѣвночасно займати Ёго мѣсце и Ёго службу сповняти виховуючи и навчаючи дѣти, вносяючи въ ихъ духа науки Спасителя та выказуючи имъ дорогу до неба. Иєусъ Христѣсъ повѣрює учителеви маленькихъ, щѣбъ берѣгъ ихъ невинности та учивъ тайнъ Ёго житя, смерти и Ёго заповѣдїй. Замилованѣ до званя приведе молодого учителя до того, що въ выконуваню своихъ обовязкѣвъ найде наибѣльшу приятивѣсть, буде водзвывавъ ся

о своїмъ стані учительскѣмъ зъ почесію, позаякъ нема вышого занятя якъ праця около спасеня душъ. Перенятый духомъ вѣры побачить въ маленькихъ самого Иисуса Христа, котрый ихъ полюбивъ болѣе вѣдь власного житя и омывъ ихъ своєю цѣнною кровю.

На иншѣмъ мѣсці говорить ся: „Звертане уваги на самого себе при научаню єсть учителямъ дуже потрібнымъ, позаякъ они стѣлько мають надзирательвѣвъ, скѣлько єсть ученикѣвъ“.

Зъ похибокъ, якій молодшій учитель при научаню звикли робити, підноситъ статутъ ось такій: пристрасть, богато говорити, — завелика живѣсть, — еквапливѣсть, — суворѣсть, — сторонничѣсть, — утома и неохота, — дружнѣсть и гаєнє ся — непростѣйностъ.

Що до сихъ остатнихъ похибокъ такъ каже ся: „Учитель, що єсть змѣнний и кожного дня иншій, не може нѣякого порядку удержати. Ёго ученики, що нѣякои постѣйности на нѣмъ не бачать а противно помѣчають, що вѣнъ єсть встанѣ, въ одній чверти години вымагати зовсѣмъ противныхъ рѣчій, або теперъ въ чѣмсь попустити, що давнѣйше зарядивъ, не знають, чого мають ся держати. Таке поведєнє мусѣло бы нагромаджувати кары, возбуждувати у ученикѣвъ для школы легковаженє, вѣдказованє а навѣтъ вѣдразу. Але наколи дѣти увидять, що ихъ учитель єсть незмѣнний, що завше иде одною дорогою, тогдѣ и они навикнуть до того, що будуть поступати такожъ правильно, однакѣ“.

О роботѣ братчикѣвъ школы говорить д-ръ М. Штракъ яко наочный свѣдокъ въ шкѣльнѣмъ писемѣ призначенѣмъ для провинціи Бранденбургъ (1856) ось такъ: „Правильнє и выразнє читанє, певнѣсть въ правописи, основнє знанє найважнѣйшихъ правилъ граматики, писмо, що майже вѣрцевымъ назватибъ можна, виравний и гарний рисункъ, виравнє уживанє циркля и рисовного пера, линіѣ, достаточнє познакомленє ся зъ географією вѣтчизны, певнѣсть въ численю звиклыми числами и дробами, розумѣє ся и десятичными, для Франціѣ такъ важными, и що найменше дословнє познакомленє ся збъ всѣми до католицкихъ релігійныхъ виравъ приналежачими молитвами, причтами и літургійными формулами; єє було, що я найшовъ у братчикѣвъ школы (въ Парижи) и зъ чого я собѣ пробы позабиравъ а що у всякого безсторонного мусить взбудити шаноу. Наколи зважить ся середъ якихъ обставинъ ученики сѣ школы опускають и що они походять по найбільшій часті зъ найнизшихъ веретѣвъ народныхъ, то мусить ся тѣлько підвести таке признанє“.

Фенельонъ.

Коли у Франціи, Итали и Нѣмеччинѣ народна наука и народна школа пріѣшли до щоразъ болѣшого значєня, росло такожъ заразомъ и переконанє, що жѣно чѣму родови и єго вихованю треба посвятити болѣше дбалости, если обычаѣ мають поправити ся и користнѣйшій вилывъ має розвинути ся на житє родиннє. Се переконанє найбільше поперѣ и довѣвъ до значєня передовѣсѣмъ у выснихъ станѣвъ побожный єпископъ Франсоа Салінякъ де ля Мотъ Фенельонъ, родивъ ся 6. серпня 1651 р. Походячи зъ знаменитой графской родины, обдареный щасливими талантами и милымъ, сердца людскѣ порушующимъ характеромъ, вступивъ въ 24. роцѣ житя въ станъ духовный. Незабаромъ оубѣла пѣславъ го король Людовикъ

XIV до Поату, щоб там по знесеню едикту зъ Нантъ до католицької релігії вернувшу вже часть людности у вірї скріпити, або іншихъ для тижъ позыскати. Безъ средствъ насильныхъ и лишъ въ душі лагідности и любови старавъ ся розвязати сю трудну задачу. Вѣнъ волѣвъ радше згинути зъ руки зблудившихъ братѣвъ, якъ тѣлько одного зъ нихъ выставити на насильства воякѣвъ.

Въ роцѣ 1689 повѣривъ король Фенельонові вихованє свого внука, молодого князя Бургундіѣ. На сѣмъ становищи старавъ ся Фенельонъ передовѣмъ впливати на духа и серце будучого наслѣдника трону, котрого однакъ на жалъ вярвала кравви скоро наступивша смерть. Въ роцѣ 1695 именованый бувъ Фенельонъ архієпископомъ Кембре и незабаромъ опѣсля вмотавъ ся въ спори теологічній, котрі му зтигнули неласку короля и папи Інокентія XII. Въ тихій покорѣ зносивъ многі прикrostи, які для него въ наслѣдокъ того настали и шукавъ потѣхи въ наукахъ и въ товариствѣ зъ немногими приятелями. Коли му померъ одинъ зъ нихъ, князь Бовіліє, писавъ вѣнъ тогдѣ: „Скоро найдемо все, чого не будемо могли вже втерати; еще тѣлько невеличка хвилька а нѣчо бѣльше не втерє ся“. Въ короткомъ часѣ потѣмъ занедужавъ на запаленє легкихъ и закичивъ свою дѣяльність дня 7. сѣчня 1715 р.

Мѣжъ письмами Фенельона згадаємо найперше про „Телемаха“ (Telemaque), въ котромъ поставлено зеркало княжого вихованя. Сей творъ написавъ Фенельонъ вѣроятно въ тѣмъ намірѣ, щоби дорогою цѣкавою лектури покласти передъ очі князя Бургундіѣ засады головній христіаньскої мудрости и власти надъ собою зъ добродѣйными наслѣдствами, при тѣмъ однакъ же и вказати на покусы и уведєня сего свѣта. Книжка ся взбудила скоро подивъ цѣлого тогдѣшнього свѣта образованого, а самъ авторъ понавъ черезъ ню на якійсь часъ въ неласку короля, котрому вороги Фенельона представили Телемаха яко сатиру на королѣвське панованє. Далеко вѣдъ того, щоби народамъ завше въ уши накладати сей пѣдбурюючій, непевный крикъ про свободу, рѣвність, говоритъ имъ книжка: „Вы уродили ся вѣдъ властію правъ, маєте панѣвъ и володѣтелѣвъ, вѣтчина носить васъ въ своїмъ нѣдрѣ; пѣдчиняйтесь протє правамъ, слухайте своихъ панѣвъ, любѣть свою вѣтчину и уважайте на те, що релігія, честь и личный інтерєсъ суть святыми узами, котрі васъ вяжуть зъ державою и що се єсть злочиномъ, щоби ихъ розривати“. Зъ другого боку поучує знову ся книжка королѣвъ въ простѣй правдою украшеної мовѣ, якъ можуть до розцѣвту довести свои державы и блєскъ свого престола удержати; она вказує, що жереломъ добробуту єсть движенє рѣвництва, дѣйствна охорона торговлѣ, придавленє легкодушного збытку“.

О много важнѣйшою єсть для насъ Фенельона розправа про вихованє дочокъ, котру то книжку написавъ на желанє княгинѣ Бовіліє. Книжочка складає ся зъ дуже цѣвнихъ убожань и пересторогъ, щѣ въ многихъ случаяхъ виходять зъ досвѣду. Ту поручає ся ведєня чистого, благородного житя родинного, котрє вразѣ зъ добримъ домашнімъ вихованємъ уважає ся основою публичного добра. „Єсть зовѣмъ певнимъ“, каже вѣнъ рѣшително, „що але вихованє женщинъ богато бѣльше зла приносить, нѣжъ мушья“. Фенельонъ бачить въ женщинахъ нѣстунки релігійно-морального напрямѣ житя. Вѣнъ бажає, щоби дѣвчаты головню релігії учили. При тѣмъ всѣмъ перестерѣгає, щоби не уживано за богато

матеріалу при науцѣ, що звичайно наповняє серця женщинъ гордістю. Наколи Фенельонъ кладе велику вагу на науку релігій у женщинъ, єсть вѣнъ далекій вѣдъ того, щоби думати, ся наука починає на вученю ся на память катехизму, вѣнъ поручає ту учити на примѣрахъ, взятихъ зъ библійної исторіѣ Фенельонъ бажає, щоби науку по можности якъ найскорше розпочинати, позаякъ перші враженя суть найтривалѣйші и найлучші.

Ся маленька але знаменита книжка складає ся зъ тринадцяти вѣддѣлѣвъ, зъ котрыхъ першій и другій говорить а важности и хибѣхъ, третій о засадахъ вихованя. Четвертый подає намъ про нахиль до наслѣдованя та про небезпеченства, якій зъ того повстають, пятый поручає безпосередне научанє и перестерѣгає передъ сквапливостію. Три вѣддѣлы призначено для науки релігій и образованя релігійного, девятый и десятый трактую звичайний похибки жѣночого роду, якъ порожибѣсть и чепурливѣсть, а одинацятый и дванацятый вказують на найважнѣйші обовязки жѣнокъ и матерій. Кѣнцева часть говорити о гувернанткахъ, ихъ прикметахъ, выборѣ и образованю.

(Дальше буде).

Методичне опрацюванє 80. уст. „Пчѣла“ зъ I. Читанки для II. клася.

II. Лекція.

Слѣдуючу лекцію може учитель взяти або на годинѣ языка або на годинѣ исторіѣ природы. Въ першѣмъ случаю буде бѣльшу увагу звертати на добре читанє, выголошуванє слѣвъ, ихъ значенє и на знаки перестанковъ и тогды скаже читати поодинокими уступами и тѣже вѣднѣтувати, въ другѣмъ случаю скаже лише перечитати цѣлу лекцію, опѣсля замкнути книжки и пытати зъ памяти яко предметъ зъ исторіѣ природы а потѣмъ задати другу половину сего уступа. Другій спѣсѣбъ забирає менше часу, длятого и вѣдновѣднѣйшій особливо коли дѣти умѣють вже добре читати и коли намъ ходити бѣльше о исторію природы нѣжъ о языкъ.

Въ першѣмъ случаю треба такожъ завдати другу половину и пояснити а доперва на третій разъ трактовати цѣлый уступъ яко исторію природы.

Самежъ переведенє методичне другою половиною слѣдує такъ:

Дитина читає: *„Тѣло пчѣлы складася зъ трехъ частій; тѣ суть: голова, груди и часть задня (туловище). Каждая зъ тѣхъ трехъ частій є прорѣзами вѣдъ другою вѣддѣлена“.*

Учитель: Зъ кѣлько частій складає ся тѣло пчѣлы и якъ они зовуть ся?

Д. Тѣло пчѣлы складає ся зъ трехъ частій и они зовуть ся: голова, груди и туловище.

У. Чимъ є вѣддѣлена каждая зъ тѣхъ частій?

Д. Каждая зъ тѣхъ частій є вѣддѣлена прорѣзами.

У. Ба! Але що то значить „прорѣзамъ“? Може мотузами? Уважайте!

Вбоддѣлена прорѣзами значить, що тѣ части суть одна вѣдъ другои якбы перерѣзанѣ або обкроєнѣ и злученѣ лише гейбы нитками.

У. Щожь то значить : *вбоддѣлена прорѣзами* ? — Рузю !

Д. „Вбоддѣлена прорѣзами“ значить, що тѣ части суть гейбы перерѣзанѣ або обкроєнѣ и злученѣ мовъ ниточками.

У. Повтори се ще разъ — Ивасю ! (повторяє). Читай дальше, Ганю !

Д. „*Пчола має шість ногъ, на передѣ головы вусики, на верхній сторонѣ грудѣй чотыри крыла : два бѣльшій зъ переду а два меншій за ними*“.

У. Що має пчола на головѣ а на грудяхъ ?

Д. Пчола має на головѣ вусики, на верху грудей 4 крыльця а на сподѣ 6 ногъ.

У. Тамтои лекціѣ чули вы, що однѣ пчолы стоять на сторожи, а хто зъ васъ знає, де они стоятъ и длячого ? — Ось, бачите, нѣхто сего не знає ; тожь слухайте ! Пчолы стоятъ на сторожи вѣ очку и то тому, щобы чужѣ пчолы зъ иншого улія не закрали ся до нихъ по мѣдѣ. Ба, по чѣмже они спѣзнають, що то чужѣ пчолы, прецѣнь пчолы всѣ однаковѣ. Ото Г. Богъ давъ имъ на те вусики и ними стражники дотыкають ся другихъ пчѣлъ и пѣзнають, чи се свои чи чужѣ, бо пчола зъ иншого улія має иншій запахъ. — На щожь Г. Богъ давъ пчоламъ вусики — скаже Микита Хрунь !

Д. читає : „*А якъ тоньскѣй суть тѣ крыльця ! Часть грудна сива, а задня бура*“.

У. Якѣ суть крыльця пчѣлъ ?

Д. Крыльця пчѣлъ суть тоненькѣ.

У. Яку барву мають груди а туловище ?

Д. Груды мають барву сиву а туловище буру.

У. Памятайте еще, що на сѣмъ туловищу находятъ поперекъ жовтѣ поясочки або обручки. (Дѣти повторяють).

Д. читає : „*Якъ поглянемо на пчолу побѣльшающимъ шкломъ, то увидимо, що тѣло пчолы єсть щѣтиннымъ волосемъ покрыте ; на стопахъ видно пазорки и щѣтки, котрыми цѣточный пылокъ збирає*“.

У. Чимъ єсть тѣло пчолы покрыте ?

Д. Єсть покрыте щѣтиннымъ волосемъ.

У. Коли се увидимо ?

Д. Коли поглянемо на пчолу черезъ побѣльшающее шкло.

У. А що увидимо на стопахъ пчолы ?

Д. На стопахъ увидимо пазорки и щѣтки, котрыми пчола збирає цѣточный пылокъ.

У. Прїйдуть до стола : Кость Нагнибѣда, Шулимъ, Параня и Франя. Вы подивитесь черезъ побѣльшающее шкло теперъ а прочѣй вѣ часѣ перервы. А що ? видите те волосе, пазорки и щѣтки ?

Дѣти : Ая, ая, видимо !

У. Идѣть же на мѣсце а дальше читай — Плюй !

Д. „*Пчола має острѣ и небезпечне оружїє. Вѣ задній части є у неї жало ; а коли нимъ уколе, то запускає разомъ подїей плынъ вѣ рану, тѣло около раны пухне и досить довго триває бѣль ужасеного*“.

У. Що має пчола ? (Д. вѣдповѣсть). А що то значить оружїє, скаже Шулимъ !

Д. Оружіє... то може таке вѣдъ ружѣ (рожѣ), щѣ коле.

У. Бачь, якъ вѣнъ се хутко вѣдгадавъ! Уважайте! Оружіє значить те, чимъ хто орудує, ну а хто чимъ орудує то тымъ и боронить ся н. пр. баба орудує коцюбою, лопатою, макогономъ а хлопъ сокирою, цѣномъ, косяю а жовнѣръ шаблею, стрѣльбою, одже оружіє єсть оборона а по польски „бронь“. — А чимъ боронить ся пчола?

Д. Пчола боронить ся жаломъ.

У. Де оно находить ся и щѣ нимъ пчола выпускає?

Д. Оно находить ся въ туловищу и нимъ выпускає пчола вѣдкій плынъ.

У. Памятайте! Се жало и плынъ подѣбний дуже до жала и плыну кропивы. — Щѣ наступає по ужаленю?

Д. По ужаленю тѣло пухне и досыть довго триває бѣль.

У. Памятайте ще тоє, щѣ коли пчола пустить жало, то зъ нимъ вытягають ся такожъ єи внутренности, длятого бѣдна пчола заразъ гине. Помимо се пчола не вагує свого житя, коли ходить о оборону рѣдного улія; такъ и жовнѣры смѣло боронять рѣдний край на вѣйні, хоть знають, щѣ тамъ ихъ смерть чекає!

Д. читає: *„Свавѣльний и невѣжий дѣти, котрѣ пчолы близько улія непокоили, були разъ такъ сильно вѣдъ пчѣль покусанѣ, щѣ вѣдъ того небезпечно понапухали а декотрѣ зъ нихъ поємирили“.*

У. Щѣ стало ся свавѣльнымъ и невѣжимъ дѣтямъ, котрѣ пчолы близько улія непокоили? (Д. вѣдповѣдає пѣсля книжки). Одже памятайте, єсли хто хоче придивити ся пчоламъ въ насѣцѣ то нехай стоить тамъ спокѣйно и здалека; пчолы суть примѣромъ пильности и працьовитости, проте не люблять, щѣбы имъ збѣточники и дармоѣды перешкаждали въ роботѣ. — Теперъ замкнѣть книжки и повторимо єще коротенько те, щѣ нинѣ чулисьте.

На слѣдуючѣй годинѣ исторіѣ природы не завадить єще згадати, щѣ пчолы (якъ и всѣ комахи) на зиму засыпляють и лише хвилями будять ся, щѣбы крѣхѣтку лизнути меду (якъ мовлявъ: закронити душу). Наконєць розповѣсть имъ учитель такожъ коротенько, щѣ то є рѣй.

Кромѣ сего дуже добра рѣчь завдати дѣтямъ на письменну задачу пѣсля ихъ вѣку коротеньке описанє пчолы о слѣдуючихъ питаняхъ:

До чого належить пчола? Зъ кѣлько частѣй складає ся єи тѣло и якъ они называють ся? Кѣлько крылець и нѣгъ має пчола? Щѣ находить ся у неї на головѣ а въ туловищу? Якѣ перемѣны вѣдбуває пчола? (Пчола єсть насампередъ яєчкомъ, вѣдтакъ червакомъ, опѣсля куклою а наконєць пчолою). Де жиють пчолы? Хто ними радить? Длячого суть пчолы пожи- точний? Щѣ вылѣтає зъ улія, коли богато пчѣль намножить ся?

И. Петр...

Конференція учителівъ въ Надвѣрній и Камяницѣ Струмиловѣй — конференція кружка педагогічного въ Микулинцяхъ.

Дня 13. и 14. липня н. ст. с. р. вѣдбула ся конференція окружна въ Надвѣрній.

Въ засѣданяхъ взяло участь 37 учителѣвъ и учительокъ.

Предсѣдатель Вп. Брон. Хмуровичъ, ц. к. инспекторъ окружный, сконстатувавъ зъ вдоволенѣмъ численне зѣбранѣ и заявивъ, що пересвѣдчивъ ся о поступѣ въ многихъ школахъ. Отвѣраючи нарады пѣднѣсь окликъ въ честь Найяснѣйшого Пана Ё. В. Цѣсаря. Окликъ повторено три разы.

Теплыми словами вѣддавъ вп. предсѣдатель честь памяти Володимира Ироденка уч. въ Ославахъ бѣлыхъ, що померъ въ минушѣмъ роцѣ шк.

Вѣдтакъ запросивъ п. предсѣдатель на заступника п. Гарбѣака Мих. управителя школы 4-о клас. въ Надвѣрній, а на секретарѣвъ предложивъ пп. Витвицкого Вас. и Дмитрюка Йос., що Зборы и приняли.

При выборѣ до „вѣдѣлу конф.“ на слѣдуючій роцъ удержались пп.: Гарбѣакъ Мих., Буковскій Стеф., Нѣментовскій К., Баранъ Михаилъ и Витвицкій Вас.

До заряду библіотеки окружной выбраніи пп.: Гарбѣакъ М., Левицка В. и Шефель М.

Онѣсля вѣдчитала п. Забѣжевска Мих. справозданѣ зъ опрацьованъ на заложенѣ: „Якъ взвычанѣ учитель дѣтѣй до хариости и порядку“.

Справозданѣ приняли Зборы безъ змѣни. Вѣдтакъ п. Дмитрикъ Йос. читавъ свою працю (на повыше заложенѣ), котру дотычна комісія прещоручила до читаня.

Поодинокій точки справозданя п. Забѣжевскою обговорювано блише въ живѣй дискусіи, въ котрѣй забирали голосъ пп.: Гарбѣакъ, Витвицкій, Нѣментовскій, Фащевскій, Завадскій, Дмитрикъ, Добжанскій, Шисель, Стажинскій, А. Шефель, Фаловичъ, Желѣско, Руденскій и Хмуровичъ.

Василь Витвицкій, секретарь.

Дня 1. и 2. вересня с. р. вѣдбула ся окружна конференція въ Камяницѣ струмиловѣй, пѣдъ проводомъ ц. к. инспектора п. Ивана Мариняка. Черезъ два попередній дни вѣдбувались засѣданя комісії конференціиной, на котрыхъ вѣдчитувано справозданя зъ надѣсланныхъ учителями опрацьованъ на даній тематѣ. Комісія та заняла ся заразомъ уладженѣмъ выставки, на котру надѣслали всѣ школы працѣ писемный, работы зъ дерева (злѣд) и работы дѣтворѣ школьной.

Дня 1. вересня рано о год. 9 зѣбрались учитель по богослуженю числомъ 110 въ красно прибранѣй сали школьной, де ихъ привѣтавъ ц. к. староста п. Бернацкій дуже привѣтливо. Вѣдтакъ вѣдкрывъ п. Маринякъ засѣданѣ промовою, въ котрѣй выказавъ, що въ минушѣмъ роцѣ школьнѣмъ зѣдала рада шк. окружна для польшени школьництва въ тѣмъ повѣгѣ. — Першимъ предметомъ нарядѣ бувъ тематъ: „Якихъ вѣдомѣстей и на пѣдставѣ котрыхъ уступѣвъ научити треба дѣтѣй 3 и 4 р. н. о найважнѣйшихъ и найприступнѣйшихъ вынайденяхъ и вѣдкрытыхъ вѣдомѣднѣ до вымѣгѣвъ плану наукового“. П. Оришкевичъ вѣдчитавъ старанно выкѣченѣ опрацьованѣ

на той тематъ, за що ёму подяковано повстанемъ зъ мѣсць. По живій дискусіи залагоджено сю справу приваши внесенія комісії конференційної зъ малими змѣнами. При конці засѣданія обвѣстивъ предсѣдатель, що одинъ добродѣй оффрувавъ 50 дукатѣвъ въ золотѣ для тыхъ учителѣвъ, котрыхъ представить комісія выбрана до оцѣны надѣсланихъ праць дѣтвory.

На пополудневе засѣданє прибувъ ревізій оуѣкуиъ школѣ народныхъ камянецкого повѣта гр. Станіславъ Бадені, — а що не хто иншій лише вѣиъ бувъ тымъ щедрымъ добродѣємъ, хотяи ёго имени нѣхто не подавъ, прото по короткихъ словахъ подяки почтили збраний того достойного гостя вѣдсѣванемъ пѣсни: Многая лѣта. Зъ черги вѣдчитали п-на М. Процайло и п. Володисл. Левицкій олябораты свои о прикметахъ, якими молодѣжъ школѣна повинна вѣдзначати ся и при помочи якихъ средствъ можна се осягнути. Въ дискусіи надъ тою справою промовлявъ крѣмъ учителѣвъ такожъ гр. Ст. Бадені, — зазначивъ вѣиъ, що варѣдъ нашъ вѣдзначає ся побожностію, а учитель може озираючись о ту цѣнну прикмету нашего народа богато иншихъ вѣсцити въ сердца дѣтяиъ. На тѣмъ засѣданію були єще слѣдуючій тематы на порядку дневниѣмъ: „Написати зъ практики учительскои якъ удержати карниѣсть школѣну не винияючи свободы дѣтииъ“ и „Подати практичный и корисный спѣсѣбъ веденія тихихъ занятъ въ школѣ сѣльскои“. О першѣмъ предметѣ мавъ вѣдчити п. Соботовекій, о другѣмъ п. Леопольдъ Вильгельмъ.

Трете засѣданє вѣдбуло ся дня 2. вересня передъ полуднемъ. Предметомъ нарадѣ були тематы: „Якъ доповнити уступы зъ 1, 2 и 3 книжки до читанія, щобы въ нихъ мѣстилася цѣлѣсгъ исторіѣ австрійскои“ и „Выказати докладно, въ якѣмъ обѣемѣ подавати належить науку рахункѣвъ дробами звичайными въ сѣльскои школѣ“. Вѣдчити на тематъ першій мала п-а Анна Мусевичъ по руски а п. Л. Вильгельмъ по польски; на тематъ другій вѣдчитавъ п. Левицкій старанно оброблену вѣдиновѣдъ.

Тогожъ дня о год. 2 по полудни вѣдбулось четверте засѣданє. Пѣдчасъ сего засѣданія п-а Урѣѣвна перевела въ кл. 3 методично уступъ: „Der wohlthätige Knabe“, а по довшій дискусіи надъ тою лекцією вѣдчитавъ п. Гейльманъ вельми обширне и вѣдиновѣдними вѣзѣрцями ілюстроване опрацованє справы: „Уложити кругъ методичныхъ вѣзѣрцѣвъ рисунковыхъ для класы 2^а. Збране подяковало пану прелѣгентови за той вѣдчити черезъ повстанє. О год. 7 вечеромъ прибувъ ц. к. староста и роздѣливъ нагороды дукатовѣ. Вѣдтакъ наступило урядове замкненє конференціѣ.

На сегорѣчну конференцію поручила ц. к. рада школѣна окружна учителямъ выробити 2 тематы, одинъ по руски а другій по польски, тожъ майже половина тематѣвъ була оброблена въ языкѣ рускѣмъ.

Дня 29. вересня с. р. вѣдбула ся конференція членѣвъ до микулинцкого кружка педагогичного належачихъ въ Микулинцахъ при досыть численнѣмъ удѣлѣ. Справы, котрыми ся займали були слѣдуючій:

Предсѣдатель кружка здававъ справу зъ цѣлорѣчнои дѣяльности; дальше мавъ мати вѣдчити п. Кесельрингъ на тематъ: „Въ якій спѣсѣбъ буде вилывати учитель на здоровлє свои молодѣжи“, а понеже на засѣданє не прибувъ, то вѣдчитавъ п. Антоній Рыбачикъ розправу пѣдъ титу-

ломъ: „Перлы и ихъ значѣніе культурне“. При дискусіи забирали голосъ пп. Турскій, Витковскій и Шуль. На рѣкъ текуцій выбрано пп. Антона Рыбачка председателемъ и Мечислава Собьского секретаремъ. Зъ внесенъ були важнѣйшій, щобы подати до выс. Союму петицію о додатокъ дорожняный.

Зъ Заряду кружка педагогічного. — Въ Микулиницахъ 1 жовтня 1891. — *Рыбачикъ*, председатель. *М. Собьскій*, секретарь.

Справы Руского Товариства педагогічного.

Справозданє видѣлу щирецкои філії Руского Товариства педагогічного зъ дѣяльности вѣдъ 8. вересня 1890 по день 29. вересня 1891.

Выбраный на загальныхъ зборахъ въ Пустомытахъ дня 8. вересня 1890 видѣлъ уконституовавъ ся подѣ председательствомъ п. Кирила Малицкого на засѣданю въ Пѣскахъ дня 21. вересня 1890 въ сей спосѣбъ, що заступникомъ головы выбрано п. Николу Стефановича зъ Дмитрия, секретаремъ п. Михаила Корецкого зъ Пѣсковъ, скарбникомъ п. Матвѣя Квасника зъ Ракѣвця, контролоромъ Г. Ивана Долинку зъ Бродокъ а бібліотекаремъ п. Людвига Аслера зъ Ланѣвъ.

Видѣлъ вѣдбувъ въ сѣмъ роцѣ чотыри звычайный засѣданя а именно 21. вересня 1890 — 1. сѣчня 1891 — 1. марта 1891 и 8. вересня 1891.

Видѣлъ скликавъ въ сѣмъ роцѣ три конференціи и загальнй зборы, котры вѣдбули ся 29. вересня 1891 въ Поршиѣ. Перша конференція вѣдбула ся 19. жовтня 1890 въ Мѣсткахъ, друга 25. сѣчня 1891 въ Никонковичахъ, а третя 5. цвѣтня въ Красовѣ. На конференціяхъ сѣхъ мали лекцію практичну пп.: Миханьцо, Серкесъ. П. Долинка вѣдчитавъ одинѣа п. Квасникъ два елябораты змѣсту педагогічного.

Въ сѣмъ роцѣ принявъ видѣлъ одного нового члена; до філії належить одже до теперъ 33 членѣвъ.

За старанемъ декотрыхъ членѣвъ заложєну бібліотеку, котра числить до нынѣ 135 книжокъ, побѣльшили въ сѣмъ роцѣ пп.: Малицкій, Корецкій, Аслеръ и Нагановскій.

Видѣлъ вѣдносивъ ся черезъ центральный видѣлъ у Львовѣ до Кр. Рады шк. о стале позволенѣ комнать школьныхъ на вѣдбуванє конференцій, однакъ Кр. Рада шк. такого позволеня вѣдмовила.

Вѣдъ видѣлу філії. — Въ Щирци 29. вересня 1891. — *Малицкій*, голова. *Аслеръ*, секретарь.

Загальнй зборы Руского Товариства педагогічного въ Щирци.

Четвертй загальнй зборы щирецкои філії Руского Товариства педагогічного вѣдбули ся 29. и. ст. вересня 1891 въ Поршиѣ зъ такимъ порядкомъ дневнымъ:

1. Практична лекція зъ учениками кл. III. на уступѣ 10-ѣмъ „Желѣзо“.

2. Вступне слово.

3. Відчитане протоколу зъ послѣднихъ загальнихъ зборівъ.

4. Справозданє видѣлу зъ дѣяльности за минувшій рікъ.

5. Справозданє касове.

6. Відчить: „Розвѣй рускои літератури вѣдъ 1833. р. и дѣяльність Маркіяна Пашкевича на тѣмъ полѣ“.

7. Вибѣръ головы, 4 членівъ видѣлу и 2. заступниківъ.

8. Внесенє.

Присутнихъ 24 членівъ. Початокъ зборівъ о год. 3¼ по полудни. ad 1) и 2). По практичній лекції перепровадженій взѣрцево зъ учениками кл. III. черезъ мѣсцевого управителя школи п. Йосифа Витошиньского отворивъ зборы голова філії п. К. Малицкій вступнымъ словомъ, котре закѣнчивъ многолѣтствомъ въ честь Ёго Величества Цѣсаря Францъ Йосифа I. а котре присутній трикратно повторили.

Въ дискусіи надъ практичною лекцією забирали голосъ пп.: Миханьцьо, Левицкій, Микитивъ, и Нагановскій высказуючи свои уваги и замѣти, на котрій прелѣгентъ вѣдтакъ вѣдповѣвъ. Лекцію признано одноголосно за дуже добру.

ad 3) Тимчасовый секретарь Аслеръ відчитавъ протоколъ зъ послѣднихъ загальнихъ зборівъ, котрый безъ поправокъ до вѣдомости принятъ.

ad 4) Референтъ Аслеръ предложивъ въ имени видѣлу справозданє зъ дѣяльности вѣдъ 8. вересня 1890 по день 29. вересня 1891, котре безъ дискусіи принятъ.

ad) Зъ порядку дневного слѣдувало справозданє касове предложене скарбникомъ філії п. Квасникомъ, котре по промовленю пп. Миханьця, Стефановича, Аслера и Долинка и по выказаню референтомъ всѣхъ доходівъ и выдатківъ, рѣшено до вѣдомости приняти и видѣлови абсолюторію удѣлити.

ad 6) Пѣсля порядку дневного слѣдувати мавъ відчить п. Пеленьского однакъ для пѣзної поры рѣшено відчитати еляборатъ на слѣдуючій конференціи.

ad 7) Предсѣдательство обиявъ п. Стефановичъ яко найстаршій вѣкомъ членъ и приступлено до выбору головы Товариства. На внесенє пп. Аслера и Микитина выбрано черезъ аклямацію одноголосно головою п. Кирила Малицкого, котрому зборы въ подяку за совѣстный трудъ около розвою! філії вѣдспѣвали „Многая лѣта“. По обиятѣ предсѣдательства п. Малицкимъ приступлено до выбору 4 членівъ видѣлу и 2 заступниківъ. Результатъ выбору, котрый вѣдбувавъ ся картками, бувъ такий, що на 24 голосуючихъ выбранъ зѣстали членами пп.: Стефановичъ, Квасникъ, Долинка и Аслеръ, а позаякъ на заступниківъ нѣхто не мавъ потрібного числа голосівъ, тому черезъ аклямацію выбрано заступниками пп.: Гавдяка и Миханьця.

ad 8) П. Квасникъ поставивъ внесенє, щобы складками утворити фондъ запомоговый, зъ которого могли бы члены Товариства на случай наглои а конечной потреби користати.

Въ сѣй справѣ вывязала ся оживлена дискусія, и остаточно по выясненю внескодавця внесенє и принятъ, а деякі члены вже на зборахъ оффрували датки въ користь згаданого фонду на руки п. Квасника.

Голова загрѣваючи короткою промовою присутнихъ до дальшой вытравалой працѣ закѣнчивъ о год. 7¼ зборы. — Малицкій, голова. Аслеръ, секретарь.

НОВИНИ.

— **Его Величество Цѣсарь** удѣливъ зъ частныхъ своихъ фондѣвъ запо-
могу на будову школы по 100 злр. громадамъ: Гутиско, пов. бережаньского,
Рѣвня, пов. лѣского и Ходовичѣ, пов. стрыйского; по 50 злр. громадамъ: Гуме-
нець, пов. самбѣрского и Библо, пов. перемыского.

— **Выдѣлъ Руского Товариства педагогичного** вѣдкладае речинець загаль-
ныхъ зборѣвъ товариства — зъ огляду на те, що дня 2. н. ст. падолиста учи-
телѣ по селахъ мають науку школьну, — на день 8. н. ст. грудня с. р.
Львѣвъ 23. н. ст. вересня 1891. — *Зъ видѣлу Руского Товариства педагогичного.*

— **Анкета для укладаня рускихъ пѣдручникѣвъ школьныхъ** вѣдбула недавно
— якъ довѣдуємось — засѣдане пѣдъ президією вицезидента Краевой Рады
школьной М. Бѣжынського и при участи инспекторѣвъ краевыхъ Ив. Левицкого
и Л. Германа. На засѣданю явили ся: проф. універз. д-ръ Ом. Огоновскій, ди-
ректоръ руской гѣмназіѣ сов. Вас. Ильницкій, професоры рускомъ гѣмназіѣ Нат.
Вахнянинъ, катихитъ о. Ал. Торонскій, д-ръ Юл. Целевичъ, д-ръ Ом. Савицкій,
Ив. Верхратскій, К. Лучакѣвскій, Петро Огоновскій, д-ръ Ом. Калитовскій, Илярій
Огоновскій, и проф. нѣмецкой гѣмназіѣ Плешкевичъ. Анкета переглянула нынѣшній
выдавництва рускї до школъ середныхъ и постановила на разѣ найдавнѣйшій —
заступити новыми и постепенно выдавати новї, — чтобы пѣдручники прино-
рвити до новыхъ планѣвъ науки. Що до выготовленя новыхъ пѣдручникѣвъ — то
рефлектовано на способныхъ вѣ вѣдиовѣднихъ фахахъ професорѣвъ зѣ Львова
и зъ провинціѣ.

— **Испытъ кваліфікаційный** на учителѣвъ школъ народныхъ вѣдбувъ ся
вѣ Перемышлѣ вѣ дняхъ вѣдъ 30. н. ст. вересня до 12. н. ст. жовтня. Испытъ
доповнили кваліфікованїи учительки: Марїа Бѣжковна зъ языка нѣмецкого яко пред-
мету и Спиридовичева та Древицка зъ языка руского. Патенты одержали на
учительки зъ языкомъ выкладовымъ рускимъ и польскимъ: Сара Фѣхманѣвна,
Олекс. Фѣшерѣвна, Янина Гарендлерѣвна. Мар. Гораковска, Мар. Гречаньска, Кар.
Кобриничѣвна, Стан. Кроцинска, Юл. Мельникѣвна, Божена Тордикѣвна
и п. Йосифъ Войтовачъ. До школъ зъ языкомъ выкладовымъ польскимъ одержали
патенты 10 учительокъ и 1 учитель.

— **Торжественне отворене року школьного на політехніцѣ львѣвской** вѣд-
було ся 2. жовтня передъ полуднемъ. По богослуженю вѣ костелѣ св. Магдалины
зѣбрали ся професоры, ученики и гостѣ мѣжъ ними маршалокъ кн. Евст. Сангушко,
вицезидентъ намѣстництва Лїдлѣ, вицезидентъ Краевой Рады школьной д-ръ
Бѣжынскій и др. Бесѣду инаугураційну выголосивъ проректоръ Ив. Франке за-
значаючи, що сего року отворено при політехніцѣ львѣвской новї катедры для
електротехніки и зоологїѣ, институтъ электротехнічний, доцентуры для выкладу
гѣрництва нафтового, технологїѣ нафты и воску земного а вѣднціи не истнующїи
при пѣякой політехніцѣ вѣ Австрїи выклады о оподаткованю нафты, спиритусу,
цукру и пива. Ученикѣвъ вѣ зимовѣмъ пѣвроцѣ было 169, зъ тыхъ наибѣльше на
выдѣлѣ инжїніріѣ (87); вѣ лѣтнѣмъ пѣвроцѣ было ученикѣвъ 144, зъ тыхъ на
выдѣлѣ инжїніріѣ 70, будѣвництва 24, будовы машинъ 25 и на выдѣлѣ хемїѣ
технічної 25. Полякѣвъ было 138 а Русинѣвъ шѣсть. На законѣчене выголосивъ
проф. бар. Гостковскій вѣдчитъ: „Якъ скоро можна вѣхати зелѣзницями?“

— **Новый найбогатшїи университетъ** має побудовати ся вѣ Чикаго вѣ Аме-
рицѣ. Миліонеръ Рокфелдеръ и товариство Standard Oil Company жертвували на
сю цѣль по 10 миліонѣвъ долларѣвъ, разомъ бѣльше якъ 40 миліонѣвъ злр.

— **Музей Ставропигійского Института** обнимае пѣсля инвентаря слѣдующїи
предметы: а) 122 иконы церковнїи, всѣ, зъ малыми выимками, власнѣсть инсти-
тута; б) 48 рѣзныхъ портретѣвъ, такожъ власнѣсть института; в) 16 рисункѣвъ
старинныхъ цевквей вѣ Галичинѣ, власнѣсть института; г) 50 штукъ рѣзныхъ
старинныхъ предметѣвъ, выкопанныхъ вѣ Галичи и околици его; д) 147 церков-
ныхъ рѣзъ и ихъ частїи а такожъ и другихъ церковныхъ рѣчей; е) 44 руко-

писанихъ книгъ рѣзного змѣсту, всѣ власнѣсть института; ж) 30 депонованихъ рукописей; з) 60 старинныхъ печатанихъ книгъ депонованихъ и 164 такихъ же книгъ власныхъ; и) 1600 оригинальныхъ рукописей; к) 300 водписовъ рѣзныхъ документѣвъ на рѣзныхъ языкахъ; л) 128 старыхъ институтскихъ книгъ рахунковыхъ; м) протоколы сесійны почавши водъ 1733—1885 року и н) 60 фотографичныхъ знямокъ зъ археологічної выставки въ Ставропигійскомъ Институтѣ. Церковна бібліотека числить 820 нумерѣвъ.

— Въ справѣ реформы науки языкѣвъ класичныхъ въ гімназіяхъ выдавъ и. Міністеръ Просвѣты слѣдующе розпоряджене: 1) латинскій и грецкій задачѣ домовій мають въ вышихъ класахъ на будуче воднасти. Часть, якій ить наслѣдокъ того полишить ся може бути ужитый на читане автора, де се безъ шкоды для науки граматикки може стати ся. 2) Въ кождѣй вышѣй класѣ треба при концѣ кождого пѣвроку задати ученикамъ на шкѣльну задачу для переведеня на мову викладову гімназіѣ, уступъ нечитаний зъ автора шкѣльного, зъ котрымъ ученики добре ознакомлені. До такои задачѣ не належить ученикѣвъ приготувати, анѣ имъ нїякихъ поясненї давати а такожъ не вѣльно ученикамъ послугувати ся нїякими пѣдручниками. Задачѣ такі мають учителѣ поправляти и класифікувати якъ кожду иншу задачу шкѣльну. Число задачъ письменныхъ вразѣ зъ задачею выше згаданою має выносити въ кождѣй вышѣй класѣ на одинѣ пѣвѣрокѣ зъ латинского языка 5 а зъ грецкого 4. 3) Кождый ученикъ, котрый выкаже, що перечитавъ зъ приватнои лектуры въ языкѣ латинскомъ або грецкомъ тѣлько, кѣлько зъ сего предмету перечитано въ одномъ роцѣ въ шкѣлѣ, може при испитѣ зрѣлости просити, щобы поставлено ему одно пытане зъ сѣи приватнои лектуры.

— Гнѣздо ластѣвокъ надъ лампою въ комнатѣ. Ліберецка газета подае таку вѣсть: Въ Ліберци (Reichenberg, въ Чехахъ) въ вѣли ч. 12 при улицѣ Бельведеровѣй, на першѣмъ поверсѣ, єсть комната, що выходить на улицю и має балкѣнѣ. Въ маю, коли була красна погода, були дверѣ водъ балкѣну день и нѣчь отворенї. Зъ того скористала пара ластѣвокъ и зробила собѣ пѣдъ стелею саме коло гака, на котромъ висить лампа, гнѣздо. Робота гнѣзда тягнула ся всего 14 днѣвъ а самичка знесла въ нѣмъ чѣтыри яєчка и стала ихъ высѣдати. На радѣсть мешканцѣвъ стали по якѣмсь часѣ спадати зъ гнѣзда шкаралущѣ зъ лєчокъ на стѣлѣ а родина малыхъ комѣриковѣвъ, збѣльшилась о чѣтыри жѣвѣ дзюбки, котрі такъ само давали голосно знати о собѣ, якъ той новий гѣсть властителѣвъ комнаты, котрого майже о тѣй самѣй порѣ бузько до колыски приѣвѣ. А якъ весело щебетали ластѣвочки въ гнѣздочку коли пѣдъ ними на столѣ обходили ся хрестини! Старї ластѣвки що хвила прилѣгали до гнѣзда и приносили молодымъ поживу та кормили ихъ по черзѣ одно за другимъ. Нинѣ они вже поросли въ пѣре и въ день вылѣтають а на вечерѣ вертають назадъ зъ матѣрю до гнѣзда. Лишь батько ихъ покипуєвъ; мабуть думаетъ, що они вже годїи самї на себе робити.

— Лондоньска вежа Айфля Едвардъ Ваткинъ въ Лондонѣ, членъ англійского парламенту и великій прихильникъ тунелю пѣдморского мѣжъ Калѣ и Довромъ, думавъ уже бѣдъ довшого часу надъ тымъ, якъ бы то англійску столицю ушасливити вежею, котра бы була пѣдѣбна до вежѣ Айфля и такъ высоко зносила ся. Плянъ сѣй близькій вже осущеня. Площа выбрана для вежѣ лежить въ публичномъ огородѣ въ Вемблі недалеко Лондона. Высѣта вежѣ має выносити 16 стѣпѣ бѣльше якъ вежѣ Айфля, котра має 305 метрѣвъ. На розписаний конкурсъ предложена пляновъ надѣбно до комітету 68 проєктѣвъ. Першу нагороду 5000 зр. удѣлено инжінєрѣни Стевартѣни. Пѣдстава вежѣ не буде такъ широка якъ пѣдстава вежѣ Айфля. За 1½ минуть буде можна за помѣчею гидравлической машини дѣстати ся на верхъ вежѣ. Прѣстокутнякъ, утвореный чѣтырма ногами вежѣ буде мати 250 стѣпѣ въ околѣ. Якъ доносить англійскї часѣписи, роботы коло фундаментѣвъ вже розпочали ся.

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— **Розпорядження и именованя.** Ц. к. Рада школьна краєва ухвалила на засѣданію зъ дня 12. н. ст. жовтня: затвердити вибѣръ Ант. Гросса на вѣдпоручника рады повѣтрової до окружної рады школьной въ Залѣщикахъ; затвердити вибѣръ Людв. Рожаловского, учителя школы народнои въ Чуквѣ на вѣдпоручника учительства въ Самборѣ; затвердити вибѣръ Бол. Августиновича и о. Карпа Винтона на вѣдпоручникѣвъ рады повѣтрової до окружної рады школьной въ Золочевѣ; затвердити вибѣръ Ферд. Билиньского учителя въ Сокали и вызначити Йос. Седмогряя, директора школы выдѣлової въ Сокали, на вѣдпоручникѣвъ учительства до окружної рады школьной въ Сокали; перемѣнити школу етатову въ Шупарцѣ повѣта борщѣвского на двокласову; зъорганізувати школу народну въ Рожнѣ великомъ повѣта косѣвского; именовати Сем. Гницкого учителемъ 2-кл. школы въ Устю епископскомъ а Ив. Волоса учителемъ школы філіальной въ Грушевичахъ повѣта яворѣвского.

Ц. к. Рада школьна краєва на засѣданію зъ 20. н. ст. жовтня ухвалила: имевати д-ра Риш. Вернера профессора університету и Йос. Барона, проф. гімназі въ Золочевѣ експертами для языка нѣмецкого, взглядно фільологіѣ; стабілізувати въ учительствѣ учителя гімназі въ Бохни Стан Матвія; признати профессорови гімназі въ Яслѣ Алекс. Тшасковскому 1. додатокъ пятилѣтній проф. гімн. въ Самборѣ Войт. Солтисови 4-ый додатокъ пятилѣтній и проф. школы реальнои въ Краковѣ Чесл. Пенюжкови 3-ий додатокъ; затвердити выборы на представителѣвъ учительства до рады школьныхъ окружныхъ: Алекс. Мохнацкого учителя школы народнои въ Сяноцѣ, Мик. Дверницкого и Йос. Скупневича, директора гімназі въ Коломыи, Сим. Войчака учителя школы народнои въ Новосѣлцѣ въ Пѣдгайцахъ, Григ. Новицкого, управителя школы народнои въ Станіславовѣ; признати громадѣ мѣста Станіславава 500 злр. рѣчно пѣдмоги на покритѣ платнѣ учителѣвъ; зъорганізувати школу народну 2-класову въ Березовѣ въ повѣтѣ коломыйскомъ и етатовъ въ Щирци повѣта равского, въ Яблоновѣ та въ Стопчатовѣ повѣта коломыйского; выключити громады Збаражъ старый и Залужѣ зѣ звязи школьной громады Збаражъ мѣсто и зъорганізувати въ нихъ школы етатовъ; именовати о. Евг. Гузара гр.-кат. катихитомъ женской школы выдѣлової им. св. Ядвіги у Львовѣ и именовати Викт. Малую дѣйственнымъ учителемъ 3-класовой школы народнои въ Лишнику повѣту бѣльского.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада школьна окружна въ Надвѣрній розписуе конкурсъ на посады учительскі при школахъ етатовыхъ зъ платнею 400 злр. въ Саджавцѣ и Ославахъ зъ речинцемъ до 8. н. ст. падолиста.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Яслѣ розписуе конкурсъ на посады учителѣвъ при школахъ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ, етатовыхъ: въ Грабѣ и Петрушевѣ Воли и філіальныхъ: въ Дошвици, Котани, Кромпнѣи и Свѣровѣ.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Бродахъ розписуе конкурсъ на посады учительскі: 1) молодшой учительки при 7 кл. школѣ женской въ Бродахъ 2) молодшого учителя при 2-клас. школѣ въ Лопатинѣ, обѣ зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ; 3) при школахъ етатовыхъ: въ Бордулякахъ, Высѣцку, Шниревѣ, Серетци и Пѣскахъ та 4) при філіальныхъ: въ Чистопадахъ, Грималѣвцѣ, Голубици, Ясеници, Язлѣвчику, Гутищахъ, Литовиску, Орѣховчику, Батѣвѣ, Гутѣ пеняцкѣи, Кустици, Стиберѣвцѣ, Увини и Верѣвчику. Речинець до вношеня поданъ назначеный на 15. н. ст. падолиста.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Горлицяхъ розписуе конкурсъ зъ речинцемъ до 15. н. ст. падолиста на посады учителѣвъ при школахъ зъ языкомъ выкладовымъ рускимъ: 1) етатовыхъ: въ Ганчовой, Лоси и Маластовѣ и 2) при філіальныхъ: въ Бѣлянцѣ, Гладишевѣ, Клемковцѣ, Кривѣи, Квѣтони, Менцинѣи великѣи, Новици, Радоцинѣ, Ропици рускѣи, Рихвалдѣ, Смерекѣвци и Волѣвци.

Ц. к. Рада школьна окружна въ Чешановѣ розписуе конкурсъ зъ речинцемъ до кѣнца падолиста с. р. на посады учителѣвъ: 1) при 4-класовой школѣ въ Чешановѣ на посаду молодшого учителя, 2) при 2-класовой школѣ въ Олешахъ на посаду молодшого учителя, 3) при школахъ етатовыхъ въ Горайци, Ко-

бильниці, Башни долѣшної, Нѣмстовѣ, Опацѣ, Рудѣ рожанецкѣй и Залужи и 4) при школахъ філіяльнихъ въ Бѣгалахъ, Футорахъ, Коровици лѣсовѣй, Мощаниці, Подемщинѣ и Сухѣй воли.

Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Равѣ оголошує конкурсъ на посады учительскій зъ речинцемъ до 30. н. ст. падолиста: 1) на посаду старшого учителя при 4-класовѣй школѣ въ Равѣ, 2) на посады молодшихъ учительствъ при 2-клас. школѣ въ Немировѣ и Магеровѣ, 3) при школахъ етатовыхъ въ Брікентали, Хлѣвчанахъ, Корчминѣ, Любичи селѣ, Смодинѣ, Ульгѣвкѣ, Улицку середкевичъ и Журавцяхъ та 4) при школахъ філіяльныхъ въ Городжевѣ, Гребеннѣмъ, Корчевѣ, Махновѣ, Михалѣвцѣ, Пѣддубцяхъ, Стаяхъ, Щенятинѣ, Тарношинѣ и Вороблячинѣ.

ІЛЮСТРОВАНА БІБЛІОТЕКА

ДЛЯ МОЛОДѢЖИ, МѢЩАНЪ И СЕЛЯНЪ,

пѣдъ редакцією Ом. оповича

выходить вже 7. рѣкъ въ Чернѣвцяхъ мѣсячными книжочками

и коптує на рѣкъ (12 книжочекъ)

 ТОЛЬКО ОДИНЪ ВР.

Поодинокі книжочки „Бібліотеки“ высылає Редакція на показъ даромъ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Чернѣвцяхъ, улица Петровича ч. 4.

Звертаємо увагу Вш. П. Учителствъ, що для выгоды П. Т. Публ. банки отворено

НОВУ АГЕНЦІЮ

КРАКѢВСКОГО

ТОВАРИСТВА ВЗАИМНЫХЪ УБЕЗПЕЧЕНЬ

на житє та вѣдъ огню и граду

У Львовѣ при ул. Театральнѣй ч. 24. (входить ся зъ ул. Скарбѣвской).

Товариство убєзпєчає вѣдъ огню будынки шкѣльнѣй пѣдъ дуже приступными условиями.

Пѣлісы асєкураційнѣй выставляють ся въ языцѣ рускѣмъ — всѣ прѣспєкты и нерєшєнка зъ партіями ведєсь по руски. — Близше можна рѣзвѣдати ся въ Адмїністраціи „Дѣла“.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радѣ Школьныхъ, Внов. священникѣвъ, катихитѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки накладу Товариства, призволені кр. Радою школьною на преміѣ для ученикѣвъ, *красно оправлені*, можна купити въ канцеляріи товариства при ул. **Вѣрменської ч. 27** по слѣдуючій цѣнѣ:

Выдана „Руского Товариства педагогического“:

Образковъ выдана:

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинець	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	40 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикій звѣрята	85 „
Для забавы	48 „
Квіточка	20 „
Вѣночокъ	20 „
Кобзар Тараса Шевченка	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправнѣ 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Росковъ	40 „
Учитель на р. 1890.	2 зр.

Всякій замовленія высылають ся скоро и точно.

НАУКА РАХУНКѢВЪ

въ школѣ народній.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Институту Становнигѣского.

„ДЗВѢНОКЪ“

письмо иллюстрированное для дѣтей и молодежи.

Предплата 4 зр., 2 зр. и 1 зр.

Цѣлорѣчний предплатники отримують за доплатою 25 кр. на opakиваніе и оплату почтовою одгу зъ низше поданныхъ премій: Лисенка: Коза-дереза — кон. оперетка на фортепьянъ и до слѣву, або Ивана Франка: Листъ Микита — зѣвратчій епосъ на тѣхъ немецкого Reinecke Fuchs.

Администрація „Дзвѣнка“: у Львовѣ въ улицѣ Чарнецкого ч. 26.

Выдає Руске товариство педагогическое. — За редакцію відповѣдає Теофілъ Грушквичъ.

Зъ друкарні Товариства имени Шевченка, підъ зарядомъ К. Беднарского.

Предплата:

на пів рік
1 зр. 60 кр., на
ціль рік 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ї

РУССКОГО ТОВАРИЩЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО.

Редакция
и
Администрация
ул. Ворменская
ч. 27.Неопечатан
рекламаций
без
платный.

Выходит 1. и 15. каждого мѣсяца.

Коротка історія педагогії.

(Після німецького.)

А. Г. Франке и его впливъ на Пруссы.

Що разъ сильнѣйше супротивъ себе ставали теперь въ Нѣмеччинѣ латинське образованє ученыхъ а властиве выхованє народне. Що разъ бѣльше ширилось переконанє, що загальна школа для народу а передовѣмъ такожъ для низшихъ станѣвъ бєть потребою часу, що нѣмъ хтось схоче побирати науку въ якбїсь школѣ фаховѣй, мусить перше скѣнчити школу народну. Се уважалось за першій и найсвятѣйшій обовязокъ всякой суенѣльности. Такі переконанія живили въ своихъ серцяхъ передовѣмъ мужѣ, що вѣдвернулись вѣдъ рѣзнихъ спорѣвъ релігійныхъ, вѣдъ суперечокъ теологѣвъ. Тѣ мужѣ поклали собѣ за задачу житя приведенє поодинокихъ до правдивон вѣры и вѣдданє ся цѣлковите Спасителеви. Они уважали за остаточну цѣль всякого выхованія правдиве цѣзнанє Бога и побожне житє. Взагалѣ сказавши они змагали до практичного христіаньства. Вѣдповѣдно до тои задачѣ мусѣла наука подавати ся въ школахъ. Мужѣвъ того напруму и такого змаганія называли часто цїєтистами. Они становлять окрему школу, котрѣй дещо завдячує школьництво. До нихъ належить передовѣмъ Августъ Германъ Франке, уродженый въ Любецѣ 22. марта 1663. Его отецъ, правникъ при тамошнѣй канітулѣ, бувъ 1666 покликанный княземъ Ернестомъ яко совѣтникъ судовый до Готы, де умеръ вже въ р. 1671. Въ молодости побиравъ Франке науку въ Гамбургѣ и Липску. Учивъ ся шильно старинныхъ мовъ и языка єврейского. Вѣнъ поселивъ ся 1684 яко доцентъ въ Липску, де познакомивъ ся зъ старшимъ двѣрскимъ проповѣдникомъ Филипомъ Яковомъ Спенеромъ въ Дрезнѣ. Своими вѣдчитами въ нѣмецкѣй мовѣ про библію зтягнувъ собѣ Франке докоры деякихъ людей и мусѣвъ проте удати ся до 1687 Лїнебургѣ. Ту теривъ спокѣй его душѣ довшій часъ вѣдъ релігійныхъ сумнѣвѣвъ. Вѣнъ шукавъ розрады въ молитвѣ и найшовъ єѣ вразѣ зъ живою вѣрою въ Христа. Всякѣ сумнѣвы цезли и нѣколи вже не вертали. — По р. 1687 поѣхавъ вѣнъ до Гамбургѣ и основавъ вже тамъ школу для дѣтѣй, въ котрѣй учивъ ся терпеливости и любви, але набравъ такожъ переконанія, що взагалѣ

зъ вихованємъ дѣтій и шкільництвомъ еще дуже але справа стоить. Въ роцѣ 1690 покликано Франкого до Ерфурту яко проповідника, однакъ вѣнъ понавъ въ подо- зрѣннє ереси. Франкого такъ переслѣдовано, що му довело скоро мѣсто опустити и удати ся до Гале (1692), де на університетѣ ново основанѣмъ найшовъ постійне мѣсце. Передъ мешканємъ убогого професора, котрый заразомъ бувъ парохомъ на передмѣстїю, збиралася кожного четверга юрба убогихъ. Франке одного дня казавъ убогимъ всѣмъ вѣйти до дому, подѣливъ ихъ на молодихъ и старихъ и дававъ имъ въ найпривѣтнѣйшій спосѣбъ вразъ зъ тѣлеснимъ хлѣбомъ еще и духову поживу удѣляючи имъ науки релігій христіаньскої. При тѣй случайности зробивъ дуже сумнѣй помѣчєня про темноту люду. Вѣнъ ходивъ проте самъ зъ пушкою въ рукахъ збираючи милостиню, но скоро замѣчавъ, що тымъ науприкрєє ся знакомымъ, прибавъ пушку на дверяхъ дому парохіальнаго (1695). Одного дня найшовши въ пушцѣ 4 таліры и 16 дудковъ, сказавъ вельми урадованый: „Се єсть честный капиталъ, нимъ можна щось доброго основати; хочу нимъ заложити школу для убогихъ!“ Сейчасъ накуплено книжокъ и придбано убогого студента, котрый вчивъ юрбу бѣдныхъ дѣтій щодень по кѣлька годинъ. Предпріємство найшло прызнанє и помѣчь, школа росла незабаромъ мешканє парохіальне було за тѣсне, треба було розглянути ся за бѣльшимъ льокальомъ. Досить, що зъ сего малого початку вийшли при божьїй помочи найбѣльшій заведеня науковї, великій дѣмъ сирѣтскій зъ друкарнею, книгарня и антика, нѣмецка школа мѣска, латиньска школа, педагогія зъ семінаріємъ. Всѣ тѣ заведеня розцвили ся еще за житя Франкого, передъ єго смертю, котра наступила 1727.

Франкого головный твѣръ педагогічний має заголовокъ: „Коротка и проста наука, якъ дѣтї до правдивої побожности и христіаньскої мудрости довести“. Особливого покровителя найшовъ вѣнъ въ прускомъ королєу Фридриху Вильгельмѣ I. (1713 - 1740), котрый выпросивъ собі у него побожныхъ и здѣбныхъ учительвъ и въ своѣй дѣяльности для шкѣль народныхъ опрокинувъ всѣ супроти сєи справы подіошенї сумнѣвы словами: „Бєли буду и направляю край и не роблю нїякихъ христіанъ, то те менѣ нѣчого не поможе!“ Подъ тымъ королємъ появилєсь розпорядженє зъ 28. вересня 1717, котрымъ положєно въ Прусахъ — подвалину до загальнаго обовязку шкѣльного. Фридрихъ Великій (1740—1786) повѣвъ дальше зъ великою ревностію розпочате дѣло пруского народнаго шкѣльництва. Конєстаторіальный совѣтникъ Юлій Гекеръ (ум. 29. червня 1768) виробивъ головный законъ шкѣльный краєвий (General-Landschul-Reglement) зовсѣмъ въ дусѣ Франкого. Сей законъ оголосивъ король прилюдно дал 12. серня 1763. Сей законъ можна уважати за майстерєке дѣло тогдѣшнього часу и покласти єго поручъ такъ званого Methodus зъ р. 1648. Обовязокъ шкѣльный, оплата шкѣльна, книжки шкѣльнї, число годинъ и планъ лекційный на лѣто и зиму и т. и. находять ту своє вѣдновѣдїє и певне управильненє. Якъ богато заховано для школы єи христіаньскогo духа, выходить зъ слѣдующого мѣсця: „Щѣ до працѣ самая шкѣльна, уноминає ся строго передовсѣмъ учительвъ, щѣбы кожного разу передъ научанємъ щирою молитвою приготавливали ся та щѣбы вѣдъ Того, котрый дає всѣ дары, упросили собі до своєи працѣ фахової божього благословєня, мудрости, и терпєливости. Найначе мають молити Господа, щѣбы давъ имъ по батьківєскому успѣобленє серце та любовь супроти дѣтїмъ имъ повѣрєнихъ, щѣбы все радо, бєзъ гнѣву сновняли те, до чого,

яко учителі обов'язані. Учителі мають пам'ятати на те, що без божої помочі Ісуса, великого приятеля дѣтій и єго Духа не зможуть нічого вдѣяти, они не всилѣ и серця дѣтій собі приєднати“.

Якъ ся Франке задивлює на вихованє и научанє, послухаймо єго власнихъ слівъ. „Тільки дѣйстно побожний чоловікъ,“ говорить вінъ, єсть добримъ членомъ суспільности. Безъ правдивої побожності всяке знанє, всяка мудрість, всяка огляда свѣтова бѣльше шкодливі ніжъ пожиточні, и ніколи не єсть ся безнечнимъ передъ надужитємъ. Хоть дѣтина не єсть такъ збісована, якъ другій — на що найбільше впливають лѣпше або гірше вихованє и пригмѣръ, однакъ всѣ мають въ собі зарѣдъ збісуети, и задля того треба у всѣхъ працювати надъ основною поправою серця. При тѣмъ треба єя стеречи поборювати лиш деякихъ похибокъ, начебъ они тільки одинокими були, хоть деякі заслугують на особливу увагу. Також не треба спускати зъ ока особливостей кожного характеру. — Побожиність годить ся зъ всякими станами, зъ всякимъ положенємъ, въ яке чоловікъ попасти може. Она не виключає мудрости въ поведєню, але ся мусить вѣи кожного часу підчиняти ся.

Молодѣжъ потребує розривки и вѣддыху (рекреацій). Те находить она по части въ тѣлеснѣмъ руху, по части въ приятнихъ и заразомъ пожиточнихъ занятяхъ, по части въ присмотрюваню ся новимъ и цѣкавимъ предметамъ природи и штуки. При всякій науцѣ мусить єя мати на оцѣ станъ и будуче призначенє, але завсѣгды такъ одному якъ и другому єсть потрібне основне пізнанє Бога. Оно мусить проте остати головною основою, головною лекцією для всѣхъ станѣвъ. При научаню тыхъ, щѣ призначені єуть до ремесла, треба имъ подавати попри науку релігій головно необхідимй вѣдомости якъ: читанє, писанє, численє; але не треба занедбувати познакомити ихъ зъ початками иншихъ наукъ, именно пояснити имъ деякі явища природи, сказати де-що зъ географіи и исторіи, познакомити зъ закономъ поліційнимъ“. Франке бажає, щоби наука не була викладомъ зъ катедры, лиш радше катехитичною розмовою. Треба учити въ формѣ питанъ и вѣдповѣдій, щоби була якась вымѣнна гадокъ мѣжъ учителями а учениками. Таке поступованє поручає тогдѣ тымъ бѣльше, чимъ молодші єуть питомцѣ, и въ тѣмъ самъ дававъ добрий пригмѣръ. Въ ємъ взглядѣ вступивъ въ слѣды свого сучасника Филипа Якова Спенера (ум. 1705 въ Берлінѣ), котрий такожъ прикрый закидъ робивъ въ тѣмъ, що научанє люду и дѣтій стало єя акромомъ се єсть звязлымъ викладомъ.

У цѣлѣи єїи дѣяльности Франкого єуть правдиві зароды властивої просвіты народної, але такожъ зароды реального образованя и реальнихъ шкѣлъ. Чого Коменіусъ и Бакѣ бажали и що они приготували, те довершивъ Франке. Повстали такъ звані мѣскі и реальні школы, котрыхъ назва приходить вже підъ рокомъ 1739. Зъ школы Франкого вышло велике число дуже знаменитыхъ педагогѣвъ, мѣжъ ними назвемо Івана Рамбаха (1693—1735) и А. Ф. Бішінгъ (1724—1793), котрі оба писали руководства для приватныхъ учителѣвъ (інформацій). Такожъ и оригінальний Ів. Фридр. Флятіхъ (1713—1797) належить до школы Франкого. Питомцѣвъ, котрыхъ Флятіхъ одного разу подыбавъ при грѣ въ карты, выльчивъ зъ того пороку въ сей спѣєбѣ, що помимо великої утоми и сонливости мусѣли зъ нимъ грати ажъ до бѣлого дня, чимъ присмиренный ихъ духъ ставъ єя вѣднці приступившимъ для єго вѣдтакъ наступившихъ щирыхъ убѣднень. Нѣхто зъ нихъ опѣсла не взявъ бѣльше картъ до рукъ. Щобъ такий успѣхъ досягнути, розумѣє ся,

що треба також характеръ мати, якъ ёго Флятіхъ мавъ. Ось така сцена зъ ёго житя учительского може намъ се показати: Одного разу привівъ до него головний староста свого сына и представляючи го Флятіхови виявивъ такъ заразъ, що зъ негодникомъ нічого вдѣяти не може и що всякі пробы зъ нимъ показали ся безуспѣшными. Флятіхъ тогдѣ пытавъ ся, щбъ таке все батько зъ нимъ робивъ? Відповѣдь: вбнъ го уже немилосердно бивъ. Щожъ дальше? Вбнъ го цѣлыми днями замикавъ. Щожъ ббльше? Каравъ го голодомъ. Чи ббльше нічо? Теперъ потерявъ головний староста терпеливбсть, и запитавъ, щожъ ёще ббльше можна бы зробити? На те сказавъ Флятіхъ, чи не моливъ ся за сына? Коли староста сказавъ, що нб, одвѣтивъ Флятіхъ, „ёго тогдѣ не дивуе, що сынъ не хоче му удати ся“; вбнъ Флятіхъ хоче те спробувати, чого батько доси не робивъ, а щбъ ёсть головою справою вихована.

Джонъ Льюке.

При кбнци сего періоду часу подыбуемо чоловѣка, щбъ вправдѣ не ёсть фаховымъ педагогомъ, не ёсть практичнымъ учителемъ, однакъ богато виднувъ на виховане и науку слѣдующого столѣтя. Вбнъ въ деякихъ своихъ гадкахъ прилучивъ ся до свого земляка Бакона зъ Веруліаму, але въ иншихъ такожъ пригадуе Ратіа и Коменіюса. Симъ мужемъ ёсть Джонъ Льюке, уродивъ ся въ Врінтонѣ недалеко Брістоль 29. сернія 1632. Ёго виховане въ першбй молодости було строге, котре однакъ пбзнѣйше злагодивъ ёго отецъ, офіцеръ. Вбнъ образувавъ ся въ школѣ въ Вестмінстерѣ, а вбдтакъ въ Оксфордѣ, учивъ ся зъ початку філософіѣ а пбзнѣйше медицины, въ котрбй визначувавъ ся великимъ знанемъ. До практичного виконувана науки медициньскою було ёго здоровле за слабе и вбнъ користувавъ ся проте нагодою, щбъ му лучилась, щобы пбйти до Берліна яко секретарь посольства зъ вбдси вернувши до Оксфорду, займавъ ся Льюке по ббльшбй части науками природными а въ р. 1666 познакомивъ ся зъ впливовымъ графомъ Shaftesbury, котрый постаравъ ся для него о досить дохбдне мѣсце. Коли графъ понавъ у дворѣ въ неласку, пбшовъ Льюке разомъ зъ нимъ до Амстердаму и вернувъ ажъ 1689 назадъ до вбтчини. Вбнъ перебувавъ вбдтакъ майже постбйно въ Оассѣ въ графствѣ Ессексѣ, де одинъ зъ ёго приятелѣвъ мавъ посѣбсть земску. Ту умеръ вбнъ 1704 р. 28. жовтня зъ визнанемъ, що вбнъ въ добрыхъ дѣлахъ, котрі зробивъ, находить потѣху и що тблько дѣрѣчи ту на землі могли бы подати правдиве вдоволенє, именно свѣдоцтво доброй совѣсти и надѣя вѣчного житя.

Льюке бувъ такою гадки, що всяке людске пбзнанє лишъ въ сей способѣ повстає, що нашъ змысли приводять для розуму враженя внѣшнихъ предметбвъ, и що нашъ ідеѣ (навѣть обычаєві) набуваемо досвѣдомъ, одже они не суть намъ вроджені. Вбнъ клавъ проте разомъ зъ Бакономъ и Арістотелемъ найббльшу вагу на змысловє спостереженє. Вбнъ думавъ, що наше пбзнанє рѣчи ёсть тымъ певнѣйше, чимъ менше ёсть вбддалене вбдъ простыхъ вражень змысловыхъ. Въ роцѣ 1690 написавъ „гадки о вихованю дѣтій“ и симъ творомъ придбавъ собѣ мѣсце въ исторіи вихованя. Вбнъ бажає передовсѣмъ, щобы виховуючій пбзнавъ индивидуальность свого питомця, и вказує на те, що сю якъ и особливій способности можна пбзнати при грѣ дѣтныи. Найважнѣйшою цѣлю вихованя узнає Льюке здорову душу въ здоровбмъ тѣлѣ. Розумѣє ся, що яко лѣкарь Льюке подає такожъ вбдповѣдний правила для охорони здоровля. Вбнъ поручає, щобы щоденно

ноги мочити, взагалі зимну купіль брати, плавати, рано вставати, завчасу ити на спочинокъ, спати на твердй постели, носити простору одѣжь, їсти простй незаправленй стравы и т. и. Вѣнъ ставить выше приватне вихованє вѣдъ публичного, вѣ чѣмъ стає на противнѣмъ становищи вѣдъ Квінтіліяна. Передовѣмъ бажає вѣнъ, щоби дбати про моральне вихованє дѣтини. Шанованє чужой власности, ретельнѣсть, любовь правды, пощада звѣрять се суть чесноты, котрй доконче треба розвивати у дѣтини.

Похвалу и нагану уважавъ Льоке за головнй средства вихованя; честолоубнѣсть дѣтемъ впоювати було єго головнымъ змаганємъ. Хвалити треба дѣти вѣ присутности другихъ, щобъ тымъ skutokъ пѣднести, похибокъ не треба прилюдно оголошувати. Битя уживати тѣлько при унертости и непокрливости, и не переставати тогдѣ такъ довго бити, поки не зломило ся волѣ дѣтини. По схопленю на горячѣмъ учинку не треба заразъ бити, позаякъ дуже легко тогдѣ пѣпадає ся вѣ пристрасть. Льоке пригадує на практику Бзуитѣвъ, коли гадає, щоби добре бы було карати не самому лишъ уживати до сего належало бы служащихъ. Вѣнъ пониравъ гадку, що дѣтямъ треба подати причину розказѣвъ и запертѣвъ. Взагалѣ мусить ся зъ ними резонувати, позаякъ се пѣдносить власне пошанованє и улекшає роботу учителя.

Льоке бажає, щоби молодежи по можности улекшити науку, наколи задає ся їй предметъ науки не яко якусь роботизну и тымъ способомъ возбужує обридженє. Треба дѣтинѣ впоювати склоннѣсть до того, чого учити ся має. Треба дѣтй доводити до того, щѣбы дѣти самй о те просили, що хотять сего або того учити ся; до противного результату приходить ся, коли задержує ся при якѣмъ предметѣ науковѣмъ ажъ до утоми молодочого духа.

Треба осягнути якъ найскорше бѣглѣсть вѣ читаню, але вѣ способѣ забавки. Примѣромъ бере ся шестйны зъ 24 площами, де на кождѣй зъ нихъ написана єдна буква. Отче нашъ, Вѣрую та Десять заповѣдй треба дѣтемъ проводити, щоби вѣ сей способѣ помалу выучили ся на память. Біблія цѣла (новинй текстъ) не єсть пѣсля гадки Лѣокого лектору призначеною для дѣтй.

Льоке не єсть зовѣмъ приятелемъ класичныхъ мѣвъ. Вѣнъ поручає, щоби починати найперше зъ французскимъ, позаякъ сєи мѣвы можна вывчити ся вѣ найрозумнѣйшй способѣ, именно черезъ розмову та вправу. Вѣнъ бажає такожъ усильно, щоби сею природною дорогою присвоити собѣ латиньскй языкъ и думає що до властивон граматики треба брати ся ажъ тогдѣ, коли набуло ся бѣглѣсть вѣ бесѣдѣ. Льоке зовѣмъ не признає за щось доброго складанє стихѣвъ, вьоголошуванє бесѣдъ та писанє розправъ вѣ языкѣ латиньскѣмъ а греку полишає лишъ фаховымъ ученымъ.

Поезію и музику уважає Льоке за злишнй, они суть у него предметами люксовыми. Противно зъ великою ревностю поручає науку реаліѣвъ. Зъ географією треба рано починати а вѣдтакъ має ити дальше численє. Вѣдомостй вѣ сихъ наукахъ не може нѣхто за богато мати, нѣхто не може сказати, що ихъ добре знає. Дѣти мусять проте кождого дня вѣ сихъ наукахъ виравляти ся. Исторія рѣдного краю и права краєвй мають входити вѣ обсягъ науки, передовѣмъ коли хлопецъ ставъ вже молодцемъ. Латину має попередити матернй языкъ, вѣ котрѣмъ треба добре виравляти ся. Молодѣжь має учити ся такожъ писаня листѣвъ. Треба поступати поволи вѣдъ пѣзнаного, выученого до незнаного именно до такого, що зъ вже выученымъ близько єсть спорѣдненымъ.

Льоке поручає дальше науку рисунків, фехтованя и кінної їзди. Також єсть добре, коли молодець для розривки научить ся якогось ремесла. Разомъ взявши: Треба учити ся всеюды и передовсімъ того, що єсть позиточнимъ и придатнимъ для житя; треба самому бути практичнимъ и образовати молодѣжь практично. Льоке въ своїмъ понятю о житю бувъ на скрѣзъ Англичаниномъ. Перейдѣмъ еще разъ въ короткости засады и погляды Льокого, тогдѣ найдемо ось що: Приватне вихованє ставляє вѣнъ выше понадъ публичне, науки, що приносять хосенъ кладе выше вѣдъ тыхъ наукъ, що украшають и ублагородняють житє чоловіка. Вилыву и вартости материньского вихованя Льоке не знає, ледно доторкує ся ридинного житя и важности тогожь для образования молодежи. Мотивамъ честюлюбности надає ся у него за велику вагу а за мало увазлядно конечну потребу безусловного послуху именно въ початкахъ вихованя. Похвальнымъ єсть у него, що матерньому языкови дає первенство передъ другими, однакъ не можна признати єму справедливости въ завеликомъ упоствѣдженю науки клясичныхъ языковъ, а єго жадає, щобы молодежи все улекшити, треба зъ осторожностію принимати. Противно єго нѣклованє ся про здоровлє и тѣлесне вихованє заслугоють на всяке признанє.

Слѣдуючому вѣсімнадцатому вѣкови, котрый въ своїй другій половинѣ вѣрно названо педагогічнимъ було подишено, гадки Льокого и єго попередникѣвъ дальше переробити. Тѣ гадки по части зѣ шкодою для здорового розвою виведено на самъ верхъ, почасти зъужитковано для народного образования и народнои просвѣты и вышукано правдиву середину мѣжъ крайностями. Стѣлько моглисьмо пѣзнати зъ робѣтъ того періоду часу, що крайность одна легко выкликє противну другу и що до виховуючого и учителя бѣльше якъ до кого иншого вѣдноєсь ся слова: Пробуйте всего а задержуйте найлучше?

(Дальше буде).

Приготовленє до методичного переведеня уступу „Тѣпло“.

I.

Рѣжий учитель всѣляко забирають ся до переведеня уступѣвъ замѣщєныхъ въ читанкахъ шкѣльных. Найтруднѣйше приходить добре обробити уступы зъ фѣзики, длятого хотѣвъ бы я подати методичне переведенє сєго уступу до вѣдомости товаришѣвъ, щобы выкликати дискусію хибныхъ способѣвъ, залишити, а прийняти методу раціональну. Передъ тымъ однакъ подамъ способы, якъ звичайно уступы такіе переводить ся методично, а якъ пѣсля мои гадки ихъ належало бы переводити.

Деякіи учитель познакомляють дѣтвору зъ змістомъ уступѣвъ зъ фѣзики такъ, що кажуть ихъ читати, поясняють рѣчи неречитаніи, додають дешо вѣдомостей вѣдъ себе, таіи вѣдытавши все кѣнчать дѣло.

Де-хто зновъ приступає впростѣ до читаня и поясненя уступу, при томъ робить потрібніи досвѣдченя, щобы дѣтямъ зрозумѣти науки улекшити.

Де-хто зновъ читає уступъ самъ напередъ взорцево, каже вѣдтакъ читати ученикамъ реченѣ за реченѣмъ, вѣдпытує, пояснює, а повторивши оброблений матеріалъ въ цѣлости, та сказавши децю понадъ те, щѣ єсть въ книжцѣ, кѣнчить методичне поступованѣ.

Пѣсля моєи гадки найвѣдѣтѣйшимъ було бы таке поступованѣ при методичномъ переведеню уступѣвъ зъ фізики: Передъ читанѣмъ уступу треба конечно зрѣбити лекцію узмысловляючу (бѣльше невластивою була бы назва: приготавливаюча лекція), въ котрѣй на експериментахъ и предметахъ змысловыхъ всѣ тѣ вѣдомости представити треба, котрѣ уступъ въ собѣ мѣстить, або котрыми учитель уступъ доповнити гадає. Дѣтворѣ повинна слѣдити самостѣйно процесъ кожного досвѣду, описовати єго, пояснити и вытягати зъ достереженихъ фактѣвъ ключѣ. Досвѣды тѣ оказувати повиненъ учитель не конечно ажъ при помочи дороговѣннихъ, блискотливыхъ апаратѣвъ фізичныхъ, — чимъ досвѣдъ виконаний при помочи примѣтивѣйшихъ средствъ, тымъ бѣльшу має для школы народнои вартѣсть, бо дѣтина звертає увагу тогды лишъ на самъ фактъ, а не на окрасы приряду, и тымъ частѣйше можъ буде науку узмысловляти. Всѣ вѣдомости мѣстачѣ ся въ уступѣ треба въ лекцію узмысловляючѣй представити, пояснити и цѣлый матеріалъ науковий зъ дѣтворѣю всесторонно обговорити и вѣдпытати. Онѣсля приступити до читаня самогожъ уступу, котрый має дѣтворѣ читати не поодинокими реченями, але цѣлыми вѣдступами, а то зъ тои причины, що читанѣ и пояснюванѣ поодинокихъ речень забере за богато часу, єсть злишне, бо предметъ дѣтямъ єсть знаный, а некористно представляєсь ще и зъ того взгляду, що дѣти мусять що хвиля звертати увагу то на книжку то на слова учителя, сама-жъ рѣчь роздроблюєсь надмѣрно. Перечитаний вѣдступъ має учитель вѣдпытати а незрозумѣлѣй слова пояснити, а вѣдтакъ поручити читанѣ дальшого уступу, зъ котрымъ поступити такъ само, ажъ доведе рѣчь до кѣнця. Перечитаний уступъ вѣдчитати треба теперъ въ цѣлости, а головнѣйшѣй части лекціѣ зѣбрати въ форму пытанъ, котрѣ належить выписати на таблицѣ.

Такой способъ методичного переведеня выдаєсь менѣ найвѣдѣтѣйшимъ зъ слѣдующихъ причинъ:

1. Узглядняєсь при томъ засаду, що треба науку починати вѣдъ спостережень змысловыхъ и на пѣдставѣ нихъ доходити до правилъ и засадъ; не повинно ся досвѣдченѣмъ стверджати своихъ слѣвъ, лишъ повести дѣтину такъ, щобы она зъ досвѣдченя черезъ самостѣйне мысленѣ доходила до вѣдраныхъ понятѣй.

2. Приневolare ученикѣвъ до нильнои обсерваціѣ и робленя заключень.

3. Рѣчь розказана живымъ словомъ далеко лѣьше вражаєсь въ умъ дѣтины, чимъ описъ вычитаний зъ книжки хотя бы пояснений учителемъ.

4. Зменшаєсь симъ число предметѣвъ, на котрѣ ученикъ увагу звертати має, — бо наколи будемо рѣвночасно читати, робити досвѣдченя и поясненя переводячи якѣсь уступъ, то ученикъ мусить звертати увагу на змѣсть поданий въ книжцѣ, перебѣгъ досвѣдченя и поясненя учителя; а то по моєй душѣ и для старшого чловека було бы трудно. Въ часѣ лекціѣ узмысловляючѣй пѣзнає ученикъ всѣ тѣ факты, о котрыхъ въ книжцѣ вѣдтакъ читати буде, звертає отже увагу разъ на досвѣдченѣ и слова учителя, то зновъ на змѣсть книжки и пытаня учителя, а се єсть неоспоримо лекше.

А на доказъ, що погляды сѣ не єуть нецѣрѣбнымъ новаторствомъ въ дидактицѣ, наведу ще и слова Дѣтеса, котрый о науцѣ реалѣвъ на пѣд-

ставъ уступѣвъ въ читанкахъ помѣщенныхъ такъ пише (Schule der Pädagogik стор. 683): „О дотеперѣшній ще загальній маніі опирати исторію натуральну на прочитанихъ уступахъ“ мусимо сказати, що она єсть методично хибною, бо исторію натуральну опирати можемо лише на дѣйствости с. в. на тѣлахъ и появахъ зъ круга природы взятихъ, если наука предмету того не має бути пустою фразеологією. Кождый зъ тыхъ уступѣвъ можна ажъ тогды переводити, коли змѣсть его дѣти черезъ выкладъ (науку впростѣ) зрозумѣли. Отже не маєсь исторіѣ натуральнои учити на підставѣ уступѣвъ въ читанкахъ помѣщенныхъ, але отвѣтній уступу лучити треба зъ лекціями исторіѣ натуральнои“.

По тыхъ загальнѣйшихъ увагахъ скажу ще де-що про уступъ подъ заг. „Тепло“ подробиѣйше.

Маючи перевести методично уступъ 81 „Тепло“ зъ учениками 5 и 6 року науки або такъ званою 3 клясою, повиненъ учитель застановити ся надъ цѣлею сего уступу, розважити, якій єсть его змѣсть, а потѣмъ обдумати способъ, въ якій сей уступъ зъ учениками переведе.

Цѣлею сего уступу єсть подати дѣтямъ въ приступный способъ понятя тепла, поучити о его жерелахъ, о впливѣ тепла на тѣла, о розширюваню ся тѣлъ сталихъ, текучихъ и газѣвъ, крѣмъ того подати вѣдомости на тыхъ появахъ и правахъ полягаючій, а потрібный въ жатю щоденный.

Змѣсть сего уступу вѣдповѣдає зовсѣмъ наведенѣй цѣли, бо хотѣй уступъ сей не мѣститъ понятя тепла, однакъ поучає о жерелахъ тепла, о способѣ огрѣваня ся тѣлъ, о розширяню ся тѣлъ, подає деякій вѣдомости практичный и поучає о вулканахъ.

Зъ черги належало бы теперъ выказати способъ, въ якій належало бы его въ школѣ народній перевести; але перше мушу зрѣбити одну увагу: въ реченѣмъ уступѣ говорить ся о повстанню тепла черезъ горѣнє и працю механічну, але нема згадки о теплѣ сонѣчній, о тѣмъ найголовнѣйшѣмъ и найважнѣйшѣмъ жерелѣ тепла, не вѣдпомнено о добрыхъ и злыхъ проводникахъ тепла и о ихъ практичный застосованю, длятого учитель повиненъ тѣ браки въ вѣдповѣдний способъ выновити, бо вже не буде мати бѣльше до того нагоды.

До методичного переведеня науки о теплѣ повиненъ учитель поставити ся о слѣдуючій приборы, котрыми знаніє предмету науки має улекшити: о два кавалки дерева, кусень дроту и такій самъ кусень прута, рурку або фляшочку зъ забарвленою водою и о мѣхуръ. Кождый чей признає що о тѣхъ приборахъ дуже легко постаратись и тому безпѣдставий суть наріканя панѣвъ учительѣвъ на бракъ приборѣвъ до усмысловленя науки.

(Дальше буде).

Навправцѣ.

Написавъ Стефанъ Ковалѣвъ.

Зъ тяжкимъ трудомъ дотягнули мы зъ Оравчика черезъ досыть прикрый верхъ до Тысовця; нашъ проводникъ, оравчицкій гада завѣсть насъ трохъ — мене, Едмунда и Павла — на колишню свою обитацію до старшого

брата; двѣ курки карловаті зъ когутомъ порпали ся підъ стодолею въ трію, больше нѣкого ані живои душѣ не було коло хаты. Було се підъ конецъ серпня, пора, въ котрій и косяба и жнива разомъ, все отже зъ дому вырынуло въ верхи до хлѣба, до сѣна.

Сонце заходило, холодъ взмагавъ ся, мы напили ся воды, посѣдали змотыкаий цѣлоденнымъ ходомъ на ялиці підъ кармникомъ зъ водки розтягавъ ся видъ на цѣлый захистокъ, представлявъ чудный крайобразъ; сельце мале, зъ дваццять колькохъ хатинъ курныхъ, розкинутихъ по берѣжкахъ. Одна, одисенька громада безъ корчмы и орендара, що для насъ вандруючихъ не разъ по верховиньскѣмъ свѣтѣ выдадо ся се чимсь неслыханымъ.

Очевидно арендаръ жидъ не мѣгъ ту истнувати, не мѣгъ знайти добрыхъ обставинъ для свого краѣвого промыслу мѣжъ тыми колькадесять газдами поселеными въ той вузкій стисненой верхами котловинѣ.

Хижина една въ одну якъ близницѣ сестрицѣ розсѣли ся по згорыстыхъ берегахъ, одна толькѣ церковця свята озарена лучами золотыми заходячого сонця, гордо двигала знамя Спасителя и лагодила въ моихъ очахъ сю дикѣсть природы... якъ выдадо ся намъ величною ся смирененька святыня! Она може найвыше стояла мѣжъ всѣми посестрами Галичины на хребтѣ Бескида.

Бѣдый сердечный Тисѣвчане не мали нѣякой школы и не такъ скоро прійдуть до неі, але церковцю побудовали, навѣтъ тогды, якъ мы тамъ були, якійсь маларь художникъ красивъ еѣ въ серединѣ, о чѣмъ мы довідали ся принадково.

Розглянуди ся такъ по окресности, розложили мапу, наче Богъ вѣсть якій стратегіки, стали всѣ три сувати пальцами по напери, показувати собѣ, куды завтра мали йти въ дальшу дорогу.

— Маєте, якъ на долони! — говоривъ товаришъ Едмундъ, яко фатовый чловѣкъ войсковый. — Зъ водты идемо на „Стару Шебелю“ дальше хребтомъ на Чорну гору а зъ водтамъ на Парашку и до Корчина або Крушильницѣ.

— Мы туды не дѣстанемо ся? кажу я. Лацно вказувати пальцемъ на мапѣ и повѣсти „хребтомъ туды“ але въ практицѣ се неможливе до осушчєня: а нужь падыблемо позвалюване бурею дереве, гнилі колоды, и будемо муѣшли назадъ вертати?

— Куды-жъ ты загадавъ насъ вести до дому? Такои „коротенькои“ дороги навиравцѣ, якъ нынѣшна маємо досытъ; завѣвъ насъ въ сю дѣру и гинь зъ голоду; за жадий грошѣ нѣчо не купишь.

— Сыра, молока дѣстанемо до волѣ, сырватки квасной, лише газдыня верне зъ поля. Повечеряємо, проснимо ся, и завтра скоро-свѣтъ вандруємо до своихъ. Моя дорога дуже коротенька: водъ-тои хаты идемо прямо на Стару Шебелю (1220 метрѣвъ высока) а зъ водтамъ спускаємо ся въ провалъ до жерела Рыбника и русломъ, русломъ ажъ до нѣмецкои кольоніи Мальмансталю; зъ водтамъ якъ схочемо поѣдемо возомъ черезъ Майданъ, Рыбникъ, Кронивникъ, Схѣдницю и Борыславъ до Дрогобича.

— Але-жъ замѣромъ нашимъ було звидѣти Парашку а зъ водтамъ домѣвъ. Тенерь толькій шмать землѣ горами змѣряти и нѣчо зъ сего; по видно на тебе нема що спускати ся. Мы радимо тобѣ по товариски, щобысь казавъ собѣ грошѣ воддати тымъ учителямъ, котрі научили тебе, такими короткими дорогами ходити.

— А зъ Рыбника думаете лиха дорога до Парашки? Воземъ понадъ Стрый ажъ підъ самый верхъ можемо підѣхати туды на Довге, Соноть до Крушельницъ.

— Досить уже маю того — мовить Павло, оглядаючи свои новѣсенскій „лякеры“ одчайнымъ окомъ — черевики подеръ зовсѣмъ, ноги пооббивавъ до пѣвъ, камѣни, знаєте моя рада найпрактичѣйша: найлѣпше вертаймо на Коростовъ до Скольного и колѣновъ до дому.

Мы посоловѣли, посмутиѣли; дорога зъ Лавочного на Гутарь, Тухольку, Козьову, Ораву и Оравчикъ ажъ до Тысовця дала намъ ся добре въ знаки, охота, зъ якою мы ѣхали зо Стрия въ Лавочне, все по трохи лишала ся зъ заду, лишала, а въ послѣдній корчмѣ цѣлкомъ насъ покинула, та якъ за грошъ навѣтъ и того кваску зъ сырватки не могли до хлѣба дѣстати.

— Пытаймо ось газды, вѣтъ мусить дороги тѣ добре знати, коли каже, що бувъ кѣлканайцятъ разѣвъ за Бескідомъ, то чому-жъ бы не знавъ, куды найближе до Дрогобича пѣшки.

Радимо, вытягаємо собѣ ману зъ рукъ, складаємо оденъ кусень до другого на колѣнахъ, мѣряємо то соломомъ, то на око скѣлько миль туды, а скѣлько туды и все выходить на одно; що моя опроектована дорога есть найкоротша; менше бѣльше три годинѣ повѣльного ходу.

Дивить ся на насъ верховинець, пыкає люльку, а підъ кланчастымъ сѣраковымъ капелюхомъ его сивѣ повнѣ очѣ хвилями блискають не мовъ хотять выскочити зъ своихъ круглыхъ оправъ, а глумливый усмѣхъ и не вступає ся ему зъ лица. Замѣтивъ се вражливый на все Едмундъ и пытає:

— А вы нанашку що скажете? Чи дѣстаємо ся черезъ Стару Шелебу потокомъ Рыбника до Майдану, якъ отъ сей панъ ту каже?

— Менѣ здає ся, що туды люде не ходять, хибѣ дикѣ звѣрѣ — вѣдозвавъ ся провѣдникъ.

— Справдѣ я уже давно зъ вѣдты перенѣсь ся до Оравчика, але не хоче ся менѣ вѣрити, щобы туды нога порядного чоловіка ступала, хибѣ може... може... якѣ інжинѣры!... Мѣй братъ найлѣпше вамъ скаже, якъ верне зъ верховъ. Лише поховайте сѣ „мазны“, бо Тысовчане якъ побачуть, будутъ мыслити, що вы ѣ бо є інжинѣры и готовый клопотоуко. Ту страхъ на тыхъ ланцомѣровъ люде недобрѣ за те, що помѣряли землю и позабирали имъ лѣсы зъ половинами.

— А вы якъ знаєте що мы не інжинѣры.

— Я находивъ ся зъ ними, якъ туды мѣряли и при колѣѣ бачивъ, то уже знаю ихъ трѣбу, та ѣ они такъ не допытуютъ ся за дорогою, якъ вы; куды дивить ся туды ѣде на зломанѣ головы.

Ждемо на брата, на домѣвникѣвъ, якось ихъ не видати. Сонце сховало ся за верхи, крайобразъ зъ очей зникъ нѣчо не видимо тѣлько хижину, передъ нею шопку, за нею stodѣвку и порядный рѣвчикъ коло насъ, котрымъ зъ хлѣва силывала гноѣвка въ долину до потока!...

Перша газдыня вернула зъ поля, верла підъ порѣгъ зъ мѣшкомъ бульбу, не радо привитала дѣвера на своѣмъ подѣорѣ, навѣтъ не хотѣла новѣсти, де чоловікъ зъ сынами обертавъ ся.

— Десь вы не маєте работы въ дома, тѣлько все любите волочити ся вередовала невѣста и вхопила колоду, на котрій передъ хвилею дѣверъ сѣдѣвъ, верла нею зъ досадою намъ підъ ноги, ажъ оборо страєла ся.

Пойшла газдына до хаты, мы глянули оденъ на другого, рушаемо колодище, трамъ такий, есть що веѣмъ тромъ двигнути.

— Геродъ невѣста — говоримо собѣ тихо — нема що жартовати; она готова лѣише пѣдирятати, забираймо ся безъ клопоту.

— Братова лиха, бо думае, що я зновъ инжинѣровъ привѣвъ, якъ передъ кѣлькома лѣтами — каже провѣдникъ — але она подобрѣе; то уже така би жѣноча трѣба гѣввати ся и тыркотѣти.

Попхавъ я провѣдника въ хату и самъ за нимъ вступивъ. Одвѣтила газдына на мѣй привѣтъ словомъ божимъ, выгорнула овесъ зъ печи, стала кидати полѣна зъ досадою.

— Може маєте нанашко де кѣлька яецъ и молока? — пытавъ я.

— Не знати, де взяли бы ся яйцѣ — одвѣтила и запалила цѣлый снопокъ соломы, ветромилла мѣжъ яловѣ сухѣй полѣна, дымъ бухнувъ на хату, ставъ зъ пѣдъ стелѣ клубами спускати ся въ дѣль; провѣдникъ на запѣчку, я на лавѣ не видати насъ въ дымѣ.

— Може де мѣжъ сусѣдами знайде ся — молѣстувавъ я — мы дурно не хочемо, заплатимо щѣ скажете.

Пѣдѣйшовъ провѣдникъ до печи, ставъ щѣс газдыни въ ухо шептати, що мы люде не „инжинѣры“, якѣсь невѣсту втихомиривъ.

Винявъ я ренѣского, даю, не хоче брати, а мѣжъ хаты такожъ не хоче йти; по хвили внесла зъ сѣней горнець зъ яйцами поляла водою и поставила разомъ зъ бульбами, щѣбы варили ся.

Добрый знакъ — думаю собѣ, мабуть невѣста подобрѣла, буде вечера: яйцѣ для домашнихъ чейже не варила бы, а еще до сего въ пѣстѣ передъ Успеніемъ Богородицѣ.

Тымчасомъ на дворѣ загуло нове житѣ: коровы, воы калатали пѣдъ вѣкнами, вѣвцѣ блеяли, вѣдданиця загаяла все до стайнѣ.

Повходили и товаришѣ до хаты, сѣдимо всѣ три на лавѣ, плачемо, втираемо очи, дымъ ѣдкѣй грызе немилосерно.

Прийшовъ господаръ зъ двома сынами vysлухавъ спокѣйно рѣвнодушно лайки жѣночѣй за се, що такъ довго забавивъ ся, вычистивъ люльчину, забравъ ся до скрутелика.

Мы запросили господаря, щѣбы позволивъ нашего „турецкого“, вагувавъ зъ початку таке дробне класти въ люльку и запѣкати, але вѣкнѣи давъ ся намовити.

Поставила газдыня передъ насъ зъ горчкомъ яйцѣ, насынала въ миску барабѣль, проситъ вечеряти.

— На що маемо, на те просимо — каже — а за молоко выбачайте, бо такъ вынало, що не ма.

Зѣявивъ ся й князь зъ сыномъ и радѣй вступили подивити ся на насъ, повна хата господарѣвъ, треба намъ було конечно и свою „честь“ показати. Ажъ на друге село самъ провѣдникъ пѣйшовъ зъ князевымъ сыномъ по сей спиритусѣ, домашнѣй повнолѣтнѣй лѣгѣнъ не хотѣвъ йти, бо не знавъ скѣлько въ ренѣскомъ крейцарѣвъ и боявъ ся жидѣвской ошуки.

(Конецъ бѣде).

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** даровавъ по 100 злр. запомоги на будову школы громадамъ: Рудѣ, пов. бобрецкого Чолгинѣ, пов. яворѣвского, Войславичѣ, пов. сокальского, Хащовате, пов. стрыйского.

— **Комитетъ Института педагогичного** пѣдъ покровомъ св. о Николая у Львовѣ складае прилюдну подаку Впов. Добродѣямъ, що добровѣльными датками причинили ся до розвою сего Института. Именно зложили пп.: д рѣ Ив. Струтинскій, адвокатъ зъ Лѣська 1 злр., Ив. Литинскій, учитель зъ Мужилевичъ 1 злр., Софр. Недѣльскій, професоръ зъ Станіславава 50 кр., о. Малецкій зъ Видинова 50 кр., Ант. Копровскій, депендентъ нотаріальный зъ Лѣська 50 кр., Дан. Перегинець, канцелістъ въ Калуши 2 злр., Мих. Спожарскій, переплетникъ у Львовѣ 1.08 злр., Галицкій, учитель зъ Куть 1 злр. и о. Соболта зъ Липовицъ 1 злр.

— **Бюджетъ школьный въ Радѣ державной.** На выдатки просвѣтны для Галичины преліміновано на р. 1892 злр.: На унів. львѣвскій 160.800, кромѣ того надзв. выд. на будову инст. хемичного выносятся 4 000, на его уряджене 1.000 и на адаптаціѣ въ буд. увів. 4.100. — Універ. краковскій дѣстае 317.400, на надзв. выд. сего унів. 23.150. — Удержане школы політехн. у Львовѣ стоить 101.000. — Звычайный выдатокъ на гѣмназіѣ выходитъ на 735.200, при надзв. вставлено: на будову гѣмназіѣ въ Перемышли 60 000 (перша рата), на грунтъ пѣдъ будову сей гѣмн. 12.000 (ост. рата), на адаптаціѣ въ гѣмн. въ Станіслававѣ 700, на адапт. въ гѣмн. въ Тернополи 560, на внутрѣшне уряджене въ гѣмн. V. у Львовѣ 2.500, на всѣ гѣмназіѣ въ Краковѣ 125.000. — На школы промысловы назначено: 139.410. — На школьництво народне преліміновано: семінаріѣ мужескѣ стоятимуть 159.000, женскѣ 73.000, додатки державны до фондѣвъ шк. нар. и иншы выдатки выйдуть на 57.983 — всагалѣ на школьництво народне назначена квота 290.083.

— **Пѣдвысшене платнѣ для учителѣвъ школѣ народныхъ.** На основѣ артикулу 11. закона зъ 1. сѣчня 1889 В. з. кр. ч. 16, перевела Краева Рада школьна зъ причины нового спису людности, ревизію платнѣ учителѣвъ школѣ народныхъ, при чѣмъ показало ся, що заходить потреба перенести зъ днемъ 1. сѣчня 1891: зъ класы V. до класы IV. — 123 громадѣ, зъ класы IV. до класы III. — 6 громадѣ, зъ класы III. до класы II. — 2 громады и зъ класы IV. до класы II. одну громаду; въ двохъ громадахъ треба обнизити платню зъ 400 на 300 злр. причѣмъ належить признати учителямъ тыхъ громадъ на основѣ арт. 12 згаданого закона личный додатокъ на такъ довго, ажъ не будутъ перенесенъ на вышшу посаду. Выдатокъ на тую цѣль перенесе пѣсля выказу, предложенного Краевою Радою школьною 19.545 злр. а то: для учителѣвъ етатовыхъ 17 256 злр. а для надетатовыхъ 2.289 злр. Въ прелімінари фонду школьного на 1891 рѣкъ не можна було сего выдатку передвидѣти, тожъ и нема нѣякого покритя на него и для того треба буде ухвалити особный кредитъ додатковый на 1891 рѣкъ. Выдѣлъ Краевый ухваливъ проте представити Соймови внесене, чтобы назначивъ на сию цѣль додатковый кредитъ до краевого фонду школьного на рѣкъ 1891 въ высотѣ 19.545 злр.

— **Авансъ професорѣвъ и директорѣвъ школѣ среднихъ.** Зъ Вѣднія доносятъ, що міністеръ Гавчъ задумѣе большу часть професорѣвъ, котры вже мають 15 лѣтъ службы перевести до VIII. кл. ранга и признати имъ на будуче додатокъ активальный. Крѣмъ того мають одержати директора школѣ среднихъ титулъ „ц. к. старшихъ совѣтниківъ школьныхъ“ а титулъ сей буде прислугувати и тымъ професорамъ, котры постунили до VII. ранга.

— **Моральность въ гѣмназіяхъ.** Директоръ гѣмназіѣ въ Тарновѣ Брон. Тшаковскій умѣстивъ въ часописи Музеумъ статью о ученикахъ, выдаленыхъ въ Литавчинѣ зъ всѣхъ публичныхъ школѣ среднихъ въ часѣ вѣдъ 1880 до 1890 року. Въ томъ часѣ выдалено 355 учениковъ а то въ Чехіи 82, въ Галичинѣ 67, въ Австрій долѣшній 54, въ Моравѣ 48, въ Стири 20, въ Тироли 18, на Буковинѣ 12, въ Австрій горѣшній и на Шлезку по 9, въ Краинѣ 5, въ Далматіи 4, въ Каринтіи 3, въ Сольногородѣ 2, и въ Побережи 1. Що до причинъ выдаления

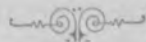
то за крадіжки вдалено въ Чехіи 35 учениківъ, въ Мораві 24, въ Галичині 22, въ Австріи додѣшній 11, въ Буковині 9, въ Сиріи 7 и т. д. За неморальность вдалено въ Австріи додѣшній 31, въ Чехіи 17, Галичині 15, Мораві 13, Тироли 11, Сиріи 9 и т. д. Характеристична дуже рѣчь, що на 24 вдаленъ за чинну зневагу учителівъ припадає на Галичину ажъ 20 а на всѣ инші краі лишь 4. Рівножъ два случаи выбити вѣконъ учителямъ лучили ся такожъ въ Галичині. II. Тшасковскій доходить на підставі тихъ данихъ до результату, що найгорше зъ моральностію єсть въ Чехіи, але сего не можна сказати, бо самі безвзглядні даві не доказують нічого. Звѣстно-жъ въ Чехіи найбільше шкѣль и найбільше учениківъ, тожъ и випадківъ вдалованъ мусѣло бути найбільше. Такъ на пр. авторъ каже, що підъ взглядомъ крадежи найгорше стоять школы чеські, мѣжъ тымъ вдаленихъ за злодѣйство въ Чехіи було не цѣлыхъ 40%, коли на Буковині було ихъ ажъ 75%.

— Польскій языкъ въ черновецкій семинаріи педагогічній заведено ще передъ кількома лѣтами на вѣддѣлѣ мужескомъ, на женскомъ же вѣддѣлѣ не учать его доси. Дятого буковинскій Поляки внесли до краєвої Ради шкѣльної въ Чернівцяхъ меморіалъ де домагають ся заведеня науки польского языка и въ женскій семинаріи учительскій. Краєва Рада шкѣльна прихилила ся до бажанъ буковинскихъ Поляківъ и ухвалила предложити Міністерству Просвѣты внесенє на заведенє науки того языка, почавши вѣдъ 1892 шкѣльного року.

— На університетѣ въ Краковѣ именовано професора вѣденськои академії рѣльничон, Леопольда Адамеца, професоромъ плеканя худобы. Черезъ якійсь часъ буде професоръ Адамець выкладати по нѣмецки.

— Число шкѣль філіяльныхъ въ Галичині все збѣльшає ся и єсть ихъ вже бѣльше якъ 1000. Рѣзниця мѣжъ школами філіяльными а єтатовыми єсть хибѣ така, що учитель набирає меншу платню, на дѣлѣ-жъ не рѣзнять ся они нічимъ вѣдъ єтатовыхъ, бо въ деякихъ школахъ філіяльныхъ єсть и по-надъ 100 дѣтій. Краєва Рада шкѣльна, взяла сю справу вѣдъ розвагу и задумєе найбільше переповненіи школы філіяльной перемѣнити на єтатові. Такихъ шкѣль має бути до 200.

— Самі диями появилася на свѣтѣ дуже цѣнна книжка вѣдъ заголовкомъ „Руска орнаментика“. Книжка ся надає ся передовѣмъ яко добрый пѣдручникъ для народныхъ рускихъ шкѣль, де учительки преподають ученицямъ ручніи роботы — одже горячо поручаємо сей пѣдручникъ народнымъ школамъ. Цѣкава она и тымъ, що подає кождей Русинцѣ кілька хорошихъ азбукъ, котрыхъ теперѣ вѣ до гаѣту нѣ до вышиванъ не було. Выкѣнченє артистичне а цѣна дуже дешева, бо одявѣ примѣрникъ коштує лише 1 злр. а на грубомъ наперѣ 1 злр 15 кр. — теки до того по 30 кр. Дѣстати можна у всѣхъ книгарняхъ и Народныхъ Торговляхъ. Головний складъ въ Сассові к. Золочєва у о. Ант. Захарясевица.

Вѣсти бібліографічні.

Руска орнаментика. Антонина зъ Ливчакѣвъ. Львѣвъ 1891.

Илюстрованный калєндарь товариства „Просвѣта“ на рѣкъ переступный 1892. Львѣвъ 1891.

Граматика латиньска для першої и другои клєсы шкѣль гімназіяльныхъ д-ра Зигм. Самолєвича. Пѣсля другою выдана на языкъ рускій переложилъ Романъ Цєганьскій. Львѣвъ 1891.

Виравы нѣмецкій для третей клєсы шкѣль середнихъ Л. Германа и К. Петєленца. Для руской молодежи приладилъ д-ръ Ом. Калитовскій. Львѣвъ 1891.

ШКОЛЬНІ ВѢСТИ.

— **Конкурсы.** Ц. к. Рада школьна окружна въ Жидачевѣ розписуе дня 12. жовтня с. р. конкурсъ зъ речинцемъ до кѣнця падолиста на слѣдующій посады:

А) При школахъ етатовыхъ 4-кл. и 2-кл. 1) При школѣ 4 кл. мѣш. въ Роздолѣ зъ рѣч. пл. 450 злр. и додат. на пом. въ кв. 45 злр. або на посаду мол. учит. при тѣйже школѣ зъ пл. 270 злр. и додат. на пом. 27 злр., котра може опорожнити ся въ наслѣдокъ обсаджена выше згаданой посады старшого учителя. 2) При школѣ 4-кл. мѣшаной въ Жидачевѣ посада ст. учит. зъ рѣч. пл. 450 злр. и додат. на пом. въ кв. 45 злр. 3) При shk. 2 кл. мѣш. въ Манастерци посада мол. учит. зъ пл. рѣч. 200 злр. Б) При школахъ етатовыхъ 1-класовыхъ: 4. Въ Буяновѣ, 5. Черниці, 6. Деменцѣ лѣсноѣ, 7. Дубравцѣ, 8. Держовѣ, 9. Иванѣвцяхъ, 10. Изидорѣвцѣ, 11. Яйковцяхъ, 12. Юсентицахъ, 13. Которынахъ, 14. Ляховичахъ зарѣч., 15. Ляховичахъ подор., 16. Любши, 17. Махлиниці, 18. Мѣльниці, 19. Новѣмъ селѣ, 20. Покрѣвцяхъ, 21. Тейсаровѣ, 2'. Волиці гнѣздичѣвской, 23. Жиравѣ зъ пл. по 30) злр. вѣльнымъ мешк. и ужиткомъ зъ одного морга огорода (арт. 16. зак. зъ дня 1. сѣчня 1889). В) При школахъ філіяльных: 24. Бѣ Баличахъ подор., 25. Бережниці королевской, 26. Иловѣ, 27. Кіѣвці, 28. Корчѣвцѣ, 29. Креховѣ, 30. Лютинцѣ, 31. Лысковѣ, 32. Межирѣчахъ, 33. Млынискыхъ, 34. Облазниці, 35. Протесахъ, 36. Тарнавцѣ, 37. Устю, 38. Журавковѣ зъ пл. всюды по 250 злр. вѣльнымъ пом. и ужиткомъ зъ одного морга ґрунту. Языкомъ выкладовымъ въ школахъ згаданныхъ подѣ ч. 1, 2, 34, есть языкъ польскій, въ школѣ подѣ ч. 17. нѣмецкій, подѣ ч. 19. польско нѣмецкій, а у всѣхъ ншихъ есть выкладовый языкъ рускій.

Ц. к. Рада школьной окружна замѣска у Львовѣ розписуе конкурсъ зъ речинцемъ до кѣнця падолиста с. р. на посады учительскій 1) етатові: въ Хороснѣ старѣмъ, Давидовѣ, Глинной, Горбачи, Каменополи, Красовѣ, Кукизовѣ, Лисиницахъ, Милошовичахъ, Мѣсткахъ, Пѣскахъ, Семенѣвцѣ и въ Сорокахъ ad Щирецъ, 2) та при філіяльных: въ Васѣвцѣ, Черкасахъ, Козицахъ, Попелинахъ и Середиці

Ц. к. Рада школьна окружна въ Калуші розписуе конкурсъ на посады учительскій зъ речинцемъ до кѣнця падолиста: 1) при школахъ етатовыхъ: въ Бабинѣ, Довгѣй войнилѣвской, Красной, Петранцѣ, Томашѣвцяхъ и Завадцѣ; 2) при школахъ філіяльных: въ Бережниці, Берлогахъ, Добровлянахъ, Долпотовѣ, Каменці, Копанцѣ, Медини, Мысловѣ, Перевѣзці, Рѣвни, Сѣвцѣ калуской, Угриновѣ старѣмъ, Угриновѣ середнѣмъ и Зсѣрѣ.

— **Розпорядженія.** Ц. к. Рада школьна Краева на своѣмъ засѣданіи дня 26. н. ст. жовтня ухвалила: 1) апробувати граматіку языка латинского д-ра Самолевича, оброблену проф. Т. Солтисикомъ; 2) признати директору гімназіѣ въ Коломыи Йос. Скупневичеву третій додатокъ пятилѣтній; 3) признати проф. ІV. гімназіѣ у Львовѣ Йос. Слотвинскому першій додатокъ пятилѣтній; 4) затвердити выбѣръ Ів. Малиновского, управителя школы народной въ Мостахъ великихъ и вызначити Пил. Сяркевича, управителя школы народной въ Жовкви на представителѣвъ учительства до окружной рады школьной въ Жовкви; 5) затвердити выбѣръ Михайла Мекелиты учителя школы народной въ Звенигородѣ на представителя учительства до окружной Рады школьной въ Бѣрѣцѣ; 6) затвердити выбѣръ Меч. Поповича учителя 4-класовой школы народной въ Калуші и вызначити Ів. Громадку управителя тойже школы на представителя учительства до окружной Рады школьной въ Калуші; 7) признати громадѣ мѣста Стрыя 625 злр. рѣчною подмоги на платню учительѣвъ тамошнихъ школъ народныхъ; 8) признати громадѣ мѣста Теробовлѣ право презентованія учительѣвъ въ тамошней школѣ женской; 9) зѣрганізувати 4-класову школу мужеску и 6-класову женеску им. Сташина у Львовѣ; 10) зѣрганізувати школу етатову въ Долининахъ повѣта городецкого; 11) именувати Винк. Нѣментовского учителемъ школы етатовой въ Кривенькомъ повѣта гусятинского а Вол. Янишевского въ Диковѣ пов. чешанѣвского.

Ц. к. Рада шкѣльна Краева на своѣмъ засѣданіи зъ дня 4. и ст. падолиста ухвалила: справоздане о станіи шкѣль середнихъ за рѣкъ шк. 1890/91; приняти до вѣдомости справоздане инспектора краєвого зъ люстраціи гімназіи въ Бродахъ; апробувати підручникъ: Chemia ogólna dr. Ernesta Bandrowskiego. Kraków 1891 цѣна 1 злр 50 кр. для шкѣль реальныхъ; именувати: Едм. Церзера учителемъ школы народнои мужеской им. св. Мартина у Львовѣ а Каз. Загаєвского управителемъ 2-класовой школы въ Иванковѣ повѣта борщѣвского; вызначити Йос. Сендецкого, управителя школы народнои въ Подгайцахъ на другого представителя учительства до окружной Рады шкѣльной въ Подгайцахъ; затвердити выборъ адвоката д-ра Кар. Швіцера на вѣдноручника Рады повѣтової до окружной Рады шкѣльной въ Товмачи и зторганіувати школу еталову въ Швейковѣ въ повѣтѣ подгаєцкомъ.

ИЛЮСТРОВАННЫЙ КАЛЕНДАРЬ ТОВАРИСТВА „ПРОСВѢТЫ“ НА РѢКЪ 1892.

ЦѢНА 50 КР.

Зъ пересылкою почтовою 55 кр.

ДОСТАНЕ ВЪ ВСѢХЪ КНИГАРНЯХЪ.

ИЛЮСТРОВАННА БІБЛІОТЕКА

ДЛЯ МОЛОДѢЖИ, МѢЩАНЪ И СЕЛЯНЪ,
ПОДЪ РЕДАКЦІЕЮ ОМ. ОН ОВИЧА

ВЫХОДИТЬ ВЖЕ 7. РѢКЪ ВЪ ЧЕРНОВЦЯХЪ МѢСЯЧНЫМИ КНИЖОЧКАМИ

И КОШТУЮТЪ НА РѢКЪ (12 КНИЖОЧОКЪ)

ТОЛЬКО ОДИНЪ ЗЛР.

ПООДИНОКІИ КНИЖОЧКИ „БІБЛІОТЕКИ“ ВЫСЫЛАЮТЪ РЕДАКЦІЯ НА ПОКАЗЪ ДАРОМЪ.

Адреса:

„РУСКА БЕСѢДА“ въ Черновцахъ, улица Петровска ч. 4.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радѣ Школьныхъ, Винов. священникѣвъ, катихитѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки накладу Товариства, призовлений кр. Радою школьною на преміѣ для ученикѣвъ, *красно оправленіи*, можна купити въ канцеляріи товариства при ул. **Вѣрменської ч. 27** по слѣдуючій цѣнѣ:

Выдана „Руского Товариства педагогического“

Образковой выдана:

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинецъ	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	40 „
Робинзонъ	35 „
Мала менажерія	55 „
Дикій звѣрята	48 „
Для забавы	30 „
Квѣточка	20 „
Вѣнчокъ	20 „
Кобзар Тараса Шевченка	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправній 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Роскоє	40 „
Учитель на р. 1890.	2 зр.

Всякія замовленія высылають ся скоро и точно.

НАУКА РАХУНКѢВЪ

въ школѣ народній.

❧ ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ ❧

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Институту Станиславскаго.

„ДЗВѢНОКЪ“

писъмо иллюстроване для дѣтей и молодежи.

Предплата 4 зр., 2 зр. и 1 зр.

Цѣлорѣчний предплатники отримують за доплатою 25 кр. на опанованнє и оплату почтову одну зъ низше поданныхъ премій: Лисенка: Кожа-дереза — зам. оверетка на фортепьян и до спѣву, або Ивана Франка: Листъ Микита — англійскій словес. на тѣмъ нѣмецкого Reinecke Fuchs.

Администрація „Дзвѣнка“: у Львовѣ въ улицѣ Чарнецкого ч. 26.

Выдає „Руске товариство педагогическое“. — За редакцію відповідаетъ Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка, подъ зарядомъ Б. Беднарского.

Предилата:

на півъ року
1 ар. 60 кр., на
цѣлий рѣкъ 3 ар.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

О Р Г А Н Ъ

РУССКОГО ТОВАРИЩЕСТВА ПЕДАГОГИЧЕСКОГО.

Редакція
и
Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані
реклами без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Родимці!

Чи заперечить хто, що нива наша просвітна лежить ще доси въ бѣльшій часті вѣдломѣ? Нѣ примусъ шкѣльний, нѣ умножуванѣ шкѣль, нѣ управильненѣ въ нихъ науки нѣсля одностайного пляну наукового, нѣ власти, нѣ рады, нѣ анкеты не запоручать такъ довго успѣху въ розвою просвѣтнѣмъ народа, якъ довго не розбудять ся у нѣмъ самѣмъ сильного почутя потреби просвѣты и якъ довго ся просвѣта не буде подавати ся способами вѣдно-вѣдаючими просвѣтнимъ вимогамъ и вѣдачѣ народу.

Родимці! Десять лѣтъ минуло, якъ члены основателѣ нашего товариства звернулись до Васъ зъ вѣдозвою поясняючи мотивы повстаня его и запрошуючи до вступленя въ члены. Ихъ цѣль коротенька: Добро и розвѣй шкѣль рускихъ въ Галичинѣ, а задача: Промышляти надъ потребами руского народу на поли шкѣль народныхъ, середнихъ и высшихъ, займати ся основуванѣмъ рускихъ шкѣль и пѣддержувати всякѣ sprawy вихованя публичного и домашнього на основѣ матернього языка руского та подавати членамъ своимъ такъ моральну якъ и матеріальну помѣчь.

Не слѣдъ намъ тутъ выставляти на показъ всѣ труды и заходы людей доброй волѣ, що запопадливо займались справами нашего товариства, бо се рѣчь справозданя. Мы лишь смѣло и певно сказати можемо, що въ нѣчѣмъ не завели надѣй тыхъ членѣвъ основателѣвъ, котрѣ 10 лѣтъ тому першу вѣдозву до Васъ высылали. Правда, що середъ невѣдрадныхъ а часто для насъ прикрыхъ вѣдносинъ, що вѣдѣ нашой не зависятъ волѣ, не одно мы понехати, не одного ѣ имитись не могли, але скоро товариство яке має рацію истнованя при сповнюваню одной частины своєї цѣли, то щожъ доперва сказати про насъ, що пробували за тыхъ десять лѣтъ вѣдновѣсти при рѣжныхъ нагодахъ всѣмъ вимогамъ нашой широкой задачѣ.

Родимці! Якъ передъ 10 лѣтами бл. п. д-ръ Авм. Яновскій и д-ръ Фр. Костекъ такъ вѣдзываємось теперъ и мы, звертаючись головно до Васъ, Вс. Отцѣ духовный, и до Васъ, Вн. учитель рускѣй, пѣонеры народной просвѣты, до мѣщанъ и селянъ, родичѣвъ рускихъ дѣточокъ, и запрошуємо Васъ до численной участи на нашихъ загальныхъ зборахъ и до вступленя въ члены нашего товариства. Передъ 10 лѣтами звертались до Васъ зъ непевными надѣями на будучность, мы звертаємось маючи певну минувшѣсть, своѣй оргѣнъ,

свои видавництва, свій институтъ, заповідливу діяльність и рівножъ за-
певнену будучність. Но те запевнене вѣдь Васъ зависить, Родимцѣ, вѣдь
Васъ зависить дальшій успѣшний розвѣй товариства. Кому лежить образоване
доброго нашого народа на серци, хто розумѣе, кѣлько то женщывъ треба до
великого жнива, той не пожалує труда и помочѣ своєї діячамъ на нашѣй
нижѣ широкой, той радо прикине свою маленьку ленту, божѣ то грѣшъ жер-
тований на просвѣту бѣдной меншой братѣй, сея підвалины для могучої,
величюї святинѣ, котру спѣльными силами заложити можемо мы а докін-
чить народови на славу будуче поколѣннє!

Загальнїй збори вѣдбудуть ся дня 8. н. ст. грудня вѣь комнатахъ
„Рускои Бесѣды“ (ул. вѣрменська ч. 27.) пѣсля такого порядку дневного:

А) О годинѣ 8 $\frac{1}{2}$ рано торжественне богослуженнє вѣь церкви Успен-
скої за помершихъ членѣвъ товариства.

Б) О годинѣ 10 $\frac{1}{2}$ початокъ зборѣвъ зъ слѣдующимъ порядкомъ:

1) вступне слово головы товариства;

2) справозданє касієра и магазинєра;

4) справозданє контрольной комісії;

5) вибѣръ нового выдѣлу;

6) вибѣръ контрольной комісії;

7) внески членѣвъ;

8) вѣдчитѣ проф. Олекс. Барвѣньского, посла до думы державної.

Львѣвъ, 27. н. ст. падолиста 1891.

Зъ головного выдѣлу Руского товариства педагогичного.

Иванъ Чапельскій,
голова.

Володимиръ Витомшинскій,
секретаря.

Коротка исторія педагогїѣ.

(Зъ нѣмецкого пѣсли Л. Кельнера).

IV. Вѣдь початку 18. столѣтя до Пестальюцого.

Франція и Русо.

Если говорить ся, що якїсь край и народъ морально низко
унавши, загивавъ по части вѣь змысловыхъ утѣхахъ, по части вѣь не-
вѣрствѣь, можна се передовѣстѣь сказати о Франціи при кѣнци XVII-ого
а зъ початкомъ XVIII-ого столѣтя. Ладѣ державный за панованя всемогу-
чого деспота Людовика XIV-ого и тогожъ наслѣдника Людовика XV-ого бунѣь
лихїй; безсоромнѣсть, драча и безиравство всякого рода доходили до не-
вѣротности. Великий паны бенкетовали коштомъ поту престолюдина и давали
вразѣь зъ королѣвскимъ дворомъ найлихшїй примѣръ у всякого рода зло-
чинахъ и рознустахъ. Матерїалистичный поглядъ на свѣтъ, пѣсля
котрого чоловікъ истнує лишь для поживаня а природу почитує ся яко
загальну силу первѣстну, котра все родить и оживляє, вышловъ по части
изъ эле понятого реалистичного напряду Англіѣь (Бако, Лѣоке) и найшовъ

въ Франціи найплодовитше поле. Вольтеръ (ур. 1694, ум. 1778) напавъ въ найглумливій способъ на основній науки христіянської релігії, котрой знищенє поклавъ собі за цѣль, а Дідеро (ур. 1713, ум. 1784) поклавъ на мѣсце христіянської релігії зовсѣмъ отверто невѣрство. Пѣсля его гадки єсть дурнищею всякій ідеальний нацрямъ житя, всяка надѣя на будуче житє, всео перемѣнає ся въ своихъ частяхъ, лишь цѣлѣсть лишає ся незмѣненою. Єще дальше пошовъ баронъ Гольбахъ (ум. 1789), котрый думавъ, що тѣлько черезъ недолю и несвѣдомѣсть дѣстали ся на свѣтѣ понятя о Бозѣ, и пѣдъ щастємъ нѣчого иншого розумѣти треба, якъ тѣлько тревалу приятиѣсть, постѣйну утѣху змыслову. Пѣдъ впливомъ такихъ наукъ и примѣровъ, супротивъ котрыхъ не могла достаточну дѣяльнѣсть розвинути церковь, поступила неморальнѣсть у вѣсѣхъ станахъ страшно далеко, родинне житє и вихованє дѣтій низко упали. Всюды давъ ся чути бракъ заспокоєня жадѣбъ, всюды пановало невдоволенє зъ истнующого стану рѣчій и погорда для божого и людского авторитету. Приготовлювала ся страшна пѣдѣя новѣйшой исторіѣ, революція французска.

Середъ такихъ обставинъ выступає Жанъ Жакъ Русо, котрого рухливє житє представляє вѣсѣ хибы того часу, про котре однакъ лишь въ короткихъ головнихъ чертахъ згадати можна. Русо яко сынъ небогатого годинникаря уродивъ ся 1712 р. 27. червня въ Женевѣ. Мати его умерла при породѣ. Смерть матери зве Русо своимъ першимъ нещастємъ. Спосѣбный хлопецъ навчивъ ся скоро читати и чытавъ разомъ зъ батькомъ неразъ до пѣвночи лихѣ романы, що лишились въ спадщинѣ по красоумной матери. Позаякъ его отецъ задля спору зъ якимсь французскимъ офіцеромъ мусѣвъ опустити Женеву, прийшовъ осѣмилѣтній хлопецъ на село до священника Лямберсіє, де допускавъ ся всякихъ дурошѣвъ. Въ 14. роцѣ житя вѣдданий до ритовника на науку, утѣкъ незабаромъ вѣдъ свого майстра и тинявшись якійсь часъ по Сабавдіи прийшовъ до одного католицкого священника. Сей пѣславъ 16 лѣтнього неумного хлопця до Ансі до одной вдовицѣ именемъ Варанъ, котра го задержала у себе якійсь часъ и выслала вѣдтакъ давши запомогу до Турину до приюту катехуменѣвъ, де вѣнъ безъ всякого внутрѣшнього переконаня промѣнявъ католицку вѣру на реформовану. Повештавшись довшій часъ по Туринѣ, вернувъ назадъ до панѣ Варранъ. Ту пробувавъ ажъ до року 1741 займаючись трохи музикою та всякими вытребеньками та живючы взагалѣ безъ плану. Проба, щобы го помѣстити въ семінаріи духовной, не удалась, а коли сей молодой чоловікъ навкучивъ ся пани Варранъ, постаралась она єму о мѣсце домашнього учителя въ Ліонѣ у пана Маблі, до котрого пивницѣ зъ виномъ тайкомъ пильно навѣдовавъ ся. Тѣ взаємини скоро перервались а нашъ пройдисѣтъ пошовъ до Парижа, де намѣривъ перевестивъ дѣйстѣнѣсть гадку, щобы мѣсто нѣтъ покласти цифры. Въ р. 1742 мавъ въ Академіи о сѣмъ предметѣ выкладъ, котрый подобавъ ся. Довшій часъ провѣвъ Русо безъ всякого занятя, чытаючи тѣлько на ранѣшнихъ проходахъ Вергілія та Горацого. Вкѣнци дѣставъ мѣсце сѣкретаря посольства у графа Montagu въ Венеціи, де живъ якъ найрознустиѣйше. Такожъ и тѣ взаємини перервались скоро и Русо вернувъ назадъ до Парижа, де въ гостинниці зробивъ знакомство зъ дѣвчиною, котра звалась Тереса Левасеръ. Зъ нею мавъ пятеро дѣтій, котрі вѣддавъ до дому з найдѣвѣвъ. Въ сѣмъ часѣ познакомивъ ся Русо зъ Дідеротомъ и иншими вольнодумцями. Въ роцѣ 1749 давъ вѣдновѣдъ на надгородне пытанє академіѣ въ Діжонѣ: „Чи поступѣ

наукъ и штукъ причиняє ся до збисутя, чи до поправы бычаѣвъ". Вѣдновѣдъ выпала некористно для наукъ и штукъ, однакъ саме задлятого дѣставъ нагороду и звернувъ всюду увагу на себе.

Въ роцѣ 1753 поставила тота сама академія знову надгородне пытанє именно „о причинахъ нерѣвности мѣжъ людѣми“, а Русо обробивъ такожь и сей темать, однакъ не дѣставъ нагороды. Розправа о французскѣй музицѣ, котру незабаромъ опѣся написавъ, и въ котрѣй Французамъ вѣдказавъ всякого музикального таланту, обидила велику націю такъ дуже, що мусѣвъ, щобы уйти переслѣдованъ, удати ся до Женевы (1754). Тамъ знову перейшовъ до реформованои церкви. По довшѣмъ побутѣ въ Женевѣ, де му невыгѣдно було находити ся близько Вольтера, пѣшовъ назадъ въ окрестность Парижа и мешкавъ въ такъ званѣмъ еренитажи (самотнѣмъ мѣсци), котре мѣсце дала му до розпорядимости одна его приятелька. Вже въ слѣдуючѣмъ роцѣ пѣшовъ Русо до Монморансі, що лежить недалеко, и живъ ту зъ праць письменныхъ. Ту споривъ зъ своєю родиною и давѣйшими приятелями и написавъ передовѣмъ славне письмо революційне „Умова товариска“ (Contrat social). Однакъ найбѣльшу увагу звернувъ на себе его „Еміль, або о выхованю“ (Emile ou de l'education), котре письмо появилось 1762. Дворъ и парламентъ нашли книгу такъ дуже обидливою, що лична свобода автора була загрожена и тойже бувъ спонуканый утѣкати до Уверденъ въ Швайцарію. Коли „Еміль“ рука ката спалила въ Парижи, не мѣгъ Русо дальше лишити ся въ бернѣйскѣмъ кантонѣ и удавъ ся до Мотіє въ князѣвствѣ Нефшатель. Однакъ такожь и ту не найшовъ спокою, пѣшовъ на Петровый островъ въ Бѣльскѣмъ озерѣ и шукавъ занятя и мира въ науцѣ о рослинности. Въ роцѣ 1766 прийавъ Русо славного историка Гуме запросины до Англії. Але тамъ завѣвъ ся въ своихъ надѣяхъ и вернувъ до Парижа, де го тогдѣ вже толеровано и ту живъ зъ доходу своихъ писемъ. Вкѣнци удавъ ся до Ерманвилѣ, посѣлости одного зъ своихъ найвѣрѣйшихъ почитателѣвъ, Маркіза Жирарденъ. Русо умеръ 1779 р. 3. червня нагло, якъ думано вѣдъ отруѣ або черезъ самоубійство. На всякій случай причина его наглои смерти еще достаточно не пояснена. Декотрі подають рѣкъ его смерти 1778 (2. линия).

Згадане письмо про згубицѣсть умѣтностей и штукъ розпадає ся на двѣ головны части, зъ котрыхъ въ першѣй намагає ся довести, що моральне и интелектуальне образованє не годять ся зъ собою, ба що интелектуальне выхованє черезъ моральне стає ся самымъ тѣлько позоромъ, лицемѣрствомъ. Русо вертає въ сѣй части до Риму, Спарты и Атенъ и єсть таков гадки, що тѣ державы о стѣлько стали ся горшыми о скѣлько поступили въ образованю. Въ другѣй части выповѣдає гадку, що всѣ умѣтности выйшли тѣлько зъ нечистыхъ, користолюбныхъ жерель и змаганъ, такъ и. пр. астрономія зъ суевѣрства, вымова зъ честолюбности, фізика зъ цѣкавости, мораль зъ гордости и що проте єи вилывъ вѣдновѣдає такожь тымъ самымъ жереламъ, однакожь они вести мусѣть до лѣнливства, суѣты, рѣзѣженя, трусливости и до уносѣдженя моральной строгости.

Еще бѣльшій подивъ возбудило нѣше письмо его именно „о причинахъ нерѣвности мѣжъ людѣми“. Ту обертає ся Русо въ самыхъ крайностяхъ, уронивъ собѣ людей природы, якѣ нѣгде не истнують. Вѣнъ жадає, щобы люде собѣ самымъ були лишены та щобы такъ якъ звѣрата жили далеко вѣдъ всякой цѣвѣлизаціѣ. Готентоты и Караїбы суть у него взѣрцами щасли-

вихъ народівъ, власність и умовы принесли лишъ саме нещастє. Зельзо и збѣжє привели людей до просвітѣ але зате погубили ихъ въ зародѣ.

Головнымъ творомъ сего писателя єсть Еміль, по половинѣ романъ и книжка дидактична, выдуманя и написана підъ впливомъ тогдѣшнихъ обставинъ часу, якъ се на початку сего параграфу сказано. Погорда и ненависть до истинного а пѣсля єго гадки ледачого ладу суспѣльности вложили му перо въ руки. Єго Еміль має показати, якъ чоловікъ, дѣйстно совершенный може бути образованный, наколи буде виключно самою природою тримати ся и въ своїмъ поведєню ити за нею. Щобы при вихованю на правдиву звернути дорогу, треба найперше старати ся вислѣдити натуру дѣтини и ити за натурою самою. Пѣсля єго гадки за основу всякої педагогіки покласти треба принципъ: „вихованє має ся приоровити до натуры чоловіка“, але зъ вѣдти такожъ выводити всякій дороги и средства.

Ту справдѣ насуваєсь намъ питанє, якї понятя мавъ Русо о природѣ взагалѣ и о природній рѣчи зъ окрема, та дѣзнаємо ся, що єго природа єсть чистымъ переченємъ. У него єсть природою те, що лишає ся, коли усуне ся всю культуру, все истнующе, всяку историчну подѣю. Для него єсть чоловікъ доброю истотою. Первѣстно нема въ людскѣмъ серци нѣякої розворотности, нема въ нѣмъ нѣ одиссєвського порока, о котрѣмъ бы не можна сказати або доказати, якъ и де найперше дѣставъ ся. Одиною природною пристрастію єсть самолюбство, котре однакѣ саме собою не єсть але. Вєсь, що злого находить ся въ чоловіцѣ, приходить зо свѣта вишнього, черезъ штуку, окруженє, походить вѣдъ родителѣвъ и учителѣвъ и т. д. Єслибъ протє чоловіка ізольовано вѣдъ всякихъ тыхъ впливѣвъ, розвивавъ бы ся зовсѣмъ природно, вѣнъ бы тогдѣ слухавъ тѣлько натуры, одже робивъ бы лишъ добре. Але въ дѣйствости и пѣсля науки исторіѣ псує одна генерация другу а єсли бы хотѣло ся пѣсля Руса вышукати початку злого, спыхалось бы зъ одного роду на другій, и вкѣнци лишилось бы ся те зле яко щось невыясненого побѣчь або поза чоловікомъ, позаякъ пѣсля Руса чоловікъ єсть зъ натуры доброю истотою. (Дальше буде).

Анкета въ справѣ рускихъ книжокъ шкѣльныхъ.

Дня 10. жовтня с. р. вѣдбулось въ ц. к. Радѣ шкѣльной краєвѣй заєданє анкеты, скликаної въ справѣ выдаваня рускихъ книжокъ шкѣльныхъ для шкѣлъ середнихъ.

Засѣданє вѣдкрывъ Вѣце-президентъ ц. к. Рады шкѣльной краєвѣй д-ръ М. Бѣжинський слѣдуючими замѣтками: 1) Головною цѣхою книжокъ шкѣльныхъ мусить бути, щобы до нихъ не мѣшано нѣякихъ прикраєвъ полѣтичныхъ; 2) рѣчь треба вести зовсѣмъ предметово; 3) рѣшеня комісії, принятї для выдаваня книжокъ польскихъ, мають такожъ обовязувати при видавництвѣ книжокъ рускихъ; въ сѣмъ взглядѣ згоджено ся передовѣсть та те, щобы въ книжкахъ польскихъ, именно въ читанкахъ, уваглядиювано рѣчи рускї и на вѣдворотѣ, въ читанкахъ рускихъ слѣдує уваглядиювати рѣчи польскї.

Ц. к. радця шкільный И. Левицкій подає при тій нагодѣ до вѣдомости, що видавець читанки рускои для класы першої поступивъ вже після засады підъ ч. 3., бо умѣстивъ кілька уступовъ, що вѣдносять ся до исторіѣ и етнографіѣ польскои.

Опѣсля обявѣть провѣдъ ц. к. радця шкільный И. Левицкій; були присутні: професоръ університету д-ръ Омелянъ Огоновскій, ц. к. инспекторъ шкільный д-ръ Л. Германъ, о. крыл. В. Ильницькій, директоръ гімназіѣ академ. и референтъ для справъ шкільныхъ, проф. И. М. Залескій дальше ин. проф. гімн. акад.: Наталь Вахнянинъ, Иванъ Верхратскій, Омелянъ Калитовскій, Константинъ Лучаковский, Илярій Огоновскій, д-ръ Емилянъ Савицкій, о сов. Алексей Торонскій, и п. Николай Плешкевичъ проф. гімн. нѣмецкои.

На підставѣ предложеныхъ списовъ книгарскихъ подає п. предѣдатель підъ нараду кожду книжку окремо вѣдповѣдно до предмету, при чомъ звертає увагу особливо на ті двѣ рѣчи що: 1) декотрыхъ книжокъ вже нема, и 2) теперь уживані, видані въ р. 1874 а навѣть 1971; крѣмъ того уживають ся деякі книжки, видані на кілька лѣтъ передъ обовязуючою теперь інструкцією міністеріальною зъ р. 1884

I. Релігія: Книжокъ для класъ I, II, III, IV, V, VII, и VIII єсть ще засѣбъ достаточный; зовсѣмъ нема книжки для класы V. а почасти и для класы VI. Позаякъ авторъ книжокъ дотеперь уживаныхъ высокопреосвященный єпископъ о. д-ръ Юліянъ Пелешъ заявивъ на письмѣ, що вѣдступає вѣдъ всякихъ правъ авторскихъ, отже о. катехитъ Ал Торонскій обовязує ся выдати вперше книжку для класы V. а опѣсля для класы VI; при тій нагодѣ подає декотрі погляды и підстави, якихъ при укладаню тыхъ книжокъ держатись буде.

II. Языкъ латинскій: Позаякъ уживана дотеперь граматика Шульца въ перекладѣ о. д-ра Омеляна Огоновского и тыхъ же авторѣвъ вправы латинскі для гімназіѣ низшої вже розпродані, проф. гімн. академічн. п. Романъ Цеглинскій перевѣвъ за ласкавымъ дозволомъ ин. авторѣвъ: граматику д-ра Жигмонта Самолевича для класы I. и II. а такожъ и вправы проф. Солтысіка для класы I. Зъ сеи причини переложить ся вправы для класы II., котрі проф. п. Солтысікъ має уложити и выдати після методы проф. Шайндлера.

Що до дальшої части граматики звертає увагу проф. п. Илярій Огоновскій, що директоръ гімназіѣ дрогобыцкои п. Алекс. Борковский вылавъ вже цѣлу граматику и що рукопись єи зъобовязавъ ся предложити до рецензіѣ зъ кѣнцемъ с. р., а заразомъ додає, що тойже п. авторъ має готові вправы латинскі для класы III. и IV. Що до вправъ для класъ вышшихъ поручено, вѣзвати до сеи працѣ ин. проф. Из. Громницкого, Илярія Огоновского, Софроня Недѣльского и Григорія Цеглинского; однакъ запримѣчено, що такі книжки треба буде мабуть значно змѣняти а то зъ причини змѣны методы въ науцѣ языка латинского, яка здаєсь въ недалекой будущности послѣдує. Зъ авторѣвъ латинскихъ выйде небавкомъ Корнилій Непосъ зъ словарцемъ, приладженный для шкѣлъ рускихъ проф. Лучаковскимъ.*)

*) Вѣдъ редакціѣ: Въ тѣмъ напрямѣ, а то такъ що до выдаваня класикѣвъ латинскихъ якъ и грецкихъ, здалось бы запросити до участи въ работѣ

III. Языкъ грецкій: Засоби уживанихъ дотеперъ книжокъ, а то граматикки Курція-Борковського и вправъ Шенкля — Цеглиньского Григорія суть ще достаточні. Приготовляють ся видання слѣдующихъ книжокъ: профессоръ Иларій Огоновскій приладивъ Гомерову Илиаду и Одисею разомъ зъ словарцемъ греко-рускимъ, а профессоръ рускои гімназій въ Перемышли и Дмитро Левкевичъ перевѣвъ на языкъ рускій словарь грецкій Коха.

IV. Языкъ рускій: Выражено бажання, щоби хрестоматію староруску для класу V. и VI. а такожъ граматикку руску въ слѣдующихъ виданняхъ значно скоротити; авторъ тыхъ книжокъ проф. універз. д-ръ Ом. Огоновскій годить ся зъ тымъ жаданємъ. Сов. о. Ал. Тороньскій запитує ся, чому въ найновѣйшій инструкція до науки языка руского узгледнено переважно часть лѣтописну. Справу сю выяснивъ п. предсѣдатель въ той способъ, що вѣдъ слѣдующого року шкѣльного книжка ся буде уживатись тѣлько въ класѣ VI.

При тѣй нагодѣ закримѣчено, що: 1) въ декотрыхъ класахъ на провинціи має оденъ ученикъ книжку на 20-хъ и що 2) лучаєсь въ декотрыхъ гімназ. такъ, що учитель не мають докладного перегляду о книжкахъ рускихъ, длятого принятій висесня: 1) щоби высылати до тыхъ гімназій списъ книжокъ рускихъ*) и 2) щоби зроби́ти подѣлъ книжокъ рускихъ для заведенъ въ котрыхъ языкъ рускій єсть надобовязковий.

Читанка руска для кл. I. вышла вже въ новѣмъ виданю. Позаякъ читанки рускои для класу II. єсть вже мало примѣрникѣвъ, длятого поручено проф. Лучаковскому заняти ся новымъ виданємъ той книжки Читанокъ рускихъ для класу третей и четвертой виданъ проф. Ом. Партыцкого єсть ще засобъ достаточный. Натомѣсть цѣлковитый недостатокъ читанокъ рускихъ для класъ высшихъ, (вынявши выше згадану хрестоматію староруску для кл. VI.). Зладженємъ сихъ книжокъ мають ся заняти проф. Лучаковскій для класу V., книжка ся має бути уложена пѣсля обовязуючої инструкціи мініст. для яз. нѣмецкого яко взѣрець мають служити книжки проф. Прухницького для польского и Стайскаля-Куммера для яз. нѣмецкого; читанку для класу VII. и VIII. має уложити проф. Ол. Барвѣньскій а то въ трехъ томахъ томъ I., оббѣймаючій літературу усну, вже друкує ся.

V. Языкъ польскій: Позаякъ до науки яз. польского въ школахъ

такожъ яншихъ нп. профессорѣвъ не тѣлько львѣвскихъ якъ и позальвѣвскихъ, передовѣймъ нп. директорѣвъ: Ал. Борковського и Григорія Цеглиньского; гімн. проф.: Изид. Громницкого, Ил. Кокорудзу, Петра Левицкого, Софрона Недѣльского, Андрея Чичкевича; декотрі зъ тыхъ панѣвъ мають вже дещо готового; отъ хочбы въ тецѣ дир. А. Борковського спочиває вже вѣдъ давнихъ лѣтъ Цезарь для кл. IV. Розглянувши ся лѣнше, анайшовъ бы ся може ще дехто бѣльше. Сю справу обговорювано вже кѣлька разѣвъ на засѣданяхъ нашого видѣлу. Передовѣймъ даєсь дуже вѣдчувати цѣлковита недостача словарѣвъ.

*) Се выгладѣє троха дивно, позаякъ є загально звѣсною рѣчею, що въ справозданю гімназій академ. друкує ся кожного року дуже докладный списъ всѣхъ рускихъ книжокъ шкѣльных; єй справоздана розсылають ся урядово до всѣхъ шкѣлъ середнихъ.

(Прим. редакціи).

зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ уживае ся тыхъ самыхъ книжокъ якъ приписано у всѣхъ иншихъ школахъ середнихъ, протѣ не зайдуть въ томъ взглядѣ жаднѣ змѣны; только вносить проф. Лучаковскій, щобы для новышихъ заведень выдаѣ инструкцію, въ якѣй мѣрѣ належало бы обмежити науку сего предмету, бо на се назначено только двѣ годины на тыждень.

VI. Языкъ нѣмецкій: Такожъ въ науцѣ сего языка есть згодность збѣ всѣми иншими школами, бо ин. авторы уживаныхъ теперь книжокъ нѣмецкихъ, Д-ръ Л. Германъ и Д-ръ Кароль Петеленицъ призволили свои книжки передоложити на языкъ рускій. Ихъ книжки протѣ, для класы I, II, и III, уживають ся такожъ въ школахъ зъ рускимъ языкомъ выкладовымъ въ переводѣ Д-ра Ом. Калитовского. II. Д-ръ О. Кал. перевѣвъ грамматику языка нѣмецкого Д-ра Кароля Петеленица, котра вже друкуе ся; теперь переводить читанку для класы IV. О книжкахъ для класы V. и VI. буде бесѣда доперва тодѣ, коли уложитъ ся такі книжки для гимназій зъ выкладовымъ языкомъ польскимъ. Они дадутъ ся ужити въ цѣлости для гимназій зъ языкомъ выкладовымъ рускимъ.

VII. Географія: Понеже уживана до теперь географія Белінгера-Вахнянина для класы I. есть уже перестарѣлою, проф. Наталь Вахнянинъ подбѣмае ся уложити книжку, що вѣдповѣдала бы теперѣшнымъ инструкціямъ и вимогамъ. За стара вже такожъ есть статистика для класы IV. а нема зовсѣмъ книжки для класы VIII. Ин. Д-ръ Целевичъ и Вахнянинъ заявляють, що въ класѣ VIII. користують ся книжкою для класы IV. але розширюють предметъ вѣдновѣдно. На те не годать ся ин. инспекторы Д-ръ Германъ и Левицкій и зъ сѣи причины поручено Д-рови Целевичови переробити статистику для кл. IV. и уложити вѣдновѣдну книжку для кл. VIII.

VIII. Исторія: II. Предсѣдатель вказуе, що въ теперѣшныхъ книжкахъ есть много рѣчей перестарѣлыхъ, а Д-ръ Целевичъ не годить ся на те, щобы, побѣчь уживаныхъ теперь книжокъ Гинделього въ рускомъ перекладѣ въ класахъ III, IV, VII, и VIII, въ кл. II. и V. уживано Пѣца, въ переводѣ сов. дир. Ильницкого и проф. Барвѣньского, вносить протѣ, щобы и тѣ двѣ послѣднѣ книжки заступити рускимъ переводомъ Гинделього. Зъ сими висенемъ Д-ра Целевича не годить ся проф. Вахнянинъ, бо уважае згадані книжки для класѣ II. и V. яко зовсѣмъ вѣдновѣднѣ; его гадку понирае о. сов. Ильницкій; позаякъ есть ще выстартающе число тыхъ книжокъ, протѣ справа ся збѣтае на разѣ нерозсужденою.

IX. Математика: а) Аритметика. II. Предсѣдатель поручае обдумати нове выдане альгебры для класѣ высшихъ; Д-ръ Савицкій каже, що працюе въ томъ напрямѣ; рукописъ же книжокъ для класѣ III. и IV. предложать ся небавкомъ. б) Геометрія. Книжокъ для класѣ высшихъ есть достаточне число, выказуеь однакъ некуча потреба книжокъ для класѣ I. и II., божь они цѣлкомъ розпроданѣ. Д-ръ Савицкій заявляе, що предложити небавкомъ рукописъ оброблену на подѣтаві Гочвара. Проф. Плешкевичъ замѣчуе, чи не було бы добре перевести на языкъ рускій книжку Марыняка, однакъ проф. Савицкій обѣтае при своимъ замѣрѣ. При той нагодѣ звертае увагу проф. Лучаковскій, що було бы рѣчею дуже користоною, щобы такъ аритметику якъ и геометрію выдаѣ кожду въ одной книжцѣ для всѣхъ чотырехъ класѣ высшихъ подобно якъ се дѣе ся въ класахъ высшихъ, понеже зъ одной стороны неразѣ профессоръ вѣдсылае ученика до якогогь правила

зъ роковъ давнѣйшихъ, а зъ другої стороны ученикъ найде ся въ тѣмъ по-невольнобѣ положенію, що выпаде єму повторити деяку часть давнѣйшу.

Х. Фізика: Рукописъ книжокъ для класы III. и IV. вже предложивъ до оцѣнки проф. Петро Огоновскій; для класъ VII. и VIII. єсть засѣбъ достаточный.

XI. Исторія натуральна: Въ тѣмъ взглядѣ оказуєсь найбѣльшій недостатокъ книжки для класы V., бо сеї нема цѣлкомъ; зѣвѣмъ перестарѣла єсть теперь уживана книжка для класы II.; для того поручає проф. Залескій перевести на языкъ рускій уживану теперь книжку проф. Ростафиньского, бо ся книжка уважає ся за найлѣпшу. Такожъ мінеральною для класы III. треба значно змѣнити. Проф. И. Верхратскій пѣдбѣмає ся всѣхъ тыхъ робѣтъ. П. Предсѣдатель звертає увагу на книжку проф. Ломницького и додає, чи не упросити до спѣвудѣлу такожъ проф. Шухевича, а проф. Лучаковскій примѣчує, що такожъ п. Иванъ Вахнянинъ, проф. стрійской гімназії и профессору львівской семинарії учительской пп.: В. Тисовскій и Д-ръ Олеськівъ могли бы бути въ тѣмъ напрямѣ помѣчными.

XII. Пропедевтика: П. Предсѣдатель звертає увагу на книжку Козловского, а о. сов. Ильницькій пѣдбѣмає ся здати справу въ короткѣмъ часѣ що до переводу сеї книжки на яз. рускій.

На запытанє о. Ап. Тороньского, чи згадані пп. профессору зѣстануть завѣзвані письменю до тыхъ праць, вѣдповѣдає п. Предсѣдатель потверджаючи; остаточно звертає проф. Луч. на можливий трудности въ техничѣмъ переведенію такъ численныхъ книжокъ, а особливо пѣдносить аби зъ сумы, яка виплыває зъ розпродажи книжокъ, утворити фондъ корѣнный для выдаваня рускихъ книжокъ для шкѣлъ середнихъ, а фондъ сеї повиненъ бы вже теперь бути значнымъ бодайбы вже зъ уваги на те, що бувають роки, въ котрыхъ не выдає ся ані одной книжки.

Всѣ на тѣй анкетѣ обговорені справы будуть предметомъ нарадъ комісії науковой въ Радѣ шк. краєвѣй.

Приготовленє до методичного переведеня уступу „Тепло“.

(Дальше.)

II. Лекція узымлюющая.

Напередъ дамъ понятє тепла. Понеже дѣтямъ тепла не можна ані показати, а тымъ менше пояснити дефиніцію, для того понятє то старати ся буду подати за помочю змыслу чутя, а зроблю се такъ. Выкличу одного ученика на середину класы, скажу вѣдтакъ приблизити ся до огрѣтой печи на вѣддаль 1 кроку и запытаю ся: Що чувшь приближивши ся до печи? Дѣтина: Приближивши ся до печи чую тепло. Заявляю, що для оощаженя мѣся и часу, вѣдповѣди учениковъ подавати буду въ скороченію, але въ часѣ науки вымагати буду вѣдповѣдей цѣлыми реченями. Учитель: Теперь приложи руку до печи, — що чувшь? Дѣтина: Горячо. У.: Приложи руку до

стѣны, — що чуешь? Д.: Холодъ. У.: Приложи руку до желѣзной климки, — що чуешь? Д.: Зимно. У.: Чи можна видѣти тепло? Д.: Нѣ. У.: Чи можна видѣти зимно? Д.: Нѣ. У.: Чимъ можна пѣзнати тепло або зимно? Д.: Дотыкомъ або чутѣмъ.

Понеже пѣдчасъ сего досвѣдченя оденъ лишь бувъ занятый а прочі уважали, треба поставити цѣлой класѣ кѣлька вѣдиовѣднихъ питань, а вѣд-такъ приступити до науки о жерелахъ тепла. Въ той цѣли питаю: Яка була печь, коли ты єи дѣткнувъ? Д.: Горяча. У.: Вѣдъ чого печь стає горяча? Д.: Вѣдъ огню. У.: Чи все огрѣе ся вѣдъ огню? Д.: Все. Въ сей способѣ пѣзнали дѣти огонь яко жерело тепла.

Дальше спытаю: Якъ єсть въ лѣтѣ на дворѣ? Д.: Тепло. У.: Чи тепло те походить вѣдъ огню? Д.: Нѣ, вѣдъ сонця. У.: Чи лишень вѣдъ огню маємо тепло? Д.: Такожъ вѣдъ сонця. — Тѣлько о теплѣ сонѣчиномъ.

Приступлю до третого жерела тепла, котрымъ єсть праця механічна. Щобы дѣти арозумѣли, що черезъ тертѣ вивязує ся такожъ тепло, кажу потерти дѣтямъ руку о руку и запитаю: Що чуєте теперъ въ рукахъ? Д.: Тепло. У.: Вѣдъ чого почувли вы тепло въ рукахъ? Д.: Вѣдъ тертя. У.: Потрѣть рукою о лавку!... що чуєте? Д.: Тепло. У.: Потри брусокъ сей о брусокъ!... а теперъ приложи до него руку. Чи брусокъ теплый? Д.: Теплый. У.: Вѣдъ чого брусокъ нагрѣвъ ся? Д.: Вѣдъ тертя. У.: Чи тѣлько вѣдъ огню и сонця маємо тепло? Д.: Тепло маємо такожъ вѣдъ тертя. Въ сей способѣ перевѣвъ я науку о трехъ головныхъ жерелахъ тепла.

Теперъ поучу о проводництвѣ тепла. Рѣчь сю вьясню експериментомъ. Въ той цѣли набиваю на дрѣтъ и на пруть деревляный блискѣ одного кѣнца по двѣ кульки восковой недалеко себе. Кульки на дрѣтъ и пруть мусять бути въ рѣвныхъ вѣдстунахъ и вкладаю тѣ кѣнцѣ, при котрыхъ єсть вѣскъ въ поломѣни свѣчки. Набиваю тому на дрѣтъ восковой кульки, щобы всѣ дѣти взоромъ пѣзнали, що дрѣтъ огрѣває ся скоро, а пруть дуже новолы. При робленю того досвѣду безъ воску пѣзнає се лишь оденъ ученикъ чутѣмъ. Дѣти увидять, що вѣскъ на дрѣтъ почне ся топити и кульки поснадають, а учитель питає: Що я зробивъ? Д.: Панъ учитель тримали дрѣтъ и пруть въ поломѣни свѣчки. У.: Чи дрѣтъ огрѣвъ ся скоро? Д.: Огрѣвъ ся. У.: А пруть? Д.: Нѣ. У.: По чѣмъ то пѣзнаєшь? Д.: Що кульки на дрѣтъ топили ся и поснадали. У.: Чи и пруть огрѣвъ ся такъ скоро? Д.: Нѣ. У.: По чѣмъ то пѣзнаєшь? Д.: Що кульки восковой на пруть не стѣпили ся. У.: Що скорше огрѣло ся дрѣтъ чи пруть? Д.: Дрѣтъ. У.: Зъ чого зроблений той дрѣтъ? Д.: Зъ желѣза. У.: Чи тѣлько дрѣтъ зъ желѣза огрѣває ся скоро? Д.: Также мѣдяный. У.: Якъ то можна назвати всѣ тѣ рѣчи якъ: желѣзо, мѣдь, сѣребро, олово, золото? Д.: Металыи. У.: Всѣ металѣ скоро дуже огрѣвають ся, або якъ кажемъ суть добрыи проводниками тепла. Но они и скоро дуже стигнуть. Учитель каже поддержати дрѣтъ въ поломѣни свѣчки, а коли вѣскъ огрѣєсь положити; ученикъ дотеркнувшись єго по хвилы пѣзнає, що вѣскъ вже зимный. Вѣдиытаю высказане о добрыхъ проводникахъ и въ сей самъ способѣ познакомлю наглядно зъ предметами, котры суть алыи проводниками тепла. Вѣдтакъ подамъ дѣтямъ практичный застосованя алыхъ и добрыхъ проводниковъ тепла ставлячи имъ подобны питаня: зъ акихъ проводниковъ носимъ одѣжъ, длячого хату обкладаємъ загатою, чому деревця обявуемо соломѣю, нащо суть дверцята вѣдъ, печи заосмотренъ въ деревяну галку, чому беремъ ухо горшка горячого черезъ шнату; чому озимина пѣдъ сѣв-

гомъ не змерзне, чи коли она випрѣе и коли. — То суть вѣдомости, зъ котрыми дѣтей тутъ познакомити треба, зважаючи особливо, щобы они дѣтямъ були придатнѣ, та щобы ихъ не було за богато.

Тымъ дѣломъ давъ я вже понятѣ добрыхъ и злыхъ проводникѣвъ теpla, приступлю зъ черги до поясненя побѣльшеня объѣму тѣлъ черезъ тепло. Що сталѣ тѣла розмѣряють ся, се можна бы показати на дротѣ, але що 1 метръ дроту желѣзнаго огрѣтый о 100° Ц. продовжити ся лише о 1 мм., а таке продовженє єсть майже незамѣтне, тому понехаю показуваня сего експерименту, а науку продовжати буду въ сей способѣ, У.: Видѣли вы кухню желѣзну? Д.: Видѣли. У.: Чи она складаєсь зъ одного кусника желѣза? Д.: Зъ кількохъ плитъ. У.: Придивѣть ся дома добре кухнѣ. Вы зобачите, якъ кухня буде зимна, то меже плитами суть маленькѣ шпaры, куда можъ щетину проихати. Однакъ коли кухня горяча, шпaръ тыхъ не буде, бо плиты вѣдъ горяча побѣльшають ся. Отъ заразъ переконаємъ ся. — Щобы вказати дѣтямъ, що в плинѣ розширяють ся, наливаю до фляшочки зъ вузкою шійкою закрашеною воды и зазначивши поки сягає вода кусничкомъ нальиленого паперу, почну огрѣвати воду въ фляшочцѣ. Вода вѣдъ горяча роздасть ся, дѣти зобачуть, що єи стане бѣльше, а я запытаю: Чи и теперь єсть тѣлько воды, якъ перше? Д.: Єсть бѣльше. У.: Мы кажемъ прото, що вода розширилась або побѣльшилась, — що сталося теперь зъ водою? Д.: Она розширилась або побѣльшилась. У.: Вѣдъ чого она побѣльшилась? Д.: Вѣдъ теpla. Учитель каже: Я поставлю ту воду на вѣкнѣ, щобы она остудилась, зобачимъ кѣлько єи буде тогды; — а хто знає, що ще вѣдъ горяча розширить ся? Д.: Молоко. У.: Я вамъ ще щось покажу. Я той мѣхуръ троха надму и повѣшу коло печи, — дивѣть, що ся стане? Мѣхуръ роздуватись починає а я пытаю: Що єсть въ мѣхурѣ? Д.: Воздухъ. У.: Чи много було? Д.: Не много. У.: А теперь єсть такожъ тѣлько? Д.: Бѣльше. У.: Зъ вѣдкижъ взяло ся єго бѣльше? Д.: Вѣнъ розширивъ ся вѣдъ горяча. У.: Що побѣльшило воздухъ въ мѣхурѣ? Д.: Тепло. У.: А глядѣть, я повѣшу теперь мѣхуръ коло вѣкна, нехай той воздухъ остудить ся; — подивимъ ся теперь на воду; — кѣлько єсть єи? Д.: Тѣлько що було перше, закимъ огрѣвалисьмо єв. У.: Щожъ ся зъ водою стало на зимнѣ? Д.: Она зновъ зменшила ся. У.: Чи и молоко зменшає ся, коли остигне? Д.: Зменшає ся. У.: Вѣдъ чого то вода и молоко зменшають ся? Д.: Вѣдъ зимна. У.: Що ся стало зъ воздухомъ въ мѣхурѣ? Д.: Вѣнъ назадъ зменшивъ ся. У.: Вѣдъ чого воздухъ той зменшивъ ся? Д.: Вѣдъ зимна. У.: Чи желѣзо розширяє ся вѣдъ теpla? Д.: Розширяєсь. У.: А вода? Д.: Такожъ. У.: А воздухъ? Д.: Такожъ. У.: Отже всѣ рѣчи розширяють ся черезъ тепло? Д.: Всѣ. У.: А що дѣєсь зъ ними на зимнѣ? Д.: Они поменшають ся. Практичне застосованє: Коваль робить обручъ троха меншій вѣдъ колеса, розгрѣває єго и тогды набиває на колесо, — якій єсть обручъ розогрѣтый, — якимъ стане, коли выстигне, — на що то такъ коваль робить?

Понеже учитель сельскій не буде мавъ вже нагоды познакомити дѣтей зъ термометромъ, тому добре було бы се зробити при тѣй лекціи. Въ короткій и ясный способъ опишу термометръ, познакомлю зъ подѣлкою, вскажу наглядно, що ртуть вѣдъ теpla роздаєсь, поучу, що каждый господарь повиненъ мати сей ледви 20 кр. стоячій прирядъ, щобы мѣгъ знати чи въ єго хатѣ, стайнѣ и нивниці не єсть за зимно; а щобы дѣти набрали вправы въ вѣдчитуваню температуры, то поручу дѣтямъ все зъ горы черезъ якійсь

часъ мѣрити температуру въ комнатѣ и на дворѣ рано передъ 8. и по полудни передъ 2. годиною, результатъ помѣру має ся записати на школьній таблиці. Познакомленемъ дѣтвора зъ термометромъ можна лекцію узмысливаючу закончити, а приступити до читання самого уступу п. заг. „Тепло“.

(Конецъ буде).

Про школьництво народне въ Австрій.*)

10

Панованє десятилітне цѣсаря Йосифа II. (1780—1790) було богате въ адміністративній розпорядженя школьній, що мали на цѣли управильненє, уніформованє и германізацію. Мѣжъ тими постановами визначують ся двѣ: заведенє примусу школьного и основанє школьного патронату. Року 1781 поручено староствамъ, щобы черезъ священникѣвъ приходникѣвъ и начальникѣвъ громадъ въ томъ напрямѣ свою дѣяльність розвинули и въ случаю потреби ужили навітѣ средствъ примусовыхъ, абы всѣ дѣти вѣдъ 6—12 року ходили до публичной школы народной. До переведеня примусу школьного втягнує духовенство. Школьный патронатъ, котрый сполучено зъ церковнимъ патронатомъ вложивъ на домініѣ, себѣ то на властителѣвъ бѣльшихъ посѣлостѣй обовязокъ основуваня и удержованя школъ народныхъ. За те признано имъ деякѣ права, передовсѣмъ право именованя учительѣвъ, позаякъ въ иншій спосѣбъ не можна було придбати грошій для ново основаныхъ школъ народныхъ. По части зъужито на сю цѣль майно церковне и монастырєке. Школу мало ся заложити всюды тамъ, де въ вѣддаленю пѣвмилевѣмъ навкруги находило ся до сто дѣтѣй обовязаныхъ до школы; коли було бѣльше якъ 50 дѣтѣй, мало ся кождымъ разомъ назначувати помѣчника. Постановлено тогдѣ, яка має бути найнижша платня учительѣвъ помѣчникѣвъ такъ звану конгруу. До платѣвъ вчислялись и доходы церковній учителя именно побиранѣй за услуги церковній якъ примѣромъ се дѣялось у тыхъ, що були заразомъ пономарами, костельными, органістами, дяками. Призначено учителямъ такожъ и побиранє малєй оплати школьной. Вкѣнци пѣкловано ся такожъ и наущанємъ євангеличскихъ, жидѣвскихъ и войсковыхъ дѣтѣй.

Менше користнымъ показавъ ся системѣ тыхъ постановъ на поли внутрѣшного розвитку школьництва. Ту управильненє не було такъ легке, позаякъ по уступленю Фельбѣгера не стало въ Австрій передовыхъ педагогѣвъ. Виравдѣ старавъ ся єго наслѣдникъ Галь влати духа и житє въ науку школьную, усуваючи механічне табеляризованє и монотонне читанє всѣхъ разомъ и заступавъ Фельбѣгера книжку методичну звязлыми інструкціями для учительѣвъ. Введенє языка нѣмецкого до школъ народныхъ, вѣдъ чого повстала назва „нѣмецкѣй школы“, обидило національне чувство не нѣмецкихъ народѣвъ, котрѣ вѣдвернулись оиѣсєля вѣдъ справи школьництва народного.

Коротке панованє Леопольда II. (1790—1793) перейшло безъ значеня для школьництва народного. Зате рѣшительний и усилийный суть змѣны за довго-

*) Початокъ сєй статѣ Ч. 4. и 5.

лѣтнього панованія цѣсаря Франца І. (1792—1835) підъ впливомъ Ротенгана. Постанови школьній, що вийшли въ тѣмъ часѣ зовсѣмъ не були поступовій, противно въ справѣ школьництва народного цѣнюся въ задѣ. Ротенганъ рѣшивъ ся школьництво сѣльске зовсѣмъ обмежити. Школу народну сѣльску полишено лишъ для самыхъ селянъ. Ту мали ся дѣти лишъ такихъ рѣчий вчити, якѣ необходимо потрібні були для простого мужика, взагалѣ для убогихъ, працюючихъ клясъ народу. Школа народна мала ся стати школою призначеною для убогихъ. Для дѣтій богатшихъ призначено въ окрѣпахъ (циркулярныхъ) и взагалѣ въ бѣльшихъ мѣстахъ „школы головні“ (Hauptschulen). Задержане оплати школьної мало повдержати напливъ дѣтій зъ клясъ бѣднѣйшихъ. Въ справозданю своимъ, котре предложивъ цѣсареві, высказує ся Ротенганъ противъ всякой автономіи стану учительского и вѣнчъ бажає, щоби рѣшене навѣтъ педагогічнихъ питанъ полишено виключно правительству. На основѣ сего справоздання покликано наукову комісію ревизійну підъ проводомъ Ротенгана. Зъ нарядъ сєи комісії вийшовъ проєктъ до основанія и організації народныхъ школъ. Якій духъ повѣявъ зъ сего проєкту, можуть намъ показати слѣдующій мѣсця: Для тривіальныхъ школъ выстає читанє и розумнѣє въ популярной мовѣ написаныхъ читанокъ, такожъ писанє, при чѣмъ при нагодѣ має ся научити трохи грамматики дальше потрібнє знанє чотырохъ дѣланъ зъ рахункѣвъ, научанє въ приступный спосѣбъ обовязкѣвъ працюючої клясы; науку релігій подає священникъ; звичайні занятя індустрійні и вправы въ сѣбѣ треба по можности при науцѣ школьной узгляднѣти. Читанє всѣхъ наразѣ треба залишити⁴. „Коніруа учителя народного выносить (крѣмъ оплати школьної) 80 злр., помѣчника 30 злр. Платню має доставати грѣшми або въ натураліяхъ. Учитель має еще крѣмъ сего мати кусень поля на 4—6 мѣрокъ, огородъ, вѣльнє топливо и право выпасу на двѣ коровы дѣвнѣ. Помѣчникъ достає харчѣ. Яко побѣчне занятє полишено учителєви тихе ремѣсло. Дефіцієнты полишають ся на ласцѣ зверхностей громадскихъ и обшарѣвъ двѣрскихъ. Въ кождѣмъ окрѣпѣ має ся полишити 6—8 лучинхъ посадъ учительскихъ до именованія высшѣй дирекціи школьной, щоби могли вынагородити черезъ авансъ вызначуючихъ ся учительѣвъ. Въ мѣской школѣ має першій учитель побирати найменше 2000 злр. крѣмъ кусняка огорода, другій 130 злр., помѣчникъ 80 злр. Побѣчнымъ зарѣбкомъ була писанина канцеларійна. Платня директорѣвъ головныхъ школъ выносила 300—400 злр., учительѣвъ 150—300 злр., помѣчникѣвъ 100—150 злр., Безпосереднымъ надзирателемъ школы бувъ мѣсцевый душпастьрь, въ школѣ головной безпосередною начальною властію бувъ директоръ. Въ деканатѣ поставлювано зъ помѣжъ священникѣвъ одного яко надзирателя школьного. Надъ тими властями стоявъ урядъ окрѣпный (Kreisamt). Урядъ окрѣпный пересылає свои повѣдомленія вразѣ зъ справозданями высшѣй краєвой власти школьной, де урядує старшій директоръ школы по можности принадлежный до духовного стану. Зъ сего проєкту вийшовъ 11. сернія 1805 законъ школьный, для нѣмецкихъ школъ Австріѣ, що обовязувавъ народнѣ школы австрійскѣ майже половину столѣтя.

(Дальше буде).

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** дарувавъ громадѣ Лѣсновичѣ въ повѣтѣ городскѣмъ 100 злр. на будову школы.

— **Статистика инспекторѣвъ школьныхъ.** Въ одно́мъ зъ послѣднихъ чиселъ помѣстила Szkola статью пѣдъ вышє навєдєнымъ заголовкомъ, кидаючу ярке свѣтло на шко́льный вѣдносини въ Галичинѣ въ порѣвнаню зъ иншими краями. Пѣсля сєи статѣ́ було въ цѣ́лой Авєстрїи 324 инспекторѣвъ школъ народныхъ а зъ тыхъ 10 священникѣвъ, 4 пенсіонованыхъ директорѣвъ и профєсорѣвъ школъ середнихъ, 7 директорѣвъ гімназіяльныхъ, 84 профєсорѣвъ гімназіяльныхъ, 9 директорѣвъ семінарїй учительскихъ, 29 профєсорѣвъ семінарїй, 31 учителѣвъ школъ вправъ, 53 директорѣвъ школъ выдѣловыхъ, 65 управителѣвъ школъ народныхъ и 19 учителѣвъ школъ народныхъ. Зъ загального числа 324 инспекторѣвъ припадає на Галичину лишъ 46, мѣжъ тымъ якъ на Чєхїю припадає ихъ 75 а на далеко меншу Мораву 53. До того треба додати, що и загальна ровєнь образованя инспекторѣвъ въ тыхъ трєхъ краяхъ не єсть рѣвна, бо коли зъ уєѣхъ галицкихъ инспекторѣвъ єсть лишъ 12 зъ університетскимъ образованємъ т. є. четвєрта часть, єсть ихъ въ Чєхїи 42 а въ Моравѣ 28, значить бѣльша половина. Причина сєго лєжить головно въ недостаточныхъ дїєтахъ нашихъ инспекторѣвъ, побираючихъ по 500 до 600 злр. рѣчно, мѣжъ тымъ якъ въ захѣдныхъ провинціяхъ, де комуникація дужє улєкшена и округи шко́льный далеко меншїй, выноєть инспекторскї дїєты по 1000 злр. або й бѣльше. Въ тѣмъ взглядѣ отже єсть Галичина дужє покривджєна, бо поминувши сє, що пѣсля числа дѣтєй, обовязаныхъ ходити до школы, повинний мы мати бѣдай 64 инспекторѣвъ, то само число анафальбєтѣвъ въ нашѣмъ краю повинно спонукати власти шко́льный до побѣльшєния шко́льных округѣвъ въ Галичинѣ. Щобы-жъ мати образѣкъ о скѣлько стоить Галичина пѣдъ взглядомъ просвѣты позаду тыхъ двѣхъ краѣвъ, досыть навєсти, що въ Моравѣ на 100 мужчинъ не умѣє читати 5·73, на 100 жєнщинъ 8·10 осѣбъ въ Чєхїи выноєть сє число 4·60 євєнтуально 6·90 а въ Галичинѣ ажъ 64·87 и 71·60.

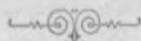
— **Въ справѣ перєношєния народныхъ учителѣвъ** розѣслала краєва Рада шко́льна до окружныхъ радъ шко́льных такий сѣбѣжникъ: Лучає ся, що окружїй рады шко́льный перєноєть провїзоричныхъ учителѣвъ бєзъ конечной потребности на другїй посады. Позаякъ однако змѣна учителя въ народнѣй школѣ некористно вилыває на хѣдъ наукъ то для управильєния справы перєношєния тымчасовыхъ учителѣвъ рѣшила краєва Рада шко́льна: Окружїй рады шко́льный можуть перєноєти тымчасовыхъ учичелѣвъ на другїй посады: 1) на вѣдповѣдно умѣтивану просьбу учителя; 2) єсли за перєнесенємъ єго промавляє єго дѣтєперѣшєє повєдєнє; 3) на основѣ дисциплїнарной постановы 24 §·у закона зъ 1. сѣчня 1889 р. В. зак. кр. н-рѣ 16; 4) зъ службовыхъ взглядѣвъ, єсли занята тымчасовымъ учителємъ посада обєсаджєна и 5) єсли въ наєлѣдокъ мѣсєцевыхъ обєставинъ не не можна полишити учителя бєзъ шкоды для науки. Взагалѣ перєношєнє повинно вѣдбувати ся въ єерпни. Краєва Рада шко́льна звєрнє коєшты перєносєния зъ выимкою перєносєнє пѣдъ 1 и 2.

— **Одноразова наука** истиююча вжє въ школахъ жєньєскихъ у Львовѣ має бути заведєна и въ мужєєскихъ.

— **Въ Коломыи** померли дня 16. н. єт. падолиста два учителѣ гімназіяльный: Иванъ Брандъ въ 45 роцѣ житя и Вильгєльмъ Штангєнбєргъ въ 44 роцѣ житя.

— **Сєредно-європейскїй часъ**, заведєный у насъ на зєлѣзницяхъ и урядяхъ почтовыхъ задумєє заведєти магієстратъ краковскїй на вєѣхъ публичныхъ годинникахъ въ тѣмъ мѣєтѣ. Магієстратъ вѣднѣєть ся въ тѣй справѣ до астрономїчної обєєрваторїѣ, котра що-дєнь управильняє мѣєскїй годинникъ на вєжї Марїєєского костєла въ Краковѣ, чи можна ввєєсти сєредно-європейскїй часъ на краковєєкихъ годинникахъ. Можна надѣяти ся, що за примѣромъ Кракова пѣйдуть и другїй галицкїй мѣєста, та що тогдѣ мѣжъ годинниками на зєлѣзницяхъ и почтахъ а годинниками нашими не будє рѣзницѣ.

— Въ Мысловой коло Пѣдволочискѣ надыбали робѣтники при будовѣ дороги на якось старинне кладовище, де выкопали богато глиняныхъ судинъ. Робѣтники товкли посудины, не знаючи ихъ вартости, однако удало ся мѣсцевому учителеви Еразмови Островскому забрати до себе 13 штукъ неушкодженихъ а то: 1 збанокъ зъ сивон дуже грубои глины, украшений рѣзными взорами, 1 фляшку зъ тон-жъ глины, 1 вазу, 1 миску, 1 збанокъ малый, 2 горницѣ и 6 иншихъ судинъ. Крѣмъ того выкопано тамъ зельзну спису и скляну судину, котрѣ забравъ до себе надзиратель дорогъ. Судины тѣ, якъ нише и. Островскій, мусять бути дуже старѣ, бо рѣзнять ся цѣлкомъ выробомъ и формою вѣдъ теперѣшнихъ.

Вѣсти бібліографічні.

Вѣнчокъ, дарунокъ для молодежи. Впорядкувавъ Кость Федьковъ. Навяздомъ Руского товариства педагогичного. — Львѣвъ 1891 р. Стор. 31 и 4 ілюстр. 16°. Цѣна 20 кр.

Рѣдний зѣльникъ ілюстрований літературный збѣрникъ выдавъ Василь Лукичъ. Коштомъ товариства „Просвѣта“. — Львѣвъ 1891 р. Стор. 136+4 8°. Цѣна 30 кр.

Geschichte der Erziehung und des Unterrichtes für den IV. Jahrgang der österr. Lehrer- und Lehrerinnenbildungsanstalten, von Dr. Theodor Tupetz, k. k. Landesschulinspector f. Böhmen. Mit 15 Abbildungen. Preis geheftet 65 kr. geb. 85 kr. Im Verlage f. Tempsky. Wien, Prag und Leipzig 1891.

Шкѣльний вѣсти.

— Конкурсы. Ц. к. окружна Рада шкѣльна въ Теревовли розписуе конкурсъ зъ речницемъ до 20 н. ст. грудня на посады учительскѣ 1) при школахъ етатовыхъ: въ Маминскахъ, Острѣвчику, Плебанѣвцѣ и Скомороши; 2) при школахъ філіяльных: въ Боричѣвцѣ, Брикули новѣй, Гуминскахъ, Малѣвѣ, Налужи, Слобѣдѣ струѣвской, Тичинѣ новѣй, Залавю и Зубовѣ; 3) на посады двоухъ учительокъ при 5-класовѣй школѣ женскѣй въ Теревовли и 4) на посады молодшихъ учительѣвъ при 2-класовыхъ школахъ въ Яновѣ и Кобыловолокахъ.

Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Городку розписуе конкурсъ на посады: 1) особногю учителя релігій греко-кат. при 4-класовѣй школѣ мужежескѣй въ Городку зъ рѣчною платнею 600 злр., 10% додаткомъ на мешкане и правомъ до 5-лѣтнихъ додатковъ по 50 злр.; 2) на посады учительѣвъ: а) при школахъ етатовыхъ: въ Добростанахъ, Яенискахъ, Лозинѣ, Мальчицахъ; б) при школахъ філіяльных: въ Бартатовѣ, Каменобродѣ, Лѣсневичахъ, Волчугахъ и Зашкевичахъ. Поданя вносити треба найдалше до кѣнця падолиста с. р.

Ц. к. Рада шкѣльна окружна въ Яворѣвѣ розписуе конкурсъ на посаду учителя при 5-класовѣй школѣ мужескѣй въ Яворѣвѣ зъ платнею 500 злр. и 50 злр. додатку за управительство. Речинець до вношеня поданъ установленый до 15. н. ст. грудня.

НАУКА РАХУНКОВЪ

въ школъ народной.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛЕВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна снижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Иституту Станропигійского.

ИЛЮСТРОВАННЫЙ КАЛЕНДАРЬ

ТОВАРИСТВА „ПРОСВѢТА“

НА РОКЪ 1892.

ЦѢНА 50 КР.

Въ пересылкою почтовою 55 кр.

ДОСТАНЕ ВЪ ВСѢХЪ КНИГАРНЯХЪ.

Занимающа, въ довгихъ вечерахъ зимовыхъ, докончѣ
потрѣбна забавка. **Кругова загадка**, правдива лише
зъ „якоромъ“. Цѣна 35 кр.

Тисячѣ родичѣвъ признали похвально високу вы-
ховуючу вартѣсть славныхъ

„скринкамъ будовлянымъ якоровымъ“;

нема лѣншой и болѣе духовно-заохочуючей забавы
для дѣтей и дорослыхъ.

Близше объяснене що до того и що до „загадокъ
круговыхъ“ можна знайти въ нашомъ **иллюстрованомъ**
цѣннику, котрый собѣ всѣ родичѣ якъ на й скорше

[даромъ й оплачено] записати повинни, щоби могли въ часѣ справдѣ
удачну коляду для дѣтей своихъ vybrати и замовити. — Всѣ скринки
будовляны безъ надписи „якоръ“ суть звычайными й яко доповнене без-
вартными наслѣдуванями, тому прошу подати й куповати всегда лише
Рихтера скринки будовляны якоровы, котры передъ тымъ якъ и те-
перь неперестигеными и одиноки, и лише они зовсѣмъ правильно
могутъ бути доповнены; можна дѣстати у всѣхъ лѣншихъ торговляхъ
зъ забавками по цѣнѣ 35 кр. до 5 зр. и выше.

F. Ad. Richter & Cie.,

Перша ав. уг. ц. к. фабрика скринокъ будовляныхъ, Вѣдѣнь, I. Nibelungengasse, Рудольф-
штадт, Ольтенъ, Роттердамъ, Лондонъ Е. Ц., Нефюркъ, 310 Бродвай.

Выдае „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію відповідає Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарнѣ Товариства имени Шевченка, підъ зарадомъ К. Беднарского.

Предплатя:

на півъ року
1 ар. 60 кр., на
цѣлый рікъ 3 ар.

Одно число 20 ар.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВА. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и

Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламаці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Про школьництво народне въ Австріи.

(Дальше.)

По заведенію постійного ладу въ народнѣмъ школьництвѣ не роблено вже ніякихъ важнѣйшихъ змѣнъ ажъ до року 1848. Модифікаціѣ поробленіѣ въ тѣмъ часѣ обертались лишъ около поодинокихъ, підряднихъ точокъ. Змѣни були въ тѣмъ часѣ такі: а) Поправлено матеріальний станъ учительства підвищенемъ платиѣ учительствъ тривіальнихъ зъ 100 злр. на 150 злр., урегулировано оплату школьну після локальнихъ обставинъ, признано степені урядникѣмъ учителямъ, увільнено учительствъ постійно а помічникѣмъ часово вѣдъ службы войсковою, за те не дозволено далѣше займатися ніякимъ ремесломъ, забезпечено лишъ судьбу выслуженыхъ та родинъ помершихъ учительствъ, дозволено держаніе такъ званихъ корепетицій въ нормальныхъ и головныхъ школахъ. б) Въ тѣмъ часѣ розширено приготавлиючи науку для кандидатѣмъ учительскихъ заводячи піврѣчний курсъ препаранды и отвѣраючи педагогичный курсъ для учительокъ у Вѣднѣ. в) Наука повторительна стала ся обовязковою (16 вересня 1816), для котрой обовязковий часъ школьный продовжено до укѣнченія 15. року житя або до кѣнця науки термінаторскою въ якомъсь ремеслѣ. Увѣльнений були вѣдъ науки повторительной ученики, щѣ скѣнчили четверту класу и перейшли до гімназіѣ, такожъ хлопцѣ и дѣвчата зъ высшихъ станѣмъ. г) Щѣ до конкуренційныхъ оплатъ выдано тогдѣ богато розпоряджень. д) Обмежено по можности всѣ приватні заведенія науковѣ, а щѣбы отворити такі заведенія, треба було мати дозволѣ політичною власти краѣвою. Число школъ народныхъ піднесло ся въ 40 лѣтахъ с. е. вѣдъ 1808 до 1848 після нашего мѣрило незначно. И такъ: въ Долѣшній Австріи піднеслось оно о 5 школъ головныхъ (поступивши зъ 13 на 18) и о 50 школъ тривіальныхъ, оджежъ прирѣсть майже одной школы на рікъ! — противно въ Чехахъ побѣльшили ся школы головні о 12 (зъ 31 на 43) а о 1106 школъ тривіальныхъ (зъ 2359 на 3465). Фреквенція школьна поправила ся значно, передовѣмъ въ Австріи, Зальцбургѣ, Тиролю, Чехахъ, Моравіи и Шлезіи. Такожъ и мовы краѣві найшли въ тѣмъ часѣ повѣли бѣльшій приступъ до школы народной по причинѣ скрѣпленія не нѣмецкихъ народностей. До року 1847 побѣчь 5910 чисто нѣмецкихъ школъ було 2821 чешскихъ, 491 польскихъ, 741 рускихъ, 459 польско-рускихъ, 64 словенскихъ и 58 сербскихъ. Способѣ наущанія не поправлявъ ся зовѣмъ,

противно упадавъ щоразъ більше підъ панованемъ політичного закону шкільного, перейшовъ вкінці на шкільний механізмъ бездушний, позаякъ такожъ и образоване учителівъ въ поврочнихъ курсахъ препарандійнихъ и нужденне оплачоване учителівъ не могли причиняти ся до двигнення стану учительского.¹ Такий відносини тревали далше еще и підъ панованемъ цесаря Фердинанда I, безъ значившихъ змінь ажъ вкінці прийшовъ историчний рікъ 1848. Тоді потрясла революція майже цілу державу нашу а по ній слѣдовало вступлене на престолъ теперішнього нашого Володѣтеля Найяснѣйшого Цесаря Францъ Йосифа I. (2 грудня 1848) а зъ Нимъ такожъ и нова ера для шкільництва народиого.

Мимо всякихъ реформъ політичнихъ суспільнихъ, переведенихъ въ тѣмъ часѣ, не спускали мужъ державній Австрії свого ока и зъ шкільництва, чого доказомъ єсть основане самостійного міністерства просвіты середъ найбуриливѣйшихъ днівъ мартовихъ (23 марта 1848). Першимъ австрійскимъ міністромъ просвіты бувъ баронъ Сомаруга, котрий однакъ по кількохъ мѣсяцяхъ подяковавъ (9. лия 1848). Слѣдовало вѣдтакъ провізоріюмъ, підчасъ котрого благородний баронъ Файхтереленбегъ, авторъ „діететики душъ“, звѣстний въ найширшихъ кругахъ и одушевлений дійсно філософичнимъ духомъ, въ характерѣ молодшого державного секретаря провадивъ управу публичного вихованя при боцѣ барона Добльгофа, тимчасового управителя міністерства просвіты на жалъ лишъ чотыри мѣсяці. Его „начеркъ головнихъ засадъ реорганізацій всѣхъ шкільнихъ и науковихъ заведеній“ єсть першимъ крокомъ зробленимъ до переведеня пѣзнѣйшихъ реформъ науковихъ. Що до шкільництва высказує ся начеркъ такъ: Въ системѣ публичного научаня суть народні школы першимъ и найважнѣйшимъ членомъ; они мають ту суму знаня и вѣдомостей подавати, безъ якихъ будучій горожанинъ обійти ся не може. Де цілий народъ управнений єсть до законодавства, не треба повздержувати ся вѣдъ нѣякихъ жертвъ, щоби можна подати всѣмъ науку. Безъ науки выше згадаве право єсть суперечностію. Показує ся потреба конечна побільшеня шкѣль и дотеперішнього матеріалу наукового, дуже мало подаваного въ школахъ, вышого образованя учителівъ, користившого вишнього становища тыхже. Утримане школы народиой єсть рѣчию громады. Тѣ, що обовязані причинати ся датками рѣчними до утриманя школы, наколи ихъ вѣдъ тыхже не увѣльнено, мають далше до громадской касы платити а край и держава причиняють ся такожъ зъ своєї стороны субсидіями. Въ школахъ сѣльскихъ не платять ся нѣякои оилаты шкѣльной. — Въ школахъ подає ся вѣдомости про природу, людей та передовѣмъ про вѣтчину, такожъ побирає ся въ школахъ науку снѣву и гімнастики. Кожда школа тривіальна дѣстає третю класу и вѣдновѣдне число учителівъ. Духовенство може еще учити побѣчь науки релігій и иншихъ предметѣвъ. Науку подає ся выключно, въ матеріомъ языці. — Въ кождѣмъ головномъ мѣстѣ краю находить ся 2-3 лѣтній курсъ препаранды, зъ чого поволи має вытворити ся семінарія учительска. Щѣ року по крайній мѣрѣ двѣ разы сходять ся учителѣ округа мѣского, мѣста або округа шкѣльного на конференціи, въ котрыхъ берутъ участь и духовній. Въ кождѣмъ краю выходить дешова газета шкѣльна, кожда школа посѣдає малу бібліотеку та збѣрку приборѣвъ науковихъ. — Учителѣ побирають постѣйний платиѣ, котрыхъ найнизшу квоту рѣчну визначує вѣдновѣдний соймъ краєвий. — До основнѣйшой реформы въ шкѣльництвѣ не

мало прийти анї въ сьмѣ анї въ непосредно потѣмъ наступившѣмъ періодѣ 12-лѣтнѣмъ управы школьной Туна-Гельфферта. Наставъ часъ паліятинныхъ средствъ и админістративныхъ розпорядженъ, котрі выравдѣ и дещо доброго створили однакъ не зривали зовсѣмъ зъ давнѣйшою організаціею школъ народныхъ и тривіальныхъ. Організмъ управы школьной розширивъ ся основаніемъ властей школьныхъ краевыхъ, щѣ фуніовали яко секціѣ властей краевыхъ (вѣдѣ 24. жовтня 1849) складали ся зъ факховыхъ мужівъ зъ гѣдностію радцѣвъ школьныхъ для педагогично-дидактичнихъ справъ, и зъ админістративныхъ урядникѣвъ для полагоджованя вишнихъ справъ школьныхъ. По чотырохъ лѣтахъ знесено власти школьной краевій а діяльність тыхже переказано політичній власти краевій, причѣмъ однакъ інспекторы краевій школъ народныхъ полишили ся яко референты для справъ школьныхъ при політичній власти краевій. Такожъ и число школъ піднесло ся въ тѣмъ часѣ; примѣромъ въ Долъншій Австріи постуило о 2%, въ Моравіи и Шлезіи о 10%, на Буковинѣ о 118%, въ Краинѣ о 142%. Фреквенція у всѣхъ краяхъ зъ выемомъ Тиролю такожъ пішли значно въ гору. — Щѣ до внутрѣшного ладу школъ народныхъ введено въ житѣ дещо хосенного. Богато школъ тривіальныхъ перемѣнено на головній, парафіяльній, инші мали мати по три класы. Звернено увагу на двѣчій школы и повторительній. Старі книжки школьной справлено або заступлено новыми. Для народностей не нѣмецкихъ постарано ся о нові книжки школьной. Въ тѣмъ часѣ направлено препаранды, заряджовано конференціѣ учительскій, закладано або нові бібліотеки школьной або истнующій побѣльшовано, выдавано часто розпорядження противъ механизмови при науцѣ школьной. Въ періодѣ сягаючѣмъ ажъ по рѣкѣ 1869 можна бачити ось які мѣры, предириняті въ дорозѣ розпорядженъ на поли школьництва народного: 1) Модифікація пляну наукового для школъ мѣськихъ яко зміненя пляну наукового самостійныхъ низшихъ школъ реальныхъ въ роцѣ 1867; 2) Управильненя науки повторительной въ роцѣ 1864 зъ головнымъ узглядженіемъ госнодарского и промыслового занятя; 3) управильненя науки сѣву и рисункѣвъ въ народній школѣ; 4) заведеня науки гімнастики въ семінаріяхъ учительскихъ и назначеня тойжъ науки яко обовязкового предмету для каждой школы народной, котра має учителя до того предмету уздѣбленого; порѣшеня условій, потрібныхъ при закладаню огородавъ дѣточихъ; 5) знесеня школьныхъ премій.

Зъ введеніемъ конкордату 15. сєрнія 1855 вѣддано школы народній въ головній части підъ надзоръ духовной власти. Однакъ ся проба навести въ школьництвѣ на давнѣйшій ладъ не повелась. Настає міністеръ державній Антоніъ рицарь Шмерлінгъ, котрый поклавъ собѣ за девізу при управѣ справъ школьныхъ: „знаня — сила!“ Шмерлінгъ ставъ управляти справами школьными вѣдѣ 4 лютого 1861 до 27 липня 1865. Справами школьными управляли дальше міністры: Рихардъ графъ Белькреді, Фридрихъ баронъ Байетъ. Міністерство вѣроисповѣданъ и просвѣты вѣдновлено вѣдруччымъ нисемомъ цѣсарекимъ д. 2. марта 1867. Міністрами просвѣты вѣдтакъ були: Леопольдъ рицарь Газнеръ, Кароль Штремаєръ, Йосифъ Бречекъ. — Зъ вѣдновленіемъ самостійного міністерства просвѣты починає ся третій періодъ, визначуючій ся въ справахъ школьництва новыми основными законами державными. Слѣдує цѣлковита реформа школьництва народного въ Австріи. Переходимо одже до теперѣшного стану школьництва въ Австріи.

(Конецъ буде).

Загальні збори руского товариства педагогічного у Львові.

Збори, котрі відбулись дня 26 (8) листопада, розпочалися тихою службою Божою відправленою о. Еліашевським в Волоскій церкві. По службі відправило сімох священників нарастає за померлих членів товариства.

По відправі зібралось коло 80 учасників в кімнатах „Бесіди“ на наради. Збори відкрив привітною промовою п. Григ. Врецьона, яко найстарший в комі член виділу. Їх промови підійсь, що позаяк голова товариства, о. Чапельський, за-для смертельної недуги своєї матери мусів виїхати з Львова а заступник голови проф. Ол. Барвінський зайнятий у Відні, то йому припала честь отворити збори. Вітаючи отже в имени виділу зібравшихся членів, подякував зібраним за численну участь в зборах и высказав надію, що збори займуться широкими справами товариства. На провідника зборів предложив п. Врецьона профессора сов. о. Алексія Тороньского. Внесенє се принято одностойно. О. Тороньський, дякуючи за довіріє, высказав надію, що збори совістно сповнять свою задачу и покликав на секретарів пп. Ол. Ярему и Рихвицкого, и приступив до порядку дневного.

Справозданя секретаря, напечатаного и вєзм членам роздєланого, не відчитувано, а лише тїм, котрі справозданя не одержали або котрі ново приступають до товариства, роздано печатанє справозданьє. Наступила дискусія над секретарським справозданєм виділу. Насамперед пояснено интерпеляції п. Дмитерка, длячого оголошеня виділу и річє справозданьє підписував яко секретар п. Витошинський, коли загальні збори вибрали були на секретаря п. Врецьону. Сталося се длятого, що п. Врецьона, яко старший чоловік, зь ослаблєним зорєм, не був в силі повнити функції секретаря, тїм більше, що засіданя відбувалися вечерами при світлі. Виділу узгядляючи просьбу п. Врецьони вибрав секретарєм п. Витошинського, а ухвалу свою проголосив в орґані товариства в „Учителі“.

По тїм поясненію п. Дмитерка забрав слово за-для критичного погляду на діяльність виділу в минувшій році. На его гадку, товариство за послєдний рік не поступило наперед, а в тїм, очевидно, вина виділу. Виділу займавсь лише бїжучими справами товариства, а не займавсь нічим, що могло бы послужити до віднесеня товариства. Так п. пр. філією товариства педагогічного в Щирці виділу не займавсь, навѣть не знав, коли відбувають в тій філії збори, відчити и т. п., и за цїлий рік ані разу не выслав свого делегата, щоб пересвідчитись о діяльності філії. У виділі, правда, засідають люди трудящі и радї розвоєви товариства, але не мають часу, щоб цїлою силою віддати ся справам товариства, а через те товариство не проявило житя. Провінція-ж, не бачучи плодів товариства, о нїм не знає. Тамтого року ухвалили збори держати відчити для членів товариства, але ухвали тої не переведено. Правда, були відчити, але у Львові, а провінція, бажаючи таких відчитів, не почувала ні одного.

У відновдї на закиди п. Дмитерка відновдєв насамперед п. Паньківський. Виділу — казав бесідник — не винєсь малому поступови това-

риства в Ширци — то вина паде головню на саму філію, бо она сама не старала ся бути зъ выдѣломъ в зноснахъ и не доносила ему про свою дѣяльність. Выдѣлъ же центральний завсѣгды, коли тѣлько філія чого зажадала, старавъ ся о ѣй добро и розвѣй. Доказують се заходы выдѣлу о вѣдступленѣ саль шкѣльных на зборы філіѣ. Що-до вѣдчитѣвъ — то безперечно треба ихъ на провінціѣ, але у Львовѣ они не злишній, бо на всѣхъ вѣдчитѣхъ львовскихъ бувало багато публики, особливо женщины радо ихъ слухали. Головною-жъ причиною, длячого розвѣй товариства поступає поводи, єсть лихій станъ матеріяльний. Членѣвъ мало, а ѣ вѣдъ тыхъ не випывають вкладки, „Учителя“ мало хто передплачує — отже товариство мусить бороти ся зъ дефіцитомъ, а се дуже не користо випыває на его дѣяльність. Выдѣлъ трудивъ ся на скѣлько мѣгъ, и его доброй волѣ не може нѣхто зеперечити.

Потѣмъ виявила ся ширша полѣмика о філію щирецку. Забирали слово пп.: Корецкій, Паньковскій, Дмитерко, о. Ленкій, Врецьона и Гавдакъ. Бєсѣдинки, котрѣ ставали вѣ оборонѣ центрального выдѣлу, пѣдносили, що на поѣадки делегатѣвъ на засѣдѣния філіѣ нема фондѣвъ, а впротѣмъ засѣдѣния вѣдбувають ся — якъ се пѣдѣѣсь о. Ленкій — неразъ вѣ такихъ мѣсцевостѣхъ, до котрыхъ довѣздъ дуже трудный.

Проф. К. Лучакѣвскій забравши слово вѣ справѣ дѣяльности выдѣлу, замѣтивъ, що деякѣ члєны товариства зъ провінціѣ накидують ся на выдѣлъ несправедливо. Выдѣлъ совѣстно сповняє свои обовѣзки. Що до філіѣ щирецкон, то она якъ видко, хоче надто вывысшатнєсь, а мѣжъ тымъ выдѣлъ центральний стоить все-таки выше выдѣлу філіѣ. Обязку, щобы члєны центрального выдѣлу ѣздили на провінцію, нема. Само справозданє за десять лѣтъ дѣяльности товариства може лишь чєсть принєсти выдѣловѣ, бо вѣ нѣякомъ иншѣмъ товариствѣ не давъ ся такого вычерпуючого справозданѣя. Що по провінціѣ не завѣзують ся філіѣ, се вина не выдѣлу, але самыхъ членѣвъ зъ провінціѣ, бо на 2000 учительѣвъ народныхъ вписало ся до товариства учительского лише 119. Де-жъ тутъ думати о якѣмъ ширѣмъ дѣяльности? И часѣписъ „Учитель“ не може бути лѣншою, якъ єсть, бо коли учитель самѣ немѣ не займають ся и ѣи не передплачують, а вѣ редакціѣ вѣчній дефіциты, то якимъ свѣтомъ часѣписъ може пѣдноситнєсь? Впротѣмъ члєны можуть выбрати собѣ выдѣлъ пѣсля своего своего бажанѣя. Однакъ при фактичныхъ обставинахъ за багато сповнитнєсь не дастъ.

Проф. Сальо, стаючи такожъ вѣ оборонѣ выдѣлу замѣтивъ, що хочъ вѣнъ лишь першій рѣкъ трудивъ ся вѣ выдѣлѣ товариства, однакѣмъ зъ досвѣду може ствердити, що выдѣлъ товариства сповняє свойѣ обовѣзокѣ совѣстно. Що-до філіѣ щирецкон — выдѣлъ вѣдносивъ ся до неѣ все симпатично и, коли лише мѣгъ, причинѣвъ ся до ѣи пѣднесєня. Выѣзджати-жъ на зборы філіѣ члєнамъ выдѣлу годѣ було, бо на се нема фондѣвъ.

П. Кирчѣвъ згодивъ ся зъ деякими замѣтками п. Дмитерка але яко выдѣловый боронивъ дѣяльности выдѣлу. Выдѣлъ дѣйстно не мавъ нѣякого порозумѣнѣя зъ філією щирецкою, а довѣдувавъ ся о ѣй дѣяльности ажъ зъ часѣписей. Се вина філіѣ, бо ѣ бесѣдинѣкъ самѣ бувъ бы неразъ зъ власной охоты пѣхавъ на зборы або на конференцію філіѣ. Що дѣяльність центрального выдѣлу була млада, то бесѣдинѣкъ признає але вина тутъ виѣшнихъ обставинѣ, а мѣжъ иншимъ и те, що найдѣяльнѣшій члєнъ выдѣлу, проф. Барвињскій, мусѣвъ выѣхати до Вѣднѣ и не мѣгъ трудити ся вѣ выдѣлѣ,

Проводникъ зборівъ о. Тороньскій, збираючи до купи все вискане... заявивъ поглядъ, що видѣлъ товариства трудивъ ся щиро и мавъ охоту робити якъ найбільше, а тільки перепиняли трудий обставини. О. Тороньскій виїсѣ, щоби замкнути дискусію и удѣлити абсолюторію уступаючому видѣлови на основѣ его справозданя. Внесенє се одиоголосно прийнято.

Потѣмъ зъ порядку дневного приступлено до справозданя касієрекого П. Дмитерко, забираючи слово въ имени комісії контрольной, ствердивъ, що справозданє касове взагалѣ точне, але поставивъ при тѣмъ такі точки, маючи служити за директиву для будучого видѣлу: 1) Касієрь безъ ухвали видѣлу не може подавати въ справозданю цѣны книжокъ низшою, нїжъ яка єсть въ дѣйности. 2) Касієрь не може виплачувати нїчого самъ безъ ухвали видѣлу. 3) Дано книжокъ въ розпродажъ за 1040 злр., а не стягнено вѣдъ комісантѣвъ нїякихъ грошей. 4) Рабатъ 25% за великій и лише видѣлъ може высоту рабату установити. 5) На всѣ выдатки касієра мусять бути квіты. 6) Упросити д-ра Федака, щоби займивъ ся стягненємъ належитостей за книжки. 7) Ухвалити касієрови ремунацію. 8) Не розсылати книжокъ черезъ товариство „Просвѣта“, але займити ся розпродажею на свою руку. 9) Зменшити выдатки (на пр. сего року стоить за велика позиція 18 злр. на коляду). 10) Ремунаціѣ за письменный працѣ повинни бути вѣдновѣдно призначувані. 11) Справозданя касієра и магазиніра повинни годити ся. 12) Збѣръ повиненъ рѣшити, чи „Институтъ св. Николая“, має підлягати контрольной комісії видѣлу товариства, чи комісії особно до того выбраній? Вѣднця, застерѣгаючись противъ підозрѣня, мовѣ-бы вѣнъ своими предложенями чинивъ які зикиды уступаючому видѣлови, заявивъ бесѣдникъ, що самъ просить о удѣленє касієрови и магазинірови абсолюторіѣ. — По поясненю п. Паньківскаго, котрый перейшовъ точка за точкою провѣсти п. Дмитерка и выказавъ коректність поступованя видѣлу, зборы удѣлили уступаючому видѣлови абсолюторію. Що-до „Института св. Николая“ на внесенє п. Корецкаго порѣшили, що контрольная комісія видѣлу тувариства має такожъ контролювати и зарядъ „Института“, а всѣ нашѣ замѣтки п. Дмитерка прийнято яко директиву для будучого видѣлу.

(Конецъ буде).

Приготовленє до методичного переведеня уступу „Тепло“.

(Конецъ).

III. Читанє уступу.

Понеже стиль сего уступу єсть ясный, а предметъ зрозумѣлый, для того не потрібно давати жадныхъ поясненъ такъ що до языка якъ и рѣчи, а можна приступити впрестъ до читаня. Учитель каже выняти книжки, отворити на сторони 116 и читати уступъ 81. Ученикъ читає: Сторона 116, уступъ 81, Тепло. У.: О чѣмъ будемо читати: Д.: О теплѣ. У.: Чи тепло можна видѣти? Д.: Нѣ. У.: Зъ вѣдки тепло може повстати? Д.: Вѣдъ сонця, огню и тертя. У.: Чимъ пблизямъ тепло? Д.: Доти-комъ. У.: Чимъ мѣримъ тепло? Д.: Термометромъ. — Учитель каже вѣдтакъ читати вѣдступъ першій вѣдъ слѣвъ: „Буває — тѣло“. Учитель

ставити по перчитанню слѣдуючій питання: Водъ чого печь нагрѣвася? Д.: Водъ огню. У.: Що огрѣває ся водъ печи? Д.: Воздухъ въ комнатѣ. У.: Що роблять люде, коли намерануть ся? Д.: Стають при печи або лѣзуть на печь. У.: Що переходить зъ печи въ людске тѣло? Д.: Тепло. У.: Чи можна то чути, якъ тепло переходить у людске тѣло? Д.: Можна. У.: Що кажемо, якъ тепло перейшло у наше тѣло? Д.: Щосьмо ся нагрѣли. При тѣй нагодѣ поучу дѣтей, що се вельми шкѣдливо для здоровья змерзнувши огрѣватись коло печи. Лѣнше ходити по хатѣ, затирати руки, перемороженій руки або ноги треба зъ пѣвъ години мочити въ водѣ. Вѣднытавши сѣ вѣдомости каже учитель читати дальше.

Понеже въ слѣдующихъ 3 вѣдстухахъ водъ слова: „Возмѣмъ“ ажъ до слова „нагрѣ ся“ при кѣнци четвертого уступу мовить ся о повставанню тепла черезъ тертѣ, бите, отже въ загалѣ черезъ працю механічну, длятого вѣдстухи тѣ буду уважати задля ихъ нероздѣльной звязи за нерозлучну цѣлѣсть, а проте кажу ихъ вѣдчитати оденъ по другѣмъ. По перчитанню запытаю: Водъ чого можна нагрѣти ся? Д.: Водъ сонця, огню и тертя. У.: Чи змеранувши въ руки можна ихъ нагрѣти черезъ тертѣ? Д.: Можна. У.: Чи и бруки деревляний загрѣють ся черезъ тертѣ? Д.: Загрѣють ся. У.: Щобы ся стало, великимъ бруски довго терли? Д.: Зайняли бы ся. У.: Чимъ пѣдналиюмъ дрова въ печи? Д.: Сѣрникомъ. У.: Чи всѣ люде уживають сѣрникѣвъ до пѣдналиюваня? Д.: Не всѣ, суть люде, що труть два куснѣ дерева такъ довго, доки не запалять ся. У.: Видѣвъ ты, якъ рубають дрова? У.: Видѣвъ. У.: Чого уживають до розколеня колоды? Д.: Клина. У.: Чимъ бють клинъ? Д.: Обухомъ. У.: Що учуєшь, коли приложишь руку до такого клина або обуха? Д.: Чую, що клинъ и обухъ теплыи. У.: Черезъ що клинъ и обухъ загрѣли ся? Д.: Черезъ бите. У.: На чѣмъ обертають ся колеса у воза? Д.: На осяхъ. У.: Чи вѣсь розгрѣває ся въ часѣ ѣзды? Д.: Розгрѣває. У.: Для чого? Д.: Черезъ тертѣ. Учитель скаже, що черезъ тоє моглобъ ся колесо заналити и такій випадки були, длятого люде оси смарують мазею або товщезъ, щобы тертѣ зменшити; додасть такожъ, що оси кератѣвъ и иншихъ машинъ смарують, щобы тертѣ зменшити, а черезъ то охоронити колеса водъ великого огрѣваня ся.

По вѣднытанню поданыхъ фактѣвъ приступить учитель до дальшого читаня пятого вѣдстуху т. е. водъ слѣвъ: „Такожъ — нагрѣла ся“.

Коли ученикъ уступъ тѣй прочитає буду его вѣднытовати въ слѣдуючій способѣ: Чи кожда рѣчь, коли огрѣ ся, розширяє ся? Д.: Кожда. У.: На чѣмъ вы то пѣзнали? Д.: На плытахъ кухнѣ, на водѣ въ фляшочцѣ и на воздухѣ въ мѣхурѣ. У.: А на чѣмъ еще? Д.: На термометрѣ. Зъ вѣдомостей практичныхъ зачытаю о отей факты: чому склянка трѣсне, коли налити въ ню горячого пльну, чому обручѣ спадають зъ бочокъ и коновокъ: и пригадаю о набиванню обручѣвъ на колеса.

Опѣбеля кажу читати вѣдстухъ 6 водъ слова: „Возмѣмъ — розширює ся“ — Ту зновъ прийѣмну досвѣдченє зъ мѣхуромъ и спытаю. Чи воздухъ водъ тепла розширює ся? Д.: Розширює ся. У.: На чѣмъ то пѣзналисье? Д.: На мѣхурѣ. У.: Що могло бы стати ся, если бы мы воздухъ въ мѣхурѣ сильно огрѣли? Д.: Мѣхуръ бы трѣсь. У.: Водъ чого воздухъ огрѣває ся? Д.: Водъ тепла. У.: Чи воздухъ и водъ зимня розширює ся? Д.: Нѣ, водъ зимня поменшаєсь. При сѣй способѣности поучу, що воздухъ холодный єсть тяжшій, а теплый лекшій; въ комнатѣ воздухъ теплый уноситъ ся выше,

а зимній стелить ся доломъ; на дворѣ есть зновъ противно, воздухъ най-теплѣйшій и найтяжшій есть при земли, а въ горѣ есть лекшій и зимнѣйшій.

Поданій вѣдомости вѣдпытаю и приступлю до читаня сегого т. є. послѣднего вѣдступу вѣдъ слѣвъ: „Кождый — лаяа“. Вѣдступъ той трактує о внутрѣшнѣмъ теплѣ земскѣмъ и подає ученикамъ яко доказъ того вулканы; але не выпливає еще зъ того, щобы учитель выяснювавъ причину вулканічныхъ выбухѣвъ и розказовавъ про горы вулканічній, бо о томъ дѣти навчать ся при уступѣ: „Розмова о земли“. Ту треба поучити толькы о важности земского тепла въ природѣ и то въ слѣдуючій спосѣбъ:

У.: Що роблять люде, щобы збережи картофлѣ и бураки вѣдъ морозу? Д.: Закопують въ землю або переховують въ пивницѣ. У.: Длячого бульбы въ земли не замерзнуть? Д.: Бо въ земли есть тепло. У.: Вѣдъ чого то земля огрѣває ся? Д.: Вѣдъ огню, котрый есть въ єї серединѣ. У.: Якъ глубоко яму треба бы копати, щобы доконатись до того огню? Д.: 45 миль глубоко. У.: Якъ велике горячо есть въ серединѣ землѣ? Д.: Що вѣс камѣня топлять ся. У.: Що насъ переконує, що въ серединѣ землѣ есть горячо? Д.: Вулканы и горячій жерела. У.: Де суть вулканы? Д.: Въ Италіи. У.: Де суть горячій жерела? Д.: Въ Чехахъ. Наконецъ додамъ, що тому, що въ земли есть тепло, заривають ся декотрі звѣрята въ землю и тамъ зимують силчачи въ нѣй. Такими суть: кртицѣ, вужѣ, ящѣрки и ронухи.

Повторити можна оброблений матеріалъ ставляючи подѣбій пытаня, котрі учитель выписе заразомъ на таблицы школьнѣй: 1. Вѣдъ чого маємо тепло? 2. Чимъ мѣримъ тепло? Д.: Термометромъ. 3. Чи вѣс тѣла однаково скоро огрѣвають ся? Д.: Не вѣс, одній скоро, другій поволи. 4. Котрі огрѣвають ся скоро, а котрі поволи? Дитина вычислѣть. 5. Якъ зовеми одній, а якъ другій? Д.: Добрыми и злыми проводниками тепла. 6. Що дѣєсь зъ рѣчачи коли они огрѣвуют ся? Д.: Они розширяють ся. 7. Чому бульбы закопуюмъ зъ землю на зиму. Д.: Бо въ серединѣ землѣ есть огонь, вѣдъ котрого она огрѣваєсь.

На сѣ пытаня дѣтворѣ въ часѣ слѣдуючон науки тихон повинна дати вѣдповѣдѣ пысьменну; буде се и повторенемъ лекціѣ переведенои и дасть матеріалъ на занятіє тихе. На подставѣ сего уступу можна бы поставити дѣтворѣ слѣдуючій тематы до задачъ пысьменныхъ: „Опишу термометръ“, „Котрі суть рѣчи добрыми проводниками тепла и до чого ихъ уживають, а котрі суть злыми проводниками тепла и до чого ихъ уживають?“, „Напишу все, що знаю о теплѣ земскѣмъ“.

Володиславъ Лєвицкій.

Навправцѣ.

Написавъ Стефанъ Ковалѣвъ.

(Конєць.)

Розмова вела ся про нашу вандрѣвку: куды бы ту найблизше навправцѣ до Дрогобыча. Нѣхто не знавъ щось рѣшучого сказати; коло Скольного и Турки концентрували ся вѣс гѣрекій стежки, но котрыхъ послѣдними часами ходивъ наибѣльше самъ князь и то переважно въ дѣлахъ громадскихъ,

При келишку розогнила ся буйна фантазія верховиньска, стали газды признавати намъ, що дорога черезъ Стару Шебелю потокомъ рыбацкимъ до Майдану найкоротша и можна за три годинѣ зайти небезпечно.

— Справдѣ мы панове туды не ходимо — каже князь — але якъ почуємо на Старѣй Шебели, то чуємо wyraзно якъ въ Майданѣ — по тамтѣмъ боцѣ верха — куры пѣють въ долині.

— А моя небѣжка баба не туды зайшла до Майдану? — говорить сивый дѣдъ смѣховалець. — Вѣсѣмнайцятъ лѣтъ тогды мала; шукала въ верѣхъ за волами; зайшла въ потоки, а такъ потому ишла, ишла потокомъ ажъ надыбалася село. Всѣ думали, що деся мусѣли дѣвку вовки зѣѣсти, а тимчасомъ по трохѣ лѣтахъ знайшли ёю ажъ въ Майданѣ.

— На мое виходить — мовлю товаришамъ.

— Завтра на полудне можемо бути въ Дрогобычи, сли не схочете йти на „Парашку“.

Чарка ишла чергою по старшинѣ, збѣръ нашъ злучайный ожививъ ся, до нашихъ яецъ и бараболь зъ лунинами — велѣвъ князь принести молока, брындзѣ вѣдъ себе, цѣлый стѣлъ поживою заложили.

— Все то дуже красно, що вы намъ розкажете, панове — вѣдзавъ ся Едмундъ — але скажѣть менѣ, котрый зъ насъ насъ поведе тою дорогою, котрою колись ишла нанашковася бабуня, якъ ще дѣвчиною була?

Господарѣ задумали ся, жадець зъ нихъ не мавъ охоты.

— Я насъ поведу — освѣдчивъ вкѣнѣци — хатный господарь — але не знаю якъ дорога выпаде.

Се освѣдченѣ мы приняли зъ приятностію, вѣнѣ найбѣльше оказавъ ся для насъ щиримъ, привѣтливимъ. Попрощали ся зъ газдами, поклали ся въ стодолѣ на тоцѣ, газда замкнувъ дверѣ и зъ двору пѣдперъ друкомъ, самъ пѣшовъ молоти овесъ на оцѣнокъ до завтѣршної подорожи.

Товаришѣ оба заснули солодко, мене при самыхъ дверохъ не брало ся спати. Вѣдъ Старѣй Шебелѣ не шелевило а такой дѣйстно гучало, вѣтеръ студенный дувъ дѣрами, я обертавъ ся що хвиля зъ одного боку на другій.

Вставъ я, почавъ по потемки затикати отвѣръ до стайнѣ, щобы не зашибало такъ дуже обѣривкомъ овечимъ, воли прихопили ся до сѣна, звалили на насъ цѣлу перегороду плотяну. Мы посхапували ся, вѣвѣцъ покотомъ до насъ на тѣкъ, таке бляенѣ вчинили, ажъ газда выйшовъ зъ хаты, бо думавъ, що вовкъ вѣвѣцъ дусить.

Була третя година по пѣвночи, на тоцѣ невозможнымъ було класти ся вторично, забрали ся до хаты; ту ще зъ домашнихъ нѣхто не спавъ, оцѣнки лежали попеченѣ на столѣ, для насъ бульбы и молоко парене.

Рѣвно зъ днемъ попрощали мы дѣмъ гостинный, за пѣвъ години були уже на першѣмъ ступеню Старѣй Шебелѣ, спинали ся скосомъ на прикрый верхъ, бродили мѣсяцами по колѣна въ яѣннику и тогозинку, а що хвиля фуркали намъ зъ пѣдъ нѣгъ тлустѣ орябки.

Станули мы на верѣхъ Шебелѣ, вѣтеръ подувъ сильный, студѣнь проймила до кости. Каждый зъ насъ глядѣвъ передъ себе, де зновъ бѣльше якъ 1000 метрѣвъ треба було спускати ся въ долину. Тѣлько лѣсы, та й лѣсы непроглядный мрѣли въ долині, де се жерело, де русло Рыбника, котрымъ мы

мали вандрувати, крыло ся въ тыхъ дебрахъ, потреба було за нимъ поглядати.

Далѣй въ долину полониною до лѣса!

Дорога дуже добра: якъ по ковръ мягкомъ ступаєшь, ноги стрягнуть десь въ мосъ въ травахъ, хотяй котрый упаде горѣлиць, посуне ся ще на плечохъ кѣлька крокѣвъ въ долину, встає и йде дальше.

Спустили ся мы до лѣса и ту здыбали ся зъ Тисовецькимъ газдою, котрой по тѣй сторонѣ вѣдъ Майдану пасъ волы зъ хлопцемъ а цѣлый тыждень не бувъ въ дома. Здивовавъ ся, що мы туды выбрали дорогу, ставъ намъ вѣдраджувати.

— Я панамъ раджу вернути завчасу, бо пѣзнѣйше не буде можна нѣ въ задъ нѣ въ передъ. Туды не знаю чи зможете тыми потоками добыти ся до краю. Про мене и пробуйте: потѣкъ мусить десь ту въ вертенахъ бути; держѣть ся на скѣсѣ и не вылѣзѣте на медведя або на дика, бо ту въ увертахъ любять перебивати.

Потѣшивъ же насъ тыми словами; волѣвъ нѣчо не говорити. Вертати ся лѣсти зновъ въ гору мы не мали найменшой охоты.

Далѣй травами, ломами, гушею въ потѣкъ!..

Перестали жарты, смѣхъ: якъ по стѣнѣ сунемо ся въ пропасть, руки ноги въ такѣй роботѣ еще не були; чѣпаємо ся то корчѣвъ, то ялиць, щобы не злетѣти нагло, не прогородити ся на сукъ, або не поломати кости.

Що кѣлька крокѣвъ уверты колоды и вздовжъ и пѣвперекъ и перелѣсти годѣ и оминути нѣякъ; стане провѣдникъ передъ такимъ вѣсковымъ велитомъ, передъ такою зваленою ялицею, послухає, чи нема на другѣмъ боцѣ пѣдъ нею якого звѣря и зновъ пѣдсаджуємо, тягнемо ся на верхи на колоду зновъ злазимо въ долину, щобы за хвилю те саме дѣло на ново починати. А нехайже тебе зъ такою дорогою!.. Що котрый втелить собою, то й не стогне, тѣлько встає и суне ся дальше.

Тишина глушь и комашка не забрентить, навѣтъ то камѣне, що зъ пѣдъ ногѣ осуває ся и летить въ вѣдхлань не дає нѣякого голосу. Доки сего доброго?... Ого! щось гудить якъ пѣдъ землею. Слухаємо щѣ се? Потѣкъ такъ зъ горы по опокахъ товче ся, але далекожъ до него далеко десь въ гущи.

Сунемо ся, лѣземо, приземковатый верховинець передомъ, мы за нимъ мовчки стогнемо оденъ другому руку подаємо, ратуємо ся, якъ можемо.

Охъ! покотивъ ся верховинець якъ бульба въ самый потѣкъ першій скупавъ ся, злѣзли й мы славажъ Тобѣ Боже, минула ся наша мука; незадовго будемо въ Майданѣ надгородимо собѣ, спѣчнемо до волѣ.

Идемо самымъ русломъ потока, перескакуємо зъ опоки на опоку, зъ камѣня на камѣнь, а ту все слизке якъ оливою насмароване; береги стрѣмкѣй десь пѣдъ небо взнесли ся кѣнця имъ не видати, мѣсяцами въ горѣ деревѣ гилѣмъ сплело ся, тѣлько скрѣзь шпaры дрѣбку небо синѣе ся; ту оминай водоспадъ, ту порѣгъ каменистый, а ту ялиця або вѣсковый букъ пѣвперекъ потока якъ рогачка, лѣзъ безъ верха, сунъ ся на животъ варѣвно. уважай щобысь не прогородивъ ся.

Нѣчогѣсенько не мовимо уже до себе, наче насъ понѣмило, тѣлько що котрый поховзне ся зъ камѣня, що бовсене въ колибаню, або въ вирокъ, засычить якъ вужъ, схлипає, напружає послѣднѣй силы не пѣддає ся лѣзе дальше.

Вступивъ ся лѣвый берегъ, мы стали пробовати йти сухопутемъ, та щожъ коли зновъ лопухи якъ деревѣ, дѣйственный лѣсъ лопуховый wyrôсь на погнилыхъ увертахъ колодахъ яловыхъ водою зъ верхôвъ нанесеныхъ въ часъ повени, не порадишь нѣчого нѣ руками нѣ ногами. Такої еще найлѣьше серединою русломъ Рыбника; хоть вода ще разъ бôльша, хоть треба бристи мѣсяцами въ поясъ, то все лѣьше нѣжь въ тôй густôй лопушни вылѣзати на яку встеклу голодну звѣруку, або застрягнути въ якôй трясавици.

По кôлькагодиниôмъ такôмъ мученичôмъ ходъ дôстали ся навпослѣдъ на лѣсну прогалину, береги цѣлкомъ вступили ся въ насъ нове житѣ вступило; о двацять крокôвъ передъ нами стоявъ якійсь будыночокъ. Приходимо ближе, а то засѣдка, яку панове урядники — Лѣбики здаєсь — зъ Майдану имовѣрно побудовали, щобы мали де схоронити ся въ часъ ловôвъ. Вôдсунули мы засувъ, повходили до середины не знайшли нѣчого, тôлько зимне огнище и може кôлька горцѣ въ понелу. Довкола засѣдки травы въ поясъ дороги, нѣ стежки, навѣтъ людского слѣду не було слѣдно; и насъ переконувало, що не такъ скоро буде тôй дорожѣ конецъ; мы числили найменше нôвъ милѣ до дороги и мало що хибло.

Вôдъ пятой до дванацятон години постоянно товчи собою по вертепахъ безъ куска хлѣба то не жарты.

Посѣдали при тôй засѣдцѣ спочиваємо, голодъ якъ пошестъ насъ мучить нема чого чепити ся. Выймає провôдникъ замѣшку изъ змоклого оцѣника, засѣдає а мы собѣ припросили ся до него выбрали зъ торбы и зъ запашухи навѣтъ дрôбки, а ему за се обѣцали купити въ Майданѣ пияльованцѣвъ. Смачный бувъ сей вôсєяный кнышь зъ отрубамы якъ пальцѣ. Мы замѣтили, що въ житю намъ нѣчого такъ добре не смакувало.

Теперь настали обзорны: Господи! якій нашъ провôдникъ! курга кожушина може кôлькадесять разôвъ кунала ся въ Рыбнику, а якъ слимакъ слизка рукою неприятно було доторкнути ся; а нашъ якъ вôнъ мовивъ „шаты“ такожь не лѣпшій вôдъ ёго: все на насъ подерте, пофалатане, а еще той мохъ зъ лопуха вôдъ стôпъ до головы присѣвъ насъ, пѣякъ не обчистишь ся.

— Дайте Стефане свою бляшанку, та напѣмо ся воды — просимо.

— Пождѣтъ выполочу зъ горѣвки, бо еще смердить — вôдѣвѣае провôдникъ. Хоть не до того було намъ, але такій мы муѣли ся усмѣхнути: намъ ходило въ тôй хвили такожь о того, зъ чого полокавъ Стефанъ судину, каждый зъ насъ хоть не бувъ аматоромъ сея отруѣ, але тогды бувъ бы навѣрно до нея перепросивъ ся. Провôдникъ насъ выпередивъ; колись на дорожѣ высушивъ цѣлу пôвлѣтровку, а се вôдкрыте пояснило намъ чому нашъ Стефанъ такъ часто ховзавъ ся по камѣню и такъ часто подавъ въ колибанѣ.

— Дайтежь хоть сего скрутелика, може накраємо и якого папираса скрутимо?

— Коли мокрый ажъ вода зъ него тече.

Зôйшло ажъ на запѣканку Стефанову; чергою ходила мѣжь нами якъ послѣдна „половинка“ папираса мѣжь учениками.

Вôдъ сея засѣдки йшли уже теперь зъ лекшимъ сердцемъ по надъ берегъ долѣ водою; то петечинами то травами велокли ся нога за ногою а хотий еще стежки не було нѣякои, то все сподѣвали ся въ короткôмъ часѣ зъ нею стрѣтити ся.

Першими благовѣстниками були для насъ пастушки швабьки зъ ко-

льоніи Мальманстальскои; може зъ десять малыхъ вѣтрогонѣвъ въ ходачкахъ полишили имѣніе и провадили насъ цѣлою ватагою якъ людоѣдоу до хатъ.

Старіи Нѣмцѣ, колыоністы, котріи поселились ту, щобы преждевѣчний лѣсы торощити и Рыбникомъ спущати въ рѣку Стрый, дивовали ся страшенно, раменами только стискали: якъ довго жили, не памятали, щобы хто туды до нихъ привандрувавъ, аиѣ не знали о нѣякомъ Тисовци, вѣдъ которого ихъ только Стара Шебелия передѣляла. Чи Тисовчане, уже не мовлю зъ Майдану, але зъ вѣдты могли чути на Старѣи Шебели якъ куры пѣють, можна о томъ на певно сумнѣватись.

О третѣи годинѣ мы сѣдѣли на лавцѣ пѣдъ гарнымъ домикомъ въ Мальмансталю, фли квасне молоко зъ хлѣбомъ и сушили ся на сонцю. То була школа, котру побудовали собѣ колыоністы и оплачували саміи учителя вѣдъ кѣлканайцятъ лѣтъ. О скѣлькожь Тисовчане були бѣдѣишій въ томъ взглядѣ, хотяи они о много ранше поселили ся (въ р. 1618) по другѣи сторонѣ Старѣи Шабелѣ и такожь въ тѣи самѣи цѣли; ихъ оселя була бѣльша вѣдъ Мальмансталю, а прецѣиѣ они не мали школы. Ба що я кажу? Майданъ и Рыбникъ не тото що Тисовесь а доси не мають нѣякого учителя; та якъ зачувъ злучайно въ однѣи зъ тыхъ мѣсцевостей арендаръ естъ причиною, що такъ довго волоче ся орґанизація школы. До Майдану вѣдъ сѣи колыонѣи мы не могли жадною мѣрою дотягнути, знуженѣ наше, безсильнѣсть дойшли до точки зенѣтнои. А воза не можна було нанимати, бо все въ верхахъ коло работы. Якійсь жидъ надѣхавъ зъ дровами, высынавъ полѣна сяговѣи середѣи дороги, насъ забравъ въ драбинясту телѣгу, повѣзъ туды до Дрогобыча.

Нашъ провѣдникъ Стефанъ, перехрестивъ ся, уклакнувъ, поцѣловавъ землю и пѣйшовъ туды на Голоско до себе; добрый чоловікъ другіи разъ не поведе такихъ турнѣстоу навравцѣи зъ Тисовця до Майдану, а ещѣ и со-тому закаже.

В о д о з в а .

Высока ц. к. Рада школьна краѣва скликала анкету въ цѣли уложѣния нового „Букваря“. Анкета порѣшила просити Панѣиѣи учителей, щобы зволили надѣслати свои уваги дидактичій и матеріалы на руки инспектора краѣвого д-ра Северина Диѣтрянського, предсѣдателя анкеты. Уваги тѣи мають бути заосмотрѣи власноручнымъ пѣдписомъ и мѣсцемъ мешканя.

Львѣвъ, дня 11. грудня 1891.

Корнилий Черемиский,
секретарь.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цесарь** уделѣвъ зъ частныхъ фондѣвъ запомоги по 100 згр. слѣдующимъ громадамъ: Рудка пов. яворѣвского, Лѣсковичѣ пов. городецкого, Драгасимѣ пов. снитиньского, Слохия пов. старомѣского; а 50 згр. громадѣ Саджавко пов. надвѣрнянского.

— **Въ Тернополи** номеръ минувшаго мѣсяца Володиславъ Боберскій, директоръ учительской семінаріѣ.

— **До выдѣлу руского тов. педагогичного** увѣшли на загальныхъ зборахъ ин.: Барвинскій Ол. яко голова, Витошинскій, Федаковна, Кирчѣвъ, Пяньковскій, д-ръ Олесковъ, Малицкій, Корецкій, Дмитерко, проф. Сальо и Лѣсецка яко выдѣлові, а о. Навроцкій, о. Гѣрнякъ и проф. Грушкевичъ яко заступники.

— **Выдѣлъ красивый** розписавъ бувъ 18. я. ст. цѣтня с. р. конкурсъ на написане „Пѣдручника до науки млочарства“ въ языцѣ польскѣмъ, назначеного для учениковъ красивыхъ низшихъ шкѣлъ рѣльничихъ и установивъ речинець до предложена сего розписавъ на конецъ жовтня с. р. Тенерь продовжуе выдѣлъ красивый згаданий речинець до дня 15. я. ст. марта 1892. Яко нагороду за написане пѣдручника назначивъ выдѣлъ красивый згаданий речинець до дня 15. я. ст. марта 1892. Яко нагороду за написане пѣдручника назначивъ выдѣлъ красивый 300 згр. зъ тымъ, що пѣдручникъ остае власностію автора, котрый обов'язаний до чотырохъ мѣсяцѣвъ працю свою друкомъ оголосити, бо инакше переходить пѣдручникъ на власнѣсть выдѣлу красивого.

— **Наше галицке килимарство** має багато вѣдрубныхъ прикметъ пѣдъ взглядомъ техничного виконання, продукціѣ и орнаментяки. Тѣ прикметы не лишъ незвычайно важны для етнологѣвъ, естетикѣвъ и розслѣдникѣвъ культуры, але они дають намъ неразъ такі поясненія, котрыхъ зъ иншихъ жерелъ не могли бы дознати ся. Однакѣжъ тѣмъ вѣднѣй галузи нашого домового промыслу грозитъ велика небезпечность вѣдъ фабричной продукціѣ. Продукція ся въ цѣлой захѣднѣй Европѣ пѣдкѣнала килимарство такъ, що навѣтъ тамъ, дѣ оно зъ давнихъ давнѣвъ и въ нашѣмъ столѣттю процвітало, тенерь або зовѣтъ упало, або лише штучно вѣсѣтуе при державнѣй помочи. Длѣтого закимъ и наше галицке руске килимарство стрѣне подобна доля, треба — поки часть и нагода — розслѣдити его тенерьшній та минувшій станъ и въ вѣрнѣмъ, повнѣмъ образѣ подати та переказати потомкамъ и науцѣ ту часть народного промыслу. Справѣю нашого килимарства занявъ ся — якъ мы вже неразъ доносили — рускій меценатъ и. Володиславъ Федоровичъ. Остатними часами вѣнъ сировадивъ до Галичины кустоса вѣденського музею, д-ра Алоиза Рігля, котрый коштомъ и. Вол. Федоровича обѣхавъ цѣле Подѣле за-для студій килимарства, и призбиравъ матеріалъ до науковѣй працѣ. Тѣлькѣжъ щѣбы ся велика праця выйшла якъ найновѣйшою, мусѣть сѣ пѣдирти ширшій круги образованѣй еусѣбности. Въ тѣмъ цѣли — якъ доведѣуемось — и. Володиславъ Федоровичъ и д-ръ Алоизій Рігль розсылають по Галичинѣ квестіонарь и просятъ дѣтичній особы, щѣбы квестіонарь выновнили якъ найточнѣйше чи то власными информациями о килимарствѣ, чи хотъ бы й чужими а вѣрыгодными. Даты и указки тѣмъ причинѣть ся богато до роз'ясненія стану и части домашнього промыслу.

— **Першою лѣкаркою въ Австрій** именовано дня 24. я. ст. пѣдолѣта панну Анну Басеръ зъ Праги для Дѣльной Тузлѣ въ Боснѣ. Панна Басеръ практику лѣкарску пѣдбувала въ Бернѣ. Службу свою въ Боснѣ має розпочати зъ початкомъ 1892 року.

— **Скѣлько університетѣвъ на цѣломъ свѣтѣ** по всѣхъ краяхъ и державахъ? На те пытане вѣдновѣдае першій рѣчникъ періодичного видавѣ Jahrbuch der Universitäten der Welt пѣдъ заголовкомъ Minerva. Выдавцемъ сего рѣчника есть Австріецъ, урядникъ библіотеки д-ръ Кукуля въ Целовацѣ. Сей рѣчникъ має

бути загальнимъ мѣждународнымъ шематизмомъ університетѣвъ и высшихъ шкѣлъ и подає попри се цифры фреквентуючихъ въ шкѣльному роцѣ 1890/91. Зъ сєи книги показує ся, що теперъ єсть 147 університетѣвъ, але многі зъ нихъ розумѣє ся, не вѣдповѣдають понятю нѣмецкого університету вѣрцевого. Найбѣльше слухателѣвъ має Парижъ, бо тамъ єсть 9215 студентѣвъ, опѣсля Вѣдєнь має 6220 студентѣвъ а на третѣмъ мѣсци Берлінъ 5527 студентѣвъ. На кѣнци спису університетѣвъ стоить колєгія въ Сієрра-Леона въ Африцѣ приналежна до пѣвнѣчно-англійского університету въ Дирремѣ. Она має 12 студентѣвъ и 5 профєсорѣвъ. Выдавцѣ сєго рѣчника мають намѣръ своимъ издавництвомъ оснуети звязъ мѣжъ академичными школами по рѣзнымъ краяхъ землѣ и дати повный образъ цѣлого ученого свѣта и єго институцій.

— Члєны микулинєцкого кружка педагогичного вѣдбули дня 8-го л. с. м. зѣбрєне при дуже численнѣмъ удѣлѣ гостей въ Микулинцяхъ. Справы, котрыми ся занимали були слѣдуючі: Предсѣдатель кружка мавъ вєступне слово и здавъ справу зъ дѣланъ; потѣмъ мавъ п. І. Турскій вѣдчитъ о „молодѣмъ вѣцѣ Мицкевича“, за котрый нагороджено єго оплесками; пѣсля того вѣддеклямовала панна Марія Рыбачѣвна стихъ зъ Конрада Валєнрода; пп.: А. и І. Турскі, О. Солтысъ и І. Рыбачѣвъ вѣдспѣвали въ квартетѣ удачно кѣлька пѣсєнъ, а п-на М. Р. и І. Р. дуєтъ „До ластѣвки“, котрый зѣбрєнымъ дуже подобавъ ся. Слѣдуючє зѣбрєне вѣдбуєтъ ся въ Людвикѣвцѣ въ першѣй половинѣ сѣчня 1892. Зъ Заряду кружка педагогичного въ Микулинцяхъ. *А. Рыбачикъ* предсѣдатель, *М. Собєскій* секретарь.

— Що дамо въ дарѣ нашимъ дѣтямъ? То пытанє занимає родичѣвъ при надходячихъ рѣздяныхъ святахъ що разъ живѣйше. Нынѣ припоручаєтъ для дѣтей такъ много хорошого й чудового, що на высше наведено пытанє зовсѣмъ не такъ легко вѣдповѣсти, особливо не для тыхъ родичѣвъ, що лишъ на дешевый дарунокъ спромогчи ся можуть. Думаємо отже, що высвѣдчиμο имъ хочъ малу прислугу, на коли имъ вѣдповѣдный даръ на свєтъ рѣздяный предложимо. Не є то жадєнь новый рѣдъ, але забавка, котру спить часу складно зложивъ а єго високо виховуючу вагу найзнаменитшій ученій пѣзнали. Сє суть въ найдальшихъ кружкахъ похвално знаній котвичий камѣнцѣ до будованя, котрыхъ мы хочемо. Они суть для дѣтей черезъ многі лѣта приемнымъ занятємъ а навѣтъ найбуйнѣйшій мѣжъ ними бавять ся спокѣйно кѣлька годинъ. А головна засада лєжить ту, що кожду котвичну скринку зъ камѣнцями до будованя черезъ докуплюванє вѣдъ доповнєныхъ скринѣвъ пѣсля уподобаня можна побѣльшити; а тѣ родичѣ, що за бѣльшій скринки на разъ заплатити не (могутъ) хотять, можуть цѣну на кѣлька лѣтъ подѣлити; а хто хоче о знаменитыхъ дарункахъ сєго роду блисше вѣдѣтись тои може собѣ зъ фабрики (*F. Ad. Richter & Cie Wien I.*) спровадити цѣнникъ, що безплатно й за оплатѣю высылаєтъ.

Шкѣльний вѣсти.

— Розпоряджєня. Ц. к. краєва Рада шкѣльна на засѣданю зъ дня 30. н. ст. падолиста ухвалила: прийати до вѣдомости справозданє краєвого инспектора шкѣльного д-ра Германа о люстраціи гїмназіѣ въ Ряшевѣ; признати профєсорѣвъ ІV. гїмназіѣ у Львовѣ, кє. д-рови Стан. Вєсєновскому І. додатокъ 5 лѣтний и профєсорѣвъ ІІІ. гїмназіѣ въ Краковѣ, Брон. Густавичєви І. додатокъ 5-лѣтний; вызначити Гр. Блѣя, управителя школы въ Чортковѣ на представителя учительства до окружной Рады шкѣльной въ Чортковѣ; затвердити выбѣръ Алекс. Чапраньского, учителя школы народной въ Долинѣ и вызначити Юл. Лисковича, управителя школы народной въ Болахѣвъ, на представителя учительства до окружной Рады шкѣльной въ Долинѣ; высказати окружному инспектору шкѣльному въ Камѣнцѣ, Ив. Маринякови, признанє зъ причины дуже пильныхъ вѣзитацій шкѣлъ народныхъ въ роцѣ шкѣльному 1890/91; перемѣнити: 2-класову школу народну въ Тысьмє-

ниці повіта товмацького на 4-класову і школи філіяльні: въ Тысьмениці повіта товмацького, въ Бережниці повіта жидацького і въ Долині повіта товмацького на етатові; зьорганізувати школу народну въ Помонятахъ повіта рогатинського; поручити тимчасову управу семінарії учительської въ Тернополи тамошньому інспекторови окружному Ом. Михаловському а інспекторатъ директорови тамошньої школи видѣловови, Володиславови Саткому; вкѣнци вменувати Василя Чередарчука, учителемъ школи народної въ Попѣвцяхъ въ повітѣ бродськомъ.

Ц. к. краєва Рада шкѣльна ухвалила на засѣданю дня 7 н. ст. грудня: признати проф. гімн. въ Станиславѣ Мух. Уришеви 5 ый додатокъ пятилѣтній; признати директорови III ой гімназії въ Краковѣ Стан. Седлецкому 5-ый додатокъ пятилѣтній; затвердити вибѣръ делегатѣвъ радъ повітовихъ: Йос. Теодоровича до окружної ради шкѣльної въ Сятинѣ, Едм. Держка до окружної ради шкѣльної въ Ворщевѣ и Мар. Блажовского та д ра Едварда Крижановского до окружної ради шкѣльної въ Бучачи; зьорганізувати школи етатові въ Рунгурахъ повіта коломийського, въ Лещавѣ дольшної и Березавцѣ повіта добромильського; вменувати Вас. Коренця, директоромъ 4-класової школи народної на Ланахъ въ Стрию и Волод. Каравана въ Потуриці повіта сокальського.

— **Конкурсъ.** Ц. к. кружна Рада шкѣльна мѣска у Львевѣ розписує конкурсъ на двѣ посады учительокъ зъ платнею 800 злр., 100 злр. додатку за управительство и 240 злр. на мешканє и на сѣмъ посадъ учительокъ зъ платнею 800 злр., дальше на чотири посады учительѣвъ зъ платнею 800 злр., и на одну посаду управителя зъ платнею 800 злр., 100 злр. додатку за управительство и 300 злр. на мешканє; вкѣнци на одну посаду учительки при школѣ видѣловѣй им. св. Идвиги зъ платнею 900 злр. Поданя вноєня треба до 15. н. ст. грудня 1891.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радъ Шкѣльныхъ, Висв. священникѣвъ, катихитѣвъ, учительѣвъ и родичѣвъ, що книжки накладу Товариства, призволені кр. Радою шкѣльною на премії для ученикѣвъ, *красно оправлені*, можна купити въ канцеляріи товариства при ул. **Вѣрменської ч. 27** по слѣдуючѣй цѣнѣ:

Выдана „Руского Товариства педагогического“:

Образковъ виданя:

Зѣрканецъ	10 кр.
Гостинець	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикі звѣрята	35 „
Для забавы	48 „
Квіточка	20 „
Випочокъ	20 „
Кобзар Тараса Шевченка	20 „

Выдана безъ образковъ.

Читання ч. I, II, III, IV. оправні 20 кр., безъ оправы	10 „
Валанія желаній	10 „
Хемія Роскоя	40 „
Учитель на р. 1890.	2 зр.

Всякй замовленя высылають ся скоро и точно.

НАУКА РАХУНКОВЪ

въ школѣ народной.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛЕВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна снижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Институту Ставропигійского.

ИЛЮСТРОВАННЫЙ КАЛЕНДАРЬ ТОВАРИСТВА „ПРОСВѢТА“ НА РОКЪ 1892.

ЦѢНА 50 КР.

Зъ пересылкою почтовою 55 кр.

ДОСТАНЕ ВЪ ВСѢХЪ КНИГАРНЯХЪ.

Занимаючи, въ довгихъ вечерахъ зимовыхъ, доконче потрібна забавка. Кругова загадка, правдива лише зъ „якоромъ“. Цѣна 35 кр.

Тисячѣ родичѣвъ признали похвально високу виховуючу вартість славныхъ

„скринкамъ будовлянымъ якоровымъ“;

нема дѣтшии и бѣльше духовно-заохочуючої забавы для дѣтей и дорослыхъ.

Близше объяснене що до того и що до „загадокъ круговыхъ“ можна знайти въ нашомъ иллюстрованомъ цѣннику, котрый собѣ всѣ родичѣ якъ и найскорше

[даромъ и оплачено] записати новиний, щобы могли въ часѣ справдѣ удачну коляду для дѣтей своихъ vybrati и замовити. — Всѣ скринки будовляны безъ надписи „якоръ“ суть звичайными и яко доповнене безвартными наслѣдуванями, тому прошу подати и купувати всегда лише Рихтера скринки будовляны якоровы, котры передъ тымъ якъ и теперь неперестижеными и одиноки, и лише они зовсѣмъ правильно могутъ бути доповнены; можна дѣстати у всѣхъ дѣтскихъ торговляхъ зъ забавками по цѣнѣ 35 кр. до 5 зр. и выше.

F. Ad. Richter & Cie.,

Перша ал. уг. п. ж. фабрика скринокъ будовляныхъ, Вѣдень, I. Nibelungengasse, Рудолфштадт, Ольтенъ, Роттердамъ, Лондонъ Е. Ц., Ньюйоркъ, 310 Broadway.

Выдае „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію відповідає Теофілъ Грушкеничъ.

Зъ друкарні Товариства имени Шевченка, підъ зарядомъ К. Беднарского.

Предплата :

на півъ року
1 зр. 60 кр., на
цѣлый рѣкъ 3 зр.

Одно число 20 кр.

УЧИТЕЛЬ

ОРГАНЪ

РУССКОГО ТОВ. ПЕДАГОГІЧНОГО.

Редакція

и
Адміністрація
ул. вѣрменська
ч. 27.Неопечатані ре-
кламці без-
платні.

Выходитъ 1. и 15. каждаго мѣсяца.

Вѣдъ Редакціѣ.

Зъ симъ числомъ кѣнчимо третій рѣчникъ нашої часописи, оди-
нокого письма педагогичного въ рускомъ языкѣ. — По силамъ стара-
лисьмо ся его выдавати при помочи Вп. Панѣвъ Товарищѣвъ по званію,
котрыхъ число було вправдѣ невеличке, но котрі нась щиро запомагали
своими працями; за те складаемъ Имъ на сѣмъ мѣсци сердечне спасибѣ!

Пересвѣдченій, що тѣ Вп. Панове и на дальше не вѣдкажуть
намъ свои помочи, що не тѣлько своими працями, но и матеріально
будуть намъ допомагати, вѣдзывается теперь до тыхъ, що не брали до
теперь живѣйшой участи въ нашімъ издавництвѣ. — Маемо одну руску
часопись, котра занимается справами школьництва народнаго взагалѣ,
а спеціально руского, проте повиненъ каждый Русинъ, котру доля
своего народу лежитъ на серци, що бажавъ бы понести просвѣту якъ
найдалше, що хотѣвъ бы улекшити подаване сѣ народови — такий
повиненъ чи то перомъ, чи то матеріально прийти намъ въ помѣчь. —
Божѣ доперва тогдѣ, якъ справою нашего народнаго школьництва зай-
мутъ ся якъ найширшія круги, якъ справу подаванія науки зъ користѣй-
шимъ успѣхомъ почнемо широко обговаривати, якъ розведемо надъ тою
справою живу дискусію, тогдѣ зможе наше издавництво вѣдповѣсти
своему завданію, зможе осягнути свою цѣль.

Предплата на „Учителя“ выноситъ какъ доси:

На четверть року 1 злр.

На пѣвъ року 1 злр. 60 кр.

На цѣлый рѣкъ 3 злр.

Для Вп. Панѣвъ Учителѣвъ народныхъ, котрі зложать предплату
зъ горы за цѣлый рѣкъ и вкладку до Товариства педагогичного 50 кр.
выносить предплата на цѣлый рѣкъ 2 злр.

Про школьництво народне въ Австріи.

(Копецъ).

Теперѣшнее законодавство школьное и управл. Теперѣшній школьный законъ, назначающийъся вольнодумностію и основностію, повставъ дня 14. мая 1869. Попередили го деякі конституційні права. Основный законъ державный зъ 21. грудня 1867 мѣстить въ собѣ ось такій основный постановы: арт. 17: „Умѣѣтиѣсть и наука суть вѣльній“. До основываня науковыхъ и выховуючихъ заведенъ и до удѣлюваня въ нихъ науки має право кождый горожанинъ, щѣ до того въ правный способъ уздобненемъ выказавъ ся“. — „Домашня наука не пѣдлягає нѣякому обмеженю“. — Про науку релігій въ школахъ має дбати дотычна церковъ або вѣдповѣдніе релігійне брацтво“. — „Щѣ до цѣлои справы науки и выхованя прислугує державѣ право найвысшой управы якъ и зверхнього нагляду“. — Кождому лишає ся свобода выбирати собѣ станъ и до него способити ся. якъ и де хто хоче“. „Всѣ народы, приналежащій до державы, суть рѣвноуправленій и кождый народъ має ненарушиме право збереженя и плеканя своєи народности и мовы.“ — „Всѣмъ краєвымъ языкамъ признає ся рѣвне право въ школь, урядѣ и публичномъ житю“. — „У всѣхъ краяхъ, де бѣльше народѣвъ жие, мають завести ся школы въ такій способъ, щѣбы безъ уживаня примусу до выученя ся другого краєвого языка, кождый зъ сихъ народѣвъ мавъ потрібный средства до образования ся въ своѣй мовѣ“. — Въ слѣдуючѣмъ роцѣ 1868 зноситъ ся по 13-лѣтнімъ истнованю конкордаты. Ся еманципация школы зъ пѣдѣ церкви, дѣя великого историчного значѣня, наступила силою закону державного зъ 25. мая 1868, въ котрѣмъ выдано щѣ до взаєминъ школы до церкви слѣдуючій основный постановы: „Найвысша керма въ цѣломъ школьництвѣ спочиває въ рукахъ державы и выконує ся орѣанами, до сего покликаными“. — „Мимо того права нагляду зѣ стороны державы не теряє нѣчого дотычна церковъ або вѣдповѣдніе брацтво церковне, при котрыхъ лишає ся и надалѣше управа и наглядъ надъ наукою релігій учениковъ въ народныхъ и еереднихъ школахъ“. „До школъ и заведенъ науковыхъ, основаныхъ або удержованыхъ цѣлкомъ або въ части державою, краємъ або громадами, має пристунъ кождый горожанинъ безъ рѣзницѣ вѣроисповѣданя“. — „Кождѣй церковѣ або громадѣ конфесійной прислугує право закладаня або удержованя зъ власныхъ средствъ школъ для молодежи вѣдповѣднихъ вѣроисповѣданъ“. Однакъ такій школы мають пѣдчинити ся законамъ школьнымъ и могутъ дѣстати право публичныхъ заведенъ, наколи вѣдповѣдять правнымъ вимогамъ“. — Орѣанизмъ истнующихъ властей школьных по бѣльшой части духовныхъ зноситъ ся а на ихъ мѣсце настає новый пѣдѣлъ. Закономъ державнымъ заводять ся въ кождѣмъ королѣвствѣ и краю для управы и нагляду въ школьництвѣ ось такій власти школьній: а) Рада школьна краєва, найвысша власть школьна краєва, б) рада школьна окружна для кождого округа школьного, в) рада школьна мѣсцевая для кождои громады школьной. Дотеперѣшня дѣяльність духовныхъ и свѣтскихъ властей школьных переходить въ руки згаданныхъ орѣанѣвъ. Въ складѣ рады школьной краєвой входять пѣдѣ проводомъ намѣстника або его заступника члены політичной власти, вѣдпоручники выдѣлу краєвого, духовный поодинокихъ вѣроисповѣданъ и мужѣ фаховѣ зѣ стану учительского“. —

Близше переведене сєи організації шкільнои передає ся вь автономістичнѣмь взглядѣ законодавству краєвому. Держава виконує надзѣръ надъ школами именуючи до того інспекторѣвъ краєвыхъ и окружныхъ. — Подъ тою самою датою (28. мая 1868) и вь тѣмъ самѣмъ напрямѣ, щѣ и попередній, явивъ ся доповняючій другій законъ державный, „управляющій мѣжконфессійный взаємини горожанъ“. Ту находимо дуже вольнодумный постановы щѣ до вѣроисповѣданія дѣтій, щѣ до переходу зъ одного вѣроисповѣданія до другого, щѣ до богослуженія, обходу святъ. „По убѣченѣмь 14. роцѣ житя лишає ся кождому безъ рѣзницѣ пола цѣлковита свобода выбору вѣроисповѣданія пѣсля свого власного пересвѣдченія. Вь школѣ, де суть дѣти рѣзного вѣроисповѣданія треба науку такъ подѣлити, щѣбы лишити и меншости можливѣсть виконуванія обовязкѣвъ реліійныхъ“.

По сихъ основныхъ и державно правныхъ постановахъ приготавлиючого періоду (1867—1869) входить вь житє нова австрійска школа народна силою шкільного закона державного зъ 14. мая 1869. Сей законъ дѣлится ся на два перѣвнїи головнїи вѣддѣлы. Вь першѣмь говорить ся о публичныхъ школахъ, вь другѣмь о частныхъ заведенїяхъ науковыхъ. Першій вѣддѣлъ розпадає ся знову на сѣмь роздѣлѣвъ, зъ котрыхъ першій мѣстить вь собѣ загальнїи постановы о школахъ народныхъ, другій о фреквенциі, третій, четвертый и пятый о учителяхъ, именно о ихъ образованіи и правнѣмь становищи, шестій и сємїи вѣбнїи о зверхнихъ вѣдносинахъ шкѣль, с. е. ихъ основуваніи и удержуваніи. Наведемо головнїишїи постановы сєго закону, котрый управляющѣе цѣле шкѣльництво народне вь Австрїи:

1. Цѣль и уладженє шкѣль. „Задачію народнои школы єсть: виобразованє моральне и реліійне дѣтїи, розвиненє ихъ умыселои дѣяльности, подаванє имъ вѣдомостїи потрібныхъ вь буденнѣмь житїи, школа має покласти основу до виобразованія способныхъ людей и членѣвъ єусѣльности“. — „Кожда школа, до котрои основанія або удержанія причиняє ся вь цѣлости або почастї держава, край або громада, єсть заведенѣмь публичнымъ, прѣте молодѣжѣ має до неї приступѣть безъ рѣзницѣ вѣроисповѣданія“. Народнїи школы дѣлять ся на звичайнїи школы народнїи и вьдѣловїи. „Вь кождѣи школѣ народнѣи має подавати ся наука по крайнѣи мѣрѣ сихъ предметѣвъ: релііи, языка, рахункѣвъ, зъ наукъ природныхъ сєго, щѣ всякій знати повиненѣ, географїи, исторїи зъ особливимъ уваженїемъ вѣтчннїи и єтаводавства тояжѣ, писанія, науки геометричныхъ формъ, сїѣву, їмнѣстики. Дѣвчата мають єще учити ся робѣтѣ жѣночнїихъ и господарства домового. Скѣлько зъ сихъ предметѣвъ треба вчити, сє зависить вѣдѣ силѣ учительскихъ, якими школа розпоряджає“. — „Пляннїи науковїи для шкѣль народныхъ, якъ и все, щѣ вѣдноєть ся до внутрїшнього ладу тыхже, постановляє міністерѣ просвѣты по выслуханіи або на основѣ предложєнѣ властїи шкѣльныхъ краєвыхъ“. — „Про науку релііи дбають дѣтнїи властїи церковнїи“. — „Години для науки релііи визначує планъ науковїи“. — „Подѣль предмету наукового на поодинокїи курсы постановляють властїи церковнїи“. — Учителѣ релііи, властїи церковнїи и брацтва церковнїи мають подчинити ся законамъ шкѣльнымъ. Оновѣщенє розпорядженѣ властїи церковныхъ щѣ до релііи и вправѣ реліійныхъ дѣстає управителѣ школы вѣдѣ окружного надзѣру шкѣльного. Оголошенє розпорядженѣ, щѣ єупротивляють ся загальному ладови шкѣльному, недозволенїи. — Вь тыхъ мѣсцевостяхъ, де

нема нѣякого священника, щобы мѡгъ правильно подавати науку релігій, може вчити сего предмету учитель за згодою власти церковной. — Наколи церковъ або товариство релігійне не заряджує нѣчого щѡ до науки релігій, постановляє краєва власть шкѡльна те, щѡ потреба, по выслуханю интересованныхъ“. — „Щѡ до языка выкладового и науки другого языка краєвого рѣшає въ законныхъ границяхъ краєва власть шкѡльна по выслуханю тыхъ, щѡ школу удержують“. — „Матеріалъ науковий школы народной роздѣлює ся на лѣта, въ котрыхъ дѣтина має ходити до школы, по можности такъ, щобы кождому зъ сихъ лѣтъ вѡдновѣдавъ степенъ науки. — Розмѣщенє молодѣжи шкѡльной на вѡддѣлы або класы зависить вѡдѣ числа ученикѡвъ и силъ учительскихъ, якѣ має ся до розпорядимости. Чи и о скѡлько хлопцѣвъ и дѣвчатъ окремо помѣстити треба, постановляє надзѡръ шкѡльный окружный по выслуханю мѣсцевого надзору шкѡльного“. — „О допустимости книжокъ шкѡльныхъ и читанокъ рѣшає міністеръ просвѣты по выслуханю краєвой власти шкѡльной. — Выбѡръ мѣжъ призовеными книжками шкѡльными и читанками робить окружный надзѡръ шкѡльный по выслуханю окружной конференціѣ учительской“. — „Число годинъ шкѡльныхъ въ тыждни на поодинокихъ рокахъ науки въ публичнѡй школѣ народнѡй вызначує плянъ науковий“. — „Число учительѡвъ въ кождѡй школѣ зависить вѡдѣ числа ученикѡвъ. — Наколи число ученикѡвъ въ трехъ по собѣ слѣдующихъ рокахъ дѡйде пересѣчно до 80, треба безусловно постарати ся о другого учителя, а если поступить число на 160 о третього и пѡсля сєи мѣры побѡльшає ся число учительѡвъ еще дальше“. — „Одвѣчальнымъ управителемъ школы народной єсть учитель, а де єсть бѡльше силъ учительскихъ, до сего назначеный старшій учитель“. — „Школы зъ одною посадою учительскою має обсадити ся однимъ учителемъ, если суть два або три мѣсяца учительскѣ, можна на одну посаду дати молодшого учителя. — Коли єсть въ однѡй школѣ чотыри або пять мѣсєцъ, можна ужити двоухъ молодшихъ учительѡвъ. — При бѡльшѡмъ числѣ посадъ учительскихъ можна обсадити третю часть тыхже молодшими учителями“. — „Школа выдѣлова має задачу, дати тымъ, щѡ до середной школы не ходять, выше образованє вѡдѣ сєго, яке може дати звывкла школа народна“. Въ выдѣловѡй школѣ до предметѡвъ народной школы, котрѣ ту бѡльшой самостѡйности набирають, приходит еще наука ведєня книгъ (бухгалтерія) а за призволомъ краєвой власти шкѡльной можна еще додати и одинъ чужій языкъ жѡночій. Того рода школы выдѣловѣ стоятъ самостѡйно, коли мають три класы, або сполучають ся зъ народною школою причѡмъ стають ся осьмокласовыми.

2. Фреквенція шкѡльна. „Родителѣ або ихъ заступники не смѣють своихъ дѣтѣй або вихованкѡвъ лишити безъ науки, котра єсть приписана для публичныхъ школъ народныхъ“. — „Обовязокъ ходженя до школы починає ся зъ укѡнченнымъ шестымъ а трєає ажъ до укѡнченого чотырнацятого року житя. — Выступленє зѡ школы може настунити лишь тогдѣ, коли ученики набули въ школѣ народнѡй приписаныхъ, найпотрѣбнѣйшихъ вѣдомостѣй, якъ: читаня, писаня и рахованя. — При кѡнци року шкѡльного можна ученикѡвъ, щѡ виправдѣ еще не укѡнчили чотырнацятого року житя, але въ слѣдующѡй половинѣ року укѡнчать и цѣлковито познакомили ся зъ предметами народной школы, увѡльнити вѡдѣ науки шкѡльной за дозволомъ окружной власти шкѡльной“. — „Ученикѡвъ принимає ся до школы

зъ початкомъ року шкільного выпивши случаѣ переселенія родителѣвъ“. — „Водѣ обовязку ходженія до школы публичной суть увольненіи часова або тревало: хлопцѣ, що ходять до вышней школы, водтакѣ дѣти уломніи, вкѣнци такіи, що дома або въ приватіѣмъ заведенію побирають науку.“ — „Въ остатіѣмъ случаю суть родители и ихъ заступники за те одвѣчальніи, щобы дѣти набули въ достаточній мѣрѣ науки що найменше такой, яка подає ся въ народній школѣ“. — „Родитель и ихъ заступники обовязаніи постарати ся для дѣтій о потрібній книжки шкільній и иншіи средства науковій“.

3. Образованіе учителѣвъ и уздѣбненіе до уряду учительскаго. „Приспособленіе потрібныхъ силъ учительскихъ водбуває ся въ семінаріяхъ учительскихъ окремыхъ для мужескаго и женскаго пола“. — „Для практичнаго приспособленія питомцѣвъ истнує при кождей семінаріи школа народна яко школа вправъ и взѣрцева, при семінаріяхъ для учительокъ такожъ и дѣточій огорода. — До семінаріи учительскихъ для науки рѣльничого господарства додає ся водповѣдний кусень ґрунту. — „Часъ науки въ семінаріи треваетъ 4 лѣта“. — „Въ семінаріяхъ мужескихъ предметами науки суть: релігія, исторія педагогіѣ, наука языкова, стилістика, вѣдомости літературній, математика (рахунки, алыбра и геометрія), описовіи науки природій (зоологія, ботаніка и мінералогія), фізика и початки хеміѣ, географія и исторія, наука законодавства австрійскаго, господарство рѣльниче, писаніе, (рисунки геометричній и водьноручній), гімнастика. Крімъ сихъ предметѣвъ мають питомцѣ тамъ, де до сего нагода лучає ся познакомити ся зъ методомъ научанія глухонѣмыхъ и слѣпыхъ, такожъ зъ організацію добре улаженихъ приютѣвъ дѣточихъ“. — Въ семінаріяхъ женскихъ ставляють ся въ „математицѣ“ помѣрнійшій вымоги а мѣсце науки господарства рѣльничого заступає наука господарства домового вразѣ зъ жѣночими роботами. Крімъ сего мають кандидатки познакомити ся зъ выхованіємъ въ дѣточихъ огородахъ. — „Приспособленіе учительокъ робѣтъ водбуває ся або въ семінаріяхъ учительскихъ женскихъ або въ окремыхъ курсахъ науковыхъ. — „До принятія на першій рѣкъ вымагає ся укѣичене 15. року житія, фізичной здѣбности, обычайной бездоганности и водповѣднаго приготования науковаго. — Для доказанія такого подготовленія водбуває ся строгій испытъ вступный. — Испытъ сей обнимає взагалѣ предметы, що удѣляють ся въ низшій школѣ реальній або низшій гімназіи зъ выемомъ чужихъ языковъ“. — „Число выхованковъ не смѣе на одиѣмъ роцѣ перейти 40“. — „По цѣлковитѣмъ укѣиченію науки семінаріиной поддають ся кандидаты строгому испытову. Испытову проводить водноручникъ краевой власти шкѣльной. Испытъ складає ся зъ вѣсѣхъ сихъ предметѣвъ, що ихъ учили ся кандидаты въ семінаріи. Наколи кандидаты або кандидатки водновѣдаютъ правнымъ вымогамъ, достають свѣдоцтво зрѣлости“. — „Збѣръ учителѣвъ семінаріѣ складає ся зъ директора, котрый заразомъ и школою вправъ управляє, зъ двоухъ або чотыроухъ головныхъ учителѣвъ, учителя релігіѣ и изъ учителѣвъ помѣчныхъ, если бы такихъ показала ся потреба. Учителѣвъ именує міністеръ просвѣты по выслуханію краевыхъ властей шкѣльных“. — „Наука єсть безплатна. Даровитымъ а позасѣбнымъ кандидатамъ, наколи зъобовязжуть ся що найменше шѣсть лѣтъ посвятити ся станову учительскому, можна давати стипендіѣ“. — „Свѣдоцтво зрѣлости управляє лишь додержанія посады молодшого або провѣзоричнаго учителя. — Щобы достати постѣйну посаду учителя, вымагає ся зложенія кваліфікаційнаго испыту, котрый складає ся по двѣлѣтній практицѣ

учительській. — Для переведення іспитів кваліфікаційних установляє міністеръ просвіты окремі комісії. Членами комісій при іспитах кваліфікаційних мають бути передовсімъ директори и учитель семінарій учительських, інспектори шкільний и знамениті учитель шкілъ народнихъ. „Свѣдоцтво кваліфікаційне признає право до навчання або въ самихъ тільки звичайнихъ школахъ народнихъ або въ звичайнихъ и видѣловихъ.“ — „Ті, що не учились въ семінарії учительській, маючої право публичного заведення наукового, можуть укінчивши 19. рікъ жити приступити до іспиту въ котрій небудь державній семінарії учительській и достати свѣдоцтво зрілості.“

4. Доновняюче образованє учителівъ. „Педагогічне и умѣтне образованє доповняюче учительвъ має вѣдбувати ся за помічю часописівъ шкільнихъ, бібліотекъ учительськихъ, періодичнихъ конференцій и доповняючихъ курсівъ“. — „Въ кождѣмъ окрузі шкільномъ має заложити ся бібліотека учительська. Управу бібліотеки учительської поручає ся комісії, вибраній конференцією учительскою“. — „Въ кождѣмъ окрузі шкільномъ має що найменше разъ въ рікъ вѣдбути ся конференція учительська підъ проводомъ окружного інспектора шкільного — задачію такої конференцій єсть нарада и обговоренє справъ, що ся вѣдносять до шкільництва, передовсімъ о предметахъ науки въ школі народній, о методі навчання, средствахъ науковихъ, о введеню новихъ книжокъ шкільнихъ и читанокъ, карности и т. и.“. — Въ кождѣмъ краю вѣдбувають ся що три роки конференції зъ вѣдпоручниківъ окружнихъ конференцій підъ проводомъ краевого інспектора шкільного (конференції крайівъ). — „Доновняюча наука для учителівъ вѣдбуває ся въ семінаріяхъ учительськихъ, правильно въ часі осінніхъ ферій“.

5. Правне становище учителівъ. „Служба въ публичнихъ школахъ єсть публичнымъ урядомъ. Кождий австрійскій горожанинъ безъ рѣзницѣ вѣроисповѣданя може бути учителемъ. — Право провізоричнои обсады мѣсць учительськихъ зъ виѣмомъ мѣсць въ семінаріяхъ учительськихъ и шкілъ вправъ зъ ними сполученихъ приналежить до окружнихъ властей шкільнихъ, постійне помѣщенє учителівъ до крайовихъ властей шкільнихъ. Однакъ постійна обсада мѣсця учительского настає зъ співучастію тихъ, що школу удержують. Ся співучасть полягає на праві предложеня або презентації. Позаякъ школи удержують ся черезъ конкуренцію округівъ шкільнихъ, право именованя має окружна рада шкільна, котра заступає округ шкільний такъ, що постійне установленє учителівъ лежить въ рукахъ окружної ради шкільної а найбільша часть учителівъ побирає свою платню зъ каси окружної ради шкільної, вглядно въ ц. к. уряду податкового. Що до поборівъ службовихъ учительства постановляє державний законъ шкільний такі засади: 1) „Найнижній (мінімальний) побори мають бути такъ вимѣрені, щоби учитель старшій и молодшій вольний вѣдъ всиляючихъ бѣчнихъ занятій мѣгъ всѣ свои сили посвятити школі, и щоби першій зъ нихъ мѣгъ вѣдповѣдно до мѣсцевихъ обетанихъ удержати свою родину“. — 2) „Учитель мають свои доходи службові побирати безпосередно вѣдъ шкільної власті, и не смѣють самі занимати ся побиранємъ грошей шкільнихъ“. 3) „Про точну що до часу и достаточну виплату поборівъ учительськихъ дбають и рѣшають шкільні власті“. Вызначенє степенівъ плативъ и иншихъ поборівъ полишає ся законодавству крайовому, задля того дохѣдъ

учителѣвъ въ поодинокихъ краяхъ коронныхъ есть неоднаковый. Въ каждомъ краю выначуе ся первѣтну (першу) платню пѣсля класы, до якои зачислено мѣсцевѣсть, де есть школа. Такихъ класъ есть найменше двѣ а наибѣльше пять (Галичина). Кромѣ сего суть додатки пѣсля лѣтъ службы або квінквенальній (въ Форальбергу такожь деценальній), котрѣ вымѣрюють ся по бѣльшой части на 10% вѣдъ платнѣ. Тѣ додатки суть ту и тамъ постѣйніи, вѣдтакъ суть такожь додатки функційніи для управителѣвъ шкѣлъ народныхъ (старшихъ учителѣвъ) вѣдъ 50 до 200 злр. Найкористивѣйше вы-
являють ся обставины щѣ до оплачуваня учителѣвъ въ долѣшнихъ краяхъ австрійскихъ, именно въ Долѣшній Австріи, Горѣшній Австріи и Стиріи, де первѣтна платня доходить до высоты 800 злр. (въ 1. класѣ) и не спадає понизше 550 злр. Однакожь въ Долѣшній и Горѣшній Австріи тѣ взаѣминны въ сей сносѣбѣ вырѣвнують ся, щѣ додатки квінквенальній выносятъ знову лишь 50 злр. такъ, щѣ Стирія выказує найкористивѣйшій опла-
чуваня учительства. Найнекористивѣйшій обставины щѣ до сей справы суть въ малыхъ пограничныхъ краяхъ, въ Форальбергу, Шлезіи, Истріи, Гориціи, Градицѣ и Далматіи. Рѣшочо можъ сказати, щѣ най-
гѣрше ту представляє ся Форальбергъ, де платня учителя третей класы выносить лишь 300 злр. и лишь о 30 злр. щѣ десять лѣтъ пѣдиосить ся. — Розумѣє ся, щѣ платнѣ учителѣвъ молодыхъ суть еще меншіи, позаякъ выносятъ лишь 60 до 80% вѣдъ дѣтчной платнѣ учительской. Въ Галичинѣ спадає платня молодшого учителя на 200, въ Шлезіи и Форальбергу навѣтъ и на 180 злр. Въ 7. краяхъ коронныхъ побѣры учительокъ суть такіи саміи якъ учителѣвъ, въ нихъ спадають на 80, въ Форальбергу навѣтъ на 60% такъ, щѣ въ тѣмъ остативѣмъ краю приходитъ учительцѣ третей класы платня 180 злр. Платнѣ въ выдѣловыхъ школахъ суть рѣзніи а наибѣльша платня рѣчна есть 900 злр. а найнизша 550 (въ Далматіи).

6. и 7. Основане шкѣлъ и выдатки на удержане ихъ же. Зѣобовязаня до основаня шкѣлъ управильноє краѣве законодавство придержуючи ся засады, щѣ школа пѣдъ всякими обставинами має заложити ся всюды тамъ, де навкруги на одну годину ходу находить ся въ часѣ пятилѣтнѣмъ пересѣчно взявши бѣльше якъ 40 дѣтѣй, щѣ ходять до школы, вѣд-
даленои о пѣвъ милѣ вѣдъ ихъ мешканя.

Покрыта выдатковъ на шкѣльництво роздѣлене есть мѣжъ шкѣльну громаду, округъ шкѣльный и край а въ каждомъ краю пѣсля особ-
ного краѣвого законодавства. Кромѣ сего суть краѣвѣи фонды шкѣльній, ту и тамъ окружніи фонды шкѣльній, котрѣ улекшують громадамъ въ поношенію коштѣвъ пѣддержаня шкѣлъ. По бѣльшой части громады дають будынокъ шкѣльный, топливо, приборы шкѣльнѣи и т. и. а о платню для учителя дбає край и округъ. Семінаріями и школами вправѣ опѣкує ся
Гр.

Загальні збори руского товариства педагогічного у Львові.

(Кінець).

Потім прийшла на порятокъ дньовий сирава видавництва орґану товариства, часописи „Учитель“.

П. Дмитерко добачивъ у видавництві значній хиби. Насампередъ „Учитель“ мѣстивъ або продовжений статѣ, якъ н. пр. „Коротка исторія педагогій“, або статѣ не интересуючій загалу читателѣвъ. Часописъ мусить зміняти не лише змістъ але й форматъ, а то на ладъ давнѣйшой „Шкільної часописи“. Такожъ треба бы отворити перениску редакціѣ зъ авторами статей, переписувати ся и збирати бѣльше рѣзнодорожного змісту. Инакше „Учитель“ може утратити и то значѣне, яке має доси, бо нѣчо такъ не дезорґанізує учительство, якъ часописъ, не стояча на висотѣ своєї задачѣ. Добре редактована часопись придбає и фонды для товариства. — П. Корецькій рѣвно-жъ высказавъ ся за реформою часописи, а то, щоби „Учитель“ ставъ часописію подѣбною якъ Szkolnictwo ludowe. — П. Вітошинський вѣдчитавъ насипле въ тѣй справѣ писемо зъ Чортківщини. — П. Гавдякъ пѣднѣсь, що п. Дмитерко усе чогось иншого хоче, бо якъ теперъ хвалить бувшу „Шкільну часопись“, такъ передъ двома роками остро выступавъ противъ неи, але и вѣнъ (п. Гавдякъ) годять ся на зміну „Учителя“ якъ що-до змісту такъ и що-до форми. — П. Кирчѣвъ заявивъ, що выбраний тамтого року комітетъ редакційный не приймає на себе нѣякой одвѣчальности за „Учителя“, бо редакцію займавъ ся самъ п. Грушкевичъ, редакторъ и голова комітету.

П. Грушкевичъ оправдувавъ „Учителя“ изъ замѣтѣвъ, якѣ починили ему попередий бесѣдники. Часописъ, на его думку, була досить займаюча, а бодай редакція старала ся зробити єѣ такою. „Коротку исторію педагогій“ видѣль поручивъ переложити зъ нѣмецкого языка и мѣстити єѣ въ „Учителя“, а вѣдтакъ робити передрукъ. Така сама практика єсть и въ иншихъ фаховыхъ часописахъ, а впрѣчѣмъ редакція старала ся подавати єю наукову працю короткими уступами, котрі становлять мовѣ бы особній цѣлости. Рѣзнодорожного змісту „Учитель“ може й не мавъ, але тутъ вина членѣвъ товариства взагалѣ, що такъ млаво, такъ байдужно вѣдносять ся до часописи, и бували неразъ такѣ часы, що дѣйствию не було въ тецѣ редакційной ані одной надѣсланой праці. Редакція-жъ мѣстила надѣсланий статѣ завѣсгды, хочъ часомъ були й слабші. Що-до закиду, мовѣ-то редакція не звертала уваги, що „Учитель“ має бути орґаномъ посвяченымъ школамъ народнымъ а не середнымъ, то и тутъ бесѣдники розминули ся изъ правдою, бо въ часописи не мѣщено нѣякихъ статей дотыкаючихъ шкѣль середнихъ, хиба статьи зъ науки руского языка, а се було виразно поручене попередними загальними зборами. Формату „Учителя“ по думкѣ проф. Грушкевича, зміняти на теперъ не можна, бо робити єѣ передрукъ зъ „Короткой исторіи педагогій“, отже при зміні формату дальшій передрукъ бувъ бы досить утруднений.

П. Петришинъ заявивъ, що на его думку праця „Коротка исторія педагогій“ єсть дуже цѣнна и треба бы єѣ вести дальше. — П. Кирчѣвъ

пояснює справу редакційного комітету. На торочних загальних зборах було піднесено, що аби „Учителя“ зробити интересним для учительства народного, треба вибрати редакційний комітет, и такій комітет вибрано. Річчя певна, що коли бы той комітет був сходясь ся, справа придбання рбзвородного матеріялу для „Учителя“ була бы користо розвязана, але завинив голова комітету, що зь комітету не користав и его не скликував. — П. Грушкевичь заявив, що если таке есть жаданє зборбв, вбн, коли остане дальше редактором, охотно ршєню пбддасть ся. — П. Дмитерко вибєсь, щоби высказанї бажаня що до змбны змбєсту и формату часописи полишити новому видблву. П. Петришинь оперь ся сему и вносив, щоби справу сю ршили загальнї зборы. — При голосованю принято ббльшєстю голосбв внесенє п. Дмитерка.

По полагодженю справы видавництва орґану товариства пристууплено до выбору видблву, а закймь комісія скрутаційна покбнчила обчисленє голо-сбв, наступили внесеня членбв.

П. Петришинь в довбшй промовб застановляє ся надь тым: длячого польске товариство педагогічне має такь богато членбв-учителбв, а руске такь мало, и дбйшовь до заключєня, що се дбєсь длятого, бо нббы-то польске товариство педагогічне дбає о матеріялну долю учительства, а руске товариство займає ся лишь шкбльництвом рускимь. Доказомь того, на думку бесбдника, суть численнї петиціб, якї польске товариство вносить до высихь властей и до сойму вь справахь тыкаючихь долб учителей, мбжь тымь якь руске товариство педагогічне не вносить подббныхь петицій. О учителбв нбхто не дбає, а вимагають вбдб нихь дуже богато. Вь гарибй сегорбчбй вбдозвб вбдб видблву сказано справедливо, що наша нива пуста, але-жь бо она и не може бути вища, коли зважити, що роббтники, ирацюючї на нбй, такь лихо платиь. Всб говорять о браку учителбв и о способь зарады сему а нбхто и не подумає, що головною причиною сего збвища есть нужденнї стань учителя. Яко илюстрацію нужды учительскої навбв бесбдникь фактб, що жена одного учителя, хотячи ратувати недужу дбтину а не маючи на се грошей, обтала свои косы и продала ихь, щоби роздобути средства на рату-нокь дорогов фй особы. Одже зь уваги на незавидну долю учителбв, бесбдникь поставивь внесенє, щоби видблв руского товариства педагогічного выготовивь вь тбй справб основнїй меморїаль зь вбдповбдными бажанями учительства и предложивь его соймови. Подббну петицію належало бы роз-бслати и по краю всбмь учителямь до пбдпису.

П. Вітошиньскій годивь ся зь внесенємь п. Петришина, але вбднерь неоправданнй заквдб учинєннй рускому товариству педагогічному, мовь-то оно не дбає о долю учительства, бо лише вь сбмь роцб внесло оно три такї петиціб. О руске-жь шкбльництво мусить товариство уже зь природы рбчи дбати.

О. Ол. Стефановичь, вь довбшй краснорбчивбй бесбдб, пбдбєсь на-родну сторону нашого шкбльництва. У нась нанує дуже аномалнїй стань що-до науки руского языка. Рускїй языкь дуже уносбдженнй вь нашихь школахь. Звычайно докоряє ся учителямь, що они не дбають о рускбсть шкблб. Се несправедливо, бо учителб яко такї не можуть выступити противь приказбв своихь зверхникбв, будучи у всбмь вбдб нихь зависимими. Го-ловна вина лежить вь хибибмь устрою нашого шкбльництва. Инспекторы окружїй — се люде, що або просто ворожо вбдносить ся до руской мовы,

або не суть до неї щиро прихильні. Доказомъ того темати визначувані на конференціяхъ окружній майже все въ языкъ польскій; доказомъ того и інспекторскій заборони — уживати рускої мови на конференціяхъ окружнихъ, и богато иншого надужити. Се вилыває дуже зле на учителівъ. Они не можуть образовувати ся въ рускій языкъ, въ котрій мають учити. А прецінь окружній конференціяхъ призначеній головно для дальшого образованія учителівъ. Що зъ рускимъ языкомъ по нашихъ школахъ стоить зле, замѣтила и комісія львівська для кваліфікаційнихъ испитівъ и она звернула ся до краєвої ради школьної, щоби видала въ сій справі розпорядженє. Въ дѣлѣ сѣмъ видала навѣть минушого року рада школьна краєва прийняє, щоби на конференціяхъ узгляднювано бѣльше рускій языкъ; але такі загальні розпорядженія не мають для насъ въ нашихъ обставинахъ нѣякого значѣня. бо виконанє ихъ залежить вѣдь доброї волѣ інспекторівъ, а тѣ, якъ сказано, нерадо глядять на русчину въ школахъ. Я вношу, щоби руске товариство педагогічне ухвалило выслати меморіалъ до ради школьної краєвої а евентуально до міністерства, щоби выдано ясный приказъ: щоби на конференціяхъ що найменше половина тематівъ була давана въ рускій языкъ, по руски була выроблена и тѣлько по руски була диспутована. У насъ треба ясного закона, котрого выповненє не залежало бы вѣдь доброї волѣ и ласки інспекторівъ — Крѣмъ того поручає о. Стефановичъ справу внутрѣшнього дѣловодства въ нашихъ народныхъ школахъ. Сего року видала краєва рада школьна розпорядженє, щоби всѣ дневники, повѣдомленія и свѣдѣнтя школьні въ школахъ народныхъ выдавали заряды школъ лише въ польскій языкъ а тѣлько на выразнє бажанє стороны въ языкъ рускій. Розпорядженє се для Русинівъ прикре и для того руске товариство педагогічне повинно вѣднєсти ся до краєвої ради школьної а евентуально до міністерства зъ вѣдповѣднимъ представленємъ.

Въ тѣй самій справі забравъ голосъ учитель и. Дмитерко, а годячись вповнѣ зъ высказомъ и внесеніями о. Стефановича, вказавъ ще на инші недостачѣ и кривды якъ самихъ учителівъ такъ и руского населєня на поли народнаго школьництва. „Въ народнѣмъ школьництвѣ верховодять не законы а самоволя інспекторівъ — говоривъ бесѣдникъ. Онѣмъ учителівъ не здаєт ся на нѣчо, бо інспекторъ має силу и власть єго зломити и тяжкими карами дисциплінарними зничити учителя народнаго для постраху иншихъ. *Względę służbowe* се знамените орудє въ рукахъ інспекторівъ. Разъ въ разъ доходятъ зѣ всѣхъ сторѣнъ жалобы на языкъ выкладовый въ народныхъ школахъ, що або при організації школъ накидають інспекторы противъ волѣ громады языкъ польскій, або вѣдтакъ толєрують незаконне поведєнє учителя-польонизатора, котрый помимо організаційного статута заводить польскій языкъ за выкладовый въ рускихъ школахъ. Пѣселя закона, наука доновиняюча має вєстись въ *język-u ojczyst-ómъ*, а на другій языкъ краєвий не має звертатись нѣ найменшою уваги. Але нашѣ інспекторы кажуть по-при рускій языкъ вчити и польскій, коли одинъ учитель оверъ ся на постановѣхъ закона; то інспекторъ сказавъ: *to jest moje życzenie* — и мусѣло на тѣмъ стати. Се насильство психічне — вѣддавати однихъ людей вѣдь необмежену власть одиныхъ. Фактівъ можна найти сотками по газетахъ и товариство педагогічне повинно справджувати ихъ и займатись ними“. Тому до внесенія о. Стефановича додавъ и. Дмитерко додатокъ, щоби товариство педагогічне розслѣ-

джувало всі справи, подавані до публичної вѣдомости по газетахъ, на полі шкѣльництва и яко корпорація вступало ся за ними.

Проф. п. Сальо годивъ ся на внесенє о. Стефановича а по части и на внесенє п. Дмитерка. Лишь годъ вказувати товариству педагогічному, щоби оно занималось фактами подаваними въ газетахъ, бо-жь звѣстно, що до за-рядженя якихъ кроківъ треба фактівъ автентичныхъ, опертихъ на досло-внѣмъ вѣднємъ чи то зъ статута організаційного, чи на вѣстяхъ, за котрѣ бы ручила дотычна особа, и, пр. учитель. Длятого то треба бы змодифікувати додаткове внесенє п. Дмитерка въ сей спосѣбъ, що тов. педагогічне має за-нятись и робити вѣдоуєдний кроки у всѣхъ справахъ шкѣльництва, якѣ по-дають ся до его вѣдомости -- а при тѣй нагодѣ треба висказати публично на сихъ зборахъ бажанє, щоби учитель, чи иншій интересованій особы, пода-вали до вѣдомости товариства факты опертї на автентичныхъ вѣстяхъ.

Учитель п. Вітошиньскій вѣдчитавъ слѣдуюче письмо вѣдъ учительвъ народныхъ зъ Подѣля: „Велика кривда дѣе ся нашому языкови по народныхъ школахъ за-для польского языка выкладового, бо всюды, де приїде учитель Полякъ, заводить ся выкладовый языкъ польскій. Нашї священники мало котрї займають ся справами шкѣльними, и такъ въ парохїи Бѣлобожницькѣй єсть три школи зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ; въ парохїи Ромашѣв-скѣй двѣ школи зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ; въ Бучацькѣмъ повѣтѣ по многихъ громадахъ, де живють мешканцѣ обохъ обрядѣвъ, але народности рускои, або выключно руского обряду, якъ въ Кїйдановѣ, Доброполи, Бобу-линцяхъ, Осѣвцяхъ, Петликовцяхъ и иншихъ, всюды польскій языкъ выкла-довый. Въ декотрыхъ школахъ за намовою латиньскихъ священникѣвъ и дво-ракѣвъ позаводили польскій языкъ выкладовый, хочъ нема нѣ одной дѣтины, щоби говорила и розумѣла по польски. — Велика кривда дѣе ся мовѣ рускѣй въ такихъ школахъ при науцѣ доповняючѣй, бо молодѣжь образує ся не въ рѣднѣй мовѣ, а лишь въ польскѣй мовѣ. — Треба рѣвно-жь доконче ста-рати ся, ввести рускій языкъ урядовый въ рускихъ школахъ народныхъ“.

Голова зборѣвъ о. Тороньскій зрєасумувавъ внесеня о. Стефановича и п. Дмитерка зъ поправкою п. Сала та пѣддавъ голосованю и збори при-няли ихъ одноголосно.

Учитель п. Петришинъ порушивъ справу управильненя рускои пра-вониси въ напрямѣ фонетичнѣмъ и вказавъ, що сю справу поручили були збори свого часу видѣлови товариства, тожь радъ бы знати, якъ стоить ся справа.

Зѣ стороны видѣлу пояснено, що видѣлъ виготовивъ меморїалъ въ справѣ правониси фонетичной и переславъ краєвѣй радѣ шкѣльнѣй, але доси нема нѣякого порѣшеня.

Бесѣдники, що забирали голосъ въ тѣй справѣ, якъ им.: Дмитерко, Чижи, Кирчѣвъ, выразно зазначили, що пѣдъ управильненємъ правониси має розумѣтись заведенє фонетичной правониси, а хосєнтъ зъ такои правониси выказували на примѣрахъ зѣ своєи практики шкѣльной.

Голова зборѣвъ о. Тороньскій пѣддавъ пѣдъ голосованє внесенє: „За-галный збори признають, що етимологічна правонись утрудняє науку въ шко-лахъ и не доводить до цѣли, тому поручає ся видѣлови товариства педаго-гічного поурѣгувати сю справу въ тѣмъ напрямѣ, въ якѣмъ єѣ зачавъ“.

При голосованю принято єє внесенє всѣми голосами противъ чотырохъ,

О. Навроцкій оповѣстивъ результатъ скрутініъ зъ выборѣвъ до выдѣлу: Вѣддано 44 картокъ; абсолютна бѣльшѣсть 23. Головою выбранный по-солъ п. Олександръ Бѣрвѣньскій 43 голосами, а до выдѣлу вѣйшли: Паньковекій 42 голосѣвъ, по надъ 30 голосѣвъ одержали: Вѣтошинскій, д-ръ Олесѣкѣвъ, п-на Федакѣвна, Сальо и Кирчѣвъ; по-надъ 20 голосѣвъ: Дмитерко, Корецкій и Малицкій. Такъ отже хибло ще одного члена до выдѣлу зъ абсолютною бѣльшѣстію и зборы мали рѣшити аклямацією мѣжь трема кандидатами, що одержали найбѣльше голосѣвъ, а именно мѣжь панею Лисецкою, о. Навроцкимъ и о. Гѣрнякомъ. Зборы выбрали до выдѣлу п. Лисецку. На заступникѣвъ выдѣловыхъ вѣйшли: о. Навроцкій, о. Гѣрнякъ и проф. п. Грушкевичъ.

До комісіѣ контрольной выбрано пп.: Чижа, Гриневича и о. Стефановича.

По тѣмъ ухвалили зборы яко директиву для выдѣлу, чтобы розглянувъ ся въ справѣ скликаня загальныхъ зборѣвъ товариства педагогичного здесь на провинціѣ, н. пр. въ Коломыи, Дрогобичи, и ин., бо тымъ бы розбудилось бѣльше жите мѣжь учительствомъ (внесене п. Дмитерка); — и чтобы институтъ св. о. Николая можна було розширити и на дѣвчатъ шкѣльныхъ (внесене п. Кирчова).

О. Торонскій закрываючи зборы, виѣсь окликъ въ честь цѣсаря, а зѣбраніи трикратно пѣднесли: „многая лѣта“. Вѣдтакъ п. Дмитерко виѣсь подяку о. Торонскому за провѣдъ зборамъ, котру всѣ зѣбраніи зъ одушевленемъ заявили.

Зборы закѣнчились по 3-ѣй годинѣ зъ полудня.

ЗАГАЛЬНІЙ ЗБОРЫ ТОВАРИСТВА „ШКѢЛЬНА ПОМОЧЪ“ У ЛЬВОВѢ.

Загальніи зборы товариства „Шкѣльна Помѣчь“ у Львовѣ вѣдбули ся дня 12. н. ст. падолиста при участи 12 членѣвъ. Головою зборѣвъ выбрано о. Редкевича, катихита руской школы вправѣ.

Учитель п. Антѣвъ Павенцкій, котрый по выѣздѣ секретаря п. Романа Заклинского обѣймивъ на короткій часъ секретарекій урядъ, вѣдчитавъ справозданѣ зъ дѣяльности выдѣлу за рѣкъ попередній. До уступившого выдѣлу належали: голова товариства Григ. Врецьона, заступникъ головы о. Чанельскій, секретарь а разомъ и касієръ Романъ Заклинскій (его по ваканціяхъ перенесено до Станіславова), Червинскій, о. Володимиръ Петрушевичъ, Иванъ Гамота, Антѣвъ Павенцкій и Йосифъ Танчаковский.

Въ минувшѣмъ роцѣ выдѣлъ вѣдбувъ три засѣданя а крѣмъ того сходявъ ся неразъ на надзвычайніи нарады. Рускій народный театръ давъ представленѣ на дохѣдъ товариства, котре збѣльшило фонды о 99 злр. 65 кр. Коло устроения сего представления и розиродажи билѣтѣвъ найбѣльше заходили ся зъ поручения выдѣлу пп.: Врецьона, Заклинскій и Павенцкій. Краѣвий соймъ удѣливъ товариству 200 злр. запомоги, каса щадницѣ львѣвской 100 злр. а легать бл. п. Коссака принѣсь 40 злр. Зборы ухвалили подякувати Выс. Соймови и касѣ щадницѣй за щедріи дары, а дальше Ставропигійскому Институту за дарованіи книжки въ вартости 70 злр. и Народному Домови за щедріи датки грошей. Мѣжь датками пѣднѣсь выдѣлъ жертвы д-ра Дамяна

Савчака и п. Евгеніѣ Барвіньскои, зложені въ видѣ одежи. Членѡвъ въ сѣмъ роцѣ товариство числило звышъ 130. Дѣяльнѡсть же выдѣлу розширяла ся на те, що роздѣлювавъ ученикамъ и ученицямъ подмогу чи-то грѣшми, чи купувавъ до роздачи одѣжъ, книжки и шкѡльный праборы. Зъ тои дѣяльности осягнувъ выдѣлъ такіи результатъ, що всѣ дѣти въ обохъ льѡвскихъ школахъ народныхъ, на котрі розтягае ся дѣяльнѡсть товариства, мали книжки и шкѡльный приборы потрібніи до науки, а зъ одежи справлено въ тѡмъ роцѣ 42 бунды, 12 плащикѡвъ, 43 одягѡвъ лѣтнихъ, осѣнныхъ та зимовыхъ, 102 пары чобѡтъ и 21 штукъ одежи для дѣвчатъ. Дальше выдѣлъ провадивъ переписку зъ тыми особами, котрі заявили охоту взяти на вакаціи дѣти до себе виробивъ для высланныхъ дѣтей по зниженѡй цѣнѣ карты на зелѣзницѣ и такимъ способомъ устроиъ колынію вакаціиу. Сего року на колыніи вакаціиной було 7 дѣтей: 3 дѣвчата и 4 хлопцѣ.

Що-до стану касы въ минушѡмъ роцѣ то чистый доходъ выносить 693 злр. 58 кр. а розхѡдъ 622 злр. 10 кр., отже на сей рѡкъ шкѡльный лишилась невеличка квота.

При дискусіи надъ справозданѣмъ выдѣлу о. Вас. Навроцкіи поставивъ внесенє, щобы будучій выдѣлъ товариства при роздаваніи запомоги и одежи унаглядиявъ въ рѡвнѡй мѣрѣ руску школу вправъ и мѣску школу им. Шашкевича — с. е. обѣ школы, на котрі розтягае ся дѣяльнѡсть товариства статутомъ назначена. Вирѡчѡмъ оно такъ и доси бувало. Друге внесенє поставивъ п. Кость Панькѡвскій, щобы на будуче загалній зборы выбидали контрольную комисію, котра бы черезъ рѡкъ шкѡнтрувала маѣтокъ товариства а опѣсая на загалныхъ зборахъ здавала справу зѡ своихъ дослѣдѡвъ и выступала зъ внесенѣмъ, щобы выдѣлови евентуально удѣлити абсолюторію. (Доси, позаякъ такои постановы въ статутѣ нема, дѣяло ся такъ, що контроля вѡдбулась пѡдчасъ загалныхъ зборѡвъ). По ухвалѣ тыхъ внесенєвъ принято до вѣдомости справоздана уступившого выдѣлу.

На дневнѡмъ порядку стоявъ вѡдтакъ выбѡръ нового выдѣлу. При сѣй точцѣ звернено увагу на параграфъ статута товариства, котрый постановляе, що до выдѣлу можуть выбиратись и члены зъ по-за учительскихъ силъ въ обохъ русскихъ народныхъ школахъ льѡвскихъ зъ тымъ застереженѣмъ, що двѣ третинны выдѣлу таки мусять бути учителями. До нового выдѣлу выбрано о Редкевича на голову товариства, о. В. Навроцкого на секретаря, дальше пп. Врецьѡну и Гамоту, и п. К. Пакѡвского на касієра товариства. На заступникобъ выдѣловыхъ выбрано пп. Антона Павенцкого и Михайла Сножарского, а до контрольной комисіи проф. Вѣицковского, Ярему и комисаря Лаврѡвского.

Наконецъ загалній зборы приняи внесенє п. Лаврѡвского, щобы новый выдѣлъ звернувъ ся до руского жѣноцтва и старавъ ся, щобы женщины вписувались до товариства. Въ тѡй цѣли має вѡиъ выдати особный покликъ. Тогдѣ можна буде справедливо мати надѣю, що дѣяльнѡсть товариства буде ще бѡльше успѣшна и колыніи вакаціиной удадутъ ся лучше.

НОВИНКИ.

— **Его Величество Цѣсарь** дарувавъ по 100 злр. запомоги громадамъ: Коростенко въ пов. перемишлянськомъ, Литня въ пов. дрогобицькомъ, Станькова и Завадка въ повѣтѣ львѣськомъ.

— **Министеръ вѣроисповѣданъ и просвѣты** позволивъ приватному доцентови д-рови Львови Штернбахови, выкладати класичну філѳологію на університетѣ краківськомъ.

— **Школы народнѣ въ Австріи.** Яко доповнене до статѣ на передѣ помѣшеной подаемо статистичнѣ дати що до шкѳльництва народного въ Австріи пѳсля оголошеня найновѣйшої головної статистичної комісії для Долитавинны у Вѣднѣ данѣи що народного шкѳльництва въ Австріи. Пѳсля сихъ выказѳвъ було дѣтей въ вѣщѣ шкѳльнѳмъ въ 1891 роцѣ 3,335,674. Науки не побирае 387,488 дѣтей, мѣжъ котрыми есть 21,895 фізичныхъ або умысловыхъ калѣкъ. Зъ дѣтей нормально розвиненыхъ не побирае науки: въ Каринтіи 17 прц., въ Далматіи 23.2 прц., на побережю 30.5 прц. въ Галичинѣ 40.6 прц., въ Буковинѣ 52.1 прц. Кары за непосылане дѣтей до школы наложено въ 185,464 случаяхъ, зъ того було 68,590 каръ арешту а 116,874 каръ грошевыхъ. Всѣхъ шкѳль народныхъ въ Долитавиннѣ есть 18,079 а то 16,688 шкѳль народныхъ публичныхъ. 415 шкѳль выдѣловыхъ и 976 приватныхъ. Зъ усѣхъ шкѳль народныхъ есть 88 прц. мѣшанныхъ, 6.8 прц. мужескихъ а 5.2 прц. женськихъ. Цѣлоденну науку мае 12,645 шкѳль, науку пѳвденну 3210 а вкѳнци цѣлоденну по части-жъ пѳвденну науку 1239 шкѳль. Зъ загального числа публичныхъ шкѳль народныхъ есть 8400 одноклясовыхъ а 3816 двоклясовыхъ. Всѣхъ учителѣвъ при публичныхъ школахъ народныхъ було 44,838 а учительокъ 13,913. Зъ того 83.7 прц. було учителѣвъ уквалѣфованныхъ, 11 прц. зъ свѣдоцтвомъ зрѣлости а 5.3 прц. неквалѣфованныхъ. На одного учителя припадало 72.4 ученикѳвъ.

— **Гимназія женьска.** Вѣдѣньске товариство для образования женщинъ (Verein für Frauenbildung) рѣшило заложити у Вѣднѣ першу женьску гимназію.

— **Ческо-славянська етнографічна выставка** мае вѳдбути ся, якъ пише Politik, въ 1893 роцѣ въ Празѣ. Вже вѳдъ теперъ обговорюють сю справу рѳзніи науковѣ кружки чеськѣ.

— **Д-ръ Пининскій** именованый звычайнымъ професоромъ права римского на університетѣ львѳвськомъ.

— **Рускои Историчной Бібліотеки Т. XIV.** (Руина М. Костомарова) есть вже на укѳнченю и выйде въ першихъ дняхъ сѣчня н. ст. с. р. Позаякъ друкарня въ котрої печатае ся „Руска Ист. Бібліотека“, наслѣдкомъ смерти влаетельки небавомъ перейде имовѣрно въ иншѣи руки и я мушу полагодити всѣ рахунки, прото прошу укѳнно всѣхъ моихъ довжниківъ, щѳбы звѳлили якъ найскорше надѣслати давнѣи залеглости або пренумерату на останній томъ и тымъ допомогли менѣ вывязатисъ зъ моихъ зобовязанъ и довести до кѳнца. „Руска Истор. Бібліотека повинна находити ся въ кождѳй просвѣщенѳй родинѣ рускѳй. Замовленя на сплату ратами приймаю и выконую якъ найскорше. — Ол. Барвѣньскій, Львѳвъ ул. св. Миколая 13 II.

— **Ъ Александръ Атанасіевичъ Потебня**, професоръ харкѳвского університету, одинъ зъ першихъ славистѳвъ въ Европѣ, авторъ многоцѣ ~~дѣлѣ~~ творѳвъ філѳологічныхъ, упокоиъ ся дня 11. н. ст. с. м. Творы его вызначились быстрымъ судомъ и знаменитою аналізою. Тутъ згадаемо лише важнѣйшѣи: Замѣтки о малорусскомъ нарѣчѣи. Воронежъ 1871. — Два изслѣдованія о звукахъ русскаго языка. Воронежъ 1866. — Къ исторіи звуковъ русскаго языка. Воронежъ 1876 и 1880 — Изъ записокъ по русской граматикѣ. Харьковъ 1874 — Объясненія малорусскихъ и сродныхъ народныхъ пѣсень. Варшава 1887 (сторѳнъ 801). — Въ 1887 р. выдало въ Харьковѣ повѣтѳве земство пѳдъ редакціѳю проф. А. Потебнѣ 14 повѣстей Квѣтки н. з. „Малороссійскія повѣсти, разсказанныя Грицькомъ Основьяненкомъ“. Сѣи повѣсти выдало земство харкѳвского повѣту въ хосенѣ народной школы, заложенной въ Основѣ въ память Гр. Квѣтки. Опѳсля надруко-

ковано ще томы 3-й и 4-тый повістей Квітки (повісти писані по московски) під редакцією Потебні. Въ „Кіевской Старині“ томъ XXI. 1888 надрукувавъ Потебня „Сочиненія Петра П. Артемовскаго-Гулака“ (твори въ мові руско-української) — и богато іншихъ ще творівъ видавъ покойний Потебня. — Русь-Украина тратить въ нѣмъ свого прихильника и вченого, що немало причиниє ся своими науковими трудами для розвитку народної словесности. Вѣчна ему память!

— **Населеніє Угорщини.** Сими днями окінчило краєве бюро статистичне въ Будапешті свої роботи що до результату послѣднього спису людности на Угорщині. Цѣле населеніє Угорщини зъ выимкою Хорватіи и войска выносить 15,151.879 душъ (передъ десятима лѣтами 13,728.622 душъ). Елементъ мадарскій має становити 48 процентъ цѣлого населенія, розумѣє ся по причисленію до Мадарівъ всѣхъ жидівъ, половини Нѣмцівъ, Русинівъ и иныхъ народностей замешкуючихъ Угорщину.

— **Для нашихъ дѣтей найлѣпше!** Хто не хоче на рѣздвяній свята купувати забавки даючи ся легко зломити, а хоче забавкою дѣтей тѣшитись, хто для своихъ любимцівъ однимъ словомъ за найлѣпше збѣсне бажає мати, тому припоручаємо переглянути гарно иллюстрованный цѣнникъ F. Ad Richter Cie Wien. Кого особливо повинна кожда мати при закупѣ дарунку на рѣздвяній свята зъ увагою прочитати, тымъ бѣльше, що высилаєсь его безъ оплаты и зъ оплатою.

ШКОЛЬНІЙ ВѢСТИ.

— **Конкурсъ.** Ц. к. окружна Рада школьна въ Перемишлянахъ розписує конкурсъ зъ речиннямъ до 1. н. ст. ѳвня 1892 на зѣдуючий посады учительскі: а) при школахъ етатовыхъ: въ Болотни, Кимири, Борцевѣ, Янчинѣ, Кросенку, Куровичахъ, Лянкахъ королѣвскихъ, Липовцахъ, Словитѣ; б) при 4-класовій школѣ въ Перемишлянахъ зъ польскимъ языкомъ выкладовымъ на посаду молодшого учителя зъ платнею 270 злр. и 10% додаткомъ на мешкане; в) при 2-класовій школѣ въ Глинянахъ зъ языкомъ выкладовымъ рускимъ на посаду управителя зъ платнею 500 злр. и мешканемъ и 2) при школахъ філіяльных: въ Криничахъ, Майдніі липовецкомъ, Недѣлскахъ, Осталовичахъ, Паревѣ, Плевниковѣ, Пистинѣ, Подусовѣ, Полуховѣ великомъ, Полоничахъ, Перегноевѣ, Розворинахъ, Соловѣ, Ставимири, Тучномъ, Туркотинѣ, Волковѣ, Выпискахъ, Зеневѣ, Бачевѣ, Бруховичахъ, Добраници, Костеневѣ, Мерищевѣ, Новосѣлцѣ, Плетеничахъ и Погорѣлцахъ.

Въ Василевѣ великомъ повѣта равского опорожнена буде зъ днемъ 1 н. ст. лютого посада молодшого учителя зъ платнею 300 злр. и 10% додаткомъ на мешкане. Подана треба вносити до окружной рады школьной въ Равѣ руской.

Ц. к. окружна рада школьна въ Бѣбрцѣ розписує конкурсъ на посады учительскі зъ речинцемъ до 1. н. ст. лютого 1892 а) при школахъ трикласовыхъ: въ Ходоровѣ и Стрѣлскахъ посады старшихъ учителей; б) при школѣ 2 клас. въ Миколевѣ посада молодшого учителя; в) при школахъ етатовыхъ: въ Вудковѣ, Книселѣ, Шоломы, Видникахъ, Жабокрукахъ, Чижичахъ, Дулибахъ, Десятинцахъ, Гринкахъ, Кутахъ, Ягвягахъ, Лопушѣ, Молодичи, Романовѣ, Соколовцѣ, Волчатчахъ, Берездовцахъ; 2) при школахъ філіяльных: въ Бертешевѣ, Мильбаху, Ресеховѣ, Боредичахъ, Городици королѣвскомъ, Дроговичи, Юшківцахъ, Кологорахъ, Ляшкахъ долѣшнихъ, Любянцѣ, Ланахъ ад Бѣбровъ, Вѣльбова, Оряшківцахъ, Патиничахъ, Пѣдмонастирю, Пѣдгѣрцахъ, Рудѣ, Серпинкахъ, Ставківцахъ, Стокахъ, Стрѣлкахъ, Сухровѣ, Стрѣлскахъ старыхъ, Вербици и Залѣсцахъ.

— **Именованіє.** Профессоръ П. гѣми. у Ульвовѣ Кравчикъ именованный окружнымъ инспекторомъ школьнымъ для Бѣлы-Жицця.

„РУСКЕ ТОВАРИСТВО ПЕДАГОГІЧНЕ“

подає до вѣдомости Свѣтл. Радѣ Школьныхъ, Впов. священникѣвъ, катихитѣвъ, учителѣвъ и родичѣвъ, що книжки накладу Товариства, призволені кр. Радою школьною на преміѣ для ученикѣвъ, *красно оправлені*, можна купити въ канцеляріи товариства при ул. **Ворженської ч. 27** по слѣдуючій цѣнѣ:

Выданя „Руского Товариства педагогичного“:

Образковій выданя:

Звѣринецъ	10 кр.
Гостинець	10 „
Забавки	10 „
Менажерія	10 „
Робинзонъ	40 „
Мала менажерія	35 „
Дикій звѣрята	25 „
Для забавы	48 „
Квіточка	30 „
Вѣпочокъ	20 „
Кобзар Тараса Шевченка	20 „

Выданя безъ образковъ.

Читанка ч. I, II, III, IV. оправий 20 кр., безъ оправы	10 „
Вазанка желаній	10 „
Хемія Росков	40 „
Учитель на р. 1890.	2 зр.

Всякій замовленя высылають ся скоро и точно.

Найирасшій и наивѣдѣднѣйшій подарокъ на наладу, Новый рікъ и Имѣнины

„РУСКА ИСТОРИЧНА БИБЛІОТЕКА“

Проспекты высылає gratis и franco

Ол. Барвѣньскій,
Львѣвъ, ул. св. Миколая, 13, II.

НАУКА РАХУНКѢВЪ

въ школі народній.

ПОДРУЧНИКЪ для УЧИТЕЛѢВЪ

У Львовѣ 1878.

Цѣна знижена замѣсть 1 зр. 20 кр. лише 80 кр. безъ пересылки.

Дѣстати можна въ книгарни Институту Староукраїнського.

Выдає „Руске товариство педагогичне“. — За редакцію відповѣдає Теофілъ Грушкевичъ.

Зъ друкарні Товариства имени Шевченка, вѣдъ зарученъ К. Боднарского.

